

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**GÜVENLİKLİ SİTEDE KOMŞULUK İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA SUÇ
KORKUSU**

Bahar USTA BAKİ

Doktora Tezi

Ankara, 2021

GÜVENLİKLİ SİTEDE KOMŞULUK İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA SUÇ
KORKUSU

Bahar USTA BAKİ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2021

Sevginin, şefkatin ve emeğin en saf hali

Annem

Sema Usta

ve

Babam

Veysel Usta'ya

Sonsuz Minnetle...

TEŞEKKÜR

Bu çalışma sekiz yıllık bir emeğin ürünüdür. Böylesi emek yüklü bir çalışmada yazar olarak tek bir isim yer alsa da, arka planında doğrudan ya da dolaylı, maddi ya da manevi katkısı bulunan çok sayıda ismin bulunduğunu belirtmek isterim. Bu nedenle emeklerinin ve desteklerinin karşılığını hiçbir şekilde ödeyemeyeceğim hocalarım, arkadaşlarıma ve aileme duyduğum minneti kelimeler izin verdiğiince burada ifade etmek isterim.

Öncelikle uzun bir yolculuk olan tez çalışması boyunca karşılaştığım tüm zorluklarda rehberliğiyle önümde yeni kapılar ve yollar açan kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Aslıhan Öğün Boyacıoğlu'na ne kadar teşekkür etsem azdır. Baştan sona kadar tez izleme komitesinde bulunan ve çalışmama her zaman olumlu tavrıyla yaklaşan, tanımaktan mutluluk duyduğum değerli hocam Doç. Dr. Raşan Balamir Bektaş'a, tez izleme komitesinde birlikte çalışma fırsatı bulduğum Doç. Dr. Ayça Gelgeç Bakacak'a, Prof. Dr. Tuğça Poyraz'a teşekkürü borç bilirim. Tez jürisinde yer alan ve değerli katkılarını benden esirgemeyen hocam Prof. Dr. Esra Burcu Sağlam'a ve Muğla Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde lisans öğrencisi olduğum zamanlarda suç sosyolojisine olan merakımın temellerini atan hocam Prof. Dr. Halime Ünal Reşitoğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca 2013 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde özel öğrenci olarak başladığımda tanıma fırsatına eriştiğim, ders almaktan gurur duyduğum, üretmeye özendiren, çalışmalarıyla Türkiye'deki suç sosyoloji çalışmalarının öncülüğünü yapmış olan çok değerli hocam Prof. Dr. Tülin Günşen İçli'ye teşekkürü borç bilirim. Ayrıca doktora çalışmamın literatür aşamasında kaynaklara ulaşmam için projemi kabul ederek 2214/A-Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı kapsamında beni destekleyen Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)'na teşekkür ederim.

Doktora süreci akademik olduğu kadar psikolojik ve duygusal da bir yolculuk. Yaşanan zorluklar, karşılaşılan sıkıntılar günden güne değişen duygu durumu, azalan motivasyon ve çaresizlik hissini dostlarım olmadan atlatamazdım. Dolayısıyla tüm güçlüklerine rağmen bu süreç bana ne kadar kıymetli dostlar biriktirdiğimi de göstermiş olması

bakımından ayrıca anlam yüklüdür. Doktoraya başlamadan hemen önce tanıdığım ve yıllardır hem meslekte hem de kişisel hayatımda birlikte yürüdüğüm, çalışmaya devam etmekte zorlandığım zamanlarda beni odasından ya hoş bir sohbetle ya da akademik önerilerle uğurlayan sevgili arkadaşım, dostum Ayşula Kurt'a, teşekkür az kalır. Birlikte yürüyeceğimiz nice uzun yollar, sohbetler ve yaşama dair her şey için, iyi ki varsın. Yazma sürecinde karşılaştığım güçlükleri ben söylemeden anlayan, zaman zaman kendi deneyimlerinden yola çıkarak beni motive eden ve ihtiyacım olduğu her an yanımda olacağına inandığım sevgili arkadaşım Aslı Özcan'a, her daim bir arada olamasak da gönüllerimizin bir olduğuna inandığım, hiçbir teklifimi geri çevirmeyen ve tezi bölüm bölüm okuyup dil ve anlam bakımından önerilerde bulunan sevgili Merve Esra Özgürbüz'e, aynı şekilde kendi çalışma takviminin yoğunluğuna rağmen beni kırmayıp tezi dil ve anlam yönünden düzenleyen ve yalnızca mesleki zorluklarda değil hayatta karşılaşılabileceğim her engelde yanımda olmasını isteyeceğim sevgili arkadaşım Aysun Kanmaz'a, çalışmalarımızın literatür aşamasının üç ayında Londra'da yol katettiğimiz, zaman zaman yaşadığımız sıkıntıları paylaştığımız, dertleştiğimiz ve İngilizce okumalarda takıldığımda dil becerisini benden esirgemeyen sevgili arkadaşım Emre Çelik'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Siz olmasaydınız eminim her şey çok daha zor olacaktı.

Teşekkürün en büyüğü, elbette ailemedir. Beni dünyaya getiren, ancak annelik ve babalığın asıl bundan sonra başlayan ve hiç bitmeyen bir şey olduğunu bana her an hissettiren, aldığım kararlarda bana yol gösteren ancak son kararı her zaman irademe bırakan, bir evlât ve öğrenci yetiştirmenin tüm zorluklarını maddi ya da manevi yaşayan, ancak bunu bana hiçbir zaman hissettirmeyen ve onların bana olan emeklerinden bahsettiğimde “insana yatırım” yaptıklarını dile getiren, sevgilerini ve şefkatlerini göstermekten vazgeçmeyen ve ayrıca yazdılarımı okuyup değerlendirerek akademik tecrübeleriyle de her daim bana yol gösteren babam Veysel Usta ve annem Sema Usta'ya hayatımın sonuna kadar teşekkür etsem azdır. Ne kadar ifade etmeye çalışsam da onlara olan minnetimi anlatmam mümkün değil. Onlar olmasaydı ben bu noktada olamazdım. Bundan önce olduğu gibi bundan sonra da yaptığım her işte onlara layık bir evlât olmaya çalışacağım. Teşekkürümün yetersiz kalacağı diğer bir isim sevgili eşim Oğuzhan Baki'ye olacak. Doktora sürecimle yaşıt evliliğimizde bana

yalnızca eş değil; yoldaş, arkadaş, sırdaş, rehber ve güzel olana dair her şey oldu. Benim sabrım tükendiğinde onun sabrı imdadıma koştu; yol gösterdi, destek verdi, hiç olmayacak zamanlarda yüzümü güldürdü, neşelendirdi. Tüm kalbimle teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca hala küçük kız kardeşiymişim gibi bana karşı hassasiyetini hiçbir zaman kaybetmeyen, teknik desteğe ihtiyaç duyduğumda yardımına koşan ilk kişi, ağabeyim Emre Usta'ya, doktora ders aşamasında bana Ankara'daki evinin kapılarını açan ve birlikte büyüdüğüm, yazım aşamasında her konuşmamızda bana olan güveniyle motivasyonumu tazeleyen kuzenim, kardeşim Ceren Koç Özkan'a ve 2014'ten beri beni kendi evlâtlarından ayırmayan, hatta çoğu zaman bana pozitif ayrımcılık yapan eşimin ailesi babam İsmail Baki ve annem Vesile Baki'ye hem tez hem de diğer tüm alanlardaki destekleri için teşekkürü borç bilirim. Son olarak doktora sürecimde hayatıma giren yeğenlerim Nehir Usta ve Kuzey Usta, bana hiç tatmadığım eşsiz duygular tattırdıkları için büyük bir teşekkürü hak ediyorlar.

ÖZET

USTA BAKİ, Bahar. *Güvenlikli Sitede Komşuluk İlişkileri Bağlamında Suç Korkusu*, Doktora Tezi, Ankara, 2021.

Komşuluk ilişkileri bağlamında güvenlikli sitelerde deneyimlenen suç korkusuna odaklanan bu çalışma, literatür ve alan araştırması olmak üzere iki aşamadan oluşmuştur. İlk aşamada suç korkusu olgusu tartışmaya açılarak çeşitli boyutlarıyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaçla suç korkusu, *sağ gerçekçi* yaklaşım çerçevesinden ele alınmıştır. Sağ gerçekçi yaklaşımın; suç korkusu ile ilgili *korunma*, *engelleme* ve *kontrol* mantığını yansıtan “çevresel mekân düzenlemesi” ve “enformel sosyal kontrol”, bu çalışmanın temelini oluşturmuştur.

Güvenlikli sitelerin suç korkusuyla ilişkisi, mekân düzenlemesi üzerinden kurulmuştur. Söz konusu alanlar, suç ve suç korkusunu engellemede öngörülen fiziksel tasarım özellikleri barındırmaktadır. Bu bağlamda güvenlikli siteler, *sosyal ekoloji* yaklaşımı ile ele alınmıştır. Siteleri sağ gerçekçi yaklaşımla birleştiren diğer bir unsur, enformel sosyal kontrol’e ilişkindir. Suç önlemede, mekânsal düzenlemenin bir örneği olan güvenlikli sitelerin, komşuluk ilişkilerini de biçimlendirdiğini söylemek mümkün görünmektedir. Bu bağlamda *sembolik etkileşimci* yaklaşım çerçevesinde ele alınan komşuluk, enformel sosyal kontrolün bir biçimi olarak kabul edilmekte ve güvenlikli siteye özgü boyutlarıyla değerlendirilmiştir. Sonuç olarak; güvenlikli site yaşam tarzının biçimlendirdiği komşuluk ilişkilerinin, site ve kent yaşamında deneyimlenen suç korkusu süreci anlaşılma ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci aşaması, nitel araştırma yönteminin benimsendiği alan araştırmasıdır. Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla Trabzon Kaşüstü Mahallesi’nde toplam dokuz farklı güvenlikli sitede ikamet eden 24 kadın ve 11 erkek katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, güvenlikli sitelerde ikamet eden bireylerin yaşam tarzının, kent bütününden sosyo-mekânsal anlamda farklılaştığı görülmüştür. Bu yönüyle öne çıkan yaşam tarzı ideal ev ve ideal aile bileşenleri

üzerinden tanımlanmıştır. Komşuluk ilişkilerinin, bu yaşam tarzının en önemli tamamlayıcısı olduğu anlaşılmıştır. Kentin her türlü tehlikelerinden korunma ve kaçınmanın esas alındığı site yaşamında, bunun enformel biçimi olan komşuluk ilişkilerinin mekânsal düzenlemelerden daha güçlü bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu yönüyle sitelerin, “güvenli alan” prensibinin sosyal ve mekânsal özelliklerine sahip olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Suç Korkusu, Sağ Gerçekçilik, Güvenlikli Site, Komşuluk

ABSTRACT

USTA BAKİ, Bahar. *Fear of Crime Within the Context of Neighborhood Relations in a Gated Community*, PhD Thesis, Ankara, 2021.

This study, which focuses on the fear of crime experienced in gated communities in the context of neighborhood relations, consists of two phases about literature and field research. In the first phase, the phenomenon of the fear of crime was opened to discussion and so, tried to be revealed in various dimensions. For this purpose, the fear of crime has been dealt with the framework of the right realism approach. “Environmental design” and “informal social control,” which reflect the logic of *protection, prevention* and *control* of the right realism approach associated with the fear of crime, have formed the basis of this study.

The relationship of gated communities to the fear of crime has been established over the environmental design. These relevant areas include physical design characteristics that are foreseen to prevent crime and the fear of crime. In this regard, gated communities are handled with the *social ecology approach*. Another factor that connects gated communities with the right realism approach pertains to informal social control. It seems possible to say that gated communities, which are one example of the design of environmental in the prevention of crime, also shape neighbor relations. The neighborhood that is dealt as a part of *symbolic interactionism approach* in this sense, is accepted as a form of informal social control and has been evaluated within the dimensions that are specific to gated communities. After all, the process of the fear of crime in neighbor relations that are shaped by gated communities lifestyle have been attempted to be understood and be interpreted.

The second phase of the study is the field research in which the qualitative research method is adopted. With a semi-structured interview form, in-depth interviews were conducted with 24 female and 11 male participants residing in a total of nine different gated communities in Trabzon Kasustu Neighborhood. According to the results of the

study, it has been seen that the lifestyle of individuals residing in gated communities differs from the whole city in socio-spatial terms. The lifestyle that stands out in this aspect has been defined by the ideal home and the ideal family components. It has been understood that neighborhood relations are the most important complement of this lifestyle. It can be said that the informal form of neighborhood relations, which is the basis of protection and avoidance of all kinds of dangers of the city, has a stronger effect than environmental design. In this respect, it has been understood that the sites have the social and spatial characteristics of the "safe area" principle.

Keywords:

Fear of Crime, Right Realism, Gated Communities, Neighborhood

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	x
İÇİNDEKİLER	xii
TABLolar DİZİNİ	xvii
KISALTMALAR DİZİNİ	xviii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM:ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ	5
1.1.ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	5
1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	10
1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	12
1.4.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	14
1.4.1.Veri Toplama Sürecinde Kullanılan Teknikler	16
1.4.2. Veri Analiz Sürecinde Kullanılan Teknikler.....	18
1.4.3.Çalışmanın Saha Bilgisi	19
1.4.4.Katılımcılar	22
1.4.5.Araştırmanın Soru Cümleleri	30
1.5. SAHA NOTLARI VE ÇALIŞMADA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	30
2. BÖLÜM:SUÇUN NORMALLEŞMESİ VE KORKU KÜLTÜRÜ	36
2.1.BİR OLGU OLARAK SUÇ KORKUSU	36
2.2.SUÇ KORKUSUNA SAĞ GERÇEKÇİ YAKLAŞIM.....	44

2.2.1.Sağ Gerçekçi Yaklaşımın “Düzen” Vurgusu	67
2.2.2.Gündelik Hayatın Kriminalleşmesi/Kriminalin Gündelikleşmesi	79
3. BÖLÜM:MEKÂNIN SOSYAL KONTROLÜ KOMŞULUĞUN İNŞASI.....	102
3.1.MEKÂNIN KONTROL SİĞİNAKLARI: GÜVENLİKLİ SİTELER	102
3.2.YARI GEÇİRGEN BİR TOPLULUK: KOMŞULUK.....	120
4. BÖLÜM:ARAŞTIRMA BULGULARI.....	143
4.1.GÜVENLİKLİ SİTENİN ANLAMSAL VE MEKÂNSAL İNŞASI	143
4.1.1.Güvenlikli Site Yaşam Tarzının Öne Çıkan Unsurları: “İdeal Ev” ve “İdeal Aile” Mitolojisi	144
4.1.1.1.Taşa Uzak Toprağa Yakın: Doğayla Uyumlu Yaşam Alanı: “Denizin İçinde Ev”	145
4.1.1.2. Kentten Uzak Durma: Refah Adaları/Huzur Mekânları: “Kente Sırtını Dönmek!”	147
4.1.1.3.Konfor ve Sosyalleşme Mekânları.....	151
4.1.1.4.Güvenlikli Sitenin Arzu Nesnesi: “Seçkin Çevre”/Komşuluk.....	153
4.1.1.5. İdeal Aile Yaşamı: Çocuk Odaklı Mekânlar.....	156
4.1.2.Site Yaşamının Güvenli Alan Özellikleri ve Sosyo-Mekânsal İnşası.....	161
4.1.2.1.Sınırlı Erişim Vurgusu: “Güvenlik mi? Prestij mi?”: “Obama ile Randevu”.....	162
4.1.2.2. İç/Dış Ayrımı: “Tehlikeli Kalabalıktan Uzakta”: “Habil Var, Kabil Var!”	166
4.1.2.3. Mekân İnşası: “Yaşam Alanım...”	170
4.1.2.4. Birlikte Yaşama Duygusunun İnşası: Kurallar ve Sorumlulukların Paylaşımı.....	173
4.1.2.5. İç Kontrol: Ortak Alanların Hareketliliği ve Gözetlenebilirlik.....	178
4.2.GÜVENLİKLİ SİTE BAĞLAMINDA ENFORMEL BAĞLANMA BİÇİMİ OLARAK KOMŞULUK	181

4.2.1.Komşuluğun Gündelik Hayat Görünümleri	182
4.2.1.1. Komşuluğa Atfedilen Anlam: Yapay Akrabalık/Aile Bağları	186
4.2.1.2. Komşuluk İnşa Süreci: Aşına Çevre ve Organizasyonel Komşuluk	190
4.2.1.3.Site Yaşamına Özgü Komşuluk Biçimleri: Ortak Alan	
Komşulukları.....	195
4.2.1.4. Güçlendirici Komşuluk Aktiviteleri: “Partilemek”	203
4.2.2.Komşuluğun Sosyo-Ekolojik İnşası	207
4.2.2.1.Komşulukta İtme-Çekme Mekanizması/Yaşam Tarzı: “Bahçede	
Mangaldan Cumhuriyet Balosuna”	207
4.2.2.2.Toplu Yaşam Yönetimi: Komşular Arası Anlaşmazlıklar ve Çözüm	
Stratejileri.....	214
4.2.2.3.Ortak Fayda/Tepki Geliştirme: “Bir Kıvılcım Yeter	
Ayaklanmaya!”	218
4.2.3. Güvenli Çevre Komşuluğunun Bileşenleri	224
4.2.3.1.Kültürel Benzeşme/Homojenite: “Bir Elin Parmakları”	224
4.2.3.2.Seçici Geçirgenlik: Komşulukta Referans Sistemi ve Aşına Çevre ..	226
4.2.3.3.İdeal Ev/İdeal Aile: Çocuk Odaklı Yaşam.....	230
4.2.3.4. Sosyal Bağ	236
4.2.3.4.1.Sosyal Koordinasyon ve Gözetleme Ağları:	236
4.2.3.4.2.Acil Durum Düğmesi: Yüz Yüze İlişkiler ve Dayanışma Ağları	239
4.2.3.4.3.Güvenlik Mekanizması Olarak Komşular Arası “Dedikodu”	245
5. BÖLÜM:SUÇ KORKUSU OLGUSUNUN GÜNDELİK HAYAT	
GÖRÜNÜMLERİ	251
5.1.GÜNDELİK HAYATIN KRİMİNALLEŞMESİ/ KRİMİNALİN	
GÜNDELİKLEŞMESİ	251
5.1.1.Kriminal İçerikli Bilginin Üretiminde Medya Etkisi	252
5.1.1.1.Yaygın Suç/Suçlu Algısı.....	253

5.1.1.2.Yaygın Mağdur Algısı	257
5.1.1.3.Ahlaki Panik: “Etrafımız Ateş Çemberi”	261
5.1.2.Kriminal Bilginin Gündelik Hayat Pratiklerine Uyarlanması.....	264
5.1.2.1.Güvenlik Tedbirleri: Korunma ve Kaçınma Rutinleri	265
5.1.2.2.Koruyucu Ebeveynlik: Çocuk Yetiştirme ve Yönetme Pratikleri.....	269
5.2.SUÇ KORKUSU SEMBOLLERİ	273
5.2.1.Sosyal Semboller.....	274
5.2.1.1.Mülteciler/Göçmenler: “Şu Dilenci Gibi, Suriyeliler Mi Ne?”	274
5.2.1.2.Arap Turistler/Düzensiz Komşular: “Paçoz Tipler!”	278
5.2.2.Mekânsal Semboller.....	282
5.2.2.1.Kentleşme/Değişme/Mahremiyet Alanının İhlali	282
5.2.2.2.Kaşüstü Kavşağı/Kereste Fabrikası: “Bir Karanlık Kuyu”	285
5.2.2.3.Kriminal Mekânlara Yakınlık: Adliye: “İt, Kopuk, Sapık”	287
5.2.2.4.Suç Çeken Cazibe Alanları: Güvenlikli Siteler Bölgesi: “Herkesin Gözü Sahilde!”	291
5.3. SUÇ KORKUSU GÖRÜNÜMLERİ	293
5.3.1.Kaynağına Göre Suç Korkusu.....	294
5.3.1.1.Doğrudan/Dolaylı Mağduriyete Bağlı Suç Korkusu.....	294
5.3.1.2.Akran Gruplarının Varlığı.....	298
5.3.2.Türlerine Göre Suç Korkusu	301
5.3.2.1.Özgecil Korku	301
5.3.2.2.Genelleşmiş Korku: “Hepimizin Korkuları Aynı Artık!”	304
5.3.2.3.Cinsiyetlendirilmiş Korku.....	306
5.3.2.4. Gelecek Yönelimli Suç Korkusu	309
5.4.SUÇ KORKUSU OLGUSUNU GÜVENLİ KENT ALGISIYLA DÜŞÜNMEK	313

5.4.1.Kente Bağlılık/Kültürel Aidiyet: “Kök Salmak/Huzur Bulmak”.....	314
5.4.2.Yüz Yüze Kentleşme/Kent Ölçeğinin Görece Küçüklüğü: “Sahiplenmemiz Vardır Bizim!”	316
5.4.3. Suç Oranlarının Görece Azlığı: “Dışardan Gelen Hırsız”	320
TARTIŞMA VE SONUÇ	326
KAYNAKÇA	367
EK 1. GÜVENLİKLİ SİTELER BÖLGESİ	397
EK 2. KAŞÜSTÜ MAHALLESİ GENEL GÖRÜNÜM	398
EK 3. TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	399
EK 4. TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL FORMU	401

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	26
--	----

KISALTMALAR DİZİNİ

ATGS: Apartman Tipi Güvenlikli Site

Bkz: Bakınız

İHD: İnsan Hakları Derneği

MOBESE: Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu

NCS: National Crime Survey

STP: Sıfır Tolerans Politikası:

TDK: Türk Dil Kurumu

TDP: Toplum Destekli Polislik

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

VTGS: Villa Tipi Güvenlikli Site

GİRİŞ

Bugünün toplumlarının en önemli sorunlarından biri olan suç olgusu, birçok disiplinin ilgi alanına girmektedir. Kriminoloji, sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi disiplinler çeşitli yaklaşımlarla suç olgusunu anlamaya, açıklamaya ve anlamlandırmaya çalışmaktadır. Bilimsel bilginin suç olgusuna ilişkin açıklama ve yaklaşımları, yöneticiler ve kanun yapıcılar tarafından çeşitli politikaların üretilmesinde kaynak olarak kullanılmaktadır. Sosyoloji literatüründe suç olgusuna yer veren en önemli kuramcılardan Durkheim, gerek geleneksel topluma işaret ettiği mekanik toplumlarda gerek modern toplumu işaret ettiği organik toplumlarda suçun normal olduğunu belirtmektedir. Ona göre, suç olgusunun tamamen ortadan kalktığı hiçbir toplumsal düzen düşünülemez. Dolayısıyla toplumsal bir problem olarak suçu tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmasa da; akademik çalışmalar ve bu çalışmaları takip eden politikalar için amaç, suç olgusunu toplumlar için bir tehdit olarak en aza indirmek ve kontrol altına almaktır. Ancak gerek ülkeler gerek global ölçekte değerlendirildiğinde suç problemi bu amacın aksi yönünde ilerliyor görünmektedir. Özellikle kent merkezlerinde sıklıkla gözlemlenebilen suç olgusu; kent sakinlerinin gündelik yaşamlarına sirayet etmekte, herhangi bir mağduriyet deneyimi olmasa bile kentli bireyleri etkisi altına almakta ve gelecekte suç mağduriyeti yaşama ihtimali ile bireylerin yaşam kalitesini etkilemektedir. Bu durum ise son dönem suç çalışmaları odağının mağdur üzerine kaymasına neden olmuştur.

Sosyal bir problem olarak ele alınan suçun; etiyolojik olarak suçlu ve sapkın davranışı açıklama girişimlerinin yanı sıra özellikle son yıllarda mağdur araştırmaları da önemli bir alana işaret etmektedir. ABD’de özellikle 1960’larda hız kazanan fakat Türkiye’de üzerinde yeterince durulmayan (Polat ve Gül, 2010:1291; Lee, 2009:64) ve “*viktimoloji*” olarak adlandırılan mağdur çalışmaları; suç fiilinin meydana gelmesinin ardından bu fiilden etkilenen birey ve gruplara odaklanmaktadır. Mağduriyet çalışmalarının önemi birbiri ile paralel iki noktadan değerlendirilebilir. Birincisi, suç fiilinin sona ermesinden sonra mağdurun gündelik hayatına geri dönme sürecidir. Meydana gelen herhangi bir suç fiilinde, failin hukuki sürece intikal etmesi ve yaptırımla karşılaşması arasında geçen süre ile mağdurun 'normal' hayatına geri dönme

süresi arasında bir eşzamanlılık yoktur. Suçlu davranışın kısa sürede cezalandırılması mağduriyet etkilerinin de eşzamanlı olarak ortadan kalkması anlamına gelmemektedir. Mağduriyetin boyutu; maruz kalınan suç davranışının türüne, süresine ve nasıl sonuçlandığına bağlı olarak değişmektedir. Mağduriyet çalışmalarında önemli bir diğer nokta ise, mağdur tanımının tek boyutlu ele alınmasıdır. Herhangi bir suç olayında mağdur yalnızca suç davranışına maruz kalan birey değildir. Mağdur bireyin yakınları da dolaylı olarak mağdur grup içerisinde yer almaktadır (Akt: Meadow, 2007). Ancak kitle iletişim araçlarının yaygınlığı ve özellikle medya organları tarafından sıklıkla işlenen suç haberleri nedeniyle mağdur tanımını genişletmek mümkün görünmektedir. Gazetelerin üçüncü sayfa haberleri, reality şovlar ya da diğer sosyal ilişkiler aracılığıyla suç haberleri ile karşılaşan birey dolaylı mağdur olarak değerlendirilebilir. Bu akış içerisinde bireyin; yaşadığı topluma güveni azalmakta, gündelik yaşamdan geri çekilme eğilimi göstermekte ve yaşam kalitesi düşmektedir. Viktimoloji literatüründe suç korkusu olarak tanımlanan bu durum çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır.

Suç korkusunu anlamaya yönelik yapılan birçok çalışma, olgunun suç oranları ile doğrudan ilişkisinin olmadığını ortaya koymuştur (Kul, 2013; Dupuis ve Thorns, 2008; Wilson-Donges, 2000). Bu durum suç korkusu olgusunun farklı toplumsal yapı ve süreçlerle ilişkisinin de tartışılmasını gerektirmektedir. Suç ve suç korkusunun özellikle kent ortamında gözlemlenmesi sebebiyle dikkatler kent mekânına odaklanmıştır. Söz konusu ilişkiye dair tanımlardan biri, suç korkusunun kent yaşamının birçok uyararı sonucunda ortaya çıktığı şeklindedir (Akt: Lee, 2008:33). Bu durum problemin çözümüne yönelik suç uzmanları ve kent plancılarının bir araya gelmesine neden olmuştur. Bahsi geçen probleme yönelik çözüm arayışlarının temelinde kent mekânının 'düzen'lenmesi fikri yer almaktadır. Bu temelden hareketle 1980'lerden itibaren ortaya çıkan yeni kentsel eğilim, güvenli/korunaklı site kavramını oluşturmuştur. Güvenli/korunaklı siteler veya güvenli alanlar, suç üreten kent alanlarında yaşayan bireyler için bir korunma stratejisi sunmaktadır. Düzenleme mantığının hem fiziksel hem de sosyal olmak üzere iki boyuta sahip olduğu söylenebilmektedir. Dolayısıyla kent mekânında meydana gelen bu yeni gelişmelerin suç korkusu olgusunu da etkileyeceği söylenebilmektedir.

Buradan hareketle çalışmanın konusu, komşuluk ilişkileri bağlamında güvenli sitelerde inşa edilen suç korkusudur. Çalışma, literatür ve alan araştırması olmak üzere iki aşamadan meydana gelmektedir. İlk aşama suç korkusu olgusunun, yeni kentleşme eğilimleri içerisinde değerlendirilebilecek güvenli siteler ve bu sitelerde inşa edilen komşuluk ilişkileriyle birlikte tartışmaya açıldığı kısımdır. İkinci aşama ise; araştırma sahasında yapılan görüşmelerin, destek alınan kuramsal tartışmalar çerçevesindeki değerlendirmelerini içermektedir. Buna göre, çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm “Araştırmanın Konusu ve Yöntemi” başlığını taşıyan yöntem kısmıdır. Çalışmada anlamacı/yorumlayıcı epistemoloji geleneğinin nitel araştırma yöntemi benimsenmektedir. Çalışma alanı Trabzon’da güvenli sitelerin yoğun olarak görüldüğü Kaşüstü Mahallesi’nden seçilmiştir. Toplamda 24’ü kadın, 11’i erkek olmak üzere 35 kişi ile ve 2 grup ile görüşme yapılmıştır.

“Suçun Normalleşmesi ve Korku kültürü” başlığını taşıyan ikinci bölüm, suç korkusu olgusunun tartışıldığı bölümdür. Burada ortaya konulmak istenen; suç korkusunun hangi toplumsal koşullarda ortaya çıktığı ve bireylerin gündelik yaşamının nasıl bir parçası haline geldiğidir. Bu noktada olgu, sağ gerçekçi yaklaşım çerçevesinde ele alınmaktadır. 1980’lerden itibaren ortaya çıkan sağ gerçekçi yaklaşım, suç korkusunun gündelikleşmesi ve normalleşmesi sürecinin kırılma noktasını ifade etmektedir. Böylece hem olguyu ortaya çıkaran toplumsal koşullar anlaşılmaya çalışılmış hem de bununla ilişkili olarak suç algısındaki değişim ve dönüşüm çalışmanın hareket noktası olarak kurgulanmıştır. Sağ gerçekçi yaklaşım ve onun suç politikalarının bir sonucu olarak suç, bir taraftan toplumların en önemli problemi olarak tanımlanırken bir taraftan da gündelik hayat akışının olağan bir parçası olarak normalleştirilmiştir.

“Mekânın Sosyal Kontrolü Komşuluğun İnşası” başlıklı üçüncü bölüm, gündelik hayatın bir parçası olarak suç ve suç korkusunun kentleşme ve yerleşme eğilimlerine olan etkisiyle birlikte değerlendirilmektedir. Sağ gerçekçi yaklaşımın suç önleme politikalarının önemli özelliklerinden biri, suçtan korunma sorumluluğunun devletten bireye devredilmesidir. Böylece 1980’lerden itibaren toplumda önemli bir alana işaret eden suç ve güvenlik söyleminin, güvenli site oluşumuyla kentleşme biçimlerine

yansıdığı söylenebilmektedir. Sakinleri için koruma ve güvenlik temin etme amacındaki bahsi geçen siteler, kendine özgü bir yaşam tarzını da beraberinde getirmektedir. Bu yaşam tarzıyla yakından ilişkili olduğu düşünülen komşuluk, aynı zamanda suçtan korunmanın enformel biçimi olarak da değerlendirilmektedir. Dolayısıyla korunma vaadiyle ortaya çıkan güvenli siteler, kendine özgü komşuluk biçimleri barındırmaktadır. Çalışmada söz konusu komşuluk biçimlerinin suç korkusunu biçimlendirmede nasıl rol oynadığı anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Dördüncü bölüm “Verilerin Sunumu ve Bulgular” genel başlığıyla “Güvenlikli Site Yaşam Tarzı ve Komşuluk İlişkilerinin İnşası” alt başlığını taşımaktadır. Bu bölüm, güvenli site yaşamı ve komşuluk ilişkileriyle ilgili verilerin sunumu ve yorumlanmasından oluşmaktadır. Buna göre, çalışmaya dahil olan katılımcıların güvenli site yaşamını ve komşuluk ilişkilerini anlamlandırma/inşa süreçlerinin suç korkusu ile ilişkili olabileceği düşünülen boyutlarına yer verilmiş ve yararlanılan kavram ve kuramlar çerçevesinde yorumlanmıştır.

Veri sunumu ve bulgular paylaşımının devam ettiği beşinci bölüm “Suç Korkusu Olgusunun Gündelik Hayat Görünümleri” başlığını taşıyan son kısımdır. Site içerisinde ve kentin geri kalanında katılımcıların suç korkusu deneyiminin nasıl biçimlendiği, site yaşamının ve komşuluk ilişkilerinin söz konusu deneyimin oluşumunda nasıl rol oynadığı ve bu sürece dair olgular tartışılmıştır. Buradan hareketle güvenli sitede komşuluk ilişkileri bağlamında suç korkusunun hem makro hem de mikro süreçlerle ilişkisi ve bir duygu olarak suç korkusu görünümleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ

1.1.ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu çalışmanın konusu güvenli sitelerde yaşayan bireylerin komşuluk ilişkileri bağlamında yaşadığı suç korkusudur. Bir olgu olarak suç korkusu ilk kez 1967 yılında Amerika’da yapılan mağduriyet anketleri neticesinde ortaya çıkmıştır (Lee, 2008: 32, 33). Katılımcılar, belli zamanlarda belli mekânlarda bulunmaktan dolayı endişe duyduklarını ifade etmiştir. Basit manada suça maruz kalma ihtimaline karşı gelişen duygusal tepki olarak tanımlanabilecek olan suç korkusu, 1980’lerde özellikle anglo-sakson dünyada suç olgusunun yanı sıra göçmen sorunları, kentleşme gibi sosyal problemlerle de sıklıkla ilişkilendirilen bir konu olmuştur. Günümüzde de özellikle kent merkezlerinde gittikçe yaygınlaşan suç olgusu kent sakinlerinin gündelik hayatlarına sirayet etmekte, doğrudan bir mağduriyet deneyimi yaşamamış olsa bile kentli bireyleri etkisi altına almakta ve gelecekte kendilerinin de suça maruz kalabilme ihtimali ile suç korkusunu doğurmaktadır. Ancak söylenebilir ki suç korkusu yalnızca suç istatistikleri ve suç vakalarıyla ilişkili bir olgu değildir. Wesley Skogan’a göre suç korkusu kent yaşantısına özgü birçok değişken tarafından uyarılmaktadır (Akt: Lee, 2008: 33). Dolayısıyla suç korkusunu anlama ve anlamlandırma çabasında, kentsel yapı ve süreçleri de göz önünde bulundurmaya gereksinim vardır. Bu noktada *Sağ Gerçekçilik* (Right Realism) yaklaşımı dikkat çekmektedir. Sağ gerçekçiler, 1980’lerden itibaren hem politik alanda hem de akademik çevrelerde toplumun temel sosyal problemlerinden biri olarak algılanan suç korkusuna dair detaylı çalışmalar yapmıştır. Bu yaklaşımın ve suç korkusu çalışmalarının öncüleri kabul edilen J. Q. Wilson ve G.L. Kelling, kentlerin görece *fiziksel* (pysihal disorganisation) ve *sosyal düzensizlik* (social disorganisation) alanlarına odaklanmıştır. Buna göre sosyal bağların zayıflaması ve düzensizlik işareti olabilecek her türlü fiziksel gösterge suç korkusu üretmektedir (Wilson ve Kelling, 1982). Kentin herhangi bir bölgesi ya da alanında meydana gelen fiziksel düzensizlik, orada sosyal bağların da zayıfladığının bir kanıtı olarak yorumlanmaktadır. Dolayısıyla

sağ gerçekçilik temsilcilerinin temel argümanı, suçun yoğunluklu olarak cereyan ettiği kentsel örgütlenmenin yeniden “düzen”lenmesidir (Skogan, 2015: 471). Sağ gerçekçiliğin suç yaklaşımında öne çıkan ikinci husus, Buradan hareketle bu çalışmada kentsel yerleşme biçimlerinden biri olan ve görece fiziksel ve sosyal düzen içeren güvenli sitelerde suç korkusu anlaşılmaya çalışılacaktır.

1980’lerden günümüze kadar uzanan ve son yıllarda gittikçe yaygınlık kazanan güvenli/korunaklı siteler hem ortak yaşam alanları ve peyzaj düzenlemesi ile fiziksel düzensizliği, hem de eski “mahalle” yaşantısı sunduğu iddiasıyla enformel sosyal kontrolü yeniden inşa ederek sosyal düzensizliği ortadan kaldırmayı iddia etmektedir. Bu anlamda güvenli siteler ve suç korkusu arasındaki ilişki *Sosyal Ekoloji Yaklaşımı* ile açıklanmaktadır. Sosyal ekoloji yaklaşımının kökenleri Chicago Okulu’na dayanmaktadır. Chicago Okulu temsilcilerinden Robert E. Park, canlılara ait yaşamsal doğal süreçlerin insanlar için de geçerli olduğu analogisiyle bu yaklaşımın temelini oluştururken Ernest W. Burgess, Louis Wirth, Clifford Shaw, Roderick D. McKenzie gibi araştırmacılar da sonraki çalışmalarıyla okulun gelişimine katkıda bulunmuşlardır. Chicago okulu, kent ölçeğinde yaptığı alan çalışmalarıyla ampirik yaklaşımların öncüsü olan önemli bir geleneği temsil etmektedir (Marshall, 2003: 96; Coser, 2006: 455). Chicago Okulu’na göre her kent ekolojik, ekonomik, siyasi ve kültürel bir birimdir (Park, 2015: 163, 164). Mekânda dağılmış olan nüfus, fiziki sınırlar içinde hareket ederken; davranış biçimleri belirli hatlar, yoğunluklar ve özellikler göstermektedir. Bu devinimlerin tümü ekolojik birim içerisinde gerçekleşir. Bu birim içerisinde ekonomik mal ve hizmet alış verişi de şehirlerin diğer özelliğidir. Ekolojik birim içerisinde yer alan bu ekonomik örgütlenmede konum alışlara göre çeşitli pozisyonlar ortaya çıkar ki bu, işbölümünün ya da mesleklerin ta kendisidir. Üçüncü bir özellik olarak kültürel ve siyasi örgütlenme de buradan temellenir. İşbölümü ve mesleklerin etkisiyle kültürel olarak bir araya gelen gruplar, mekânda kendi alanı içerisinde egemen olmak ve kendi varlıklarını geliştirmek için rekabet halindedir. Kent içerisinde ekolojik bir döngüyü anımsatan bu temel ilkeler çerçevesinde daha küçük grupların varlığından da bahsedilmektedir.

“Topluluk içindeki her oluşum veya ekolojik örgütlenme, nüfusun içeriğine uygun öğeleri seçen veya manyetik bir güç gibi onları kendine çeken, bu arada uyumsuz birimleri iten ve böylece şehrin nüfusunda biyolojik ve kültürel bölünmeler yaratan bir niteliktedir”(McKenzie, 2015: 121).

Dolayısıyla çalışmanın temel bağlamlarından biri olan güvenli siteler bu noktada suç korkusu ile ilişkilendirilmektedir. Sosyal ekolojik yaklaşıma göre; kültürel, sosyal ve ekonomik eğilimler temelinde bir araya gelen güvenli site topluluklarının kendine özgü niteliklerinin olması beklenmektedir. O halde çalışmada; “Güvenli sitenin mekâna içkin fiziksel ve sosyal özellikleri, sakinlerin gündelik yaşam deneyimlerinde nasıl rol oynamaktadır?” ve “Bu deneyimler suç korkusu ile nasıl bir ilişki içerisindedir?” gibi temel sorular üzerinden ilerlenmeye çalışılmaktadır.

Güvenli sitelerde suç korkusu komşuluk ilişkileri bağlamıyla kurgulanmaktadır. Bir etkileşim ve anlam inşası içeren komşuluk, *Sembolik Etkileşimcilik* yaklaşımı zemininde ele alınmaktadır. Sembolik etkileşimcilik, gündelik yaşamda etkileşim yoluyla inşa edilen anlamların analiz edilmesini öngören bir yaklaşımdır (Marshall, 2003: 647). George Herbert Mead, Charles Horton Cooley, Herbert Blumer ve suç sosyolojisi özelinde ve Erving Goffman ve Howard S. Becker önemli temsilcilerindedir. Yaklaşımın kökenleri Mead’ın çalışmalarında temellenmiş ise de sembolik etkileşimcilik terimi ilk kez 1937 yılında Blumer tarafından kullanılmıştır (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 338). Sembolik etkileşimciliğin temeli kendisinden önceki makro ölçekli yapısal kuramların hakkını teslim etmekle birlikte eleştirisini de içermektedir. Buna göre etkileşimcilik, makro ölçekli kuramların birey davranışlarını biçimlendirdiği ve onu denetlediği iddiasına karşı çıkmaktadır. Mead, toplum içerisinde bireyin davranışını incelemesinin temel birimi olarak ele almaktadır. Ona göre; birey, zihin ve benlikten oluşmaktadır. Zihin, toplumsal bir inşa süreci iken benlik, hem toplumsal (*beni*) hem de bireysel (*ben*) etkileşimin sonucu olarak gelişen bir süreçtir. Birey eylemini etkin kılan da benliğin bu ikili yapısıdır. *Beni*, toplumsal uyumu devam ettirirken *ben*, kişisel özelliklerini yansıtarak toplumu değiştirmeye çalışan yaratıcı taraftır. Bu bir etkileşim sürecidir. Ve bu süreçte kullanılan en önemli araç da *anlamlı semboller*’dir (Mead, 2017). Goffman’a göre insan eylemini açıklamak için yapısal gereklilik lüzumlu, ancak tek başına yeterli değildir. 1961 yılında yazdığı *Bütüncül Kurumların Özellikleri Üzerine* ve *Bir Kamu Kurumunun Art Yaşamı* adlı

çalışmalarında kurumların bireyler üzerindeki denetiminin aslında çok da güçlü olmadığını, bu denetimini zayıflatma ve kaçınma noktasında bireylerin başarılı olduklarını vurgulamaktadır (Fisher ve Strauss, 2006: 680). Dolayısıyla sembolik etkileşimcilik, birey davranışının bir süreç içerisinde geliştiğini ve bu süreçte kullandığı en önemli araç olarak sembolik anlamları vurgulamaktadır. Birey, bu anlamlar vasıtasıyla toplumu yorumlar, idrak eder ve belli bir amaçla eyleme geçer. Bu sürecin kendisi sembolik etkileşimsel bir süreçtir ve toplum bu sürecin bir neticesidir. Buradan hareketle komşuluk ilişkilerinin biçim ve yoğunluğunun suç korkusu üzerinde rol oynayabileceği düşünülmektedir. Yeni kent eğilimlerinin yaygın oluşumlarından biri olan güvenli site, hem mekânsal hem de sosyal düzenlemeler içermektedir. Söz konusu eğilimler, yeni sağ gerçekçi yaklaşımın tanımıyla uyumlu bir biçimde kenti; sosyal ilişkilerin zayıfladığı, birbirine yabancılaşmış nüfusların bir arada bulunduğu ve tehlikelerle dolu bir mekân olarak kabul ederken; güvenli siteyi karşıt bir biçimde konumlandırılmaktadır. Dolayısıyla suç ve suç korkusu gündelik hayat akışının bir parçası, olağan bir durum olarak tanımlanmaktadır. Güvenli site, kent ortamının sınırlandırılmış alanlara taşınması sebebiyle mekân düzenlemesi olarak kabul edilebilir görünmektedir. Söz konusu bu düzenleme aynı zamanda bir suç önleme stratejisi olarak da etkinleştirilmektedir. Tüm bunların yanı sıra güvenli sitenin, kentin farklı alanlarına yayılmış olan birtakım hizmet ve olanakları da –spor salonları, plaj, kafe ya da diğer sosyalleşme alanları- sakinlerine sunmaktadır.

Güvenli sitelere özgü bir diğer düzenleme alanı sosyal ilişkilere dairdir. Kent alanındaki yoğun, kozmopolit ve yabancılaşmış olduğu iddia edilen nüfus; güvenli site sınırları içerisinde bir düzenlemeye tabii tutulmaktadır. Özellikle daha yüksek gelir grubuna hitap eden siteler için sakinlerin eğitim durumu ya da diğer sosyo-kültürel özelliklerin daha homojen bir yapı sergilediğini söylemek mümkün görünmektedir. Böylesi bir ortam, ortak mekânı paylaşmaktan öte anlamlara sahip komşuluk ilişkileri için birçok elverişli koşulu içinde barındırmaktadır. Örneğin, kent merkezlerinde hem insanların birbirleriyle etkileşimde bulunabilecekleri mekânların yetersizliği hem de bu etkileşimin mikro düzeyde gerçekleşmesini zorlaştıran kalabalık nüfuslar; komşuluk ilişkilerinin yoğunlaşması ve derinleşmesi önünde birer engel olarak değerlendirilmektedir. Üstelik kent ortamında tamamen yabancı olan öteki, site sınırları

içerisinde belirli bir yaşam tarzına sahip aşına gruplar olarak yer almaktadır. Dolayısıyla hem mekânsal hem de sosyal boyutları bakımından kent alanının bütününden farklılık gösterdiği düşünülen güvenli site yaşamının, sakinlerin suç korkusuna etkide bulunduğu düşünülmektedir. Sosyo-mekânsal özellikleriyle güvenli site, sakinlerin gündelik yaşamında suç korkusu ile ilişkilendirilebilecek birtakım anlam ve sembollere içkin olduğu söylenebilir. Bu düşünceden hareketle söz konusu sakinlerin anlam dünyasının kavranabilmesinde sembolik etkileşimci yaklaşım önem kazanmaktadır.

Komşuluk ve suç korkusu arasındaki ilişkiyi ele alırken kullanılacak olan teori *Sosyal Bağ*'dır. Buna göre; suç olgusu bireylerin kendilerini ait hissettikleri kurum, yapı ve süreçlere bağlı olarak değişme göstermektedir. Bağlılığın yüksek olması suç ve sapmayı azaltmaktadır (İçli, 2013: 137, 138). Sağ gerçekçiliğin formel ve enformel sosyal kontrol vurgusuyla birlikte düşünüldüğünde, bu çalışmanın temel meselesi güvenlik sektöründe meydana gelen yenilikçi uygulamalar ve teknolojiler değildir. Bunlara rağmen daha muhafazakar bir yaklaşımla kontrol biçimlerinin ve özellikle enformel sosyal kontrolün bir türü olarak komşuluğun, suç korkusu olgusuna dair anlam dünyasında oynadığı role ilişkindir.

Hebberecht ve Duprez, Avrupa'daki suç ve güvenlik çalışmalarının üç temel mantığa göre ayrılabilceğini iddia etmektedir. Bunlardan biri neoliberal yaklaşımdır. Bu yaklaşım, risk ve güvenlik sorunsalını bireyselleşmiş ve metalaşmış biçimiyle ele almaktadır. Bir diğeri; sosyal demokratik yaklaşımdır ve güvenliğin ekonomik ve politik kaynaklarının yeniden dağıtılarak daha eşit bir şekilde üretilebileceğini öngörmektedir. Sonuncusu ise, ahlaki/muhafazakar yaklaşımdır. Buna göre güvenlik, ahlaki bir vurguyla formel ve enformel kontrol araçlarının güçlendirilmesiyle temin edilebilir (Hughes ve Edwards, 2005: 23). Sağ gerçekçilik suç ve suç korkusunu azaltmak adına orta sınıf için düzenin yeniden inşasını amaçlamaktadır. Bunu, ahlaki bir buyurganlıkla formel ve enformel sosyal kontrol araçlarını yeniden güçlendirerek realize etmeye girişmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada, ahlaki/muhafazakar bir toplumsal örgütlenmenin yeniden inşa edilmeye çalışıldığı sağ gerçekçi yaklaşım çerçevesinden, suç korkusu anlaşılmaya ve anlamlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu çaba içerisinde sağ gerçekçi yaklaşımın suç korkusunda kullandığı *düzen* kavramı, kilit

kavram olarak kabul edilmektedir. İlkiyle ilişkili olarak güvenli siteler, sağ gerçekeçi yaklaşımın düzensizlik ve suç korkusu ilişkisinin varlığını onaylayan ve buna yönelik bir önleme stratejisi olarak değerlendirilebilecek bir kentsel biçimi temsil etmektedir. Dolayısıyla mekânsal bir düzen girişimi olan güvenli siteye özgü sosyo-mekânsal özelliklerin ne olduğu ve söz konusu özelliklerin suç korkusu olgusunda ne gibi anlamlar ürettiği üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın ikinci bağlamı ise, sosyal düzenin gerçekleştirildiği alanlar olan komşuluk ilişkileri üzerinden kurulmaktadır. Mahalle nostaljisi aracılığıyla vurgulanan site yaşam tarzında komşuluk, sosyal kontrolün enformel biçiminin inşa edildiği mekânlar olarak düşünülebilir. Buradan hareketle güvenli site sakinleri arasında kurulan komşuluk ilişkilerinin mekâna özgü biçimlerinin neler olduğu ve bunların suç korkusu olgusunun biçimlenmesinde nasıl bir zemin oluşturduğu anlamlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu doğrultuda; suç ve suç korkusunu önleme politikalarının, kentsel uygulamadaki yansıması olduğu düşünülerek çalışmanın konusu, komşuluk ilişkileri bağlamında güvenli sitelerde suç korkusu olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla öncelikle sakinlerin, güvenli sitedeki yaşam tarzının kavranması gerektiği düşünülmektedir. Böylece söz konusu yaşam tarzının, suç korkusu olgusunu anlamlandırma sürecindeki hareket noktalarının elde edilmesi amaçlanmaktadır. Sonrasında komşuluk ilişkilerine odaklanılmaktadır. Sakinlerin yaşam tarzının bir boyutu olduğu düşünülen komşuluk ilişkileri, bu ilişkilere atfettikleri anlam ve var ise, site yaşamına özgü biçimleri değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Son olarak; site yaşamının mekânsal ve sosyal ortamı içerisinde sakinlerin gündelik hayatta suç korkusunu nasıl deneyimledikleri, bu deneyimin anlamlandırılmasında rol oynadığı düşünülen semboller ve onlara özgü korku biçimleri anlaşılmasına çalışılmaktadır.

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, bugünün toplumları için önemli bir sosyal problem olan suç korkusunu Trabzon, Kaşüstü Mahallesi özelinde anlamak ve anlamlandırmaktır. Kent mekânında gerek doğrudan (suç ile ilişkili) gerek dolaylı (suç ile ilişkili anlam ve semboller) şekilde ortaya çıkan suç korkusu bireylerin gündelik yaşamlarına sirayet etmekte ve yaşam kalitesini etkilemektedir. Yapılan birçok çalışma suç korkusunun suç

istatistikleriyle doğru orantılı olmadığı hatta suç olaylarının daha az olduğu yer ve zamanlarda da yükselebildiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Stephan Farrall, Jonathan Jackson ve Emily Gray (2009: 25) bu olguya neden olabilecek sosyal ve politik durumların da değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kentleşme hızı, göç gibi ani nüfus değişimleri ya da dezavantajlı durumlar olarak değerlendirilebilecek sosyo-demografik ve kültürel özelliklerin (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, etnisite gibi) yanı sıra suçun, yönetsel bir strateji amacıyla araçsallaştırılmasının da dolaylı olarak korku ortamına zemin hazırladığı söylenebilir. Dolayısıyla bu çalışmada amaç, suç korkusu olgusunda dolaylı olarak rol oynadığı düşünülen güvenli site yaşamı ve oradaki komşuluk ilişkilerine dair bir kavrayış geliştirmektir.

Güvenlikli/korunaklı siteler son dönem kentleşme eğiliminde ortaya çıkan ve suçtan korunmayı vaat eden bir yerleşme biçimidir. Bahsi geçen siteler; mekânı bölen, fiziksel ve sosyal çevresinden ayırarak mekânda bir *iç* ve *dış* alandan oluşmaktadır (Low, 2003; Taş, 2016). Sosyal benzeşmenin de etkisiyle bu *iç* alan, ev/özel alana işaret ederken; *dış* alan da kentin geri kalanına/kamusal alana gönderme yapmaktadır. Buna istinaden suç korkusunun söz konusu her iki alanda da sakinler tarafından nasıl anlamlandırıldığı, anlam dünyalarının hangi süreçlerle ve nasıl etkileşime girdiğine dair bilgi edinme hedeflenmektedir.

Güvenlikli site yaşamının önemli boyutlarından birinin komşuluk ilişkileri olduğu düşünülmektedir. Hem mekâna bağlanmanın bir unsuru hem de enformel sosyal kontrolün bir inşası olan komşuluk ilişkilerinin, güvenli sitelerde fiziksel olanın ötesinde sosyal bir sınır çizgisine işaret ettiği düşünülmektedir. Yüksek duvarların, denetimli kapıların ya da barikat sistemlerinin fiziksel olarak sınır oluşturduğu güvenli sitede komşuluk da sosyal sınır olarak değerlendirilmektedir. Buradan hareketle, site yaşamında sakinlerin birbirleriyle etkileşim süreçleri ve kurdukları komşuluk ilişkilerinin betimlenmesi çalışmanın bir diğer amacı olarak ortaya çıkmaktadır.

Suç korkusu hem dünyada hem de Türkiye ölçeğinde çeşitli boyutlarıyla bireylerin gündelik yaşamlarını zora sokan ve yaşam kalitesini düşüren ciddi bir problemdir.

Toplumsal olguların bir kültürel arka planda ortaya çıktığı göz önünde bulundurulduğunda; Türkiye’de suç korkusunu anlama ve anlamlandırma çabasındaki çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu anlaşılmaktadır. Var olanların ise, daha çok makro ölçekli ve nicel yöntemle yapılmış çalışmalar olması, mikro süreçleri anlamaya yönelik nitel çalışmaların eksikliğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu çalışma ile mikro ilişkiler alanını yansıtacağı düşünülen güvenli sitede komşuluk ilişkileri örüntüsüyle suç korkusuna dair sakinlerin anlam dünyasına ulaşma ve mevcut literatüre katkıda bulunma amaçlanmaktadır.

1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Suç korkusu, kent mekânı içerisinde ortaya çıkan ve kent yaşamını etkileyen bir olgudur. Suç korkusu ile ilgili yapılan çalışmalar, olgunun kentli bireylerin yaşamlarına nüfuz ettiğini ortaya koymaktadır. Öyle ki, hayatının hiçbir döneminde suça maruz kalmayan bireyler bile gündelik yaşamda suça maruz kalacağı endişesiyle korkuya kapılmaktadır. Bu durum suç korkusu olgusunun tanımının yeniden yapılmasına ve kapsamının genişlemesine neden olmuştur. Buna göre, herhangi bir yerde meydana gelen suç davranışı ve mağduriyet, kitle iletişim araçlarının da yaygınlığına bağlı olarak toplumda hızla yayılmakta ve ortaya çıkan dolaylı mağduriyetler suç korkusunun yaşanmasına neden olmaktadır. Suç korkusu bireylerin yaşam kalitesini olumsuz etkilemekte ve daha ileri boyutlarda toplumsal yaşamdan çekilme gibi sorunlara yol açmaktadır. Bu durum, temelde bireylerin kentsel yaşam hakkının ihlali olarak yorumlanabilmektedir. Dolayısıyla suç korkusu çağdaş kent yaşamının en önemli sosyal problemlerinden biri olarak kabul edilebilmektedir. Ancak dünyadaki örneklerinden farklı olarak Türkiye’de bu alanda yapılan çalışmaların yetersizliği konunun derinlemesine ele alınması önünde engel teşkil etmektedir. Buradan hareketle çalışmanın önemini birkaç maddede ele almak mümkün görünmektedir. Bunlardan biri çalışmanın, suç korkusu literatürüne yapacağı düşünülen katkıdır.

Anglo-sakson dünyada suç ve suç korkusu alanında yapılmış çalışmaların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Bunun sebepleri arasında görece yüksek suç oranları ve siyasi gündemin olguyu toplumsal bir mesele olarak ele alışı bulunmaktadır. Ancak Türkiye

örneğine bakıldığında suç ve özellikle suç korkusu çalışmalarının literatür birikimi oluşturma açısından yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut çalışmalar ise daha çok makro ölçeğe odaklanmış nicel çalışmalardır. Buna karşın, son dönemlerde Batı literatüründe de örnekleri artmaya başlayan nitel çalışmaların da suç korkusuna dair derinlemesine bilgi edinmede önemi açığa çıkmaktadır. Bireylerin sosyal anlam dünyasına odaklanan çalışmalar, görünenin arkasına bakabilmeyi ve olguya dair detaylı veri ortaya koyabilmeyi mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla mikro ölçekli bakış açısının benimsendiği bu çalışmada, site sakinlerinin suç korkusu deneyimleri ve buna yönelik stratejilerine odaklanılırken; suç oranlarından ziyade korkuya neden olabilecek birtakım kentsel süreç ve semboller de anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Çalışmanın katkı yapacağı düşünülen önemli bir diğer alan ise, güvenli site yaşamıyla ilgilidir. Türkiye’de de dünyadaki örnekleriyle birlikte 1980’lerde görülmeye başlanan güvenli siteler, özellikle 2000’li yıllardan sonra hızla yayılmaya başlamış, görece hem büyük hem de küçük kentlerde talep edilir hale gelmiştir. Güvenli site mantığının bugünün kentleşme eğilimlerine yön verdiği söylenebilir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, nüfus yoğunluğuna bağlı sekteye uğrayan kentli yaşamının söz konusu sitelerde yeniden kurgulanabilir olmasıdır. Bu çalışma açısından dikkate değer bir diğer unsur ise, kent mekânlarının suç ile ilişkilendirilmesi sonucunda sitelerin suçtan korunma vaadidir. Tehlikeli kent alanlarının karşısında güvenli alanlar olarak konumlandırılan güvenli siteler, birçok kentli için yeni bir yaşam tarzı sunabilmektedir. Dolayısıyla yeni kentçilik akımında önemli bir karşılığı bulunan sitelerin, önemli bir kentsel probleme olan suç korkusuna etkisi tartışılmaya değer görülmektedir. Dünya literatüründe benzer bağlamda çalışmalar bulunmakla birlikte Türkiye’deki örneklerin büyük çoğunluğu tüketim kültürü, ayrışma/farklılaşma süreciyle birlikte ele alınmaktadır (Blakeley ve Synder, 1997; Wilson-Donges, 2000; Low, 2003; Güzey ve Özcan, 2010; Perouse ve Danış, 2005; Tanülkü, 2009, Taş, 2016). Buna ek olarak Türkiye’de yapılan güvenli site çalışmalarının Ankara, İstanbul gibi görece daha büyük kentlerden örnekler içerdiği görülmektedir. Bu çalışmanın ise, görece daha küçük bir kent ölçeğine sahip Trabzon’da güvenli site yaşamına dair bir örnek sunacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın katkı yapacağı düşünülen son husus, hem suç korkusu hem de güvenli site mantığının kesişim noktasında bulunan enformel sosyal kontrol açısından ele alınmasıdır. Özellikle suçtan korunmanın önemli stratejilerinden olan sosyal bağlanma biçimi olarak komşuluk ve mekânsal düzenleme olan güvenli sitenin birbiriyle örtüşen süreklilik ve ayrışan farklılıklarına dair bilgi edinilmesi amaçlanmaktadır. Bu sebeple korunmanın hem sosyal hem mekânsal biçimlerinin; sakinlerin olguya dair deneyimlerinin, olgunun bireyler arası sosyal ağlarda ve gündelik hayat pratiklerindeki oluşumunun kavranması önem kazanmaktadır. Suç korkusunu, güvenli site sınırları içerisinde gelişen komşuluk ilişkileri bağlamında ele alarak sakinlerin anlam dünyasına ulaşma imkânı elde edileceği düşünülmektedir. Böylece suç korkusuna yönelik derinlemesine bir ele alışın; kentsel düzenlemeler, girişimler ya da güçlendirme çalışmalarında yerel yönetimlere, akademik çalışmalara ve sivil toplum faaliyetlerine de bilimsel veri sağlayacağına inanılmaktadır.

1.4.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Sosyal bir problem olarak suç alanında çalışmak hem önem hem de aynı derecede zorluk barındırmaktadır. Sahayı zorlaştıran en önemli hususlardan biri, suç olgusuna karşı toplumsal konumlanışla ilgilidir. Suç, Dolu (2015: 9)'nun da bahsettiği gibi daha çok polisi ilgilendiren bir konu olarak görülmektedir. Dolayısıyla bu durum bir taraftan saha çalışmalarının bürokratik engellerle karşılaşmasına bir taraftan da tüm bu sebeplerle akademinin ilgi alanı dışında kalmasına sebep olmaktadır. Mevcut çalışmalar ise daha çok adli bilimler içerisinde gelişmektedir. Oysa suç olgusu, doğrudan sosyoloji ve psikoloji gibi sosyal bilim dallarının disiplin sınırları içerisinde yer almaktadır. Ancak bu bürokratik-akademik algı ve anlayışın kısır döngü içinde kalması, suç çalışmalarının daha dar bir alanda ve oldukça yavaş bir şekilde gelişmesine neden olmuştur. Saha çalışmalarının görece azlığı bu konudaki literatür birikimini de yavaşlatmıştır. Sonuç olarak gelinen noktada olguya dair hem saha hem de literatür bilgisi gelişmeye oldukça açık bir durumdadır. Suç çalışmalarının yukarıda bahsedilen önemi de bu noktada kendiliğinden anlaşılmaktadır.

Çalışma literatür ve saha araştırması olarak iki aşamadan oluşmaktadır. Çalışmanın ilk aşaması suç korkusu ve Türkiye’de son zamanlarda hızla yaygınlaşmakta olan güvenli sitelerle ilgili literatür taramasıyla başlamıştır. Özellikle suç sosyolojisi literatürünün önemli kaynaklarının Türkçe’ye çevrilmemiş olması nedeniyle İngilizce kaynaklara ulaşma noktasında sorun yaşanacağı öngörülmüştür. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak 2016 yılında proje haline getirilen çalışma ile TÜBİTAK-2214 A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Bursu ile Londra’da 5 ay boyunca Kingston Üniversitesi Kriminoloji ve Sosyoloji Bölümü’nde bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Saha araştırması bu süreçten önce ve sonra olmak üzere iki periyot halinde yapılmıştır.

Bu çalışmada güvenli sitelerde yaşayan bireylerin hem ev mekânında hem de kent mekânında deneyimledikleri suç korkusu, komşuluk ilişkileri bağlamında ele alınmaktadır. Farrall ve Lee (2008), mekânsal, toplumsal, politik ve sosyo-psikolojik boyutlarını anlayabilmek için nitel ölçme yöntemlerini benimserken Jennett ve Enders (1998) de suç korkusunun gündelik anlamlarının arkasına ve bu anlamları inşa eden sürece odaklanan çalışmaların kalitatif yöntemine başvurması gerektiğini belirtmektedir. Bu çalışmada güvenli sitelerde yaşayan bireylerin suç korkusunu nasıl deneyimledikleri, bu deneyimin oluşumuna etki eden sembol ve anlamlar komşuluk ilişkileri üzerinden anlamaya ve yorumlanmaya çalışılacaktır. Dolayısıyla çalışmada *anlamacı/yorumlayıcı* epistemoloji geleneği çerçevesinde *nitel araştırma* yöntemi benimsenmektedir.

Çalışma, Trabzon’da güvenli sitelerin yoğun olarak gözlemlendiği bir mahallede gerçekleştirilmiştir. Ancak mahallenin bütünü çalışma kapsamında değildir. Saha araştırması güvenli sitelerin yoğun olarak gözlemlenebildiği tek bir bölgeyle sınırlandırılmıştır. Sahanın sınırlandırılması, uygulama esnasında mahallede yapılan gözlem sürecinin bir sonucudur. Çalışma birimi olarak araştırmaya dâhil edilen güvenli siteler, çevredeki benzerlerinden sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamda farklılaştığı ve kendi içerisinde bir bütün oluşturduğu gerekçesiyle belirlenmiştir. Bahsi geçen bölgeye, araştırma sahasını ifade etmesi için çalışma boyunca “güvenli siteler bölgesi” ismi verilmiştir.

1.4.1. Veri Toplama Sürecinde Kullanılan Teknikler

Çalışmanın uygulama kısmında nitel araştırma yöntemi veri toplama tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme kullanılmaktadır. Görüşme, “*insanların gerçekliğe ilişkin algılarına, anlamlarına, tanımlamalarına ve gerçeği inşa edişlerine vakıf olmanın iyi bir yoldur*” (Punch, 2011: 165-166). Güvenlikli sitelerde yaşayan bireylerin inşa ettikleri komşuluk ilişkileri, bu ilişkilerin biçim ve yoğunluğu dikkate alındığında; katılımcıların deneyimledikleri suç korkusuna ilişkin anlama ve yorumlama çabasında derinlemesine görüşme tekniğinin uygun olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıları hem konuyla ilişkilendirmek ve sınırlandırmak hem de her bir katılımcının farklı deneyim ve tecrübelerini çalışmaya aktarmasına imkân verebilmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Böylece görüşmeler esnasında katı bir şekilde soru formuna sadık kalmak yerine görüşmecinin vurguladığı düşünülen konular, görüşmenin odağına alınmıştır. Araştırma soruları, çalışmanın bağlamları dikkate alınarak oluşturulmuş ve böylece güvenlikli site, komşuluk ilişkileri ve suç korkusunu anlamaya yönelik üç başlık altında geliştirilmiştir. Soru formu sahaya çıkmadan önce Hacettepe Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonununun 23 Şubat 2016 tarihli toplantısında etik onaydan geçmiştir. Etik komisyondan alınan araştırmaya “Gönüllü Katılım Formu” ile görüşmeciler hem çalışmaya dair bilgilendirilmiş hem de kayıt altına alınmıştır.

Suç korkusu çalışmalarında üzerinde durulan iki önemli husustan bahsedilebilir. Bunlardan biri, belli bir suç türüne yönelik suç korkusunun; bir diğeri ise sınırlı bir mekânda suç korkusuyla ilgili genel düşüncenin ölçülmesidir (Shafer ve diğ. 2006:286). Buna istinaden bu çalışmada sınırlı bir mekân olarak tek bir bölgede yoğunlaşan güvenlikli siteler tercih edilmiştir. Ancak görüşme formu oluşturulurken tek bir suç türü ile ilgili suç korkusuna odaklanılmamıştır. Böylece katılımcıların yaşadıkları sitede, sitelerin yer aldığı mahallede ve hatta kentte suç korkusuna dair deneyim ve düşüncelerinin her bir biçimine ulaşabilmek hedeflenmiştir.

Veri toplama aşamasında katılımcıların belirlenmesi için amaçlı örneklem kullanılmıştır. “*Bu tür örneklemede araştırmacı kimlerin seçileceği konusunda kendi*

yargısını kullanır ve araştırmanın amacına en uygun olanları örnekleme alır” (Balcı, 2007:90). Bu doğrultuda çalışmaya dahil edilen katılımcılar sınırlandırılan araştırma bölgesindeki güvenli site sakinleri arasından seçilmiştir. Belirlenen bu sınırlar içerisinde hem villa tipi hem de apartman tipi güvenli site konut biçimlerine rastlanmaktadır. Araştırmanın konusu ve kapsamı temelinden hareketle her iki konut tipinden katılımcılar örnekleme dâhil edilmiştir. Belirlenen örneklem dahilinde katılımcılara ulaşmak için kartopu örneklem kullanılmıştır. Kartopu örneklem ile ulaşılan katılımcılar aracılığıyla diğer katılımcılara erişilmiş ve sorulara verilen cevaplar tekrara düşünceye kadar görüşmelere devam edilmiştir. Bu örnekleme türü ayrıca çalışmanın temel bağlamını oluşturan komşuluk ilişkileri ağının biçim, yoğunluk ve inşaa sürecine dair de çeşitli ipuçları elde edilmesine olanak vermiştir. Bunun için öncelikle yerel ağlar ve ilişkiler kullanılarak araştırmaya dâhil olabilecek katılımcılardan aracı olunması istenmiştir. Katılımcılar en az bir, en fazla sekiz katılımcıya referans olmuştur.

Görüşmeye katılmayı kabul eden katılımcılarla doğrudan bağlantı kurulmuş yer ve zaman bilgisi konusunda anlaşarak randevu oluşturulmuştur. Görüşmelerin verimliliğini etkileyebileceği düşüncesiyle tarih ve saat konusunda genellikle katılımcıya uyum gösterilmeye çalışılmıştır. Görüşmeler daha çok katılımcıların evlerinde ya da site içerisindeki sosyalleşme alanlarında gerçekleştirilmiştir. Böylece çalışma sahasına dair gözlem yapma fırsatı elde edilmiş ve saha notları olarak deşifrelere aktarılmıştır. Ev ortamı dışındaki görüşmeler daha çok katılımcıların iş yerlerinde yapılmıştır.

Çalışma sahası dört apartman ve beş villa tipi güvenli sitede ikamet etmekte olan 24 kadın ve 11 erkek olmak üzere toplam 35 katılımcıdan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra 3'er kişiden oluşan 2 grup görüşmesi de çalışmada yer almaktadır.

Veri toplama iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşama 5 Mayıs 2016 tarihinde başlamış ve 3 Ocak 2017 tarihine kadar devam etmiştir. İkinci aşama ise 24 Ekim 2017 tarihinde başlamış ve 31 Mart 2018 tarihinde sona ermiştir.

1.4.2. Veri Analiz Sürecinde Kullanılan Teknikler

Görüşmeler, katılımcıların da bilgisi dâhilinde ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Ortalama uzunlukları 40 dakika ile 90 dakika aralığında değişen görüşmeler daha sonra deşifre edilerek yazıya aktarılmıştır. Katılımcıların kimlik bilgilerinin gizliliğinin korunması için isim kullanılmamıştır. Bunun yerine görüşmeler deşifre edilirken her bir katılımcıya alfabetik sıra gözetilerek kod verilmiştir. Her bir görüşme ‘G’ harfi ile kodlanmış değerlendirme kısmında okumanın kolaylaştırılması için kadın görüşmecilere ‘K’, erkek görüşmecilere ‘E’ harfi verilmiş sonrasında sıraya göre ardışık sayılarla numaralandırılmıştır. Grup görüşmeleri de benzer şekilde GG şeklinde kısaltılarak ve numaralandırılarak kodlanmıştır.

Saha çalışmasından elde edilen veriler araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Bu aşamada Huberman ve Miles’in *veri analiz sarmalı* uygulanmıştır (Creswell, 2018:182). Bu model, sosyal anlam dünyasında olgular arasındaki ilişkilerin belirli bir düzen içerisinde kavranarak anlaşılabilirliği öngörmektedir (Baltacı, 2017:4). Huberman ve Miles’in analiz modeli üç aşamadan oluşmaktadır. Bunlar verilerin düzenlenmesi, verilerin sunulması ve modellenme/doğrulanması aşamalarıdır (Huberman ve Miles, 1994:429).

Verilerin düzenlenmesi aşamasında öncelikle deşifre edilen görüşme metinleri tekrar tekrar okunmuştur. Bu okumalar tüm değerlendirme süreci boyunca devam etmiştir. Huberman ve Miles buna “bir dizi soru-cevap döngüsü” olarak tanımladıkları *tekrarlayıcı prosedür* adını vermektedir (Huberman ve Miles, 1994: 431). Katılımcıların görüşme esnasında sergilemiş oldukları davranışlar, sorulara gösterdikleri tepkiler, cevap verirken kullandıkları jest ve mimiklerin araştırmacıda uyandırdığı izlenimler de değerlendirme esnasında göz önünde bulundurulmak amacıyla deşifre metinlerine not edilmiştir. Söz konusu *okuma ve not alma* süreci veri sarmalı analizinin ilk adımıdır (Creswell, 2018:182). Okuma ve not alma süreci sonunda elde edilen veri seti çalışmanın bağlamları göz önünde bulundurularak üç kısma ayrılmıştır. Böylece güvenli siteler, komşuluk ilişkileri ve suç korkusu içeriğine sahip veriler üç kısma ayrılmıştır.

Veri düzenlemenin ikinci basamağı; kodlama süreci ile verilerin sınıflandırılmasından yorumlanmasına kadar olan aşamayı kapsamaktadır. Kodlama işlemi açık, eksenli ve seçici kodlama şeklinde üç düzeyde gerçekleştirilmiştir (Neuman, 2006: 664-669). Buna göre, okumalar esnasında deşifre metinleri içerisinde çıkarılan ilk veri etiketleri belirlenmiştir. Veri içinde araştırmacının dikkatini çeken, araştırma soruları ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki kurulabilen noktalar kodlanmış ve böylece açık kodlama gerçekleştirilmiştir. Eksenli kodlama aşamasında ise; elde edilen kodlardan hareket edilerek verideki karşıtlık ya da benzerliklere ulaşılmaya çalışılmıştır. Biraraya gelebilecek veri kümeleri ve kodlar arasındaki ilişki belirlenmiş ve not edilmiştir. Üçüncü aşama olan seçici kodlama ise, veri üzerinden son geçiştir. Bu adımda elde edilen ana kategorilerin birbirleriyle ve çalışmanın temel bağlamlarıyla olan ilişkileri gözden geçirilmiş, araştırmanın ana ve alt problemlerini yansıtacak şekilde sonuçlandırılmıştır.

Ana ve alt kategorilerin belirlenmesinden sonra veri, destek alınan teoriler çerçevesinde yorumlanmış ve çalışma bulgularına ulaşılmıştır.

1.4.3.Çalışmanın Saha Bilgisi

Bu çalışma Trabzon'un Yomra ilçesine bağlı Kaşüstü mahallesini kapsamaktadır. Kaşüstü, Trabzon kent merkezine 17 km uzaklıkta Trabzon'un güneydoğu yakasının sahil şeridinde yer alan ve 1984 yılında Yomra ilçesine bağlı üç mahalleden oluşan bir belde iken 2014 yılında çıkartılan 6360 sayılı kanun hükmünde kararname ile Yomra ilçesine bağlı bir mahalleye dönüştürülmüştür (ARASİKACKM, T.Y). Kaşüstü Mahallesi'nin nüfusu 2013 yılında 5 bin 680 iken 2020 verilerine göre 15 bin 311'dir (NUFUSUNE, T.Y). Hesaplandığında yedi yıl içerisindeki nüfus artışının yüzde 270'e karşılık geldiği görülecektir. Dolayısıyla hızlı bir artıştan bahsetmek mümkündür. Bu nüfus artışı elbette kentleşmeyle ilgilidir. Bölgenin hızlı kentleşmesinin yolunu açan ilk gelişme, 2012 yılında yapımı tamamlanarak hizmet vermeye başlayan Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi'dir (Sağlık Bakanlığı, 2019). Bunun ardından ikinci büyük gelişme 2014 yılında Trabzon Adliyesi'nin Kaşüstü Mahallesi'ne taşınmasıyla gerçekleşmiştir (Trabzon Adliyesi, T.Y). Personel sayısı açısından yoğun iki devlet kurumunun yanı sıra büyük otel zincirlerinin ve çeşitli hizmet kurumlarının da bölgeye taşınmasıyla

Kaşüstü, hem konut hem de kamu ve hizmet sektörü açısından nüfus yoğun bir bölge haline gelmiştir.

Yakın zamana kadar daha çok ilçe sakinlerinin yerleşik olduğu bir mahalle iken son birkaç yılda alışveriş merkezlerinin, büyük otellerin, restoranların, hem yatay hem de dikey olarak yayılmış sitelerin çoğaldığı bir bölge konumuna gelmiştir. Bu özellikleriyle kente eklemlenen mahallenin nüfusu artmış, gerek kentli yabancılar gerek turistler tarafından yoğun olarak tercih edilmesi sebebiyle heterojen grupların bir araya geldiği kozmopolit bir birim haline dönüşmüştür. Dolayısıyla Kaşüstü Mahallesi kısa sürede hızla kentleşen bir bölge olarak değerlendirilebilir.

Kentleşmenin suç korkusu olgusuyla doğrudan ilişkili olduğu söylenebilmektedir. Bu ilişki korkunun artması ya da azalması şeklinde gerçekleşebilmektedir. Nüfusun hızlı artışı, mekânda yoğunlaşması ve yapısının yanı sıra, kentsel planlama ve yönetim biçimlerinin de bu değişkenlikte payı olduğu düşünülmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi suç literatüründe korku, kent merkezlerinin problemi olarak değerlendirilmektedir (Skogan, 1986; Garland, 2010: 84; Smith ve Pain, 2008: 55; Warr ve Ellison, 2000: 555). Güvenlikli sitelerin kent merkezlerinden uzak, nüfus yoğunluğu daha az bölgelerde konuşlanmasının sebeplerinden biri de budur. Dolayısıyla kentleşme süreci; farklı grupların bir araya gelmesi ve etkileşimi sebebiyle gündelik yaşamda, bu grupların birbirleriyle ilişkilerinde, yerleşme biçimlerinde ve kentsel deneyimlerinde birtakım değişim ve dönüşümlere içkindir. Böylece insanlar yaşam alanlarında risk olarak algıladıkları kalabalık ve hızlı değişen gruplarla karşılaşmaktan kaçınmayı arzu etmektedir.

Kaşüstü Mahallesi'nin güvenlikli siteler bölgesi, çalışma sahası olarak belirlenmiştir. Trabzon'un diğer mahalle ve semtlerinde de güvenlikli/korunaklı site yerleşimlerine rastlamak mümkündür. 10 Aralık 2015 yılında Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER)¹ üzerinden Trabzon İl Emniyet Müdürlüğü'ne yapılan 1197654 numaralı başvuruya 31 Aralık 2015 tarihinde verilen cevapta, Trabzon'da on dokuz adet sitenin özel güvenlik

¹Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER), 2018 yılında kapatılarak bugün bilinen ismiyle Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER)'ne aktarılmıştır.

görevlisi hizmeti aldığı bildirilmiştir. Ancak Kaşüstü için ayırıcı unsur, hızla değişen ve kozmopolit bir yapı sergilemesi sebebiyle suç korkusu olgusu ile ilişkilendirilebilmesidir. 2020 yılının başında Birleşmiş Milletler Kadın birimi tarafından düzenlenen araştırmada, katılımcılardan kendilerini en az güvende hissettikleri mahalleyi harita üzerinde işaretlemesi istenmiştir. Araştırma sonucunda kadınlar tarafından en çok işaretlenen bölge Kaşüstü Mahallesi'dir (Trabzon'da Kadınlar, 2020). Araştırmanın detaylarına ulaşamamakla birlikte, mahallenin yoğun ve hızlı kentleşerek kozmopolit bir yapıya dönüşmesinin bu sonuçlarda etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple bölgenin suç korkusu anlamında diğer bölgelerden farklılık içerdiği düşüncesi, Birleşmiş Milletler tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarıyla da desteklenmektedir². Ayrıca diğer semt ve mahallelerdeki güvenli siteler; mekân içerisinde daha dağınık, bir topluluk oluşturmayacak şekilde yayılmıştır. Kaşüstü'nde ise, güvenli sitelerin daha yoğun olması sebebiyle kendi içinde bir güvenli siteler bölgesi olarak değerlendirilebilmeye elverişli olması da yörenin çalışma sahası olarak seçilmesinin diğer bir nedeni olmuştur. Deniz kıyısı boyunca uzanan bir mahalle olarak Kaşüstü, şehir merkezinden diğer kıyı ilçelere devam eden şehirlerarası trafiğin doğu-batı istikametinde ikiye böldüğü bir yerleşim birimi şeklindedir. İlk kısım kıyıya paralel olarak yol boyunca uzanırken ikinci kısım dağ yamacının eteklerine doğru yayılmıştır. Güvenli/korunaklı siteler bölgesi deniz tarafında ve ana caddeden en az bir kilometre kadar içeride konumlanmaktadır. Bu nedenle kapalı konut yaşam biçimi anlamında çalışmanın başında öngörülenden daha yoğun bir yapıyla karşılaşmıştır.

Kaşüstü bölgesinde güvenli/korunaklı site olarak değerlendirilebilecek iki farklı konut biçimi bulunmaktadır. Bunlardan biri, apartman daireleri şeklinde iken diğeri ise villa olarak adlandırabilecek bahçeli konutlardır. Bu bölgede ikamet eden nüfusun

²Bu noktada Trabzon genelini yansıtabilecek istatistikî suç verisine de ulaşılmaya çalışılmış ve gerekli kurumlara başvurular yapılmıştır. 12 Ağustos 2015 tarihinde elden verilen dilekçeyle mahalle, vaka sayısı, vakanın niteliğine dair bilgi içeren suç istatistikleri Trabzon Valiliği'nden talep edilmiştir. Dilekçeye olumlu ya da olumsuz herhangi bir dönüş yapılmaması nedeniyle aynı içerik bu kez 10 Aralık 2015 tarihinde Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Kapsamında 1197568 numaralı başvuru ile BİMER üzerinden tekrarlanmıştır. Bunun üzerine 21 Aralık 2015 tarihinde verilen cevapta; Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 23.03.2005 tarihli 21 no'lu genelgesi uyarınca "suç istatistiklerinin Teşkilatımızla ilgili herhangi bir olumsuz kanaate veya karışıklığa meydan vermemek ve yeknesaklığın sağlanması açısından" reddedilmiştir. Bu sebeple Trabzon'da suç istatistiklerine dair herhangi bir veriye ulaşamamıştır.

yaşam tarzını anlama açısından ekonomik gelir seviyesinin önem taşıdığı düşünülmektedir. Görüşme formunda buna yönelik sorular varsa da, katılımcılar genel olarak bu soruya cevap vermekten kaçınmıştır. Bu nedenle konut satış fiyatlarının bu konuda fikir vereceği düşünülmektedir. Apartman tarzı bir güvenliğin üçüncü katında bulunan iki artı bir dairenin satış fiyatı 580 bin Türk Lirasıdır (ZİNGAT, T.Y). Aynı sitede ikamet eden ve mesleği mimarlık olan G6E kodlu katılımcı ise bazı katların fiyatının 1,5 milyona kadar çıkabildiğini belirtmektedir. Bu değişim dairelerin manzara, büyüklük ya da bahçe katı olup olmama durumuyla ilgilidir. Villa tipi bir güvenliğin sitenin 2020 yılı ekim ayı itibarıyla satış fiyatı 3 milyon 100bin Türk Lirasıdır (ZİNGAT, T.Y). İlanlarda yer alan bilgiye göre bu daireler, kredi kullanımına uygun değildir. Dolayısıyla Kaşüstü Mahallesi güvenliğin siteler bölgesinde konut fiyatlarının yüksek gelir düzeyine hitap ettiği anlaşılmaktadır.

1.4.4.Katılımcılar

Çalışmada 24'ü kadın ve 11'i erkek olmak üzere toplamda 35 kişi ile yüz yüze derinlemesine görüşme, 3'er kişilik iki grupta da grup görüşmesi yapılmıştır. En küçüğü 25, en büyüğü 80 yaşında olan katılımcıların hepsi birlikte değerlendirildiğinde yaş ortalaması 45'tir.

Katılımcıların 29'u Trabzon'da doğup büyüdüğünü belirtmektedir. Bunun dışında Rize, Gümüşhane gibi daha yakın illerden gelip yerleşenler olduğu gibi İstanbul, Ankara, İzmir, Manisa, Denizli, Diyarbakır gibi görece daha büyük ya da küçük kentlerden gelip yerleşenlerin de olduğu görülmektedir. Trabzon doğumlu olmayan katılımcılar daha çok evlilik sebebiyle yerleşmişlerdir.

Katılımcıların 26'sı aktif iş yaşamının içindeyken 5'i emeklidir. Katılımcılara meslekleri sorulduğunda kendilerini doktor, avukat, mühendis, mimar, akademisyen, kuaför, fabrika yöneticisi, organizatör, banka yöneticisi, emekli, "serbest meslek" ve "ev hanımı" şeklinde tanımlamışlardır.

Katılımcılar arasında en düşük hane geliri 3200TL, en yüksek hane geliri ise 25.000-30.000TL arası olarak belirtilmiştir. Buna göre, araştırmaya dahil olan katılımcıların hane başı aylık geliri ortalama 10.720TL³ olarak hesaplanmıştır. Toplamda 5 katılımcı bu soruya cevap vermek istemediğini belirttiği için ortalama hesaplamasına dâhil edilmemiştir.

Katılımcıların 9’u kiracı, 26’sı ev sahibidir. Grup görüşmelerindeki katılımcıların da tümünün evleri kendi mülkiyetidir. Katılımcılar buldukları sitede en az 2,5 ay; en fazla 30 yıldır ikamet ettiklerini belirtmiştir. Dolayısıyla katılımcı profili, ikamet edilen evin mülkiyet durumu ve ikamet süresi anlamında da çeşitlilik göstermektedir.

Katılımcıların birçoğu Trabzon’un sosyo-ekonomik olarak görece daha yüksek mahallelerinden Kaşüstü’ne geldiğini belirtmiştir. Terk ettikleri mahalleler Trabzon standartları ölçüsünde değerlendirildiğinde kiralara ve konut satış fiyatlarının diğer semt ve mahallelere göre daha yüksek olduğu mahallelerdir. Güvenlikli sitelerin bulunduğu arazilerin mülk sahibi olan 3 katılımcı bulunmaktadır. 10’u ise ev değiştirmeden önce de Kaşüstü’nde yaşadığını belirtmiştir. Yeni yerleşip ilk kez ev sahibi olanlar dışında mevcut konutlarını kiraya vererek Kaşüstü Mahallesi’ne taşınan katılımcılar da bulunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmaya dahil olan katılımcılar için ekonomik sermayeye bağlı olarak kent içi konut hareketlilik imkânlarının yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Katılımcıların birçoğu üniversite mezunudur. Hem kadın hem erkek katılımcılardan yalnızca 2’si olmak üzere toplam 4 katılımcı lise mezunu olduğunu belirtmiştir. Kendilerini “ev hanımı” olarak tanımlayan katılımcıların da birçoğu görüşme esnasında üniversite mezunu olduğunu vurgulama gereği duymuştur. Bu durum, eğitimin sosyal statünün önemli göstergelerinden biri olarak kabul edildiğine işaret etmektedir.

Görüşme yapılan katılımcıların hepsi çekirdek aile mensubudur. Ancak veri toplama aşamasında ve sonrasında dahil olunan sosyal ağ/sermaye sayesinde görüşmecilerin

³ Katılımcıların gelir seviyesine dair rakamlar, alan araştırmasının yapıldığı 2016-2018 tarih aralığına ait verilerdir. Gelir seviyesinin bugünkü karşılığına dair bir fikir oluşturmak adına döviz kuru üzerinden bir karşılaştırma yapmak mümkündür. Buna göre, alan araştırmasının son tarihi olan 30 Mart 2018 tarihli dolar kuruna göre katılımcıların ortalama aylık gelir seviyesi 2,748 dolardır (NTV, 2021). 3 Haziran 2021 tarihli kura göre ise 1,232 dolardır (BLOOMBERGHT, 2021).

çekirdek aile dışında kalan üyelerinin de ya aynı sitede ya da civardaki diğer güvenli sitelerde yaşadığı fark edilmiştir. Bu diğer aile üyelerinin arasında anne-baba, kayınvalide-kayınbaba, kardeş vb. sayılabilmektedir. Bu durum güvenli sitelerdeki ilişkiyi daha yüz yüze kılan sosyal unsurlardan biri olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda ekonomik gelir seviyesinin yüksek olduğu bu sitelerde yaşlı anne-baba bakımının ayrı bir hanede gerçekleştirildiği ve bu durumun çekirdek ailenin yaşadığı haneye yansıtılmadığı da elde edilen gözlem sonuçlarından biridir.

İkamet edilen sitede anne-baba ve akrabalık ilişkilerinin yanı sıra “arkadaşlık” ilişkilerinin de etkin olduğu gözlenmiştir. Site sakinlerinin birçoğu birbirlerini önceden tanıdıklarını veya birçoğuna aşina olduklarını belirtmiştir. Taşınma kararı ya birlikte alınmış ya da arkadaşlardan biri önce taşınıp daha sonra bir diğerine referans olmuştur. Yine kültürel ve ekonomik sermayenin etkisiyle bir kuşak öncesine kadar uzanan arkadaşlık ve bağ, site yaşamıyla devam ettirilmeye çalışılmıştır.

Katılımcıların 26’sı okul çağında çocuk sahibidir. Çocukların birçoğu civardaki kolejlerde eğitimine devam etmektedir. Okula ulaşımında ya anne baba etkin rol almakta ya da okul servisinden hizmet alınmaktadır. 9 katılımcının ise üniversite çağında en az bir çocuğu bulunmaktadır. Çocukların 2 tanesi Trabzon’da üniversite hayatına devam etmektedir.

Görüşme esnasında gerçekleştirilen gözlemlerden bir tanesi de görüşme yapmak için gidilen evlerden 13 tanesinde ücretli ev işçisinin çalışıyor olmasıdır. Bu evlerden 6’sında karı koca sürekli bir işte çalışmaktadır ve 7 katılımcının küçük çocuğu bulunmaktadır. Ücretli ev işçileri hem çocuk bakımıyla hem de ev içi işlerle ilgilenmektedir.

Katılımcılara istinaden elde edilen gözlemlerden bir tanesi de seyahat etme noktasındaki esnekliktir. Randevu oluşturma aşamasında birçok kez karşılaşıldığı üzere katılımcılar sıklıkla şehir dışında bulunabilmektedir. Bu seyahatlerin bir kısmı iş sebebiyle (özellikle serbest meslek sahipleri), bir kısmı herhangi bir aile üyesinin şehir dışında yaşaması sebebiyle (şehir dışında üniversite okuyan çocuk) olabildiği gibi bir kısmı da turistik

amaçlı seyahatlerdir. Bu anlamda görüşmeler esnasında gerek suç korkusuyla gerek site yaşantısıyla ilgili sorulara verdikleri cevaplarda görece daha büyük kentlerdeki durumlarla karşılaştırma yapıldığını görmek mümkündür. Bu imkânın, görüşmecilerin site yaşantısı, komşuluk ilişkileri ve suç korkusuna dair düşüncelerini etkilediği düşünülmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcı Kodu	Yaş	Medeni Durum	Doğum Yeri	Eğitim Durumu	Meslek	Konut Tipi ⁴ ve Mülkiyet Durumu	Ort. Aylık Hane Geliri	İkamet Süresi
G1E	58	Evli	Trabzon	Üniversite	Makine Mühendisi	Mülk Sahibi/ ATGS	8000 TL	2 yıl
G2E	80	Evli	Trabzon	Üniversite	Emekli eczacı	Mülk Sahibi/ VTGS	-	30 yıl
G1K	38	Evli	Trabzon	Üniversite	Ev Hanımı	Mülk Sahibi/ ATGS	10000 TL	10 yıl
G2K	37	Evli	Trabzon	Üniversite	Akademisyen	Mülk Sahibi/ ATGS	10000 TL	3 yıl
G3K	43	Evli	Trabzon	Üniversite	Ev Hanımı	Mülk Sahibi/ VTGS	15000 TL	11 yıl
G3E	47	Evli	Trabzon	Üniversite	Serbest Meslek/ Mimar	Mülk Sahibi/ VTGS	15000 TL	4 yıl
G4E	44	Evli	Trabzon	Lise	Serbest Meslek	Mülk Sahibi/ ATGS	3500 TL	1,5-2 yıl
G5E	45	Evli	Trabzon	Lise	Serbest Meslek	Kiracı/ ATGS	15000 TL	1.5 yıl

⁴Konut tiplerini belirtirken apartman biçimindeki siteler, apartman tipi güvenliğin kısıltması olarak ATGS; villa biçiminde olanlar ise, villa tipi güvenliğin kısıltması olarak VTGS şeklinde belirtilmektedir. Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında da bu şekilde kullanılacaktır.

GG1					Ev	Mülk		3 yıl
(S1)	37,	Evli,	Trabzon,	Üniversite	Hanımı/Site	Sahiple	Ortala	
(D)	35,	Evli,	Rize,	Üniversite	yöneticisi,	ri/	ma	3 yıl
(S2)	33	Evli	Trabzon	Üniversite	Ev hanımı, Ev Hanımı	ATGS	5000 TL	3 Yıl
G4K	35	Evli	Trabzon	Üniversite	Akademis- yen	Mülk Sahibi/ VTGS	10000 TL	3,5 yıl
G5K	50	Evli	Diyarbakır	Üniversite	Öğretmen	Mülk Sahibi/ ATGS	15000- 20000 TL	1,5 yıl
G6K	25	Evli	Trabzon	Üniversite	Avukat	Kiracı/ ATGS	5000- 6000 TL	2-2,5 ay
G7K	42	Evli	Denizli	Üniversite	Doktor	Kiracı / ATGS	7000- 8000 TL	6 ay
G8K	55	Evli	Trabzon	Lise	Ev hanımı	Kiracı/ VTGS	5500- 6000 TL	7 yıl
G9K	50	Evli	Manisa	Üniversite	Akademis- yen	Mülk Sahibi/ ATGS	11000- 12000 TL	2 yıl
G10K	45	Evli	Trabzon	Üniversite	Banka yöneticisi	Mülk Sahibi/ ATGS	12000 TL	2,5 yıl
G11K	35	Evli	İstanbul	Üniversite	Organizitör	Mülk Sahibi/ VTGS	-	-
G12K	46	Evli	Trabzon	Üniversite	Emekli	Mülk Sahibi/ VTGS	17.000 TL	7 yıl

G6E	53	Evli	Trabzon	Üniversite	Mimar/ Akademisyen	Kiracı/ ATGS	10.000 TL	2 yıl
G7E	50	Evli	Trabzon	Üniversite	Avukat	Mülk Sahibi/ VTGS	10.000 TL	9 yıl
G13K	41	Evli	Trabzon	Üniversite	Satın Alma Müdürü	Kiracı/ VTGS	10.000 TL	8 yıl
G14K	37	Evli	Trabzon	Üniversite	Ev Hanımı	Mülk Sahibi/ VTGS	-	9 yıl
G8E	50	Evli	Trabzon	Üniversite	İnşaat Mühendisi	Mülk Sahibi/ ATGS	25.000 TL	2 yıl
G15K	44	Evli	İstanbul	Üniversite	Fabrika yöneticisi	Mülk Sahibi/ VTGS	Cevap vermek istemedi	8 yıl
G16K	58	Evli	Trabzon	Üniversite	Emekli	Kiracı/ ATGS	5000 TL	1 yıl
G17K	41	Evli	Trabzon	Üniversite	Mimar	Mülk Sahibi/ ATGS	10.000 TL	2 yıl
G18K	42	Evli	Trabzon	Üniversite	Doktor	Mülk Sahibi/ ATGS	25- 30.000 TL	2 yıl
G19K	31	Evli	Trabzon	Üniversite	Ev hanımı/ İç Mimar	Mülk Sahibi/ VTGS	5000 TL	1,5-2 yıl
G20K	45	Evli	Ankara	Üniversite	Jeofizik	Mülk	10.000	2,5

					mühendisi	Sahibi/ ATGS	TL	yıl
G9E	52	Evli	Trabzon	Üniversite	Mimar	Kiracı/ ATGS	Belirtm ek istede di	2 yıl
G21K	40	Evli	Rize	Lise	Kuaför	Kiracı/ ATGS	3200 TL civarı	3 yıl
G22K	55	Evli	İstanbul	Üniversite	Emekli dış hekim	Mülk Sahibi/ ATGS	15.000 TL	1,5 yıl
G23K	55	Evli	Trabzon	Üniversite	Emekli akademis- yen	Mülk Sahibi/ ATGS	25.000 TL	2 yıl
G10E	52	Evli	Trabzon	Üniversite	Akademis- yen	Mülk Sahibi/ ATGS	10.000 TL	3 yıl
GG2								
(S)	40	Evli,	Rize	Üniversite	Ev hanımı	Mülk		1 yıl
(E)	45	Evli,	İzmir	Üniversite	Öğretmen	Sahiple	10.000	1 yıl
(F)	40	Evli	Trabzon	Üniversite	Ev hanımı	ri/ ATGS	TL	1,5 yıl
G11E	48	Evli	Trabzon	Üniversite	Serbest Meslek	Mülk Sahibi/ ATGS	6000 TL	6 yıl
G24K	50	Evli	Gümüş- hane	Üniversite	Öğretmen	Mülk Sahibi/ VTGS	5000- 10000 TL arası	8 yıl

1.4.5.Araştırmanın Soru Cümleleri

1. Güvenlikli sitede yaşam anlamsal ve mekânsal olarak nasıl inşa edilmektedir? Sakinler için güvenlikli yaşam tarzı inşasında rol oynayan süreçler nelerdir?

1.1. Güvenlikli site sakinlerinin yaşam tarzının öne çıkan unsurları nelerdir? Site sakinlerini güvenlikli siteye yönelten eğilimler nelerdir?

1.2. Sakinler için güvenlikli sitenin öne çıkan sosyo-mekânsal özellikleri nelerdir?

1.3.Sakinler için site yaşamı, güvenlikle nasıl ilişkilendirilmektedir? Site sakinleri ‘güvenli yaşam alanı’ nı nasıl tanımlamaktadır?

2. Güvenlikli sitede komşuluk nasıl inşa edilmektedir? Komşuluk ilişkilerinin biçim ve yoğunluğunu biçimlendirmede rol oynayan süreçler nelerdir?

2.1.Güvenlikli siteye özgü komşuluk türleri nedir? Güvenlikli sitenin hangi unsurları komşuluğu biçimlendirmektedir?

2.2. Komşuluk ilişkilerinin güçlenmesinde ve zayıflamasında rol oynayan unsurlar nelerdir?

2.3.Güvenlikli sitede ortaya çıkan komşuluk ilişkileri suç korkusuyla nasıl ilişkilendirilebilir? Güvenli çevre inşasında rol oynayan komşuluk özellikleri nelerdir?

3.Site sakinleri için suç korkusunun gündelik hayat içerisindeki görünümüleri

nelerdir? 3.1.Suç korkusu site sakinlerinin gündelik yaşamında nasıl yer almaktadır? Suç korkusu site sakinlerinin yaşam tarzında hangi pratikler üzerinden takip edilebilir?

3.2.Site sakinleri için suç korkusu inşasında rol oynayan yerel/kentsel semboller nelerdir?

3.3.Suç korkusu site sakinlerinin yaşam tarzında hangi bağlamlarda ortaya çıkmaktadır? Suç korkusunun onlara özgü yaygın tür ve biçimleri nelerdir?

1.5. SAHA NOTLARI VE ÇALIŞMADA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Çalışmanın uygulama aşamasında örneklem seçimi ve sahanın sınırlandırılmasında kavramsal ve pratik birtakım belirsizliklerden doğan sorunlarla karşılaşmıştır. Araştırma, sahaya çıkmadan önce bir mahalle çalışması şeklinde kurgulanmıştır. Dolayısıyla mahalle içerisindeki farklı bağlamları da sorunsallaştırarak detaylı bir suç

korkusu çalışması şeklinde planlanmıştır. Bu aşamada sadece güvenli siteler değil herhangi bir giriş kontrolü, sınırlandırması olmayan apartman dairelerinin de saha araştırmasına dahil edilmesi düşünülmüştür. Ancak sahaya çıkıldığında bölgede oldukça kozmopolit ve çok katmanlı bir yapıyla karşılaşmıştır. Güvenli siteler ve apartman konutlarının hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle aralarında farklılaştığı bir yapıyla karşılaşmıştır. Sosyo-ekonomik ve kültürel bağlamlarda gözlemlenebilen bu farklılaşmanın mekânda süregelen bir kümelenme biçiminde değil; değişken, belirsiz, iç içe fakat ayrık bir formda ortaya çıktığı söylenebilir. Öyle ki, görüşmecilere ulaşabilmek ve bilgi toplayabilmek amacıyla mahallenin idari birim görevlileri ve sakinleriyle yapılan görüşmeler yüzeysel kalmış ve bu kişilerin mahallenin farklı farklı kısımlarıyla iletişim ve etkileşim halinde oldukları gözlenmiştir. Buradan hareketle mahallenin kendi içinde üç farklı sosyo-mekânsal alan özelliği gösterdiği anlaşılmıştır. Bunlar; görece daha eski konutların ve sakinlerin dağ yamacı tarafına doğru yerleştiği güney cephesi, görece daha yeni konutların, iş yerlerinin, resmi kurumların ve esnafın toplandığı, yer yer güvenli sitelerin de araya karıştığı orta kısım ve güvenli sitelerin kendi içerisinde bir bölge oluşturabilecek denli yoğunlaştığı kuzey cephesi olarak sıralanabilir. Bu bölgelerin ortak alanı hizmetlerin yoğunlaştığı orta kısım. Ancak burada da etkileşim daha çok geçişme şeklinde meydana gelmektedir. Hatta güvenli sitelerin bile kendi içlerinde ayrıştıkları görülmektedir. Bu ayrışma yalnızca mekânsal değildir. Kuzey cephesinde bulunan güvenli siteler ile orta kısımda yer alan güvenli siteler arasında sosyo-ekonomik, kültürel ve yaşam tarzı bağlamlarında farklılaşma görmek mümkündür. Bu farklılaşma çalışma sahasında yapılan gözlemlerden elde edilebildiği gibi analiz kısmında yer verileceği üzere görüşmecilerin kendi ifadelerinde de ortaya çıkmaktadır. Tüm bu süreçlerin gözlemlenmesi sonucunda mahallenin idari ve fiziki sınırlarına sadık kalmak koşuluyla, çalışma sahası güvenli sitelerin yoğun bir şekilde gözlemlendiği kuzey cephesi olarak belirlenmiş ve bu bölgeye çalışma boyunca güvenli siteler bölgesi adı verilmiştir. Dolayısıyla böylesi eklektik bir yapıda karşılaştırmalı yöntemle elde edilecek bilginin, anlamacı/yorumlayıcı epistemoloji için derinlemesine bilgi sağlayacağı ya da bilginin işlenebileceği konusunda şüpheye düşüldüğünden apartman konutları çalışmadan çıkarılmıştır. Mahallenin idari ve fiziksel sınırlarına bağlı kalmak şartıyla araştırma sahası bölgenin güvenli siteler bölgesi olarak adlandırılan kuzey kısmı ile

sınırlandırılmıştır. Daha sonra mekân üzerindeki bu bölünme güvenli sitelerde suç korkusunu anlamak ve anlamlandırmak için bir veri olarak kullanılmış ve güvenlik duvarlarının bu ayrışmadan nasıl beslendiği ve kendini yeniden ürettiği noktasında çalışmaya farkındalık kazandırmıştır.

Saha araştırmasında karşılaşılan en önemli güçlüklerden biri, katılımcılara ulaşma noktasında yaşanmıştır. Öncelikle araştırma sahasının hem şehir merkezine olan yakınlığı hem de araştırmacının dahil olduğu sosyal ağ ve sermaye çalışma için stratejik bir avantaj olarak düşünülmüş ve bu sayede görüşmecilerle iletişime geçilmeye çalışılmıştır. Gerekli bağlantılar kurularak Kaşüstü Mahallesi'nde güvenli sitelerde ikamet eden katılımcılarla 30-45 dakika arası değişen sürelerde görüşmeler yapılmak istendiği belirtilmiş ve katılımcı adaylarından onay beklenmiştir. Bu ön bilgilendirmeyle görüşmeye dahil olmayı kabul eden katılımcılarla derinlemesine görüşmeler yapabilmek amacıyla telefonla iletişime geçilmiş ve randevu talep edilmiştir. Bu aşamada tüm çalışma boyunca toplamda 64 katılımcı ve bu katılımcılara ulaşmak için aracı olan 12 kişiye ulaşılmıştır. Saha araştırması sonucunda 3'ü grup görüşmesi olmak üzere toplamda 39 görüşme kaydı elde edilmiştir. Ancak görüşme esnasında konunun dağılması ve amaçtan uzaklaşıldığı gerekçesiyle bir görüşme ile bir grup görüşmesi ise analize dâhil edilmemiştir. Dolayısıyla ulaşılan kişi sayısı ve elde edilen görüşme sayısı arasında oldukça büyük bir fark olduğu ortadadır. Bu farkın sebebi kişileri çalışmaya katılmaya ikna etme ya da görüşme zamanını ayarlama noktasındaki zorluklardır. Adaylara kartopu örneklem yoluyla ulaşılmıştır. Bu nedenle birçoğu kendileriyle doğrudan iletişime geçilmeden önce aracı tarafından bilgilendirmiştir. Ancak adaylarla doğrudan iletişime geçildiğinde bir kısmı çalışmaya ayıracak zamanları olmadığını, bir kısmı sorulara telefonda cevap verebileceğini belirtmiştir. Hatta bazı adaylar görüşme için randevu vermiş ancak buluşma gün ve saatinde telefonlarına cevap vermediği için görüşme iptal edilmiştir. Bazı adaylar ise site içerisine anket çalışmasının yasak olduğunu söyleyerek katılmayı reddetmiştir. Ancak kendilerine bunun bir anket çalışması olmadığı, birebir ve kişilerin gönüllülük esasına dayalı görüşmeler olduğu söylendiğinde de bazı adayların fikirleri değişmemiş ve yardımcı olamayacaklarını belirtmişlerdir. Yaşanan tüm bu süreç saha araştırmasının

oldukça uzun bir zaman dilimine yayılmasına ve araştırmacı için zaman kaybına neden olmuştur.

Çalışmanın başlangıç aşamasında hem görüşmeler yapmak hem de sahayı tanımak adına mahallenin diğer konut biçimleri ve bölgelerinde ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Bu ziyaretlerin bir kısmı mahallenin idari birim görevlileri olan muhtarlar ya da esnaf aracılığıyla bir kısmı ise tamamen bireysel girişimlerle gerçekleşmiştir. Bu ziyaretler özellikle Kaşüstü Mahallesi'nin yerli nüfusunun ikamet ettiği güney kısımda daha doğaçlama bir biçimde gerçekleşmiştir. Herhangi bir rota belirlemeden gözlem amaçlı dolaşım esnasında apartman önlerinde ya da ara sokaklarda çocuk ya da yetişkin sakinlerle karşılaşmıştır. Özellikle çocuk sakinler “kime baktın abla?” türünden yabancıların fark edildiğine dair sorular yöneltebilirken, yetişkin sakinlerin göz takibiyle bu kontağı sağlama eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Mahalle muhtarının verdiği adreslerin ziyaret edildiği bir başka sefer, kapılar çalındığında evde yalnız çocukların bile kapıları açabildiği ve ebeveynlerinin yeriyle ilgili bilgi verebildiği gözlemlenmiştir. Sonrasında ziyaretin gerçekleştirildiği evlerde misafir ağırlama ritüellerinin de yerine getirildiği saha notları arasında yer almaktadır.

Bölgenin kuzey cephesindeki güvenli sitelerde daha formal bir süreç söz konusudur. Hatta formal eşğin aşılmasından sonraki enformel süreçte bile daha katı bir tutumla karşılaşıldığını söylemek mümkündür. Sitelerin girişindeki güvenlik kontrolünde herhangi bir site sakininin ismini vermeden siteye giriş yapmak mümkün değildir. Referans olmadan hiçbir siteye giriş yapılamamıştır. Belirtildiği üzere önceden bilgilendirilen katılımcıların dahi görüşmekten vazgeçtiği durumlarla sıklıkla karşılaşmıştır. Bu durumu açıklayabilecek iki sebep düşünülebilir. Bunlardan biri güvenlik temellidir. Katılımcılar, bir yabancıyı evlerine kabul etmenin riskli bir davranış olacağını düşünebilmektedir. Bir diğeri ise, bu tavrın kapalı konut yaşam tarzından ileri geldiği şeklindedir. Yüksek bir sosyal statüye sahip bu yaşam tarzında katılımcıların, gündelik rutinde kendi iş ve uğraşlarını ön planda tutarak; bunların gecikmesine ya da aksamasına neden olacak herhangi bir faaliyetten kaçındığı düşünülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların; kendi yaşam alanlarıyla temas etmeyen yabancılarla, herhangi bir sebeple bir araya gelmeyi tercih etmedikleri kanısı

oluşturmuştur. Görüşmelere referans ve randevuyla gidilmesi ve katılımcıların ev içi alan yanında ortak alan alternatifine sahip olduğu düşünüldüğünde ikinci ihtimal daha da kuvvetlenmektedir. Bu sebeple araştırmacı, ciddi bir çalışmaya katkı sağlayacakları konusunda katılımcıları ikna etmeye özen göstererek; onlar için “anamlı” bir faaliyet alanı oluşturmaya çalışmıştır.

Kapalı konut yerleşimlerinde üst-orta sınıf yaşam tarzı, cemaat tipi yaşam tarzıyla benzer özellikler göstermektedir. Bu yaşam tarzı site sınırları içerisinde bütünleşmiş sosyal ilişkileri mümkün kılmaktadır. Öyle ki, referans ağlarının yoğunluğu bu bütünleşmenin sağlaması yapar niteliktedir. Bu yönüyle güvenli site yaşamına dair saha araştırması, çalışmanın beklenmedik bir biçimde yeniden tasarlanmasına, kuram ve kurgusunun yeniden düzenlenmesine neden olmuştur. Trabzon özelinde daha önce böyle bir çalışmanın yapılmamış olması ve güvenli site yaşamına dair mevcut çalışmaların yetersiz kalması araştırmacının saha beklentisini ters yönde konumlandırmıştır. Güvenli sitelerde yabancılaşmış ve sosyal bağlanma düzeyi düşük komşuluk ilişkileriyle karşılaşılacağı ve bunun da kent yaşamını kapsayacak şekilde suç korkusunun daha yoğun yaşanmasına neden olacağı düşünülmekteydi. Ancak saha çalışması sırasında bu durumun farklı bir yönde olduğu anlaşılmıştır. Site içerisinde bütünleşmiş bir topluluk yaşamı ve aynı derecede site dışı kentsel ilişkilerde ayrışma ve yabancılaşma gözlemlenmiştir. Kentten ve diğer kentlilerden uzaklaşma eğilimindeki orta sınıf için her ne sebepten olursa olsun yabancılarla temas istenmeyen bir durumdur. Aracı bir referansla gidildiğinde bile, site sınırlarından girebilmenin ve oradaki yaşama karışabilmenin oldukça katı bir tutumla karşılandığı ve çok nadir bir biçimde esnetildiği anlaşılmaktadır. Güvenli sitenin dayanışma, yardımlaşma ve aidiyet noktasında cemaat tipi yaşam özellikleri gösterdiği düşünülse de göz ardı edilmemesi gereken diğer nokta ise, bireyselleşmenin getirdiği kişisel yaşam alanının aynı anda, baskın bir biçimde devam ediyor olmasıdır.

Araştırmanın sınırlılıkları içinde değerlendirilebilecek bir diğer nokta kadın ve erkek katılımcıların konuyla ilgili tutumlarında ortaya çıkmaktadır. Bu, erkek katılımcıların hem suç korkusu hem de komşuluk ilişkileri noktasında kendilerini konumlandırmalarıyla ilgili bir durumdur. Bilindiği üzere derinlemesine görüşmelerde

katılımcıların konuyu detaylandırmaları oldukça önemlidir. Böylece olguların görünen boyutlarından ziyade daha derin bağlamlar anlaşılmasına çalışılmaktadır. Ancak komşuluğun cinsiyetlendirilmiş yapısı erkek katılımcıların kendilerini ifade etmelerini zorlaştırabilmektedir. Birçok araştırma komşuluk ilişkilerinin daha çok kadınlar tarafından kurulduğunu ortaya koymaktadır (Akın, 2014:85; Biçer, 2014:93). Bunun; cinsiyet rollerinin kadınların -iş yaşamında aktif olarak yer alsa da hala- ev içi özel alanla, erkeklerin ise kamusal alanda tanımlanmasıyla ilgili olduğu söylenebilmektedir. Dolayısıyla güvenli sitelerin bu geleneksel yapıya alternatif oluşturduğu söylenebile, bu dönüşümün net bir şekilde gözlemlenmesi için zamana ihtiyaç olduğu açıktır. Suç korkusu bağlamında da benzer bir sınırlılıktan bahsetmek mümkündür. Korkunun ifade edilmesi, erkekliğin toplumsal inşa süreci ve geleneksel rolleriyle çelişmektedir. Goodey, *“suç korkusunu ifade etmenin erkeklikle tutarsızlık olarak görüldüğünü, bunun da savunmasızlık duygularını ifade etmeyi cesaretlendirdiğini ve suç korkusunu bildirmede samimiyetsizliğe yol açtığını öne sürmektedir”* (Akt: Snedker, 2006:168). Dolayısıyla erkek katılımcıların suç korkusuna dair ifadeleri daha çok altüst korkuyu yansıtır niteliktedir ve bunun “korumacı” erkek rolüyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu güçlüğün aşılabilmesi için katılımcı erkeklerin eşleriyle de görüşülmek istenmiş ancak biri çalışmaya dahil olmak kaydıyla toplamda üç katılımcıya ulaşılabilmiştir.

Araştırmanın sınırlılık alanlarından bir diğeri de suç korkusunun gündelik biçimlerinin anlaşılma çabasına dairdir. Gündelik hayat rutin, sıradan ve olması gereken bir akış halindedir. Dolayısıyla bu alanda gerçekleşen pratikler de planlı bir şekilde değil, aksine çoğu zaman neden yapıldığı ya da nasıl yapılacağı sorgulanmadan yerine getirilmektedir. Bu sebeple herhangi bir bireye gündelik hayat içerisinde bulunduğu bir davranışın sebebi sorulduğunda onu temellendirmesi ve açıklaması oldukça zor olacaktır. Özellikle suç engelleme yaklaşımlarıyla bireyselleşen güvenlik politikaları sonrasında suç korkusu sıradan, olması gereken, tekrarlı bir rutin halini almıştır. Öyle ki, Garland ve Sparks (2000:192) sıradan görülen alışkanlıkların artık kriminologlar tarafından yönlendirildiğini ileri sürmektedir. Bu durumda katılımcılara doğrudan sorular yöneltmek yerine durumlara verdikleri/verecekleri tepkileri anlamaya yönelik sorular sorulmaya çalışılmıştır. Böylece elde edilen cevaplar yorumlanarak anlaşılmasına ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

2. BÖLÜM

SUÇUN NORMALLEŞMESİ VE KORKU KÜLTÜRÜ

2.1.BİR OLGU OLARAK SUÇ KORKUSU

“Suç korkusu olgusu suç problemine verilen bir cevaptan daha çok toplumsal bağlılık ve ahlaki uzlaşmanın barometresi ya da sismografi gibi bir şeydir” (Jakson'dan akt, Farrall, Jackson ve Gray, 2009:6).

Korku, her türlü canlının ortak özelliği olmasına rağmen üzerine sıklıkla düşünülen bir konu değildir. Ancak üzerine pek düşünülmemesi korkunun önemsiz, gündelik hayatta yer kaplamayan bir duygu türü olduğunu mu göstermektedir? Yoksa aksine bu, onun tam da gündelik yaşam pratiklerinin doğal akışındaki yerinden mi kaynaklanmaktadır?

Gündelik hayat akışı içerisinde kızgınlık, kıskançlık, sevgi ya da nefret gibi duyguların görece daha sık karşılaşılan duygular olduğu düşünülebilir. Korkunun ise bu gündelik akışı kesen, olağan dışı bir durum tarafından harekete geçirildiğine dair inanç daha yaygındır. Oysa Aaron Ben-Ze'ev ve Netta Revhon'un, yaptıkları çalışma aksi yönde bir bilgi ortaya koymaktadır. Onlar için çalışmanın şaşırtıcı sonuçlarından biri, yaşanma olasılığı düşük olan korkunun; gündelik düşüncede, sanatsal çalışmalarda ve medya içeriklerinde yüzde 1.2 oranla en fazla işlenen duygu türü olmasıdır (2004: 582, 583). Buradan korkunun, gündelik hayatta doğrudan değilse bile dolaylı olarak sıklıkla karşılaşılan bir duygu olduğu anlaşılmaktadır. O halde korku, yaşanma sıklığı bakımından olmasa bile etkileri ve sonuçları bakımından zannedildiğinden çok daha fazla gündelik hayat içerisine sinmiş bir duygu olarak düşünülebilir mi?

Korkuyu gündelik bir duygu olasılığına taşıyan ikinci özellik onun ileriye dönük bir duygu olmasıdır. Ben-Ze'ev korkunun gelecekle ilgili bir duygu durumu olduğunu, bugünden daha uzun bir süreye sahip olması nedeniyle geleceğin insanları daha fazla

meşgul edebildiğini belirtmektedir (2001: 474). Bahsedilen bu özellik modern dünyada korkuya özel bir önem atfediyor olabilir mi? Modern dünyanın rasyonel bireyi için gelecek hesaplanabilir, düzenlenebilir ve kontrol edilebilir bir durumdur. Buna bağlı olarak bu hesaplama sürecinde korkunun da değerlendirmeye katılması gereken önemli bir unsur olduğu sonucuna varılabilir.

Duygular, en basit anlamıyla bireyin bedeninde meydana gelen fizyolojik ve duysal değişikliklerdir. Ancak bu, duygu açığa çıkaran her olayın muhakkak bireyin kendisiyle ilgili olacağı anlamına gelmemektedir. Peter Goldie, *“radyoda dinlediğimiz, tv’de izlediğimiz ya da kitaplardan okuduğumuz olaylardan, bir dava dosyası ya da gazetede bahsedilen bir tenis maçı gibi daha yakın olaylardan tarih kitaplarından öğrendiğimiz engizasyon mahkemelerinin yaptığı zulüm gibi daha uzak olaylara kadar tüm duyumsadığımız şeyler”* sonucunda duygularımızın harekete geçtiğinden bahsetmektedir (Goldie, 2004: 593, 594).

İnsanlar, başkalarını ilgilendiren konu ve durumlarda da duygulanabilen varlıklardır. Üstelik bugünün dünyasından bakıldığında başkalarıyla ilgili çevresel koşulların, korkuyu açığa çıkarma noktasında önemli bir önemi hak ediyor görünmektedir. Tv’ler, gazete haberleri ve özellikle sosyal medya aracılığıyla üretilen içerikler genelde korku, özelde ise suç korkusu üretme noktasında bu çalışmanın kapsamına dahil olmaktadır. Dolayısıyla bu bölümde suç korkusu olgusu tartışılarak sosyal bir problem olarak değerlendirilmesine neden olan süreçler ve bunların gündelik hayattaki yansımaları anlaşılmalı ve anlamlandırılmaya çalışılmaktadır.

Korku kavramının Oxford sözlüğündeki birinci isim anlamı; *“tehlike, acı ya da zarar tehdidinden kaynaklanan istenmeyen bir duygu”* olarak tanımlanırken fiil anlamı da *“tehlikeli, acı verici ya da zararlı olabilecek (biri ya da bir şey) olandan korkmak”* olarak ifade edilmektedir (OXFORD, T.Y: “FEAR”). Türk Dil Kurumu da benzer bir şekilde korkuya *“bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü”* olarak yer vermiştir (TDK, T.Y: “KORKU”). Dolayısıyla temel anlamda korku insan varlığını zarara uğratabilecek ya da uğratma ihtimaline karşı gelişen duygu durumu olarak ifade edilebilir. Bir duygu türü olarak korkunun bireysel/psikolojik ve

toplumsal/sosyolojik alan arasındaki konumu, son dönemlerde sosyolojinin de konuya eğilmesiyle daha da tartışmalı bir hal almıştır. Andrew Tudor (2003), *A (Macro) Sociology of Fear* isimli çalışmasında korkunun temel bir duygu diğer tüm birincil duygular da dahil olmak üzere ‘sosyo-kültürel bir ürün’ olduğunu aktarmaktadır. Tudor, korkunun çevre, kültür ve sosyal yapı olarak makro bileşenlerin; beden, kişilik ve sosyal özne gibi mikro bileşenlerin bir etkileşimi neticesinde ortaya çıktığını ve hiçbirinin bir diğeri üzerinde hiyerarşik bir konuma sahip olmadığını belirtmektedir (Tudor, 2003: 247, 251). Bunun yanı sıra Lars FR. H. Svendsen *Korkunun Felsefesi* adlı çalışmasında korkunun kaygıdan farklı olarak belirli bir nesneye yöneldiğini ve bu nesnenin her zaman yorumlanabilir olduğunu belirtmiştir (2017: 48). Suç korkusu olgusu da bu temel üzerinden kavramsallaştırılabilir. Suç korkusu en basit anlamıyla suça maruz kalma düşüncesi ve ihtimali neticesinde ortaya çıkan duygu durumu olarak ifade edilebilir. Kriminoloji literatüründe üzerinde fikir birliğine varılmış bir tanımlama olmasa da birçok kriminolog ve sosyal bilimci kendi çalışmaları ve bağlamları noktasında suç korkusunu tanımlamaya çalışmıştır..

Suç korkusunun bir olgu olarak ortaya çıkışı 1960’lı yıllara dayanmaktadır. Amerika’da suç istatistiklerine yansımaya ulaşmayı amaçlayan çeşitli araştırmalar neticesinde -Ulusal Görüş Araştırma Merkezi -National Opinion Research Center- (NORC), Ulusal Suç Araştırması -National Crime Survey- (NCS)- çalışmaya katılanların büyük oranda suça maruz kalma endişesi yaşadığı anlaşılmıştır (Lee, 2008:32-33; Liska, Lawrance ve Sanchirico, 1982:761). 1967 yılında katılımcılara ‘gece yarısı mahallenizde tek başınıza kendinizi güvende hissediyor musunuz?’ gibi sorular yöneltilerek yürütülen üç geniş çaplı mağduriyet araştırmasında likert tipi ölçek kullanılmış ve katılımcıların önemli bir bölümü ‘oldukça güvensiz’ cevabını işaretleyerek suça maruz kalmaktan korktuklarını ifade etmiştir (Lee,2008:32-33). Bu durum, araştırmacıların ve özellikle politikacıların dikkatini çekerek; mağduriyet çalışmalarında suç korkusunun bir olgu olarak fark edilmesine neden olmuştur.

Jeanette Covington ve Ralph Taylor (1991) suç korkusunu olası şiddet suçları ve fiziksel zarara karşı verilen duygusal tepki olarak tanımlamakta ve korkunun mağduriyet olasılığının bir yansıması olduğunu belirtmektedir. Kenneth F. Ferraro ve

Randy L. LaGrange ise suç korkusunu; bireylerin suça ve suç ile ilişkilendirdiği anlamlara yönelik endişe ve korkunun duygusal bir yansıması olarak tanımlamaktadır (Akt: Vlaskamp, 2011:14). John E. Conklin ise en geniş tanımıyla suç korkusunun bir toplumdaki kişisel güvenlik duygusu olduğunu belirtir (Akt: Wynne, 2008:3). James Garofalo (1981) korkuyu tehlikeye karşı verilen duygusal bir reaksiyon olarak tanımlarken suç korkusunu da bazı çevrelerde suç ile ilgili algılanan ipuçlarından çıkarılan sonuç olarak ifade etmektedir. David Garland ise *The Culture of High Crime Society* adlı çalışmasında suç korkusu olgusu tanımında en geniş sınırlara ulaşmıştır: “Suç korkusu ya da kolektif artan suç bilinci, giderek kurumsallaşmaya başladı. Gündelik hayatın sağduyu ve rutinlerine eklendi: beklentilerimize, eğlence ve haber programlarımıza, sigorta sözleşmelerimize, kentsel mitlerimize, emlak kategorilerimize” (2000:367). Dolayısıyla Garland, suç korkusunu toplumda artan suç farkındalığı olarak nitelendirmiş ve bunun artık gündelik hayatımızın bir parçası haline geldiğini açıkça ifade etmiştir. Bahsedilen tüm tanımlar kavramı karşılar nitelikte olsa da olguyu gündelik hayat içerisine yerleştiriyor ve dolayısıyla temel problemiyle örtüşüyor olması sebebiyle bu çalışmada Garland’ın suç korkusu tanımı benimsenmektedir. Birbirinden farklı yönlere vurgu yapıyor olsa da tüm bu tanımlardan çıkarılabilecek bir ortak nokta görünmektedir ki bu; suç korkusunun suç oranlarından bağımsız olarak da gelişebileceğidir. Hiçbir tanımda suç oranları ve istatistikleri ile ilişki kurulmadığı açıkça görülmektedir. O halde, korkuyu anlamlandırabilmek için suçtan farklı ancak onunla ilişkili diğer süreçlerin de göz önünde bulundurulması gerekliliği doğmaktadır. Olgunun sosyolojik boyutu ve önemi de buradan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla suç korkusu literatüründe olguya ilişkili olabilecek iki önemli bağlamdan bahsedilmektedir. Bunlar bireysel faktörler ve toplumsal faktörler olarak belirtilmektedir. Bireysel faktörler arasında *yaş, cinsiyet, gelir seviyesi, ırk* gibi bağlamlar dolayısıyla *savunmasızlık* ve *doğrudan ya da dolaylı mağduriyet* teorilerisıklıkla başvurulan teorilerdir (Akt: Kul, 2013: 29; Dolu, 2010: 64; Akt: Gray, Jackson ve Farrall, 2011:75). Bu çalışmanın odağında bulunan toplumsal faktörlerde ise *fiziksel ve sosyal düzensizlik* teorileri bulunmaktadır.

Suç korkusunun bireysel belirleyeni üzerine yapılan çalışmalarda yaş ve cinsiyet konusunda bir *mağduriyet paradoksu* olduğu belirtilmektedir. (Hollway ve Jefferson,

1997: 257). Buna göre, görece daha yaşlı bireyler görece daha genç gruplarla karşılaştırıldığında suça maruz kalma korkusunu daha fazla yaşadığı görülmektedir (Box, Hale, Andrews; 1988: 350). Benzer şekilde cinsiyet durumlarına göre yapılan karşılaştırmalarda kadınların kendi ifadelerine göre erkeklerden daha fazla suç korkusu yaşadıkları bilinmektedir (Pain, 2001: 903). Oranlardaki söz konusu farklılık, bireysel faktörler içerisinde *savunmasızlık* teorisi ile ifade edilmektedir. Savunmasızlık teorisi, istatistiki olarak mağdur olma oranlarının düşük olması sebebiyle görece yaşlı bireylerin ve kadınların suç korkusunu irrasyonel olarak addetmektedir. Ancak bu durum olgunun toplumsal boyutunun önemini bir kez daha vurgulamaya yol açmaktadır. Dolayısıyla suç korkusunun yaşanmışlık/gerçeklikler üzerinden değil korkuya sebep olacak birtakım semboller ve anlam örüntüleri üzerinden inşa edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çalışmanın amacı da bu anlam ve örüntüleri deşifre etmek ve anlamlandırmaktır.

Suç korkusunu belirleyen bireysel faktörlerden bir diğeri mağduriyet deneyimidir. Bu modeldeki en önemli nokta, mağduriyetin her zaman doğrudan tecrübe edilmemesidir. Yaş ve cinsiyet paradoksu -mağdur olma olasılıkları görece daha düşük olan grupların korku düzeylerinin yüksek olması- etrafında odaklanan tartışmalar neticesinde mağduriyet teorisi dolaylı ve doğrudan mağduriyet olmak üzere iki biçimde değerlendirilmektedir (McGarrel, Giacomazzi ve Thurman; 1997: 479). Wesley Skogan ve Michael G. Maxfield'e göre suç korkusu iki sebeple doğrudan suç raporlarına dayandırılmaz. Bunlardan biri, yaşanan her mağduriyetin raporlanmaması bir diğeri ise yapılan çalışmalarda suç korkusunun yüksek olduğunu ifade edenlerin daha önce herhangi bir mağduriyet deneyimi yaşamamasıdır (1982: 59-60). Bireyler kendisi dışında gelişse de etraflarında olup biten mağduriyet vakalarından etkilenmektedir. Öyle ki aslında bir avantaj gibi görünen yerel sosyal bağlar, bazı durumlarda dolaylı mağduriyet deneyiminin daha yoğun yaşanmasına ve suç korkusunun artmasına neden olabilmektedir.

Suç korkusunu toplumsal bağlamda *fiziksel ve sosyal düzensizlik* teorileri çerçevesinde ele alan Wesley Skogan çalışmalarını kent ile ilişkilendirmektedir. Olguyu açıklarken genel bir tanım yapmış olsa da kent yaşamını ve bu yaşamın özelliklerini vurgulayan Skogan' a göre suç korkusu, "*kentsel yaşamın birçok yönü tarafından etkilenen yaygın*

bir psikolojik yapı" olarak tanımlanmaktadır (Akt: Lee, 2007). Farklı toplumsal sınıfları bir arada bulundurması, sosyal hareketliliğin fazla olması, göç akışıyla birlikte demografik çeşitlilik gibi kent özellikleri bu çalışmalar içerisinde değerlendirilmiş ve özellikle bütünleşme ve sosyal kontrol bağlamında ele alınmıştır. Kentleşme ve suç korkusu ilişkisini mikro boyutta ele aldığı *Fear of Crime and Neighborhood Change* isimli çalışmasında Skogan (1986), suç korkusunun mahallede meydana gelen değişimlerle birlikte ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu değişime neden olan faktörleri fiziksel ve sosyal bozulma olarak iki şekilde ele almaktadır. Fiziksel bozulma, daha çok mahallenin fiziksel ortamında meydana gelen değişimlerdir. Skogan bunu evlerin, binaların eskimesi, bakımsızlaş(tırıl)ması, yerel yönetim hizmetlerinin mahalleden çekilmesi olarak açıklamaktadır. Ona göre, meydana gelen hızlı değişim ve dönüşümler mahalle organizasyonunda açığa çıkmakta ve ortak yaşam pratiklerinde birtakım değişimlere sebep olmaktadır. Mahallede meydana gelen bu değişimler sosyal değişimi de ortaya çıkarmaktadır:

“Geçmişte insanlar yoksul ve bilgisizdi ve döngüsel işsizlik sıklıkla üst seviyedeydi, suç oranları düşük kalıyordu, çünkü; sosyal kontrolün geleneksel mekanizmaları güçlüydü: aileler, kiliseler, okullar, etnik bütünleşme ve geleneksel değerler. Suç sorunları şimdi çok daha kötü. Çünkü bu mekanizmalar günümüz gençliğinde kayboldu. Birçok kentsel mahalle düzensizleşti, çünkü bir zamanlar uygulanan enformel sosyal kontrol ortadan kalktı” (Skogan, 1988:40).

Sosyal etkileşimin azalması aynı mahallede yaşayan insanların hem mahalle aidiyetlerini hem de birbirlerine bağlanma derecelerini etkilemektedir. Skogan, fiziksel ve sosyal süreçte meydana gelen bu değişimleri suç korkusu ile ilişkilendirmektedir. Buna göre kentsel yaşam pratiklerinin, kurumlara ve değerlere atfedilen önemin aşınmasıyla ortaya çıkan yabancılaşma suç için elverişli bir ortam yaratmaktadır. Skogan, sosyal düzensizlik için daha çok anti-sosyal davranış bozukluğuna atıf yapmaktadır. Fiziksel düzensizlik ortamında gelişen yazılı olmayan kurallara, normlara aykırılık 1998’de Britanya’da yarı kriminal davranış göstergesi olarak belirlenmiş ve yazılı hale getirilmiştir:

“İçişleri Bürosunun genelgesinde sunulan bozuklukların bir listesini birbirine bağlayan kapsamlı mantık, “aynı evden olmayan bir veya daha fazla kişiye taciz, alarm veya sıkıntıya neden olan veya olma ihtimali bulunan bir şekilde hareket etme” idi. Bu liste 16 alt kategoride 65 eylemi içeriyordu...Listeye göre dilencilikten, kavga ve tartışmaya; açık kumar oynamaktan, sokak satıcılığına; birden ortaya çıkan gruplardan, kamusal alanda idrar yapmaya kadar birçok davranışı içine alan kapsamlı bir sosyal düzensizlik davranış biçimleri tanımlanır”(Skogan, 2015: 465, 466).

Buradan hareketle suç korkusuna sebep olabilecek anti-sosyal davranış örüntüleri oldukça geniş bir yelpazede tanımlanmıştır. Listeye dahil olan bu davranış biçimlerinden anlaşıldığı üzere suç korkusunu yalnızca fiziksel şiddet içeren ya da mağduru maddi zarara uğratan davranış ile sınırlandırmak yanıltıcı olacaktır. Dolayısıyla bu çalışmada da korkuya yol açabilecek davranışlar, yalnızca hukuki olarak sınırlandırılmış ya da cezai yaptırım karşılığı olan davranışları kapsamamaktadır. Hukuki açıdan suç olarak tanımlanmasa bile herhangi bir davranış, suç sembolü olarak algılanabilmekte ve suç korkusunun ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Aynı zamanda bu davranışların kamusal alanda gerçekleşiyor olması, aynı anda daha fazla bireye yönelmesi ve etkilemesi bakımından da geniş kitleleri etkisi altına alması söz konusudur. Bu nedenle fiziksel ve sosyal düzensizlik korku iklimi yaratabilecek bir potansiyel olarak düşünülebilir.

Sosyal organizasyonsuzluğun en önemli sonuçlarından biri de sosyal kontrolün zayıflamasıdır. Sosyal kontrol teorisyenleri sosyal organizasyonsuzluğun sosyal kontrolü zayıflattığını ve suç ihtimalinin olası hale geldiğini öne sürmektedir (Burke, 2009: 247; Dolu, 2015: 233, 234). Bununla ilgili olarak Ferraro, tersinden bir yaklaşımla aynı sonuca ulaşır görünmektedir: *“Ferraro, bireyin toplumu algılayışlarının, mağduriyetle ilgili öznel tahminleri üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu iddia eder. Bu değerlendirmeler, katılımcıların komşularla olan ilişkilerini, buldukları yerle olan ilişkilerini ve “topluluk uyumunu” algılamalarını da etkilemektedir”*(Akt: Farrall, Jackson ve Gray; 2009:134). Dolayısıyla denilebilir ki sosyal düzensizlik ve suç korkusu iki yönlü işlemektedir. Sosyal düzensizlik toplum duygusunun zayıflamasına ve bireylerin birbirlerine yabancılaşmasına neden olurken, değerlerin, normların ve aidiyetlerin zayıflaması da sosyal düzensizliğe neden olabilmektedir. Bu her iki yönlü gelişme de suç korkusu ile ilişkilendirilmektedir. Söz konusu her iki yönde ilerleyen toplumsal algı bu çalışmanın sınırları dahilindedir.

Suç korkusu çalışmalarında yoğunlaşan bakış açısı daha çok bireylerin kendi yaşam deneyimlerine dayanan ve kendileri için duydukları mağduriyet korkusu temellidir. Ancak toplumsal bağlamda suç korkusuna neden olabilecek birtakım süreç ve örüntüler

toplumda yaşayan “diğerleri” için de geçerlidir. Bu durumda bireyler kendileri için olduğu kadar başkaları için de suça maruz kalacakları düşüncesiyle korkuya kapılabilirler. Ancak bireysel suç korkusu ve başkaları için duyulan suç korkusu ayrımının yapıldığı pek az çalışmaya rastlanmaktadır. Başkaları için duyulan suç korkusunu literatüreözgecil korku olarak kazandıran Mark Warr ve Christopher G. Ellison (2000: 552) bireyin kendisi için olmasa bile çocuğu, eşi, sevgilisi, iş arkadaşı ya da herhangi bir akrabası için de mağduriyet korkusu yaşayabileceği öne sürmektedir. Çalışmalarında daha çok aileye odaklanan Warr ve Ellison, çocuklar ya da eşler için duyulan korkunun bireysel korkudan daha yaygın ve bu nedenle daha toplumsal olduğunu iddia etmektedir. Araştırmacılar aynı çalışmada annelik rolünün çocukların yetişmesinde daha büyük bir dağılıma sahip olması nedeniyle daha yoğun korku yaşadığı düşünülse de, baba figürünün ‘koruyucu’ rolünü de hatırlatmaktadır:

“Veli'nin rolü, konutun korunması ve güvence altına alınması ve ailenin “özel” alanı ile ev dışındaki “kamu” alanı arasında bir arabulucu olarak hareket etmeyi de içermek üzere, kocanın diğer geleneksel beklentileriyle uyumlu bir mantık içerisindedir”(2000:554).

Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri de göz önüne bulundurularak annenin çocuklar için, babanın ise hem çocuklar hem de kadın (spousal fear) için özgecil suç korkusu yaşayabileceği iddia edilmektedir. Literatürde çocuklar için ifade edilen korkuya ebeveyn korkusu (*parental fear*); eşler için ifade edilen korkuya ise eş korkusu (*spousal fear*) kavramları kullanılmaktadır. (Snedker, 2006: 165). Ancak erkeklerin kadınlar ve çocuklar için ev içi özel alanda suç korkusu yaşarken, kadınların ev dışı kamusal alanda eşleri için daha fazla korku yaşadıkları söylenebilir (Snedker, 2006: 168).Toplumsal cinsiyet ve geleneksel rol tanımlamaları korkunun yer değiştirmesine neden olmaktadır.

Özgecil suç korkusu yalnızca eş veya çocuklar için duyulan suç korkusu olarak anlaşılmalıdır. Literatüre bakıldığında, yaşlı bireylerin suç korkusu deneyimleme konusunda dezavantajlı gruplar içerisinde ele alındığı görülmektedir (Taylor ve Hale, 1086: 161; Covington ve Taylor, 1991: 232). Ancak bu durumun, toplum yapısına bağlı olarak farklı bir görünüm kazanabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Çalışmanın yapıldığı toplum yapısı gibi, görece daha geleneksel ve geniş aile ilişkisi biçimlerinin devam ettiği toplumlarda, yaşlılık döneminin farklı biçimlerde seyrettiği söylenebilir. Böylesi toplumlarda geniş aile yapısı biçimsel olarak yerini çekirdek aileye bırakmış

olsa da; söz konusu yapının niteliksel olarak devam ettiği öne sürülebilir. Dolayısıyla hane yaşantısı düzeyinde ayrılmış olan yaşam faaliyetlerinin, anne-baba/yaşlı bakımı içerisinde desteklendiği ve buna bağlı olarak yaşlı bireyler için suç korkusunun bireysel düzeyden özgecil biçime evrilebileceği dikkate alınmalıdır.

Suç korkusu, hem inşa süreci hem de sonuçları bakımından çok boyutlu bir olgudur. Bu çalışma çerçevesinde vurgulanmak istenen en önemli nokta suç korkusunun sosyolojik bir problem olarak gündelik hayat içerisine nüfuz etmekte olduğudur. Suç korkusunu sosyal bir problem olarak değerlendirmeyi mümkün hale getiren önemli bağlamlardan biri, kent örgütlenmesi içerisindeki konum alışıdır. Kent yaşamının en temel özelliği, sakinlerin güvenlik ihtiyacını sağlamaya yöneliktir ve bu ihtiyaç günümüz kentleri için de temel bir güdü olma vasfını devam ettirmektedir. Dolayısıyla suç korkusu ontolojik bir mesele olarak güvenliği tehdit etmektedir. Güvenlik temelli gerilim, kent içerisindeki farklı toplumsal sınıfların, etnik ve kültürel unsurların biraradalığına da zarar vermektedir. Zaman içerisinde farklı unsurlar ayrışmakta ve kent mekânı da bölünmekte ve parçalanmaktadır. Dolayısıyla suç korkusu hem kentli bireyi hem de kent yapılanmasını zaafa uğratmaktadır.

Suç korkusunun sosyal problem olarak değerlendirilmesine imkân veren bir diğer önemli husus, güvenlik tehdidi yaşayan kentli bireylerin gündelik yaşamdan çekilmesi ya da onu kısıtlamasıyla ilişkilidir. Böylece uzun süre suç korkusu yaşayan bireylerde toplumda yaşayan diğer bireylere karşı güvensizlik gelişmekte, sosyal hayattan çekilme ve gündelik rutinlerde stratejilere (tenha yerlerde bulunmama, toplu taşımadan kaçınma...vs) başvurma görülmektedir (Wilson-Donges, 2000: 60, Doran ve Burgess ,2012: 9). Suç korkusunun olası sonuçları her ne kadar bireysel gibi görünse de aslında toplumsal boyutta bir korku kültürünün yayılmasına neden olmaktadır.

2.2.SUÇ KORKUSUNA SAĞ GERÇEKÇİ YAKLAŞIM

Sağ gerçekçilik (right realism), 1980'lerden itibaren Anglo-Sakson kültürün kriminolojik yaklaşımında ürettiği politik ve kültürel algıyı ve suç problemine yönelik çözüm üretmeyi hedefleyen bir yaklaşımdır. 1960'ların sonlarından başlayarak 1980'lerde yükselen ve 90'lara kadar devam eden bu yaklaşım, Amerika'da ve Birleşik

Krallık'ta -özellikle politikacılar tarafından propaganda malzemesi olarak kullanılarak- suç toplumlarının en büyük problemi olarak tanımlamıştır. Liberal ve özgürlükçü hareketlerin yükseldiği bir önceki on yıla göre 1980'lerden itibaren daha muhafazakâr politikaların benimsenmeye başlandığı görülmektedir. 1979'da seçime giren muhafazakâr parti lideri Margeret Thatcher, yaşanan sokak eylemleri ve şiddetini propaganda malzeme olarak kullanarak bir önceki döneme göndermede bulunmaktadır: “*İnsanlar sokaklarda yürümeye korkuyor', 'buna izin vermeyeceğiz', 'korkmayacağız' gibi söylemler kullanıyordu*”(Farrall, Jackson ve Gray, 2009:30). Thatcher liderliğindeki Muhafazakar Parti için toplumu tehdit eden en önemli problem suçun yaygınlaşmasıydı. Bu söylemden anlaşılan, suç vakalarının bireylerin rutin faaliyetlerini bile etkileyecek düzeyde artmasıydı ve buradan yola çıkarak ilk hedefini ortaya koyuyordu: Suç ile mücadele. Bu süreçte 1960'ların liberal ve özgürlükçü politikaları eleştirilip, modern kültür olarak algılanan birey merkezci değerlerin ön plana çıkartıldığı vurgulanmakta ve bunların toplumun ahlaki değerlerini çökerttiği iddia edilmekteydi. Böylece bireyin, otoriter devlete olan itaatinin ve devletin de birey üzerindeki egemenliğinin zaafa uğradığı belirtiliyordu. Dolayısıyla suç ile mücadelede atılacak en önemli adım “Viktoryen değerleri” olarak düşünülen şeyin yeniden canlandırılmasıydı (Burke, 2009: 36). Bu ideolojik ortamda bireyi toplumsal bağlamda yeniden inşa etmek için ekonomik, politik ve kültürel bir yeniden canlandırmanın yolları aranmıştır. Tüm boyutlarıyla yeniden geleneksel değerlere dönme çabası sebebiyle bu dönem yeni muhafazakar dönem olarak adlandırılmıştır. Bu değerlerin toplumu ciddi anlamda tehdit ettiği düşünülen suç problemine yaklaşımda kullanılması da kriminolojide *sağ gerçekçilik* olarak adlandırılmaktadır.

Suç konusunda ve ceza uygulamalarında kendinden önceki yaklaşımlardan farklı bir bakış açısı geliştiren sağ gerçekçi politikaların, kriminolojide ciddi bir paradigmatik dönüşümü de temsil ettiği söylenebilmektedir. Burke (2009: 6); kriminolojideki paradigma dönüşümlerinin, suç tanımını biçimlendiren politik ve sosyal inşa süreçleri ile ilgili olduğunu belirtmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında modern çağ içerisinde başlanarak kriminolojide bugüne kadar gelinen noktada, farklı odaklar farklı paradigma kategorilerinin değerlendirilmesine yol açtığı görülmektedir. Bunlardan ilki, *klasik kriminoloji* olarak adlandırılmaktadır.

Klasik kriminolojinin -kesin bir tarih aralığı verilemese bile- özellikle Aydınlanma düşüncesi içerisinde ortaya çıktığı, Ortaçağ suç ve ceza yaklaşımlarını sert bir şekilde eleştirdiği ve 19. yüzyıla kadar etkisini gösterdiği söylenebilmektedir. Söz konusu kriminolojik yaklaşım, suçun etiyojisine odaklanma eğilimindedir. Dolayısıyla asıl ilgi alanı, bireyin neden suç eyleminde bulunduğu sorusuna cevap aramaktır. Klasik kriminologlar, suç eyleminin merkezine *rasyonel birey* tanımını oturtmaktadır (Walklate, 2007: 18). Klasik kriminolojinin en önemli temsilcilerinden olan Cesare Beccaria ve Jeremy Bentham, bireyin hedonistik doğasına vurgu yaparak suç eylemi ve ceza yaptırımının, kar/zarar hesaplaması neticesinde ortaya çıktığını vurgulamaktadır (Dolu, 2009:100-101). Dolayısıyla onlara göre, suçun rasyonel bir tercih olmaktan çıkarılması ceza yasalarıyla ilişkilidir. Bu nedenle Beccaria, 1763'te kaleme aldığı "Suçlar ve Cezalar Hakkında" isimli kitabında, suçu önleyebilecek yasaları etraflı bir şekilde açıklamıştır. Benzer şekilde Bentham da gelişmiş kontrol mekanizmasına sahip panoptikon modeli hapisanenin fikir sahibi olarak klasik kriminolojinin güçlü temsilcilerinden biridir. Buradan hareketle; klasik kriminolojinin suç nedeni olarak rasyonel bireye odaklandığı ve onu önleme noktasında da hapsedilmenin öne çıkarıldığı söylenebilir. Bunlara ek olarak hem Beccaria'nın hem de Bentham'ın kriminolojinin geleceğini de etkilemiş önemli isimler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Modern kriminoloji tarihinin ikinci önemli noktası *pozitivist kriminoloji*'dir. Pozitivist kriminolojinin en önemli temsilcisi İtalyan kriminolog Cesare Lombroso'dur. 1876'da *Suç İşleyen İnsan* isimli çalışmasında Lombroso'nun, suç eyleminde bulunan failin genetik özelliklerine odaklanarak bir "suçlu" tipolojisi oluşturduğu bilinmektedir. Ona göre, bireyler rasyonel tercihleri sonucunda değil; atavizm ismini verdiği ve uzak akrabalarından aldıkları suça eğilimli genler sebebiyle suç davranışında bulunmaktadır (İçli, 2013: 72-73). Burke, pozitivist kriminolojide, klasik ekolün rasyonel bireyine karşıt, *kaderi önceden belirlenmiş aktör* (predestined actor) anlayışının odakta olduğunu belirtmektedir. Buna göre, "*suçlu ve sapkın davranışın failin kontrolü dışındaki biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörler tarafından belirlendiği iddia edilmektedir* (2009: 63). Bireyin hancı suç eylemi keskin bir şekilde reddedilmektedir. Dolayısıyla kişinin suç eylemine

yönelmesinde biyolojik, sosyal, psikolojik belirleyicilerin etkili olduğu ve bunların da bireyin iradesi dışında geliştiği kabulü pozitivist kriminolojinin temelini oluşturmaktadır.

Bahsi geçen suç nedenlerinin ceza anlayışına da yansıdığı söylenebilmektedir. Bir önceki dönemin cezalandırıcı hapsedme anlayışının yerini rehabilite edici yöntemlerin aldığı bilinmektedir. Böylece suç eyleminde bulunan birey, çoğu zaman “*hasta, yardıma ve rehabilitasyona muhtaç*” kişi olarak tanımlanmaktadır (Dolu, 2009: 103). Bu dönem esasen ceza politikalarında Foucault’nun üzerinde çokça durduğu biyo-politik denetim mekanizmalarının kullanımını içermektedir. Klasik dönemde cezalandırıcı işleve sahip hapisanelerle pozitivist dönemde ıslah edici denetim araçları olarak karşılaşılmaktadır. Suçlular, tıpkı hasta ya da deliler gibi sorunsallaştırılmakta ve iyileştirilmeleri için tıp, psikiyatri ve kriminoloji gibi bilim dallarından yararlanılmaktadır (Foucault, 2019).

“Hapishanenin pragmatik modern ceza biçimi olarak sivrilişiyile cezanın ödetme ve önleme amaçlarının yerine ıslah amacı öne çıkmaya başlar. Böylece vurgu, suçlu beden in cezalandırılmasından tüm uygunsuz davranışların gözetim/denetimine doğru kayarken hapisane de 19. yüzyıl sonundan itibaren gelişen bir dizi gözetleyici ceza yaptırımlarının (şartlı tahliye, emniyet tedbirleri, ıslah evi, akıl hastanesi, gözetim kurumları gibi) oluşturduğu ağ içinde konumlanmaya başlamıştır. Bu süreç, hukuki söylemin giderek artan ölçüde pozitivist sosyal bilimler (tıp, kriminoloji, psikiyatri, sosyoloji, pedagoji gibi) tarafından marjinalleştirilmesine paralel gelişmiştir” (Özkazanç, 2011:105-106).

Pozitivist suç ve onun ceza yaklaşımının, özellikle ikinci dünya savaşından sosyal refah devletinin çöküşüne kadar geçen sürede kriminoloji politikalarını ağırlıklı bir biçimde etkilediği söylenebilir. Ancak 1970’li yıllardan başlamak üzere sağ gerçekçi kriminolojinin ortaya çıktığını ve pozitivist kriminolojiden keskin bir şekilde ayrıldığını ileri sürmek mümkün görünmektedir.

Sağ gerçekçiler, ortaya çıktığı toplumsal koşullarda suç probleminin artmasından özellikle iki modeli sorumlu tutmaktadır. Bunlardan biri, yukarıda da yer verildiği gibi pozitivist kriminolojidir. Onlara göre; söz konusu yaklaşım 20. yüzyıl boyunca baskın Ortodoks determinizmle suçun nedenlerini açıklamaya çalışmış ve suç önleme politikalarını bu doğrultuda şekillendirmiştir. Sağ gerçekçilerin eleştirdiği bir diğer

yaklaşım biçimi için suç davranışında bulunan bireyi *mağdur aktör* (victimized actor) olarak ele alan yaklaşımlardır.

Mağdur aktör modeli (victimized actor model) sembolik etkileşimci ve fenomenolojik yaklaşımlar temelinde oluşturulan bir modeldir ve rasyonel aktör ve kaderi önceden belirlenmiş aktör modeline karşı çıkmaktadır. Buna göre, failin toplumda eşitsiz ve adaletsiz bir uygulamanın mağduru olduğunu, güç ve varlık sahiplerinin suçlu davranışları bile görmezden gelinirken görece yoksul ve dezavantajlı grupların eylemlerinin kriminalleştirildiği ve hedef alındığı iddia dilmektedir (Burke, 2009:160-161).

Baskın paradigmalara göre daha eleştirel boyutta kalan mağdur aktör modelinin, genel anlamda kriminolojinin akademik boyutunda kaldığı ve politik uygulamalara yansımadağı söylenebilir. Bu anlamda en bilinen örnekleri 1963 yılında yazdığı ve Türkçe'ye *Hariciler* olarak çevrilen *Outsiders* kitabının yazarı Howard S. Becker'dir. Ona göre suç, eylemin kendi doğasıyla değil; toplumsal norm ve kurallar aracılığıyla tanımlanmaktadır. Bahsi geçen tanımlama bir etiketleme sürecidir. Bu süreç yalnızca diğer bireyler tarafından değil, eylemde bulunan kişinin benliği tarafından da aynı biçimde algılanmaktadır (Oktik, 2013:24). Mağdur aktör modeli anlayışına verilebilecek önemli isimlerden bir diğeri 1972 yılında kaleme alınan ve Türkçe'ye *Halk Düşmanları ve Ahlaki Panik* olarak çevrilen *Folk Devils and Moral Panic* kitabının yazarı Stanley Cohen'dir. Cohen, suç ve sapmanın kitle medyası tarafından nasıl yeniden üretildiğini ve toplumda yaratılan panik havasının politik aktörlerce bir yönetim stratejisi olarak nasıl kullanıldığını ortaya koyma amacındadır (Farrall, Jackson ve Gray, 2009:29).

Sağ gerçekçi yaklaşım, söz konusu kaderi önceden belirlenmiş ve mağdur aktör anlayışına itiraz etmekte ve problemi gerçekçi bir şekilde ele almadığı için eleştirmektedir. 1960'lı yıllarda suç ve ceza adaleti yaklaşımına egemen olan pozitivist bakış açısının suç eylemini azaltmadığı iddia edilmektedir. Gerçekçi yaklaşım savunucularına göre, bu tespitler gerçekliği yansıtmayan idealist değerlendirmelerdir:

“Realizm deneycilik değildir, sadece görünüş dünyasını yansıtmaz:... Daha ziyade, fenomenin paketini açmaya, gizli ilişkilerini göstermeye ve belli bir zamandaki tek bir suç olayının bariz açıklığının arkasında yatan dinamikleri saptamaya çalışır. Bununla birlikte, çeşitli kriminolojilerin bu yapının parçalarına odaklanma eğiliminde olduklarını, çok yönlü bir aynadan tek bir yansıma gibi tek bir ampirik gerçekliği alıp bütünü temsil ettiğini iddia eder. Realizm, suçun görünümündeki bu parçaları bir araya getirerek toplumsal bağlamda

zaman içinde geleneksel hesapların tek boyutlu, zamana bağlı görüntülerinin ardındaki gerçek güçleri ele geçirir”(Young, 1987: 337-338).

Gerçekçi yaklaşımlar, kriminolojinin diğer biçimlerine itiraz ederek suç eylemini anlayabilmek için görünenin arkasına bakmak gerektiğini ifade etmektedir. ‘Gerçekçilik’ iddiası tam da bu noktada öne sürülmektedir. Gerçekçi kriminologlar öncelikle suç eylemlerini sosyal bir problem olarak tanımlamakta ve sonrasında buna yönelik politikalar geliştirerek bu iddialarını uygulamaya dökmektedir.

Sağ gerçekçi yaklaşımın suç ve ceza politikalarının eklettik bir paradigma içerisinden yükseldiği söylenebilmektedir. Bahsi geçen yaklaşım, suç davranışını rasyonel bir insan eylemi olarak tanımlasa da asıl amacı suçun nedenlerine inmek değildir. Garland (1996: 450)’a göre, bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirilebilecek teorilerin ortak noktası, suçun gündelik/normal ve yaygın bir olgu olarak tanımlanmasıdır. Buradan hareketle onlara göre, suç davranışının sebeplerini anlamaya ve böylece önlemeye çalışmak yanlış bir politikadır. Dolayısıyla sağ gerçekçiler, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra yükselen refah devletinin rehabilitasyon ve iyileştirme uygulamalarının başarılı olamadığını, aksine; suç için gerekli tedbirlerin alınmasından uzaklaştırdığını öne sürmektedir. Sandra Walklate’in basettiği ve 1980’lerde İngiltere İç İşleri Bakanlığı’ndan yansıyan çalışmalar da suça yönelik bu tutumu ortaya koyar niteliktedir. Suç ile ilgili aksiyonel yetkiye sahip bürokratik organlar, suçun nedenleri araştırmaktan çok onun yönetilmesi ile ilgilenmektedir. Bu nedenle söz konusu dönemdeki uygulamalar *yönetimsel* (administrative) *kriminoloji* olarak adlandırılmaktadır (2007: 46).

Sağ gerçekçilerin paradigma dönüşümündeki konumunu anlandırma noktasında bazı yazarlar, onların hem klasik hem de pozitivist paradigmayı benimsediğini öne sürmektedir. Bunlardan biri olan John Tierney, iddiasını belirli noktalarda gerekçelendirmektedir:

“Kriminolojide birçok teorisyen kendisini pozitivist ya da klasik kriminoloji içerisinde konumlandırır ve çalışmalarını ya suçun nedenleri ile ilgilenen pozitivist yaklaşıma ya da suç önlemeye çabalayan klasik okula dayandırır. Wilson ise bu her iki yaklaşımı birden benimser. Bu iki boyut karşılıklı ele alındığında ‘sağ gerçekçilik’ in temelini oluşturdu” (2009: 131).

Tierney'in öne sürdüğü düşünceye katılmak için sebepler olduğu kabul edilse de, bahsi geçen iddiadan uzaklaşmak için de belirli bağlamlar ortaya koymak mümkün görünmektedir. Klasik kriminoloji ile sağ gerçekçi yaklaşımın en önemli ortaklığı, hapsedilmenin benimsenmesidir. Ancak klasik dönemde ceza yöntemi olarak hapsedilmeye, kişiyi suçtan caydırma işlevi yüklenmektedir. Kâr-zarar hesabı yapan rasyonel birey için ceza, kişiyi suç eyleminden uzaklaştıracak bir mekanizmadır. Oysa sağ gerçekçiler hapsedmeyi, suçtan korunma stratejisi olarak benimsemektedir. Klasik ekolden farklı olarak hapsedme ceza ile caydırmayı değil, yalnızca tehlikeli olan suçlunun toplumdan uzaklaştırılmasına yaramaktadır.

Sağ gerçekçiliğin pozitivist paradigma ile ilişkilendirilmesinin sebebinin ise, failin tanımlanması ile ilgilidir. Sağ gerçekçilik ortaya atıldığı ilk yıllarda, “genç” ve “erkek” olmak gibi failin bazı biyolojik özelliklerinin suç eylemine neden olduğunu ifade etmektedir (Farrall, Jackson ve Gray,2009: 34). Ancak bahsi geçen bu özellikler dışında herhangi bir biyolojik unsurdan bahsedilmediği gibi yaklaşımın geliştirilmesinde de etkisini gözlemlemek mümkün değildir.

Sağ gerçekçi yaklaşım paradigmasından bahsedildiğinde öne çıkan en önemli özelliklerden biri, suçun normal ve yaygın bir durum olarak kabul edilmesidir. Bu durumda suç probleminde uygulanacak en gerçekçi çözüm, suçun hesaplanması ve toplumun suçtan korunması gerektiği düşüncesidir (Garland, 1996: 451; Hughes, 2007: 9, 27). Suç hesaplaması, nüfusu suça eğilimli gruplara ayırarak yönetmeyi ifade etmektedir. Loic Wacquant bunu, *sosyal panoptisizm* olarak adlandırmaktadır: “*sosyal hizmet bürokrasileri, "sorunlu nüfusları" yakından denetlemek için bilgisayar ve insani araçlara sahip olduklarından, bunda aktif rol almaya çağrılır*” (2001:407). Amaç, tehlikeli nüfusları kontrol altında tutarak toplumun geri kalanını suçtan korumaktır. Buradan hareketle sağ gerçekçi yaklaşımın odağında mağdur birey ve suç önleme hususunda da kontrol anlayışının olduğu söylenebilmektedir.

Sağ gerçekçi yaklaşımın en önemli temsilcisi James Q. Wilson'dır. 1975 yılında yayınladığı *Thinking About Crime* isimli çalışmasında suç ve sapkın davranışın nedenlerini araştırmaktadır. Çalışmasında Wilson'ın ilgisi, sosyolojik determinizmin suçun kökensel nedenlerine yaptığı vurgu yerine polisliğin onlarca yıllık tecrübesinden

elde ettiği nedenlere odaklanmaktadır (Rozansky ve Lerner, 2012: 90). Wilson'un 1985 yılında Richard J. Hernstein ile birlikte çalıştığı *Crime and Human Nature* adlı eserlerinde de suç olgusu insan doğasının özü çerçevesinde tartışılırken nihayetinde toplumsal boyutuyla birlikte değerlendirilmektedir. Tüm çalışma boyunca insan doğası üç farklı bakış açısıyla ele alınmaktadır. Bunlardan biri, insan doğasının özünde iyi olduğu ancak toplumsal yaşam içerisinde bencilleştigiğine inanan Rousseaucu görüştür. Bir diğeri insanın yüksek düzeyde kâr sağlama ve kâra uygun davranma eğiliminde olduğunu ifade eden faydacı ekoldür. Son olarak Wilson ve Hernstein'in da üzerinde fikir birliğine vardığı, sosyal bir hayvan olan insanın aile ile başlayarak daha sonra toplum ve devlet organizasyonu içerisinde evrilen bir varlık olduğunu iddia eden Aristothalesçi görüştür (Rozansky ve Lerner, 2012: 91-92). O halde insan doğasının Aristothalesçi tanımının birtakım kabulleri de beraberinde getirdiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Bunlardan biri, insan doğasının kötücül ya da iyicil değer atfedilmeden saldırgan olabileceği çıkarımıdır. Bir diğeri ise, özü itibariyle saldırgan olabilecek insanın toplumsal organizasyonlar içerisinde sosyalleşebileceği çıkarımıdır. Wilson, bu temel üzerinden hareket etmiş ve kriminolojide iki farklı bakış açısı olarak bilinen biyolojik belirlenim ve sosyal inşa üzerinden yaklaşımını oluşturmuştur: "*Suçta karışma eğiliminde gençlik ve erkeklik etkileri hem yapısal hem de sosyal kökenlere sahiptir: Öyle ki, bu; genç bir erkeğin eylemleri varlığının biyolojik durumuyla ve onun ailesi, arkadaşları ve toplum tarafından nasıl muamele gördüğüyle ilişkilidir*" (Walklate, 2007: 39-40). Wilson, biyolojik belirleyicileri yaklaşımının temeline yerleştirmiş olsa da onlar üzerinde yeterince durmamaktadır. Onun daha sonraki çalışmalarından da -hem akademik hem de kurumlarla olan işbirliği bağlamında uygulamalı- anlaşılabilmesi gibi son tahlilde sosyal faktörler daha baskın bir rol oynamaktadır. Wilson'un sağ gerçekçi yaklaşımında biyolojik fatörlerin nasıl konumlandırıldığını Roger Burke (2009:38), şöyle açıklamaktadır:

"Onlar, insanların suç işleme eğilimlerinin otokontrol içselleştirme derecelerine bağlı olarak değiştiğini iddia etmişlerdir. Bu tamamıyla toplumun, sosyalizasyon mekanizması sayesinde, otokontrolü teşvik etmede yaptığı yatırım seviyesine bağlıdır. Bu perspektif, etkisiz sosyalizasyon ve aynı zamanda aileden, akranlardan, okuldan ve iş hayatından gelen girdinin geçerliliği ve bireyin yapısı tarafından etkilenen öğrenme kabiliyeti nedeniyle belli aile tiplerine -özellikle tek ebeveynli ailelere saldırır. Sonuçta sosyalizasyon ya da başarısızlığı esnasında suçlu olma riski taşıyan nüfusu oluşturan biyolojidir ve biyoloji ileride bunun ortaya çıkıp çıkmayacağına karar vermede yardımcı olur".

Dolayısıyla Wilson'un yaklaşımında biyoloji, sosyal organizasyonlara içkin norm ve değerlere uyum sağlama ve bunların içselleştirilme derecesiyle ilişkili görünmektedir. Bu nedenle Wilson'un katı bir biyolojik determinist olmadığını söylemek mümkündür. Onun bakış açısı ve yaklaşımının ağırlıklı ögesi, Travis Hirschi'nin *Sosyal BağTeorisi*⁵ ne yakın durmaktadır. Sosyal bağ teorisi suçlu ve sapkın davranışın ancak birtakım sosyal organizasyonlara ya da kurumlara bağlılıkla engellenebileceğini iddia etmektedir. Wilson' a göre, suç eylemi ya da sapkın davranış sosyal organizasyonlar aracılığıyla kontrol edilebilmektedir. Bu nedenle tek ebeveynli aileler suçlu davranışta bir risk unsuru olarak değerlendirilmektedir. Sosyal organizasyonun birliğinde meydana gelen dağılma ve bozulmalar *-sosyal organizasyonsuzluk*⁶ Wilson ve sağ gerçekçi yaklaşım açısından büyük önem arz etmektedir. Bu boyutlarıyla sağ gerçekçiliğin biyolojik temeli, genetik özelliklere vurgu yapsa da; suç eyleminin ortaya çıktığı sosyal koşullar, birincil belirleyenler olarak yaklaşımının ana gövdesini oluşturmaktadır.

Wilson ve George L. Kelling'in 1982 yılında Atlantic Monthly Dergisinde yayımlanan *Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety* isimli çalışmasıyla ileri sürülen *Kırık Camlar Teorisi*(Broken Windows Theory) sağ gerçekçiliğin en önemli çalışmalarından biridir. Teori ismini suç psikoloğu olan Phillip Zimbardo'nun 1960'ların sonundaki bir deneyinden almaktadır. Buna göre Zimbardo, plakasız iki aracı Kaliforniya'nın iki farklı şehrine park ettikten sonra olanları gözlemlemiştir. Şehirlerden birinde (görece suç oranlarının daha yüksek ve sosyo-ekonomik koşulların daha düşük olduğu anlaşılan) araç, on dakika içinde yağmalanırken diğer şehirde (görece suç oranlarının daha düşük ve sosyo-ekonomik koşulların daha yüksek olduğu anlaşılan) bırakıldığı gibi durmaktadır. Bundan sonra Zimbardo, sağlam arabanın camlarını kırarak deneyine devam eder. Camları kırılan araba kısa bir süre içerisinde mahalle sakinleri tarafından –anne, baba ve çocuklarla birlikte ve daha çok beyazların

⁵Travis Hirschi, *Sosyal Bağ ya da Sosyal Kontrol Teorisi*'nden 1969 yılında yazdığı *Causes of Delinquency* adlı kitabında bahsetmektedir. Hirschi, insanların, anlamlı gruplara bağlılığı azaldığında suç işlemek için serbest kaldığını iddia etti. O, sosyal bağlılıkla ilgili dört element ortaya koydu: Anlamlı ötekine bağlılık (attachment to conventional others), anlamlı amaçlara ve aktivitelere bağlılık (commitment to conventional goals and activities), anlamlı aktivitelere dahil olma (involvement in conventional activities) ve geleneksel değerlere inanç (beliefs in conventional values)"(Krohn, Kaduce ve Aker, 1984:355).

⁶Sosyal organizasyonsuzluk ile ilgili detaylı bilgi "Sağ Gerçekçilik'in 'Düzen' Vurgusu bölümünde verilmektedir.

oluşturduğu- talan edilir (Wilson ve Kelling, 1982: 2). Buradan hareketle Wilson ve Kelling, mahalle düzeni ile suç eylemi ve suç korkusu arasında doğrudan bir ilişki kurmaktadır. Kırık camlar, bulunduğu bölgeyi suçlara karşı savunmasız ve açık hale getirmektedir. Vandalizm ve diğer tür kriminal olayların gerçekleşme ihtimali oldukça yüksektir. Cezaların caydırıcılıktan uzak olması sebebiyle suç olayları genellikle polise ihbar edilmemektedir. Daha da ötesi formel bir kontrol biçimi olarak polis de bu gibi mahallelerde etkin olmaktan uzaktır. Bu sebeple bir süre sonra suç eylemlerine doğrudan ya da dolaylı yoldan maruz kalan bireyler de olayları bildirmekten vazgeçer. Bu durum mahalle içerisinde güvensiz bir ortamın doğmasına, insanların birbirlerine karşı duyarsızlaşmasına ve kendilerini sosyal alanlardan çekmelerine sebep olmaktadır. Dolayısıyla düzensizlik ve organizasyonsuzluğun suç istatistiklerinden daha çok suç korkusuna sebep olduğu iddia edilmektedir (Wilson ve Kelling, 1982). 1960’larda yükselen şiddet ve sokak suçlarını azaltmayı hedefleyen sosyal bilimciler, polisliğin işlevlerini yeniden sorgulamaya başlamışlardır. Bunları tekrar etkin hale getirmek için polisin düzeni sürdürme işlevi yerine daha fazla suç çözebileceği, daha fazla tutuklama yapabileceği yollar aranmaya başlanmış ve bunun insanların yaşadığı suç korkusunu azaltacağı iddia edilmiştir. Wilson ve Kelling’e göre ise; aksine, sosyal kontrolden uzaklaşmak suç göstergelerinin (dilencilerin, soyguncuların) ortaya çıkmasına fırsat vermektedir. Sokak suçlarına müdahale noktasındaki etkinliğinin tartışılmaya devam edildiği çalışmada polisin asli görevinin enformel sosyal kontrolü güçlendirmek olduğu belirtilmektedir. Bunun için polisiye tedbirler enformel sosyal kontrol mekanizmalarıyla uyum içerisinde çalışmalıdır (Wilson ve Kelling, 1982: 5).

Çalışmanın ortaya koyduğu iddialar düşünüldüğünde Wilson ve Kelling’in suç ve suç korkusu önlemede enformel sosyal kontrole özel bir önem atfettiğini söylemek mümkündür. Onların çalışmalarında özellikle belirttiği nokta, düzensizlik göstergelerinin mahalle kapsamında ele alınması gerektiğidir. *“Kamu düzeninin gittikçe kötüleştiği fakat düzeltilemediği, sokakların geniş çapta endişeli insanlar tarafından kullanıldığı, bir camın herhangi bir zamanda kırılma ihtimalinin olduğu yerde son kertede kilit nokta mahalledir ve eğer tüm camlar kırılmamışsa acilen onarılması gerekmektedir”* (1982: 8). Dolayısıyla Wilson ve Kelling’in teorisine göre, azlığı ya da çokluğu dikkate alınmaksızın düzensizlik göstergesi, suç ve suç korkusuna neden

olmaktadır. Hem suç eylemlerini hem de suç korkusunu azaltmak için düzensizlik göstergelerini ortadan kaldırmak gerekmektedir. Bu noktada Wilson ve Kelling, formel ve enformel sosyal kontrol mekanizmalarının etkin bir şekilde ve iletişim halinde çalışması gerektiğini ifade etmektedir. Suç problemini toplumu tehdit eden bir unsur olmaktan çıkarmak için formel ve enformel sosyal kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekliliği kaçınılmazdır. Newark⁷ deneyinde olduğu gibi devriye polislerinin işlevsel olduğu mahallelerde sakinler, diğer mahalle sakinlerine göre kendilerini daha güvende hissetmektedir. Ancak aynı zamanda polisin bir mahallede işlevsel olabilmesi için mahalle sakinlerinin polisle işbirliği yapması, düzensizliği bir problem olarak algılaması, bununla mücadele etme isteğine sahip olması, dolayısıyla enformel sosyal kontrol mekanizmasına dahil olabileceği bağlarla sahip olması gerekmektedir.

Sağ gerçekçiler tarafından toplumsal hareketlerin bir yansıması olarak 1960'lardan 1980'lere kadar uzanan sokak hareketleri ile suç korkusunun yükselmesi arasında bir ilişki kurulduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. Sağ gerçekçiler, bu on yıllar boyunca meydana gelen sokak suçları ve vandalizmi dönemin politik iklimi ve ceza yasalarındaki liberal vurgu ile açıklamaktadır. Bu sebeple sağ gerçekçi yaklaşım, özel olarak insanları daha tedirgin ettiği gerekçesiyle vandalizm gibi şiddet ve sokak suçları üzerine odaklanmakta (Skogan ve Maxfield, 1982) ve bundan politik liberal kanadı sorumlu tutmaktadır (Tierney, 2009: 132). Örneğin feminist hareketin önem kazanmasıyla birlikte aile kurumu sorgulanmaya başlanmıştır. Sağ gerçekçilere göre bu durum bireyin suç eylemine karışmasını engelleyen bir organizasyon olarak ailenin çöküşünü başlatmıştır. Wilson, bireyi özgürleştiren ve tek başına ahlaki bir yaşam kurabileceğini vurgulayan Aydınlanma düşüncesi eleştirmektedir (Rozasky ve Lemert, 2012:94). Bu sebeple sağ gerçekçilerin hedefi, sosyal bağ kurarak bireye ahlaki bir anlam kazandıran kurum ve geleneklerin haklarını teslim etmek ve bu kurumları yeniden canlandırarak suçu azaltmada etkin hale getirmektir. Dolayısıyla Wilson

⁷1970'lerin ortalarında New Jersey Eyaleti'nin 28 şehrinde 'Güvenli ve Temiz Mahalle Programı' (Safe and Clean Neighborhoods Program) isimli bir uygulamaya başlanmıştır. Bu uygulamaya göre, söz konusu bu mahallelerde kolluk kuvvetinin yaya devriye olarak görev yapması kararlaştırılmıştır. Programda amaç, suç eylemleri ve şiddet suçlarını kontrol altına almaktır. Bu uygulama hayata geçtikten beş yıl sonra Newark'ta yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre program sonrasında suç oranlarında herhangi bir azalma olmadığı görülmüştür. Buna rağmen mahallerinde yaya polis devriyesi olduğunu belirtenler kendilerini daha güvende hissettiklerini ifade etmiştir (Wilson ve Kelling, 1982: 1).

özelinde sağ gerçekçi yaklaşımların amacı, suçun sebeplerine odaklanmaktan ziyade onu engelleyecek toplumsal mekanizmaları devreye sokarak gerçekçi bir yaklaşım sergilemektir (Tierney, 2009: 132). Tüm bu gelişmeler ışığında sağ gerçekçiler için suç önleminin iki boyutu açığa çıkmaktadır. Bunlardan biri, formel sosyal kontrol mekanizması içerisinde ceza ve adalet politikalarındaki kesinlik ve caydırıcılık ilkesinin benimsenmesi; diğeri ise, enformel sosyal kontrol bağlarının yeniden inşasını içeren toplumsal düzenlemelerin revize edilmesiydi.

Suç önleme politikalarının ana damarlarından biri *toplum destekli polislik* (TDP)'tir. Toplum destekli polisliğin ilk çağdaş örneği 1993'te kurulan Chicago Alternatif Polis Teşkilatı (Chicago Alternative Policing Strategy)'dir. Programın esas amacı ise, toplumda tekrar etme sıklığı yüksek suçların ve düzensizliğin engellemesinde polis müdahalesinin toplumla işbirliği içerisinde gerçekleşmesidir (Ditton ve Innes, 2005: 603, 604). Steven A. Dietz (1997: 85, 86), toplum destekli polisliğin asıl amacının suç korkusunu azaltmak olduğunu ifade ederek meseleye odaklanıldığında ve gerekli finansman sağlandığında toplum destekli polisliğin başarılı olduğunu belirtmektedir. Matthew C. Scheider, Tawandra Rowel ve Veh Bezdikian toplum destekli polisliğin birkaç nedenden dolayı başarılı olabileceğini ifade etmektedir: Polis mevcudiyetinin artmasıyla suç caydırılabilmekte ve buna bağlı olarak suç korkusu azalabilmektedir. Artan polis sayısına bağlı olarak bireylerin kendini güvende hissetme oranı yükselebilmektedir (2010: 365). TDP'nin, 1990'ların sonu ve 2000'li yılların başında Türkiye'de de uygulanmaya başlandığı görülmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı altında TDP Şube Müdürlüğü ismiyle ayrı bir birim olarak çalışmalarını yürütmektedir:

“...polis suç olmadan önce, kendiliğinden ve pro-aktif bir anlayışla harekete geçmesidir. Pro-aktif yaklaşım, polisin duyarlılığının üst seviyelerde olduğu ve polisin toplumsal mekânlara nüfuz ettiği bir anlayışa karşılık gelmektedir. Bu anlamda; polis, yalnız suçun oluşmasını bekleyen, pasif bir gözetleyici olmayıp, toplumda temel ve önemli nitelikte koruyucu, düzenleyici ve caydırıcı görevleri yerine getiren bir icra gücüdür. Bu görevlerin temelini, insanî ve günlük ilişkileri düzenlemek ve toplumsal yaşamın sağlıklı devamı için kamu düzenini sağlamak oluşturmaktadır.

Bu temel politika ekseninde, etkin bir güvenlik hizmeti yürütülmesinde kabul gören anlayış; suçla mücadeleye ve güvenlik politikalarının uygulanmasına toplumun katılım ve desteğinin sağlanmasına dayanmakta; öncelikle toplumsal beklentilerin ve taleplerin karşılanması bu anlayışın odak noktasını oluşturmaktadır. Buna kısaca “Toplum Destekli Polislik” denilmektedir”(Emniyet Genel Müdürlüğü, T.Y :“TDP”).

TDP, sağ gerçekçi yaklaşımın suçu engelleme ve düzeni devam ettirmedeki kilit kurumlarından biridir. Suç eylemi gerçekleşmeden ve kamu düzeni bozulmadan müdahale etmek; eylem gerçekleşmiş ise, düzeni yeniden sağlamak ile görevlidir. Ancak bunu yaparken dışardan bir müdahale mekanizması gibi değil, görev alanının bir sakini gibi diğer sakinlerle iletişim ve işbirliği halinde yapması beklenmektedir. Arzulanan bu ortaklık ve işbirliğinin sonucundaki gelişmelerden biri de e-devlet uygulamasında Emniyet Genel Müdürlüğü'nün hizmetleri arasında bulunan TDP Mahalle Polisi Hizmeti'dir (EGM, T.Y).

Sistem zerine bireysel giriş yapıldığında mahallede görevli polis memurunun kimlik bilgileri, kurum numarası ve hatta fotoğrafına kadar ulaşılabilmektedir. Buradan ilgili memura herhangi bir konuyla ilgili istek, şikâyet ya da bildirim yapılabilir. Bu uygulamayı toplum destekli polisliğin halkla işbirliğinin ciddiyetini ortaya koymayı amaçlayan, polis-toplum etkileşimini hızlandırma güdüsü olarak değerlendirmek mümkün görünmektedir. TDP'nin çalışma faaliyetleri; görev alanları içerisinde güvenlik ile ilgili ölçüm çalışmaları yapmaktan, suç mağdurlarına psikolojik ve moral destek vermeye, özellikle ocuk ve gençlerin mağdur olduğu sokak suçlarına karşı halkı bilinlendirmekten, kentin güvenlik ihtiyaçlarını belirleme ve karşılama amacıyla çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmaya varacak kadar çok boyutlu görünmektedir.

Wilson ve Kelling çalışmalarında mahallelerde fiziksel ve sosyal düzensizliğin yüksek seviyelere ulaşmadan önlem alınması gerektiğini ve bu noktada da polis devriyesi görünürlüğünün önemli bir rol oynadığını ileri sürmekteydi (Wilson ve Kelling, 1982: 8). Suç nlemede bu bağlamda formel sosyal kontrolün biçimi olarak polislik faaliyetlerinde vurgulanan bir diğer nokta *sıfır tolerans* (zero tolerance) politikasıdır.

Sıfır Tolerans Politikası (STP), Kırık Camlar Teorisi'nin n gördüğü politikaların bir sonucudur. Bu açıdan güvenliği sağlamakla yükümlü polis memurunun karşılaştığı fiziksel ve sosyal düzensizliklere anında ve etkili bir şekilde müdahale etmesi anlamına gelmektedir. şiddet suçları başta olmak üzere dilenciler, amaçsız dolaşan ve köşe başlarında toplanan gençler ya da ikili insanlar için uygulamanın sert bir şekilde olması

ve düzensizlik durumlarının kati surette gözden kaçırılmaması gerektiği vurgulanmaktadır (Pollard, 1998: 46; Bowers ve Johnson, 2005: 338). Sağ gerçekçilerin formel kontrol mekanizmalarından bir diğeri de ceza adalet politikalarıdır. İkinci Dünya Savaşından sonra yükselmeye başlayan sosyal refah devleti ile birlikte ceza adalet politikalarında da bir dönüşüm gerçekleşir. Kapatılmayı gerektiren pozitivist ceza uygulamasının yerini rehabilite edici ve yeniden entegrasyona dayalı bir ceza sistemi benimsenmektedir (Hughes, 2007: 39; Gökulu, 2013: 82- 83). Ancak yirminci yüzyılın sonlarına kadar hakim olan bu ceza anlayışı; suç oranları ve suç korkusunun artışı, polis kayıtları, mahkeme ve hapisanelerin iş yükünün artışı, suçun sosyal ve ekonomik maliyetinin farkındalığı ve özellikle bu çalışmayla ilgisi bağlamında ceza adalet sisteminin formel uygulamalarının tek başına sosyal kontrol noktasında yetersiz kaldığı gibi gerekçelerle eleştirilir ve sosyal demokratların rehabilite edici idealleri kriminolojide ‘*hiçbir şey çalışmaz*’ (nothing works) şeklinde ifade edilir (Hughes ve Edwards, 2005: 17). Ceza adalet krizinin yaşanmasıyla sağ gerçekçiler tarafından ceza politikalarında da popülist bir güdüyle dönüşüme gidilmesi, cezalandırma ve korumada sert önlemler talep edilir (Burke, 2009: 41). 1979’da genel seçimlere giden Thatcher’ın halkın “*daha az vergi, daha çok hukuk ve adalet*” istediği yönündeki söylemini (Akt: Farrall, Jackson ve Gray; 2009: 31) de ceza uygulamalarında daha muhafazakâr ve katı uygulama taleplerinin bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Bununla ilgili olarak Gordon Hughes (2003: 15); suç engellemedeki eğilimlerin, cezalandırma ve hapsedilme gibi diğer sosyal kontrol mekanizmalarından ayrı düşünülmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. 1990’ların başında ve sonunda hem Amerika hem de İngiltere’deki artıştan yola çıkarak hapsedilmenin, suç önlemeye yönelik bir yöntem olarak kullanıldığını belirtmektedir. Dolayısıyla amaç hızlı bir şekilde faili mağdurdan ve fırsatlardan uzaklaştırmak ve mağduriyetin tekrarlanmasının önüne geçmektir. Önceki on yıllarda hakim paradigmalardan farklı olarak ceza politikalarında “mağdur” rolünün merkeze alındığı görülmektedir

Formel sosyal kontrol biçimlerinin suç önlemede kullanılması bilindik bir yöntem olmakla birlikte sağ gerçekçilerin etki alanları ve uygulanma biçimlerinde öne sürdüğü farklılıklar itibariyle öncüllerinden ayrılmaktadır. Daha önce ifade edilen TDP, bu bağlamda değerlendirilebilir. Bir kolluk kuvveti olarak polislik faaliyeti geleneksel bir

suç önleme/müdahale birimidir. Ancak sağ gerçekçilerin vurguladığı biçimiyle polislik faaliyetlerinin başarısı toplumla bütünleşmesi ve iletişim sağlamasına bağlıdır. Burada daha önce belirtilen ve bu çalışmanın da odağını oluşturan enformel sosyal kontrol mekanizmasının öne çıktığı görülmektedir. Enformel sosyal kontrol sürecini farklı vurgularla açıklayan teorisyenler, failin veya suç eyleminin daha çok dışsal kontrol mekanizmalarının zayıf olduğu toplum ya da durumlarda ortaya çıktığı noktasında uzlaşmaktadır (Dolu, 2015: 298). Bu çalışmanın odak noktası bağlamında enformel sosyal kontrol suç korkusu ile birlikte değerlendirildiğinde onun hem bir neden hem de bir sonuç olarak ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Young, enformel sosyal kontrolün yalnızca suçu tanımlamada değil, bir sorun olarak tespit etme ve formel kontrol mekanizmalarına bildirmede de etkin olduğunu belirtmektedir: “*Tüm yaklaşımların muhafazakarları enformel sosyal kontrolün çöküşünü bir problem olarak gördü. Muhafazakarlar, artan suç oranlarının kaynağı olarak kamusal standartların çöküşü, çocuk yetiştirme serbestliği ve protestan ahlakının çöküşü olarak yorumladı*”(Young, 1987:342). Burada tartışılan değerler, daha önce belirtilen Wilson’un Aydınlanma değerlerine yönelik açtığı tartışmayla aynı paralelde ilerlemektedir. Modern yaşamın vaaz ettiği bireyselleşmenin, ortak kamusal değerlerin aşınmasına ve suç gibi esasen toplumsal ölçekli bir problemin tamamen formel biçimlere bırakılmasına yönelik genel itiraz, sağ gerçekçi yaklaşımların üzerinde yükseldiği eleştiri noktalarından biridir. Bu nokta toplumda yaygın olarak geleneksel değerlerin yozlaştığına ve insanların birbirlerine olan güveni yitirdiklerine dair genel algıya işaret etmektedir. Suç korkusuyla da yakından ilişkili olan bu yaklaşım *Ahlaki Panik* (Moral Panic) olarak adlandırılmaktadır. Ahlaki panik, yirminci yüzyılın son çeyreğinde İngiltere’de kriminolojiye yön veren unsurlardan biridir. 1970’lerde artış gösteren siyah, genç ve erkek soyguncu tiplendirmesinin toplum üzerinde bir gerilim ve panik algısına sebep olduğundan hareketle üzerinde durulmaya başlanmıştır (Farrall, Gray ve Jackson; 2009: 29).

Ahlaki panik kavramı ilk kez Stanley Cohen’in 1972 yılında yazdığı *Folk Devils and Moral Panic* isimli çalışmasında ele alınmıştır. Cohen ahlaki paniği bir durum, bir kişi ya da bir grubun toplumun yaygın norm ve değerlerini tehdit eden davranışları karşısında gelişen tepki olarak ifade etmektedir (Cohen, 2002: 1). Ona göre, ahlaki

panik sürecinde sapkın davranış ve suç eylemi medya tarafından belirli imajlar üzerinden inşa edilmektedir. Cohen, endüstrileşmiş toplumlarda medyanın, bilgiyi ikinci elden kitlelere ulaştıran kurum olduğunu ifade etmektedir. Bu süreçte medya haber kaynaklarından gelen bilgiyi işleyerek toplumu *halk kahramanları* ve *halk şeytanları* olarak birbirine karşı konumlanmış iki imaj şeklinde inşa etmektedir. Halk kahramanları toplumun değer ve norm sınırları içerisinde kalan azizler, iyi olanı temsil ederken; bunun tam karşısında şeytanlar kötüyü ve sapkın olanı işaret etmekteydi. Cohen, bu süreci şeytanlar olarak inşa edilen Mods ve Rockers gibi gençlik alt kültürleri üzerinden örneklemektedir. Bahsi geçen gruplar 1960'ların özgürlük ortamında ortaya çıkmış, o zamana dek Britanya'da görülmemiş bir giyim şekli, yaşam tarzı ve felsefeyi temsil etmektedir. Toplumun çizdiği sınırların ve bireye atfedilen rollerin dışına çıkması sebebiyle söz konusu alt kültür grupları halk şeytanları olarak sunulmaktadır (2002: 8). Cohen, ahlaki panik teorisini gençlik kültürü ve onun yaygın değerler üzerindeki etkisi bağlamında ele almaktadır. Değişimin sembolik göstergesi olan genç gruplar, şiddet ve sapkınlığın diğer türleriyle –madde kullanımı, holiganizm- kolayca birleştirilebilmektedir. Bu süreçte toplum, değişimin kendisini bir tehdit olarak algılamakta ve koruma refleksi geliştirmektedir. Gençlik kültürünün düzeni temsil eden aile bağları, norm ve değerlerden uzaklaşarak; onların sapkın davranışlarını engelleyecek kontrol mekanizmalarının zayıfladığı iddia edilmektedir. Gençlik grupları, yerleşik düzene kolayca karşı gelebilecek saldırganlar biçiminde algılanmaktadır. Cohen, çalışmasının özünde gençlik kültürünün damgalanarak sapma ve suç sembollerine dönüşme sürecini ifade etmektedir:

“1960'lar genç-yetişkin ilişkilerinde yeni bir çağın başlangıcıydı. Herkes kötü senaryolarla kehanette bulunma eğilimindeydi. Genç insanların ihtiyaçlarını karşılamak için kötü şeyler yapmasına müsaade eden ticari gençlik kültürünün ortaya çıkması, salaş pop kahramanlarının ulusal idol olarak yükselmesi refah devletinin üzerine titrediği 'müsamahacı toplum' (permissive society) 'un kaçınılmaz sonuçları oldu. 1965'te bir yüksek yargıç bana şöyle ifade etti: Sapkınlık birçok şeyi kolayca elde etmeye çabalamaktır...İnsanlar yaşamlarındaki iyi şeylerin daha çok farkına varmaya başladı. Yakın zamanda onlar için perdeyi fırlattık...Elbette ki bu, yalnızca artan harcama gücü ve cinsel özgürlükle ilgili değildi. Bu, çalışma ve eğlence ahlakının açık bir şekilde küçümsenmesiyle, şiddet ve vandalizmle ve uyuşturucu kullanımı gibi belirsiz tehditlerle birleştiğinde bütüncül bir hal alıyordu "(Cohen, 2002:161-162).

Toplumda meydana gelen yerleşik kuralların sorgulanabilir ve değişim halinde olması ahlaki panik durumuna neden olmaktadır. 1960'ların liberal ortamında başlayan yeni

yaşam tarzı Cohen'in ifadesiyle bir moda akımı gibi hızla yayılmaktaydı. Bu nedenle moda eğilimleri gibi birden bire yükselip bir anda ortadan kaybolabilmekteydi. Dolayısıyla Cohen, sapkın imajların kültürel yapı ve zamana bağlı olarak farklı biçimlerde tanımlanabileceğini öne sürerek; *halk şeytanı*'nın değişken bir niteliğe sahip olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Bununla ilgili olarak Arnold Hunt, ahlaki panik ve halk şeytanı arasında bir ayrım olmadığını, ahlaki paniğin kendisinin halk şeytanı olduğunu, panik olmadan halk şeytanının fark edilemeyeceğini belirtmiştir (1997: 631). Ona göre, ahlaki panik dönemlerinde medya belirleyici değil, yaygınlaşmasına neden olan aracı konumundadır. Bu haliyle Hunt, Cohen'in (Becker'in ahlak girişimcileri (moral entrepreneurs) kavramından ödünç aldığı) çıkar grupları (interest-groups) olarak adlandırdığı grupların etkin olduğunu ve medyayı aracı olarak kullandıkları görüşüne yakın görünmektedir.

Ercih Goode ve Nachman Ben-Yehuda, ahlaki panik zamanlarında toplumun, belli kesimlerinden gelebilecek olan tehlikelere karşı duyarlı olduğu ve bu duyarlılığın medya tarafından dolaşıma sokularak kolektif bir eylem için toplumu harekete geçirmeye çalıştıklarını ileri sürmektedir. Medya, toplumun ahlaki düzenini ve sınırlarını ihlal etme potansiyeline sahip bu sapkınları önlemek ve dengeyi yeniden kurabilmek adına alınacak önlemler için kolektif bir çağrıya yönelmektedir (Goode ve Ben—Yehuda, 2009: 28). Goode ve Ben Yehuda da Cohen gibi medyanın ahlaki panik dönemlerindeki itici gücünden bahsetmektedir. Onlara göre; ahlaki paniğin en önemli elementlerinden biri, halk düşmanlarına karşı kolektif eylemdir. Bu tavır, toplumu ortak bir tehlide karşı yeniden bir araya gelmeye ve sınırları ihlal edilmiş ahlaki düzeni yeniden inşa etmeye fırsat vermektedir.

Goode ve Ben-Yehuda ahlaki paniğin üç modelini öne sürmektedir: *Halk tabanı* modeli (Grassroots Model), *Seçkinli-İnşa* modeli (Elite-Engineered Model) ve *Baskı grupları* modeli (Interest Groups Model). Halk tabanı modelinde ahlaki paniğe neden olacak belirli bir konuyla ilgili endişe, toplumda mevcuttur. Ancak doğru şartlar altında, tetikleyici bir olay ya da bir katalizörün devreye girmesiyle patlak vermektedir. Medya ya da diğer kışkırtıcı aktörler –siyasiler gibi- ancak var olan bu korku ya da kaygıyı yaygınlaştırabilmektedir. Dolayısıyla halk tabanı modeli; paniğin toplumun geniş

kesimleri tarafından hissedildiği, ortak inançlara yönelen ve toplumun bütününe hedef alan tehdit durumu olarak tanımlamaktadır. Panik, toplumun yüz yüze olduğu bir tehlike durumuna işaret etmektedir (2009: 56).

Ahlaki paniği ele alan bir diğer model seçkinci-inşa modelidir. Bu teorisyenlere göre ahlaki panik, elitlerin, toplumda elinde bulundurduğu gücü zaafa uğratabilecek tehditleri bertaraf edebilmek için kitleleri manipüle etmesi girişimidir. Örnek olarak 1955-56 yıllarında Idaho'da eşcinsellere karşı başlatılan cadı avı kampanyalarına yer verilmektedir. Burada, kolektif tepkiyi harekete geçirmeye çalışan, asıl amacının daha reformist ve ılımlı yaklaşım içerisinde olan belediye başkanını kendi çıkarları yararına gözden düşürmeyi planlayan muhafazakar elitlerin bir eylemi olduğu öne sürülmektedir (2009: 62). Bu teorisyenler ahlaki paniğin toplumsal bir tabanının olmadığını ileri sürerek halk tabanı modeline karşı tavır almaktadır. Ancak bu süreçte gözden kaçırılmaması gereken nokta, panik durumunun ahlaki sınır ve hassasiyetlerden beslenerek toplumsal karşılık bulmasıdır.

Ahlaki panik sürecini açıklayan teorilerden bir diğeri baskı gruplarıdır. Baskı grupları teorisi, seçkinci inşa modeline karşı çıkmaktadır. Onlara göre, ahlaki paniğin yayılmasında orta sınıf elit tabakadan daha güçlüdür. Bu perspektiften hareketle, baskı grupları meslek dernekleri, medya, dini gruplar ve eğitim örgütleri gibi sivil toplum kuruluşlarından destek alarak öne sürdükleri ahlaki tehdit etrafında daha fazla savunucu toplamayı amaçlamaktadırlar. Böylece girişimlerini, gerekli düzenlemeleri yapabilecek yasa koyuculara baskı unsuru olarak kullanabilmektedir (2009: 67). Yakın zamanda hayvan haklarına dair yasaların geliştirilmesi için gündem oluşturmaya çalışan sivil toplum kuruluşlarının ve derneklerin faaliyetleri, bu kapsamda değerlendirilebilir (HAYKONFED, T.Y). Medyada sıklıkla yer alan hayvanlara yönelik şiddet ve işkence haberleri ile birlikte ahlaki paniğin geliştiği söylenebilir. Bu olayların faillerinin bir kısmının bulunamaması, bulunsan bile cezaların kamuoyu vicdanını rahatlatmaması neticesinde toplumda bu konuya karşı bir hassasiyet, kızgınlık ve adeta öfke gelişmiştir. Hayvanlara karşı uygulanan bu şiddet haberleri ile ilgili yapılan yorumlar bu öfkeyi yansıtır niteliktedir:

“Bizim insanımızda hiç vicdan merhamet kalmadı”(MYNET, T.Y)

“Nasıl bir vicdan zararsız canlıya böyle işkence eder..çok ciddi yargılanması lazım bunları yapanların çok büyük para cezaları verilmesi lazım hayatını mahvetmek lazım bu tiplerin”(MYNET, T.Y).

Yapılan ilk yorumda “vicdan”ın, “merhamet”in bir kontrol mekanizması olarak algılandığı ve bu kontrol mekanizmasının toplumun değişmesiyle birlikte artık çalışmadığı ifade edilmektedir. Olayın sebebinin kontrol mekanizmasının yokluğu olarak görülmesi ve bunun tüm topluma genellenmesi sebebiyle bir ahlaki panik durumunu yansıttığı söylenebilir. İkinci yorum ise ahlaki panik durumunda kamuoyunda oluşan kızgınlık, öfke ve intikam hislerini yansıtmaktadır. Dolayısıyla hayvana yönelik şiddetin toplumda ahlaki panik durumuna neden olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Bahsi geçen olaylarla ilgili olarak birçok hayvan hakları örgütü ve sivil toplum kuruluşu, hayvana yönelik şiddetin daha sert ve caydırıcı biçimde cezalandırılması için yasa koyuculara baskı oluşturmayı amaçlamaktadır (HURRİYET, T.Y). Ahlaki paniğe neden olduğu düşünülen bu örnekler baskı grupları modeliyle açıklanabilir görünmektedir.

Türkiye’de ahlaki paniğin en önemli örneklerinden bir diğeri ise çocuklara yönelik istismar vakalarıdır. Ülkenin çeşitli kentlerinde ve kırsalında meydana gelen çocuk kaçırmaya, kayıp, ölümlerle sonuçlanan fiziki ya da cinsel istismar haberleri medyada sıklıkla yer almaktadır. Söz konusu vakaların faileri sıklıkla yakın bir aile üyesi ya da bir komşu çıkmakta veya faili meçhul kalmaktadır. Bu durum mağduriyetin her an her yerde yaşanabileceği algısını yaratmakta ve yalnızca ebeveynlerde değil genel olarak toplumda bir güvensizlik durumuna sebep olmaktadır. Çalışmanın saha bilgilerinde de yer verileceği gibi bu durum çocuklara karşı daha yoğunlaşmış bir kontrol ve önlem dizisinin merkeze alınmasına yol açmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, 2017 yılı itibarı ile “Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Cinsel Suçlardan Mağdur Çocuk” sayısı toplamı 18.623’tür (TÜİK, 2017). Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’nün “Çocukların Cinsel İstismarı Suç ve Karar Sayıları (2005-2015)” başlıklı raporuna göre, 2015 yılında çocuk istismarı ile ilgili açılan davalardan toplam 13.968 mahkûmiyet kararı çıkmıştır (Adalet Bakanlığı, 2015).

Prof. Dr. Oğuz Polat'ın Suç ve Şiddetle Mücadele, Uygulama ve Araştırma Merkezi ve Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Merkezi ortaklığında yürüttüğü çalışmanın raporuna göre Türkiye'de çocuk istismarında 2014'ten 2016'ya %33 artış izlenmektedir (Polat, 2018: 1). Dolayısıyla çocuk istismarcısı da hayvana yönelik şiddet faillerine benzer şekilde ahlaki panik durumuna sebep olan halk şeytanları olarak değerlendirilebilmektedir. 1960'lı yıllarda Amerika'da Adalet İstatistik Bürosu (Bureau of Justice Statistic) tarafından düzenli olarak yürütülecek olan NCS'nin ilk raporundan çıkan sonuç ahlaki panik durumu ile suç korkusu arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermektedir:

“Halkın tepkisinin yoğunluğu, sadece herkesin güvenliğine değil aynı zamanda hayatında önemli ve kıymetli olan hemen her şeyin bağlı olduğu ahlaki düzenin zayıflıklarını ortaya çıkarması açısından anlaşılabilir bir durumdur. Dolayısıyla suçlar, bireylerin ahlaki duyarlılıklarına zarar verdiği oranda önemlidir”(Farrall, Jackson ve Gray, 2009:25).

Toplumsal yaşamın kültürel aidiyetlerini ve yaşam pratiklerini yansıtan ahlaki sınırların ihlali toplumda yabancılaşmaya ve korkuya sebep olmaktadır. Buna göre, ahlaki kural ve bağlılıklar kontrol mekanizması olarak toplumsal düzeni sağlamaktadır. Dolayısıyla kontrol mekanizmasının zayıfladığı, aşındığı ya da yozlaştığı düşüncesi toplumsal düzensizliğe neden olan bir süreçtir. Bu süreçte insanın kontrol edilemezliği, suç ve sapkın davranışların engellenemezliği düşüncesi yaygınlaşmaktadır. Komisyonun sonuç raporunun da ortaya koyduğu üzere toplumda suçun artışı ve yoğunluğu ile ilgili oluşan algı, suç ve sapmanın sıklığı ile bağlantılı değildir. Ahlaki panik durumunda önemli olan suçun yaygınlığı ya da görülme sıklığından ziyade toplumu ne şekilde ve boyutta etkilediğidir. Burada asıl vurgulanmak istenen, oluşan güvensizlik ve korku ortamıdır. Güvensizlik ve korku ortamından kast edilenin ise ahlaki değerler ve toplumun bağlı olduğu yazısız kuralların esnemeye, sorgulanmaya ve değişime açık hale gelmesi olarak yorumlamak yanlış olmayacaktır. Bu iddianın kanıtlarının, dönemin toplumsal yaşamında bulunması muhtemel gözükmektedir. 1960'ları işçi hareketleri, feminist ve siyahi ayaklanmalarının büyük toplumsal hareketlere dönüştüğü yıllar olarak adlandırmak mümkündür (Loo, 2008: 12). Bu durum, görünürde yoğun çatışmalara ve şiddet ortamının doğmasına yol açarken bir taraftan da daha derin toplumsal yer değiştirmelere sebep olmaktadır. Şiddet haberleri, çatışmalar, yaralanmalar; bireyleri herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda, herhangi bir saldırıya maruz kalabileceği

düşüncesine sevk etmektedir. Farrall, Jackson ve Gray; vandallık, gençlik gruplarının sokak gösterileri, fiziksel ve sosyal kabalık gibi suç göstergelerin görünür olması ve medyada sıkça işlenmesinin yalnızca dolaylı deneyimi arttırmadığını belirtmektedir. Bu durum aynı zamanda suçun, 1970'ler ve 1980'lere kadar onu doğrudan ya da dolaylı olarak deneyimlememiş orta sınıftan da gündelik yaşamına girmesine neden olmuştur (2009: 10). Dolayısıyla gündelik hayattaki etki alanı ve kapsamı genişleyen suç, bireylerin algısında büyüyen ve her an kendilerine yönelebilecek bir tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır.

Sağ gerçekçi yaklaşımın Türkiye yansımaları takip etmek oldukça güçtür. Bunun önemli sebeplerinden birinin, suç probleminin ele alınması konusunda sistematik bir politikanın takip edilmeyişi olduğu söylenebilir. Batı Avrupa ve Amerika'da suç oranlarının oldukça yüksek olması nedeniyle olgu, politika yapımcılar ve uygulayıcıların gündeminde ciddi bir problem olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla problemin çözümüne yönelik uygulamalar kriminologlar, akademisyenler, siyasetçiler ve bürokratların uzlaşısı üzerine inşa edilmektedir. Türkiye örneğinde ise bu boyutta bir suç yaklaşımının varlığından bahsetmek mümkün görünmemektedir.

Sağ gerçekçi yaklaşımın Türkiye özelindeki uygulamalarını takip etmeyi zorlaştıran bir diğer unsur, bu konudaki akademik bilgi üretiminin oldukça yetersiz oluşudur. 20. yüzyılın son çeyreğine girildiğinde tüm dünyada etkisini gösteren birtakım ekonomik ve siyasi gelişmeler –refah devletinin çöküşü ve neoliberal politikaların yükselişe geçmesi gibi- neticesinde artan suç ve şiddet olaylarını Türkiye üzerinden de örneklendirmek mümkündür. İşçi eylemleri, feminist ayaklanmalar ya da hak temelli kültürel kimlik hareketlerinin bu dönemdeki suç ve şiddet olaylarına zaman zaman yansıtıldığı düşünülse de; söz konusu olayların Batı'da ve Türkiye'deki kavranışına dair önemli farklılıkların olduğu ileri sürülebilmektedir. Batı Avrupa ve Amerika'da daha çok üzerinde durulan sokak suçlarında failler *şiddet yanlısı vandallar* olarak tanımlanırken; Türkiye'de üzerinde yoğunlaşılacak suç türünün daha çok terör olduğu görülmektedir. Sonrasında meydana gelen 1980 askeri darbesi ve sıkıyönetimin de bu hususta ciddi kavramsal çıkmazlara yol açtığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla Anglo-sakson

dünyada seçim propagandalarında yer alan suçla mücadele söylemlerinin Türkiye’deki yansımaları takip edebilmek oldukça güçtür.

TDP ya da Mahalle İzleme gibi, sağ gerçekçiliğin Türkiye’de yer bulan bazı uygulamalarından ve özellikle medyadaki yansımından yukarıda bahsedilmektedir. Bunlara ek olarak; son yıllarda özellikle çocuk suçluluğu konusunda yapılan akademik çalışmaların, sağ gerçekçi yaklaşımın takibine dair izler taşıdığı fark edilmektedir. Bu bağlamda önemli katkılardan biri, Alev Özkazanç’ın *Neoliberal Tezahürler Vatandaşlık-Suç-Eğitim* isimli kitabının *Türk Neoliberal Ceza Politikasında Bir Hayalet: Suçlu Çocuklar* başlıklı bölümüdür. Özkazanç, söz konusu çalışmada çocuk suçluluğunun siyasallaşmasının stratejik önemine dikkat çekmektedir. Ona göre, çocuk suçluluğu yeni ceza politikaları için en uygun alanlardan biridir. Bunun sebeplerinden ilki, gençliğin henüz tamamlanmamış bir dönemi içermesinden dolayı toplumsal norm ve değerlerin yansıtılabildiği ve uygulanabildiği açık bir alan olmasıdır (Özkazanç, 2011: 168). Gençlik ve ona ait yaşam tarzı, yerleşik değerler üzerinden sorgulanmaya müsait bir nüfus kategorisi olarak hemen her dönem siyaset alanının konusu olabilmektedir. Çocuk suçluluğunun siyasallaşmasına imkân veren ikinci unsur, tam da yeni sağ yaklaşımının “risk” ve “önleyici gözetim” gibi aktüeryal uygulamalarıyla uyumudur. Özkazanç bu durumu, “suç” kavramının yerini gün geçtikçe “anti-sosyal davranış”, “huzur bozucu davranış”, ya da “uyumlu olmaya karşı direnç” gibi birtakım etiketlerin gençlikle ilişkilendirildiğini belirtmektedir (2011: 169).

Çocuk suçluluğunun siyasallaşmasıyla ilgili üçüncüsü unsur, neoliberal politikaların da etkisiyle gün geçtikçe daha fazla çocuğun denetim mekanizması içine çekilmesidir:

“Eskiden bir ailenin refah yardımına ihtiyaç duyduğunun göstergesi olarak yorumlanan şeyler, artık suçun habercisi olarak değerlendirilmektedir. ‘risk’ kavramı giderek artan biçimde, “kasıtlı sorumsuzluk” (willful irresponsibility), “düzeltilemezlik” ve “aile/birey başarısızlığı”na dair patolojik kurgularla ilişkilendirilmektedir” (2011: 170).

Çocuk suçluluğu ve ceza uygulamalarıyla ilgili tüm bu gelişmeler yeni sağ yaklaşımlarla açık bir ilişki içindedir. Gençlerin, nüfusun “tehlikeli” unsurları olarak tanımlanmasından başlayarak risk hesaplamalarına dahil edilmeleri ve böylece kontrol altında tutulma çabası söz konusu ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Bu iddiayı güçlendiren bir başka çalışma da Verda İrtiş’e aittir. Çocuk mahkemelerinde görev

yapan hakimlerle çocuk suçluluğuna dair görüşmeler yapan İrtiş, bulgularını *Çocuk ve Yargı: Çocuk Mahkemeleri Yargıçlarının Deneyimleri Üzerinden Çocuk Ceza Adaletinin Bir Değerlendirilmesi* başlıklı çalışmasında paylaşmaktadır. Buna göre İrtiş, çocuk suçluluğuna neden olabilecek yapısal nedenlerin görmezden gelindiğini ve daha çok ekonomik, sosyal ve ahlaki yapı vurgusuyla ailenin suç üreten mekânizma olarak ifade edildiğini ortaya koymaktadır (İrtiş, 2016: 68). Bu bağlamda sağ gerçekçi yaklaşımın ahlaki yapıyla ilişkilendirdiği ve özel bir önem attığı ailenin öne çıktığı görülmektedir. Hatırlanacak olursa; sağ gerçekçilerin sosyal refah dönemine yönelttiği katı eleştirilerin önemli sebeplerinden biri, aile değerlerinin yozlaşmasıdır. Onlara göre, aile gençlik suçluluğunda enformel sosyal kontrol araçlarından biridir ve ona yönelik bağlılığın azalması suçluluğu arttırmasına yol açabilmektedir.

Çocuk suçluluğu üzerinde yoğunlaşan ceza politikaları ilk bakışta rehabilite edici/iyileştirici anlayışın bir ürünü olarak değerlendirilebilir. Ancak detaylı çalışmalar gençliğin, nüfusun kriminalleştirilen kategorik bir unsuru olduğunu ortaya koymaktadır. İstanbul Valiliği'nin 2000 yılında resmi gazetede yayınlanan "*Sokakta Yaşayan ve Sokakta Çalıştırılan Çocukların Korunması Suretiyle Kamu Esenliğinin Sağlanması ile İlgili Güvenlik Kararı*" nda yer verilen açıklama, söz konusu kriminalleştirme sürecini gözler önüne sermektedir:

Bu çocuklar, (...) büyük bir sosyal tehlike olarak günümüzü ve yakın geleceğimizi tehdit etmektedir. Bu ağır sosyal tehlikeden herkesin çok zarar görmesi ihtimali vardır ve sonunda asayiş ile birlikte can ve mal güvenliğini ihlal etmektedir" (Akt: Özdek, 2000: 23).

Sağ gerçekçi yaklaşımın Türkiye'deki uygulamalarını doğrudan suç politikaları üzerinden ele almak mümkün olmasa da, çocuk suçluluğu ve ceza adaletinin bu konuda bir yol açtığına inanılmaktadır. Esasen bu dönüşümlerin genç nüfuslar üzerinden gerçekleşmesi bile, sağ gerçekçi uygulamaların Türkiye yansımaları olarak düşünülmesi için yeterlidir.

2.2.1.Sağ Gerçekçi Yaklaşımın “Düzen” Vurgusu

Bu bölümde suç korkusunun kentsel mekânda yer alan sosyal ve fiziksel düzensizlik ile ilişkisi ele alınacaktır. “Düzensizlik biçimlerinin suç korkusu ile ilişkisi nedir?”, “Söz konusu ilişki sembolik olarak nasıl inşa edilmektedir?”, “Hangi noktada suç korkusu ile etkileşime girmektedir?” ve “Sağ gerçekçi yaklaşımın suç korkusunu minimize etme noktasında bu düzensizliklerle ilgili stratejisi nedir?” gibi sorulara cevap aranmaktadır.

Sağ gerçekçi yaklaşım, suç olgusunu toplumun en tehditkâr problemlerinden biri olarak algılamak üzere çözüme yönelik çalışmaları suç etiolojisinden farklılaşmaktadır. Söz konusu yaklaşım, suçun nedenlerini araştırmaktan ziyade onun nasıl kontrol altına alınabileceği üzerine yoğunlaşmaktadır. Kontrolü hedefleyen yaklaşım, politikadan kentsel örgütlenmeye ve enformel sosyal ilişkilere kadar çok çeşitli alanlarda suç ve suç korkusunun etkilerini en aza indirmeye çalışmaktadır. Bu bölümde, sağ gerçekçi yaklaşımın bahsi geçen amaç doğrultusunda; kent alanlarının suç korkusu ile nasıl ilişkilendirildiği, kent örgütlenmesinde mekânsal özelliklerin ve sosyal ilişkilerin bireyler tarafından nasıl algılandığı ve bunun suç korkusuna etkisi anlaşılmasına ve anlamlandırılmaya çalışılacaktır. Dolayısıyla kentin fiziksel ve sosyal özellikleri ve onların suç korkusu ile ilişkisi bölümün odağında yer almaktadır.

Suç olgusunu kent örgütlenmesi ve kentsel süreçler üzerinden anlamaya çalışan en önemli yaklaşımlardan biri Burgess’in *çemberler modeli*'dir. Buna göre Burgess, 1900'lerin başında Chicago'da yaptığı çalışmada kenti 5 bölgeye ayırarak her bir bölgenin kent içindeki diğer bölgelerle etkileşimi bağlamında suç ile ilişkisini ele almaktadır. Kent bölgelerini merkezden çevreye doğru genişleyen daireler şeklinde ele aldığı için model *çemberler modeli* (concentric circle) olarak adlandırılmaktadır. Çalışmada kent merkezine en yakın bölge olan ikinci bölge; iş merkezlerinin, ticari alanların, ucuz konut ve iş imkanlarının yoğun olması sebebiyle suç oranlarının en fazla olduğu bölge olarak yer almaktadır (İçli, 2004: 98; Dolu, 2015: 225). Sosyal ekolojik yaklaşımın bu çalışmayla özel ilgisi bağlamında ele alınacak olan diğer modeli sosyal organizasyonsuzluk (Social Disorganization)'tur. Shaw ve McKay 1942 yılında gençlik suçluluğunun yetişkinlikte ortaya çıkan suçlulukla bağlantısını araştırdığı *Juvenile Delinquency and Urban Area* isimli çalışmada sosyal organizasyonsuzluk modelini

ortaya koymuştur. Bu modelin en önemli iddiası kent yaşamına ilişkin birtakım yapısal özelliklerin suç olgusu ile ilişkilendirilebilmesidir. Shaw ve McKay, ekonomik gelir düzeyinin görece düşük, sosyal ilişkilerin ve bağların zayıf, heterojenliğin ve nüfus hareketliliğinin ise yüksek olduğu yerlerde suç oranlarının da yüksek olduğu sonucuna varmaktadır (Dolu, 2015: 227). Yapısal anlamda benzer özellik gösteren grupların şehirlerin belirli bölgelerinde yoğunlaşması benzer şekilde suçun da yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Bu açıdan Shaw ve McKay'ın bulgusu Burgess'in çemberler teorisi ile de uyumluluk göstermektedir. Kent ve suç ilişkisine yönelik bu çalışmada organizasyonsuzluğun iki boyutu öne çıkmaktadır: Sosyal ve fiziksel organizasyonsuzluk.

Shaw ve McKay, yaptıkları çalışmada, suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerin sosyo-ekonomik bağlamda görece düşük gelirli bölgeler olduğunu ortaya koymuştur. Suç oranlarının yüksek olduğu bu bölgelerde aynı çalışma otuz yıl sonra tekrar edildiğinde – orada yaşayan nüfus tamamen değişmiş olmasına rağmen- suç oranlarının şaşırtıcı bir biçimde aynı derecede yüksek olduğu görülmüştür (Dolu, 2015: 227). Ekonomik gelir seviyesinin sosyal organizasyonsuzluğun dayanaklarından biri olmasının sebebi, düşük gelirli bölgelerin/toplulukların para ve kaynak eksikliğini beraberinde getiriyor olmasıdır (Sampson ve Groves, 1989: 780). O halde sorulması gereken soru şudur: Aradan geçen otuz yıl içerisinde nüfus tamamen değiştiği halde suç oranları nasıl sabit kalmaktadır? Bu durum, kentin fiziksel mekânlarının ve onunla etkileşim içerisine girerek inşa edilen toplumsal ilişkilerin bir neticesi olabilir mi? Bu sorular, bu çalışma kapsamında fiziksel mekânın suç korkusu ile ilişkileri bağlamında yeniden sorulmaktadır. Suç oranlarından bağımsız olarak gözlemlenebilen suç korkusunun fiziksel mekân ve sosyal ilişkilerle ilişkisi kurulabilir mi? Bu sorunun olumlu yanıtı, bu ilişkinin kurulmasında belirleyici olan anlam ve yorumlama sürecinin işleyişine dair bir başka soruyu gündeme getirmektedir. Suç korkusu ile mekânın fiziksel ve sosyal düzeni arasında bir ilişki var mıdır? Var ise bu ilişki nasıl kurulmaktadır?

Suç korkusu ile suç oranları arasında doğrudan bir ilişki olmadığı durumlarda dikkat kent mekânındaki düzensizliğe kaymaktadır. Dan A. Lewis ve Michael G. Maxfield (1980:161), suç korkusunun suç oranlarından ziyade daha çok düzensizlik ve

medeniyetsiz davranışlarla ilişkili olduğunu iddia etmiştir. Kenneth Ferraro ise düzensizliği medeni olmayan davranış olarak tanımlarken onu sosyal ve fiziki olarak ikiye ayırmaktadır. “*Bir yerde sosyal veya fiziki düzensizliğin varlığı, kişilerin suça maruz kalma ihtimalini değerlendirmesine (suça maruz kalma risk algısı) neden olmakta bu ise onların doğrudan suç korkusunu etkilemektedir*”(Akt: Kul, 2013: 40). Kentsel ekoloji olarak da adlandırılan fiziksel düzensizlik; kent mekanlarında aydınlatma yetersizliğinden kaynaklı karanlık alanların bulunması, çöp yığınlarının ve duvar yazılarının varlığı, çöküntü alanları, kullanılmayan boş araziler, otopark ya da fabrika alanları gibi daha insansız alanlar ya da atıl ve bakımsız binaların bulunduğu sokaklar olarak değerlendirilebilir (Farrall, Gray ve Jackson; 2009:92; Taylor ve Hale, 1986: 164, 165). Bu gibi çevresel faktörler, beraberinde sosyal kontrol ağlarının da zayıfladığına işaret ederek mağduriyete açık olma duygusunu yükselterek suç korkusuna neden olan koşullardır (Carvalho ve Lewis, 2003: 782). Dolayısıyla fiziksel düzensizlik ilk bakışta gözlemlenebilen ve algılanabilen bir problem olarak tanımlanabilir. Düzensizliğin sosyal boyutu ise toplumsal norm ve değerler çerçevesinde tanımlanan, kamusal ve yarı kamusal alanlarda bireylerden beklenen davranış kalıplarının ihlali anlamına gelmektedir.

“Kentsel mahallelerde insanlar, ortak alanlarının diğer kullanıcıları ile nasıl davranmaları gerektiğine dair bir takım beklentiler konusunda müzakere etmede çok başarılılar. Bu beklentilerin seviyesi ve bu yönergelerin etrafındaki davranış çeşitliliğinin ne derece tolere edildiği farklılık gösterebilir ancak herkes bu tür normlar geliştirir ve bunları yerel koşulları ve olayları ölçmek için şablon olarak uygular. Wilson bunu “haklar ve görünüşte davranış standartları” olarak adlandırdı ve toplumun bu standartların ihlallerini kontrol altına alma konusundaki başarısızlığının yaygın olduğunu bildirdi. Bunun, 1960'larda çevremizde süzülen 'kentsel rahatsızlık hissine' büyük katkı sağladığını savundu”(Skogan ve Maxfield, 1982:91).

Farklı unsurları bir arada bulduran kent mekânına özgü belirli davranış modelleri insan ilişkilerini düzenlemektedir. Bu davranış biçimleri toplumdan topluma farklılık gösterse de üzerinde uzlaşılan, genel geçer normlar tarafından şekillendirilmektedir. Dolayısıyla toplumsal bağlamda sapkın olarak nitelendirilen davranışların kentsel kamusal alanda sergilenmesi ahlâki bir ihlal olarak değerlendirilme eğilimindedir. Dilencilik, kamusal alanda alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, fahişelik, gürültü, köşe başında toplanan akran gruplarının varlığı sosyal düzensizliğe işaret etmektedir (Skogan ve Maxfield, 1982: 91). Benzer şekilde Ralph B. Taylor, Sally A. Shumaker ve

Stephen D. Gottfredson da suç korkusuyla ilişkilendirdikleri ve birbiriyle bağlantılı iki ayrı süreçten bahsetmektedir. Bunlardan biri, fiziki düzensizlik diğeri ise bu düzensizlikle ilintili olarak derecesi farklılaşan yerele bağlılıktır. Fiziksel düzensizlik toplumsal norm ve değerlerin önemini yitirdiği düşüncesiyle bireylerde panik ve korkuya sebep olmaktadır. Onlara göre, düzensizliğe sıklıkla ve doğrudan maruz kalınması sonucunda bireylerde suç korkusunun yaygınlık kazandığı görülmektedir. Yerele bağlılık ise fiziksel düzensizliğin boyutuna göre değişiklik göstermektedir. Kaliteli bir fiziksel düzen, ortamda bulunan sakinlerle de olumlu bir bağlantı kurulmasına neden olmaktadır. Böylece paylaşılan ortamda hem fiziksel hem de sosyal aidiyete dayalı ilişki kurulabilmektedir (1985: 263). Aksi durum, sakinlerde güvensizlik hissinin oluşmasına ve yaşadıkları yerde gelecekle alakalı umutsuzluğa kapılmalarına neden olmaktadır (Taylor ve Hale, 1986: 164). Sosyal ve fiziksel düzensizliğin insanların gündelik yaşamlarında daha gerçekçi ve büyük suçlara oranla korkuyla daha ilişkisel olması onun görünür olmasıyla bağlantılıdır. Ancak aralarındaki farklılık sosyal düzensizliğin ahlaki norm ve kuralları içermesinden ve dolayısıyla problemin toplumun daha derin köklerine inmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak her iki düzensizlik biçimi de suç korkusuyla ilişkilendirilebilecek suç sembolleri içerebilmektedir. Skogan ve Maxfield (1982: 92-93)'e göre, suç sembolleri, yakın çevrenin taranması yoluyla yaklaşan bir tehdit ya da risk durumunun olup olmadığını belirlemeye yaramaktadır. Örneğin, boş ve karanlık arazilerin bulunduğu mahalle sakinleri bu alanların kriminal faaliyetler için elverişli olduğunu düşünür ve kendilerini tehdit altında hissetmelerine neden olur. Kırık camlar deneyi hatırlanacak olursa; böylesi sembollerin varlığının, kontrolsüzlüğü temsil ettiği ve suç faaliyetlerinin bu boşlukta alan bulabileceği düşüncesine sebep olmaktadır.

Wilson ve Kelling, suç korkusunun özel alandan ziyade kamusal alanda deneyimlendiğini belirtmektedir. Ancak bu korkunun basit bir biçimde “yabancı” öteki ile ilişkisinin yanı sıra suçlu olmayan düzen bozucu insan ile de bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. *“Toplumda olumsuz unvana sahip, gürültücü, ne yapacağı belli olmayan insanlar: Dilenciler, sarhoşlar, madde bağımlıları, zorba ergenler, fahişeler ve zihinsel bozukluğu olanlar”*(Wilson ve Kelling, 1982:1). Dolayısıyla sosyal düzensizliğe yol açtığı düşünülen toplumsal aktörlerin aynı zamanda sosyal norm dışında kalanı ifade

eden ‘sapkın’ ile doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir. Buraya kadar sosyal düzen bozucularla ilgili iki nitelik ortaya koyulabilir görünmektedir: Bunlardan biri, bu aktörlerin doğrudan suç faili olması gerekmediği, diğeri ise buradan hareketle herhangi bir mağduriyete yol açmadığıdır. Bu noktada birkaç soru ile tartışmayı geliştirmek mümkün görünmektedir: Davranışı suç olarak tanımlanamayan ve herhangi bir mağduriyete sebep olmadığı halde ‘sosyal düzen bozucular’ın potansiyel suç faili olarak değerlendirmeleri mümkün müdür? Söz konusu bu aktörlerin suç korkusuna zemin hazırladığı iddiasının temeli nedir? Bu sorulara ilişkin belirtilmesi gereken iki önemli nokta bulunmaktadır. İlki pratik, gözlemlenebilir ve deneyimlenebilir bir olgu olarak düzensizliğin suç korkusu ile ilişkisidir. İkincisi ise norm ve kurallar bütünü temsil ettiği düşünülen, bireylerin çevrelerini anlama ve anlamlandırma noktasında toplumsal veri tabanı olarak işleyen sembolik anlamlar bütünü olarak düzendir. O halde öncelikle düzen ve düzensizliğin sembolik anlamı üzerinde durulacak, sonrasında söz konusu olguların suç ve suç korkusu ile ilişkisi anlamlandırılmaya çalışılacaktır.

Suç olgusu ile düzensizlik teorisini bir araya getiren ortak düşünce bu iki olgunun “düzen” kavramına nazaran konumlanışıdır. Düzen, toplumbilimler için temel bir kavramdır. Doğrudan düzen kavramı üzerine yoğunlaşmamışsa bile toplumbilimleri içindeki kuram ve çalışmaların temelinde düzen meselesi yatmaktadır. Örneğin Hobbesçu geleneğe göre düzen, bireysel hakların devlet otoritesine devredilmesi ile doğa durumunun güvensizlik ortamından güven ortamına geçiştir (Hobbes, 2012: 133). Sosyolojinin bir disiplin olarak örgütlenmesi de esasen bu sorun üzerinden vücut bulmuştur. Toplumda meydana gelen büyük değişimler esnasında düzen durumuna yeniden nasıl döneceği, modern toplum biçiminde düzeni sağlayacak olan mekanizmaların neler olacağı ve nasıl işleyeceği soruları cevap aranan temel sorulardır. Klasik dönem sosyologları içinde toplumsal düzeni çalışmalarının odağına yerleştirmiş olan Durkheim’a göre düzen, ortak norm ve değerler etrafında bütünleşme halidir (Marshall, 2003: 743). Düzen, Metin Erol (2008: 138)’a göre; ortak anlamlar örüntüsü etrafında kurulan uzlaşma alanları olarak tanımlanırken; Catherine E. Ross ve Sung J. Jang (2000: 402) tarafından, barış ve güvenlik durumlarının devamlılığına işaret eden görünür semboller olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla düzen, toplumsal alanlar üzerinde asgari müşteregi olanaklı hale getiren ve bu ortak paydanın bir üst otorite

tarafından formel, üyeleri tarafından ise enformel araçlarla devam ettirilerek bir arada yaşamayı mümkün kılan bir süreçtir. Düzen esasen bir dengede kalma mekanizmasıdır. Sembolik etkileşimciliğin en önemli temsilcilerinden biri olan Erving Goffman, düzeni şöyle açıklamaktadır:

Herhangi bir failer grubunun bir diğeriyle ve belirlenmiş nesnelere rutin ilişkileri, hem kısıtlayıcı hem de fırsat verici türden temel kurallara tabidir. Kişiler, birbirleriyle düzenlenmiş ilişkiler içinde meşgul olduklarında, toplumsal rutinleri yahut pratikler, yani kurallarla çerçevelenmiş uyarlamaları işe koşarlar –uyum göstermeler, geçiştirmeler, gizli sapmalar, mazur görülebilir ihlaller, açıkça riayet etmeme gibi şeyler de buna dahildir-. Çeşitli saiklere riayet eden ve çeşitli şekillerde işlev gören bu fiili davranış kalıpları ve temel kurallara ilişkin rutinlerin hepsi, beraberce, “toplumsal düzen” dediğimiz şeyi teşkil eder”(Goffman, 2017: 10-11).

Goffman’ın düzen anlayışı, gündelik ilişki ve pratikler esnasında ortaya çıkan kurallar bütününe ifade etmektedir. Herhangi iki kişi ya da daha fazla kişinin sohbet ederken, sokakta yürürken ya da araç kullanırken veya alışveriş yaparken hem kendilerini hem de çevrelerindeki kişi ve nesnelere konumlandırmalarını ve davranışlarını yeniden revize etmeyi içeren anlamlar bütününe yansıtılmaktadır. Goffman bu anlamlar bütününde eyleyen bireyleri gündelik hayattaki seyrine göre araçsal⁸ ve katılımcı⁹ olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Goffman, *Kamusal Alanda İlişkiler* isimli çalışmasında; özel ilgi alanını dediği kamusal düzenin temel birimini, katılımcı birey olarak belirtmektedir. Goffman, toplumsal örgütlenmelerin merkezine, ulaşılmak istenen ve arzulanan hedef olarak belirttiği “iddia” kavramını koymaktadır. Bu merkez etrafında konumlanan birey de “iddia sahibi”dir. İddia, birçok kişinin iddia sahibi olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Her bir iddia sahibi, diğerleri için tehdit olarak konumlandırılan fail ya da “karşı iddia sahibi”dir. Goffman bu konumların daha geleneksel biçimde kurban ya da kabahatli olarak adlandırılabilmesini belirtmektedir. Bu durumda bir iddianın türü hayati önem arz eder hale gelmektedir (Goffman, 2017: 53-54).

⁸Araçsal ve katılımcı birey tanımı onun gündelik hayatta etkin olduğu farklı rolleri vurgulamaktadır. Goffman araçsal bireyi yaya ya da otomobil trafiği içinde eyleyen birey olarak örneklendirir. Bu akış içerisinde birey, belirli kurallar dahilinde diğer birey ve çevresel koşulları da ‘tarayarak’ (Goffman’ın ifadesi) kendini yönlendirmektedir. Ancak bu esnada kendisi de bu akışın bir parçası olarak dış etkiye açık bir oluş içindedir (Goffman, 2017: 25, 38).

⁹Katılımcı olarak bireyler, ister tekil isterse de başkalarının eşliğinde birliktelik halinde olsun gündelik yaşamda etkileşimsel birimlerdir. Birlikte olma iradesine tamamıyla sahiplerdir. Katılımcı olarak birey, birliktelik durumlarında bir araya geldiği diğer birimler ve ona dışardan bakan daha başka birimler tarafından etkileşim alanına dahildir. (Goffman, 2017: 40).

İddianın uygulanma alanı “bölge”dir. Bölge, iddia sahibi tarafından arzu edilen nesneye yönelik sahiplenmenin gerçekleştiği alandır ve onun tarafından da korunup kollanır. Bölgeler, örgütlenmeleri bakımından çeşitlilik arz etmektedirler. Ve düzen kavramının güvenlik ile ilişkisi de bu noktada işlerlik kazanmaktadır. Şöyle ki, Goffman; iddia alanı olarak bu bölgelerin duruma göre çeşitlilik gösterdiğini belirtir. Bu çalışma bağlamında düzen ve güvenlikle ilgili olan örneği ise “*merkezinde iddia sahibinin olduğu ve onunla birlikte hareket eden ‘ben merkezli’ özel alanlar*”dır (Goffman, 2017: 54). Burada kullanılan özel alan kavramı, sosyal bilimlerde yer alan klasik kamusal alan/özel alan dikotomisini işaret etmez. Aksine kamusal alandaki katılımcı bireylerin, kendilerinin merkezde olduğu iddia sürecini kapsamaktadır. Bu özel alanlar mekânsal olanlar ve mekân gibi işlev görenler olarak da farklılaşmaktadır.

“Mekânsal olanlar; kişisel mekân, park yeri, kullanım mekânı, sıra gibi bölgeler iken; mekânsal olmayan fakat mekânsal gibi işlev gören kılıf (bireyin en yalın bölge türü olarak uzuv ya da kıyafetleri), sahip olunan bölge (benlik ile özdeşleşmiş şapka, eldiven gibi kişisel eşyalar), bilgi özel alanı (kişinin kendisi ile ilgili bilgiye erişimi kısıtladığı cep, cüzdan, mektup gibi eşyalar) ve sohbet özel alanı (bireyler grubunun sohbet içeriklerinin denetiminin dışı kapalı olması)’dır” (Goffman, 2017: 54, 65).

Bahsi geçen bölgelerin her biri kamusal alanda kişinin özel alan iddiasını temsil etmektedir. Elbette bu durum, kamusal alandaki tüm katılımcılar için geçerli olduğundan alanların an itibariyle değişmesi mümkündür. Bu değişme anlarında belirleyici olan güç ve mertebedir. Goffman bunu, düşkünler hastanesinde mahremiyete kavuşmayı bekleyen bir hastanın beklentisinin hiç karşılanmama ihtimali varken, orta sınıf hastanelerinde bebek emzirme gibi ayrıcalıklara sahip olunabileceği şeklinde örneklendirir. Kamusal ilişkilerde özel alan iddiasındaki katılımcı kendi iddiasını ortaya koymak için belirli “işaretleyiciler” kullanmaktadır. Bu işaretleyiciler bir şezlongun üzerine atılan bir havlu olabileceği gibi herhangi bir sırada da katılımcının kendisi bölge işaretleyicisi olarak işlev görmektedir. İlk örnekteki havlu bir özel eşya olarak özel alan belirleyici işlevi görmektedir. Dolayısıyla özel eşyaya müdahale bireyin özel alanına ve neredeyse bedenine müdahale anlamına gelmektedir. Goffman bunu “ihlal şekilleri” olarak adlandırmaktadır (Goffman, 2017: 65-66). Dolayısıyla ona göre katılımcı birey; kamusal alanda ister tekil ister birliktelik biçiminde olsun, etkileşim halinde bulunurken kendisine ait özel alan bölgeleriyle seyir halindedir. Ancak bu özel alanlar birbiriyle iç

içe geçme eğilimindedir ve iddia sahibinin her zaman bir karşı iddia sahibi, fail ya da kabahatli ile karşılaşma ihtimali bulunmaktadır. Ancak bu karşılaşma anlarında katılımcıları konumlandıran kurallar dizisi toplumsal düzendir. Bu sebeple düzensizlik; bu iç içe geçişleri, sınırların değişkenliğini kuralsızlığa bağlar ve bu, her katılımcı için özel alana saldırı niteliği taşımaktadır.

Suç korkusunu bireysel faktörlerden ziyade toplumsal süreçlerle açıklayan Albert Hunter, kent mekânında ortaya çıkan düzensizlikleri medeniyetsizlik (incivility) göstergeleri olarak tanımlanmaktadır. Ona göre, medeniyetsiz olarak adlandırılabilir bu davranışlara gündelik rutinde sıklıkla maruz kalınmakta ve kentli bireyler arasında güvensizlik ve korku yaratmaktadır (1978: 8). Suç ve düzensizliğin aynı kökenden geldiğini ifade eden çalışmalarında Robert J. Sampson ve Stephen W. Raudenbush, fiziksel düzensizliğin doğrudan büyük suçlara sebep olmasa da sosyal düzensizlikle paralellik göstereceğini ve bunun da enformel sosyal kontrol ve *yerleşik düzen* duygusunu zedeleyerek suç için uygun alanlara zemin hazırlanacağını belirtmiştir (1999: 609, 610). Yeni Chicago okulu¹⁰ temsilcileri Dan Kahan ve Tracey Meares, de düzensizlik ve suç ile ilgili çalışmalarında sağ gerçekçilik yaklaşımının ilkelerini benimsemektedir. Onlara göre; “*düzen, toplumun kontrol altında olduğu, suçun tolere edilmeyeceği ve toplumun temel değerlerini garanti altına alındığını ifade eder. Düzensizlik ise toplumun suçu örtbas edebileceği, mahallelerin güvensiz olabileceği ve sapkın ve suçluların yönetimi ele geçireceği anlamına gelmektedir*” (Akt: Harcourt, 2004:43). Düzen hali, toplumun yerleşik değerlerinin gücünü temsil ederken düzensizlik ise, söz konusu bu değerlerin sarsıldığını, toplumun bir araya gelme amacı olarak düşünülen güvenlik ve barış ortamının zayıflığını temsil etmektedir. Bu noktada Bernard E. Harcourt (2004: 25) kırık camlar teorisinin de esasen düzen ve düzensizlik dikotomisi üzerine temellendiğini belirtmektedir. Düzeni, normatif kurallara bağlı bireylerin temsili şeklinde toplumsallaştırırken, düzensizliği bu alanın dışına çıkararak kontrol altına alınması gereken kriminal bireyler aracılığıyla tanımlamaktadır. Bu

¹⁰“Yeni Chicago Okulu Wilson ve onun çalışma arkadaşı Banfield'in çalışmaları içeren ve Dan Kahan ve Tracey Meares gibi temsilcileri olan ve Wilson'un politik analiz yönelimlerini paylaşan bir ekoldür” (Harcourt, 2004: 37, 38). Yeni Chicago Okulu insan davranışlarını kısıtlayan dört alan tanımlamaktadır: Bunlar; hukuk, sosyal norm, pazar piyasası ve mimarlıktır. Okulun asıl ilgi alanı hukuk dışındaki düzenlemelerin yapısını anlamayı amaçlamaktadır (Lessig, 1998: 662-663).

durum korkunun yanında başka birçok farklı sonuca neden olmaktadır. Öyle ki suç ve düzensizlik işaretleri toplumda “*duyuşsal* (nasıl hissettiğini değiştirir), *'bilışsel'* (nasıl düşündüğünü değiştirir) ve *'davranışsal'*(nasıl eylediğini değiştirir)” alanları etkileyerek bireyin toplumsal yaşama dair zihinsel ve pratik dünyasında bir dizi değişime neden olmaktadır (İnnes, 2004: 350). Bu düzensizliğin sosyal anlamı ile ilgilidir.

Lessig, normların düzenleyici etkisinin fiziksel ya da davranışsal şeylerden değil yorumlayıcı şeylerden ileri geldiğini iddia etmektedir (Akt: Harcourt, 2004: 39). Mahalle duvarı üzerindeki bir grafiti, köşe başındaki dilenci ya da çöp yığınlarının arasındaki madde bağımlılığı araçları gibi düzensizlik göstergeleri belirli kategorilere işaret etmektedir. Gözlemlenebilir olan bu kategorilerin suç ve sapma ile bağlantısı kültürel inanç ve aidiyet arka planıyla iç içe geçmiş anlam örüntüleri üzerinden belirlenmektedir. Bu örüntüler üzerinden kategoriler anlam kazanmakta ve gündelik hayatı anlamlandırma noktasında referans olmaktadır (Sampson ve Raudenbush, 2004: 320). O halde sembolik olarak inşa edilen bu anlam, suç ve suç korkusu ile de ilişkilendirilebilir. Suç oranları düşük olsa bile gözlemlenebilir bir düzensizlik işareti, suçun meydana gelebileceği elverişli bir ortam olarak yorumlanabilir. Sembolik anlamlar bütünü olarak düzen/düzensizlik ve suç/suç korkusu ilişkisi toplumsal normlara içkin anlamlara gönderme yaparak köktenci bir vurguyu öne çıkarmaktadır. Düzen, toplumu bir arada tutan temel ontolojik bir mesele olarak güven ortamına işaret ederken; düzensizlik, toplumda huzursuzluk yaratan bir karmaşa ve belirsizlik ortamını çağrıştırmaktadır.

Suç korkusu ve düzen ilişkisinin bir boyutunu oluşturan sembolik anlamdan sonra, tartışma bir diğer boyutuyla -pratik bir mesele olarak düzen ve suç ilişkisi- ele alınmaktadır. Fiziksel ve sosyal düzensizliğin pratikte suç ile ilişkisi nedir? Bir olgu olarak düzensizlik başlı başına suç ile ilişkilendirilebilir mi? Yasal olarak suç unsuru taşımayan ya da basit suçlar olarak değerlendirilen faaliyetler başkaca suçlara zemin hazırlar mı? Hafif suçlar ile daha ağır suçlar arasında bir ilişki kurmak mümkün müdür?

Düzensizlik ve suç korkusu arasındaki ilişkiyi ele alan tartışmalarda bu sorular temel teşkil etmektedir. Wilson ve Kelling'in suça yönelik sert, şiddetli ve anında

cezalandırma politikası bu noktada eleştiri almaktadır. Başkalarına hiçbir şekilde zarar vermeyen dilencilerin, seyyar satıcıların ya da ‘başıboş’ gezginlerin neden potansiyel suç faili olarak değerlendirildiği sorgulanmaktadır. Wilson ve Kelling ise ‘*bir kırık cam ile bin kırık cam*’ arasında fark olduğunu düşünenlerin yanıldığını belirtmektedir (1982: 6). Onlara göre düzensizliğin en küçük göstergesi bile dikkate alınması gereken suç potansiyelidir. Düzensizlik göstergelerinin risk olarak değerlendirilebileceğini belirterek Skogan da Wilson ve Kelling’e destek vermektedir (İnnes, 2004: 339). Michael Gottfredson ve Travis Hirschi de suçların uzun dönemli tarihsel gelişimini inceledikleri çalışmalarında, gençlik dönemlerinde gözlenen daha hafif suçların ileride ortaya çıkabilecek daha ağır suçlar için bir gösterge olarak ciddiye alınması gerektiğini belirtmektedir (Akt: Sampson ve Raudenbush, 1999: 608). Düzensizlik ve suç arasındaki ilişkiye odaklanan bir çalışmada, bölgesel olarak birbirine yakın ancak suç oranlarının yüksek ve düşük olduğu iki farklı bölge ele alınmaktadır. Çalışmada farklı suç oranlarına sahip bölgeler arasında ayırım yapmak için hangi faktörler daha belirgindir? sorusuna yanıt aranmaktadır. Buna göre, bu iki bölgenin fiziksel özelliklerindeki farklılık enformel sosyal kontrol farklılıklarından daha büyük boyutlardadır. Yüksek ve düşük suç mahalleleri; alan kullanım modelleri, sokak tipleri ve sınır karakterleriyle, blok ve apartmanların arazideki kullanım biçimiyle suç ve suç korkusu bağlamında farklılaşmaktadır. Kaldırım ya da bariyer gibi hem fiziksel hem de sembolik olarak daha yüksek oranda özel alan vurgusunun olduğu düşük suç oranına sahip mahallelerde suç korkusu da daha düşüktür. Düşük suç oranlarına sahip bölgeler, sosyal olarak kendilerine benzeyen ve yüksek suç oranlarına sahip yakın çevreden izole olmuştur. Bulgular mahalle yapısının sürdürmenin ve dışardan gelenlere erişimi kısıtlamanın hırsızlık gibi ‘fırsatçı’ suçlarda azalma olduğunu göstermektedir (Greenberg, Rohe ve Williams, 1982:161). Bu çalışma sonuçları, kentsel alanlarda fiziksel özelliklerin suç ve suç korkusunu etkileyeceği yönündedir. Mimari yapı, özel alanları kamusal alanlardan ayıran fiziksel ve sembolik bariyerler sağ gerçekçi yaklaşımın Durumsal Suç Önleme (Situational Crime Prevention)¹¹ modelini çağrıştırmaktadır. Kent mekânında alınan bir dizi önlem sayesinde suç fırsatlarını

¹¹Durumsal suç önleme yaklaşımı; araçsal ya da mekânsal bir dizi düzenleme yaparak ürünleri, hizmetleri, ortamları suça dayanaklı hale getirmeyi öngören bir yaklaşımdır. Burada amaç suçun etki alanlarının mümkün olduğunca daraltılmasıdır (Ekblom, 2001: 263, 265). Bazı çalışmalarda Ekolojik Düzenleme Aracılığıyla Suç Önleme (Crime Prevention Through Ecological Design) ismiyle de kullanılmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak yer verilecektir.

azaltarak hem suç oranlarının hem de özel alan vurgusu ile bireyler üzerinde aidiyet hissinin oluşturulmasıyla suç korkusunun azalacağı öngörülmektedir.

Suç ve düzensizlik arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalardan biri de Mary A. Pattillo'nun 1998 yılında Chicago'nun bir orta sınıf siyah mahallesinde yaptığı etnografik çalışmadır. Buna göre Pattillo, uzun yıllardan beri mahallede yaşayan bir çete lideri ve uyuşturucu tacirlerinin komşuluk ağına nasıl dahil olduğunu, mahalleyi sokak suçlarından ve düzensizlik göstergelerinden korunmak için mahalle sakinleriyle nasıl işbirliği yaptığını ortaya koymaktadır. Güçlü bir sosyal kontrol ağıyla çete lideri ve diğer mahalle sakinleri duvar yazılarıyla, sokakta aylak aylak dolaşan gençlerle aktif olarak mücadele etmiştir (Akt: Sampson ve Raudenbush, 1999: 611, 612). Bu çalışma, düzen ile kriminal faaliyetlerin birbiriyle uyumlu olabileceğini de ortaya koyması bakımından önemlidir. Benzer bir başka çalışma, Suttles'ın İtalyan, Meksikalı ve Porto Rikolu göçmenlerin ağırlıklı olarak yaşadığı bir başka Chicago mahallesi üzerine yaptığı çalışmadır. Buna göre mahalle sakinlerinin birbirleriyle ilgili kişisel bilgi sahibi oldukları ve yüz yüze iletişim kurdukları gözlenmiştir. Böylece geniş bir iletişim ağına sahip bu bölgede civardaki diğer bölgelere göre hırsızlık olaylarının daha az görüldüğü tespit edilmiştir (Akt: Greenberg, Rohe ve Williams, 1982:144). Kaynak yetersizliği ya da nüfus hareketliliği gibi nedenlerle göçmen ve görece yoksul mahalleler düzensizlikle ilişkilendirilmesine karşın bu çalışmada farklı bir profil tasvir edilmektedir.

Mağduru olmayan ve herhangi bir zararla sonuçlanmayan düzensiz davranışların ilerde daha büyük suçlara yol açabileceği düşüncesiyle bir dizi uygulama ile karşılaşmak mümkündür. 1993 yılında New York'ta kırık camlar teorisi temel alınarak Rudolph Giuliani ve William Bratton'un polis faaliyeti olarak yürüttüğü 'Yaşam Kalitesi Girişimi' bu uygulamalara bir örnektir. New York'un metro ağında hayata geçirilen bu uygulama metro ağında meydana gelen küçük suçlarda tutuklamayı içermektedir. Buna göre, toplu taşıma araçlarını biletsiz kullanma en sık görülen suçlardan biridir. Kısa sürede bu hafif suçlarda tutuklamanın üç katına çıktığı ve bu şekilde daha büyük suçların engellendiği iddia edilmektedir. Örneğin tutuklananlardan bir kısmının silah taşıdığı görülür. Böylelikle New York metrosunda görülen suç oranlarında % 50 azalma olduğu ileri sürülmektedir (Harcourt, 2004: 48, 49). Benzer bir uygulama suç

korkusunun kamusal güvenliğin en ciddi problemi olarak tartışıldığı Britanya’da görülmektedir. Bu tartışmalar, 1990’ların sonuna doğru düzen ve anti sosyal davranışlar ile ilişkilendirilerek daha geniş bir kapsamda değerlendirilir. Bu tartışmalar neticesinde 1998 yılında *Suç ve Düzen Yasası*(The Crime and Disorder Act) ilk kez pratik anlamda eyleme geçmeyi önerir (Farrall, Jackson ve Gray, 2009: 38)¹². Bu yasanın temel unsurları *anti-sosyal davranış düzenlemeleri, çocuk güvenliği düzenlemeleri, çocukların dışarı çıkma yasağı düzenlemeleri, cinsel saldırı düzenlemeleri, ebeveynlik düzenlemeleri, gençlikceza adaleti düzenlemeleri* (rehabilite edici...vb)’ni içermektedir (Loveday, 2000: 212, 218). Bu çok yönlü düzenleme biçimlerinin işleyişi yerel otorite ve formel kontrol birimlerinin işbirliği ile yürütülmektedir. Örneğin çocuk güvenliği düzenlemeleri ile ilgili bir durumda bir sosyal hizmet görevlisi sulh mahkemesine bildirimde bulunabilir. Bu bildirim neticesinde çocuk eğer on yaşının üzerindeyse bildirimde neden olan davranışının suç olarak değerlendirilebileceği ona anlatılır ve bir çocuk ıslah evine yerleştirilebilir ve kendisi için gerekli görülen davranış kurallarına uyması beklenir (Loveday, 2000: 212). Burada amaç, suç ile ilişkilendirilebilecek veya sonrasında daha ağır suçlara yol açabilecek davranışların düzenlenmesi ve engellenmesidir. Bahsi geçen uygulamalar, STP’nin mantığını ortaya koymaktadır. Buna istinaden anti-sosyal davranışların, suç göstergesi olarak değerlendirildiği ve bunların görmezden gelinmesinin suç mücadelesini zaafa uğratacağı düşüncesinin hakim olduğunu söylemek mümkündür.

Bu bölümde sağ gerçekçi yaklaşımın düzen/düzensizlik, suç/suç korkusu ilişkisine odaklanılmıştır. Hatırlanacak olursa, sağ gerçekçilik yaklaşımın temel amacı suç problemini mümkün olduğunca en aza indirmektir. Söz konusu amaç etrafında toplanan sağ gerçekçiler; hem fiziksel hem de sosyal düzensizlik durumlarını suç ve suç korkusu ile ilişkilendirilmektedir. Onlara göre düzensizlik göstergeleri suç sembolü olarak algılanabilmektedir. Goffman’ın da ifadesiyle düzensizlik; katılımcıların kamusal alandaki seyri esnasında bir diğer katılımcıyla arasındaki ilişkiyi sekteye uğratan

¹²Bu yasa esasen 1991 ve 1996 yıllarında İç İşleri tarafından oluşturulan iki rapora dayanaktaydı. Bunlardan bir tanesi 1991 yılında İç İşleri tarafından oluşturulan ve suç önlemede yerel makamlar ve kolluk kuvvetlerinin işbirliği ile daha etkili stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini öneren Morgan Raporu (Morgan Report) idi. Bir diğeri ise 1996 yılında Denetim komisyonunun *Harcanan Gençlik: Gençler ve Suç* (Misspent Youth: Young and Crime) isimli rapordur ve gençleri şiddet ve suçtan uzaklaştırmak için uygulanan politikaların yetersizliğini vurgulamaktadır (Loveday, 2000: 210, 211).

duruma neden olduğu için hak ihlali olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan düzensizlik, sembolik olarak suç korkusuyla ilişkilendirilebilir görünmektedir. Bu çerçeveden hareketle yapılan çalışmalar da düzensizlik unsurları ile suç korkusu arasında bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır. Özellikle yerel bölgelerde gözlemlenebilen fiziksel ve sosyal düzensizlik, söz konusu bölge sakinleri için suç mağduriyetine açık alanlar olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu bu alanların, kriminal faaliyetler için elverişli ortamlar olduğu düşüncesiyle birlikte, düzensizlik suç korkusu ile ilişkilendirilebilir görünmektedir.

Düzensizlik ve suç korkusu ilişkisinin pratik bağlamı da sorunun bir diğer boyutunu temsil etmektedir. Çevresel şartlarda düzensizliğin meydana gelmesi suç faaliyetlerine neden olabilir mi? Wilson ve Kelling özelinde sağ gerçekçi yaklaşım çerçevesinde yapılan çalışmalar bunun mümkün olduğunu belirtmektedir. Kırık camlar teorisinde Zimbardo'nun deneyi bunun en önemli kanıtı olarak değerlendirilmektedir. Buna göre, suç ile ilişkisi olmayan bireylerin bile düzensizliğin hâkim olduğu durumlarda suça karışabildiği iddia edilmektedir. Ancak düzensizlik ile suç unsurunun ortaya çıkması arasındaki ilişkiyi doğrudan ortaya koyan bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak dolaylı olarak düzensiz alanların terk edilmesi, boş bırakılması, denetimden kopması neticesinde kriminal faaliyetler için “gözlerden uzak” alanlara dönüşmesi üzerinden bir ilişki kurulabilir görünmektedir. Sembolik olarak düzensizlik ve suç korkusu arasında bir ilişki kurulabilse de pratik anlamda bu bağlantıyı doğrudan kurabilmek mümkün görünmemektedir.

2.2.2.Gündelik Hayatın Kriminalleşmesi/Kriminalin Gündelikleşmesi

Bu bölümde tartışmaya açılacak olan temel iddia, suç ve suç göstergelerinin¹³ gündelik hayat içerisinde onun temel bir ögesi/argümanı olarak yer almasıdır. Önceki bölümlerde ifade edildiği üzere sağ gerçekçi yaklaşım suç olgusunun yoğunluğunu ve şiddet içerikli niteliğini sıklıkla vurgulamış ve toplumu tehdit eden en önemli problemlerden biri olarak yorumlamıştır. Bu sorunun çözümü için formel önlemlerin yanı sıra enformel

¹³Suç göstergelerinden kast edilen suç olgusunun kendisiyle ilişkilendirilebilecek ya da suç olgusunu çağrıştıran nesnelere, anlamlara, sembollere bütündür.

önlemleri de sürece dahil etmiş ve suçla mücadeleyi tüm toplumun sorumluluk alanına dönüştürmüştür. Olguya yönelik bu ele alış suçla ilgili “her an, her yerde, herkes için” kanısının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bu kanı suç korkusunu suç olgusundan bağımsızlaştırırken her ikisini birden gündelik hayatın odağına oturtmuştur. Buradan hareketle, “suç olgusu gündelik hayata nasıl nüfuz etmektedir?”, “Suç olgusunu gündelik hayatın içine yayan süreç hangi araçları kullanmaktadır?” ve “Suç içerik ve biçimleri gündelik hayatın hangi unsurlarında kodlanmaktadır?” gibi sorular tartışma boyunca deşifre edilmeye çalışılacaktır. İlk aşamada kriminolojinin nüfuz ettiği düşünülen gündelik hayat kavramı, çalışmada ele alınacağı biçimiyle tanımlanmaya çalışılacaktır. Bir olgunun gündelik hayat içerisinde tanımlanmasını mümkün kılan nitelikleri üzerinde durulacaktır. “Bir olgu, hangi boyutlarıyla gündelik hayat içerisinde değerlendirilebilir?” sorusundan yola çıkılarak suç ve suç göstergelerinin gündelik yaşam içerisinde değerlendirilmesine imkân veren özellikler vurgulanacaktır. Tartışmanın ilerleyen aşamalarında suç ve suç göstergelerinin hangi süreçler ve unsurlar aracılığıyla gündelikleştirildiğinin izleri takip edilecek ve bu sürecin gözlemlenebildiği alanlar ayrı ayrı anlaşılmasına çalışılacaktır. Bölümün sonunda suç, suça ilişkin algı ve bu algının kaynaklarına yer vererek gündelik kavrayışın suç korkusunun anlaşılması noktasında bir imkân oluşturacağı düşünülmektedir.

Gündelik hayat, sosyal bilimlerde ihmal edilmiş bir çalışma alanıdır. Bu nedenle çok uzun bir geçmişe de sahip değildir. Başlangıç noktası olarak değerlendirilemese de bu alandaki çalışmalara yol gösterici olduğu düşünülen Chicago Okulu’dur. Bu okulun yarattığı mikro sosyolojik gelenek, gündelik hayatı sosyal bilimlerin alanına dahil etmiştir (Adler, Adler ve Fontana; 1987: 220). Kökleri George H. Mead’dan başlayıp Goffman’a kadar uzanan Sembolik Etkileşimci, Harold Garfinkel’in Etnometodolojik ve Edmund Husserl ve Alfred Schultz’un Fenomenolojik yaklaşımları, gündelik hayatın mikro hatlarını anlamaya çalışmıştır. Daha sonraları Fransa’da Henri Lefebvre’nin *Gündelik Hayatın Eleştirisi* ve Michel de Certeau’nun *Gündelik Hayatın Keşfi* çalışmaları söz konusu alanına önemli katkılar yapmış çalışmalardan bazılarıdır. Birçok toplumsal olgu gibi farklı açılardan ele alınabilen gündelik hayat kavramı için üzerinde uzlaşıya varılmış ortak bir tanımdan bahsetmek söz konusu değildir. Bunun yerine gündelik olanın ilkesel niteliklerini ön plana çıkararak bir olguyu gündelik hayat içerisinde değerlendirebilmenin sınırları çizilecektir.

Bir olgunun gündelik hayat içerisinde değerlendirilebilmesi için ilkesel olarak belirli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bunlardan biri, Lefebvre (2015: 20) ortaya koymaktadır: *Aşinalık*. Aşına olmak; bilmek, tanımak, yabancı olmamak anlamlarına gelmektedir. Ancak Lefebvre'nin bahsettiği bu aşinalık aslında bilinmeyen bir aşinalıktır. Bunu ifade etmek için de maske ifadesini kullanmaktadır. İlk bakışta bunu eleştirel bir tavır alışı olarak yorumlamak mümkünse de aslında bireyin içselleştirilmiş toplumsal konum alışından başka bir şey değildir. Maske, toplumsal hayata içkindir. Dolayısıyla ona göre; gündelik hayat, aşına olunan öğelerin birbirleri dolayısıyla girdikleri karşılıklı eylemlerin ta kendisi, toplumsal yaşamdır. O halde gündelik hayatın bilinemez aşinalığından anlaşılması gereken onun refleksif olmayan doğasına ilişkindir. Dolayısıyla gündelik olan, herkes tarafından bilinen, ancak sorgulanmayan, üzerine düşünülmeyen ve şüpheli yaklaşılmayan olarak yorumlanabilir. Bu anlayış gündelik hayata ilişkin başka bir özelliği gündeme getirmektedir: *Sıradanlık*.

Sıradan olan, gündelik hayat akışı içerisinde olması beklenen olarak ifade edilebilir. Mike Featherstone bunu “*kanıksanmış, büyük ya da sıradışı olaylar tarafından etkilenmemiş*” olarak tanımlamaktadır (1992: 160). Sabahları kalkmak, işe gitmek, çocukları okula bırakmak, öğlen yemek yemek, iş çıkışı alışveriş yapmak ya da konsere gitmek gün içerisinde cereyan eden sıradan faaliyetlerdir. Örneğin çocuğunun okula gitmesi bir aile için sıradan bir olaydır. Ancak okulda bir patlama meydana geldiği düşünüldüğünde sıradan olayların akışının sekteye uğraması kaçınılmazdır. Bu durumda ebeveynler gündelik faaliyetlerini yarıda kesip bir an önce çocuğuna ulaşmaya çalışır. Olay sonrasında çocuğun görgü tanığı olarak ifade vermesi gerekebilir. Hem durumun kendisi hem de sonrası travmatik bir sürece sebep olabilir. Bu durum da çocuk için bir rehabilite sürecini gerektirebilir. Hatta olaylar normale döndükten sonra bile öncesinde yer almayan önlemler hayata geçirilebilir. Dolayısıyla bu, gündelik hayatın sıradanlığını sekteye uğratar. Her gün tekrarlanan faaliyetler belli bir süre askıya alınabilir. Tam da burada gündelik hayatın başka bir ilkesi ile karşılaşılmaktadır: *Rutin*.

Rutin, tekrarlanan eylemleri ifade etmektedir. Sıradan ihtiyaçların karşılanması için yerine getirilmesi alışkanlık halini almış eylemler bir rutin ve tekrar oluşturmaktadır

(Featherstone, 1992: 160; Sztompka, 2008: 31; Lefebvre, 2015: 55). Rutin yerine getirilirken ek çaba sarfedilmeden sıradan olağanlıkta akmaktadır. Rutin, insanların “her zamanki tasarılarına kayıtsız bir şekilde ve ne büyük bir yardım göstererek ne de büyük bir engel koyarak” devam ettiği şeyler olarak tanımlar (Goffman, 2017: 284). Dolayısıyla gerçekleşmesi gereken, gerçekleşmediğinde eksikliği fark edilen ancak gerçekleştiği üzerinde durup düşünülmeyen şey gündelik rutindir. Lefebvre, gündelik hayatın bütün sıradanlığı içinde tekrarlardan oluştuğunu belirtmektedir. “İşteki ve iş dışındaki tavırlar, mekanik hareketler (ellerin ve vücudun hareketleri, aynı zamanda parçaların ve tertibatların hareketleri, rotasyon veya gidiş gelişler), saatler, günler, haftalar, aylar, yıllar; çizgisel tekrarlar ve döngüsel tekrarlar, doğal zaman ve akılcı zaman vs...” (2016: 28).

Gündelik hayatın temel ilkelerinden dördüncüsü, *yaygınlık/ortaklık*'tır. Bir toplumun herhangi bir biriminde gündelik olan şey, o birimin diğer üyelerinin tümü için geçerlidir. Gündelik olan; hem bireyselin hem de kurumsal olanın dışında kalan, hem kamusalı hem de özel alanı kesen bir biçimde gözlemlenebilir olan (Sztompka, 2008: 31), bir birlikte olma hissi ve ortak duygusallık (Featherstone, 1992: 161) açığa çıkaran faaliyetlerin tümüdür. Özel alanda meydana gelse bile toplumsal olandan ayrı tutulamaz. Akşam yemeğinde arkadaşlarını ağırlayan yeni evli bir çift düğünlerinden, evlerinin dekorasyonundan, nasıl tanıştıklarından bahsederken aslında toplumsal olanı yeniden ürettikleri gündelik hayat faaliyetlerinden bahsetmektedir. Dolayısıyla bahsedilen tüm bu faaliyetler bütünü; katılımcıların tümü tarafından bilinen, aşına olunan ve hemen hepsi tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak deneyimlenen bilgilerdir. Bunun tespiti gündelik hayatın bir diğer ilkesi ile ilgili ipucu vermektedir: *Yeniden üretim*.

Gündelik hayat bilgisi herkes tarafından bilinen, rutin olarak kullanılan, aşına olunan bir bilgidir. Bu bilginin devam ettirilmesi yeniden üretimle sağlanmaktadır (Featherstone, 1992: 160). Agnes Heller, “*gündelik hayatı toplumsal yeniden üretimleri eşit oranda mümkün kılan bireysel yeniden üretim etkenlerinin toplamı*” olarak tanımlamaktadır (Gardiner, 2016: 183). Böylece toplumsal olanın yeniden üretiminin gündelik hayat içerisinde gerçekleştiğini belirterek toplumsal ontolojinin merkezine gündelik hayatı

yerleştirmektedir. Heller, gündelik bireysel üretimle toplumsal üretim arasında özdeşlik kurarak gündelik hayatın hem kapsamını hem de işlevini genişletmektedir. Ona göre gündelik hayat bir nesneleştirme alanıdır ve birbiriyle ilişkili üç düzeye sahiptir. Bunlardan ilki, kendi içinde nesneleştirme (the sphere of objectivation in itself) alanıdır ve bu alan gündelik ihtiyaçların karşılanması için gerekli tüm bilgiyi kapsar. Bir diğeri, kendisi için nesneleştirme alanı (the sphere of objectivation for itself)'dır ki; verili bilginin kadınlar ve erkekler tarafından anlamlandırılmasını kapsar. Bu alan, yapısı gereği bireyin yorumuna açıktır. Bu özelliği ona yeni ihtiyaçların belirlenmesini ve ona karşılık gelen anlam ve bilgi üretimini sağlamaktadır. Bu gündelik bilginin değişkenlik özelliğini de açığa çıkarmaktadır (Heller, 1987: 300, 304). Üçüncü alan ise kendi içinde ve kendisi için alandır. *“Bu, birlikte belirli bir toplumsal yapının kimliğine uyum gösteren muhtelif kurum ve örgütlerden oluşur...ve bir bütün olarak insanoglu ile ilgilenmeyen uzmanlaşmış ve kurumsallaşmış bir alandır”*(Gardiner, 2016: 193).

Tüm bu tanım ve soyutlamalarından anlaşıldığı kadarıyla gündelik hayat, sosyal bir varlık olarak eyleyen birey için bir kılavuz ve bilgi deposudur. Neyi, nasıl anlamlandıracağına; hangi olay karşısında nasıl bir tepki vereceğine kadar yapıp ettiklerinin bilgisi bu faaliyetler alanında tecrübe edilir. Deneyimler neticesinde gündelik bilgi hem değişir hem de bu deneyimleri yeniden yapılandırır. Bu haliyle Heller'ın gündelik hayat anlayışı Schutz'un *yaşam dünyası* kavramı ile benzerlik göstermektedir. Schutz'un gündelik yaşam dünyası önceki nesillerin edinmiş olduğu deneyimler neticesinde birikmiş *“el altında kullanıma hazır bilgi biçiminde bir başvuru şeması olarak işleyen bir bilgi stokuna dayanır”*(Schutz, 2018: 85). Yaşam dünyasının temelini oluşturan bilgi stoku Heller'ın, bireyi doğduğu andan itibaren *“gelenekleri, görevleri, yargı ve önyargıları, duygusal kalıplarıyla donatan, işyararhazır dünya* (ready made world) kavramı ile benzerlik göstermektedir (Heller, 1984: 48).

Her iki kavram da gündelik bilginin pragmatik ve işlevsel doğasını teslim etmektedir. Bu tür bilgi stoku ya da hazır dünya, gündelik hayat faaliyetleri devam ederken pratik bir akış oluşturmaktadır. İhtiyaç halindeki bilgi, stoktan ya da hazır dünyadan çekilir ve bu süreç doğal bir düzen gibi devam eder. Ancak bu doğal düzen halinin, gündelik bilginin değişmez ve bireye dışardan dayatılan, baskıcı olduğu anlamında

düşünülmemelidir. Schutz ve Heller gündelik hayatın ve ona dair bilginin öznel arası boyutunu önemle vurgulamaktadır. Schutz, gündelik hayat içerisinde eyleyenlerin pratik amaçlara ulaşmak için gündelik hayatı değiştirip dönüştürme arzusuna sahip olduğunu belirtir (2018: 86). Bu tespit, eyleyenlerin hem birbirleri ile hem de gündelik hayat ile etkileşimsel bir ilişki biçimini onaylar niteliktedir. Heller, bu dinamik süreci bilginin pragmatik boyutuyla ilişkilendirmektedir. O, gündelik bilginin nesilden nesile aktarılırken varis neslin ihtiyacıyla doğru orantılı olarak daralıp genişleyebildiğini ifade etmektedir. Gündelik bilgi ihtiyaca cevap vermediğinde o bilgi kullanılmaz hale gelip daralırken, “*yeni toplumsal konjonktürler, sosyal talepler günlük bilgi olarak kök salmış yeni sosyal deneyimler üretir*”(Heller, 1984: 187). Bu, gündelik bilgi stokuna ya da hazır dünyaya yeni bir bilgi eklenmesi ya da var olan bilginin genişlemesi anlamına gelmektedir. Bu yönüyle bakıldığında bu çalışmada suçun ve suç göstergelerinin günümüz dünyasında gündelik bilgi stokuna eklendiği ya da bu bilgi alanının genişlediği iddia edilmektedir.

Suç ve suç göstergelerinin gündelik alana nüfuz etmesi, bilgi kaynaklarından veri olarak işlenmesi ve aktarılması demektir. Bu, suç ve suç göstergelerinin gündelik bilgi stokuna eklenmesi sürecinin kendisidir. Dolayısıyla kriminolojinin gündelikleştirilmesine tekabül etmektedir. Suç ve suç göstergeleri, gündelik bilginin pragmatik doğasıyla uyumlu bir şekilde gündelik bilgi stokuna eklenmiştir. Bu bir süreçtir. İkinci aşamada ortaya koyulması gereken şey, bu sürecin hangi araçlar ve kaynaklarla sağlandığıdır. Suç ve suç göstergelerini gündelik hayatın bir problemi olarak belirlenmeye, beslemeye ya da genişletmeye aracılık eden unsurları anlamak, meseleyi daha da detaylı bir şekilde gözler önüne sermeye yarayacaktır.

Gündelik bilginin nesilden nesile aktarımında, yani sosyalleşmenin birinci basamağında ailenin yer aldığını söylemek mümkündür. Özellikle modernitenin çocukluğu kurumsallaştırmasından sonra yetişkinliğe kadar tüm sorumluluğunu üstlenen ebeveyn, gündelik donanımını doğrudan çocuğa aktarmaktadır. İkinci aşama çocuğun eğitim sürecine katılımıyla devam etmektedir. Schutz (2018: 85) da gündelik bilgi aktarımında bu iki kurumun önemini belirtirken Heller bu listeyi biraz daha genişletmektedir:

“Öyle ya da böyle, hepimizin günlük bilginin aktarılmasında rol oynadığını söylemek doğru olsa da, tüm toplumların bu süreçle diğerlerine göre daha yakın olan belli temsilci kişilikleri veya kurumları içerdiği söylenebilir. Bunlardan ilk ve en önemli olanı ailelerin gündelik bilgi üretmede çocuklar için fonksiyonudur. Bazı toplumlarda bu rol sosyal deneyime en çok sahip olanların tanımlayarak oluşturduğu kişilere düşer. Güçlü dini topluluklarda ruhban sınıfına ait kişiler sosyal önemi büyüyen bilgi aktarımında önemli bir rol oynayacaktır. Burjuva kamusal alanının ortaya çıkmasıyla ve kitlesel okur yazar seyirci kitesinin görünümü ve basın da önemli bir yardımcı rol oynamaya başlamıştır. Bugün radyodan tv’ye (ve artık internet de dahil) tüm kitlesel medya türleri bizlere neyi nasıl yapacağımızı öğütleyerek bir güvenlik altına alma çabası dikkat çekiyor”(Heller,1984:187).

Modern toplumlarda ailelerin ya da eğitim kurumunun en önemli bilgi kaynağı politikacılar, teknokratlar ve medya kuruluşlarıdır. Bu kaynaklar, gündelik bilgi üretiminde oldukça önemli bir söylem üretme gücüne sahiptir. Özneler arası aktarımın gerçekleştiği alan olarak gündelik hayat çoğu zaman bu alanı aşan bir üst alandan da beslenebilmektedir. O halde gündelik bilginin yayılması ve aktarılmasında iki yönlü bir süreçten bahsetmek mümkün görünmektedir: Gündelik bilginin aktarıldığı, yayıldığı, pratik edildiği yaşam alanı ve bu alanın dışında gelişen ancak onu etkileyen bir sistem alanı.

Gündelik yaşam bilgisinin bu çift yönlü yapısı Habermas’ın *yaşam dünyasının* kavramıyla örtüşmektedir. Habermas toplumu farklı örgütlenme ve işleyiş mantığına sahip ancak birbiriyle ilişki içinde olan *sistem* ve yaşam dünyası olarak iki alana ayırmaktadır:

“Toplumsal formasyonu oluşturan iki sektör, Habermas’a göre farklı iki ‘akıl’a dayanıyor. Ekonomi (pazar) ve devlet (bürokrasi) alt-sistemlerden oluşan “sistem”, bir amaca yönelik akla, yani “araçsal akıl”a dayanırken, “yaşam dünyası” (Lebenswelt) “iletişimsel akıl”a dayanıyor. Araçsal akıl, bizlere özne-nesne ilişkilerinin anahtarını verirken, iletişimsel akıl da özneler arası ilişkilerin, “değer”lerimizi yaratan normatif dünya ile estetik dünyanın, kısaca edim ve özgürlük alanının ip uçlarını sunuyor”(Timur, 2008:150).

Sistem, gündelik olanın dışına işaret ederken; yaşam dünyası gündelik olanı, sosyal alanı kastetmektedir. Bu kavram Habermas’ın İletişimsel Eylem Kuramı’nın gerçekleşeceğini düşündüğü ve Schutz’un yaşam alanından ödünç aldığı bir kavramdır. Bunun en yalın kanıtı yaşam dünyasını özneler arası bir bilgi stoku olarak tanımlamasında bulunabilmektedir. Ona göre yaşama evreni “*kültürel olarak aktarılmış ve dilsel olarak örgütlenmiş bir yorumlama kalıpları stoğu*”dur (Habermas, 2001: 556). Yaşam dünyası, içine doğulan, öğrenilen, özneler arası bir dünyadır. Etkileşim tarafları

yaşam dünyasının sınırları içinde devinmektedir. Kendi eylemleri bu dünyada gerçekleşir, kültürel olarak anlam kazanır, yorumlanır ve yeniden üretilir.

Habermas, özneler arası iletişimin rasyonelleşmesiyle gerçekleşecek olan iletişimsel eylemin yaşam dünyası içinde gerçekleşeceğini düşünmektedir. İletişimsel eylemin gerçekleşmesi için yaşam dünyasında yapısal bileşenlerin kültür tarafından yeniden üretilmesi gerekmektedir:

“Bu yeniden üretim süreci yeni durumları yaşama evreninin var olan durumlarına bağlar ve bunu hem imlemlerin ve içeriklerin anlamsal boyutunda (kültürel gelenek) hem de toplumsal uzam (toplumsal olarak bütünleşmiş gruplar) ve tarihsel zaman (birbirini izleyen kuşaklar) boyutlarında gerçekleştirir. Bu kültürel yeniden üretim, toplumsal bütünleştirme ve toplumsallaştırma süreçlerine yaşama evreninin yapısal bileşenleri olan kültür, toplum ve kişi karşılık düşer.

Kültür deyince, iletişime katılanların dünyada yer alan bir şey hakkında anlaşmaları için, kendilerine gereken yorumları tedarik ettiği bilgi stokunu anlıyorum. Toplum deyince, iletişim taraflarının, toplumsal gruplara aidiyetlerini düzenledikleri ve böylelikle dayanışmayı güvenceledikleri meşru düzenlemeleri anlıyorum. Kişilik deyince, bir özneye konuşma ve eyleme yetisi veren edinçleri, yani düzeltme, anlaşma süreçlerine katılma ve bu sırada kendi kimliğini kanıtlama edinçlerini anlıyorum”(Habermas, 2001:571).

Habermas, yaşam dünyasında iletişimsel eylemi mümkün kılacak birbiri içine geçmiş üç boyuttan söz etmektedir: Kültür, toplum ve kişilik. Kültür bu dünyanın sınırlarını belirleyen en önemli bileşendir. İletişimsel eylem katılımcıları arasında uzlaşa sağlayabilecek olan ortak bir çatı olarak düşünülebilir. Bu uzlaşa sağlandığında toplumsal aidiyet ve bütünleşme gerçekleşecektir. Habermas’ın yaşam dünyasını Schutz’un yaşam alanından ayıran fark katılımcılara özerk bir eylem alanı olarak tanımladığı kişiliktir. Kişilik, kendi istençlerini gerçekleştirmek için eyleyen aynı zamanda kültür ve toplum bileşenleriyle etkileşerek iletişimsel eylemi yeniden üretmektedir.

Habermas yaşam dünyasının karşısına yerleştirdiği *sistem*’i onunla eşzamanlı ancak onun aksine araçsal aklın egemen olduğu bir alan olarak tanımlamaktadır. Kökleri yaşam dünyasının içinde bulunan ancak zamanla toplumsal yapının karmaşıklaşmasıyla ondan ayrılan sistemde iletişimsel araçların yerini yönetsel araçlar almaktadır (Habermas, 2001: 618). Bu bağlamda para, erk, yargı gibi alanlar sistem alanları olarak tanımlanırken siyaset, teknoloji ve medya da sistem içerisine dahil edilebilir

görülmektedir. Habermas'ın bahsettiği sistem, yaşam dünyasının öznel arası niteliğinden bağımsızlaşmıştır. Sistem; yaşam dünyasının kültür, toplum ve kişilik bileşenlerinin gittikçe karmaşıklaştığı ve birbirini bütünleyemediği durumda ortaya çıkmaktadır. Eyleyenler açısından yaşam dünyası yapıp ettiklerini gerçekleştirdikleri alan olarak tanımlanırken, sistem onların doğrudan etkide bulunamadığı, daha çok uzmanlık sistemlerinin alanı olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla siyaset, teknoloji ve teknik bilgiye veri sağlayan bilim alanı ile bunların aktarıcısı pozisyonundaki medyayı sistem olarak düşünmek mümkündür.

Habermas'ın toplum formülasyonunda önerdiği sistem ve yaşam dünyasını birbirinden kopuk, ayırık olarak düşünmek doğru değildir. Her iki alan da eşzamanlı var olmaktadır. Habermas, söz konusu iki ayrı alanın zaman zaman birbirine yaklaştığını ve özellikle sistemin, kendi araçsal hegemonyasıyla yaşam dünyasına nüfuz ettiğini ifade etmektedir. Ona göre bu, *yaşam dünyasının teknikleştirilmesi*'dir (Habermas, 2001: 618). Bahsedilen durum, yaşam dünyasının öznel arası ve uzlaşım sal iletişim özelliğinin, dilsel olmayan yönetsel araçlar tarafından baskılanması olarak anlaşılmalıdır. Yaşam dünyasının sömürgeleştirilmesi iletişim olanaklarını kısıtlamakta ve yapısını deforme etmektedir.

Gündelik hayatın kriminalleşmesi tartışmasının ikinci aşamasında sürecin araç ve unsurları üzerinde durulacağından bahsedilmişti. Bu aşamada ortaya konması planlanan söz konusu araç ve unsurlar Habermas'ın sistem ve yaşam dünyası kavramlarıyla ilişkilendirilmektedir. Böyle bir bağlam, çalışmaya gündelik hayatın kriminalleşmesi sürecinde üretilen gündelik bilginin yalnızca yaşam dünyası boyutuyla değil aynı zamanda sistem boyutuyla da ele alınması olanağı sağlamaktadır. Böylece yapı/fail ikiliği aşılma ya çalışılarak gündelik hayatın kriminalleşmesi sürecinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılması amaçlanmaktadır.

Gündelik hayatın kriminalleşmesinden anlaşılması gereken, gündelik bilgi stokunda suç ve suç göstergelerinin yer almasıdır. Onun gündelikliği suç olgusunun sıradan, olağan ve yaygın bir biçimde gündelik hayat akışı esnasında doğrudan ya da dolaylı olarak deneyimlenebilir olmasından ileri gelmektedir. Dolayısıyla suç olgusu ile karşılaşmak,

ona maruz kalmak otobüse binmek, alışveriş yapmak, işe gitmek gibi normal bir görünüm kazanmıştır. Suç olgusunun normalleşmesi beraberinde gündelik korku duygusunu da getirmiştir. Başka bir şekilde söylenecek olursa; suçun gündelikleşmesinin birincil ve belki de en önemli basamağı aslında duygulara hitap ediyor oluşudur. Çünkü duygular, gündelik olaylar karşısında deneyimlenirler ve yalnızca biyolojik bir oluşumla açıklanamazlar (Hochschild, 1983: 223; Fields, Copp ve Kleinman; 2006: 156; Thamm, 2006: 16). Duygu; beden ve zihnin algıladığı çevresel uyaranların, kültürel anlam ve sembollerle yorumlanması sonucunda ortaya çıkan reflektir¹⁴ Duygular, bedende gerçekleşen birtakım kimyasal değişiklikler nedeniyle biyolojiye indirgenemez. Dolayısıyla duygu kültürel ve sosyal olarak öğrenilir. Bu yönde bir değerlendirmeye duygu “*benlik deneyiminin bir aktivitesi ve bir insanın çağın olaylarına verdiği yanıt*” olarak değerlendirilir (Franks ve McCarthy, 1989: 58). Söz konusu tanım, duyguların geniş bir perspektif içerisinde değerlendirilmesine imkân vermektedir. Çünkü böylesi bir tanımlama duyguyu; politik, ekonomik ve hatta ideolojik gelişmelerle de birbirine bağlamaktadır¹⁵. Bireyin zihin dünyasına uyarıcı girdi sağlayan tüm bu alanlar, toplumsal kabuller süzgecinden geçirilmekte ve toplumsal yaşamın pratik alanına aktarılmaktadır. Dolayısıyla duygu, gündeliktir. Kızgınlık, mutluluk, öfke ya da gurur gündelik normlarla şekillenmekte ve deneyimlenmektedir. Gurur duymak için toplumun onayladığı ve değer atfettiği bir durumu deneyimliyor olmak gerekmektedir. Buna benzer şekilde; korkunun deneyimlenme biçimlerini anlayabilmek için onun, gündelik hayattaki yerinin ve karşılığının kavranması zorunlu görünmektedir.

Korku, duygu çalışmalarında farklı kategorilerde değerlendirilmektedir. Ben-Ze’ev (2001: 475) korkunun en temel ve tipik duygu olduğunu ifade ederken, Gordon (1985:

¹⁴Duyguların sınıflandırılması ve kategorileştirilmesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz:

Stets, J. E. ve Turner, J. H. (2006). *Sociology of Emotion*, Spinger:USA.

Gordon, S. L. (1981). “The Sociology of Semtiments and Emotion” iç. *Social Psychology: Sociological Perspectives*, (ed.): M. Rosenberg ve R. H. Turner, Newyork: Basic Book.

¹⁵Peter Gay, *The Bourgeois* isimli çalışmasında 18. yy’ın başlarından 20. Yy’ın başına kadar olan dönemde kültürel, politik, ideolojik ve ekonomik değişimlerle birlikte burjuvanın değişen duygu deneyimlerini yansıtmaya çalışmıştır. Buna göre burjuva, gelişmekte olan proleter hareket ve onun edebiyat, felsefe ve düşünce dünyasındaki yansılarını kendisi için en önemli tehdit olarak görmüştür(Franks ve McCarthy, 1989:58).

141) duygunun biyolojik (emotion) ve sosyal (sentiment)¹⁶ ayırımına göre korku, şaşkınlık gibi duyguların biyolojik, aşk, suçluluk, gurur ya kıskançlık gibi duyguların sosyal bir durum olduğunu belirtmektedir. Ancak korkunun biyolojik bir değişim olarak ortaya çıkması için bile çevresel bir tehdide ihtiyaç vardır. “*Korku, kabul edilen rutin güvenlik şablonumuza ve kendimin sürekliliğine karşı yeni, tehlikeli bir olay hakkındaki kavrayışımızı ortaya koyuyor*” (Franks, 1985: 165). Korkunun yöneldiği en temel nesne, bireyin kendisidir. Korku; insanın fizyolojik, psikolojik ya da maddi, manevi bütünlüğünü zarara uğratabilecek durumlar ve olasılıklarla birlikte gelişir. Bahsi geçen zarara sebep olacak durum, kişi ya da olay; tehdit olarak algılanmaktadır. O halde tehdit; korku durumundan önceki, mevcut güvende olma durumuyla, rutinle ilişkiye girmektedir. Böylece tehdit içeren durumun yorumlanması ve korkunun ortaya çıkma süreci iki şekilde gündelik yaşamla ilişkilendirilebilir. İlki; korku ve güvende olma durumunun karşılıklı yer değiştirme kabiliyetidir. Birbiriyle zıt durumlara işaret etmesine karşın her iki duygunun da aynı alanda, gündelik yaşam alanında ortaya çıktığı söylenebilir. İşe ya da eve giderken toplu taşıma kullanmak gündelik bir rutindir. Ancak bu rutin, duruma göre korku ya da güvende olma hissiyle gerçekleşmektedir. İkincisi ise, bu karşılıklı konumlanmanın süreklilik gösteren doğasıdır. Gündelik yaşam kesintisiz bir şekilde korku ya da güvende olma haliyle birlikte seyretmektedir. Dolayısıyla korkunun, diğer duygulara göre gündelik hayatın çok daha derinlerinde gömülü olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Bu sebeple gündelik bilgi stoğunun en alt katmanında korkunun olduğu ve onun, bireyin faaliyetlerini düzenleyen bir kaynak olarak işlediği söylenebilir. Korkunun hangi durumda, kimden, ne zaman ve nasıl deneyimleneceğinin bilgisi yine bu gündelik stokta yer almaktadır.

“Duygular, bir çağın bilgi formlarına, onun kolektif olarak kendini, başkalarını, Tanrı’yı, zamanını vb. görmenin ve yorumlamanın ortak yollarıyla uyumludur. Daha da ötesi duygular, tüm bir sınıfı ya da zaman dilimini, onun çağının söylem evrenini yöneten bilgi biçimiyle ilgili olarak gelişir”(Franks ve McCarthy, 1989:59).

¹⁶Biyolojik (emotion) ve sosyal (sentiment) duygu arasında bir fark dikkat çeker. Biyolojik olan insan organizmasında meydana gelir, bedensel canlandırma ile aynı anda deneyimlenir ve basit, standart bir uyarıcıya verilen tepkide bedensel duyum ve mimiklerin değişmez bir yapısal birleşimidir. Karşıt bir biçimde sosyal olan kültürel tanımlar, sosyal etkileşimler ve kesintisiz sosyal ilişkilerdeki sürengenlik ile vücuda gelir. Bir duygu (sentiment) için anlamlı jest ve içsel duyum daha geniş bir kültürel skalada kültürel olarak tanımlanır ve durumsal olarak değiştirilebilir, çünkü sosyal duygu (sentiment) insan biyolojisinin doğasında sabit değildir (Gordon, 1985: 141).

Duygu evreninin, gündelik olanla göbekten bağı olduğu açıkça görülebilmektedir. Duyguyu biçimlendiren; ona yer, zaman ve mekân için veri sağlayan da gündelik hayat bilgisidir. Her ikisini de besleyen ortak kültürel anlam ve normlardır.

Duygunun gündelik olan ile ilişkisini ortaya çıkaran bir diğer bağlantı onun bir davranış biçimi olarak karşılığının bulunmasıdır. Toplumsal sınıf bağlamında yapılan bir araştırmaya göre duygular, toplumsal yapı ve ilişkilerle karmaşık bir bağa sahiptir. Buna göre “*duygu, yapısal ilişki biçimlerinin doğasındadır ve buradan kaynaklanır. Duygu, bu ilişki biçiminde ortaya çıkan eylemin temeli ve kökenidir. Toplumsal yapıdaki süreklilik ya da değişim de yine bu eylemlere bağlıdır*”(Barbelet, 1992: 161). O halde korkunun varlığının en önemli göstergesi davranışlardır. Korku durumunda ortaya çıkabilecek davranış biçimleri çeşitlenebilir. Kaçmak, saldırmak, saklanmak ya da günümüz dünyasında bir dizi önlem almak gibi. Duygu bilinçli ya da bilinçsiz, ufak ya da büyük bir davranış biçimine neden olacaktır.

Korkuyu temel duygular bağlamında ele alan araştırmacılar, onun gündelik faaliyetlerdeki etki derecesi ve kapsamının ne olduğu sorusunu cevaplamaya çalışmışlardır. İlk bakışta bunun pek de gündelik olarak düşünülmemeyeceği, korkunun olağandışı durumlarda ortaya çıkabileceği gibi bir düşünceye kapılmak mümkündür. Oysa bu kanının aksini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Bunlardan biri gündelik düşüncede, sanatsal çalışmalarda ya da medya içeriklerinde en sık deneyimlenen duygunun korku olduğu sonucuna ulaşmıştır (Ben-Ze’ev ve Revhon, 2004: 582-583). Korku, diğer duygulara göre deneyimlenme sıklığı daha az ancak etkisi daha büyük bir duygu olarak değerlendirilebilmektedir. Dolayısıyla korkuya yol açacak herhangi bir sembol ya da gösterge içeriğinden büyük sonuçlara yol açabilmektedir. Korkunun toplumsal yaşamdaki etkisinin sanıldığı kadar aksine daha güçlü olması gündelik yaşamın bu temelde düzenlenmesi iddiasını sağlamlaştırır niteliktedir. Ayrıca modern dünyanın birçok noktadan bilgi akışına maruz kalan birey için mevcut sosyal, politik ve felsefi süreçlerin, duygu içerikli yeni çevresel uyarıcılar olarak görev yaptığı (Gray, Jackson ve Farrall; 2008 :7-8) da düşünüldüğünde, korku duygusunun sıklığıyla ilgili yapılan tartışma üzerine tekrar düşünme ihtiyacı doğmaktadır. Gazete, tv ya da internette yer alan suç haberleri, tüketicileri; ihtiyaç olduğuna dair inandırmaya güdülenmiş güvenlik

önlemleri ile ilgili reklamlar, cep telefonlarından uyarı yapan zincir mesajlar ve güvenliğin politikacılar için her zaman bir seçenek olarak kullanılması; korku duygusunu sürekli canlı tutmaya yaramaktadır.

Klaus R. Scherer ve diğ (2004: 557), korku duygusunun evrimsel süreçte süreklilik arz ettiğini ve çevresel tehlike ve tehditleri algılayarak hayatta kalma güdüsünü gündemde tuttuğunu belirtmektedir. Böylece korkuya dair bilgi sürekli olarak yeniden üretilmekte ve onun nesilden nesile aktarımı gerçekleşmektedir.

Korku duygusu ile ilgili buraya kadar devam eden tartışmada onun Habermas'ın hem yaşam dünyasında hem de sistem alanında karşılığını bulmak mümkün görünmektedir. Duygu, bir yanıyla kültürel çevreden beslenen özneler arası bir inşa süreci iken bir yanıyla da sistemin müdahale ettiği bir araç haline dönüşmektedir. Dolayısıyla sistem alanında gündelik hayatın kriminalleşmesi yararına işleyen tüm araç ve unsurların, neticede bir duygu olan suç korkusu ile sonuçlanması, aynı zamanda bu sürecin bir duygu yönetimi olduğunu gözler önüne sermektedir. Kriminolojik olanın gündelik hayata sızmasında etkili olan üç alandan bahsetmek mümkündür. Bunlardan biri medya temsilleri ve politik söylemin oluşturduğu popüler söylem olarak kültür dünyasıdır. İkincisi suç kontrolü ve ceza adaletinin işlediği yönetim dünyasında iken; üçüncüsü, diğer ikisiyle ilişki içinde olmak kaydıyla bu politika biçimleri besleyen sosyal bilimlerde, yani akademi dünyasındadır (Garland ve Sparks, 2000: 192). Kriminolojinin bu üç alandaki uzantı ve etkisinin genişlemesi suç ve suç göstergelerini gündelik hayatın içine yaymıştır. Bu üç alanda da üretilen bilgi ve içerikler kolektif duygunun belli bir noktada toplanmasına ve odakta kalmasına yol açmaktadır.

Kriminalin gündelik hayata aktarılmasında ele alınacak olan ilk alan kültür dünyasıdır. Bu anlamdaki kültür dünyası yalnızca yaşam dünyasına ait özneler arası bir alan olarak düşünülmemelidir. Kültür dünyası sistem tarafından da üretilen ve aynı zamanda yaşam dünyasındaki öznenin gündelik bilgi stokuna etkide bulunan bir alan olarak anlaşılmalıdır. Bu anlamda politika, yeni bir kültürel çevre oluşturmada birincil öneme sahiptir. Bu süreci sağ gerçekçilik ile eşzamanlı olarak ele alabilmek mümkündür. Politikacıların suçu toplumun en önemli problemlerinden biri olarak görmesiyle

başlayan süreç ve ardından bu problemin odağındaki suç bilimcilerin çözüme yönelik uygulamaları, kriminal olanın gündelikleşmesi süreciyle oldukça yakından ilişkilidir. 1960'ların özgürlükçü, refah politikalarından 1970'lerin petrol kriziyle başlayan kaygı seviyesinin yükselmesi yalnızca ekonomik temelli değildir. Bu kriz, geçmişte uygulanan politikalar bağlamında norm ve değer kaybının yaşanması, bireyin kontrol mekanizması olan aile kurumunun sarsılması gibi daha büyük toplumsal değişimlerle ilişkilendirilmektedir. Suç artışı bu büyük değişimlerin yalnızca bir sonucu olarak düşünülmektedir. Sonuç olarak 1980'lerin yeni muhafazakarları geçmiş dönemin tüm uygulamalarını reddederek toplumu yeniden yapılandırmaya girişmektedir:

“Bu politik ve kültürel dönüşüm yeni bir grup ilişki ve sosyal tutumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yüksek derecede korku, kızgınlık ve düşmanlık duygularıyla deneyimlenmiş ve ifade edilmiş olan bu yeni grup ilişkiler 1980 ve 1990'larda inşa edilen suç kontrol politikaları ile sosyal alanı biçimlendirmiştir”(Garland, 2010:76).

Yeni muhafazakâr politikalar yalnızca siyasi alanda değil doğrudan gündelik hayatı değiştirmeyi hedeflemekteydi. Dolayısıyla siyasi alanda üretilen söylem, kültürel yeniden yapılanma üzerinden gündelik bilgiye veri tabanı oluşturmaktaydı. Bu amaca ulaşmak için uygulamaya geçen tüm politikalar kamuoyunun duygularına hitap etmekteydi. *“Katılımcıların kendileri çok çeşitli yargılarını, değerleri ve duygularının gündelik hayat deneyimlerini ve risk algılarını ifade ediyor ve suçun kültürel anlamları, önemi ve dikkat çekiciliğinin paylaşıldığı toplumda değişimlerle bağlantılı bir dizi yoruma cevap olarak üretiyordu”*(Farrall, Jackson ve Gray; 2009: 27). Böylece suç, toplumsal değer kaybının somut bir sonucu olarak tanımlanmakta ve bu tehdit etrafında birleşen kolektif algı yaratılmaktadır. Bu kolektif tehdit algısı doğrudan toplumun ortak duygularını harekete geçirmektedir.

Suç olgusunu ahlaki panikle sonuçlanacak şekilde toplumsal değer ve normlarda meydana gelen değişimle açıklamak suç ve suçlu tanımının genişlemesine neden olmaktadır. Bu, antisosyal davranış olarak etiketlenen, yaygın norm ve değerlerle birebir uymayan birey ve grup eğilimlerini suçlu davranışla eşitleme yoluyla yapılmaktadır. Böylece bu birey ve gruplar, potansiyel suçlu olarak değerlendirilip korku nesnesine dönüştürülmektedir. Çünkü korku da dahil olmak üzere birçok duygu, neyin “ahlaki” ya da “uygun” olup olmadığıyla ilgilidir (LaFolette, 1999: 57). Böylece

söz konusu değerlerin değişimini temsil eden gençlik kültürü ve altkültür grupları potansiyel suçlu bireyler olarak algılanmaktadır. Medyanın da etkisiyle gençlik kültürü kötücül alışkanlık ve davranışlarla ilişkilendirilerek norm ihlalini temsil etmektedir. Aşağıdaki örnekler bu durumu açıklar niteliktedir:

“Alkollü gençlerin kavgası kanlı bitti”(HURRİYET, 2011).

”Zombiye dönüştüren uyuşturucu madde kullanan genç böyle can verdi”(SÖZCÜ, 2017).

“Siirt’te gençlerin bıçaklı kavgası: 1 yaralı” (HABERTÜRK, 2019).

“Kavga ettiği gençleri boğazından bıçakladı”(HBERTÜRK, 2019).

“Kuzey Kırıs’ta 12 yaşındaki çocuk alkol komasına girdi” (SPUTNİKNEWS, 2019).

Hemen her gün medyada karşılaşılabilecek olan bu tür haberler gençlik kültürünü zararlı alışkanlıklar ve şiddet davranışı ile tanımlamaktadır. Politik alan, kültür oluşturan en önemli araçlardan bir diğeri olan medya aracılığıyla normatif değerlerin dışında tanımladığı her davranışı suç ve suç göstergesine dönüştürmektedir. Bu durum suç korkusuna doğrudan etki edebilecek bir algıya yol açmaktadır: *Yaygın suçlu algısı*. Yaygın suçlu, içinde bulunduğu davranış yasal olarak doğrudan suç ile ilişkilendirilemese de suçlu davranma potansiyeli olanı ifade etmektedir. Yeni kriminolojiye göre suç ve sapma bireyseldir. Topluma uyumsuzluk ya da asosyallik suç potansiyeline işaret edebilecek yatkınlıklar olarak değerlendirilmektedir (Garland ve Sparks, 2000: 194). Eşcinsellikle ilgili kriminal algı bu konuda öne çıkan örnekler arasındadır. Eşcinsellik, fiili olarak yasal herhangi bir yaptırımla karşı karşıya kalmadığı halde eşcinsel bireylere yönelik algı kriminalleşmiştir. Toplumun genel geçer kurallarına yönelik tehdit olarak algılanan eşcinsel bireyler, madde kullanımı ya da seks işçiliği gibi suç ve sapma türleriyle ilişkilendirilirler. Trans bireyler için de benzer bir durum söz konusudur. Öyle ki, ülkenin ilk trans birey oyuncusu olan Ayta Sözeri, Ayşe Arman ile yaptığı röportajda kendisinin seks işçiliği yapmak zorunda kalmadığını belirtme gereği hissetmiştir (Arman, 2019). O halde sağ gerçekçilerin tanımladığı suçlu profiline yasal olarak suç işlemiş olması gerekmez. Ahlaki değer ve normlara aykırı olarak değerlendirilebilecek anti sosyal davranışlar ve uyumsuz yaşam tarzı suç tehdidi olarak algılanmaktadır.

“Eğer kişi ahlaki norm ve kuralları kasıtlı olarak görmezden geliyorsa, davranış sıklıkla uygulanıyorsa (birçok kişi tarafından ya da bir kişi tarafından birçok durumda) bu, değerlerin yıkıma uğradığı bir saldırıyı ve grup içindeki kişilerin güvendiği normatif sisteme yönelik bir tehdidi sembolize eder. Bu davranışların mağdurlarının ya da şahitlerinin bu yıkım göstergeleri tarafından gözü korkutulur, ardından gelen güvensizlikle tehdit edilir ve her bir durumda tehdit hissedilir”(Gabriel ve Greve, 2003:606).

Bu durum suçlu ve sapkın davranışın tanımının genişlemesine ve aynı anda belirsizleşmesine neden olmaktadır. Ahlaki norm ve değerlere uygun olup olmama durumu kriminal yorumla birleştiğinde oldukça esnek bir hal almaktadır. Sıklıkla rastlanan herhangi bir davranış kriminal anlamla yüklenebilmektedir. Dilencilerle ilgili algı bu duruma rahatlıkla örnek olarak verilebilir. Dilencilik oldukça sık rastlanılan bir durumdur. Hem kentsel kamusal alanda hem de özel alan sayılabilecek yerleşim alanlarında rastlamanın mümkün olduğu dilenciler, toplum tarafından potansiyel suçlu olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla suç tanımının genelliği ve belirsizliği, yaygın suçlu algısını yaratmakta ve bu algı gündelik hayata nüfuz etmektedir.

Kriminolojinin gündelikleşmesinde kültürel çevre oluşturan araçlardan bir diğeri ve belki de en güçlüsü medyadır (Loo, 2008: 14). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte iletişim araçlarının yayılması ve erişiminin kolaylaşması medyaya özel bir önem verilmesini gerektirmektedir. Suçla ilgili bilgilendirme kaynaklarından birini oluşturan medya, bireyin algısını doğrudan etkileyecek mesajlar üretmektedir (Garofalo, 1981: 844, 845). Medyada yer alan program ya da haberler belli bir dil ve sunum biçimiyle içerik oluşturmakta ve haber değeri olan olayları yayınlamaktadır. Skogan ve Maxfield (1982: 131)’e göre medya, izleyicilerin bir kurgu oluşturmasını sağlayacak faili ya da sonu belli, dramatik içerikleri tercih etmektedir. Böylece izleyiciler takip ettikleri bu içerikler üzerinden kendi yaşamlarına dair sonuçlar çıkarabilmektedir. Buna verilebilecek örneklerden biri Müge Anlı’nın uzun yıllardır devam etmekte olan reality show programıdır. Programın içeriğini gerçek suç olayları oluşturmaktadır. Konu olarak işlenenler arasında cinayet başta olmak üzere dolandırıcılık, çocuk istismarı ve kaçırılma gibi olaylar bulunmaktadır. Her birinin ayrı uzmanlık alanlarına tekabül ettiği bu olaylar açıklığa kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Sabah kuşağında oldukça uzun bir yayın süresine sahip olan bu program son yıllarda başka programların da ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Başka bir yayın organında öğleden sonra Serap Paköz

tarafından sunulan *Gerçeğin Peşinde* isimli program ve bir diğer yayın organında 2018 Haziran ayında 200. bölümüyle final yapana dek Balçiçek İlter'in sunumuyla yer alan *Olay Yeri* adlı program da benzer bir içeriğe sahiptir. Ayrıca görsel ve yazılı basının da bu anlamda kriminal içerikten yararlandığını söylemek mümkündür. Garland ve Sparks(2000:196)'ın deyimiyle gerçek kriminal olaylar medyada birer ürün gibi pazarlanmaya başlanmıştır. Kriminal olayların çeşitliliği, fail ya da mağdur hayat hikâyelerinin sunumuyla birleştirildiğinde ortaya çıkan tablo, suç olayında taraf aktörlerin *herkes gibi, sıradan, normal* yaşamlara sahip olduğudur. Aktarılan bilgi, kriminal olayların hemen herkesin yaşadığına benzer gündelik faaliyetler esnasında gelişmekte olduğudur. Dolayısıyla medya aracılığıyla iletilen içerikler, bir taraftan da izleyenler için bir yaşam tarzı vazetmektedir.

Sunulan kriminal olayların her biri izleyici tarafından ders çıkarılması gereken bir öğretici niteliği taşımaktadır. Örneğin, haftanın beş günü sabah-öğle arası kuşakta program yapan Müge Anlı, Ağrı'da kaybolan bir kız çocuğunun arama çalışmaları devam ederken yaptığı programda ailelere; "*Çocuk istismarı denilen bir gerçek var ortada. Evet, korkutmak için söylüyorum. Korkun. Dışarı bırakmayın çocuklarınızı*" şeklinde seslenmiştir (HABERİNTERNETİ, 2018). Bu, medyanın suç aracılığıyla bir yaşam tarzı ve normatif düzen tesis etme işlevinin en açık göstergesidir. Kim için, neyin, ne zaman tehdit olabileceği, dolayısıyla suç mağduru olma ihtimalinin sınırları medya tarafından izleyenlere aktarılmaktadır. Dolayısıyla medya, kriminal olayları yaşamlarının merkezine almaları gerektiği algısını izleyenlere dayatmaktadır. Böylece Norman Denzin'in bahsettiği kültür yapıcı (culture making institution) kurumlardan biri olarak medyanın "*açıkça kültürel anlam üretiminde*" etkin bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmaktadır (Akt: Peterson, 2006: 124). Bu sebeple medya, bireyin gündelik hayatına dair suç ve suç göstergeleri ile ilişkili birtakım anlamlar üretmektedir. Bunlardan biri *yaygın mağdur algısı*'dır. Yaygın mağdur algısı ile medyada yer alan kriminal olayların sunumunda oluşturulan mağdur profili kastedilmektedir. Söz konusu profil, bireylerin mağdur olma potansiyelini tahmine yönelik bir kalıp yargı sunmaktadır. Olayların ve mağdurların durumlarıyla ilgili verilen detaylı bilgiler, bireylerin bu modelleri kendileri ile karşılaştırmalarına, benzer durumları hayal

etmelerine ve onlara odaklanmalarına sebep olmaktadır (Gray, Farral ve Jackson; 2007: 6; Farrall, Gray ve Jackson; 2007: 15).

Çocuk istismarı, kaçırılma, dolandırılma ve hatta cinayet mağdurları, hemen herkes için ortak olan gündelik hayat faaliyetleri içerisinde suçla karşılaşmaktadır. 2015 yılında “Özgecan Arslan”, toplu taşımada suç mağduru olmuştur. Toplu taşıma kullanımı, hemen her gün milyonlarca kişi için sıradan ve rutin bir faaliyettir. Benzer şekilde çocuk istismarı olaylarının yaşandığı yerler okullar, çocuk parkları ya da toplu taşıma araçlarıdır. Mağdur profilini genişleten içeriklere bir diğer örnek siber suç haberleridir. İş ya da eğlence amaçlı internet ve sosyal medya kullanımının, gündelik yaşamın önemli bir parçası haline geldiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla söz konusu platformlarda “dolandırıcılık”, “sahtecilik” ya da “tehdit” gibi başlıklar haber içeriklerinde sıklıkla yer almaktadır. Bu biçimiyle geniş bir mağdur profili kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Suç olaylarının sıklığının yanı sıra artan farkındalık, bireylerin kendilerini potansiyel mağdur olarak algılamalarına yol açmaktadır:

“Suç farkındalığının yüksek seviyesi gündelik sosyal yaşama gömülü hale gelmiştir ve medyada, popüler kültürde ve yapıli çevrede kurumsallaşmıştır. Bunun sonucunda bireyler, reel ya da potansiyel olarak suç mağduru olarak yaşarlar, ona göre düşünür, ona gör hisseder ve ona göre eylemde bulunurlar”(Garland ve Sparks, 2000: 199, 200).

Bu durum, doğrudan bir mağduriyet yaşanmasa bile dolaylı mağduriyetin en açık örneğini ortaya koymakta ve suç korkusunu tetiklemektedir. Medyada yer alan kriminal içerikli herhangi bir olay yalnızca tarafların kendisince değil, seyirci olarak ona şahit olan herkes için gündelik bir deneyim anlamına gelmektedir.

“Suç ile ilgili konuştuğumuzda (otobüs durağında, pubda, iş merkezlerinde, okul kapılarında, toplum merkezlerinde, mağazalarda, oturma salonlarında) aslında olaylar, vakalar ve hikayeler (bana, sana, senin komşuna, sokakta, köşe başında, şehirde) hakkında konuşmuş oluruz. Ayrıca bir yerde olanlar başka bir yerde yankılanabilir ya da tam tersi herhangi bir yerde olanlar zamanda ve iki farklı mesafede gerilip uzanabilir ve bu gibi durumlarda yerel açıklamalardan daha fazlasına ihtiyaç vardır. Dolayısıyla bu mesele kişisel deneyimle açıklanamaz; gazete röportajlarından, tv yayınlarından, magazinden, filmlerden, politik kampanyalar ve bunlar gibi şeylerden bir dedikodu ya da söylenti akışı meydana gelmektedir. Dolayısıyla bu bakış açısından bakıldığında söylenebilir ki suç; bizim kültürümüzün en genelinden en özeline kadar hemen her noktasından şekillenmektedir”(Sparks, Girling ve Loader; 2001:887).

Gerçek ya da kurgu, suç içeriğinin medya yayın organları tarafından kullanılması, onun yayılmasına, sıradanlaşarak gündelik rutinin bir parçası haline gelmesine neden olmaktadır. Medya ve kitle iletişim araçlarından yayılan suç içerikli bilginin, yerelde olup bitenlerden daha etkili olabileceği düşünülebilir. Çünkü yerelde gerçekleşen olayın detaylarına ulaşmak daha olasıdır. Medyada ise durum tam tersidir. Dolayısıyla bu, medyada yer alan bilginin işlenmesine, dramatikleştirilmesine ve mitleştirilmesine neden olmaktadır. Aktarılan kriminal olay, izleyenler tarafından doğrudan deneyimlenmemesine rağmen, gündelik bilgi stokunda yer almaktadır.

Gündelik bilgi stokuna bilgi üreten ve böylece gündelik hayatın kriminalleşmesi sürecine katkıda bulunan diğer iki alan birlikte ele alınacaktır. Bahsi geçen iki alan çok farklı gibi görünse de aslında birbirlerinden ayrılamaz süreçlerdir. Kriminolojinin bir bilim olarak suça yaklaşımı ceza ve adalet politikalarının uygulandığı yönetim alanına büyük oranda yön vermektedir. Sağ gerçekçilik daha önce de belirtildiği gibi suçun nedenlerini anlamaya yönelmez. Daha ziyade suçun etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik çalışmaktadır. 1980'lerde hızla yükselen oranlar, suç probleminin çözümüne aciliyet kazandırmıştır. Dolayısıyla sağ gerçekçilerin pragmatik formel ve enformel sosyal kontrolü yönetim erki için de uygulanabilir bir seçenek olmuştur. Yeni kriminolojik anlayış kovuşturma, cezalandırma ve ceza adaleti gibi geleneksel hedeflerden ziyade suçu önleme, güvenliği sağlama, zararı, korkuyu ve kaybı en aza indirme gibi tamamen farklı bir hedefe yönelmektedir. Böylesi bir dönüşümle birlikte suç tek elden yönetimden çıkarak sivil toplum da sürece dâhil edilmiş ve böylece suç kontrolü ticarileşmiştir (Garland, 2010: 17). Suç önleme stratejisinde yönetimin sorumluluğunu sivil toplumla paylaşması, bireyin gündelik faaliyetlerini ve eylemlerini bu bağlamda düzenlemesi anlamına gelmektedir. Bireyin suçtan kaçınma davranışı bir rutin haline gelmiştir. Söz konusu değişim, aynı zamanda güvenliğin ticari pazarda bir sektör haline gelmesi sonucunu da doğurmuştur.

Güvenliğin temini ve suçun tespiti için çeşitli güvenlik önlemleri yaygınlaşmaya başlamıştır. Yakın zamana kadar parmakla sayılacak kadar az olan kapalı devre kameralar bugün neredeyse her apartman girişinde bulunmaktadır. Bunun yanı sıra son

zamanlarda ev içinde kurulan ve cep telefonuna bağlanarak her an izlenebilen kameralar, özellikle bakıcı hizmeti alan ebeveynlerin sıklıkla kullandığı bir araçtır. Kişisel çabalar sonucunda elde edilen söz konusu önlem amaçlı araçların yanı sıra merkezi yönetimin de birtakım uygulamaları mevcuttur. İçişleri Bakanlığı tarafından 81 ilde asayişi ve kriminal olayları takip etmek için Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu (MOBESE) sisteminin kurulması örnek olarak verilebilir (VİKİPEDİ, T.Y: “MOBESE”). İl ve ilçe merkezlerinde yer alan bu sistemin kaç adet kamera içerdiği bilgisi tam olarak bilinemezken İstanbul’da kamera sayısından yola çıkılarak Türkiye genelinde 55.000-60.000 arasında kamera olduğu tahmin edilmektedir¹⁷ (Taşçı, 2016: 184). Büyük cadde ve sokakların belirli alanlarında kayıt yapan kameralar; çalıntı araç tespitinden, işyeri ya da konut soygununa kadar çok çeşitli suçlarla ilgili bilgi depolamaktadır. Bunun yanı sıra yine teknolojinin sunduğu imkânlarla gündelik hayatı kapsayan birçok güvenlik uygulaması bulunmaktadır. Parmak izi ya da retina tarama sistemleri, kredi kartlarından yapılan harcamaların içerikleri, gsm operatörleri aracılığıyla konum belirleme, internet ağı üzerinden kullanıcı hareketleri gibi birçok güvenlik sistemi hemen her bireyi günde birkaç kez kayıt altına almaktadır.

Suç problemiyle ilgili bilimsel bilgi üreten sağ gerçekçi kriminolojinin gündelik hayatlaşmasına yol açan unsurlardan biri de kent ve suç ilişkisine yaptığı vurguyla ilgili görünmektedir. Bunu iki biçimde ortaya koyduğu söylenebilir. Birincisi özellikle sokak suçlarına yaptığı vurgunun bir neticesi olarak suç ve suç göstergelerinin kentsel kamusal alanla özdeşleşmesidir (Monteiro, 2006: 620). Kentlilerin erişimine eşit derecede açık olan kamusal alan yağma suçlarının ve şiddetin yaygın bir şekilde gerçekleştiği alanlar olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla kentsel alanlar suç mağduriyeti için risk oluşturmaktadır. Sağ gerçekçiliğin suçu kentle eşitleyen kabullerinden diğeri ise; artan göç, nüfus yoğunluğu, tam zamanlı çalışma gibi kentsel dinamiklerin yüz yüze ilişkileri ve yerel bağlılıkları zayıflatmasıdır (Garland, 2010: 84; Skogan, 1988: 40). Böylece kentli yaşam tarzı bireylerin hem birbirlerine hem de yaşadıkları yere aidiyet geliştirmesine engel olmaktadır. Bu iki süreç bir arada düşünüldüğünde kent yaşamı suça engel olamadığı gibi ortaya çıkmasını da kaçınılmaz hale getiren bir bütün olarak

¹⁷Çalışma alan olarak Trabzon’da yer alan MOBESE adediyle ilgili herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Ancak Trabzon’daki MOBESE görüntülerine internet üzerinden erişilebilmektedir (Trabzon Büyükşehir Belediyesi, t.y).

değerlendirilebilir. Yakın zamanda özellikle büyük kentlerde asayişi sağlamak adına gerçekleştirilen uygulamalar bu algıyı destekler niteliktedir. Örneğin İstanbul'un mahalle ve çarşılarında görev alması için 2 bin bekçinin istihdam edilmesi planı, suç ve suç göstergesi olarak algılanabilecek bir gelişmedir (INTERNETHABER, 2017). Bezer şekilde 13 Nisan 2019 tarihli bir internet haber sitesi 81 ilde görev almak üzere 8 bin bekçi alımının gerçekleşeceğini duyurmaktadır (HABERTÜRK, 2019).

Kent alanlarında asayişi sağlamak ve suç olaylarını azaltmaya yönelik bu uygulamalar formel kontrolün en açık örneklerinden biridir. Ancak bu uygulamalar, suç ve suç göstergelerini kent alanında görünür kılmaktadır. Böylece onu kentsel yaşamın bir uzantısı olarak tanımlayarak gündelik yaşam faaliyetlerinin yürütüldüğü tüm alanlarda normalleştirilmesi sağlanmaktadır. Kentli her birey; kent içinde ikamet eder, ulaşım için toplu taşıma ya da özel araç kullanır, seyahat eder, işe gider, alışveriş yapar ya da boş zaman faaliyetlerini icra eder. Bu esnada bir taraftan da yağma, hırsızlık, dolandırıcılık, dilencilik ve şiddet içeren tüm diğer suçlar da gerçekleşmeye devam etmektedir. Bütün bu faaliyetler kentlilere açık kamusal alanda gerçekleşmektedir. Dolayısıyla gündelik faaliyetlerin gerçekleştiği kentsel kamusal alanın suç ve suç göstergesi barındırıyor olması aynı zamanda onların gündelikleşmesi olarak okunabilir.

Suç ve suç göstergelerinin gündelik hayata kodlanması sürecinde değinilmesi gereken bir diğer süreç korku duygusunun gelecek yönelimli olmasıdır. Üzüntü, keder gibi duygular geçmiş yönelimli iken, korku gelecekte gerçekleşme ihtimaline karşı gelişen bir duygudur. Ben-Ze'ev (2001: 474) geleceğin bugünden daha uzun bir süreye sahip olduğunu ve bu nedenle bizi daha çok meşgul ettiğini belirterek gelecekteki olayların uzun süre odakta olmasının algıda daha güçlü ve merkezi bir yer işgal ettiğini eklemektedir. Dolayısıyla suçtan korunma amacıyla suç kontrolü ve güvenlik tedbirleri aynı zamanda bir gelecek inşasıdır. Suçla nasıl mücadele edileceği, suç mağduriyetinden kaçınma yolları, suç azaltmada kullanılacak araç ve yöntemler gündelik olarak üretilerek gelecekte güven ortamının sağlanması amaçlanmaktadır. Böylece gelecek inşası gündelik bilginin aktarımıysa; bunun en iyi ve bilindik yolu, gelecek neslin söz konusu bilgiyle donanmasıdır. Buradan hareketle tüm bu gündelik hayatın kriminalleşmesi ya da kriminalin gündelikleşmesi sürecinin esas sonucu bu bilgi

aktarımına kriminal bilginin yerleşmesidir. Böylece kriminal olan gündelik hayatı biçimlendirirken gündelik hayat da kriminal bilgiyi işlemekte ve aktarmaktadır. Sonuç olarak kriminal içerikli gündelik bilgi yaygın bir biçimde yaşama rehberlik etmektedir:

“Korku, bizim gündelik pratiklerimizin doğasını -her zamanki çocuk bakımı, seyahat, tüketim ve aile ile ilgili düzenlemeler rutini- yansıtır. İzleme, korunma ve savunma kapasitemizin teknolojik gelişim normalizasyonu buradaki düşüncelerden biridir: Kameralar, aydınlatmalar, parmaklıklar, şifreler, alarmlar ve kodlamalar dikkat çekmeden rutin işlemlerimizi biçimlendirir. Aynı zamanda endişelerimizdeki nesnelere korkululuğu bizim algımıza dışsal etkilerden ve sembollerden gelip yerleşir; onlar anlayışımızdan ya da kontrolümüzden kaçan değişiklik ya da bozulmaların bildirme kipidir; ya da belki de güvenliği ve güvenilirliği sinir bozucu bulabileceğimiz ve şüpheye düşürmek için iyi bir nedene sahip olabileceğimiz bir geleceği belirler”(Sparks, Girling ve Loader; 2001.886).

Kriminal bilgi, gündelik hayat ve ona dair faaliyetlerin merkezinde yer almaktadır. Herkesin, her yerde ve herhangi bir zamanda suça maruz kalabileceği algısı tüm yaşamı yeniden düzenlemeyi gerektirmektedir. Toplumun en savunmasız bireyleri arasında yer alan çocuk, düzenlemenin ana unsurunu oluşturmaktadır. Buna sağ gerçekçiliğin refah dönemindeki zayıf aile bağları ve çocuk yetiştirmedeki ‘özgürlükçü’ tutumun suçlu yarattığı yönündeki vurgusu da eklendiğinde durum daha da belirgin hale gelmektedir.

Kriminal bilginin gündelikleştiği ya da gündelik bilginin kriminalleştiği iddiasının öne sürüldüğü bu bölümde süreci anlamaya yönelik araç ve unsurlar üzerinde durulmuştur. Buna göre, gündelik hayat bir çeşit toplumsallaşmanın kullanma kılavuzu olarak düşünülebilmektedir. Doğduğu andan itibaren toplumun bir parçası olan birey için gündelik hayat, toplumsal yaşama ait ipucu ve örnekler bütünüdür. Gündelik hayat, kültürel olarak üretilen anlam ve yorumlama şemalarının bir araya gelmesiyle oluşan bir bilgi stoğudur. Dolayısıyla öznelerin yapıp ettiklerini biçimlendirmesi, toplumsal anlam ve semboller üreterek toplumu yapılandırması itibariyle de pratiğe veri sağlayan bir anlamlar akışıdır. Bu durumda gündelik hayatın kriminalleşmesinden kast edilen, gündelik pratiklere veri sağlayan bu bilgi stoğunun içeriğinde suç ve suç göstergelerinin bulunmasıdır. Kriminalin gündelikleşmesinden kast edilen ise suç ve suç göstergelerinden bu bilgi stokuna veri aktarılmasıdır. Dolayısıyla bu, birbirini tamamlayan karşılıklı bir süreç olarak yorumlanabilmektedir. Bu işleyişi anlayabilmek adına Habermas’ın yaşam dünyası ve sistem kavramları kullanılmıştır. Buna göre yalnızca özneler arası yaşam dünyasında değil, sistem tarafından üretilen bilgi de

gündelik bilgi stokuna etki etme gücüne sahiptir. Bu bağlamda hem öznelar arasında hem de sistem aracılığıyla bilgi üreten araç ve unsurlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Politik alan ve medya gibi araçlar sayesinde popüler kültürün bir parçası olarak kültürel düzeyin, suç problemini kentleşme süreciyle özdeşleştiren ve suçtan korunmak için yine kentsel düzeyde formel ve enformel sosyal kontrolü vazeden akademik düzeyin bu süreçte öne çıktığı görülmektedir. Bu alanlar, Habermas'ın yaşam dünyasına bilgi aktaran sisteme işaret etmektedir. Özneler arasında üretilmeyen ancak özneler arası dolaşıma etki eden bu alanlar gündelik hayatın kriminalleşmesi sürecinde etkin rol oynamaktadır. Bu araçların ürettiği bilgi gündelik hayata eklemlenerek suç ve suç göstergelerinin oluşmasına, yaygınlaşmasına, sıradan ve rutin hale gelmesine neden olmaktadır. Böylece suç ve suç göstergelerinin gündelik hayattaki doğrudan ya da dolaylı deneyimi suç korkusu sonucunu da beraberinde getirmektedir.

3. BÖLÜM

MEKÂNIN SOSYAL KONTROLÜ KOMŞULUĞUN İNŞASI

3.1.MEKÂNIN KONTROL SİĞİNAKLARI: GÜVENLİKLİ SİTELER

“Gündelik hayat, daima bireyin yakın çevresinde yer alır ve onunla ilişkilidir. Bir kralın gündelik yaşam alanı onun ülkesi değil avlusudur” (Heller, 1984:6).

Bu bölümde çalışmanın temel bağlamlarından biri olan güvenli site, ortaya çıktığı koşullar çerçevesinde ve özellikle suç korkusu ile ilişkisi içerisinde anlaşılmaya çalışılmaktadır. Konut biçiminin önemli bir boyutunu yansıtan güvenli siteler yeni kentsel mekânlar olarak değerlendirilebilir. Bahsi geçen mekânlar 1980’li yıllardan itibaren Türkiye’de de dünyadaki örnekleriyle eşzamanlı olarak ortaya çıkmış ve hızla gelişme göstermiştir. Küresel, politik, ekonomik ve kültürel gelişmeler için de dönüm noktası olan bu yılları takiben güvenli sitelerin, kent yapılanmasının önemli uzantıları olduğunu iddia etmek mümkündür. Söz konusu çok katmanlı sürecin çalışma açısından en önemli sonucu yeni bir mekânsal mantık ve yaşam tarzı ortaya çıkarmasıdır. Bu alanlar, kenti yalnızca fiziksel olarak değil; aynı zamanda bireysel yaşamı, aile biçimlerini ve komşuluk ilişkilerini de kapsayacak şekilde; sosyal örgütlenme boyutuyla da değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde konu, ilgili boyutlarıyla açılmaya ve geliştirilmeye çalışılmıştır.

Güvenli sitenin ortaya çıkış mantığını ve anlamını ortaya koyarken onu suç algısıyla birlikte ele alma zorunluluğu doğmaktadır. Tartışmanın ilerleyen bölümlerinde de değinileceği gibi güvenli site, “güvenli alanlar” yaratma prensibiyle yakından ilişkilidir. Söz konusu alan mantığını besleyen önemli kaynaklarından biri suç olgusudur. Açık bir şekilde ifade etmek gerekirse; güvenli sitelerin ortaya çıkmasında, yaygınlaşmasında ve kent yaşamında ağırlık kazanmasında, zamana özgü suç algısı ve suç korkusunun etkin rol oynadığını söylemek mümkündür. Buradan

hareketle çalışmanın bu bölümü, birbiriyle ilişkili iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada güvenli site, kendisini ortaya çıkaran çok boyutlu kentsel süreçler içerisinde ele alınmaktadır: “Güvenli site nasıl ortaya çıkmıştır?”, “Hangi kentsel süreçler güvenli sitenin ortaya çıkmasını etkilemiştir?”, “Güvenli sitenin kentsel örgütlenmedeki karşılığı nedir?”, “Güvenli siteler nasıl bir yaşam tarzı inşa etmektedir?” gibi sorularla oluşumun ontolojik boyutları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonrasında yeni kentsel mekânlar olarak güvenli siteler suç olgusu ile ilişkisi bağlamında ele alınacaktır. “Güvenli sitelerin ortaya çıkmasında suç ve suç algısı etkili midir?”, “Suç literatürünün mekânla ilişkisi nedir ve bu ilişkide güvenli siteler nasıl konumlandırılabilir?”, “Bahsi geçen mekânlar suç korkusunu nasıl etkilemektedir?” ve “Güvenli siteler suç korkusu bağlamında ne gibi anlam ve semboller üretmektedir?” gibi sorularla tartışma genişletilecek ve çalışmanın temel bağlamıyla ilgili bir değerlendirme elde edilmeye çalışılacaktır.

Güvenli site kavramı 1980’lerden itibaren gerek Kuzey Amerika ve Batı Avrupa’da ve gerekse Türkiye’de görülmeye başlamış kentsel bir konut biçimini tanımlamaktadır. Bu yapıları ifade eden *geçitli toplum* (gated community), *müstahkem yerleşim* (fortified enclave) veya *refah adacıkları* gibi farklı kullanımlar mevcut ise de temelde kast edilen şey burada kullanılan şekli ile *güvenli site*¹⁸’dir. Güvenli site; halkın erişiminin sınırlandırıldığı (Blakely ve Snyder, 1997: 303), fiziksel ya da elektronik bariyerler ve içeride devriye gezen profesyonel bir güvenlik görevlisinin bulunduğu (Low, 2008: 50), çoğu zaman etrafı çevrelenmiş yüksek duvarlarla kentin geri kalanından ayrılmış (Atkinson ve Flint, 2004: 878), kendi yasal bünyelerini ve altyapılarını oluşturarak daha çok bir şirket tarafından yönetilen (Atkinson ve Blandy, 2005: 177) yerleşim yerleridir. Dolayısıyla bu çalışmada ele alınan şekliyle güvenli site tüm bu özellikleri içermektedir. Ancak bu tanımlamalar dahilinde düşünüldüğünde bu çalışma için en önemli özellik bir güvenlik görevlisinin varlığıdır. Güvenlik görevlisi fiziksel bariyer ve engeller dışında farklı bir sembolik anlam taşımaktadır. Bariyer, engel ya da güvenlik kameraları gibi fiziksel donanımlar güvenlik ihlalinin tespitinde işlevi olan donanımsal mekanizmalardır. Oysa güvenlik görevlisi interaktif ve müdahale esnekliğine sahip bir

¹⁸Türkçe literatürde de bu şekilde kullanılması sebebiyle çalışma boyunca güvenli site şeklinde kullanılacaktır.

güvenlik şeridini temsil etmektedir. Yalnızca güvenlik ihlalini değil ihtimalini de tespit ederek inisiyatif kullanma yetkisine sahiptir. Bu önemli nokta vurgulandıktan sonra çalışmada ele alınan güvenli site tanımı da doğrudan ortaya çıkmaktadır: Bulunduğu alan itibarıyla kentin geri kalanından –fiziksel engeller ya da bariyerlerle- izole edilen, site giriş çıkışlarında yabancılara yönelik kontrolün ve site içi güvenlikle ilgili tüm sorumluluğun profesyonel bir güvenlik görevlisi tarafından devralındığı bir yerleşim birimidir.

Güvenlikli siteleri ele alan ilk önemli çalışma *Fortress America: Gated Communities in the United States* isimli kitabın yazarları E. Blakely ve M. G. Snyder'dir. Sonrasında yaptıkları önemli çalışmalarla da isimlerinden söz ettiren bu yazarlara göre güvenli siteleri üç kategoride ele almak mümkündür: *Yaşam tarzı toplulukları*, *prestij toplulukları* ve *güvenli bölge toplulukları*. Yaşam tarzı toplulukları, içinde yaşayan sakinler için boş zaman aktivitesi ya da sayfiye yeri imkânı sağlarken; prestij toplulukları üst düzey yönetici, idareci ve profesyonel meslek sahipleri için alt birimler sunmaktadır. Güvenli bölge toplulukları ise birincil amacın “çevredeki tehdit ve tehlikelerden” korunma olduğu oluşumlardır (Blakely ve Snyder, 1998: 58). Bu sınıflandırmada belirleyici özellik önceliğin ne olduğuna bağlıdır¹⁹. İlk etapta amaç bir yaşam tarzına dahil olmak ise birinci kategoride; güvenlik ise üçüncü kategoride bir yerleşim tipini meydana getirmektedir. Ancak pratiğin tam olarak bununla örtüştüğünü söylemek pek mümkün görünmemektedir. Kategorilerin ortaya çıkmasına imkân veren bu özellikler çok rahatlıkla farklı kategoriler için de geçerli olabilmektedir. Örneğin güvenlik alan sağlama iddiasındaki bir site, kendi konut sakinlerine birtakım imkânlar (yüzme, fitness gibi spor kulüpleri) sunabilmektedir. Başka bir örnekle, sosyo-ekonomik olarak “türdeş bir topluluk yaşamı” vadeden bir site aynı zamanda güvenlik donanımına sahip olabilir. Dolayısıyla kategoriler arasındaki bu sınırlar oldukça esnek ve geçirgendir. Bu noktada belirleyici olan konut sakinlerinin temel motivasyonudur. Bu motivasyon aynı zamanda güvenli sitelerin ortaya çıkmasını ve yaygınlaşmasını sağlayan kentsel süreçleri de yansıtmaktadır.

¹⁹“Blakely ve Synder güvenli topluluklar için dört temel özellik tanımlamıştır. Bunlar; kapalılık özelliği, güvenlik özelliği ve bariyerler, konfor ve fonksiyonel tesisler ve kullanıcıların özelliği'dir. Jill L. Grant ve Lindsey Mittelstead ise buna dört özellik daha ekleyerek kriterleri arttırmaktadır. Bunlar ise; kullanım tasarrufu, konum, boyut ve politik bağlam'dır”(Grant ve Mittelstead, 2004: 917).

Güvenlikli sitelerin, 1980’li yıllarda yaşanan büyük değişim ve dönüşümler sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir. Bu dönem; refah devleti politikalarının başarısız ilan edildiği, küreselleşmenin yoğunlaştığı ve neoliberal politikaların yükselişte olduğu zamanlara karşılık gelmektedir (Low, 2008: 51; Glazse, 2005: 225). Meydana gelen bu değişimler üretim biçimlerinden emek ve iş gücü piyasalarına; kent örgütlenmesinden yaşam tarzlarına kadar birçok toplumsal alanı yeniden yapılandırmıştır. Dolayısıyla güvenlikli siteleri anlamlandırma noktasında neoliberal bağlam önemli bir arka plan olarak değerlendirilmelidir. Sonia Roitman (2010: 33, 34), güvenlikli sitelerin ortaya çıkmasını yapısal ve öznel süreçler olarak ikiye ayırmaktadır. Küreselleşme ve neoliberal politikaların toplumu dönüştürücü etkisiyle artan kutuplaşma/ayrışma ortamı ve devletin alt yapı hizmetlerinden çekilmesiyle güvenlik tedbirlerinin özelleşmesi yapısal süreçler arasında yer almaktadır. Öznel süreçlerin başında ise; suç korkusu ile yüksek bir statü ve sosyal gruplar içinde farklılaşma arzusuyla şekillenen homojen bir yaşam tarzı gelmektedir. Önceleri devlet eliyle güçlendirilmeye çalışılan birçok alan – sağlık, eğitim, barınma...vb- zamanla sermayeye ve özel girişimlere bırakılmıştır. Güvenlik hizmetlerini de kapsayacak şekilde devletin yetki alanının daralmasıyla bireyler, kendi güvenlik tedbirlerini alması için teşvik edilmiştir. Güvenlikli site de bu ihtiyacı karşılamaya yönelik pratiklerden biridir. Neoliberal politikalar ve küreselleşmenin, kentin yeniden yapılanması sürecine etkide bulunan bir diğer uzantısı ise yeni iş alanlarının, meslek gruplarının ve profesyonellerin ortaya çıkmasıdır. Bu süreçle birlikte ortaya çıkan yeni orta sınıfın yaşam tarzının farklılaştığı ve bunun da kente yansıdığı görülmektedir. O halde denilebilir ki; neoliberal dönüşümler ve toplumsal yeniden yapılanma burada ele alınan şekliyle kent yaşamında yeni bir mekân inşasına yol açmıştır. Bu çalışma özelinde düşünüldüğünde; bu yeni mekânsal mantığın önemli bir uzantısı olarak güvenlikli sitelerin ortaya çıkmasına ve yayılmasına yol açan iki önemli gelişmeden bahsedilebilir. Bunlardan biri, artan suç korkusu ve algısına rağmen devletin güvenlik politikalarını bireye devretmesidir. Her dönemde önem arz eden ancak 20. yüzyılın son çeyreğinde daha da hissedilir bir mesele haline gelen güvenlik, piyasa endeksli neoliberal politikalar tarafından bir tüketim nesnesine dönüştürülerek sorumluluğu bireye yüklemiştir. İronik bir biçimde güvenlik, bir taraftan kent yaşamının en önemli problemlerinden biri olarak belirlemekle öte taraftan da

devletin ilgi ve yetki alanı olmaktan çıkarılmıştır. Setha Low (2008: 48)'un da ifade ettiği gibi bu gelişmelerle birlikte kentli birey veya topluluklar, algılanan tehlikelerden korunmak için sorumluluk yüklenmekte ve teşvik edilmektedir. Özel kilit ya da şifre uygulamalarından kapalı devre kamera sistemlerine kadar teknolojik gelişmelerle de birebir bağlantılı bu güvenlik aygıtları bireysel kullanıma sunulmuştur. Buradaki mantık, çözüm odaklı değil kaçınma odaklı işlemektedir. Dolayısıyla sürekli yeniden üretilebilir bir alan olarak güvenlik meselesi neoliberal piyasa için *altın yumurtlayan tavuk*'tur. Tam da bu noktada Ann Dupuis ve David Thorns (2008: 148) güvenli siteleri, bu sürecin bir ürünü olarak değerlendirmektedir. Güvenli siteler, kendi güvenliğini temin etme sorumluluğundaki birey için bir kaçınma/korunma pratiğidir.

Neoliberal politikaların kentin yeniden yapılanması ile ilişkisinin bir diğer boyutu yeni orta sınıfın²⁰ kendine has gelişen yaşam tarzıdır. Hatice Kurtuluş, bu yeni orta sınıfın ayırt edici özelliğinin tüketim biçimleri olduğunu ifade etmektedir. Ona göre; geleneksel orta sınıf, alt sınıflarla bir arada yaşama eğilimi gösterebilirken; yeni orta sınıf kentin *şiddetinden* ve *kirliliğinden* uzaklaşarak kendini ayırtarmakta ve kimliğini mekân üzerinden yeniden inşa etmektedir (Kurtuluş, 2003: 88). O halde denilebilir ki; yeni orta sınıfın tüketim biçimleri konut tercihleri üzerinden ete kemiğe bürünmektedir. Bunun öncelikli adımı da mekânda görünür olmaktır. Gelir düzeyi yüksek bu gruplar, hem tüketim faaliyetlerini bir bütün olarak sergileyebilecekleri hem de ortak yaşam tarzı geliştirebilecekleri bir çevreyle bir arada yaşamayı tercih etmektedir. Bu durum, mekân ile ilişkili bir kimlik inşası olarak anlaşılabilir. Amos Rapoport'un ekolojik yaklaşım temelli *tasarım ortamları* (design environments) kavramına göre, insan grupları normatif değerler neticesinde bir araya gelmekte ve böylece bir grubu diğerinden ayıran belirgin ve tipik bir yaşam tarzı oluşmaktadır (1980: 9). Güvenli siteler bu bağlamda yeni orta sınıfın yaşam tarzına uygun mekânlardır. Aynı gruptan insanlarla bir arada

²⁰ “Yeni orta sınıf en az kolej olmak üzere üniversite ve üstü eğitilmiş, evi ve araba sahibi, yıllık 6000 \$'ın üstünde gelirli, orta sınıf ya da işçi sınıfı kökenli, yüksek pozisyonlu ve prestijli bir işte maaşlı çalışanlar”dan oluşmaktadır”(Arslan, 2012: 80).

Neoliberal politikalar neticesinde ekonomik yapıda meydana gelen değişimlerle yeni meslek ve profesyoneller ortaya çıkmıştır. “Sermayenin üretim faaliyetlerinden finans, hizmet sektörleriyle, kentsel rantlara kayma hızına bağlı olarak sayıları artmaktaydı. Uluslararası ticaret, bankacılık, aracı kurumlar, finans-yatırım danışmanlık kurumları, halkla ilişkiler-reklam-pazarlama kurumları ve çokuluslu ya da ulusal üstü şirketlerin Türkiye ofislerinde çalışan 30-45 yaş arası, iyi eğitilmiş bu grup, aynı zamanda küresel tüketim kültürünün de en başarılı taşıyıcısıydı”(Kurtuluş, 2003: 88).

yaşamaya, farklı olanlarla ayrılmaya olanak vermektedir. Sahip olunan yaşam tarzı, bu sitelere giriş için bir anahtar niteliği taşıırken; mekânın kendisi de bu yaşam tarzlarının yeniden üretilmesinde ve sürdürülmesinde işlevsel bir role sahiptir.

John R. Aiello ve Donna E. Thompson (1986: 168)'ın bazı karakteristik mekânsal özelliklerin davranış kalıplarını etkilediğine dair kabulü dikkate alındığında mekân ve yaşam tarzı arasındaki ilişki daha da netleşmektedir. Yaşam tarzı davranışsal kalıplardır. *“Kültürle ilişkili olarak belirli bir gruba has eşyaları, yerleri ve zamanları kullanış şeklidir”*(Chaney, 1999: 15). Bu bağlamda güvenli siteler belirli bir davranış biçimi içermekte/ oluşturmaktadır. Dolayısıyla güvenli siteler üzerinden inşa edilen mekânsal kimlik, bütünüyle normatif/ahlaki bir davranış biçimiyle örtüşmektedir. Bu biçim komşuluk ilişkilerinden tüketim kalıplarına, çocuk yetiştirme pratiğinden misafir ağırlamaya kadar her türlü davranış biçimini kapsamaktadır. Tüm bu davranış kalıpları mekânda gerçekleşmektedir. Dolayısıyla mekân seçimi ve o mekânı inşa süreci de yaşam tarzından bağımsız düşünülmemelidir. Bu durumda yeni kentsel mekânlar olarak güvenli sitelerin ürettiği –ya da güvenli siteleri üreten- yaşam tarzının bileşenlerine daha yakından bakma zorunluluğu doğmaktadır.

Güvenli siteler genellikle kent merkezinin uzağında konumlanmış yerleşimlerdir. Bu mesafe yaşam tarzıyla ilişkili fiziksel ve sembolik anlamlar taşımaktadır. Kent merkeziyle söz konusu bu uzaklık yeni orta sınıf için hem farklı sınıf ve gruplardan ayrılmayı hem de kendi içinde türdeş bir bütünleşmeyi ifade etmektedir. Yeni orta sınıf, kentin barındırdığı farklı gruplarla bir arada yaşamak istememektedir. Kent yalnızca suç ve düzensizliği değil kendi yaşam tarzıyla uyumlu olmayan diğer bütün unsurları da temsil etmektedir (Fishman, 1987: 22; Caldeira, 2000: 213). Bu boyutuyla ayrışma, hem fiziksel hem de sosyal anlamda kentin bütününden kopmayı ifade etmektedir. Bu ifade genişletilecek olursa; yeni orta sınıfın yakın çevresiyle yalnızca gelir, meslek ya da statü üzerinden değil; gündelik uğraşlar, hobiler veya boş zaman aktiviteleri gibi sosyo-kültürel göstergeler açısından da ortaklık talep ettiği sonucuna ulaşılabilir. Bu ortaklığı paylaşmadığı gruplarla yalnızca komşuluk etmekten kaçınmamaktadır. Aynı zamanda etkileşimden ve iletişimden de izole olmayı arzu etmektedir. Bu keskin

ayrışma²¹ kent yaşamıyla ilgili iki önemli özelliği tersine çevirmektedir. Bunlardan biri kentin; farklı sınıf, ırk ve kültürden her birey ve grubu aynı anda içinde barındırması ilkesinin ihlalidir. Marshall Berman (2013:204), bu durumu Charles Baudelaire'ın Paris Sıkıntısı adlı eserinde yer alan *Yoksulların Gözleri* adlı şiiriyle gözler önüne sermektedir. Buna göre modern kent, ayrışma mekânlarını barındırıyor olsa da yapısı itibariyle farklı unsurlar arasında etkileşim alanlarına sahiptir. Güvenlikli site ve banliyö yaşam tarzı ise kenti bu anlamda bozguna uğratmaktadır.

Güvenlikli sitenin sunduğu yaşam tarzı ayrışmayı sistematikleştirmektedir. Daha önce farklı unsurları bir araya getiren kent sokakları bu anlamda işlevsiz kalmaktadır. Kent uzağında yaşayan site sakinlerinin özel araç kullanımının yaygınlığı da düşünüldüğünde yerleşim yerinin kapısında başlayıp yine kapısında biten kent içi seyahat pratiği bu etkileşimi sınırlandırmakta ve en aza indirmektedir²². Tersten okunduğunda da meselenin farklı bir boyutu göze çarpmaktadır. Fiziksel olarak kente dâhil olan ancak işlevsel anlamda kentten ayrılan bu mekânlar, kentli diğer sakinler için erişimin kısıtlandığı mekânlardır. Dolayısıyla kentsel alanlara eşit erişim hakkının ortadan kalktığı görülmektedir. Bu bağlamda kentsel ayrışmanın diğer bir sonucu da, kamusal alan özelliklerinin daralması ve zayıflamasıdır. Williams, konut alanlarının kamusal alanla özel alan arasında bir kesişme noktası olduğunu belirtmektedir. Yerleşim yerleri yalnızca gündelik hayatı içermez; yanı sıra bireyler arası, haneler arası ve kurumlar arası etkileşim ve iletişimin yeniden üretildiği alanlardır (Akt: Erder, 2002: 30). Güvenlikli site yaşamıyla konut yerleşiminin bu yönü işlevsizleşmektedir. Site sakinleri diğer kentlilerle iletişim ve etkileşimi site sınırları içine taşıma amacındadır. Williams'ın bahsettiği kamusal ve özel alanın kesişme noktası olarak yerleşim yeri, güvenlikli site yaşamıyla özelliğini kaybetmiştir. Başka bir deyişle kentle arasına keskin bir mesafe koyan yaşam tarzıyla güvenlikli site, kamusal alan mantığını site sınırları

²¹Toplumsal ayrışmanın sınıflı/hiyerarşik toplum yapısının olduğu her dönemde var olduğunu eklemek gerekmektedir. Ancak bu ayrışma, günümüzdeki biçimiyle yerleşim alanlarının sistematik olarak ayrışması olarak dışavurmamaktaydı (William ve Smith, 2015:274). Benzer şekilde Kurtuluş da kapitalist döneme kadar ayrışmanın gelir ya da sınıf temelli değil etnik köken ya da din-cemaat temelli bir ayrışma olduğunu belirtmektedir (2003: 77).

²²Bununla ilgili olarak Teresa P. R. Caldeira, kamusal alanların elitlerin araba ile yoksul insanların ise yaya veya toplu taşıma ile dolaştığından bahseder ve ekler: “*Halka açık caddede yürümek, birçok şehirde sınıfların bir işareti haline geliyor, seçkinlerin vazgeçtiği bir aktivite. Artık sokakları bir sosyalleşme alanı olarak kullanmamakla birlikte seçkinler artık sokak hayatının yerleşim bölgelerine girmesini engellemek istiyor*”(Caldeira, 1996:314).

içine taşınma arzusundadır. Gündelik karşılaşmalar, etkileşim biçim ve pratikleri sınırlar içinde kalanlarla birlikte inşa edilme eğilimindedir. Teresa P. R. Caldeira'nın belirttiği gibi özel yerleşim bölgeleri, modern anlamdaki kamusal alanla tüm ilişkilerini kopartma ve inkâr etme ilişkisi geliştirir.²³ Ona göre, bu yeni etkileşimin niteliği şüphe ve kısıtlama ile belirmektedir (2000: 258). Kamusal alanın eşit erişim ve herkese açık olma özelliği güvenli site yaşamında dışa kapalılık ve içte kültürel türdeşlik biçimine evrilmiştir. Dolayısıyla bu yerleşimler bir iç/dış ikiliği üzerinden kristalize olmaktadır. Sınırların içinde kalan komşuluk, aile, boş zaman ve gündelik hayat idealize edilirken; kent ve iş yaşamı ise bu alandan keskin bir biçimde ayrılmaktadır. Dolayısıyla bu dikotomik ayrım meselenin özünün mekânsal ayrışmadan çok daha geniş boyutlara ulaştığının göstergesi olarak yorumlanabilir²⁴. Köksal Alver (2013: 44) bu ayrışmanın içerdeki ve dışardaki için farklı toplumsal deneyim ve duygu durumlarına yol açabileceğini belirtirken; Kurtuluş (2005b: 183) bu şekilde hem geniş kent alanının hem de yerleşim bölgesinin politik ve gündelik hayatının ayrıştığını ve modern toplumun aşındığını ifade etmektedir²⁵. Dolayısıyla güvenli siteleri ortaya çıkaran ve mekân üzerinden şekillenen bu ayrışma toplumsal yaşamın derinliklerine ulaşabilecek boyutta sorunlara neden olmaktadır. Kendisinden farklı bir yaşam tarzıyla temassızlık, birey ve grupları ortak norm ve değerlerden uzaklaştırmaktadır. Bu sürecin devamında olası sonuç “farklı dünyaların insanları”nın toplum olma özelliğini yitirmesi olarak değerlendirilmektedir.

Güvenli siteleri ortaya çıkaran kentsel süreçlerin diğer bir boyutu ise artan suç algısı ve suç korkusudur. Yeni orta sınıfı kent merkezinden uzaklaştıran yalnızca lüks tüketim arzusu değildir. Sencer Ayata; kent hayatının kargaşa ve düzensizlik niteliğinin, orta sınıfın ayrışma arzusuna önemli bir temel oluşturduğunu ifade etmektedir. Ona göre “düzen üzerinde ısrarla durmak orta sınıf zihniyetinin önemli bir özelliğidir”(2012: 41).

²³Güvenli site mantığının geleneksel kamusal alanı aşındıracağına dair bir diğer çalışma bkz. Davis, 2006:227

²⁴Güvenli sitelerin ayrışmaya yol açtığı iddiasına karşılık aksini öne süren yaklaşımlar da mevcuttur. Buna göre kentin çevresinde ve görece daha yoksul bölgelerinde inşa edilen güvenli siteler, daha önce hiçbir şekilde temas etmeyen sosyal grupları bir araya getirdiği ve hatta bu sitelerin orada yaşayan insanlar için bir istihdam alanı yarattığı öne sürülmektedir (Roitman, 2010:36).

²⁵Bununla ilgili olarak Blakely ve Synder de benzer bir değerlendirmede bulunmaktadır: “Yeni gelişmeler, komşularıyla veya daha büyük siyasi sistemiyle çok az şey paylaşan özel bir dünya yaratıyor. Bu parçalanma, toplumsal yaşam kavramını ve örgütlü toplum yaşamını baltalıyor”(Blakely ve Snyder, 1997:303).

Sağ gerçekçi yaklaşımdan da hatırlanacağı üzere düzen/düzensizlik, suç ve suç korkusu için bir göstergedir. Sosyal ve fiziki düzensizliğin, suç çeken alanlar olarak tanımlanmasıyla düzen oluşturma aslında suçtan arındırma/suçtu uzaklaştırma gayretidir. Bu durumda güvenli sitenin vaadi, düzen sağlama yoluyla suç ve suç korkusundan korunmaktır. Dolayısıyla güvenli sitenin tam olarak kent karşısında konum aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Alver (2013: 116)'in de ifadesiyle “*kent korkunun mekânı olarak addedilirken; site emin bir belde*” olarak sunulmaktadır. Kent merkezi kötücül, güvensiz ve suç potansiyeli bir mekân olarak tanımlanırken; site yaşamı güvenli ve barışçıl mekânlar olarak inşa edilmiştir. Site yaşamı, kriminalleşen kentsel alan karşısında konumlanan güvenli alandır. Bunun üzerine, kentin yeniden yapılanmasına yol açan motivasyonlarda; artan kriminolojik olayların ve güvenlik ihtiyacının önemi vurgulanmalıdır. Dolayısıyla kent, sorunun kaynağı olduğundan çözüm de bu alandan uzak yeni mekânlar inşa etmek olarak formüle edilmektedir.

Güvenlik, kent yaşamı için her dönemde önemli bir ihtiyaç olmuştur. Şehir devletleri olarak örgütlenen antik ya da ortaçağ kentlerinde yükselen duvarlar bu ihtiyacın dışavurumu olarak değerlendirilebilir. Bu dönemlerde tehdit, kentin dışındaki –yabancı- unsurlarla özdeşleştirildiğinden, duvarlar kent sınırlarında inşa edilmekte ve kentin içini koruma eğilimindeydi (Mumford, 2013; Atkinson ve Blandy, 2009:297). Modern kentte ise tehdit sınırlardan içeri girmiştir. Farklı ırk, sınıf ve kültürden insan topluluklarını bir araya getiren modern kentte tehdit, aynı mekânı paylaşan diğer kentlilerdir (Kurtuluş, 2005b: 163). Kent örgütlenmesinde bu gerilimin temel sebebi geleneksel yüz yüze ilişkilerin çözülerek yerini ikincil ilişkilere bırakmasıdır. Nüfus yoğunluğu ve insan çeşitliliği düşünüldüğünde aynı mekân içinde yaşayan kent sakinleri birbirleri için birer yabancıdır. Şehir hayatının doğası gereği birçok uyarılma içerdiğini ifade eden Richard Sennett'e göre; “*Kişisel olmayan bir kamu alanı yaratma şekliniz, verilen bilgilerin miktarını düşürmektir. Bu maskenin yaptığı, insanların sizin hakkınızda bileceklerinin miktarı kısıtlamak... Kent yaşamında hiç kimse bir yabancıya asla sokulmaz ve söylediği şeyi neden söylediğini belirtmeden konuşmaya başlamaz...*”(2011: 392). Dolayısıyla kent yaşamı doğası gereği korku ve endişeye içkindir. Ancak 1980'lerden sonra toplumda oluşan ahlaki panik ortamı, neoliberal/muhafazakâr yeniden yapılanmayla bir araya gelerek güvenliğin gündelik hayatın odak noktası haline

getirmiştir. Bir kırılma noktası olarak düşünüldüğünde güvenlik artık her zamankinden daha da önemli ve ihmal edilemez bir düzeydedir. Sağ gerçekçiliğin ortaya koyduğu üzere gittikçe artan suç oranları, sokak şiddeti ve kentin kaotik suç ve düzensiz alanlar olarak yeniden tanımlanmasıyla birlikte korku, gündelik yaşamın hemen her alanına sirayet etmiştir. Suç ya da korku tek bir boyuta, duruma ya da tek bir mekâna indirgenemez. Davis (1998), kent yapılanmasında Burgess'ün gelir, arazi değeri, sınıf ve ırk gibi ekolojik belirleyicilerinin geçerli olduğunu belirterek onlara 'korku'yu da eklemektedir. Bu; suç ve korkunun, mekân inşası sürecinde temel bir faktör olduğunu ileri sürmektedir. Bununla ilgili olarak Low (1996: 862) gündelik pratikte insan faaliyetlerinin, deneyim ve anılarının mekân inşasında önemli olduğunu vurgularken; Richard Sparks, Evi Girling ve Ian Loader (2001: 986) insanların suç ve düzen hakkındaki gündelik konuşmalarının mekân algısı oluşturmaya yardımcı olduğunu belirtmektedir. Böylece gündelik pratikler üzerinden yaşama yerleşen korku, mekân inşasında kilit bir önem kazanmaktadır. Suçun ve dolayısıyla korkunun her an her yerdeliği gündelik hayatın aktığı mekânı değiştirmekte ve yeniden inşa etmektedir. Dolayısıyla korkuyu doğrudan ya da dolaylı olarak deneyimleyen kentliler kendilerine güvenli yaşam alanları yaratmaktadır. Bu anlamda güvenli siteler barınak, konut olmanın ötesinde anlam taşımaktadır. Yaşam alanları olarak güvenli site, iş yaşamının dışında tanımlanabilecek tüm özel alan pratik ve aktivitelerinin gerçekleştiği mekândır. Tekrar edilecek olursa; suç ve korkunun her yerdeliği; bütüncül bir anlayışla gündelik hayatı güvenli duvarların içine yerleştirmektedir.

Yeni kentsel mekânlar olarak güvenli siteler yalnızca suç ve korkuyu dışarda bırakmakla kalmaz. Aynı zamanda onları çağrıştıracak her türlü göstereyi de içeri almamaya gayret eder. Dolayısıyla güvenli sitenin bir mekân düzenlemesi olduğu iddia edilebilmektedir. Buna istinaden Paul Ekblom, mekânsal düzenlemeyi suç önleme yaklaşımı olarak değerlendirmektedir (Akt: Skogan, 1995: 12). Suç önleme yaklaşımı, mekânda ortaya çıkabilecek suç ve mağduriyet riskini değerlendirerek bu faktörleri minimuma indirmektir. Dolayısıyla bu yaklaşım ciddi bir suç-mekân ilişkisinin benimsenmesi anlamına gelmektedir. Suç çalışmalarında mekânı araştırma konusu haline getiren ilk yaklaşım Chicago Okulu'dur. Bu yaklaşım, 20. yüzyıl başında kent alanlarında ortaya çıkan suç olgusunun mekânsal bileşenlerini ortaya koymayı

amaçlamaktaydı. Bu anlamda Chicago Okulu suç olgusunu kentsel ekolojiyi oluşturan toplumsal süreçlerle etkileşim içinde ele alması itibariyle sonrasında geliştirilen suç-mekân ilişkili yaklaşımların da temelini oluşturmaktadır. Takip eden dönemlerde ortaya atılan suç teorilerinde mekân, suçla ilişkili bir bağlam olarak yer almamaktaydı. Ancak yüzyılın ikinci yarısından sonra ve özellikle 21. yüzyıla doğru geliştirilen suç teorilerinde mekânın yeniden ele alındığı görülmektedir. Vania Ceccato (2012: 14)'ya göre; söz konusu teorilerle mikro mekânların, toplumsal etkileşim ve suç dâhil olmak üzere tüm toplumsal alanlarda fırsatlar/engeller yarattığı vurgulanmaktaydı. Bu bakış açısıyla ortaya atılan suç teorileri için mekân, suç ya da suç korkusu olgusunun ortaya çıkmasında belirleyici bir faktördür. Dolayısıyla *Rutin Aktiviteler Teorisi* (Routine Activity Theory)²⁶, *Durumsal Suç Önleme* (Situational Crime Prevention)²⁷ ve *Sıcak Noktalar*²⁸ (Hot Spots) gibi teoriler suç/mekân ilişkisini ele alan yaklaşımlardan birkaçıdır. Bahsi geçen yaklaşımların ortak noktası, suç davranışının kendisinden ziyade onun ortaya çıkmasına uygun koşullar sunan mekânsal özelliklere odaklanmasıdır. Söz konusu özellikler, mekânın hem fiziksel hem de sosyal boyutlarını içermektedir. Böylece mekân, suç için fırsat yaratabilmektedir. Dolayısıyla bir problem olarak suç olgusunun mekânla ilişkilendirilmesi onun en aza indirilmesi noktasında da dikkatleri mekâna odaklamaktadır. William H. Whyte (1980: 63), kentin güvensiz bölgelerini ıssız, kriminal bireylerin olduğu istenmeyen alanlar (undesirable) olarak tanımlamakta ve endişeyi azaltmak için yapılacak ilk şeyin bu bölgeleri istenen alanlar olarak dizayn etmek olduğunu ileri sürmektedir. Böylece suç ve suç korkusunun azaltılmasında mekân

²⁶Lawrence E. Cohen ve Marcus Felson, *Rutin Aktiviteler Teorisi* (Routine Activities Theory)'nde suçun ortaya çıkması için zaman ve mekânda bir araya gelmesi gereken üç koşuldan bahsetmektedir. Bunlar; bir failin varlığı, bir hedefin varlığı ve suç davranışının ortaya çıkmasına engel olabilecek koruyucuların yokluğudur. Bu sebeple Cohen ve Felso da çevresel dizaynın, hedef uygunluğunu azaltan ve koruyucunun elini güçlendiren bir özellik olduğunu belirtmektedir(1979: 588, 592). *Rutin Aktiviteler Teorisi* ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Cohen, L. E. ve Felson, M. (1979). Social Changes and Crime Rate Trends: A Routine Activities Approach, *American Sociology Review*, Vol:44 (Augst), ss. 588-608.

²⁷ “*Durumsal suç önleme, suç meydana geldiğinde ya da meydana gelme ihtimali olduğunda fiziksel çevrenin sistematik yönetim, dizayn ve manüplasyon aracılığıyla suç fırsatlarını azaltmayı içerir. Bu yaklaşımın amacı, temelde özel bir bağlamda meydana gelen suç fırsatlarını ve riski azaltmaktır*”(Hughes, 2007:42).Durumsal suç önleme ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz.Felson, M (2002). *Crime and Everyday Life*, Sage Publications; Taylor, R.B ve Gotfredson S. (1986). *Environmental Design, Crime and Prevention: an Examination of Community Dynamics*, iç. *Crime and Justice*, Vol:8, ss. 387-416.

²⁸ Suç olgusunun coğrafi olarak yoğunlaştığı bölgeleri ve bu bölgelerin özelliklerini ortaya koymayı amaçlayan bir yaklaşımdır (Sherman, Gartin ve Buerger, 1989). Sıcak noktalar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Sherman, L. W; Gartin, P. R. ve Buerger, M. E. (1989). *Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place*, iç. *Criminology*, Vol:27, Number:1, ss.27-55.

inşası önemli bir yer tutmaktadır. Söz konusu mekânlar; suç davranışının ortaya çıkmasına engel olacak, hedeflere ulaşmayı zorlaştıracak ve böylece mağduriyet riskini en aza indirecek mekânlar olarak tasavvur edilmektedir.

Suç ve korkuyu mekân bağlamında tartışmaya açan tüm bu yaklaşımların ortak hedefi *güvenli alan yaratma* prensibi olarak tanımlanabilir görünmektedir. O halde burada cevaplanması gereken soru bu mekânın nasıl inşa edileceği olmalıdır. Aynı soruya yanıt arayan iki önemli isimden bahsetmek mümkündür. Bunlardan biri, 1961 yılında *Büyük Amerikan Şehirlerinin Yaşamı ve Ölümü* isimli kitabıyla çığır açan Jane Jacobs'dur. Eleştirel bir biçimde özellikle suç ve suç korkusu nedenli kentsel dönüşüm alanlarının sonuçlarını örnek semtler üzerinden analiz etmeye çalışmaktadır. Bu konuda damgalanan ve kentsel dönüşümle banliyö yaşam tarzına çevrilen bölgeler için sorun çözülebilmiş değildir. Aksine ıssızlaşan mekânlar ve bu mekânlara dağıtılmış kent sakinleri için güvenlik bir sorun olarak kalmaya devam etmektedir. Jacobs, bir semtin suç ve suç korkusundan arındırılması için üç özelliğe sahip olması gerektiğini belirtmektedir: *“Kamusal/özel alan ayrımının keskin sınırı, sakinlerin sokağı izlemesine imkan veren konut yapısı ve sakinlerin dikkatinin sokağa çevrilmesini sağlayacak bir sokak yaşamı”*(2011: 55). Bu koşulları sağlamak kolay olmasa da Jacobs, bunun için çeşitlilikten söz etmektedir. Çeşitlilikten kastedilen; hem yerlilerini hem de misafirlerini korumaya alacak olan bir sokak yaşamı için mekânın, gerekli tüm unsurların varlığıyla donatılmasıdır. Dükkânlar, restoranlar ve gece hizmet verenler mekânlar da dâhil çeşitli işletmeler birer güvenlik sübabı olarak işlev görmektedir. Böylece Jacobs'un bahsettiği güvenli semtin üç özelliği kendiliğinden sağlanmış olmaktadır. Bahsedildiği şekliyle sokak, kesintisiz bir kamusal alan demektir. Bu biçimde bir kamusal alan; akış devam ederken çocukları sürekli olarak gözleyecek ve asayiş bozan davranışları kontrol edebilecek gözlere imkân vermektedir. Jacobs'un bu mekân tasviri güvenli site yaşantısının tam tersini olumlamaktadır. Dışa açık, geçirgen; ancak sabit tutucuların (sokağı gözleyen sakinler, işletme ya da dükkân sahipleri) da bulunduğu bir mekân tahayyülü öne çıkmaktadır.

Güvenli alan yaratma prensibine katkı yapan ikinci önemli isim Oscar Newman'dır. 1972 yılında *Defensible Space*²⁹ (Savunulabilir Alanlar) isimli çalışmasıyla suç önleme yaklaşımında hatırı sayılır bir isim olmayı başarmıştır³⁰. Newman, suç önlemenin mimari yapı ve fiziksel çevre düzenlemesiyle mümkün olabileceğini ileri sürmekte ve buna 'savunulabilir alan' adını vermektedir. Onun, savunulabilir bir alan için ön gördüğü dört temel prensip *bölge, gözetim, yeniden görünüm tasarlama ve yerleştirme*'dir (Muncie, 2001: 83). Bölge; yerleşim alanlarının fiziksel ya da sembolik bariyerlerle ayrılmasını ifade ederken; gözetim sınırları belirli bu alanlarda sakinlerin çevrelerini kontrol edebilme olanakları olarak anlaşılmaktadır. Görünüm düzenleme ve yeniden dağıtım ise; Newman'a göre suça imkân veren toplu konut yerleşimlerinin damgalanmasını önlemek adına hem bu konutlarının dış görünümünün düzeltilmesi hem de kent içinde diğer güvenli bölgelere dağıtılmasını içermektedir. Dolayısıyla onun, suç önlemede kenti güçlü fiziksel birimler olarak tasarladığı söylenebilmektedir. Örneğin giriş çıkışların kontrol edilmesi suç davranışı için bir engel teşkil etmektedir. Ralph B. Taylor ve Stephen Gotfredson (1986: 399), Newman'ın üzerinde durduğu bu fiziksel özelliklerin sosyal davranışı da şekillendirdiğinden bahsetmektedir. Erişimin sınırlı ve gözetim imkânının olduğu bir alanda sakinlerin kontrol etme refleksi artmakta ve bu da suç fırsatlarını azaltmaktadır. Bu sebeple onun öngördüğü bu fiziksel düzenlemeler, dolaylı bir şekilde sakinlerin davranışlarını biçimlendirmeyi de içermektedir. Daha sonraki bölümde detaylı bir şekilde ele alınacağı gibi savunulabilir alanlar, aynı zamanda bir topluluk duygusuna da yol açabilmektedir. Bölgesel aidiyet ya da enformel sosyal kontrol gibi topluluk duygusu refleksleri suç fırsatlarını azaltmaya yardımcı olabilmektedir. Ancak bu her zaman olması beklenen bir durum değildir. Newman, bu durumda da özel güvenlik ya da devriye polisine rol düştüğünü

²⁹1996 yılında *Creating Defensible Space* isimli çalışmasında, ilk çalışmasına yönelik eleştirilere cevap vererek yaklaşımını örneklendirmiştir. Bkz. Newman, O. (1996). *Creating Defensible Space*, U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Policy Development and Research.

³⁰Newman'ın suç önleme yaklaşımındaki katkısı yadsınamaz. Ancak suç önlemede çevresel dizayn yaklaşımının ilk sözcüsü 1971 yılında *Çevresel Düzenleme Aracılığıyla Suç Engelleme* (Crime Prevention Through Environmental Design) isimli kitabıyla C. Ray Jeffrey'dir. İlk kez 1984'de bu fikre destek veren Paul ve Patricia Brantingham, çevresel düzenleme fikrine destek vermiş ve yalnızca söz konusu alan için içeridekiler ve dışardakiler ayrımını değil düğümlerin, yolların köşelerin de önemli kavramlar olduğunu belirtmiştir. Brantingham'ların çevresel dizayn ile suç önleme konusunda British Columbia'da mimarlar, planlama kurulları ve polis ile işbirliği sonucunda yaptıkları çalışmada şu noktalara dikkat çekmişlerdir: Yerleşim yerlerinin temiz ve düzgün görünümlü olması, mekânların şiddeti önleyebilecek şekilde dizayn edilmiş olması, boş zaman aktiviteleri ve bölgeye hitap edecek spor merkezlerinin bulunması ve belli zaman dilimlerinde suçu azaltacak yerel iş merkezlerinin varlığı" (Felson, 2002: 121, 124).

belirtmektedir (1996: 20). Dolayısıyla savunulabilir alanlar teorisi daha çok fiziksel önlem ve düzenlemelerin ağır bastığı bir mekân tahayyülünü vermektedir.

Suç önleme yaklaşımının temelini oluşturan Jacobs ve Newman modeli, bazı ortaklıklar içerse de son tahlilde farklılıkların öne çıktığı söylenebilir. Jacobs, bölge sakinlerini sürece aktif bir şekilde dahil eden bir modeli benimserken; Newman suç fırsatlarını azaltmaya odaklanan daha fiziksel bir modelden bahsetmektedir. Dolayısıyla Jacobs, suç önlemede enformel alana vurgu yaparken; Newman daha çok formel koruma önlemlerine odaklanmaktadır. Bu anlamda günümüzde güvenli sitelerin Newman'ın alan prensibiyle daha fazla benzerlik taşıdığı ileri sürülebilir.

Savunulabilir alan prensibine dayanan günümüz güvenli site kavramının, sağ gerçekçi yaklaşımın suç ve suç korkusu politikalarıyla da uyumlu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yetersiz aydınlatma, çöküntü alanlarının varlığı, terk edilmiş ıssız arazi ya da büyük fabrika alanları ya da çöp yığınları; suç ve suç davranışı için göstergedir (Farrall, Gray ve Jackson, 2009:92). Sağ gerçekçi yaklaşım, suç ve suç korkusunun fiziksel göstergelerle önemli ölçüde ilişkili olduğunu ileri sürmektedir. Bu, elbette tek başına fiziksel göstergelerin etkin olduğu anlamına gelmemektedir. Fiziksel göstergeler sosyal yapıyla bağlantılıdır. Wilson ve Kelling (1982), düzensizliğin -hem fiziksel hem sosyal boyutunu birlikte ele alarak- suç ve suç korkusunu ürettiğinden bahsetmektedir. Bu noktada gerek formel biçimde devriye gezen kolluk kuvvetleri; gerek gönüllü bekçiler olarak adlandırdıkları engelleyici mekanizmalara önemli bir rol atfedilmektedir. Her ikisinin de mantığı suç ve suç korkusunu azaltmak için fiziksel ve sosyal tüm göstergelerin dışarda bırakılması üzerine kurulmuştur. Sokak suçları, şiddet ve yağma suçları neticesinde suç korkusunun ortaya çıktığını ileri süren sağ gerçekçi yaklaşıma göre çözüm, bu suçları ortadan kaldırmak değil onlardan mümkün olduğunca kaçınmaktır. Dolayısıyla bu noktada güvenli siteler, sağ gerçekçi politikaların uygulama sahası gibi görünmektedir.

Güvenli siteler için önemli bir motivasyon kaynağı olan korku faktörü ilk bakışta gözlemlenebilir değildir. Bu mekânlar içine girildiği andan itibaren sakinlerini bir güvenlik çemberi ile karşılamaktadır. Suç ve korku adeta bu mekânlardan sınır dışı

edilmiş görünmektedir. “Yükselen duvarlar, devriye gezen güvenlik görevlileri, giriş bariyeri ve diğer güvenlik cihazlarıyla donatılmış böylesi bir mekân nasıl ‘güvenli’ alan oluşturabilmektedir?”, “Böylesi bir mekânın sürekli bir biçimde korkuyu hatırlatma olasılığı göz ardı edilebilir mi?”, “Güvenlikli siteler suç korkusu bağlamında ne gibi sembolik anlamlar üretmektedir?”.

Güvenlikli siteler, daha önce de belirtildiği gibi genellikle yüksek duvarlarla, giriş çıkış noktalarındaki bariyerlerle, otomatik kapılarla ya da güvenlik kontrol noktasıyla çevresinden ayrılmaktadır. Alver (2013: 45) duvarların bir bölme, ayrışma mekanizması yarattığını; kapının ise, bir içe kapanma eylemini temsil ettiğini vurgulamaktadır. Güvenlikli sitelerin duvarları ve dışa kapalı girişleri mekânsal bağlantıyı koparmaktadır. Bu yalnızca fiziksel bir ayırım olarak değerlendirilemez. Bu ayırım, güvenlikli site sakinleri ve kentin diğer sakinleri arasındaki toplumsal farklılaşmayı sembolik olarak da inşa etmektedir. Dolayısıyla fiziksel ve sosyal anlamda kesintiye uğrayan mekân, iç/dış algısının yanı sıra içerdekiler/dışardakiler ayırımına da sebep olmaktadır. Bernard E. Harcourt bu içerdekiler ve dışardakiler dikotomisinin *kriminolojik istila*’yı referans aldığını belirtmektedir. Buna göre kriminolojik tehdit dışardan gelmektedir ve Kırık Camlar Teorisi’nde düzenin düzensizlik; içerdekinin de dışardaki üzerinde önceliğinin vurgulandığını belirtmektedir (2004: 26). Bu bağlamda güvenlikli site ‘dışardaki’nin kriminalleşmesi sürecidir. Bu hem sınıfsal ve sosyo-kültürel hem de ahlaki anlamda -sağ gerçekçilerin ele aldığı biçimiyle- dışarda kalanları kapsamaktadır. Yaşam tarzının farklılaştığı noktada bu süreç işlemeye başlamaktadır.

Dışardakilerin kriminalleşmesi sürecinin bir de içerdekiler cephesinden karşılığı bulunmaktadır. Duvarlar ve kapalı kapılar ardında sırtını kente dönen güvenlikli site sakininin etrafını sarmalayan çevre, tehlikeli dışardakilere karşı güvenli bir alandır. Ancak bu ortam donanımları onları uyararak güvenliği bir sürekliliğe dönüştürmektedir. Neocleous, iç güvenliğinin; ev içi özel alan ile ‘vatan’ ve ‘ulus’un yoğun kamusal alanı arasında salındığını ifade etmektedir. Ona göre, yelpazenin bu kadar geniş açılabilmesine imkân veren şey ise güvenlik hizmet ve ürünlerine yüklenen sembolik anlamdır (2007: 351). Bir güvenlik ürünü olarak güvenlikli site; bariyerleri, giriş çıkış kontrol noktaları, güvenlik kameraları, devriye gezen görevlileri ve şifreli blok girişleri

ile içinden geçilen her an güvende olduğu duygusunu tatmin etmeyi amaçlamaktadır. Ancak bu duygu ile kişinin özel alanında bu derece uyarılması, bireyi sürekli tetikte tutmaktadır. Söz konusu tetikte olma hali, elbette tehlikeli diğerlerinin olduğu kent alanlarında da devam etmektedir. Tek fark, kamusal alanda bu önlemlerin biçim değiştirmesidir³¹. Dolayısıyla sakinleri için güvenli olduğu iddiasındaki güvenli site esasen korkuyu üretmektedir. Nan Ellin buna *korku mimarisi* adını vermektedir (Akt: Monteiro, 2010: 620). Ellin, korku mimarisi ile tam olarak güvenli siteleri tanımlamaktadır. Bu bağlamda güvenli siteler, bir taraftan da korkuyu yeniden üretmektedir. Benzer şekilde Low (1997: 58) yaşam alanı topluluklarının yalnızca metaforik değil maddesel olarak da korkuyu kodladığını, Jill Grant ve Lindsey Mittelstead (2004:920) kapının kapalılık derecesinin korkuyu yansıttığını ve Caldeira (2000: 292); *güvenlik estetiği* adını verdiği bu oluşumların korku ve şüpheyi kışkırttığını belirtmektedir. Alınan bu aşırı güvenlik önlemleri her adımda sakinlerine korkuyu hatırlamaktadır. Böylece korku, gündelik hayatın bir parçası haline gelmektedir. Suça maruz kalma korkusu ve ona yönelik tedbir, önlem ve pratikler rutin bir şekilde yinelenmektedir. Dolayısıyla bu, korkunun yeniden inşa edildiği bir döngü halini almaktadır.

Güvenli siteleri ortaya çıkaran süreçler ana hatlarıyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Türkiye'deki güvenli sitelerin ortaya çıkış süreci, dünyadaki örnekleriyle benzerlik göstermektedir. Bu süreç; ekonomi ve finans piyasasının liberalleşmesi, emlak sektörünün küreselleşmesi ve kentsel gelişmelerin ulus-aşırı bağlantılarla yerelleşmesi ile bu esnada ortaya çıkan yeni orta sınıfın küresel tüketim kültürüne eklenerek alt sınıflardan ayrışma isteği ile kendini göstermiştir (Geniş, 2009: 132; Kurtuluş, 2005b: 165). 1980'lerde Özal dönemiyle birlikte dışa açılan ülke ekonomisi dünyadaki neoliberal gelişmelerle kısa sürede bütünleşmiş ve kentsel gelişmelerin uzantılarından biri olarak güvenli siteler emlak piyasasında hızla ortaya çıkmaya başlamıştır³².

³¹ AnnDupuis ve David Thorns da, güvenlik mantığının (mentality of gatedness) bir göstergesi olan güvenli sitelerin yalnızca kapılar aracılığıyla değil modern gündelik yaşamın tüm kaleleme (forting up) süreçlerine genişlediğini belirtmektedir. Geniş dört tekerlekler özel araçlardan her an her yerde kullanılabilir kamera fonksiyonları bunlardan bazılarıdır (2008: 153).

³² "Bu doğrultuda ilk girişim, ulusal bütçeden toplu konut projelerine fon aktarılmasını öngören 1981 tarihli 2487 sayılı yasadır. Yasa, konut üretim açısından yeni dönemin ilk uygulamasıdır. Bu yasa ile konut gereksiniminin toplu konut yapımı yoluyla karşılanması, konut yapımcılarının bağlı olacakları esas

Neoliberal ve küresel gelişmelerle birlikte yeni iş alanlarının ve meslek gruplarının ortaya çıkmasıyla hem yeni kentlilerin talebi hem de devlet tarafından uygulanan politikalarla kent mekânı yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Türkiye’de ortaya çıkan yeni kentsel biçimler; alt sınıfları dışlama esasına dayalı, kentten uzak ve dışa kapalı özellikleriyle Batı’dakiler ile benzerlik kurmaktadır (Kurtuluş, 2005a: 78). Yerelde ortaya çıkan güvenli yerleşimler, küresel ölçekteki öncüleriyle iç içe geçmiş biçimdedir. Bu benzerlikler hem finansal gelişmelerin emlak sektörü üzerinde ağırlık kazanması hem de kentli yaşam tarzının yeniden biçimlenmesi noktasında kurulabilmektedir. Didem Akyol Altun ise, Türk tipi banliyöleşme sürecinin Amerika’daki gibi kent çeperlerine akan kitlesel bir hareket ya da Avrupa’daki gibi sosyal konut ya da bahçe-şehir kökenli bir karakteri olmadığını belirtmektedir, Türkiye örneklerinin daha çok *kamu destekli planlı konut alanları, kooperatifle gelişen yazlık siteler, özel sektörün sunduğu kapalı konut siteleri* gibi farklı konut sunum biçimlerinin bir bileşeni olduğu belirtilmektedir (2010: 227). Bu sebeple Türkiye’deki bu yeni konut biçimlerinin Batı’daki örneklerinin taklidine dayalı olduğunu ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Ancak Batı’daki gibi planlı bir kentleşme tarzının olmayışı, özellikle büyük şehirlerdeki arazi rantları ve kentsel gelişmelerde patronaj ilişkilerinin egemen olması nedeniyle ortaya çıkan yeni kentsel biçim kendine has özellikler de taşımaktadır.

Bu gelişmeler ışığında Türkiye’de ilk güvenli site 1989 yılında İstanbul’da inşa edilmiş ve bunun ardından büyük şehirler başta olmak üzere Türkiye’nin birçok iline yayılmıştır. 2005 yılında yapılan bir araştırmaya göre İstanbul’da güvenli site sayısı 650’den fazladır (Perouse ve Danış, 2005: 93). Bugünün koşullarında konuyla ilgili

ve usullerin belirlenmesi ve konut üretimine destek amacıyla bir fonun oluşturulması amaçlanmıştır. Devlet, bu yasa ile ilk defa konut sektörüne karşı açıkça destekleyici bir tavır almıştır.

Konut politikası açısından bir diğer önemli gelişme de 1984 yılında 2985 sayılı Toplu Konut Yasası’nın çıkarılması olmuştur. Yasa, 2487’den farklı olarak daha genel ve “çerçeve yasa” niteliğindedir. Bu yasa ile inşaat piyasasındaki bütün unsurların, bakalar sisteminin de katılımıyla harekete geçirilmesi hedef alınmıştır. Ayrıca bu yasa yurttaşlara bireysel kredi verilmesine olanak tanıdı; hak sahibi olmak için gerekli olan, “daha önce konuta sahip olmamak”, “dar ve sabit gelirli olmak” gibi koşullar da bu yasa ile kaldırılmıştır.

Yeni yasanın getirdiği bir diğer yenilik; özel kesimdeki toplu konut firmalarını da toplu konut kuruluşu kavramının içine alması; bir başka deyişle büyük holdinglerle konut yapım ortaklıklarına da kamu kaynaklarından yararlanabilecek yapım örgütlerinin arasında yer vermesidir. Bu bağlamda bireylere ek olarak yapımcıların, yüklenicilerin, konut kooperatiflerinin, kooperatif birliklerinin ve özel yapım ortaklıklarının Toplu Konut Fonundan yararlanabilecek kuruluşlar oldukları anlaşılmaktadır”(Sipahi, 2011: 234, 235).

istatistiki bir veri olmamakla birlikte bu sayının çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Yapılan bir çalışmaya göre 2004-2012 yılları arasında özel güvenlik hizmetinden yararlanmak için izin alan yer sayısı 57 bin 898 iken, mevcut özel güvenlik sayısı 227 bin 948'dir³³ (Uçkun, Yüksel ve Demir; 2012: 27). Bu sayının ne kadarının konut bölgesinde istihdam edildiğine dair bir bilgi olmamasına rağmen özel güvenlik anlayışının boyutunu gözler önüne sermesi açısından önemlidir.

Bu bölümde, yeni kent mantığının bir uzantısı olarak güvenliğin ortaya çıkışı, kent ölçeği içinde taşıdığı anlam ve bu sürecin öncülleri anlaşılmalı çalışılmıştır. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da ortaya çıkan bu konut biçimlerinin Türkiye de dahil olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde örneklerini bulmak mümkündür. Bu tartışmalar neticesinde çalışma bağlamında özellikle göz önünde bulundurulması gereken iki nokta vurgulanmak istenmektedir. Bunlardan ilki, güvenliğin ortaya çıktığı yılların aynı zamanda suç algısı ve suç korkusunun yükselmeye başladığı yıllar olmasıdır³⁴. Sağ gerçekçi yaklaşımla uyumlu bir biçimde suç ve suç korkusunun kent yaşamında ciddi biçimde hissedildiği bu dönemlerde, güvenliğin bir korunma pratiği olarak ortaya çıkmaktadır. Suçun her yerde, herkes için karşılaşılabiliyor olması kentlileri aynı zamanda dolaylı mağdur olarak yeniden inşa etmiştir. Böylece güvenliğin, kent yaşamında tesis edilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu süreçle bağlantılı diğer bir sonuç; bir korunma pratiği olarak güvenliğin suçtan korunma yöntemi olarak *dışarda bırakma* stratejisi geliştirmesidir. Bu noktada da sağ gerçekçi politikalarla bir benzerlik kurulabilmektedir. Hatırlanacağı üzere bu politikaların amacı suçu ve faili ortaya çıkaran koşulları ortadan kaldırmak değil, onlardan korunabilmek ve kaçınmaktır. Suç algısının değişmesi ve suç korkusunun arttığı bu dönemlerde makro ölçekte ilerleyen neoliberal politikaların etkisiyle güvenliğin yeni kent mantığının ekonomik bir uzantısı olarak da destek görmektedir. Böylece yeniden yapılanan kentte güvenliğin ve onun getirdiği yeni yaşam tarzı toplumsal bir gerçeklik haline almaktadır. Bu bölümde tartışmaya açılan da bu yeni kent mantığının ilerleme sürecine dair izlerdir. Devam eden bölümde ise, güvenliğin yaşam tarzına ve onun getirdiği

³³Merkezi Brüksel'de bulunan Avrupa Özel Güvenlik Şirketleri Birliği (CoESS)'nin yayınladığı rapora göre Türkiye 257 bin 192 özel güvenlik görevlisiyle Avrupa'nın lideri konumundadır (Uçkun, Yüksel ve Demir;2012:22). Bu sayı hem Polis hem de jandarma bölgesinin toplam sayısıdır.

³⁴Bu dönemle ilgili Amerika kaynaklı bir kriminal belgesel kanalında bir seri yer almaktadır. Serinin orijinal adı 1980'S: The Deadliast Decade (1980'ler: En Ölümcül On Yıl)'dir.

bir örgütlenme biçimi olarak komşuluk ilişkilerine dair bir tartışma yürütülmeye çalışılmaktadır. Başka bir deyişle; bu bölümde güvenli siteye dışardan; sonraki bölümde ise sitenin içerisinden bakılarak anlaşılmaya çalışılmaktadır.

3.2.YARI GEÇİRGEN BİR TOPLULUK: KOMŞULUK

Evinin etrafında sana ait olduğunu hissettiğin bir alan varsa, boyutu odur”(Fischer, 1976:102).

Bu bölümde çalışmanın ana bağlamı olan komşuluk olgusu ele alınmaktadır. Bunu yaparken amaç, yalnızca komşuluğu tanımlamak ya da tarihsel olarak anlamını ve değişimini gözler önüne sermek değildir. Aksine amaç; sınırlandırılmış bir çerçevede, güvenli site yaşamında komşuluğu anlamaya çalışmaktır. Bu doğrultuda tartışma; “Komşuluk nedir?”, “Güvenli sitede komşuluk nedir/hangi anlamlara gelmektedir?”, “Güvenli sitede komşuluk inşası hangi sosyal süreçler ile etkileşim içindedir?” ve “Güvenli sitede komşuluk ilişkileri suç korkusu olgusuyla nasıl ilişkilendirilebilir?” gibi sorular çerçevesinde geliştirilmektedir. Dolayısıyla bu bölüm, komşuluk ilişkileri odağında güvenli site yaşamına “içerden” bakış olarak düşünülebilir.

Komşuluk, kent çalışmaları içerisinde ihmal edilmiş bir alan olarak değerlendirilebilir. Şüphesiz bunun görece birçok sebebi sıralanabilir. Ancak burada da tartışmaya açılacak olan yönüyle en önemli sebeplerinden biri; komşuluğun kent yaşamındaki yeridir. Modern kent yaşamında komşuluk, birbirine karşıt iki farklı görüş zemininde tartışılmaktadır (Ayata ve Ayata, 1996: 66). Bir taraf; kent yaşamında komşuluğun zaman içerisinde çözüldüğünü ve etkisinin azaldığını iddia etmektedir. Buna karşıt diğer taraf ise; kent yaşamının komşuluğun önemini azaltmadığı, aksine arttırdığı ancak ilişki biçiminin ya da boyutunun değişebileceğini ileri sürmektedir. Komşulukla ilgili bu her iki görüş arasındaki tartışma, bölümün bütününe yansıyan farklı bağlamlarla ilişki içerisinde sürdürülmektedir. Bölüm sonunda varılan nokta, çalışmanın komşulukla ilgili kavrayışı ortaya koymaktadır. Burada özellikle unutulmaması gereken komşuluğun, güvenli site içerisindeki oluşumunun ortaya konmak istenmesidir.

Komşuluk en basit şekilde; sınırları görece belirli fiziksel bir mekânda ikamet eden hane bireylerinin etkileşim ve iletişim halinden doğan sosyal ilişkiler bütünü olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla ilişkinin varlığı için fiziksel mekân en temel koşuldur. Ancak fiziksel mekânın varlığı, ilişkinin varlığı için elbette yeterli değildir. Herbert J. Gans (1978: 101), bir arada yaşayan insanların birbirlerine karşı sosyal engeller koyabileceğinden bahsetmektedir. O halde bu süreçte farklı boyutların etkisinden bahsetmek mümkündür. Bunlar; yaşam tarzı, kültürel aidiyet, ekonomik gelir seviyesi, sosyal statü gibi toplumsal boyutlardır. Böylesi toplumsal özellikler, sosyal grupların davranışlarını şekillendirmekte ve nihayetinde bütünleşme ya da farklılaşma olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu gibi nitelikler özellikle güvenli sitelerde ortaya çıkan komşuluk biçimleriyle daha sıkı bir ilişki içinde görülmektedir. Çünkü söz konusu bu nitelikler, -bir önceki bölümde de aktarıldığı gibi- güvenli sitelerde geleneksel konut yerleşimlerine göre daha keskin sınırlar çizmektedir. Özellikle yaşam tarzı boyutuyla güvenli sitede komşuluk biçimleri tartışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylandırılmaktadır.

Komşuluğu, bahsedilen bu boyutlarla birlikte ele almadan önce onun ne anlama geldiği ve inşasında ne gibi nitelikler barındırdığına dair bir giriş yapmak gerekmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre komşu, “*konutları yakın olan kimselerin birbirlerine göre aldıkları ad*” ya da “*sınır ortaklığı bulunan*” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, T.Y: “Komşu”). Nişanyan etimoloji sözlüğünde ise komşunun “*karşılıklı veya yakın oturan kimse*”, “*birlikte konaklamak*” ya da “*ikamet etmek*” gibi karşılıkları bulunmaktadır (Nişanyan, T.Y: “Komşu”). Buradan da anlaşıldığı gibi komşu; herhangi bir fiziksel sınırla ayrılmamış, birbirine yakın ikamet eden, mekânsal olarak ortaklık içinde bulunanları işaret etmektedir. Bu tanımlar arasında dikkat çekenlerden biri, “birlikte konaklamak”tır. Bu ifade, olguyu fiziksel sınırlarının dışına çıkararak ona sosyolojik bir anlam katmaktadır. Konaklama kelimesinin kökeni konmaktan gelmektedir. Onun anlamlarından biri de “*birbirine yanaşık toplanan insan kümesi*” şeklindedir (Gülensoy, 2007: 533). Tüm bu ifadelerden yola çıkılarak komşuluğun bir arada/birlikte yaşama pratiği olduğu sonucuna varılabilmektedir. Öyleyse bu pratikler nelerdir? Vildan Akan (2003: 88), komşuluğun kendiliğinden gelişen bir işbirliği olduğunu belirtirken Alver (2014:51), sınırları belirli bir alanda, belirli değerler sistemi

etrafında gelişen bir iletişim alanı olduğunu ifade etmektedir. Nihat Nirun ise, komşuluğun geniş tanımını şu şekilde yapmaktadır:

“Komşuluk belirli bir coğrafi çevre içinde birbirlerini ziyaret eden, şahsen ve ismen tanıyan, karşılıklı yardımlaşan, ödünç alan ve ödünç veren, birbirlerinin aletlerini ve malzemelerini kullanabilen, sıkı sosyal ilişkiler kurmuş olan sayı bakımından çok fazla olmayan ailelerden kurulu küçük, yerel yapıdır”(1991:169).

Buradan hareketle komşuluğun hem fiziksel hem de sosyal birliktelik anlamına geldiği sonucuna varılabilir. Bu birliktelik; karşılıklı bir iletişim, maddi/manevi yardımlaşma ve işbirliği gibi ilişki biçimlerini içermektedir. Dolayısıyla komşuluk birlikte hareket edebilme yeteneğidir. Bu hareketten kasıt yalnızca fiziksel değildir. Örneğin iki komşu birbirini çok sık ziyaret etmese de, genel geçer kurallara uyma konusunda ya da diğerinin hakkını gözetme noktasında davranışlarını düzenliyorsa birlikte hareket etme söz konusudur. Bu durum, davranışların ortak değer ve normlar etrafında şekillenebildiğinin işaretidir. Böylece komşuluk aidiyet ve sosyal bağlanmayla sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla, komşuluk bir arada yaşama arzusudur, sonucuna varılabilmektedir. Elbette bu arzu olmadan da bir arada yaşanabilir. Ancak bu, komşuluk olarak adlandırılmaz. Komşuluk teması, sosyal etkileşimi ve iletişimi gerektirmektedir.

Enformel bir ilişki biçimi olarak komşuluk, kendiliğinden gelişen sosyal bir ağıdır. Bu ağ, içerisinde kurulan ortaklık ve biraradalık biçiminin hem nedeni hem de sonucu olabilecek birtakım bağlamlara yerleştirilebilir. Nirun (1991: 175), bunları “*yer, yüz yüze ilişki, ruhi dayanışma, mahremiyet, samimiyet, dedikodu, eğlence, boş vakit, ortak alakalar-kültürel bağlar, milliyet, dil, öğrenim ve eğitim seviyesi, ekonomik seviye, ekonomik tüketim gücü ve karşılıklı yardımlaşma*” olarak sıralamaktadır. Komşuluğa ilişkin söz konusu bağlamların bir kısmı başlangıç aşamasında bir kısmı ise bir sonraki aşamada –birlikte yaşama süresince- ortaya çıkan birliktelik alanlarıdır. Elbette komşuluk ilişkilerinin tümünün aynı biçim ve nitelikte var olduğunu iddia etmek doğru olmayacaktır. Çünkü her toplumsal ilişki gibi komşuluk da yer ve zamanın getirilerine göre değişkenlik göstermektedir. Nirun’un bahsettiği bağlamlar; toplu yaşamın gerektirdiği ihtiyaçlar, yaşam tarzı, kentleşme eğilimleri, teknolojik ve iletişimsel imkânlarla göre seyrelmekte ya da yoğunlaşmaktadır. Bu noktada komşuluğun tarihsel

dönemler içerisindeki seyrini takip etmek, onun zamanla geçirdiği dönüşüme dair bir çerçeve sunacaktır. Komşuluğun geleneksel biçimine dair ipucu niteliğindeki “*Osmanlıda Gündelik Hayat:17. Yüzyılda Gaziantep Örneği*” isimli çalışmadır. Gaziantep’ten bir örneğin ele alındığı bu çalışmada tarla, ev, bağ, bahçe gibi mülklerin satışında komşuya danışıldığı öğrenilmektedir (Kıvrım, 2009: 239). Bugün böyle bir örneğe rastlanabilir mi bilinmez; ancak söz konusu örneklerin yokluğu, komşuluğun olmadığı şekilde değil; ilişkininin biçim değiştirdiği şekilde yorumlanmalıdır. Benzer şekilde Bekir Biçer (2014: 94, 96) de Türk toplumunda komşuluğu ele aldığı çalışmasında gündelik işlerin yanı sıra düğün ve cenaze durumlarında komşuların bir araya gelerek yemek hazırladıklarını belirtmektedir. Günümüzde cenaze evlerine yemek götürme bir görgü kuralı olarak devam etmektedir. Ancak bu, komşuların bir araya gelerek değil, bireysel olarak yaptıkları bir eylemdir. Komşuluk ilişkilerinin geleneksel ve modern toplumlarda farklı biçimlerde inşa edildiği yukarıdaki örneklerden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla komşuluğun modern kent yapılanmasında yerinin ne olduğu ve hangi süreçlerle ilişki içinde inşa edildiği sorusu önem kazanmaktadır.

Kent sosyolojisi çalışmaları yukarıdaki soruya birbirine karşıt iki konumdan cevap vermektedir. Bunlardan biri Louis Wirth’in 1938 yılında yayınladığı *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme (Urbanism As A Way of Life)* çalışmasının öncülüğünde, kent yaşamının insan ilişkilerini zaafa uğrattığını ileri süren cephedir. Wirth (2002: 88), kent yaşamının aile de dahil olmak üzere akrabalık bağları ve komşuluk gibi birincil ilişkileri gevşettiğini ileri sürmektedir. Ona göre; bu ilişki biçimlerinin işlevleri modern kurumlar tarafından yerine getirilir hale gelmiş ve yerini ikincil ilişkilere bırakmıştır. Kent yaşamı bireyleri birbirinden uzaklaştırmakta ve daha yüzeysel temas biçimlerine neden olmaktadır. Ancak Wirth, kent çalışmasının odağına yerleştirdiği nüfus, heterojenite ve yoğunluk özelliklerinin bir başka sonucundan daha bahsetmektedir. Yoğun ve farklı nüfus özelliklerine sahip bir kentte kentliler, birtakım sebeplerle birbirlerine yaklaşma eğilimdedir:

“Çalışılan yer ve yapılan işin niteliği, gelir, ırksal ve etnik özellikler, toplumsal statü, gelenekler, alışkanlıklar, zevkler, tercihler ve önyargılar kentsel nüfusun farklı yerleşim yerlerini seçip dağılmasında en önemli etmenler arasındadır. Yoğun bir yerleşim yerinde oturan farklı nüfus öğeleri böylece, gereksinimlerinin ve yaşam biçimlerinin birbirleriyle uyumlu olup olmamasına ya da karşıtlıklarının fazla olup olmamasına göre birbirlerinden ayrılma eğilimindedirler. Buna benzer bir biçimde, aynı konumda bulunan ve benzer gereksinimleri olan kimseler, bilinçli olarak ya da içinde buldukları koşulların bir gereği olarak farkında olmadan aynı yerlerde yaşamayı yeğlerler”(Wirth, 2002:85).

Wirth'un ortaya koyduğu kent yaşamı tablosunda, mekânda nüfus dağılımını belirleyen unsurun yaşam tarzı olarak adlandırılması mümkün görünmektedir. O; yalnızca kültürel ve etnik aidiyetler ya da toplumsal statü özelliklerinin birbirini çekme özelliğinden değil; aynı zamanda ortak zevk, alışkanlık ve tercihlerin de etkisinden bahsetmektedir. Ancak bunun sonucunda ortaya çıkan söz konusu bir aradalığa, kent yaşamının geri kalanından farklı bir bağlanma biçimi atfetmez. Bu noktada akla ilk gelen soru, kentin bütününden farklılık arz etmeyen bu oluşumların neden birbirlerine doğru yaklaşmakta olduğudur. Herbert J. Gans, tam da bu çelişkiden hareket ederek bakış açısıyla Wirth'ün karşısında durmakta ve böylece kent-komşuluk ilişkisinde diğer konumda yer almaktadır. Gans, 1978'de Wirth'ün çalışmasına tepki olarak ileri sürdüğü *Urbanism and Suburbanism as Way of Life* isimli çalışmayı yapmıştır. Ona göre, kent içinde yüz yüze ilişkiler devam etmektedir. O, Wirth'ün belirttiği ortak eğilimlere sahip nüfusun birbirlerine yaklaşma iddiasını kent merkezinden uzak banliyö yerleşimlerinde açıkça görülebileceğini belirtmektedir. Gans, daha homojen grupların biraraya geldiği yerleşim yeri olan banliyö yaşam tarzının tam olarak Wirth'ün bahsettiği ikincil ilişki biçimine uymadığını ifade etmektedir. Ona göre banliyö yaşam tarzında baskın ilişki biçimi yarı birincildir. Yarı birincil ilişki; kent merkezinde egemen olan ikincil ilişkiye göre daha samimi ancak yüz yüze ilişki biçimini ifade eden birincil ilişkilerden de daha ihtiyatlıdır (1978: 104). Gans, banliyö yaşam tarzının kendine has niteliğini vurgulamaktadır. Kent yaşamının bir uzantısı olarak banliyö yaşamı tam olarak birincil ilişki biçimiyle uyumlu değildir. Ancak daha küçük ve homojen grupların bir araya gelmesi sebebiyle ikincil ilişkiler ağı olarak da adlandırılmazlar. Dolayısıyla buradaki ilişki biçimini yarı birincil olarak adlandırmak mümkündür. Gans, kent merkezinden uzakta kalan banliyölerde; daha homojen, çoğu genç, evli, yüksek gelirleri olan ve beyaz yakalı işlere sahip bir nüfustan bahsetmektedir (1978: 106). Onun bahsettiği banliyö nüfus özellikleri, güvenli site nüfus özellikleriyle oldukça benzerdir. Homojen, üst-orta sınıf mensubu, görece eğitilmiş, genç ve çocuklu aileler güvenli site nüfusunun belirgin özellikleridir.

Dolayısıyla güvenli site yaşam tarzı banliyö yaşam tarzı olarak adlandırılabilir. Gans'a göre, kentin bu bölgelerinde komşuluk daha yoğundur. Yarı birincil ilişkilere sahip komşuluk ağı, çocuk yetiştirme sürecinde ebeveynler için uygun bir ortam yaratılmasına katkıda bulunmaktadır (Gans, 1978: 111). Sakinlerin birbirini tanıdığı, vakit geçirdiği, samimiyet kurduğu bir ortamda komşuluk, çocuk yetiştirmek için ebeveynlere belli düzeyde konfor sağlamaktadır. Özellikle gözlem ve kontrol noktasında komşular, tüm ilgilerini çocuklara çevirerek canlı bir kalkan oluşturmaktadır. Bu imkânlar elbette yalnızca güvenlik önlemleriyle sınırlı değildir. Banliyöler, belirli bir yaşam tarzının üretildiği mekânlar olarak her anlamda çocukların yetiştirilmesinde önemli bir role sahiptir. Bu nedenle bugünün koşullarında banliyö olarak adlandırılabilir güvenli siteler, üst- orta sınıf ebeveynlerin yönlendiği mekânlardır.

Komşuluk ilişkilerini anlama noktasında güvenli sitelerde öne çıkmakta olan yaşam tarzlarına daha yakından bakmak gerekmektedir. Bu siteler, sakinlerine özgü bir yaşam tarzına hitap etmektedir. Güvenli bir sitenin halkla ilişkiler müdürünün sözleri bu durumu ortaya koymaktadır: *“Bu konsept (güvenli site fikri) çevresi ile yakın bir ilişkide olmayan yaşam tarzına hitap etmektedir. Aksine bu yaşam tarzı içine dönmek istiyor, içine kapanmak... Dışarda ne olup bittiği, nasıl insanların yaşadığı çok önemli değil. İçerde ne olduğu önemli”* (Geniş, 2009: 130). Güvenli site yaşam tarzı, sınırları dışına taşmayan; aksine iç alana yönelik kontrollü bir oluşumdur. Toplumsal yaşama dair duyulan arzunun, site yaşantısında gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla bu yaşam tarzının birtakım bileşenlerini sıralamak mümkün görünmektedir. Bu çalışma kapsamında güvenli site yaşam tarzında; ideal ev, ideal aile, sınıfsal ve kültürel türdeşlik, doğayla iç içe yaşam, mahalle yaşamı nostaljisi, ve mahremiyet gibi unsurlardan bahsedilmektedir. Tüm bu toplumsal boyutlar, komşuluk biçim ve inşaa sürecini etkileyen ilişkisel alanlardır. Dolayısıyla tüm bu bileşenleri birbirleriyle ilişkisi içinde ortaya koymanın komşuluk sürecine dair kavrayışı geliştireceği düşünülmektedir.

Güvenli site yaşam tarzının bileşenleri; banliyöleşme sürecini akıllara getirmektedir. Robert Fishman, 1980'lerden itibaren farklı bir döneme evrilen kentleşmeyi banliyöleşme olarak değerlendirmektedir. Ona göre; bu modern banliyölerin geleneksel

örneklerinden en önemli farkı iş ve aile yaşantısının birbirinden ayrılmasıdır (1987: 24). Bu keskin kopuş, iş dışında geçirilen zamanın belirgin biçimde özel alan olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Modern dönemde boş zaman aktiviteleri ya da çocuk yetiştirme pratikleri gibi faaliyetler, çekirdek aileyle birlikte ev içi özel alanda tanımlanmaktadır. Banliyöler tam da bu noktada birbirini karşılıklı olarak besleyen *ideal ev* ve *ideal aile* oluşumunun üzerinde yükselmektedir. Alver (2013: 72); ideal ev'in konfor, rahatlık ve saygınlık gibi sembolik anlamlarla birlikte orta sınıfın kültürünün odak noktası haline geldiğini belirtirken Sparks, Girling ve Loader (2001: 892); bu kültürün ev üzerindeki güvenlik önlemlerinin artmasıyla pekiştirildiğini öne sürmektedir. Güvenlik vurgusu, ev'i basit barınma işlevinden sıyrarak onu süreklilik arz eden bir anlama kavuşturur. Böylece ideal ev sahipleri, korunma ve güvende olma duygularını gündelik olarak yeniden üretmektedir. Bu bağlamda Low; ev'in duygusal olarak iki çeşit ödüllendirme işlevinden bahsetmektedir. "*Birincisi "proaktif" tir ve sevgi, sıcaklık, güven, rahatlık ve rahatlama ilişkisini içerir. İkincisi, savunma duyguları ile algılanan ve hayal edilen tehlikelerden korunma arzusuyla ilişkili olan "reaktif" tir*"(2008:49).Böylece güvenli sitelerle ilişkili olarak ideal evin en önemli vurgusunun güvenlik olduğu söylenebilir. Low'un bahsettiği proaktif duyguların tamamlayıcısı güvenlik duygusunun temin edilmesidir. Bu durum aynı zamanda güvenli site sakinlerini diğer kentlilerden ayıran önemli özelliklerden biridir. İdeal ev sahipliği başlı başına bir ayrıcalık olarak öne çıkmaktadır.

İdeal ev algısıyla bağlantılı olabilecek bir diğer bileşen doğayla iç içe yaşam arzusudur. Kent yalnızca suç ve şiddeti değil aynı zamanda kirliliği, gürültüyü ve karmaşayı da içermektedir. Bu sebeple ideal evin, aynı zamanda boş zamanların değerlendirilebileceği ve sakinlerine pastoral yaşam imkânı verebilecek donanımı da sahip olduğu söylenebilmektedir. Ayşe Öncü (1999), insanların seçkin yaşam tarzı anlayışı içerisinde temiz hava, su, spor imkanları ve boş zamanlar için aktivite yaratan, komşuların bir araya gelmesine imkan veren rekreasyon alanlarına sahip yaşam alanlarını tercih ettiğini belirtmektedir. Güvenli siteler özellikle bu gibi sosyal faaliyetleri ile öne çıkmaktadır. Fiziksel donanımın yanı sıra kentlerde sağlanamayan sosyalleşme ortamlarının varlığı güvenli siteleri yaşam alanlarına dönüştürmektedir. Yıldız ve Gündüz (2015: 23) birlikte spor yapmak, ibadet etmek, boş zaman ya da hobi

faaliyetleri geliştirmenin komşuluğun sũrdũrũlebilir olması için önemli bir unsur olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla boş zaman aktiviteleri ve pastoral yaşam sunduğu iddiasındaki güvenliikli sitede komşuluk bir inşa sũrecidir. Bu gibi faaliyetler komşuları bir araya getiren ve ilişkinin yeniden ũretilmesini sağlayan sũreler olarak değerlendirilebilir.

Güvenlikli sitelerin yaşam tarzında ne çıkan bir diğer bileşen ideal aile'dir. Bu noktada en önemli özellik ocuk yetiştirme pratikleri olarak öne çıkmaktadır. Çalışma ve özel zamanın birbirinden ayrılması ve kentleşme sũrecinin diğer getirileriyle birlikte çekirdek aile, modern bireyin sosyalizasyonunun ilk aşaması olarak öne çıkmıştır. Lawrance Stone buna “*kapalı evcilleşmiş çekirdek aile*” (close domesticated nuclear family) adını vermektedir. Bu, “*sınırları aile ũyeleriyle karakterize edilmiş, gũlũ ve özel kişisel bağlarla birleşmiş ve ie yönelmiş*” aile tipini ifade etmektedir (Stone'dan akt: Fishman, 1987: 25). Daha nceki blũmlerde de belirtildiği gibi suç, şiddet ve dũzensizlięin ortamı olarak kent; ocuk yetiştirmek için tehlikelerle dolu bir ortam olarak algılanmaktadır. Kendi ahlaki değer ve yaşam tarzını gelecek nesillere aktarmak isteyen orta sınıf gittikçe kent merkezinden uzaklaşma eğilimi geliştirmiştir. Lewis Mumford (2013: 600)'a göre, banliyö yaşam tarzı tam da bu noktada “mutlu” azınlık için ocuk doğurma ve yetiştirmenin fırsatlarını sunmaktadır. Banliyö yaşam tarzının aileler için bir boyutu çocuklarını şiddet ve suç ortamından fiziksel olarak uzak tutmadır. Güvenlikli siteler özelinde dũřũnũldũęũnde aileler için güvenlik ilk sıradaki yerini korumaktadır. Irene Carvalho ve Dan A. Lewis (2003: 780), sosyal güvenlik zamanlarında bile ailelerin kendilerinden çok çocuklarının gũvenliklerinden endişe ettiklerini ve bu sebeple kamusal alandaki aktivitelerden kaçınma eğiliminde olduklarını belirtmektedir. Dolayısıyla aileler için güvenliikli siteye yönelmenin en önemli motivasyonlarından bir tanesinin ocuk yetiştirmede gũvenli alan algısının olduğu söylenebilmektedir. Sınırları daha belirgin, kentin kaos ortamından uzakta ve hepsinden önemlisi sosyal boyutlarıyla da kontrol edilebilir alanlar olarak banliyöler, ideal aile arzusunun gerçekleştirildiği alanlar olarak yorumlanabilmektedir.

Banliyö tarzı yaşam tarzının bir diğer boyutu ise; ahlaki değerlerin ocuk bakımına yansıtılmasıdır. Kent merkezine göre kũltũrel olarak daha homojen bir yapı içerisinde,

ahlaki değer yargıları aktarımının da daha başarılı olacağı düşünülmektedir. Bu noktada en başta yarı geçiş bir mekanizma olarak kullanılan site kapıları yalnızca “iç”i “dışarı”dan ayırmakla kalmamaktadır. Roitman (2010: 32) site sakinlerinin yasal sözleşmelerle ortak davranış kurallarına bağlandığından bahsetmektedir. Ona göre bu; hem toplu yaşamı yöneten hem de özel sorumluluk ve hakların belirlendiği komşuluk rejimiyle yakından ilişkilidir. Sarah Blandy ve Diane Lister (2005:288) de bunu destekler nitelikte güvenli sitenin üç bileşeninden bahsetmektedir: “*Ağlar (komşuluk), normlar (karşılıklılık, mülk bakımı ve yabancılarla mücadeleciler) ve yaptırımlar (kabul edilme-saygı ve dedikodu ve sosyal dışlanma)*”. Örneğin; sitelerdeki kat sahiplerinin mülkiyet tasarrufu bu gibi yasal sözleşmelerle sınırlandırılabilir. Böylece kat sahipleri mülk satışına gittiğinde söz konusu sitenin yaşam tarzına uygun bir alıcı bulması gerekmektedir. Bu şekilde istikrara bağlanan yaşam tarzı ve davranış biçimleri genel bir ahlaki değerler bütününe işaret etmektedir. Gerek site “iç”inin “dış”ından ayrılması ve gerekse site içindeki yaşam biçiminde belirli kriterlerin uygulanması ideal aile arzusunun en önemli iki niteliğini ön çıkarmaktadır: Güvenlik ve ahlaki değerlerin mekânsallaşması³⁵.

Güvenlikli sitelerin yaşam tarzını oluşturan önemli unsurlardan biri de kültürel türdeşliktir. Sitelerin kapı ya da duvarlarını sembolik olarak inşa eden de esasen bu özelliştir. Dolayısıyla özellikle belirtilmesi gereken hususlardan biri, kültürel türdeşliğin sınıfsal türdeşliğe göre daha belirleyici bir etken olmasıdır. Çalışmada ele alınan güvenli siteler, üst-orta sınıf özelliği gösteren nüfusun ağırlıkta olduğu yaşam alanlarıdır. Söz konusu sitelerde ikamet edebilmek için belirli bir gelir seviyesinin üzerinde olmak zorunlu, ancak yeterli değildir. Caldeira (1996: 309), kapalı konut yerleşimlerinin homojenlik vurgusunun kenti, heterojenliğin sorumlu olduğu bozulmuş bir dünya olarak yarattığını öne sürmektedir. Kapalı konut bölgeleri bu bozulmuşluğu

³⁵Mekânsallaşma, kültür/mekân ilişkisinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. “*Pastalan tarafından mekânsallaştırma; bir insan veya bir grup insan tarafından sınırlandırılmış, başkalarına açık olmayan ve korunmuş bölgeler olan mekânlar vurgulanarak tanımlanmaktadır. Pastalan’a göre mekânsallaştırma, bir yerin psikolojik kimlik kazanması, hükmeden tutumlarca simgelenmesi ve orada bulunan nesnelerin yerleştirilmesini içermektedir. Altman ve Cheemers’in mekânsallaştırmayı tanımlarken kullandıkları en önemli özellik bir mekânın ya da nesnenin geçici ya da kalıcı bir temelde kontrol ya da sahipliğinin olması ve sahipliğinin bir kişi ya da grupta olması, 4) mekânsallaştırmanın sosyal işlevleri (statü, kimlik, ailesel tutarlılık) ve fiziksel işlevleri (çocuk büyüme, gıda yasağı, gıda depolama) de içeren pek çok işleve hizmet ediyor olmasıdır*”((Akgün, 2012: 211, 214).

sınırları dışına itmek için homojen bir topluluk yaratma arzusundadır. Gündelik hayatın kriminalleşmesiyle birlikte güvenliğin toplumsal yaşamdaki başat konumu yerleşim özelliklerine de yansımaktadır. Bu noktada kentsel mekânda en önemli soru birlikte yaşanacak komşuların kimler olduğudur. Dolayısıyla hem güvenliğinden şüphe duyulmayacak hem de ortak davranış geliştirilebilecek komşular aranmaktadır. Dupuis ve Thorns (2008: 153)'a göre, potansiyel risklere karşı alınacak önlemlerden biri kapalı toplulukların “*bizim gibi insanlar*”dan oluşturulmasıdır. Bu, bir orta sınıf ifadesi olarak değerlendirilebilir. Benzer kültüre, benzer gelire ve benzer yaşam tarzlarına sahip insanlarla bir arada yaşama arzusu orta sınıfın toplumsal konumunu koruma çabasının bir sonucu olarak düşünülebilir. Özellikle suç ve şiddetten korunmada kültürel türdeşlik bir çözüm olarak benimsenmektedir. Gans (1982: 172), Levittown banliyösünü incelediği çalışmasında; seçici homojenliğin, çatışmaları uzlaşma yoluyla çözmeye ve komşular arasında pozitif olanı teşvik ederek ihtiyaç olunan fikir birliğinin sağlanmasına katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Skogan (1988: 46, 47) da homojen alanların gayri resmi sosyal kontrolü daha çok uyguladıklarını ve böylece suç önleme programına daha açık olduklarını ileri sürmektedir. Dolayısıyla kültürel ve sınıfsal türdeşlik yeni kent mantığında iki yönlü bir anlama sahiptir. Birincisi, orta sınıfın kendi yaşam tarzı dışındakilerden ayrışma arzusuna işaret eden daha sembolik bir anlamken; ikincisi suç önleme çerçevesinde daha stratejik bir anlam içermektedir. Güvenlikli siteler de kültürel ve sınıfsal türdeşlik mantığının sıklıkla uygulandığı, seçkin ve güvenli yaşam alanları olarak öne çıkmaktadır. Ancak yine de belirtmelidir ki, kültürel olarak homojen bir ortamı hedefleyen güvenlikli site, iç mekânda bütünleşmeyi sağladığı oranda dış mekândan ayrışmakta ve farklılaşmaktadır.

Güvenlikli sitelerde komşuluk inşa sürecini etkileyen bileşenlerden bir diğeri mahremiyettir. Anılan sitelerin yüksek duvarları ve erişimi sınırlı kapıları genellikle birlikte mahremiyet anlamı da taşımaktadır. Sennett (2010: 18), mahremiyetin “*sıcaklık, güven ve duyguların açıkça ifade edilmesi*” gibi anlamlar çağrıştırdığını ifade eder. Kültürel türdeşlikle bağlantılı olarak düşünüldüğünde yaşam tarzı olarak orta sınıf, kendini dışa kapatma ve yalnızca kendi türdeşleriyle birlikte bir arada olma eğilimindedir. Grant ve Mittelstead (2004: 914), bunu *evlerini, ailelerini, yaşam tarzlarını istenmeyen kullanımlardan korumak*” olarak ifade etmektedir. Bu durumda

güvenlikli site yaşam tarzının mahremiyeti vurguladığı söylenebilir. Güvenlik sebebiyle çizilen sınırlar aynı zamanda farklı kültürlere, yaşam tarzlarına ve davranış biçimlerine karşı da bir mesafe yaratmaktadır. Site içinde birliktelik vurgulanırken dışarda kalanla temas en aza indirilmektedir. Böylece içerdeki yaşam her anlamda dışarıya karşı korunmak durumunda kalan bir alan olarak inşa edilmektedir. Ayata (2012: 52) özel alanı kamusal alandan sınırlarla ayıran yeni “ev” algısının sağladığı konforlarla birlikte yaşamı da aile ve kişisel yaşam olarak ayırdığını belirtmektedir. Bahsedilen yaşam tarzı çocuklar için güvenli oyun alanları sağlarken ebeveynler için de boş zaman aktivitesine imkân verebilmektedir. Çocuklar site içerisinde kalmak koşuluyla ebeveynlerinden bağımsız hareket edebilmektedir. Aynı zamanda ebeveynler de bireysel olarak spor ya da eğlence amaçlı faaliyetlere katılabilmektedir. Dolayısıyla site içi, evin bir uzantısı konumunu almaktadır (Forrest ve Kearns, 2001: 2130). Böylece güvenlikli site yaşam tarzı, mahremiyet alanlarını genişletmekte ve eş zamanlı olarak çoğaltmaktadır. Bu sebeple güvenlikli sitede mahremiyetin daha güçlü bir şekilde inşa edildiği söylenebilir.

Günün koşulları düşünüldüğünde güvenlikli site yaşam tarzının idealize edilen özelliklerinden bir diğeri nostaljik bir alandır. Bu, mahalle kültürünün yeniden canlandırılmasıdır. Bu yaklaşımın temelinde kent yaşamının enformel sosyal bağları zayıflattığı, birliktelik ve aidiyet duygularını aşındırdığı inancı bulunmaktadır. Suç ve suç korkusunun kent yaşamıyla ilişkilendirildiği düşünüldüğünde geleneksel mahallenin bu yaşam deformasyonuna karşı bir çözüm olarak tekrar öne sürüldüğü iddia edilebilir. Geleneksel mahalle kurgusunun esası şu şekilde açıklanabilir:

"Geleneksel mahalle kurgusu" (traditional neighborhood development) ve "yeni-gelenekselci tasarım" (neo-traditional design) olarak da bilinen Yeni Kentçilik akımı özellikle ABD'de ve İngiltere'de popüler olan ve dünyanın geri kalan kısmına da hızla yayılan bir planlama/tasarım hareketidir. Yeni Kentçilik hareketinin 'gurularına' göre geleneği, tarihi ve kültürel mirası, doğayı yapılı çevreye entegre ederek ve topluluğun yönetimini topluluğun kendisine bırakarak, mahalle sakinleri arasında topluluk kimliğinin, dayanışma hislerinin ve aidiyet duygularının gelişmesine olanak tanıyabilir ve bu şekilde kent sorunlarının üstesinden gelebiliriz"(Geniş, 2009:137).

Yeni kentçilik olarak adlandırılabilen bu düşünce, güvenlikli site yaşam tarzının komşuluk ile ilişkili tüm unsurlarını içine almaktadır. Amaç, kültürel anlamda homojen bir topluluk yaratarak kentin tüm olumsuzluklarına karşı bir sığınak oluşturmaktır. Geleneksel mahalle kültürü ile ilgili öne çıkan yardımlaşma, dayanışma ve uzlaşma

(Birekul, 2014: 200) yeniden üretilerek suç ve suç korkusuna karşı savunma stratejisi olarak düşünülmektedir. Bu stratejiden kasıt enformel sosyal bağlanmanın bir biçimi olarak komşuluğun yeniden kurgulanmasıdır. Rowland Atkinson ve John Flint (2004: 889), güvenli sitenin yeniden canlandırılmış kamusal alan, sosyal temas ve dayanışma yaratarak suç ve suç korkusunu görece azaltacağını öne sürmektedir. Site yaşamı, geleneksel biçiminden farklı olarak kurgulanmış olsa da temelde mahalle yaşamının getirdiği güvenli ortamı hedeflemektedir. Bu alanlar kimlerin ikamet edeceğinden, site yaşamının hangi olanakları içereceği, bu olanaklardan nasıl faydalanacağı, ortak alanların nasıl kullanılacağına kadar birçok yönüyle tasarlanmıştır. Burada öne çıkan amaç, geleneksel mahallelerde kendiliğinden gelişen görece güvenliğin kasıtlı olarak oluşturulmasıdır. Özellikle birinci amacı çocuklarının güvenliğini sağlamak olan ebeveynler için bu alanlar “*büyüdükleri gibi bir mahalle*”nin yerini almaktadır (Low, 2008: 49). Bu; yalnızca kapılar, duvarlar ya da güvenlik görevlileri aracılığıyla yapılmamaktadır. Bu noktada komşuluk ilişkileri önem kazanmaktadır.

Enformel sosyal bağlanmanın bir biçimi olarak komşuluğun suç korkusunu azalttığı düşünülmektedir. Hatırlanacak olursa suç korkusunu kışkırtan unsurlardan biri de mağdurun ihtiyacı olan yardımı ve desteği göremeyeceği düşüncesidir (Warr, 1990: 895). Dolayısıyla aksi yöndeki bir değişimin sonucu etkilemesi beklenir. Bu değişimin ne düzeyde olacağı elbette tartışılabilir. Ancak herhangi bir mağduriyet durumunda çevredekilerden yardım alınabileceği düşüncesinin ya da mağduriyete yol açacak herhangi bir olaya karşı önlem alabilme kapasitesinin, suç korkusunu azaltacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra bireylerin içinde yaşadığı toplulukta kendilerini güvende hissetmesiyle kamusal alan kullanımının artması suç korkusunu dolaylı olarak etkilemektedir. Bahsedilen tüm bu koşullar, komşuluk ilişkilerinin sosyal kontrol süreciyle ilişkilidir.

Sosyal kontrol var olan düzenin devamlılığına yönelik işleyen bir mekanizma olarak düşünülebilir. Sosyal kontrolün en basit tanımı şu şekilde yapılmaktadır: “*Sosyal kontrol bir toplumun kendisini istenen ilke ve değerlere göre düzenleme kapasitesidir*” (Janowitz, 1975: 82). Burada işaret edilen ilke ve değerler; toplumlar için

genel bir çerçeve, ulaşılmak istenen hedef ve bir arada yaşamının ideal yol ve yöntemler bütünü olarak düşünülebilir. Bu iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan birincisi, devlet eliyle uygulanan hukuk kuralları çerçevesindeki formel sosyal kontroldür. Formel sosyal kontrol bireyler arasında, bireylerle kurumlar arasında ve devlet örgütlenmesinin diğer unsurları arasındaki ilişkiyi düzenlemeye yöneliktir. İkincisi ise; bireyin yaşadığı yakın çevre içerisinde gelişen ve gündelik hayata nüfuz eden enformel sosyal kontroldür³⁶. Enformel sosyal kontrol, bireyler arasındaki ilişkilere hitap etmektedir. Topluluğun içselleştirdiği norm ve değerlerin uygulama alanı olarak kabul edilebilir. Sosyal kontrol kolektif davranış olarak tanımlanabilen, uyum ve bütünleşmenin bir sonucudur (Janowitz, 1975: 84). Dolayısıyla hem formel hem de enformel sosyal kontrol ortak norm ve değerler üzerinden hareket eden ve ortak faydayı gözeterek kolektif davranışı dengede tutmayı sağlayan bir işleyişe sahiptir.

Enformel sosyal kontrolün gözlemlenebileceği ilişki biçimlerinden biri de komşuluktur. Ortak bir mekânda birlikte yaşama pratiği olarak komşuluk, ilişkinin derecesinden bağımsız olarak sosyal kontrol mekanizmasını da bünyesinde barındırmaktadır. Görece yüzeysel ilişkilerde sosyal kontrol seviyesi daha genel geçer uygulamalarla sınırlıdır. Örneğin; geç saatte evine giren bir kimse sessiz olmaya çalışarak komşularını rahatsız etmekten kaçınır. Bunun için samimi bir ilişkiye gerek yoktur. Ancak yüz yüze ilişkiler sosyal kontrolün hem sınırlarını genişletmekte hem de yoğunluğunu arttırmaktadır. Sıkça karşılaşan/görüşen iki komşudan birinin habersiz bir şekilde bir süre ortadan kaybolması diğerinde merak uyandıracaktır. Bu halk arasında “haber bilmek” şeklinde kullanılan deyim anlam karşılığıdır. Haber bilmek; bir kişi ya da olay hakkında bilgi sahibi olmak, onun akıbetinden haberdar olmak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla

³⁶Enformel sosyal kontrol ya da sosyal bağ kavramlarıyla aynı anlama sahip farklı kullanımlar olarak karşılaşılmaktadır. Ray Forrest ve Ade Kearns sosyal bağ kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: “Sosyal bağ, ortak bir ahlak duygusu ve ortak amaç ihtiyacını vurgulayabilir; sosyal kontrol ve sosyal düzenin yönleri; insanlar, gruplar ve yerler arasındaki gelir ve servet eşitsizliğinin toplumsal dayanışmaya tehdidi; gruplar ve mekanlar; topluluklar veya aileler içindeki sosyal etkileşim düzeyi; ve bir yere ait olma duygusunu içermektedir... Ortak değer ve sivil kültür; ortak amaçlar ve hedefler, yaygın ahlaki değerler ve belirli davranış kodları ile politik kurumlara ve politik atılıma desteği içermektedir. Sosyal düzen ve sosyal kontrolü varlığı da; genel çatışma ve düzenin varlığına tehdit unsurlarının yokluğu, medeniyetsiz davranışların yokluğu, etkili enformel sosyal kontrolün varlığı, hoşgörü, farklılıklara saygı, gruplararası işbirliğini varlığını ifade etmektedir”(2001: 2128, 2129). Literatürde her ikisi de kullanıldığından çalışma boyunca her iki kullanıma da yer verilmiştir.

kendi içinde bir sorumluluk duygusunu da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle komşular arasındaki sosyal kontrol çok geniş bir yelpazeye sahip olabilmektedir.

“Sosyal kontrolün enformel bağları komşular arasında ziyaret, sohbet, birbirleriyle yardımlaşma, eşyaları ödünç alıp verme, birbirinin evini gözetleme (kollama) gibi ya da çeşitli organizasyonlara katılma gibi paylaşımları içermektedir. Bu bağlılık algılanan herhangi bir düzensizliği önceden engelleyebilen bir tampon yapı olarak işleyebilir. Destekleyici sosyal bağlar, insanların tehlike olarak algıladığı çevre ile baş etmesine yardımcı olabilmektedir”(Ross ve Jang, 2000:402).

Komşular arasında gelişen bu pratiklerin yoğunluk ve sıklığı ilişkinin derecesine göre değişmektedir. Ancak her koşulda bu ilişki sonucunda açığa çıkan şey sosyal kontroldür. Sosyal kontrol, komşuluk bir kez kurulduktan sonra bu ilişkinin bireyler üzerinde oluşturduğu etkidir. Bu çalışmanın konusu itibariyle öne çıkan husus, komşuluğun suç ve suç korkusuna karşı geliştirdiği sosyal kontroldür. Buna göre Martin İnes (2003: 3) sosyal kontrolü, *“başkaları tarafından sapkın, suçlu, endişe verici ya da sıkıntılı olarak görülen kişilerin davranışlarını düzenleyen amaçlı mekanizmalar”* olarak ifade etmektedir. Enformel bağlanmanın bir biçimi olarak komşu, birey üzerinde koruma ve korunma etkisini açığa çıkaracak mekanizmalara sahiptir. Bu, öncelikle çevreyi ve komşuları tanımakla başlamaktadır. Sosyal çevreyi -en azından aşına olacak kadar- tanımak, asgari düzeyde kurulan güven ilişkisinin ilk adımı olarak değerlendirilebilir. Komşuların evine sıklıkla gelen ziyaretçilere aşına olmak ise sosyal kontrolün ileri boyutuna işaret etmektedir. Bu noktada sosyal kontrolün işlemesi için en önemli ilke karşılıklıdır. Robert J. Sampson ve Stephen W. Raudenbush söz konusu ilkeye *“kolektif etkililik”* adını vermektedir. Onlara göre, bir komşuluk ilişkisinde sosyal kontrolün sağlanabilmesi için kuralların net, beklentilerin ortak ve buna yönelik uyum ve karşılıklı güvenin olması gerekmektedir (1999: 612). Günün koşullarıyla birlikte düşünüldüğünde suçtan korunma ve güvenlik, komşuluk ilişkilerinin ortak beklentilerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Komşuluk ilişkilerinde sosyal kontrolün işlevsel olarak iki alana birden etki ettiği gözlemlenebilmektedir. Bunlardan ilki komşuların birbirleri üzerindeki sosyal kontrol iken; ikincisi yabancılara karşı geliştirilen sosyal kontroldür. Komşuluk kendi içinde bir bütün olarak düşünüldüğünde sınırları dışında kalan herkes yabancıya dönüşmektedir.

Özellikle güçlü kontrol bu iç/dış ayrımını daha da netleştirmektedir. Bu durumun suçtan korunmaya yönelik bir avantaj sağlayacağı düşünülebilir:

“Komşular arasındaki otokontrol asayiş konusunda da kendini gösterir. Sadece birbirlerini değil, birbirlerinin eş-dost ve akrabalarını da tanıyan komşular...yabancıları da yakından takip etmek, gerekirse neyi veya kimi aradıklarını sormak suretiyle dışardan gelebilecek muhtemel tehlikelere karşı da bir güvenlik şeridi görevi üstlenir. Tüm bunlar komşuluk grubunu diğerlerinden ve yabancılardan sınırlar”(Koyuncu, 2009:32).

Buradan hareketle sosyal bağlanmanın yüksek olduğu bir komşu grubunda kontrolün iç ve dış kontrol alanlarına sahip olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Bu durum dışardan gelebilecek olan tehdit ve tehlikelere karşı stratejik bir üstünlük yaratmaktadır.

Enformel bağlanmanın, yer aidiyetinin ve bölgesel kimlik duygusunun; suç ve suç korkusu ile olumlu bir ilişki içinde olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Skogan ve Maxfield, 1982: 99; Sampson ve Raudenbush, 1999: 612; Carvalha ve Lewis, 2003: 783; Farrall, Gray ve Jackson, 2007: 9). Dolayısıyla suç politikalarında formel kontrol araçları kadar enformel kontrolün de kullanılabilirliğinden bahsetmek mümkün görünmektedir. Bu kabulün sistematik uygulamadaki ilk örneğini 1972 yılında *Mahalle İzleme* (Neighborhood Watch) ismiyle Los Angeles polis departmanı hayata geçirmiştir. 5500’den fazla gözetme bloğundan oluşan uygulama, kapsam dahilinde yaşayan sakinlerin güvenlik istihbaratı sağladığı, birbirleriyle ve kolluk gücüyle paylaştığı bir sistemdir (Davis, 1998). Bu uygulama mahalle sakinleri tarafından yapılmaktadır. Buna göre sakinler, gündelik aktivitelerine devam ederken şüpheli gördükleri kişi ya da durumları gözlemlemekte, sonraki aşamada bu izlenimlerini yetkilerle paylaşarak sürecin takibini sağlamaktadırlar (Lab, 2010: 85). Dolayısıyla Mahalle İzleme sistemi suç önleme amacıyla oluşturulmuş bir mekanizma olarak tasarlanmıştır³⁷. Komşuluk ilişkisi içerisinde kendiliğinden gelişen kontrol süreci suç engelleme yaklaşımı olarak düşünülmüş ve teknolojinin de verdiği imkânlarla sistematik bir araca dönüştürülmüştür.

³⁷Söz konusu bu uygulama, 18. yüzyıl Trabzon’un da mahalle güvenliğinin sağlanması için geliştirilen bir sistemi çağrıştırmaktadır. Miraç Tosun, “XVIII. Yüzyıl Trabzon’unda Cemaatlerarası İlişkiler” isimli doktora çalışmasında bahsi geçen sistemi açıklamaktadır: “...şehirde hüküm süren eşkıyalık faaliyetlerinin önüne geçilmesi için her mahalle ahalisinin birbirlerine tekeffül edildiği, mahalleliye imamın, imama hatibin, hatibe vaizin, vaize müderrisin ve müderrise müftünün kefil kılındığı bir yapı arz etmektedir”(2013: 30). Dolayısıyla suç önlemede mahalle yaşamından istifade edilmesi konusu ve mahalle sakinlerinin sosyal kontrol işlevi eski bir gelenek olarak değerlendirilebilir.

Komşuluk, güvenli site bağlamında düşünüldüğünde bahsedilen tüm bileşenleriyle bir yaşam biçimine işaret etmektedir. Komşuluk, salt aynı mekânda yaşam değildir. Aksine komşuluk, aynı mekânda “bir arada”, “birlikte” yaşamdır. Dolayısıyla komşuluktan bahsedildiğinde karşılıklı, sürdürülebilir bir ilişki kastedilmektedir. Güvenli sitelerin sakinlerine sunduğu ya da vaat ettiği imkânlar düşünüldüğünde bu ilişki biçiminin çok daha belirli sınırlara sahip olduğu yukarıda ortaya konulmaya çalışılmıştır. Güvenli site tüm nitelikleriyle yaşam tarzı inşa etmektedir. Bu, sakinler için, yaşayacakları evin fiziksel özelliklerini belirlemek değildir. Buradaki asıl soru, kiminle ve nasıl yaşanacağıdır. Tüm bu soruların cevapları da şüphesiz güvenlik temelinden yükselmektedir. Özetle, güvenlik için yükselen duvarlar, kilitli kapılar, şifreli geçitler ya da güvenlik görevlileri yeterli değildir. Komşu, bu kurgunun tam da odağında yer almaktadır. Çünkü günün koşullarında insanların bir arada olma arzusunu besleyen önemli hususlardan birinin, güvenlik olduğu söylenebilmektedir.

Buraya kadar gelinen nokta, tartışmayı en başa götürmektedir. Yanıtlanması gereken soru; Wirth’ün bahsettiği gibi kent yaşamının sosyal bağları zayıflatıp komşuluk ilişkilerini tahrip mi ettiği; yoksa Gans’ın ileri sürdüğü gibi kent yaşamının komşuluk ilişkilerini kendi dinamikleri etrafında yeniden mi ürettiği? şeklindedir. Wirth ve Gans’ın kentli yaşam tarzı üzerinden yürüttüğü tartışmanın temeli cemaat/cemiyet dikotomisidir. Ferdinand Tönnies, *Gemeinschaft und Gesellschaft* isimli çalışmasında cemaat ve toplum kavramlarını kentleşme bağlamında ele almaktadır. Ona göre; *Gemeinschaft*, geleneksel toplumlarda baskın ilişki biçimi iken *Gesellschaft*, modern toplumlardaki egemen ilişki biçimidir. İlki, doğa istencinin; ikincisi ise, ussal istencin biçimlendirdiği bir yapıya işaret eder (Tönnies, 2000: 203). *Gemeinschaft*; yüz yüze, samimi ve karşılıklı bağlılık duygusuna sahip klan akraba, aile ya da komşu gibi biçimlere sahipken; *Gesellschaft*, toplumsal sözleşmeler temelinde bir araya gelmiş, hızlı değişime açık olması sebebiyle geçici ve bireyin esas olduğu bir ilişki biçimine gönderme yapmaktadır (2000: 214, 216). Dolayısıyla Tönnies, modern kent toplumlarında cemaat ilişkisinin aşındığını ve yüz yüze ilişkilerin yerini bireyciliğin esas olduğu cemiyet toplumuna dönüştüğünü belirtmiştir. Güvenli site bağlamında düşünüldüğünde bu ayrımın keskin hatlarının kaybolduğu söylenebilmektedir. Çünkü

güvenlikli site yaşamı tüketim kültürüne adapte, genelde beyaz yakalı, orta sınıf çekirdek aile yaşamıdır. Bu biçimiyle ilişkilerinin birçok yönü formel bağlarla biçimlenmektedir. Dolayısıyla bireysel olarak kendinin ön planda olduğu cemiyet yaşamını sürdürmektedir. Ancak bunun dışında gelişen enformel ilişki biçimi ise, cemaat özellikleri göstermektedir. Güvenlikli sitede kurulan komşuluk ilişkilerinin, söz konusu yapının bir örneği olarak düşünülebilir görünmektedir. Aile yaşamının, ev yaşamının nasıl olması ve komşunun kim olması gerektiği ideal sınırlarla tanımlanmıştır. Dolayısıyla güvenlikli site yaşam tarzı cemaat tipi toplum yapısı özellikleri göstermektedir.

Başak Tanülkü (2012: 130) yaş, meslek grubu, gelir düzeyi ve kültürel kökeni; Bali (2015: 119) ise ortak değerler etrafında birleşebilme özelliğini cemaat özelliği olarak tanımlamaktadır. Sennet ise daha geniş anlamıyla şu ifadeyi kullanmaktadır: “*Günlük kullanımda “cemaat” insanların iyi tanıdıkları insanlarla ya da kapı komşularıyla yardımlaştıkları bir ortamı anlatır*” (2014: 141). Söz konusu koşullar altında güvenlikli sitede bir araya gelen sakinler için karşılıklı bir dayanışma, yardımlaşma ve bağlılık gelişmektedir. Bunlar yaşam tarzında gözlemlenebilen davranış biçimlerinde belirginleşmektedir. Bahsi geçen davranış biçimlerini sürdürebilecek olanlar, grup içine dâhil edilirken geri kalanlar dışarıda bırakılmaktadır. Söz konusu iç/dış mekanizması, sınırlar dahilinde güçlü bir dayanışma ağının oluşmasına neden olmaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005: 66). Kabul etme ya da dışarda bırakma pratiği ise tipik bir cemaat özelliği olarak nitelendirilebilir. Dışarda kalanlar yabancı olarak etiketlenerek potansiyel tehdit olarak algılanmaktadır. Bu aynı zamanda güvenlikli sitelerin işleme mekanizmasıyla benzerlik göstermektedir. Güvenlikli sitenin iç ve dış ayrımı cemaat yapısıyla birebir örtüşmektedir. Dolayısıyla özellikle kentleşme bağlamında düşünüldüğünde komşuluk ilişkileri üzerinden önemli ölçüde çözülen geleneksel cemaat bağlarının yeniden inşa edilmekte olduğu söylenebilmektedir. “*Günümüzde kentin büyüklüğü arttıkça oluşan metropol yapısı, “doğal bağlar”ı kırmak şöyle dursun, onları yeniden tesis elzem hale getirmiş; dahası geleneksel toplumun cemaat bağlarının duygusal-dayanımcı yanını, yeniden kentlerdeki gündelik hayatın dinamosu yapmıştır*” (Sarıbay, 1996: 39). Bu eğilimi yeniden ortaya çıkaran en önemli gelişmenin ise güvenlik ihtiyacı olduğu düşünülmektedir. Gündelik hayatın

kriminalleşmesiyle birlikte toplumsal yaşamda meydana gelen güvensizlik ve korku iklimi, kent yaşamının ihlal ettiği enformel ilişkileri geri çağırılmaktadır. TDP de bu prensiple şekillenen uygulama örneklerinden biridir. TDP'nin amacı, suç ve suç korkusu gibi sorunların, toplumsal özümseme ve dayanışma yoluyla çözülmesidir. Uygulamanın en önemli stratejisi, zayıflayan komşuluk ilişkilerini harekete geçirerek bir topluluk bilinci oluşturmaktır. Haklı (2018: 19) TDP'nin işleyiş mantığını *“cemaatleri/toplulukları güvenlik konusunda harekete geçirecek ahlâkî motivasyon da meydana getirilmek istenmektedir”* şeklinde açıklamaktadır. Bahsi geçen ifadede özellikle dikkat edilmesi gereken nokta, ortak ahlaki değerlerin öne çıkarılmasıdır. Bu, bir cemaat yapısı özelliğidir ve daha önce de bahsedildiği gibi güvenli site yaşam tarzının önemli boyutlarından biridir.

TDP, devlet erkinin suç ve suç korkusuna karşı uygulamaya koyduğu bir yaklaşımdır. Güvenli site ise neoliberal politikalar ekseninde gelişen piyasa koşullarının ürünüdür. Ancak ulaşılmak istenen hedef ortaktır. Günün koşulları düşünüldüğünde enformel ilişkilerin kendiliğinden gelişmesi beklenmemektedir (Hughes, 2007: 34). Buna engel, bahsedilen korku iklimidir. Artan suç ve korku ortamı, bir taraftan cemaat tipi toplumsal örgütlenmeyi ihtiyaç olarak ortaya çıkarırken diğer taraftan da söz konusu örgütlenmenin kanallarını tıkamaktadır. Dolayısıyla bahsedilen cemaat ilişkileri, kentsel politikalar yoluyla oluşturulmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla komşuluk ilişkilerinin yeniden inşası iddiasındaki güvenli sitelerin, cemaat tipi toplum yapısı özellikleri gösterdiği söylenebilir.

Güvenli siteler kent merkezlerinden uzakta yer almakta ve kendi içlerinde bir bölge oluşturmaktadır. Dolayısıyla her bölge kendi içinde bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Sakinlerin sosyo-ekonomik profili, mesleği, eğitim durumu ve etnik kökeni siteden siteye farklılaşmaktadır. Bahsi geçen yapısal unsurların bileşimi site içi ve dışında farklı etkileşim biçimlerine yol açmaktadır. Değişen yapıya göre site içinde egemen norm ve değerler, davranış kodları ve bir o kadar site dışında; kentin geri kalanıyla farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle güvenli sitelerdeki komşuluk biçimlerinin altkültür eğilimlerine de sahip olduğu söylenebilir. Downes, altkültürü iki ana kategoriye ayırmaktadır. Bunlardan konuyla ilgili olanına göre

altkültür; hâkim kültür içerisinde köklenen, onunla beraber varlığını sürdüren ya da ona farklı tepki veren bölgesel yapılanmalar olarak tanımlanmaktadır (Downes'den akt: Jenks, 2003: 25). Güvenlikli sitelerde komşuluk ilişkileri egemen kültürden kaynaklanan ancak kentin geri kalanından farklılaşan norm ve değerleri yansıtmaktadır. Kentler toplumun daha geniş kesimlerini bir arada tutma işlevini kaybederek yabancılaşmanın mekânları olarak algılanmaktadır. Dayanışma, yardımlaşma ya da diğerini gözetme kent yaşamında yok olduğu gerekçesiyle site içerisinde tekrar canlandırılmaya çalışılmaktadır. Nicholas Abercrombi, Stephen Hill ve Bryan S. Turner 'ın altkültür tanımı duruma açıklık getirmektedir:

“Altkültür; değerler, eğilimler, davranış tarzları sistemi ve daha büyük bir bütün içinde, tüm bir toplum ya da bir organizasyon, bir sosyal grubun yaşam tarzıdır. Terim potansiyel olarak herhangi bir sosyal grup için kullanılabilir. Modern toplumda var olan çok boyutlu altkültürlerin her biri kendi değerler ve zevk sistemine sahiptir, kendi ve diğer gruplar arasındaki fark anlamlıdır, farklı bir dil, farklı bir aidiyet ve kimlik duygusuna sahiptir”(2006:384).

Güvenlikli site sakinlerini bir araya getiren en önemli motivasyon suç ve suç korkusundan korunabilmektir. Ancak bu, güvenlik teknolojileri ya da görevliler aracılığıyla sağlanmamaktadır. Güvenliğin en önemli teminatı aynı norm ve değerlere sahip komşulardır. Böylece ilk aşamada riskler, tehlikeler ve tehditlerin tanımları konusunda bir uzlaşma sağlanabilmektedir. İkinci aşamada ise suç ve suç korkusuyla mücadelede ortak davranış biçimleri geliştirilebilmektedir. Bu aşamaların en düşük hatayla işlemesi için gruba aidiyet, güven ve kimlik duygularının gelişmiş olması gerekmektedir. Ancak bu koşullar altında birey, komşusunun güvenliğini ortak iyi olarak düşünmekte ve ortak hareket etmektedir.

Güvenlikli siteler kriminalleşen gündelik yaşamda korunma/kapanma alanları olarak varolmaktadır. Kent, suç ve tehlikelerle birlikte algılanırken bu alanlar; güvenli mekânları temsil etmektedir. Dolayısıyla bu durum, kent merkezinden geri çekilme ve içe kapanma sürecini ifade etmektedir. Atkinson ve Flint (2004: 876), kapalı konut alanlarının zenginleştirilmiş gettolar olduğunu ifade etmektedir. Bu yeni konut alanları hangi anlamda geleneksel gettolardan ayrılmakta ve ona benzemektedir?

Basit anlamda tanımlanacak olursa getto; kent alanlarında ortaya çıkan ayrışma temelli grup oluşumlarıdır. Wirth (1956), *The Ghetto* isimli önemli çalışmasında gettoyu “*ortak bir miras, ortak bir gelenek ve duygu deposunu ifade eden çok kültürlü bir topluluktur*” şeklinde tanımlamaktadır (Wirth, 1956:289). Getto, kent ortamında ayrılan grupların, kendi yaşam tarzını devam ettirme arzusu için bir sığınaktır. Böylece kendi kültürel biçimlerini ve ona ait davranış biçimlerini devam ettirebilmektedirler. Bu, bir anlamda korunma eğilimidir. Wirth’e göre, iç dayanışma bir getto oluşumunun en önemli özelliğidir ve dayanışmanın merkezinde güçlü aile bağları bulunmaktadır. Tarihin bilinen ilk örneklerinden olan Yahudi gettolarında olduğu gibi gruba ait yaşam tarzı, davranış biçimleri, gelenek ve görenekler, din ve diğer gruplarla ilişkiler aileler tarafından nesillere aktarım yoluyla gerçekleştirilmektedir (1956: 37). Bu sebeple her getto kendi içinde ahlaki bir düzendir. İç kapanma, hem düzenin devamlılığı hem de düzene yönelik dışarıdan gelebilecek olası tehdide karşı dayanışma ve bağlılıkla karşı koyma işlevi taşıyan bir bütündür.

Refah gettoları geleneksel getto yapısından zorunluluk/gönüllülük noktasında ayrılmaktadır. Marcuse, getto terimini “*alt sınıfların belirli bir mekânda ekonomik, sosyal, politik ya da kültürel koşulları dayatması*” gibi nedenlerle bir araya gelen gruplar olarak ifade etmektedir. Oysa güvenli site toplulukları için “*homojen özelliklere sahip bir grubun, ekonomik, toplumsal, politik ve/veya kültürel koşullarını iyileştirmek üzere belirli bir mekânda bir araya geldiği durumlar*” anlamında “enclave” teriminin kullanımının daha doğru olduğu ileri sürülmektedir (Akt: Işık ve Pınarcıoğlu, 2005: 147). Dolayısıyla getto, dışardan yönelebilecek bir baskı sonucu ortaya çıkmaktayken; refah gettoları olarak adlandırılacak güvenli sitelerde gruplar gönüllü olarak bir araya gelme eğilimindedir. Buna imkân veren orta sınıfın ekonomik, sosyal ve kültürel güç olarak adlandırılacak esnek hareket edebilme kabiliyetidir. Bu anlamıyla güvenli site yaşam tarzı, getto yapısı gibi düşünülebilir. Güçlü bir iç kapanma ve kendine özgü yaşam tarzına karşılık dışarıya yönelik bir bütün olarak hareket etme gücü bunun en açık göstergesidir.

Güvenli sitelerde komşuluk modern kent ve kentli yaşam tarzına karşı ortaya çıkan yeni kentsel eğilimler barındırmaktadır. Bu eğilimleri şekillendirme noktasında birçok

farklı bağlamdan söz edilmiştir. Ancak bunların içinde en güçlü olanı şüphesiz kent ve suç arasında kurulan ilişkidir. Sağ gerçekçi yaklaşım; suç ve suç korkusu ile aile kurumunun dağılması, refah döneminin özgürlükçü politikalarıyla şekillenen birey, toplum değerlerinin ve ahlaki normların zayıflaması arasında sıkı bir ilişki kurmaktadır. Tüm bu süreçler esasen birey merkeziliğin toplum merkezilikle yer değiştirdiği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla sağ gerçekçiler suç ve suç korkusunu ortaya çıkaran en önemli unsurun topluluk duygusu kaybı olduğu konusunda uzlaşma içindedir. Böylece suç engellemede topluluk duygusunun yeniden inşası üzerinde düşünme, kayda değer bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır.

Suç ve suç korkusu toplumsal düzenin devamlılığını tehdit eden bir sosyal problemdir. Topluluk kavramı, bu düzenin devam ettirilmesinde toplumsal bağların önemini vurgulamaktadır. Bu kavram üzerinde anlaşmaya varılan birincil anlam herhangi bir yer/mekâna bağlı olarak ortaya çıkan sosyal ilişkiler ağıdır (Fisher, 1976: 101; Wilson-Donges, 2000: 598). Bu bağlamda topluluk sınırları belirli bir alanı işaret etmektedir. Nancy Dennis (1978: 76), bir topluluğu politik, ekonomik, dini vb. sistem unsurlarının bütününe ya da çoğunu içeren bir alan olarak detaylandırırken; Iris Marion Young (1986: 14) ise, daha küçük bir grupta yüz yüze ilişkilerin topluluk tanımı için daha belirleyici olduğunu öne sürmektedir. Buradan anlaşılan sosyal etkileşim düzeyi yoğun grupların topluluk olarak adlandırılabilirdir. Topluluk, yaşam tarzı üzerindeki uzlaşının varlığına işaret etmektedir.

Topluluk, gönüllü birliktelikler temelinde ortaya çıkabilir olmasıyla komşulukla benzerlik göstermektedir. Aksi durum, mekânın yalnızca fiziksel olarak paylaşılması olarak tanımlanabilmektedir. Oysa sosyal etkileşimin gerçekleşmesi ve topluluk duygusunun açığa çıkması için bireylerin etrafında birleşebileceği bir alan gereklidir. Bu anlamda topluluk duygusunu açığa çıkarabilecek alanlardan biri de güvenlidir (Forrest ve Kearn, 2001: 2140). Güvenlik, topluluğu bir araya getirebilecek temel gerekliliklerdendir. Ancak topluluk için asıl belirleyici nokta birlikte hareket edebilme kabiliyetidir. Bu sebeple topluluk, etkili bir suç önleme yaklaşımı olarak ortaya çıkmaktadır. Skogan, topluluk katılımcılarının şüpheli durumlara müdahale edebilecek eylemlerde bulunduğunu ifade etmektedir. Bunu; aidiyet duygularını geliştirecek, sosyal

etkileşimi arttıracak, karşılıklı yardımlaşmayı sağlayacak şekilde komşuluk ilişkilerini düzenleyerek yaptıklarını ifade etmektedir (1988: 61). Bu sayede topluluk tehlikeli durumları daha çabuk kavramakta ve hareket kabiliyeti ile müdahale veya önleme girişimleri daha çabuk gerçekleşmektedir.

Sağ gerçekçiliğin de etkisiyle son dönem suç önleme çalışmalarında topluluğun yeniden inşası gündeme gelmiştir. Bu bağlamda Etzioni, “*The Sprit of Community Rights, Responsibilities, and the Communitarian Agenda*” isimli çalışmasında Wilson’un suç yaklaşımından oldukça yararlanmıştı. Çalışmasının temel sorunsalı Wilson’un suçla ilişkilendirdiği cemiyet hayatı ve Gans’ın kent ortamında ortaya koyduğu cemaat hayatının nasıl uzlaşabileceği üzerinedir (1993: 121). Etzioni’nin ortaya koyduğu komüniteryan toplum fikrinin iki aşaması bulunmaktadır. Bunlardan biri, topluluk sorumluluğunun idrakindeki birey anlayışının yeniden inşasıdır. Bu anlamda çocuk bakımında sorumluluğu olan aile ve eğitim kilit kurumlardır (Etzioni, 1993: 190, 191). Ona göre, Wilson’un suç ile ilişkilendirdiği zayıf toplumsal bağ problemi ancak güçlü aile değerleri ve eğitim süreciyle aşılabilecektir. Bir diğeri ise, kent planlamasında mimarinin doğru kullanılmasıdır (1993: 128). Kent ortamı, sakinlerin birbirleriyle karşılaşacakları, vakit geçirebilecekleri ve birbirilerini tanımalarına fırsat verecekleri şekilde dizayn edilmelidir. Bu anlamda Etzioni’nin bu fikirleri Newman’ın savunulabilir alan fikriyle uyumlu görünmektedir. Hem fiziksel hem de sosyal etkileşim bağlamında düşünüldüğünde güvenli siteler, topluluk inşası fikrinin uygulama alanı olarak değerlendirilebilir.

Bu bölümde güvenli site yaşam tarzının biçimlendirdiği komşuluk ilişkileri anlaşılmalı ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Yeni kentsel eğilimlerin uzantısı olarak düşünülebilecek güvenli siteler, sağ gerçekçi yaklaşımın ortaya koyduğu suç anlayışıyla birçok bakımdan bütünleşebilmiş görünmektedir. Sağ gerçekçi suç önleme uygulamalarında enformel kontrol araçları en az formal kontrol araçları kadar önemsenmektedir. Devletin suç engelleme alanını bireye devretmesiyle bu anlayış daha da kuvvetlenmektedir. Çünkü kolektif eylem bireysel bir suç önleme girişiminden daha kapsamlı ve etkili olacaktır. Güvenli sitelerde bunun en önemli göstergelerinden biri, komşuluğun suç ve suç korkusuna karşı geliştirilen bir sosyal kontrol aracı olarak inşa

edilmesidir. Site, kendi içerisinde bir bütün oluşturmakta ve dışarıdan gelebilecek tehdit ve tehlikelere karşı bariyer görevi üstlenmektedir. Bu esnada ortaya çıkan dayanışma ve yardımlaşma site içindeki komşuluğu, dışardakinden görece ayırmaktadır. Elbette bu süreci hızlandıran başka birtakım olgulardan bahsetmek mümkündür. Site sakinlerinin ortak yaşam tarzı buna örnek olarak verilebilir. Kültürel değerler, davranış kalıpları ve ahlaki kodlar çerçevesinde toplanan yaşam tarzı kentin geri kalanına oranla daha homojen özellikler barındırmaktadır. Dolayısıyla bu durum komşuluk ilişkilerinde cemaat yapısı özelliklerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Buradan hareketle güvenli sitede komşuluk ilişkilerinin Gans'ın bahsettiği kent köylüleri (urban villagers) ile benzerlik gösterdiğini ileri sürmek mümkündür.

4. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

İki ana başlıktan oluşan bölüm; suç korkusunun temel bağlamları olan güvenli site ve komşuluk ilişkilerini kapsamaktadır. Bu bölümler, çalışmanın temel konusu olan suç korkusu olgusunu anlama ve anlamlandırma noktasında bir çerçeve oluşturmaktadır. Bilindiği üzere toplumsal olgular; deneyimler, yaşayış ve pratikler; gerçekleştiği zaman, mekân ve kültür içerisinde şekillenmektedir. Dolayısıyla herhangi bir olguya dair kavrayış geliştirmek, onu ortaya çıkaran koşullarla birlikte değerlendirilmesine bağlıdır. Buradan hareketle her bir kategori oluşturulurken özellikle iki amaç gözetilmiştir. Bunlardan ilki, kategorilerin kendi içinde bir bütün oluşturmasıdır. Böylece çalışmanın bağlamlarına dair bilgi edinebilmek için gerekli çerçeve sağlanmış olacaktır. İkincisi ise; kategorilerin, suç korkusu ile ilişkili biçimde oluşturulmasıdır. Bu doğrultuda kategoriler birbirleriyle de ilişkili olacak biçimde şekillendirilmiştir. Her bir kategori ve alt kategoriler; suç korkusu olgusunun deneyimlenmesinde, inşa edilmesinde ve anlamlandırılmasında biçimlendirici toplumsal arka planın belirli sınırlar dahilinde yansımalarıdır.

4.1.GÜVENLİKLİ SİTENİN ANLAMSAL VE MEKÂNSAL İNŞASI

Güvenlikli sitenin anlamsal ve mekânsal inşasına dair kavrayışın ortaya konulduğu bölümde, güvenlikli site yaşam tarzının hangi eğilimlerle biçimlendiği ve bu yaşam tarzının mekânla olan etkileşimi anlamlandırılmaya çalışılmaktadır. Yeni kentleşme eğilimleri içerisinde büyük önem taşıyan güvenlikli siteler bir yaşam tarzı inşası olarak değerlendirilmek zorundadır. Buradan hareketle söz konusu bölümde cevap aranan ana problem cümlesi şu şekildedir:

“Güvenlikli sitede yaşam anlamsal ve mekânsal olarak nasıl inşa edilmektedir? Sakinler için güvenlikli yaşam tarzı inşasında rol oynayan süreçler nelerdir?”

4.1.1.Güvenlikli Site Yaşam Tarzının Öne Çıkan Unsurları: “İdeal Ev” ve “İdeal Aile” Mitolojisi

Güvenlikli siteler, kentleşmenin yeni bir sürece doğru evrildiğinin en önemli delili olarak değerlendirilebilir. Bu yeni dönemde “konut” ya da “ev” yalnızca korunma, barınma gibi işlevsel özellikleri üzerinden tartışılmaz. Çünkü bu kavramlar, işlevsel olmanın yanında sembolik olarak da ön plana çıkmaktadır. Güvenlikli site; ortaya çıktığı 1980’lerin toplumsal dinamikleri ve ideolojik iklimiyle uyumlu olarak kentlilerin, kendilerini ifade etme yollarından biridir. Aynı yıllara rastlayan sınıf ve kimlik tartışmalarının harareti de düşünüldüğünde bu tür siteler, çok daha derin ve çok boyutlu birtakım gelişmelerin işareti olarak da okunabilmektedir. Kırdan kente doğru akan kademeli göçler, yeni iş ve meslek kollarının ve buna bağlı olarak yeni kentlilerin ve sermaye sahiplerinin ortaya çıkması bahsedilen bu yeni dönemin başlangıcını oluşturmaktadır. Kentli kimdir? Kentli nasıl yaşar? Kentte yaşamak ile kentli olunur mu? Gibi sorular; yerleşimden alışverişe, tercih edilen spor aktivitesinden boş zaman faaliyetlerine kadar birçok alanı yeniden biçimlendirmiştir. Bu süreç, kentli kimliğinin ekonomik gelir düzeyinin tek boyutlu göstergesinden ziyade daha derinleşmiş çoklu göstergeler üzerinden inşasını beraberinde getirmiştir. Kentlilik, her yönüyle farklı alanlardaki farklı göstergelerin bir araya gelmesiyle oluşan bir yaşam tarzı biçimini almıştır. Güvenlikli siteler tam da bu yönüyle bahsedilen yaşam tarzının en önemli göstergesidir.

Güvenlikli site, bir yaşam tarzına işaret etmektedir. Bu yaşam tarzının anlaşılması, sakinlerin hem arzu ettiği hem de kaçındığı bir kent yaşamı algısının anlaşılması için ipucu niteliğindedir. Buna bağlı olarak bu bölümde “Güvenlikli site sakinlerinin yaşam tarzının öne çıkan unsurları nelerdir? Site sakinlerini güvenlikli siteye yönelten eğilimler nelerdir? soruları cevaplanmaktadır.

4.1.1.1.Taşa Uzak Toprağa Yakın: Doğayla Uyumlu Yaşam Alanı: “Denizin İçinde Ev”

Güvenlikli site sakinlerinin yaşam tarzının belirleyici öğelerinden biri, doğayla iç içe yaşamdır. Kent merkezi doğadan kopuştur. Toprak yerini betona bırakmıştır. Bina ve insan yoğunluğu hava ve gürültü kirliliğiyle birleştiğinde kent merkezleri cazibesini kaybetmektedir.

Yapılan görüşmeler sırasında katılımcılara oturmuş oldukları siteyi tercih etme sebepleri sorulmuş ve doğal yaşam alanlarının varlığı tercih sebepleri arasında başat etken olarak gösterilmiştir. Trabzon doğumlu, 58 yaşındaki makine mühendisi G1E, bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“...Daha doğrusu şehirde oturmak istemiyoruz...Şehirden uzak. Çünkü ağaçlık bir kısım güzel bir çevre güzel bir doğanın kısmı olunca böyle yine ferah, güzel denize yakın havuzu olan bir yeri tercih ettik”.

Güvenlikli siteden önce, aynı mahallenin bir diğer yakasında yer alan ve çevre olarak yeşil alana sahip bir yerleşim yeri olan lojmanda ikamet ettiğini belirten katılımcı için sitenin öne çıkan özelliği doğal alanlara sahip olmasıdır. G1E bunu, ferahlığı ve denize yakınlığı üzerinden tasvir etmiştir.

“-Şimdi biliyorsun Trabzon’da o kadar çok bir yapılaşma var ki, iç içe. Ne güneş alıyor ne rüzgar alıyor... Bir de mekanlar, dış mekan bina arasındaki mesafe en fazla olan, yeşile bakan, havuza bakan, bir ferahlık var baktığın zaman...”(G9K, Akademisyen, 50).

Manisa doğumlu olan G9K, 20’li yaşlarında öğrencilik yapmak için geldiği Trabzon’a evlilik nedeniyle yerleşmiş bir akademisyendir. Daha önce Trabzon kent merkezinin birincil çeperinde yer alan bir mahallede ikamet ettiğini belirtmiştir. Bu mahalleyi sıkışık, iç içe ve çatı manzaralı olarak tasvir etmektedir. Dolayısıyla güvenli site yaşamını onun için cazip hale getiren koşullardan biri de doğal yaşam alanı özelliklerine sahip olmasıdır. Güvenlikli sitelerin doğal yaşam alanı olarak değerlendirilmesini mümkün kılan özelliklerden bir diğeri de katılımcının ifadesinden anlaşılacağı üzere binaların konumlanmasıdır. Trabzon yerleşim özelliği, engebeli araziden tasarruf

edebilmek amacıyla yakın mesafe dikey yapılaşma biçimindedir. Ancak Kaşüstü Mahallesi'nin özellikle güvenli siteler bölgesi bunun aksine imkân verecek şekildedir. Deniz kıyısından itibaren daha geniş ve düz arazi yapısı binaların daha mesafeli ve ferah şekilde konumlanmasına izin vermektedir.

“Ferah”lık ve “denize yakın”lık Trabzon’da yerleşim için dikkat çekici özelliklerdir. Bu, iki sebeple öne sürülebilir. İlki, kent merkezinin yapılaşmasıyla ilgilidir. Hızlı kentleşme ve arazi yapısının engebeli özelliği yıllar içinde kentleşmenin plansız gelişmesini hızlandırmıştır. Böylece kent merkezi yoğun yapılaşmanın bir örneği iken, aynı zamanda kentin doğal iklimik alanlarını dik kesen bir özelliğe sahiptir. Buna ilişkin diğer unsur Karadeniz sahil yoludur. Bu yol, kentin denizle olan ilişkisini kopararak aynı şekilde iklimik özelliğinin yok olmasına neden olmuştur. Dolayısıyla kent merkezi ve yakın çevresi basık, sıkışık ve hava kirliliğinin biriktiği bir alan olagelmıştır³⁸. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, yerleşim yeri için ferahlık ve denize yakınlık ayrıcalıklı ve arzu edilebilir bir durumdur.

Kaşüstü Mahallesi güvenli siteler bölgesindeki site sakinleri için deniz aynı zamanda estetik bir değer olarak da anlam taşımaktadır. Trabzon doğasının parçalarından biri olan deniz manzarasının katılımcılar tarafından dile getirilmesi bunu açık biçimde ortaya koymaktadır. 50 yaşında Diyarbakır doğumlu bir öğretmen olan ve yirmi yıldır Trabzon’da yaşayan G5K, siteye yerleşme sebebinden “...ama buraya gelip deniz, denizin evin içinde olması. Site öncelikli neden değil. Dolayısıyla deniz” şeklinde bahsetmektedir. Bir diğer sitede ikamet eden 52 yaşındaki Trabzon doğumlu mimar G9E de siteye yerleşme nedenlerinden biri olarak denize yakın olmasını göstermektedir. Aynı zamanda Kaşüstü Mahallesi’nde doğup büyümüş olan G9E, büyüdüğü evden denizi göremediğini ve bu nedenle böyle bir siteyi tercih ederek çocukluk dönemine olan özlemini giderdiğini dile getirmektedir. Bu noktada deniz, doğayla uyumlu yaşamın yanı sıra aidiyetin sembolü olarak değerlendirilebilir. Bu noktada kentin doğal alanına yeniden kavuşma arzusunun, Kaşüstü özelinde güvenli sitelerde gerçekleştiği söylenebilir.

³⁸Bu konuda daha detaylı bilgi için bkz. (Özkan, 2005).

Doğayla uyumlu yaşam arzusunun bir başka boyutu da bahçeli yerleşimlerdir. VTGS'ler özellikle bu nedenle tercih edilmektedir. Ancak ATGS'lerin bahçe katları da bahçeli yaşam tarzına imkân verebilmektedir.

“-Şurası (gülerek bahçeyi gösteriyor). Yani biz bu tarafta Kaşüstü'nde ve Şana'da genellikle bahçeli evler oluyordu. Bizim hep benim kendi adıma söyleyeyim düşüncem öyleydi. Çocuklar toprağa basarak büyüsün diye. Sonra ı müstakil düşünüyorduk. Sonra bu siteyi öğrendik ki ı bahçe katları bahçe kullanımı ait onlara hem apartman ve site konforu yaşam alanı çok fazla burada çünkü. Sitenin ekstra birçok şeyi var. Hem site apartman konforunun içinde hem bahçeli. Daha kaliteli bir yaşam olduğu için ben ı şey yaptım. Sinem de aynı şekilde bahçe katında. Burası da Elif'in zaten. Biz yan yana oturuyoruz Elif ile...”(GG2).

Trabzon özelinde düşünüldüğünde bahçeli yerleşim standartların üzerinde bir yaşam biçimine işaret etmektedir. Engebeli coğrafi yapısından kaynaklı arsa kıtlığının, dikey yapılaşmanın nedenlerinden biri olduğundan daha önce bahsedilmişti. Dolayısıyla bahçeli yaşam tarzı çok sık rastlanmayan ve pahalı bir konut biçimidir. Bu sebeple bahsedilen konut tipi aynı zamanda ekonomik gelir seviyesinin bir göstergesi olarak da okunabilmektedir. Bahçeli konut yaşamı, yerleşimciler için bir tercih sebebidir. Ancak burada bahsedilen şekliyle bahçeli yaşamın çocuklar için sağlık ve konfor getirisinin ön planda olduğu söylenebilir. “Toprağa basarak büyümek” deyiminden de anlaşılacağı üzere, bu gibi imkânlar günümüzün “organik yaşam” arzusunu da destekler niteliktedir. Yetiştirme çağında çocuğu olan ebeveynler için -kenti taşıyla karşılaştırıldığında- toprak; serbestliğin, doğanın kucacağının ve dolayısıyla güvenin de göstergesidir.

Güvenlikli sitelerin doğayla uyumlu yaşam vaadi Trabzon'un Kaşüstü Mahallesi'nin kuzey hattında konumlanan site sakinleri için gerçekleşmiş görünmektedir. Bu yaşam biçiminin diğer boyutları ilerleyen bölümlerde detaylandırılmaktadır.

4.1.1.2. Kentten Uzak Durma: Refah Adaları/Huzur Mekânları: “Kente Sırtını Dönmek!”

Güvenlikli site sakinlerinin yaşam tarzı kentten uzaklaşma eğilimi taşımaktadır. Kentin kalabalık, karmaşa ve kaosuna karşın güvenlikli siteler; sığınak, huzur adası olarak alternatif bir yaşam vaat etmektedir.

“-Hayır hayır genel olarak şehre inmemeye çalışıyorum. Açıkçası geçen hafta hiç inmedim, hep evdeydim.

-Hıhı. Neden?

-Olaylardan değil, insanlardan kaynaklı. O artık sizin konunuz değil oraya girmek istemiyorum. İnsanlardan kaynaklı. İnsanlar artık bazı olumsuzlukları toplumdaki ahlaki çöküntü, geleneklerimize, göreneklerimize aykırı davranışlar. Atıyorum işte yolda yürüme adabının olmaması. Kültür seviyesinin çok düşmesi, gibi gibi gibi. Görmek istemiyorum artık. O yüzden de inmiyorum. Tahammülüm yok yani artık.

-Peki, hani inmek durumunda kaldığımızda nasıl bir strateji kullanıyorsunuz?

-İşlerimi halledip pat pat pat. Hemen geri dönmeye çalışıyorum...İhtiyacımı eğer buradan karşılayabiliyorsam buradan karşılamaya çalışıyorum veya işte marketten falan. Onun haricinde inmiyorum meydana.

-Karşılaşmak mı istemiyorsunuz görmek mi istemiyorsunuz o bahsettiğiniz durumlarla?

-Karşılaşmak istemiyorum evet. Aynen görmek istemiyorum. Çünkü artık sabrımız kalmadı. Hep topluma dayandırıyorum. Benim kişisel bir durumum değil bu. Toplum olarak çok rahatsızlıklarımız olduğu için...” (G16K, Emekli Memur, 58).

Görüşmede bahsedilen “meydan”, kent merkezinin gündelik kullanımdaki ismidir. Katılımcının ifadesi kentten uzaklaşma istğinin açık bir ifadesi olarak değerlendirilebilir. Burada vurgulanan nokta doğrudan suç ya da güvenlikle ilgili bir mesele değildir. Daha çok nezaketsiz davranışlarla sergilenen ahlaki bozulmadan duyulan rahatsızlıktır. Dolayısıyla katılımcının tasvir ettiği kent yaşamına karşı sert bir tepki geliştirdiği ve bunu da mümkün olduğunca kent yaşamından izole olarak gösterdiği anlaşılmaktadır. İkinci bölümde detaylı bir şekilde aktarıldığı üzere “nezaketsiz davranışlar” ve “ahlaki vurgu”, sağ gerçekçi yaklaşımın suç ve suç korkusu ile ilişkilendirdiği en önemli noktadır. Onlara göre, ahlaki norm ve değerler toplumu bir arada tutan yapıştırıcı işlevi görmektedir. Bu değerlerin değişiminin gözlemlenmesi, ahlaki paniğe sebep olmaktadır. Ahlaki panik durumu bireyin topluma yabancılaştığı, aidiyet duygusunu yitirdiği ve ontolojik güvensizliğin hâkim olduğu bir durumu ifade etmektedir. Katılımcının kent merkezini anlatırken kullandığı ifadeler ahlaki panik durumuna işaret etmektedir. Dolayısıyla kent merkezinden kaçış doğrudan suç ve güvenlik meseleleriyle ilişkilendirilmese bile dolaylı olarak her ikisinin birbiriyle bağlantılı olduğu öne sürülebilir.

Kentten uzak konumlanmış güvenli siteler kaçış mekânları olarak anlamlandırılmaktadır. Katılımcı G5K'nın söyledikleri, güvenli sitenin sakinleri için

yalnızca kaostan, karmaşadan ve potansiyel tehditlerden uzak bir yaşam vaat etmekle kalmadığını, aynı zamanda bir tür huzur ve refah adaları olarak da tanımlanabileceğini ortaya koymaktadır:

“...Hatta burası öyle bir yer ki aslında Yomra bir kaos yani, trafik vs. Biz böyle sırtımızı döndük. Ne Trabzon’dan haberimiz var, ne de o arkadaki karmaşadan (gülerek). Son derece huzurluyuz ama. Öyle yani” (G5K, Öğretmen, 50).

Görüşmelerin yapıldığı dönemde güvenli siteler bölgesine giden anayolda alt geçit çalışmaları yapılmaktaydı. Bu sebeple sitelerin neredeyse 100-200 metre yakınında oldukça yoğun bir trafik, çalışan makinalardan kaynaklı gürültü ve hava kirliliğinin hâkim olduğu bir düzensizlik mevcuttu. G5K’nın bahsettiği kaos ve trafik bu durumu ifade etmektedir. Katılımcı, buna rağmen site içerisindeki yaşamının huzurlu olduğundan bahsetmektedir. Aynı siteden bir başka katılımcı olan G23K da çok mecbur olmadıkça kent merkezine gitmediğini, gitmek zorunda kalsa bile eve dönmek için acele ettiğinden şu şekilde bahsetmektedir:

“... İşte diyorum ya bu eve bir çabuk çabuk gelesim var. Seviyorum diyelim. Bir huzur var burada. Yani bu huzur, bu sükunet, bu şey hoşuma gidiyor belki de bilmiyorum. Ondan erken geliyorum” (G23K, Emekli Akademisyen, 55).

Katılımcı kent merkezinden kaçındığından özellikle bahsetmese de yaşadığı sitede “huzur” bulunduğunu öne çıkartmaktadır. Bir diğer katılımcının ifadesinde ise kent/site-kötümser/iyimser tabloyu açıkça yansıtmaktadır:

“-Ve şey ıı yani ıı buradan buraya kendimi ait hiçbir zaman hissetmedim. Hala hissetmiyorum. Sadece ailem var diye. Fakat orada yaşamak beni mutlu ediyor. Çünkü burada yaşadığımı hissetmiyorum. Ben siz buraya geleceksiniz diye arabama atlayıp geldim. Biraz annemle buluşup bir şey yaparım. Ondan sonra evime giderim, gibi. Öyle yani. Bana o mutluluğu sağlıyor” (G12K, Emekli, 46).

Buradan da anlaşılacağı üzere kent, zorunluluk durumlarında kullanılan bir alandır. Alışveriş ya da aile ziyareti bu durumlara örnek olarak verilebilir. Site ve kent yaşamı huzur/huzursuzluk, mutluluk/mutsuzluk, düzen/düzensizlik gibi duygu ve durumlar üzerinden anlamlandırılmaktadır. Kent tahammül sınırlarını zorlarken; site yaşam kalitesinin arttığı mekânlar olarak algılanmaktadır.

Katılımcıların ifadelerinde öne çıkan bir diğer konu ise, güvenli site yaşamının kent yaşamından sosyal ve fiziksel olarak ayrışmasıdır. Fiziksel olarak kentin dışında yer alan siteler yüksek duvarlarıyla da kapladıkları mekânı lokalize etmektedir. Site, kentin bir parçası olarak devam etmemektedir. Aksine site, mekânı bölmektedir. Ayrışmanın sosyal boyutu ise daha görünmez fakat derin bir yarılmayı ifade etmektedir. Güvenli site kendi içinde bir yaşam biçimi inşasıdır ve baskın bir kültürel yapılanma üretmektedir. Zaman içerisinde bu yapı kendinden farklı olandan keskin bir biçimde ayrılmaktadır. Yukarıda verilen G16K'nın ifadeleri bu durumu açıkça örneklendirmektedir. Kendinden farklı yaşam tarzlarıyla karşılaşmak tahammül seviyesinin sınırlarını zorlayan bir durum olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle kendi homojen sınırları içerisinde, “huzurlu mekân”ından zorunlu olmadıkça ayrılmamayı tercih etmektedir. Sokakta, alışveriş merkezinde ya da spor salonunda diğer kentlilerle bir araya gelmekten kaçınmaktadır. Örneğin, görece daha büyük kentlerde alışveriş merkezleri bile bu ayrışmayı yeniden üretir niteliktedir. Ancak Trabzon'da bu ayrışmanın mekânsal izlerini sürmek daha zordur. Görece küçük kent ölçeği birbirinden farklı yaşam tarzlarını zaman zaman bir arada olmaya zorlasa da bu keskin ayrışma yine de hissedilmektedir. VTGS'de oturan 50 yaşındaki öğretmen katılımcı G24K, kendisine nerelerden alışveriş yapmayı tercih ettiği sorulduğunda yalnızca modern avm'ler ve belirli mağazalardan alışveriş yaptığını belirtmiştir. Kent merkezinde bulunan ve “Kemeraltı” olarak bilinen eski çarşıya gidip gitmediği sorusuna şaşırarak ancak net bir şekilde “*Yiyeceğim belli giyeceğim belli. Niye gideyim Kemeraltı'na...*” şeklinde olmuştur. Kemeraltı, her gelir seviyesinden tüketiciye hitap eden yaygın kullanımla – halka açık- bir mekândır. Dolayısıyla verdiği cevaptan oraya aitlik hissetmediği, yiyeceği ve giyeceği şeylerin orada bulunmadığını düşündüğü anlaşılmaktadır. Bu konuyla ilgili görüşme esnasında şahit olunan bir diğer durum da, ayrışma iddiasını güçlendirir argüman niteliğindedir. Görüşmeye aracı olan kişinin Kemeraltı'ndan alışveriş yaptığı bilinmektedir. Katılımcının kendi görüşünü bildirdiği esnada onunla aynı fikirde olduğunu beyan eden söylemlerle katılımcıyı desteklemiştir. Dolayısıyla Kemeraltı, Trabzon'da sosyal ayrışmanın izlerini taşıyan bir mekân olarak örneklendirilebilir.

4.1.1.3.Konfor ve Sosyalleşme Mekânları

Güvenlikli site yaşam tarzının tüm unsurlarını tek bir kelimeyle ifade etmek gerekirse; “konfor”un çalışma verilerinden elde edilen önemli temalardan biri olduğu söylenebilir. Sakinlerin yaşam tarzlarını ifade etmeye çalışırken bahsettikleri hemen her detay bir konfor alanına işaret etmektedir. Güvenlikli site, arzu edilen doğayla uyum yaşam, kentten uzaklaşma ya da güvenliğe ulaşmanın konforlu biçimini sunmaktadır.

Güvenlikli siteler, bir yerleşim biriminde her türlü ihtiyaca cevap verebilecek şekilde donanımına sahiptir. Otopark, spor salonları, kafe ya da lokaller, havuz, yürüyüş parkurları, piknik alanları ve hatta bazılarında plaj bile site sakinlerinin sınırsız kullanımına sunulmaktadır. İlk bakışta bu imkânların bir ihtiyaç mı yoksa lüks tüketim mi olduğu sorusu akıllara gelse de yeni orta sınıf yaşam tarzına yakından bakıldığında tüm bunların ihtiyaç olarak tanımlandığı görülecektir. Yeni orta sınıf yaşam tarzını diğerlerinden ayıran da zaten bu özelliklerdir.

“-İ spor imkanları var. Yani üç ayrı hatta yürüyüşü sayarsanız dört hatta havuzu sayarsanız beş spora hizmet veriyor. Artı spor salonu da var. Yani orada bütün aletli sporları yapabiliyorsun. Kapalı açık yüzme havuzu var. İ yürüme parkuru var, tenis var, basketbol var, pinpon var. Bunlar bizim için hep cazip şeyler. E deniz kenarı aynı zamanda. Plajı kumsalı var. Ondan yararlanabiliyorsunuz. E bunlar bizim için geçerli şeylerdi. Ve biz bunu çok düşündük aslında. Yani ıı o bina yapılabir ya da ikinci yılına girerken oraya taşındık ve bunu hep düşündük. Eşim müstakil evde oturmayı seviyordu. Fakat oturduğumuz bina artık şeydi ıı çok eski yapıydı. Yani o bölgenin artık en eski ikinci sitesiydi. Artık tamirat gerektiriyordu. Artık bakımı ıı çok pahalıya gelmeye başladı. Ve almak üzere bu siteye geldik ama mülk sahibi arkadaşlar satmıyor. Dedik yani satın almak için beklemektense kiralayalım hiç olmazsa içinde bekleyelim. İı yani seçme sebebimiz budur. Yeni olması. Yeni olması bizim için belirleyici oldu”(G6E, Mimar, 53).

G6E, hayalindeki evin aslında müstakil olduğunu belirtse de konforlu bir yaşam alanı sunuyor olmasından kaynaklı güvenlikli siteyi tercih ettiğini ifade etmektedir. Müstakil bir evden şu anda oturduğu sitenin bahçe katını tercih ettiğini belirtiyor. G6E, bunun daha konforlu olduğunu özellikle dile getirmektedir. Bir başka sitede ikamet etmekte olan G21K da benzer şekilde müstakil bir evden oturmakta olduğu siteye kiracı olarak taşındığını belirtmiştir. Müstakil evlerin her türlü bakım, onarım ve donanım işleriyle

kendi ilgilenmek zorundayken, sitede bu gibi işlerin profesyonel görevliler tarafından yürütülmesi arzu ettiği yaşamı konforlu bir duruma getirmektedir.

Bir başka katılımcı ise siteyi tercih sebebini şu şekilde açıklamaktadır:

“24 saat güvenliğin olması benim için çok iyi bir sebep yani. Ama ben spor alanlarımız için, havuzu için tercih ettim yani. Özellikle kireçlenmelerimiz, fituklarımız var. Emekliliği yaşarken sosyal alanları kullanmak daha önemli diye düşündüm. Onun için tercih ettim” (G22K, Emekli Dış Hekimi, 55).

Güvenlikli siteleri tercih edenler arasında emekli bireylerin bulunduğunu da söylemek mümkündür. Çünkü bahsedildiği gibi spor imkânları veya diğer donanımsal alanlar bireyin gündelik hayatını kolaylaştırmaktadır. Bu alanlar aynı zamanda sosyalleşmeyi de beraberinde getirmektedir. İlerleyen bölümlerde daha detaylı anlatılacağı gibi ortak alan kullanımı site sakinlerinin birbirleriyle tanışma ve hatta kaynaşmalarına yol açmaktadır. Emekliliğin sosyalleşme düzeyinin değiştiği bir dönem olduğu düşünüldüğünde bu alanlar sosyalleşme konforunu da beraberinde getirmektedir.

Güvenlikli sitelerin konfor alanı olarak değerlendirilebilecek bir diğer özelliği de mevsimsel kullanımudur. Birçok katılımcı sitelerin yaz dönemi kullanımının oldukça elverişli olduğunu belirtmiştir. 80 yaşında emekli eczacı olan G2E, VTGS’de ikamet etmektedir. Aynı zamanda Trabzon’un ilk güvenlikli sitesinin fikir sahiplerinden biri olarak siteyi; yürüme parkuru, yüzme havuzu ve plajıyla başka herhangi bir tatil planına gerek kalmayacak şekilde tasarladıklarını ifade etmiştir.

Güvenlikli sitelerin yazlık kullanımının çocuklu sakinler için daha farklı bir anlamı bulunmaktadır. 42 yaşındaki doktor G18K, çalıştığı için çocuklarıyla uzun tatil planı yapamadığını ve bu siteye taşındıktan sonra buna gerek kalmadığını, çocukların yaz boyunca sitede tatil gibi yaşadıklarını belirtmiştir. Dolayısıyla çalışan anne-babaların çocukları için mümkün olmayan uzun tatil arzularının bu sitelerde gerçekleştiği görülmektedir.

4.1.1.4.Güvenlikli Sitenin Arzu Nesnesi: “Seçkin Çevre”/Komşuluk

İdeal ev ve ideal aile anlatısının güçlü unsurlarından biri olarak değerlendirilebilecek seçkin çevre, öne çıkan temalardan biridir³⁹. Sakinler için güvenlikli site; kendi yaşam tarzları ile uyumlu, bir arada yaşayabileceklerini düşündükleri komşularla seçili bir çevre sunmaktadır. Söz konusu seçili çevre, sakinler için güvenlikli siteleri arzu nesnesi haline getirmektedir:

“S2-Bizim komşularla aramızda olan bir sıkıntı yüzünden.

-Taşınma kararı aldınız.

S2-Evet o yüzden. Aslında daha çok biz biraz dolaylı yoldan dahildik olaya. Ama eşim çocukları orada daha fazla büyütmek istemedi. Yani samimiyetlerini kaybettiler gözümüzde. O açıdan bir anda buraya geldik. Ani oldu bizimkisi.

-Peki, kara aşamasında o zaman anladığım kadarıyla sizlerin özellikle güvenlikli...

S2-Evet. Çocuklar için.

S1-Benim güvenlik sebepim çocuklar içindi yani. Sitede de tanıdığım insanlar vardı. Buradan ev alacağını bildiğim insanlar da vardı. O da beni çok etkiledi. Komşuluk ilişkilerimi yapacağım insanlar. Çocukluk arkadaşlarım, dolaylı yoldan tanıdığım insanlar vardı burada ev aldığımı duyduğum...”(GG1)

Grup görüşmesinden S2; Trabzon’da doğmuş büyümüş, 33 yaşında bir kadın katılımcıdır. Güvenlikli siteye, apartman tarzı bir siteden taşındığını ve nedenini ise “komşuluk ilişkilerinin samimiyetini kaybetmesi” olarak belirtmektedir. Samimiyet, güven duygusuyla oldukça yakından ilişkili bir durumdur. Birinin yokluğu diğerinin varlığını da ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla komşuluk ilişkisinin samimiyetini, güvenini kaybettiği gerekçesiyle girilen yeni bir çevre arayışı güvenli bir komşuluk ilişkisi arayışı olarak da değerlendirilebilir. 37 yaşında, Trabzon doğumlu ve aynı zamanda sitenin yöneticisi de olan S1 de, S2 ile benzer düşüncelere sahiptir. Siteye taşınma aşamasında güvenlik boyutunun çocukları için önem taşıdığını ifade etmektedir. Ancak bu “güvenli” ortam algısının canlı güvenlik görevlisi ile doğrudan ilişkili olmadığı anlaşılmaktadır. Ona göre; siteyi güvenli kılan, kim olduğunu bildiği komşulardır. Komşuluk yapacağı diğer sakinlerin kim olduğuyla ilgili taşınmadan önce

³⁹ Güvenlikli site tanımları söz konusu seçkinliği öne çıkarma eğilimindedir. Çeşme’de inşa edilen bir sitenin internet sayfasında projeden “...sınırlı sayıda kişinin ve ailenin düşlerini gerçekleştirecek olan...” ifadesi yer almaktadır. Bu durum, seçkin çevre anlayışının güvenlikli site yaşam tarzında önemli bir yere işaret ettiğinin göstergesi olarak yorumlanabilir (780CESME,T.Y).

bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, konunun onlar için ne kadar önem taşıdığını gösterir niteliktedir.

Güvenlikli site yaşam tarzında seçkin çevre/komşuluk ilişkilerinin ne kadar belirleyici olduğu bir katılımcının şu ifadesinde açıkça görülmektedir:

“-Yani orada oturanların çoğu nasıl diyeyim iyi insanlar. Ağırlıklı daha hastane var, doktorlar var. İşte avukatlar, hâkimler vs. maddi imkânları yüksek. Aslında en önemli kısmı. Aidatları vs. çok pahalı olan bir site orası. Yüksek fiyat. Şimdi de o yüzden memnunum yani. İyi ki almışım oradan” (G10K, Banka Müdürü, 45).

Bu örnek, güvenlikli sitelerde komşuluk ilişkilerini arzu nesnesi olarak açıkça ortaya koymaktadır. Kentin yoğun ve kontrol edilemez ilişkilerinin bir alternatifi olarak güvenlikli siteler seçkin, kontrol edilebilir bir çevre sunmaktadır. Site sakinleri komşuluk edecekleri diğer sakinlerin kim olduğunu ya da ne iş yaptığını bilme isteğindedir. Bu, ideal ev ya da ideal aile yaşantısının en önemli ögesi olarak kabul edilebilir. G10K’nın ifadelerinde ekonomik gelir düzeylerinin vurgulandığı görülmektedir. Bu sitelerde bir yaşam satın alabilmenin yüksek miktarda harcama yapabilme gücüne bağlı olduğu belirtilmektedir. Komşularının mesleklerini belirtmesi hem bu ekonomik gücü hem de bu mesleklerin toplumsal algıdaki yerini vurgulama ihtiyacına işaret etmektedir. Böylece “seçkinlik” algısı anlamsal olarak ortaya çıkmaktadır. Sitede yer alan pek çok meslek grubundan özellikle doktorluk, avukatlık ya da hakimliğin öne çıkarılması “seçkinlik” algısının ekonomik ve sosyal boyutunu temsil etmesi açısından önemlidir. Sonuç olarak katılımcı bu sitede yaşamaktan memnun olduğunu belirtmektedir. Bu olumlu sonuç, sosyo-ekonomik olarak profilini çizdiği bu mekâna ait olduğu hissini açığa vurmaktadır. Kendisini de bu seçkin çevrenin bir parçası olarak konumlandırmaktadır.

Güvenlikli sitede ekonomik göstergenin yanı sıra komşuluk arzusunu belirleyen bir diğer etken, sınıfsal temeli de olan, kültürel türdeşliktir. Komşuluğun en basit anlamıyla mekânsal ortaklık olduğu hatırlanacak olursa; bu süreci kültürel boyutuyla da değerlendirmek gerekmektedir. Bu sebeple kültürel türdeşliğin kristalleştirici etkisi komşuluk ilişkilerinde açıkça gözlenebilmektedir. G4E kodlu katılımcı da taşınma

sebebi olarak komşuluk ilişkilerini göstermektedir. Bununla ilgili bir örnek vermesi istenen katılımcının cevabı şöyle olmuştur:

“-Somut örnek mesela materyal. Çünkü bu bir ı etken. Şimdi ben mesela ticaretçi bir adamım. Benim düşüncemle memurun düşüncesi ı veyahut bir işçinin düşüncesi, bir emeklinin düşüncesi arasında uçurum var. Olan şeydu bulunduğum yerde serbest meslek yani işletmeci olan fazlaydı. O zaman otomatikman de işletmecinin bugünü yarına ticarete birbirini tutmaz (gülerek). Bir bakmışsınız gelir bir bakmışsınız...(Gülüyor). Ama ona göre e o alım satımlar şeyler ticari kafayla konuşuyorum, daha farklı bakar dünyaya. O zaman onların yoğurt yemesi daha farklı oluyor. Ama diğer memurun, emeklinin farklı, işçinin. Çünkü onun gelir kaynağı standart. Onda artış yok. O hesaplamıştır. Alt alta toplamıştır bu. E o zaman da otomatikman yapılacak güzelliklerde ya da etkinliklerde fikir ayrılıkları oluyor. Yaşadığın yeri diyelim ki diyorsun ki güzelleştirelim. Şunu yapalım pat duvar. Bu sefer ne yapıyorsun (boşver anlamında el yüz hareketi yapıyor). Ama bu böyle de gitmez diyorsun. Örnek olalım diyorsun bu sefer sivriliyorsun. O da olmuyor. Onlar da fikir ayrılıkları... Ve ben ı bu ya da bundan önce maalesef bunları memur demişken (gülüyor) aklıma geldi özellikle de öğretmen kesimlerinden hep bu zıtlıkları gördüm. Terslikleri gördüm. Aslında yani ilim yutmuş irfan yapmış kişilerin daha aydın olacağını düşünürüm ama. Onlar biraz daha çok ı maaşlarıyla matematik hesabı yapıyor. Ama bu otomatikman da belki iç dünyalarında, çekirdek ailelerinde evet doğrudur. Ama yelpazeyi açtın mı...Çok zıtlaştığımız yani ters fikirler anlamında kesinlikle de en çok duvar olunan kişiler şu ana kadar benim karşıma öğretmenler çıktı. Çünkü küreselleşen bir dünya var. Biz bu küreselleşmenin katılımcıları olmalıyız. E yoksa...Eleniriz ya” (Kendinden emin bir şekilde) (G4E, Serbest Meslek,44).

Özellikle belirtilen problemler, site imkânlarını arttırmak için yapılan girişimlerin komşular tarafından dikkate alınmaması olarak ifade edilmektedir. Katılımcılar bu tavra sebep olan şeyin gelir durumundan kaynaklı fikir ayrılıkları olduğunu düşünmektedir. Fikir ayrılıklarından kastedilen yaşam tarzına işaret etmektedir. Katılımcının ifadesinden anlaşıldığı üzere “fikir ayrılıkları” mekân ortaklığını devam ettiremeyecek durumdadır. S2'nin de belirttiği gibi eşinin “orada çocukları büyütme istememesi”, aslen mekân üzerinde somutlaşan fikir ayrılıkları, yaşam tarzı farklılıklarıyla ilgilidir. Dikkat çeken bir diğer husus ise G4E'nin “*Örnek olalım diyorsun bu sefer sivriliyorsun...*” ifadesinde hiyerarşik olarak kendini üstte konumlandırma eğilimidir. Buradan da anlaşılacağı üzere; daha geniş imkânlara ve bakış açısına sahip olduğu gerekçesiyle kendini diğer kentlilerden ayırma ve ayrışma arzusunun, yeni orta sınıf tavrıyla uyumlu olduğu ileri sürülebilmektedir. G23K kodlu katılımcının ifadesi de benzer doğrultuda değerlendirilebilecek bir duruma işaret etmektedir. 55 yaşındaki emekli akademisyen, tam da kent merkezinin içinde kalan bir apartmandan güvenli

siteye taşındığını belirtmiştir. Bu taşınmayı komşularının değişmesi, çoğunu tanımaması ve kimsenin de tanışma niyetinde olmamasıyla gerekçelendirmiştir. Hatta bir daireyi “*dine yönelik grupların olduğu bazı öğrenciler*” olarak tanımlamaktadır. Bu ifade, yeni orta sınıfın seçkin komşuluk ve kentten uzak yaşam arzusunu özetler niteliktedir. Bu örnek kent merkezinin yoğun, aşına olunmayan, yaşam tarzı bakımından da farklılaşmış olma sebebiyle potansiyel tehdit algısını yansıtmaktadır.

4.1.1.5. İdeal Aile Yaşamı: Çocuk Odaklı Mekânlar

Güvenlikli sitede yaşam tarzı inşasını besleyen önemli unsurlardan biri de çocuklardır. Güvenlikli site, çocuklar için fiziksel ve sosyal birçok imkânı bir arada sunmaktadır. Bu nedenle site sakinleri; oyun odaları, yeşil alanlar, basket sahaları, yüzme havuzları gibi alanların çocuklarının hem bireysel hem de sosyal gelişimlerine katkıda bulunacağına inanmaktadır.

48 yaşındaki kuyumcu G11E, sitenin sosyal imkânlarının çocukları rahat ettirecek şekilde dizayn edildiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde 52 yaşındaki akademisyen G10E de şehrin sıkışık ortamından kaçarak çocuklar için uygun imkânlar sunan bir site arayışına girdiklerini ve böyle bir sitenin çocuğun fiziksel ve sosyal gelişimine daha fazla katkı sağlayacağını düşündüklerini belirtmiştir.

Güvenlikli sitelerin çocuklar için sundukları imkânların yanında anne-babalar için sağladığı konfor da katılımcılar tarafından dile getirilmektedir. GG2 kodlu grup görüşmesinde geçen diyalog bu durumu örneklendirmektedir:

-S: Çocuklarımız da orda vakit geçiriyorlar. Maç izliyorlar, oyun oynuyorlar

-E: Filmler izliyorlar

-S: Kışın özellikle kış olmasına rağmen hava şartlarından etkilenmiyorlar orda. O açıdan memnunuz. Evet hani. Ne yapacağız derdi yok. Kış olmasına rağmen derslerini bitirip ı orda vakit geçirebiliyorlar. Orda zaten dışarılarda... öyle güzel vakit geçiriyorlar. Buraya taşındıktan sonra bizim öyle bir arayış içerisinde oluşumuz son buldu. Çünkü benim erkek çocuklarım vardı. Birisi servisten arardı beni anne aşağıya in beni bir yere götür diye. O şekilde şartlardan buraya geldik. Buraya geldiğimiz ilk dönemden sonra ben bir iki ay oğlum tarafından bir talepte bulunulmadı anne şuraya gidelim diye. Öyle kaldık.

-E: Hatta biz gitsek de onlar gelmek istemiyorlar. Yani hayır gitmeyelim biz arkadaşlarımızla oyun oynayacağız, maç seyredeceğiz gibi...”

Katılımcı S, 40 yaşında, ücretli bir işte çalışmayan ve iki çocuk annesi bir kadındır. Siteye taşınmadan önce cadde üzerinde bir aile apartmanında oturmakta olduğunu belirtmiştir. Oradaki en önemli problemleri çocukların sıkıldıklarında vakit geçirebilecekleri, oyun oynayabilecekleri bir alanın olmamasıdır. Güvenlikli site yaşamının bu problemi ortadan kaldırdığından bahsetmektedir. Yazın açık alanların kullanımının yanı sıra kışın da kapalı mekânlar çocukların kullanımına uygun hale getirilmiştir. Böylece çocuklar akranlarıyla birlikte eğlenerek vakit geçirebilirken; anne-babalar da çocuklardan ve birbirlerinden bağımsız olarak hareket konforu elde edebilmektedir.

Güvenlikli sitenin ebeveynlere verdiği konfor fiziki ve sosyal imkânlardan ibaret olmadığı anlaşılmaktadır. Bu noktada çocuklu aileler için en öne çıkan konfor alanlarından biri de güvenlik olduğu görülmektedir. Bazı durumlar, ebeveynler için güvenliğin ilk sıraya yerleştirilmesine neden olan bazı durumlar katılımcılar tarafından dile getirilmektedir. Bunlardan biri, mağduriyettir. G10K, mağduriyet deneyimini şu şekilde aktarmaktadır:

“-Çocuğumun başına çok enteresan bir şey geldi bir gün. İ ben çalışıyorum bakıcım beni aradı. İşte S... geldi (kızı), evde bir tuhaf falan dedi. Dedim ne oldu? Altta çocuk parkında sallanırken, delikanlının biri gelmiş yanına onu böyle öpmeye ellemeye falan kalkışmış. Ben bunu duydum mu? İı hemen doğruca hemen eve koştum. Kamera kayıtlarını aldım. Çocuk sallanıyor parkta. Çocuk geliyor gidiyor geliyor gidiyor. Böyle sapık, bildiğin sapık. 15 yaşında. Geliyor çocuğumu öpmeye çalışıyor. Çocuk itiyor. Çocuk öpmeye çalışıyor, itiyor. 6 yaşında falan, o dönem. İı şort giyiyor. İşte bacaklarını falan tutmaya çalışıyor. Tabi çocuk da bundan anlıyor. Yani baya ısrarcı. Hemen kaçıyor. Ben eve geldim mi? Bu kameraları izledim mi? Saatlerce ..dikkatli çocuğa bir şey yapmış mı? Yapmamış ama yapmaya yeltenmiş. Biz bunu işte ...'e eşime hemen dedim ki derhal buradan taşınıyoruz. Evimizin yanında bir şey var ıı internet kafe. Yan tarafta efes alkollü mekân bira mira satan bir yer. İı dedim ki bu bizim iki kızımız var. Bunlarla artık bir süreç yaşayamayız dedim. Derhal ev alacağız, çıkacağız buradan. Oradaki ev de benimdi zaten. Ondan sonra ev arayışına başladık. Tabi ilk etapta güvenli olması gerekiyordu. Yani şimdi orada güvenlik görevlisi olsa çocuk öyle yapabilir mi? Mümkün değil. Yani bu benim aklımı başıma aldı. Daha önce yapmam gereken şeyi daha sonra yaptım.

-O zaman bilinçli olarak ve hani özellikle bir güvenlikli siteyi tercih ettiniz?

-Tabi canım. Tabi ki. Ben özellikle güvenlik olacak, kuş uçmayacak bir yer aradım...Kaşüstü mevki gelişiyor. Hem de güzel. Komşular falan tanıdık hepsi iyi insanlar. Bir sıkıntı olacağını düşünmedim...”(G10K, Banka Müdürü, 45).

Katılımcı daha önce oturduğu mahallede çocuğunun cinsel tacize maruz kaldığını belirtmektedir. Bu mağduriyetin, kendisini çocukları için güvenli bir ortam arayışına yönelttiği açıkça anlaşılmaktadır. Katılımcının mağduriyet deneyimi, yaşadığı mahalleyle mekânsallaşmış ve kriminal bir boyut kazanmıştır. Yaşanan mağduriyet, artık o mahallenin güvensiz, tehditlerle dolu bir mekân olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Bu, suçun mekânsallaşması olarak yorumlanabilir. Pastalan'a göre mekânsallaşma, "bir yerin psikolojik kimlik kazanması, hükmeden tutumlarca simgelenmesi ve orada bulunan nesnelere yerleştirilmesini içermektedir" (Akt: Akgün, 2012: 211, 214). G10K'nın ifadelerinden mağduriyet deneyimiyle mekânı özdeşleştirdiği anlaşılmaktadır. Katılımcının mağduriyet deneyiminin gerçekleştiği mekânla birlikte algılandığı görülmektedir. Mekânın diğer parçaları da benzer şekilde sürece dahil edilmektedir. "İnternet kafe" ya da "bira mira satan yer", mekânın kriminal kimliğini açığa vuran simgesel ipuçları olarak anılmaya başlamaktadır.

Mekânın kriminalleşmesi, katılımcıyı güvenli bir mekân arayışına yöneltmiştir. Katılımcının güvenli mekân tanımında öne çıkan üç özellik bulunmaktadır. Bunlardan biri güvenlik görevlisinin varlığıdır. Güvenlik görevlisi suç eylemini caydırıcı bir unsur olarak görülmektedir. Bir diğeri "kuş uçmaz" bir yer arayışıyla düzenlenmiş mekân arayışıdır. Daha önce de belirtildiği gibi mekân düzenleme suç önleme stratejisidir (Skogan, 1995: 12). Site sakini G10K'ya göre güvenli mekân tanımının bir diğer özelliği ise güvenli sosyal çevredir. Bu anlamda katılımcı komşularıyla ilgili de olumlu düşüncelere sahip olduğunu belirtmiştir. Bir önceki başlıkta da yer verildiği üzere katılımcı eve taşınmadan önce komşularıyla ilgili bilgi aldığını ifade etmiştir. Tüm bu özellikleri bir arada sunması sebebiyle G10K için güvenli site, çocuklar için uygun/güvenli mekân olarak öne çıkmaktadır.

Çocuklar için güvenli ortam arayışına neden olan bir diğer süreç kentin demografik yapısının değiştiği yönündeki düşüncedir:

"-Şöyle aslında Trabzon küçük bir şehirdi, eskiden buna çok gereksinim yoktu belki de. Herkes birbirini öyle böyle tanıyordu. Sokağa çıktığımızda tanıyordu ve insan ilişkileri daha kuvvetliydi. Kuvvetliyen herkesin bir şekilde birbirine yardımını da dokunuyordu. Ama artık Trabzon çok kozmopolit bir site şehir haline geldi. Artık hani Araplar dedik, şimdi Suriyeliler var, o'su var, bu'su var. Güvenlikli site artık bence özellikle

kişinin kendi güvenliğini korumasının ötesinde ben şahsen anne olduktan sonra çocuklarım daha iyi şartlarda, daha sağlıklı büyüsünler, ben tedirgin olmayayım aklım kalmasın anlamında. Yoksa aman mal varlığı açısından, eşyam çalınır açısından hiçbir tedirginlik yaşamadım. Etrafımda da çok bizzat yakınlarım yaşamadı. Belki öyle korkularım olsa olabilirdi ama benim için anne olduktan sonra çocuklarım açısından bu oldu. Çocukların güvenliği, onların rahat oynaması açısından oldu. Ha Trabzon için ayrı bir önem arz ediyor. Dediğim gibi kalabalık, kozmopolit bir şehir haline gelmeye başladı. İşte üniversite burayı kalabalıklaştırdı. İşte Araplar, Suriyeliler derken birazcık daha tabiki ıı eskiye oranla daha önemli olduğunu düşünüyorum”(G2K, Akademisyen, 37).

Trabzon, Türkiye’deki kitlesel göç hareketlerinde büyük illere göç veren bir kent olmuştur. Bu nedenle sosyo-demografik ve kültürel olarak homojen yapı özelliğini koruduğu söylenebilir. Buna ek olarak kentin görece küçük ölçeği de eklendiğinde yüz yüze ilişki biçiminin devam ettiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Ancak bu tablonun değiştiği yönünde bir düşüncenin geliştiği G2K’nın ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Katılımcının “Araplar” ve “Suriyeliler” vurgusu “yabancı”, “öteki” algısını yansıtmaktadır. Trabzon’da doğup büyüdüğünü ifade eden G2K, yabancı yoğunluğunu önceki dönemlerle de kıyaslayarak kent yapısında meydana gelen birtakım değişikliklerden bahsetmektedir. Bunlar diğer kent sakinlerinin aşinalığı, tanınırlığının azalması, yüz yüze ilişki biçiminin değişmesi ya da yardımlaşma kültürünün azalması gibi kent kültürü özellikleridir. Yabancı göçü gibi sosyo-demografik değişimlerin güvenlik duygusuyla ilişkilendirildiği ve kentin eskisine oranla daha güvensiz bir yer olarak tanımlandığı ve bunun da suç korkusuna neden olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple mağduriyet anlamında dezavantajlı gruplar içerisinde değerlendirilebilecek çocuklar için güvenli ortam yaratma arzusu güvenli site sakinleri için güçlü bir motivasyon kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır.

Güvenlikli siteler, Trabzon’a yakın zamanda yerleşmiş, kenti tanımayan aileler için de tercih sebebi olabilmektedir. Özellikle görece daha büyük bir kent yaşantısı deneyimine sahip ebeveynler için güvenli site, kente ve çevreye alışmayı daha da kolaylaştırmaktadır.

“-Şöyle ı büyük şehirde yaşadktan sonra güvenlik çok önemli bir şey. Büyük şehirde çocuğunu bakkala bile gönderemiyorsun. Biz büyük şehirde yaşadığımız için hani bunları burada yaşayan insanlar bizi anlayamaz. Ben çok uzun süre İstanbul’dan çıktktan sonra küçük şehirlerde yaşarken arabamın yan koltuğuna çantamı koyamıyordum. Çünkü kapkaç, işte camı kırdı, kaptı kaçtı yok işte şöyle hırsızlık oldu sırt çantası kullanamama falan hani bu psikolojik boyutu yaşadığımız için küçük şehre geçtiğimizde bunun rahatlığına bir müddet alışamadık. Daha sonra dünya varmış, aslında hani keyif varmış, işte çocuklar sabahleyin bahçeli bir evde dışarıya çıkıp hafta sonu akşam eve girdiğinde merak etmemek varmış. İşte yan komşuna güvenmek varmış...”

-Peki, ı özellikle güvenliğini olmasını arzu ettiniz?

-Tabi ki. Yani güvenli bir site olmasını şu kapıda belki aslında bizi yüzde yüz de koruyamıyor. Ama psikolojik olarak biz kapıda bir ağabeyleri var. İstedikleri zaman kapıdan dışarı çıkamıyorlar ı güvenliğini yaşıyoruz. Dolayısıyla işte sitemizin zaten dört duvarı kapalı. Belli yasakları var deniz kenarına inmeme gibi. ı dolayısıyla güvenlik ı o ağabey orada duruyor diye biz gönül rahatlığıyla hafta sonu sabah çıkıyor akşama kadar bazen hiç sormuyoruz. Bazen akşam keyfi yapıyorlar. Yazları mesela güvenliğin orada. Oyun oynuyorlar. Gece 12’de geliyor. Ama biz balkonda oluyoruz, seslerini duyuyoruz. Ara ara gelip suyunu içiyor, görüyoruz falan. Hani bunu asla (vurgulayarak) büyük şehirde yaşayamayız. Güvenliğe bile güvenmezsin çünkü orada. Ama burada onun keyfini yaşıyoruz”(G11K, Organizatör, 35).

Katılımcı İstanbul, Marmaris, Bodrum ve Bursa gibi kent deneyimlerinden sonra evlilik yoluyla Trabzon’a yerleşmiştir. Dört yılı VTGS’de olmak üzere beş yıldır Trabzon’da ikamet ettiğini belirtmiştir. Kendisinin herhangi bir mağduriyet öyküsü olmasa da büyük kentlerde yaşamış olmanın verdiği genel güvensizlik duygusunu uzun bir süre aşmadığı görülmektedir. Kente yabancı olmaktan kaynaklı güvenlik konusunda yeterli bilgiye sahip olamama durumundan bahsedilebilir. Dolayısıyla bu alışma sürecinde bireyin referans noktası diğer kentlerde yaşadığı tecrübelerinden oluşmaktadır. Bunlarla karşılaştırmalı bir biçimde ilerleyerek oluşturduğu yeni referans noktalarının, zamanla ortaya çıktığı ve böylece genel geçer bir güvenlik algısı oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu geçiş sürecinde güvenli site stratejik bir tercihtir. Bireylerin hem kendileri hem de çocukları için alacağı sınırlı önlemler daha profesyonel bir yaklaşım tarzı olarak güvenli siteye teslim edilmektedir. Bu noktada sınırları belli, giriş çıkışları kontrol altında olan bir mekân olarak site, güven veren psikolojik bir özelliğe sahiptir. Kente yabancı olmaktan kaynaklı bir belirsizlik durumu bu şekilde aşılmaya çalışılmaktadır.

Güvenlik görevlisinin varlığı çocukların korunması ve kontrolünde ebeveynler için önemli bir işleve sahiptir. Güvenlik görevlisi çocukların her an teslim edilebildiği bir koruma oluşturmaktadır. Bu noktada katılımcı güvenlik görevlisine duyulan güveni de

vurgulamaktadır. Büyük kentlerle yaptığı karşılaştırma ve çıkardığı sonuç; bu kentlerde suç eyleminin ve suç failinin belirsizliği üzerinedir. Şu an yaşadığı yerde bu güveni duyuyor olması Trabzon'u güvenli bir kent olarak algıladığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Dolayısıyla katılımcı, çocukları için suçtan ziyade meydana gelebilecek kazalardan (denizde boğulma gibi) endişe duyduğunu belirtmektedir. Bu anlamda güvenli siteler çocuk sahibi aileler için ideal aile yaşam arzusunu destekler niteliktedir.

4.1.2.Site Yaşamının Güvenli Alan Özellikleri ve Sosyo-Mekânsal İnşası

Bu bölümde güvenli site yaşamının sosyo-mekânsal inşasını biçimlendiren süreçlere odaklanılmaktadır. Güvenli site taşıdığı birtakım özellikler sayesinde belirli bir mekânsal forma sahiptir. Sınır hatlarının belirgin olması, mekânı oluşturan nesnelere kendi içindeki düzeni, içerdiği ya da dışladığı birtakım fiziksel özellikler bu formu oluşturan unsurlardan bazılarıdır. Ancak mekân tüm bu özelliklerin toplamından ibaret mutlak bir bütün olarak adlandırılmaz. Güvenli sitenin mekânsal olarak anlaşılmasında eksik parçayı site sakinleri tamamlamaktadır. Nesne olarak mekân, site sakinleriyle zorunlu ve bir o kadar doğal bir ilişki içine girmektedir. John Urry'nin de belirttiği gibi mekânsal ortam insani olarak üretilmiş ve değiştirilmiş bir üründür (1995: 105). Dolayısıyla güvenli siteye ait özellikler de sakinlerinin kolektif anlam dünyasına etkide bulunmakta, onun tarafından yorumlanmakta ve yeniden üretilmektedir.

Bu bölümde güvenli sitenin, site sakinleriyle etkileşimi neticesinde ortaya çıkan mekânsal nitelikler üzerinde durulmaktadır. Dolayısıyla sitenin mekân özellikleri ve bahsi geçen özelliklerin sakinler tarafından nasıl yorumlandığı anlaşılmaya çalışılmaktadır. Buna bağlı olarak cevap aranan soru cümleleri "Sakinler için güvenli sitenin öne çıkan sosyo-mekânsal özellikleri nelerdir?" ve "Sakinler için site yaşamı, güvenli nasıl ilişkilendirilmektedir? Site sakinleri 'güvenli yaşam alanı'nı nasıl tanımlamaktadır?" şeklindedir.

4.1.2.1.Sınırlı Erişim Vurgusu: “Güvenlik mi? Prestij mi?”: “Obama ile Randevu”

Sahadan elde edilen veriler, katılımcıların sitenin sınırlı erişimine bir taraftan güvenli alan gibi işlevsel bir özellik atfederken bir taraftan da sembolik olarak prestij anlamı atfettiğini ortaya koymaktadır. Sınırlı erişimin güvenlik sağlama noktasında adeta bir süzgeç görevi gördüğü düşünülmektedir. Söz konusu düşünce, güvenli sitenin varlığını olumlayan ve tehdidi tamamen site ‘dışı’nda konumlandıran bir inancı içermektedir.

“-Güvenliğe sorarım, içeride dolaşan işte iki kişi var, üç kişi var. Özellikle yazın daha çok oluyor. İnsanlar yasa gereği ıı denizler falan kumsal herkese açık olduğu için ıı öyle bir şeyimiz orada en büyük sıkıntı aslında bundan sonra olacak olan o. Yukarıda o birikim, halk, yazın özellikle deniz kenarına inmek isteyecektir. Ama oradaki sitelerin kapılarında güvenlik var. Belediye o kapıların, güvenlik kapılarının kaldırılmasını, güvenliğin işte insanların istediği gibi oradan aşağı denize girmeleri, gitmeleri gerektiği konusunda bize defalarca uyarı yaptılar. Biz de bizim bir güvenliğimiz var. Biz bu kadar parayı buraya boşuna mı verdik (Gülerek). İşte site alanı burası falan feşmekan gibi şeylerle birtakım donelerle itiraz ediyoruz. Ama sonuç itibarıyla haklılar. Deniz bütün halkın kullanımına açık bir yer. Fakat denize de incekleri yollar var. Yani mimar haritasına göre denize incekleri yollar da ayrılmış ama birtakım kişiler o yolları kapatmışlar. Yani o yolları kapatarak engel oluyorlar. Aslında o yollar açık olsa gelip de adam senin sitenin kapısında ben buradan aşağı ineceğim, beni engelleyemezsin falan gibi şeyler söyleme gereği duymaz. Ama onları engelledikleri için özellikle yaz aylarında oluyor. Bakıyorsun işte bir minibüs dolusu adam. Gidiyor işte. Yauvv kim bunlar. Sonuçta işte herkesin çoluğu çocuğu var falan tarzı bazı endişeler duymuyor değiliz. Zaman zaman bazı şeyler de oluyor ama genelde işte o herhalde o dediğimiz güvenlik engelliyor onu. Bakıyor adamlar hırlı mıdır hırsız mıdır nedir, tip nedir, şudur budur...

(A):- Peki, kimlik falan alınıyor mu?

-Yok hayır. Kimlik alma düzeyinde zaten öyle bir hakkımız yok yani. Kimlik ver öyle geç deme gibi bir şansımız yok da adam işte bakıyorsun kimin nesisin? Diyor ki ben işte şu komşunun teyzesinin oğluyum veya şunun bilmem nesiyim falan feşmekan gibi. Onu da doğrulattığımız zaman pek sorun kalmıyor.

(A): -Hımm. O zaman yine orayı kullananlar birilerinin hakikaten bir şeyleri yani.

-Yani akrabayı... Kattan birileri. Genelde öyle.

(A): -Öyle çok bilmeyenlerin kullanacağı bir güzergâh değil herhalde.

-Değil değil.

(A): -Ama yine de siz dikkat ediyorsunuz.

-Evet tabi. Yani yönetici olmam dolayısıyla bir sorumluluk var. ıı o gelenlerden birisi hırsızlık yapsa sonuçta siz yöneticiydiniz. Niye bu adamları buradan aşağı bıraktınız, şu evden şunu çaldılar falan deme durumları söz konusu olmasın diye konuşuyoruz. Arıyoruz, soruyoruz””(G7E, Avukat, 50).

G7E, VTGS sakinidir. Aynı zamanda ikamet ettiği sitenin yöneticisi konumunda bulunmaktadır. Yöneticilik görevine kendisinin getirilmesini ve bu sorumluluğu üstlenmesini hukukçu kimliğiyle de bağdaştırmaktadır. G7E, özellikle yaz aylarında site dışından ve yabancı çok sayıda ziyaretçinin varlığından bahsetmektedir. Deniz kıyısında yer alan bu siteler, denize inmek isteyenler için güzergâh olarak kullanılmaktadır. Katılımcı, bu talebin yasal olduğunu belirtse de sınırlı erişim güvenlik gerekçesiyle meşrulaştırmaktadır. Katılımcının güvenliğinden emin olunamayacağını belirttiği bu ziyaretçilerin aynı bölgenin diğer sakinleri olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bunu, ‘yukarıdaki birikim’ şeklinde ifade etmesi kendisiyle diğer bölge sakinleri arasındaki sosyal mesafeye de vurgular niteliktedir. ‘Yukarısı’, ‘yukarıdakiler’ ifadesi başka katılımcılar tarafından da kullanılan bir ifadedir ve bölgenin güney cephesinde, dağ eteklerindeki yerleşim yeri kastedilmektedir. Bu kullanım açıkça sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıkları işaret etmektedir. Farklılıklar arasında öne çıkan mesafe aynı bölge sakinlerini ‘yukarıdakiler’/‘aşağıdakiler’ şeklinde ifade edilen ‘elit’/‘halk’ karşıtlığını yansıtmaktadır.

Yukarısı olarak adlandırılan güney cephesi de iki farklı profili yansıtmaktadır. Ana yola daha yakın olan kısım eski/yeni sitelerin olduğu ve daha çok memur nüfusun ağırlıkta olduğu ilk kısımdır. İkinci kısım ise dağ yamacına doğru yükselen bölgede, ana yola daha uzak, tekil konutların yer aldığı ve yerli nüfusun ağırlıkta olduğu bölgedir. Aynı mahallede yaşayan ancak birbirlerini karşıt biçimde konumlandıran bu gruplar hemen her gün cadde üstünde ya da marketlerde karşılaşmaktadır. Hatta yerli aileler içindeki genç nüfus, güvenli site sakinleri tarafından ev içi hizmetlerde istihdam edilebilmektedir. Ancak yaşam tarzlarının ayrışması sebebiyle bu karşılaşmanın daha çok geçişme biçiminde olduğu söylenebilir. Çünkü bu karşılaşmalar, her iki grubu birbirleriyle ilgili bilgi sahibi yapan ve aşinalık yaratan bir içeriğe sahip değil gibi görünmektedir. Dolayısıyla G7E’nin ‘kim bunlar?’ sorusu özellikle bu ayrışmayı yansıtıyor görünmektedir.

Yaşam tarzlarındaki bu ayrışma ve yabancılaşma durumunun sonuçlarından biri de güvenlik noktasında ortaya çıkmaktadır. Güvenlikli site sakinleri için kapının ötesi

bilinemez, tahmin edilemez bir ortamdır. Kentin başka herhangi bir bölgesinde yaşayan kentlilerle aynı mahallede fakat site dışında yaşayan kentliler arasında aşinalık derecesi aynıdır. Bu nedenle sınırlı erişim uygulaması güvenlik zafiyeti oluşturmamak adına standart bir biçimde uygulanmaktadır.

Site sakinleri arasında sınırlı erişim kurallarının esnetilmemesi gerektiği konusunda bir fikir birliği olduğu söylenebilir. G22K da giriş-çıkış kontrolünü özellikle talep eden katılımcılardandır. Emekli diş hekimi olan G22K, güvenli siteye taşınmadan önceki evinde hırsızlık mağduru olduğunu belirterek her gün siteye gelen bakkal çırağının bile haber verilmesi ve denetlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Buna gerekçe olarak da daha önce yaşadığı mağduriyet deneyiminde yoklama yönteminin kullanılmasını göstermektedir:

“...her gün gelen bakkaldan marketten eleman bile her sabah bize söylenerek içeri alınıyor. Yani o devamlı gelen insan haber vermeyelim diye bir şey yok.
 -Peki, siz hiç şeyde buldunuz mu bakkal zaten her gün geliyor aramaya gerek yok falan gibi?
 -Hayır.
 -Hıhı. Özellikle istiyorsunuz bunu.
 -Olsun. Doğru olduğuna inanıyorum
 -Peki diyelim ki bir şekilde atladı güvenlik ve sizi aramadı. Kapınız çaldı bir anda, tedirgin olur musunuz?
 -Tedirgin olmam.
 -Şaşırır mısınız?
 -Şaşırabilirim. Hani nasıl oldu haber vermediler diye onları uyarırım.
 -Peki nasıl diyeyim hani bakkaldan gelen, marketten gelen ya da ne bileyim bir şey satmak için gelen insanlar ya da dilenciler...onlar böyle sizi ıı tedirginlik verir mi hani...?
 -Verir. Çünkü Beşirli 'deki evime girmeden önce ııı sürekli hemen hemen her gün birisi gelirdi. O hırsızlıktan sonra bıçak gibi kesildi.
 -Ne o, dilenmek için mi geliyorlardı?
 -Bir şey istemek için, bir şey vermek için, bir şey tanıtmak için...”

G22K, daha önce yaşadığı mağduriyet deneyimi nedeniyle sınırlı erişimin işlevselliğini vurgulamakta ve ön plana çıkarmaktadır. Herhangi bir site sakiniyle bağlantılı olmak yabancı pozisyonundan kurtarmaya imkân verirken; siteye hizmet vermesi sebebiyle hemen her gün karşılaşılan bir başkası tehlike potansiyeli sebebiyle sınırlı erişime tabi tutulmaktadır. Bu durumun; sınırlı erişimin sitenin güvenli alan, site sakinlerinin güvenilirliği inşasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir.

Sınırlı erişim güvenliğinin yanı sıra site sakinleri için prestij ya da statü göstergesi olarak yorumlanabilmektedir. Güvenlikle ilgili endişe duyulmasa bile bazı sakinler ziyaretçilerin kapıda bekletilmesini, kendilerinin aranarak haberdar edilmesini arzu etmektedir.

“-Mesela O. sitesi var, yeni açıldı. O siteye bayılıyorum. Hatta kıskanıyorum. Arkadaşlarıma giderken bir arkadaşımın kötü bir olayı olmuştu. Mesela ben sürpriz gideyim yanında olayım dedim. O da çıkmış. Ay beni içeri almadılar 10 dakika. Ay sinir krizi geçirdim neredeyse. Dedim ki Obama ile daha kolay görüşürdüm Öyle bir şey olmaz. Ve kıskandım. Onlara da diyorum. Böyle bir şey olmaz. Olması gereken o. Sizin araştırmanızı yapıyor işte, arıyor, bildiriyor, geldi, gitti. Sizi asla içeri almıyor” (G12K, Emekli Hava Trafik Kontrolörü, 46).

G12K, yedi yıldır VTGS’de ikamet etmektedir ve herhangi bir mağduriyet deneyimi bulunmamaktadır. Sitenin güvenlik işlerinin doğru işlemediğini ve bu durumdan şikâyetçi olduğunu sık sık ifade etmektedir. Ziyaretçi olarak gittiği sitede bekletilmesini “*Obama ile daha rahat görüşürdüm*” ifadesinden hareketle abartılı bulduğu söylenebilir. Ancak bu karşılaştırma, aynı zamanda uygulamanın bir prestij göstergesi olarak algılandığının da işaretidir. Bu derece zor erişim ancak dünya liderlerine has bir durum olarak görülmektedir.

Benzer şekilde G9K da sınırlı erişimin kısmen bir denetim getirdiğinden bahsederek arkasından şunu eklemektedir:

“-Özel hissettiriyor. Örneğin birinin önce sorması, sana geçit vermesi o kişinin statüsünü biraz daha yükseltiyor. Ulaşabilirliği biraz daha zorlaşıyor. Biraz daha statü hissediyorsun...” (Akademisyen, 50).

G9K, daha önce oturduğu sitede hırsızlık mağduru olmuş bir katılımcıdır. Siteye taşınma kararının öncelikli nedeni güvenlik ve korunmadır. Buna rağmen G9K, sitenin güvenlik sağlamaya yönelik bazı uygulamalarının prestij de sağladığını belirtmektedir. Gerçekleştirilen görüşmelerde bazı katılımcıların güvenlik, bazı katılımcıların ise prestij anlamıyla sınırlı erişimi öne çıkardığı söylenebilmektedir. Bu nedenle sakinler arasında söz konusu anlam örüntüsünün inşasında, güvenlik ve prestij unsurlarının birbirini tamamlayan/bağlayan bir bütün olarak rol oynadığı görülmektedir.

4.1.2.2. İç/Dış Ayrımı: “Tehlikeli Kalabalıktan Uzakta”: “Habil Var, Kabil Var!”

Güvenlikli site; belirsiz, düzenlenemeyen ve kontrol edilemez kalabalıklardan oluşan kente alternatif güvenli, bilindik ve denetlenebilir bir alan imkânı sunmaktadır. Bu karşıt konumlanma site sakinleri tarafından açık bir şekilde deneyimlenmektedir.

- “-Peki, evinizde, evinizin içinde ya da sitede kendinizi düşündüğünüzde ya da işte ailenizi düşündüğünüzde sonuçta çocuklarınız bütün gün orada, eşiniz orada. Güvenli hissediyor musunuz onlarla ilgili?
- Kesinlikle.
- Ya da herhangi bir endişeniz oluyor mu?
- Yok. Kesinlikle güvende hissediyorum. Site içinde kaldığı sürece.
- Site dışına çıktığında...
- O zaman soru işaretleri başlıyor bende” (G4E, Serbest Meslek, 44).

Katılımcı, özellikle çocuklarını büyütecek rahat bir ortam arayışıyla güvenli site tercih ettiğini daha önce belirtmiştir. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere rahat ortam ile güvenli alan kastedilmektedir. G4E, site içinde herhangi bir korku yaşamadığını ancak site dışında durumun değiştiğini dile getirmektedir. Ona göre dışarıyı yoğun trafik ve çocuk hırsızlığı gibi tehlikelerle dolu bir dünyadır.

Katılımcının bu konudaki tutumu eşiyile olan ilişkisi için de söz konusudur. Eşinin ve kendisinin belirli mahalle ve semtlerde bazı durumlarda da kentin başka alanlarında bulunmaktan kaçındıklarını ifade etmektedir. Bunlar özellikle Çömlekçi, Yenimahalle gibi Trabzon’un görece daha eski mahalleleri ve kalabalık olduğu zamanlarda alışveriş merkezleridir. Katılımcı, Trabzon’un Çömlekçi Mahallesi’nde doğup büyüdüğünü belirtse de artık bu mahallede bulunmaktan kaçındığını belirtmektedir. Bunun sebebinin ise söz konusu mahallelerin yozlaşmasından kaynaklandığını dile getirmektedir. Özellikle Trabzon’un sahil şeridinde liman güzergâhında yer alan Çömlekçi Mahallesi, kentin kadın ticareti ve diğer yasadışı faaliyetleriyle damgalanmış bir yerleşim yeridir.

Katılımcının hassasiyetinin en belirgin sebeplerinden birinin bu olduğu düşünülmektedir. Ancak diğer tüm eski mahalleler için de aynı düşüncelere sahip olduğunu ifade etmektedir. Bilimsel bir veri olarak ortaya koyulmasa da enformel bilgi kaynaklarına dayanılarak bu mahallelerin, daha eski yapıların bulunduğu, buna bağlı

olarak kira ya da satış bedellerinin görece düşük olduğu ve bu sebeple sosyo-ekonomik ve kültürel olarak dezavantajlı grupların mesken tuttuğu mahaller arasında yer aldığı söylenebilir. Dolayısıyla daha önceki bölümlerde bahsedilen ayrışma ve yabancılaşma durumu bu örnekte de açıkça görülmektedir. Görüşmenin devamında katılımcı, güvenli site yaşantısının tehlikelerden uzak olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır:

“-Ama nasıl vazgeçeyim. Çünkü dünya kurulduğundan beri Habil Kabil diye ayırmış Cenabı Allah. İyiler var kötüler var...”(G4E, Serbest Meslek, 44).

Buradan da anlaşıldığı üzere güvenli site/kent ikilemi iyi/kötü ayrımıyla kodlanmaktadır. Güvenli site, sakinlerini tehlikelerden ve kentin zararlı ortamından korumaktadır.

Güvenli sitenin iç/dış ayrımı sınırlar dahilinde bütünleşmeyi, haricinde ise farklılaşmayı ve yabancılaşmayı beraberinde getirmektedir. Site içindeki bütünleşme ve bundan kaynaklı güven duygusu bu sitelerin mahalle yaşamı vaadini akıllara getirmektedir. Buna kendi çocukluğundaki mahalle yaşantısıyla günümüz site yaşamını karşılaştıran katılımcının ifadelerinde rastlanmaktadır:

“...biz akşam saat 10’a kadar eve gelmezdik. Ama mahalledeydik. Şu an çocuklar akşama kadar eve gelmeyince biliyoruz ki sitenin içindeler.
 -Ama ordayken?
 -Evet...Ya diğer tarafta oyun oynayacakları alan kalmamış. Yok da kalmamış, alan da kalmamış, oyun alanları kalmamış.
 -O yüzden az önce sordum, güvenli sitelerin o mahalle iddiaların katılıyor musunuz diye?
 -Yani
 -Kısmen.
 -Çocuklar için evet. Yani çocuklar için kesinlikle öyle. Çocuklar sitenin içerisinde benim büyük çocuk da sitenin içerisinde gece 2’ye kadar oturduğunda sitenin içerisinde diye rahat oluyorum. Yapabilecekleri en kötü şeyi bilebiliyorum.
 -Ama dışarda olunca durum değişiyor
 -E tabi o etrafındaki insan faktörleri önemli onu bilmezsin. Diyorlar ya hani Allah iyi insanlarla karşılaştırır. O, o kısımda. Yoksa hiç kimse kötü değil. Tamamen tesadüf ettiğin kişiler” (G8E, İnşaat Mühendisi, 50).

G8E; Trabzon doğumlu, iki çocuk babası ve iki yıldır güvenli sitede ikamet etmekte olan bir katılımcıdır. Evini yaptığı iş sebebiyle ödeme karşılığında aldığını, bir müddet

yazlık olarak kullandıktan sonra tamamen siteye taşındığını belirtmektedir. Burada da özellikle değinilen konu, site içinde çocukların vakit geçirebileceği uygun alanların mevcut olmasıdır. Ancak bu alanlar aynı zamanda güvenli alanlar olarak idrak edilmektedir. Bunun da ötesinde site yaşamının kendisine çocuklar için eski mahalle yaşamını çağrıştırdığı anlaşılmaktadır. Mahalle nostaljisi⁴⁰ güvenli site yaşam tarzının öne çıkan özelliklerinden biridir. Eski mahalle yaşamı komşuların birbirini tanıdığı ve gözettiği, güven duyduğu, yardımlaşma ve dayanışmanın olduğu bir yaşam biçimi olarak anlatılmaktadır. Mahalle yaşamında sınır, Alver (2010:134)'in de belirttiği gibi güvenlik anlamına gelmektedir. Dolayısıyla güvenli sitelerin bu iç/dış ayrımı fiziksel bir sınıra sahip olmasa da mahalleyi çağrıştırmaktadır. Böylece çocuklar tıpkı mahalle yaşamındaki gibi site sınırlarında kaldığı müddetçe güvenlik endişesi olmadan rahatça vakit geçirebilmektedir. Ancak ebeveynler için site sınırlarının dışında tehlike başlamaktadır.

Güvenli site/kent karşıtlığının iyi/kötü ayrımında diğer sakinlerin de “güvenilir”, “aşına” şeklinde kodlandığı sonucu çıkarılabilir. Bu da site sınırlarının içine giren ve sınırların dışında kalanlar ayrımını beraberinde getirmektedir. Site içi her koşulda aşına olanı, site dışı ise her koşulda yabancı olanı temsil etmektedir. Ancak bu durumun esnediği bazı koşullardan bahsetmek mümkündür. G8E'nin ifadesi site sakinleri için tehlike potansiyeli anlamına gelen yabancı algısının nasıl değiştiğine örnektir:

“-Anladım. Peki, hiç böyle buralarda bağırış çağırış kavga gürültü falan duydunuz mu?
 -Ya arada gençler birbirlerine mı oluyor ama yok öyle hiç duymadım...
 -Arada dediğiniz mesela.
 -İyi işte mı yaz boyu gençler birbirlerine takılıyorlar işte aşağıda (içki içtiklerini işaret ederek) onun şaysinde neyse de işte hazırda olsun şey olsa ya bir kere olur ya iki kere olur. Onun haricinde olmaz yani.
 -Onlar site mı burada oturanlar mı oluyor genelde yoksa daha çok işte ne bileyim buraya denize girmek için gelenler...
 -Ha yok yok buradakilerin torunları ve torunlarının arkadaşları.
 -Ha yine onlar buralı diyelim. Dışarıdan yabancı geliyor mu diye...
 -Ha yok yok. Bizim girmez yabancı. İçeride olmaz yani yabancı”
 “-Hani şunun bir rahatlığı var muhakkak tabi ki; kapıda bir güvenlik var ve güvenlik geçiyor tabi ki ama yine de hani belki atladı güvenlik
 -E yani. Olabilir. Tabi tabi. Olabilir yani. İnsanlık hali.

⁴⁰ Bir firma inşa ettiği güvenli sitenin tanıtımı için yayımladığı el kitabında amaçlarından bir tanesi şu şekilde ifade etmektedir: “...sitemizde ortak yaşam kültürünün oluşturulması, site sakinleri arasında iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi, günlük hayatın problemsiz ve olabilecek çekişmelerden uzak bir şekilde idame ettirilebilmesine yönelik hususlar...”(ARYOMKORU, 2017: 10).

-Oldu mu peki hiç öyle bir şey?

-Valla ıı bir kere rastladık. O da denize girecekmiş. Dedik hayır burada denize giremezsin. Burası buradakilere ait. O hemen kapıyı aradık gelip aldılar ve çıkardılar. Öyle giremez. Burada bir de kapıda kime geldiğini de söyleyeceksin.

-O zaman orada atlandı o yani.

-Evet. Ya dediğim gibi mesela bana gelecek olanlara işte kime geldin? Arıyor beni abla böyle böyle misafirin gelecekti. Böyle biri var mı? Teyit ettiriyor. Evet var dersen gönderiyor. Ha ben öyle birini tanımıyorum dersen yok. Mesela beni tanıdı duydu ismimi mesela. Beni aradı veya ıı ben yoktum da işte o zaman soruyor ıı kocasının ismi ne diye..." (G8K, Çalışmıyor, 55).

İlkinde katılımcıya yöneltilen soru yaşadığı sitede kriminolojik olarak değerlendirebileceği herhangi bir durumun olup olmadığını anlama amaçlı sorulmuştur. Çok yoğun boyutlarda olmasa bile bağırış-çağırış ya da gürültü sosyal düzensizliğin bir işareti olarak kriminolojik algıya neden olabilmektedir. Katılımcı, gençler arasında bu gibi olaylara şahit olduğunu belirterek sebebini de alkol tüketimine bağlamaktadır. Sosyal organizasyonsuzluk teorisi hatırlanacak olursa; kamusal alanda bağırış çağırış içerisindeki gençlik grupları ve alkol tüketimi sosyal düzensizlik göstergeleri olarak değerlendirilmektedir. Buna ek olarak söz konusu bu gençler de doğrudan site sakini de değildir. Bu sebeple gençler aslen yabancı konumundadır. Dışardan bir gözle bakıldığında kriminolojik durum olarak değerlendirilmeye elverişli bu tablonun yorumunu değiştiren önemli bir nokta fark edilmektedir. Tam da bu noktada referans sistemi devreye girdiği görülmektedir. Site sakinlerinden herhangi biriyle bir tanışıklık ya da akrabalık bağının, gençlerin yabancı konumunu değiştirdiği anlaşılmaktadır. Bu sayede artık hem torunlar hem de onların arkadaşları, yani zincirin üçüncü halkasının bile, bir anda dolaylı aşinalık ilişkisine dahil edildiği açıktır. Böylece söz konusu gençlerin tehlike olmaktan çıkarılarak, tanıdık/aşına gruplar içerisinde dahil edildiği söylenebilmektedir.

İkinci örnekte ise kriminolojik izlenime neden olabilecek herhangi bir durumun mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Sitede karşılaşılan ziyaretçi denize girmek istediğini ifade etmesine karşın güvenlik görevlisi aracılığıyla dışarı çıkarılmıştır. Burada potansiyel tehlike durumunun sezilmesine yol açan şey ziyaretçinin herhangi bir referans noktasının olmamasıdır. Ziyaretçiyi siteye bağlayacak ve güvenilir olarak yorumlanmasına imkân verecek herhangi bir bilgi kaynağı bulunmamaktadır. Özetle denize girmek isteyen ziyaretçi tamamıyla yabancıdır. Her iki örnek de iç/dış ayrımının

ve ona bağılı olarak gelişen yabancı algısının nasıl esneyebildiğini gözler önüne sermektedir. İç olan, dış olana katkıda bulunarak ayrımı törpüleyebilmektedir.

Sitelerin, sakinlerine verdiği bir güven duygusundan bahsedilecek olunursa, bu konuda iç/dış ayrımının önemli bir payı olduğunu söylemek gerekmektedir. Suça maruz kalma olasılığının düşük olduğu bir apartman dairesinde dahi bu duygu bu kadar güçlü olmayacaktır. Çünkü burada esas olan suç ihtimalinden ziyade belirleyici iki şey den bahsedilebilir. İlki; kontrol edilebilir, denetlenebilir olması iken ikincisi, “iç”erde kalmış olmanın verdiği bütünleşme ve aidiyet duygusudur.

4.1.2.3. Mekân İnşası: “Yaşam Alanım...”

Güvenlikli sitelerin hem fiziksel hem de sosyal ayrışma süreçlerini içerdiği daha önceki bölümlerde belirtilmişti. Bu çok boyutlu ayrışmanın sonuçlarından biri de mekân inşasında ve algısında meydana gelen değişimlerdir. Low (1996: 862), mekânın sosyal inşasının metalar ya da anlamlar dünyasının gündelik kullanım alanlarına yansıtılmasıyla oluşturulduğunu belirtmektedir. Buradan hareketle yeni orta sınıf yaşam tarzıyla birleştiğinde mekânsallaşmanın, site yaşamının kültürel ve sınıfsal yapısı itibariyle gerçekleştiği söylenebilir.

Güvenlikli site sakinlerinin kendilerini mekânsal olarak konumlandırma biçimleri site içinde sıklaştıkça site dışında seyrilmektedir. Boş zaman faaliyetleri bile bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Katılımcılar genellikle alışveriş için ya da yemek için site dışına çıktıklarını belirtmektedir. Ancak bu ihtiyaçlarını karşılamak için yalnızca ana caddeyi kullandıkları anlaşılmaktadır. Bunlardan biri olan G5K, ana caddenin üst kısmında herhangi bir ihtiyaç duymadığı için daha önce hiç bulunmadığını ifade etmektedir. Görüşmenin devamında site içinde huzurlu olduğunu belirten katılımcıya aynı duyguyu bölgenin bütünü için hissedip hissetmediği sorulmuştur. Katılımcının verdiği cevap ise, fiziksel ve sosyal izolasyonun açık bir göstergesi olarak yorumlanabilir:

“-Yani aşığı taraf farklı bir dünya yukarı dünya bambaşka bir dünya ve bizim yukarıyla çok ilişkimiz yok. Ama aşığının kendine özgü bir şeyi var ı hafif yazlık havasında. İnsanlar daha rahat giyiniyor, daha rahat hareket ediyor. Öyle bir hava var açıkçası... Hani bakış açısı şehrin bu tarafında parası olanlar var. Açık söylemek gerekirse. Yukarıda e tabi köylü hani kendi toprağı olan bu tarz” (G5K, Öğretmen, 50).

G5K, güvenli siteilerin olduğı bölgenin kıyı kesimini caddenin üst kısmından ayırmaktadır. Yapılan bu karşılaştırmada kullanılan ifadelerden de açıkça anlaşılacağı üzere; her iki yaşam biçimini bir araya getirecek herhangi bir ortak nokta olmadığı düşünölmektedir. Bu sebeple karşıt biçimde konumlanmış⁴¹ bu farklı yaşam tarzlarının karşılaşılabileceğı ya da sosyalleşebileceğı mekânların varlığından bahsedilememektedir. En basitinden alışveriş mekânlarının bile farklılaştığı söylenebilir. Güvenli site sakinlerinin alışveriş yaptıkları mekânlar cadde üzerinde ya da alışveriş merkezlerinin içinde süpermarketlerdir. İndirim marketi olarak adlandırılacak diğere zincir marketler ise bölgenin “yukarısı” olarak adlandırılan iç kesimlerinde yer almaktadır.

Yukarıdaki alıntıdan anlaşıldığı üzere güvenli site sakinlerinin mekân algısının ikamet ettikleri site içerisinde yoğunlaştığı söylenebilir. Ancak bahsi geçen mekân algısının zaman zaman güvenli siteler bölgesi sınırlarına doğru genişlediğı de alana dair bulgulardan biridir. Araştırmanın yapıldığı güvenli siteler çalışmanın birinci bölümünde de belirtildiğı üzere Kaşüstü Mahallesi'nin kıyı şeridi boyunca konumlanmaktadır. Güvenli siteler art arda, yan yana ya da karşılıklı olmak koşuluyla bir arada bulunmaktadır. Bir sonraki bölümde detaylandırılacağı üzere komşuluk ya da akrabalık ilişkileri ağı siteler arasını kapsamaktadır. Bu sebeple sakinlerinin mekân tahayyülü, güvenli siteler bölgesini de içine alacak şekilde genişleyebilmektedir.

⁴¹ Alan araştırmasının başlarında “üst kısım” olarak adlandırılan bölgede de çeşitli görüşmeler yapılmış ve orada yaşayan yerli nüfusun evine misafir olunmuştur. Benzer bir konumlandırmanın burada yaşayanlar tarafından da yapıldığı görölmüştür. Burada yaşayanlar da sitede sakinlerini “alt taraf” ya da “siteliler” olarak adlandırmaktadır.

“-S: Ben mahalle olarak görmüyorum ben kendi yaşam alanım olarak düşünüyorum burayı...benim için artık site yaşantısı. Orası D. sitesi burası Y. sitesi. Yaşadığım alana Y.. sitesi ve civarı olarak baktığımda da güven duyarak yaşıyorum

-Peki, civar dediğinizde ne giriyor onun içine?

-S: Burası için konuştuğumuzda D. sitesi, bu arkası O, Cevahir ıı işte Migrosun oralar bu civarlar geliyor. Iı hani karşıyı bile alamıyorum bu civara. Değil mi? (Diğerlerine yönelerek). Kavram olarak da...

-E: Mesela karşı tarafı da biliyorum. Onlar da aşağıdakiler diyor veya elit kesim diyor.

-S: Karşıda görev yapıyor öğretmen..

-E: Ben karşıda görev yapıyorum hemen yolun karşısında.

-Hastane yoluna çıkarken bir okul var orda mı?

-E: Hastane yoluna çıkarken iki okul var orda. Biri çok programlı lise diğeri de ortaokul, ilkokul bir arada. Ben matematik öğretmeniym ortaokullarda. Iı yani şimdi orasıyla burası çok farklı. Eğitim olarak, kültürel olarak, çocuklar olarak...Yani ıı aradaki fark çok büyük. İşte o yüzden Sinem o konuda...yani o anlamda çok haklı...”(GG2).

Buradan da açıkça anlaşıldığı üzere katılımcıların mekân algısı bir çember olarak düşünüldüğünde merkezinde site, çevresinde ise siteler bölgesi yer almaktadır. Fiziksel olarak düşünüldüğünde E'nin çalıştığı okul ve çevresindeki konutlar dijital harita hesaplamasına göre beş yüz metredir. S'nin civar tanımının içine aldığı market ise altı yüz metre uzaklıktadır. Elbette burada mekân algısını oluşturan şey sosyal mesafedir. Yaşam tarzı üzerinde kurulan ortaklık ya da farklılıklar bu mesafeyi belirleyen en önemli etkenlerdir. Bu sebeple S'nin civar şeklinde nitelendirdiği bölgeyi güvenli olarak adlandırırken, bunun dışında kalan bölgeyle ilgili hiçbir değerlendirme yapmaması dikkat çekicidir. Bu, o bölgenin kendi mekân algısı dışında olduğunu ve dolayısıyla bölgeyle ilgili herhangi bir bilgiye de sahip olmadığını açığa çıkarmaktadır.

Sakinlerin mekân inşasının site içerisinde yoğunlaştığının en önemli göstergelerinden biri, kendilerini kentin geri kalanının sorunlarından ayıştırmalarıdır:

“-Şöyle, genel bir vahşi kentleşmeden başka bir şey görmüyorum. Yani ıı Kaşüstü yani kentleşmeye yeni başlamış, imar planının yeni geldiği, işte zamanında müstakil evlerin olduğu, o güzel yapıların olduğu bir dönemdeki Kaşüstü ıı çok daha farklı. Çok daha nezih, ıı günümüzde olduğu gibi ıı konutların veya adli yapıların, konutların veya hastanenin iç içe geçmediği ıı mau yapılarıyla özel yapıların, konut yapıların birbirinden kent planlaması kriterlerine göre ayrıldığı, ses ve görsel duvarlarla, yani ağaçlarla falan tamamen ayrıldığı, çok daha elit, yoğunluğun bugüne göre en az yüzde elli daha az olduğu, alt yapısı bitirilmiş bir Kaşüstü yaratılabilirdi... ha şu anda çok mutlu değil misin? Mutluyum. Çünkü şöyle mutluyum. En azından oturduğum site curcunadan uzak...Çok da mutluyum oturduğum sitede. Iı G. Bey bundan başka oturamaz mısın? Ha otururum. Niye oturamıyorum yani. Mutluyum ama. O sitenin olduğu

Kaşıstü böyle olmamalıydı. Yani kentleşme dediğiniz mesele böyle olmamalıydı. Ben sitenin dışına çıktığım zaman mutsuzum. Konu o. O siteyi al Beşirli'ye koy. Koy gene mutlu olurum. Benim için içinde bulunduğum ı yani yapı içinde mutluyum...” (G6E, Mimar-Akademisyen, 53).

Katılımcının ifadeleri mekân algısının nasıl bölünmüş olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Siteden çıkıldığı andan itibaren hem yapılaşmanın hem de trafik yoğunluğunun yaratmış olduğu kaostan bahsedilmektedir. Hemen her gün tekrar eden bu kaosun rutin bir hal aldığı görülmektedir. Site yaşamında durum bunun aksi şekilde, “mutlu” olarak tanımlanmaktadır. Ancak sitenin iç ve dış alanının fiziksel bütünlüğünün, mekânsal olarak alt üst edildiği anlaşılmaktadır.

Buradan hareketle güvenli site yaşam tarzının, bireylerin mekân tahayyülünü açık bir şekilde biçimlendirdiği söylemek mümkündür. Sakinlerin mekân algısı, site içinde daha yoğun olmak koşuluyla güvenli siteler bölgesini de içine almaktadır. Bu durum, güvenli sitelerin gerek fiziksel gerek sosyal izolasyon yaratarak mekânı nasıl atomize ettiğini gözler önüne sermektedir. Böylece kent yaşamının bir arada yaşama, sosyalleşme, kamusal alanda birlikte hareket edebilme ve sorun çözebilme yeteneğinin büyük ölçüde zaafa uğradığı söylenebilir.

4.1.2.4. Birlikte Yaşama Duygusunun İnşası: Kurallar ve Sorumlulukların Paylaşımı

Güvenli siteler, mekânı fiziksel olduğu kadar sosyal düzenleme ilkesini de içermektedir. Sosyal düzenleme mantığının amacı site sakinlerinin birlikte yaşama duygusunun oluşturulmasıdır. Kalabalık nüfusları bir araya getiren güvenli sitelerde sosyal düzenleme mantığının adımlarından biri site içi uygulamaların ve davranış biçimlerinin standart kurallarla belirlenmesidir. Ortak alanların varlığı ve çeşitliliği bu kuralları gerekli kılmaktadır. Kurallar, ortak hareket etme duygusu ve davranış biçimi geliştirmeye katkıda bulunmaktadır. Böylece aynı anda birçok kişinin kullanımındaki bu alanlar bir taraftan tüm sakinler için konforlu hale getirilirken bir taraftan da herkese sorumluluk yüklemektedir.

“S1-İlk ben bu kuralları oturturken çok zorlandım mesela. Bütün sitenin çocuklarını toplayıp önce onlara bir ön kural anlatması yaptım. Önce çocuklar sonra aile...” (GG1).

Grup görüşmesinden S1; Trabzon doğumlu, 37 yaşındadır ve sitenin yönetici ekibinde görev yapmaktadır. Site içinde kuralların uygulanması ve denetimi profesyonel yöneticilik firmalarına devredilmektedir. Ancak genellikle bir site sakini de yönetime içerden destek vermektedir. Site kurallarının uygulanmasında oldukça titiz davrandıklarını, kimseye tolerans tanımadıklarını dile getirmektedir. Kuralları yerleştirme noktasında en çok havuz kullanımında zorlandığını belirtmektedir. Bone ya da yüzmeye uygun kıyafet kullanmak gibi genel geçer havuz kullanım kuralları site içerisinde de geçerlidir. Havuzu kullanma konusundaki ikinci husus dışardan gelen misafirlerle ilgilidir. Hafta sonu kat sakinlerinin misafirlerinin havuzu kullanmaları yasaktır. S1, ilk başta bunun sakinler tarafından kabul edilmediğini ancak zamanla bir hijyen sorunu ve kontrol edilemeyen bir kalabalık yaratabileceğini anlatması üzerine oturtabildiklerinden bahsetmektedir. S1, yine de kurallara yüzde yüz uyulmadığını belirtse de site genelinde bir hassasiyet oluştuğunu ifade etmektedir. Bununla ilgili verdiği örnek de dikkate değerdir:

S1:“Çocuklar da her yerde cin gibiler yani. Bu arka bloklardan mesela buralara günü birlik Araplar'a kiraya veriyorlar etraftaki evleri. Bizim etraftaki binaları. Demek ki oradan bir çocuk demirlerden atlamış danışman arkadaşın bir anlık şey boş bulunmasıyla gelmiş. Biz de önce hani geldi bana söylediler. Arap falan. Yapmayın çocuğum diyorum Arap'ın burada ne işi var? Giremez diyorum. Birinin akrabasıdır, tanıdığıdır, hani esmerdir hani çok esmer de değil ya Adanalıdır, Mersinlidir falan diyoruz yani. İnceliyoruz yani. Böyle göz hapsine aldık. Çocuk kalktı gidiyor. Bakıyorum nereye gidiyor. Ne taraftan çıkacak? Gittim sordum hangi bloktasınız falan diye. İşte ıı amcama geldim. Amcanın adı ne? Ali. Ali evet kat sakinimiz var. Böyle bir hani konuşmaya çalıştım. Sonra konuşmasından anladık tabi yani. Kem küm kekeleme yapınca. ıı bu tarafa parka doğru yönelip demirlerden atlamaya çalıştığı sırada bütün sitenin çocukları, burada olan erkek kat sakinleri hep birlikte aldık gel bakalım diyip danışmadan gerekli uyarıları yapıp paketledik” (GG1).

Site kurallarının ihlal edilmesi noktasında yalnızca güvenlik görevlileri değil, çocuklar da dahil tüm site sakinlerinin sorumluluk aldığı görülmektedir. Normal şartlar altında karşılaşılan yabancılar, erişim sınırından ötürü misafir olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu örnekte kuralların yürütülmesi amacıyla gözlem, tespit ve yaptırım süreçlerinin net bir şekilde uygulandığı anlaşılmaktadır. Burada dikkat çeken bir diğer

husus yabancıların tespit edilebilmesidir. Bu, sosyal düzenleme mantığının temelinde yüz yüze ilişkilerin varlığını ortaya koymaktadır. Nüfusça kalabalık bir sitede yabancı olanın hemen herkes tarafından tespit edilmesi, boyutları değişebilir de olsa sık sık karşılaştıklarının ve bir arada bulduklarının göstergesi olarak da yorumlanabilir.

Güvenlikli sitelerde birlikte yaşama duygusunun açığa çıkmasında rol oynayan faktörlerden biri de çoğulcu yönetim anlayışıdır. Siteye ait her türlü görüş ve şikâyet yönetici ekip tarafından dinlenmekte ve dikkate alınmaktadır. Bunun için iletişim teknolojilerinin de aktif bir şekilde kullanıldığı söylenebilir:

“-Site çok şanslı...F. Hanım gibi bir yöneticisi olduğu için açıkçası.
-İlgili herhalde.
-İlgili evet. Ve yapıcı. Yapıcı, hani böyle şey değil. Bir sürü karakter çıkıyor. Ama hani orta yolda onları çok sakın dinliyor. Whatsapp grubu var...
-O zaman baya haberdar oluyor herkes siteyle ilgili.
-Oluyor oluyor. O whatsapp grubundan da oluyor evet. Ama kötü değil...İyi. Bir şey olduğunda yazabiliyorsunuz oraya. Direkt de hani yönetici olduğu için F. Hanım da görmüş oluyor. Bir sıkıntı var. Bir eksik var. Birisi bir şey yazdığında diğerleri de aa bende şu var, şu şundandır hani orda direkt görmüyorsun ama mesela o tanımadığım benim insanlar var ama hani böyle aa o kişi o, hani tanışsam aa sen şuydun oluyor yani o anlamda...” (G7K, Doktor, 42).

Katılımcı; site sorunlarının, şikâyet ve dileklerin yöneticilere iletiildiği bir platformdan bahsetmektedir. Tüm sakinlere açık bu platform herkesin düşüncelerini dile getirebilmesine imkân vermektedir. Böylece hem siteyle ilgili gelişmeler herkes tarafından takip edilebilmekte hem de sorunların çözümü hız kazanmaktadır. Bu sorunların daha çok sitenin ortak alanlarının fiziksel ve sosyal düzenleriyle ilgili olduğu söylenebilir. Market arabalarının apartman boşluklarına bırakılmasından, güvenlik zafiyeti oluşturabilecek her türlü problem burada dile getirilmektedir. Örneğin satıcı, pazarlamacı, anketör ya da sosyal yardımlaşma gönüllülerinin denetimli ya da denetimsiz site içerisinde bulunması yasaktır ve site sakinlerinin bu konuda bireysel inisiyatif alması söz konusu değildir.

Katılımcının ifadesinden söz konusu platformlar site sakinlerinin birbirlerine aşına olma süreçlerini hızlandırdığı ve birlikte yaşama pratiklerini geliştirdiği anlaşılmaktadır.

Siteye yeni taşınan ya da aktivitelere birebir katılmayan sakinler bile diğer sakinlerle ya da sitedeki gelişmelerle ilgili haberdar olabilmektedir. Bazı katılımcılar bu noktada güvenli siteyi eski mahalle yaşantısına benzetmektedir. Bunlardan biri olan G8E, hem sosyal donatı alanları hem de bu alanlarda meydana gelen sosyalleşme ortamları sebebiyle güvenli sitelerin eski mahalle kültürü özelliği gösterdiğini ifade etmektedir.

Birliktelik duygusunun açığa çıkması olarak yorumlanabilecek bir diğer unsur, altyapı hizmetlerinin sağlanması noktasında açığa çıkmaktadır. Güvenli site sakinleri hem site sınırları içinde hem de yakın çevresindeki altyapı hizmetleriyle ilgili örgütlenme ve yerel yönetime baskı yapabilme imkânına sahiptir. Örneğin G4E, ana cadde üzerindeki yol çalışması nedeniyle site aralarını kestirme yol olarak kullanan trafik akışına yönelik karar aldıklarını, sitenin giriş çıkışlarına denk gelecek şekilde hız kesici engel koydurmak için bağlı oldukları Yomra Belediyesi'ne başvuruda bulduklarını belirtmektedir. Hemen arkasından taleplerinin karşılanmaması durumunda hız kesici engeli kendilerinin yaptıracağını açıklamaktadır. Grant ve Mittelstead (2014: 923)'ın da belirttiği gibi güvenli site toplulukları, kamudan sağlanamayan altyapı hizmetlerinin sorumluluğunu zaman zaman üstlenebilmektedir.

Güvenli site sakinlerinin birlikte yaşama duygusunu güçlendirdiği anlaşılan bir diğer unsur, orta sınıfın "ahlaki" değerler etrafında katı bir biçimde saf tutabilmesidir. Söz konusu bu değerlere yönelik tehdit olarak algılanabilecek herhangi bir durum, içe kapanma ve değerlere dönme refleksinin gelişmesine neden olabilmektedir:

"-Bir grup var kendi aralarında mesela... Tak tak tak kurulur böyle ağ. Yani bu bir otokontrol. İı mesela biz bundan çok memnunuz, bu otokontrolden çok memnunuz.

-Ne gibi mesela?

-İı gece mesela çitlerde biri görüldü kimmiş. İşte evin önünde yani biz şimdi sitenin etrafı çevrili ön taraf deniz kenarı Milli Emlak'ın ama orada insanlar çadır kurup gürültü yapıyorlar. İşte af buyurun işte kadın kız getiriyorlar filan. Bu rahatsız etti aileleri. Deniz kenarı olmasına rağmen. Çünkü ateşler yanıyor orada filan. Çünkü aileler yaşıyor orada, çocuklar orada denize, biz de denize gidebiliriz. Tamam, çadır orada ne yaparsa yapsın ama. Rahatsız etti orada insanları. Hemen mesela bir ağ kuruldu. İş belediye başkanına aktarıldı Yomra'ya. Bütün o şey oradan kaldırıldı mesela.

-Ne kadar süre içerisinde oldu bu.

-1 hafta 10 gün..." (G6E, Mimar-Akademisyen, 53).

Güvenlikli sitelerin müdahale ve düzenleme refleksinin yalnızca site sınırları içerisinde kalmadığı görülmektedir. Yakın mesafede gelişen her türlü durum sakinler tarafından taranmakta, yorumlanmakta ve gerektiğinde söz konusu duruma müdahale edilmektedir. Bahsedilen grupların “kadınlı-kızlı” olması ahlaki durum değerlendirmesine tabi tutulduklarının en açık göstergesidir. Dolayısıyla bu grupların ilk olarak “yozlaşmış”, daha sonra ise kim oldukları bilinmeyen “yabancı” ve “gürültücü” gruplar olarak kodlandığı ileri sürülebilir. Bu sebeple söz konusu gruplar, hem ideal aile değerlerine yönelik tehdit hem de kriminal şüpheli konumundadır. Site sakinleri, bu tehlike karşısında kendilerini korumaya almakta ve onu uzaklaştırma amacıyla bir organizma gibi hareket etmektedir. Bu durum, sitelerin yerel yönetimler karşısındaki siyasi ve ekonomik baskı uygulama gücüyle birleştiğinde iradesi olan bir yapıdan bahsetmek mümkün görünmektedir.

Site sakinlerinin birlikte yaşama eğilimini besleyen bir başka husus da aşına grupların bir araya gelme olasılığıdır ve bunun, araştırmanın özgün yanlarından biri olduğu düşünülmektedir. Trabzon görece yüz yüze ilişkilerin devam ettiği bir kent olarak değerlendirilebilir. Bunun yanına güvenlikli site yaşamını elde edebilmenin bir koşulu olarak ekonomik gelir seviyesi eklendiğinde; bir araya gelen gruplar için uzaktan ya da yakından bir aşinalık söz konusu olabilmektedir. Bu aşinalığın da güvenlikli sitenin birliktelik duygusu inşa sürecini etkilediği düşünülmektedir.

“-Yan komşum O.. sitesine mesela şimdi taşınanlar. Yani zaten genelde bir alım gücü denilen gerçek var. Onu yapabilen bir kesim var. O da zaten eskiden beri gelmiş bu döngü böyle gidiyor. Yarın işte benim çocuğum, öbürünün çocuğu. Hep böyle bir arkadaşlık silsilesi. Yani babamın arkadaşlarının çocukları biz geldik, benimkilerle çocuğum gidiyor. Yani artık inşallah bu böyle giderse gidecek. Bu şekilde. Trabzon gerçekten küçük bir şehir ve böyle gidiyoruz...” (G12K, Emekli Hava Trafik Kontrolörü, 46).

G12K, 1980’li yılların sonunda hem Trabzon’da hem de Kaşüstü’nde inşa edilen ilk güvenlikli sitenin çocuklarındandır. Ailesinin geçmiş yıllarda daha çok yazlık olarak kullandığı site şu anda sürekli ikamet edilen VTGS’dir. Kendisi de yine aynı bölgede başka bir VTGS’de ikamet etmektedir. Benzer şekilde çocukluğunda aynı siteyi paylaştığı bir başka arkadaşı da farklı bir ATGS’de ikamet etmektedir. Dolayısıyla hem alım gücü, hem de bu sitelerin satış ya da kiralama yaparken izlediği dost/ahbab ilişkisi

bu aşinalığı rastlantı olmaktan çıkarmış görünmektedir. Çocukluğunda ikamet ettiği sitenin bulunduğu arsa aslen kendi ailesine ait değildir. Zamanında dost birkaç ailenin bir araya gelerek toprak sahiplerinden satın alınmasıyla kurulmuş bir sitedir. Fakat bugün bu aileler ve G12K gibi onların çocukları da kendilerini Kaşüstü'nün yerlileri olarak hissetmektedir. Bu durumun sebepleri arasında, diğer güvenli sitelerde yaşayan asıl toprak sahibi ailelerle uzun yıllara dayanan yakın ilişkiler kurmanın da payı olduğu düşünülmektedir. Bu tabloda da açıkça anlaşılacağı üzere söz konusu aşinalık mekâna ve bir topluluk olarak düşünülen diğer sakinlere aidiyeti de güçlendirmektedir.

4.1.2.5. İç Kontrol: Ortak Alanların Hareketliliği ve Gözetlenebilirlik

Güvenli siteyi güvenli kılan yalnızca koruyucuların varlığı değildir. Güven hissini oluşturabilecek bazı sosyal süreçlerden de bahsetmek mümkündür. Bunlar arasında “ortak alanların hareketliliği” ve “gözetlenebilirlik”in öne çıktığı görülmektedir. Spor salonları, kafeler, havuz ya da yürüyüş parkurları sıklıkla kullanılmaktadır. Bu nedenle sürekli bir iç kontrole sahip olduğu söylenebilir.

“-Sitenin çevresi erişilmez duvarlarla örülü değil. Sonuçta 2 metre yüksekliğinde tel örgü. Girmek isteyen girer, kötü niyetli olan girer ama herhalde zannediyorum ki girmek isteyen de bilir ki burada güvenlik var korunuyor, 24 saat yaşayan bir site yani hele yazın neredeyse 24 saat yaşıyor site. Yani insanlar dışarıda. Herhalde onunla ilgili güven var bizde...” (G6E, Mimar/Akademisyen, 53).

Katılımcı sitenin güvenliğinde profesyonel güvenlik görevlisinin yanı sıra koruma duvarı olarak işlev görebilecek bir sosyal ortamdan bahsetmektedir. Özellikle yaz aylarında daha sık kullanılmak üzere site sakinlerinin ortak alanlarda vakit geçirdikleri ve bununda güvenlik algısında önemli bir yer işgal ettiği anlaşılmaktadır. Birinci aşama güvenlik önlemi olarak adlandırılacak duvarlar aşılabilsede ortak alanlarda diğer sakinlerin varlığı aşılması gereken ikinci bir engel olarak tanımlanmaktadır. Benzer şekilde G2K da güvenlik görevlisinin yanı sıra sitenin konumunun, mimari yapısının da gözetlemeye çok elverişli olduğunu belirtmektedir. Ancak onun için hırsızları asıl caydıran şey sitenin ortak alanlarının oldukça aktif bir şekilde kullanılmasıdır. Bu sebeple kendisi ekstra bir güvenlik endişesi yaşamadığını ve site içinde herhangi bir güvenlik tedbiriyle ilgilenmediğini belirtmektedir.

Ortak alanların aktif kullanımı, site sakinlerinin davranışlarının değişmesine neden olabilmektedir. Özellikle ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili daha önce geliştirdikleri koruma ve güvenlik tutumlarını esnetebildikleri görülmektedir.

“-Hani önceki yerde kimse kimsenin haberi yoktu falan. Çocuklar hani yine güzel bir bahçe vardı falan ama hani indirmeyi tercih etmiyordum, küçük olmalarından ama şimdi...”

-Eski evinizde mi?

-Eski evde işte. Orası da bir siteydi. Hani yine de hani kapıcılar falan ıı o sitede çok güzel A... şu karşıdaki. Çocuklar alan hani çok eğlenebilecekleri alan var. Ama ben yalnız çok çıkarmadım küçüktü falan diye ama burada bu 6 aydır küçük olmasına rağmen 5 yaşındaki işte hani 2.5 yaş gibi diyelim hani hiç çıksın oldum yani. Bir şey olmuyor falan. Mesela gece geç saatlerde dışarı çıkmasını yanlış buluyordum. Şimdi sitede herkes yaz dönemi bahçeyi kullandığı için ıı bir dönem çıkarmadım işte çocuklar diğer komşunun çocukları gelmeye başladı işte E. Hanım'ın falan. İşte çıkmayacaklar mı falan deyince aa tabi çıkacaklar falan (gülerek). Öyle bir...”(G7K, Doktor, 42).

G7K'nın daha önce ikamet ettiği site de yine Kaşüstü Mahallesi'nde fakat güvenliği olmayan bir apartman dairesidir. Çocukların sitede vakit geçirebilecekleri uygun alanlar olmasına rağmen onları yalnız bırakmayı tercih etmediğini belirtmektedir. Bu anlamda katılımcının bir önceki siteyi yeterince güvenli bulmadığı anlaşılmaktadır. Ancak güvenli sitede durumun değiştiği görülmektedir. Hem bir güvenlik görevlisinin varlığı hem de ortak alanların aktif olarak kullanımı bu davranış değişikliğine neden olmuştur. Bunun yanı sıra altı ay gibi kısa bir sürede böylesi bir davranış değişikliğine sebep olan bir başka faktör de diğer sakinlerin tutumuyla ilgilidir. Katılımcının bahsettiği üzere diğer site sakinlerinin çocuklarının da sitede rahatça vakit geçirebildikleri görülmektedir. Böylece katılımcı, daha önce doğru bulmadığı bir durumu normalleştirmektedir. Bu anlamda güvenlik ile ilgili davranışların da sosyal öğrenmeyle gelişebildiği sonucunu çıkarmak mümkündür.

Ortak alanların aktif bir şekilde kullanılması site sakinleri arasında niyetlenilmemiş olsa bile bir aşinalığa sebep olmaktadır. Bu aşinalık, siteye ait olmayan yabancıların daha çabuk ve kolay tespit edilebilmesine imkân vermektedir. Dolayısıyla daha yoğun bir iç kontrolün varlığından bahsetmek mümkün hale gelmektedir.

Sitede yabancıları fark edip etmediği ya da fark ediyorsa onları gözetleyip gözetlemediği sorulduğunda katılımcı şu şekilde cevap vermektedir:

“-Hep. Fark ederim tabi. Dikkat edilecek insanlar da olsa sorarım. Tereddütsüz sorarım yani. Güvenliğe de sorarım. Yani gerekirse insanın şahsına da sorarım yani
 -Rahatlıkla sorabilirim diyorsunuz.
 -Tereddüt etmem. Çünkü nitekim burada ben otuyorum, benim ailem yaşıyor. Ailem yaşadığı için ıı hiçbir şey tereddüt etmem...” (G5E, Serbest Meslek, 45).

G5E, site içinde fark ettiği yabancıları gözetlediğini ifade etmektedir. Şüpheli bulduğu durumlara da müdahale edebileceğini eklemektedir. (Bunu örneklendirmesi istendiğinde site içinde şimdiye kadar böyle bir şeye gerek duymadığını ancak kent merkezinde benzer durumlarla karşılaştığını belirtmektedir. Başkasını rahatsız ettiğini düşündüğü kişilere müdahale ettiğini ve bu sebeple kavgaya karıştığını ifade etmektedir). Katılımcı, bu davranışını ailesiyle gerekçelendirmektedir. Dolayısıyla bunu güvenlik temelli bir gözetleme ve kontrol etme durumuna bağlamaktadır. Ancak gözetleme yalnızca güvenlik sebebiyle ortaya çıkan bir davranış değildir. Site yaşamının getirdiği topluluk anlayışıyla hareket eden sakinler de olup bitenlerden haberdar olma amacıyla benzer davranışlarda bulunabilmektedir. G11E kodlu katılımcı sitedeki herhangi bir yabancıнын hemen fark edildiğini, ortak alanlarda karşılaşıldıysa direk kendisiyle ya da güvenlik görevlisi aracılığıyla iletişim kurulduğunu, siteye yeni taşınan biriye tanışıldığını ifade etmektedir. Burada güvenlikle ilgili herhangi bir kaygıdan bahsedilmemektedir. Buna gerekçe olarak G11E, sınırlı erişim sebebiyle güvenlik kaygısı yaşamadığını belirtmektedir.

Ortak alanlardan kaynaklı aşinalık ve gözetleme imkânları site içinde yabancıların görece daha kolay fark edilebilmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla bu, güvenlik görevlisi dışında site sakinlerinin de iç kontrol ve denetim süreçlerine katıldıklarını göstermektedir. Bazı durumlarda bu, sitenin yakın çevresi için de geçerli olabilmektedir.

“...birkaç kere şu yanda inşaat vardı. Birkaç kere bir araba buraya park etti hani ben güvenliğe sordurdum ki bu araba kimin? Hani inşaatta çalışan biri mi? Çünkü içinde birileri bekliyordu arabanın...
 -Hımm siz onu nasıl fark ettiniz?
 -Birkaç kere gelip giderken arabayı orada gördüm ve içine birisi vardı. Hani merak ettim kimdir diye. Hemen bizim güvenliğimiz işte Ş. abi dedim böyle böyle birisi var hep arabanın içinde duruyor. Kimdir bir soruştur. İnşaatda çalışan biriymiş...” (G19K, Çalışmıyor, 31).

G19K, VTGS’de oturmaktadır. Site duvarları oldukça yüksek olması itibariyle içerden dışarıyı gözetlemek mümkün olamamaktadır. Bunun yanı sıra sitenin konumu sahile inen ve diğer sitelere ayrılan yolların kesişiminde yer almaktadır. Konumu itibariyle çok yoğun olmasa da trafik akışının olduğu, ana caddeye çok uzak olmayan ve az sayıda da olsa inşaat alanlarının olduğu bir mevkiidir. Dolayısıyla dışardan bakıldığında gözetlenebilirliğinin çok mümkün olmadığı düşünülebilir. Ancak site sakinleri için durum farklılaşmaktadır. Çevreye ve hatta site dışındaki diğer sakinlere olan aşinalık bu akış içerisinde bile yabancıların fark edilebileceğini ortaya koymaktadır. Üstelik bu durum, güvenlik görevlisine de danışılacak kadar ciddiye alınmış gibi görünmektedir. Bu aynı zamanda güvenlik görevlisi ve site sakinleri arasında güvenlik içerikli bilgi alışverişi yapıldığını göstermektedir. Güvenlik görevlisi ve yüksek duvarlara rağmen gözetleme ihtiyacı site içinde olduğu kadar sitenin yakın çevresinde de devam etmektedir.

“Güvenlikli Sitenin Anlamsal ve Mekânsal İnşası” başlıklı bu bölümde güvenlikli sitelerin yaşam tarzı anlaşılmaya çalışılmıştır. Buradan hareketle güvenlikli sitenin, geleneksel kent yaşamının karşısında konumlanarak birçok yönden ondan farklılaştığı iddia edilebilir. Bu farklılaşma sürecinde hem güvenlik hem de diğer kentsel süreçlerin –hızlı nüfus artışı, doğal alanlarının daralması ya da kaybolması veya sosyal bağların zayıflaması- motive edici olduğu anlaşılmaktadır. Güvenlikli site yaşam tarzı ana hatları itibariyle kentin geri kalanıyla hem fiziksel hem de sosyal olarak kopuk, kendi içinde ise site yaşamına özgü koşullarıyla bir bütün olma özelliğine sahiptir. Güvenlikli sitenin mekânsal özelliklerinin vurgulandığı bu bölüm, enformel bağlanma biçimi olarak komşuluk ilişkilerini anlama noktasında çerçeve niteliğindedir.

4.2.GÜVENLİKLİ SİTE BAĞLAMINDA ENFORMEL BAĞLANMA BİÇİMİ OLARAK KOMŞULUK

Bir önceki bölümde güvenlikli sitenin bireyin yaşam tarzını nasıl inşa ettiği, bu yaşam tarzının kentle ve diğer kentlilerle olan ilişkileri nasıl biçimlendirdiği üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ana bağlamlarından biri olan güvenlikli sitelerde

komşuluk ilişkilerine odaklanılan bu bölümde ise, söz konusu anlam çerçevesi üzerinden güvenli site sakinlerinin birbirleriyle olan ilişkileri anlaşılmalı ve tanımlanmalıdır.

Güvenli sitenin inşa ettiği yaşam tarzı özel alanın önemli bir kısmını site sınırları içerisinde tanımlamaktadır. Özel alan sınırları içerisine yerleştirilebilecek komşuluk ilişkileri de bu yaşam tarzı içerisinde ayrıca önem kazanmaktadır.

Yeni kentçilik mantığına göre geleneksel kent alanları sosyal ilişkilerin ve bağların zayıfladığı alanlardır. Güvenli siteler ise, komşuluk ilişkilerinin gelişebileceği imkânlar sağlayarak alternatif bir yaşam tarzı sunmaktadır. Öyle ki, ortak alanların varlığı, bu alanların kullanılma yoğunluğu ve bir önceki bölümde ortaya konulan diğer kentsel süreçlerin de etkisiyle enformel bağlanma biçimi olarak komşuluk, güvenli sitelerde yeniden inşa edilmektedir. Dolayısıyla bu bölümde “Güvenli sitede komşuluk nasıl inşa edilmektedir? Komşuluk ilişkilerinin biçim ve yoğunluğunu biçimlendirmede rol oynayan süreçler nelerdir? gibi sorulara cevap aranmaktadır.

4.2.1. Komşuluğun Gündelik Hayat Görünümleri

Komşuluk, bir arada yaşayan insanlar arasında gelişen ve gündelik hayat içerisinde şekillenen bir ilişki biçimidir. Komşuluk ilişkileri bugüne kadar ihmal edilmiş olsa da, kent yaşamının önemli bir boyutu olarak değerlendirilmek zorundadır. Özellikle geleneksel kent örgütlenmelerinde komşuluk, yardımlaşma ve dayanışmayla birlikte anılmaktadır. Dolayısıyla bu anlamda, kentte birlikte var olmanın bir biçimi olarak düşünülmelidir.

Trabzon özelinde komşuluk ilişkilerinin geçmişi ya da bugünü ile ilgili çalışmaların tatmin edicilikten çok uzakta olduğunu söylemek mümkündür. Buna dair eldeki bilgiler daha çok; geçmişte komşuluk ilişkilerinin daha yakın, samimi, yardımlaşma ve dayanışma işlevlerine sahip olduğu yönündeki teorik bilgidir. Ancak Trabzon’daki geleneksel komşuluk ilişkilerine dair akıl yürütmeyi ve çıkarım yapabilmeyi

sağlayabilecek iki noktanın belirtilmesinde fayda görülmektedir. Bunlardan ilki; kırsal yaşam şartlarının komşuluk ilişkilerine olan etkisidir.

Bilindiği üzere Trabzon coğrafyası engebeli bir arazidir. Bir kısmının tarım arazisi olarak kullanıldığı düşünüldüğünde, yerleşme için kalan alanların daha dar ve küçük parsellerden oluştuğu görülecektir. Bu nedenle yaygın yerleşim tipi dağınık ve yarı dağınık özelliği göstermektedir (Uzun ve Yomralıoğlu, 2005: 382; Koday, 2003: 207). Trabzon kırsal yaşamı için belirgin bir diğer unsur su kaynaklarının bolluğudur. Bu nedenle yerleşimciler için su, bölgede en az çabayla karşılanabilecek ihtiyaçlardan biridir. Dolayısıyla Anadolu kırsalında kıt su kaynakları, kümeli yerleşimi zorunlu kılsa da; Doğu Karadeniz’de aksi bir durumdan bahsedilebilmektedir.

Kurtuluş Savaşı yıllarında Trabzon’da valilik yapmış Ebubekir Hazım Tepeyran’ın anılarında bölgenin yerleşme tipine dair notlara da rastlanabilmektedir:

“Başka illerde, örneğin enine boyuna bir iki saatlik toprakları bulunan küçük büyük köylerin bütün evleri bir yerde toplanmış olduğu halde, Trabzon’da böyle değildir. Her köylünün, evini tarlasının kenarına yapmasıyla evler bir, iki, hatta üç saatlik bir alana dağılmıştır”(2009:239).

Bu ifadelerden yerleşim birimlerinin; arazi hakimiyetini -arazilere ulaşımın ve bunlar arasındaki geçişin kolaylıkla sağlanabilmesi, korunabilmesi- sağlayacak şekilde oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla birbirine en yakın hanelerin bile aslında aynı aile/akraba üyelerine ait olduğu söylenebilir. Kabadayı, yerleşim biçimini etkileyen tüm bu unsurların sonucunda bölge insanının iki belirgin özelliğinden bahsetmektedir. Bunlardan biri, zorlu doğa koşullarında, müstakil yaşam kurmaları sebebiyle bireyselliğin gelişmesidir. İkincisi ise, zor durumda dayanışma ağlarının akrabalık ilişkilerinde gelişmesini sağlayan güçlü kabileciliktir (1992: 12). Birincisiyle ilgili olarak Zafer Ertürk ve M. Reşat Sümerkan da geleneksel mimariyle ilgili araştırma raporlarında Karadeniz insanının kimseye muhtaç olmadan yaşama ve bireysel kişilik kazanma dürtüsünün evleri birbirinden uzak olmaya ittiğini belirtmektedir (Akt: Gedikli ve Çakıroğlu, 2003: 338). Antropolog Michael Meeker ise, 1960’larda bölgeyi incelediği etnografik çalışmasında sosyal sistemin yerel biriminin klan yapılanması olduğunu ileri sürmektedir. Yerelde akrabalık olarak adlandırılan bu ilişkilerin kişisel ve

aile güvenliğinin temeli olduğunu belirtmektedir. Meeker, çalışmasının devamında güvensizlik ortamında klanlar arası işbirliğinin de yapıldığına dikkat çekerek bu işbirliğinin, kendisinin rakibi olan komşu klanlarla değil, daha uzak klanlarla gerçekleştirdiğini eklemektedir (2005:17-18).

Yerleşim biçimine bakıldığında bu durum anlaşılır görülmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi geleneksel mimari özellikleriyle ilgili çalışmaları bulunan Sümerkan da kardeş, akraba evlerinin bitişik ya da 10-15 m. uzaklıkta konumlanırken; komşu evlerin 50-200m. mesafede yer aldığını belirtmektedir (2020: 81). Gündelik hayat koşullarında fiziksel mesafenin sosyometrik mesafeyle birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Birbirine yakın hanelerin aile/akraba haneleri olması, komşu hanelerin ise daha uzakta yer almasının sosyal ilişkilerde de kendini göstereceği beklenmelidir. Bu nedenle geleneksel/kırsal yerleşme biçiminde komşuluk ilişkilerinin görece uzak bir hat üzerinde konumlandığı iddia edilebilir.

Geleneksel komşuluk ilişkilerini anlamaya katkı sağlayacak ikinci nokta; yakın dönem sosyal kent tarihidir. Kentte kurulan komşuluk ilişkileri, mahalle ve mahallelilik kavramları üzerinden somutlaşmaktadır. Örneğin Tayfun Pirselimoglu, çocukluğunun geçtiği Boztepe Mahallesi'ndeki komşuluk ilişkilerini anne ve babası aracılığıyla tanımlamaktadır. *“Mahallenin dertleriyle de uğraşan”* annesinin; çamaşır, yemek, temizlik gibi işlerin yanı sıra; ayrılıkları önlemek, gençleri evlendirmek ya da iş sahibi yapmak gibi görevler de edindiğini belirtmektedir. Babasının ise, av dönüşü getirdiği etlerin ayrılıp, paketlenip mahalleliye dağıtmak üzere kendisi ve kardeşlerini görevlendirdiğini belirtmektedir (2011: 27, 29). Burada aktarıldığı kadarıyla, komşuluk ilişkilerinin yalnızca gündelik ihtiyaçlar noktasında değil; aileye ait, özel ilişkiler boyutunda da dayanışmanın varlığı söz konusudur. Ayşe Sevim (2011: 27) ise; Trabzon'un en eski mahallelerinden bir diğeri olan Sotka'da komşulukların *“bayram ziyaretleri, yemek alış verişleri ve karşılıklı öğretilen el becerilerinin yanı sıra oyunlar ve paylaşılan anılarla”* kişilerin hayatında duygusal olarak da önemli bir yere işaret ettiğini belirtmektedir. Serkan Türk (2011: 42, 43), çocukluğunu geçirdiği Erdoğan'da, mahallelinin kurduğu yüz yüze ilişkileri vurgulamaktadır. Türk; çocuklar ve yetişkinler arasında kurulan birincil ilişkilerin, belki bir hırsızın caydırarak nasıl bir güvenlik

işlevine sahip olduğunun altını çizmektedir. Benzer bir biçimde İlkay Somel, bugünün kriminal olarak damgalanmış mahallesi Çömlekçi'nin 1940-1950'li yıllarını anlatırken “neredeyse herkes birbirini tanırdı. İsmi bilmeseydi bile yüzler aşınaydı” ifadelerini kullanmaktadır (2011: 98). Aşinalık, mahalle ve mahallelinin görünmeyen izlerle birbirine bağlanması ve yabancıların kolaylıkla tespit edilebilmesini sağlamakta ve bir güvenlik mekanizması gibi işlemektedir.

Kır ve kent oluşumunda inşa edilen komşuluk ilişkilerinin farklı yönlerde geliştiği görülmektedir. Bunun sebeplerinden birinin, kent ve kır örgütlenmesinin kendine özgü yapısal koşullarla ilgili olduğu söylenebilir. Kırda örgütlenmeyi biçimlendiren birçok faktörün kent yapılanmasında mevcut olmadığı tahmin edilebilmektedir. Aynı şekilde komşulukta etkin kentsel dinamiklerin de kırsal yaşamda karşılığını bulmak mümkün değildir. Buna rağmen; bu her iki yapısal örgütlenmeye bağlı şekillenen komşuluk ilişkilerinin, kültürel olarak birbirinden keskin çizgilerle ayrıldığını söylemek gerçekçi olmayacaktır. Bugün kentte yaşayan ailelerin büyük çoğunluğunun bir ya da iki nesil öncesinin kır yaşamına sahip olduğu görülecektir. Bu ailelerin kentte doğup büyüyen ya da kent örgütlenmesi içerisinde hayatını kazanan üyelerinin bile bir yönüyle –aile büyükleri, arazisi, bağı-bahçesi, evi gibi yerleşiklik kazandırabilecek- kır hayatıyla iç içe yaşadığı söylenebilir. Dolayısıyla kentli nüfusun tamamen kırdan bağımsız olduğunu söylemek mümkün değildir. Geleneksel kent ve kır yerleşim biçimlerinin etkileşimiyle bölgeye özgü bir komşuluk kültürünün gelişmiş olduğunu düşünmek mümkün görünmektedir. Ancak komşulukla ilgili çalışmaların yok denecek kadar azlığı, bu iddiaların geçmiş ve bugün arasındaki süreklilik ve farklılıkların izlenerek karşılaştırılmasını güçleştirmektedir.

Bugüne bakıldığında komşuluğun anlam ve biçim değiştirdiğini iddia etmek yalnızca gündelik bir bilgi olarak değerlendirilemez. Toplumsal değişimin diyalektik doğasına bağlı olarak insan ilişkilerinin bir türü olan komşuluğun da değişmesi kaçınılmazdır. İletişim ve ulaşım teknolojisinde meydana gelen değişimler, kentlere yönelen yoğun göçler, neoliberal politikalar neticesinde yoksul ve varlıklı arasında açılan makas ve bunlar gibi makro ölçekli değişimler bir arada yaşama pratiklerinin değişmesine neden olmaktadır. Bu sebeple söz konusu değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan güvenli site

yaşam tarzı, komşuluk ilişkilerinin de başka bir forma doğru evrilmesine zemin hazırlar. Buradan hareketle çalışmanın bu kısmında güvenli sitelerde inşa edilen komşuluk ilişkilerinin yeni biçimlerine ve gündelik pratiklerine odaklanılmaktadır. Bunu yaparken cevap aranan soru cümleleri “Güvenlikli siteye özgü komşuluk türleri nedir? Güvenlikli sitenin hangi unsurları komşuluğu biçimlendirmektedir?” şeklindedir.

4.2.1.1. Komşuluğa Atfedilen Anlam: Yapay Akrabalık/Aile Bağları

Güvenlikli site sakinlerine komşuluğun ne ifade ettiği, nasıl olması gerektiği ve onu nasıl tanımladıkları yönünde sorular yöneltilmiştir. Anlam olarak komşuluğun, uçları artı ve eksiye temsil etmek üzere doğrusal bir çizgi olduğu varsayıldığında verilen cevaplardan anlaşıldığı kadarıyla doğrunun farklı yerlerinde konumlandırıldığı söylenebilir. Bu doğrunun bir ucunu komşuluğun samimiyet ve yakınlığı temsil eden akrabalık bağlarına benzetildiği görülmektedir.

“-Yani komşuluk bu devirde bence kardeşten daha yakın. Çünkü 7/24 yüz yüze bakıyorsun. Her istediğin zaman, başın ağrıdığı zaman gidebileceğin yani gözün arkada kalmayacak bir şekilde yani. Kardeşinden daha çok berabersin yani. Gözün arkada kalmayacak anahtarını teslim edebileceğin, yemeğini paylaşabileceğin. Yani bence bu yani komşuluk” (G11E, Kuyumcu, 48).

Kuyumculuk yapan G11E, siteye ait bir apartmandan bir komşusuyla birlikte aynı güvenli siteye taşınmıştır. Burada daha önceden tanıdığı birkaç aileyle karşılaştığını ancak büyük kısmıyla taşındıktan sonra tanıştığını ifade etmektedir. G11E, komşuluğu kardeşten daha yakın bir ilişki olarak tanımlamaktadır. Komşu, bir arada yaşayan ve bundan dolayı gündelik deneyimlerin paylaşıldığı bir ortaklık olarak algılanmaktadır. Bu nedenle G11E’ye göre, ihtiyaç halinde başvurulacak ilk kişi komşudur. Yüz yüze ilişkilerde kan bağının yerini iletişim kurulabilecek yakınlıktaki komşu almaktadır. Katılımcının özellikle “bu devirde” şeklinde belirterek verdiği cevap, komşuluk olgusunun konumlandığı yeri göstermektedir. Bu durum; çekirdek ailenin başat olduğu modern yaşamda, yakın ilişkilerin geniş aile üyeleri ile değil daha yerel ilişkiler ve dostluklar üzerinden kurulduğunu ifade eden bir vurgudur. Dolayısıyla yüz yüze ilişkilerin gelişebildiği durumlarda komşu, ailenin bir üyesi gibi algılanmaktadır. Benzer şekilde G9K da komşulukla ilgili düşüncelerini çok geniş bir şekilde açıklamaktadır:

“...en ihtiyaçlı olduğun her an aslında sıkıldığında, sevindiğinde, birlikte olabileceğin, yardıma koşabileceğin. Şimdi bugün sabah bir kek yaptım. Sütüm kalmamış. Ben bir komşuma gecesi sabah her vakit ziline basabilirim. Ama herkesin ziline basılmaz. Öyle o. Kardeşim gibi. Kız kardeşim yok ama benim kız kardeşim gibi. Yani öyle bir içtenlik var. Onun için ben bir akrabamı görmüş gibi sevinirim onun için. Herhangi bir ihtiyacı olduğunda yanındayım. Böyle sevdiğin, içten insanlarla komşuluk yapmak kadar güzel bir şey yok. Çünkü akraban o kadar uzaktadır ki ulaşamazsın. Bazen akrabandan daha çok seversin komşunu...” (G9K, Akademisyen, 50).

Manisa doğumlu olan katılımcı iki yıldır güvenli sitede yaşamaktadır. Siteye taşınma nedeni ise yaşadığı mağduriyet sonrası görece daha güvenli bir yaşam alanı tercihidir. Taşındığı sitede daha önceden tanıdığı herhangi biri ya da arkadaşı bulunmamaktadır. Komşuluk ilişkilerini siteye taşındıktan sonra geliştirdiğini belirtmektedir. G9K, evlilik sebebiyle Trabzon’a yerleştiğinden geniş aile üyeleri şehir dışında yaşamaktadır. Katılımcının, ifadesinden de anlaşılacağı üzere samimi ilişkiler kurduğu komşusunu “*kız kardeş*”, “*uzaktaki akraba*” şeklinde tanımlamaktadır. Bu ifadeler samimiyet derecesini aktarabilmek adına önemli birer ipucudur. “Kız kardeşlik” tabiri kullanıldığı ifadeye özel bir samimiyet ve derinlik katmaktadır. Her türlü sırrın açılacağı, derdin paylaşılacağı, derde ortak olunacağı durumlara işaret etmektedir. Dolayısıyla özel alan ve mahremiyetle ilgili sınırların da görece esneyebileceği söylenebilir. Samimiyete dayalı komşuluk ilişkisi kan bağıнын getirdiği ilişki biçimiyle yer değiştirebilmektedir.

Günelik hayat faaliyetlerinin ve ihtiyaçlarının paylaşıldığı komşuluk ilişkisi güven duygusunu da içinde barındırmaktadır. Çoğu zaman aşılın özel sınırlar sebebiyle güven duygusunun komşuluk ilişkisi üzerinde belirleyici bir etken olduğu söylenebilir.

“S1: Yani benim için mesela güven, samimiyet ı diyebilirim. ı ilk şey tercih edebileceğim şey yani samimi olmalıyım. Zor günümde bana koşup yetişebilir mi? Ben ona koşup yetişebilir miyim? Derdimi paylaşabilir miyim? Sırrımı tabi ki sırlarımızı belli çapta anlatabiliriz ama hani güven ve ı yardımseverlik benim ilk kıstasım diyebilirim. Dediğim gibi ben çok seviyorum bu eski mahalle kültüründe büyüdüğüm için onun burada olması benim çok hoşuma gidiyor mesela” (GG1., Çalışmıyor, 37).

Trabzon’da doğmuş ve büyümüş bir katılımcı olan S1, komşuluğu “*zor gün*” dostluğu olarak tarif etmektedir. Sitedeki komşuları hem taşınmadan önce tanıdığı hem de taşındıktan sonra tanıştığı kişilerdir. Ona göre komşu; sırların açılacağı, dertlerin

paylaşılabilirliği, ihtiyaç duyulduğunda da yardıma koşulabilecek yakınlık ve samimiyet anlamına gelmektedir. Bunun için de komşuluğun güven duygusu içermesi gerektiğini belirtmektedir. Bu anlamda komşuluğun mekân ortaklığının daha ötesine geçtiği anlaşılmaktadır. Kendisi de bunu eski mahalle kültürü olarak tabir etmektedir. Kent ortamının zayıflattığı ve yüzeysel karşılaşmalara dönüştürdüğü komşuluk ilişkilerinin aksine yardımlaşmanın, dayanışmanın ve güvenin ön planda olduğu ifade edilmektedir.

Komşuluğun anlamsal doğrusunun diğer ucuna doğru yaklaşıldıkça görece daha mesafeli, daha seyreltilmiş bir içerikle karşılaşılmaktadır. Bu noktada komşuluğa daha genel anlamlar yüklendiği görülmektedir.

“-Yani ilk etapta sitenin ortak kurallarına saygı gösterecek. Yani ortak alanlara saygı göstermesi gerekiyor. Yani kapının önündeki ayakkabısından tutun ne bileyim ıı diğer sosyal alanların kullanılmasına saygı gösterecek. Yani sitenin kurumsal kimliğine zarar vermemesi gerekiyor. Yangın merdivenlerine ne bileyim saksısını, tüpünü, eşyasını bırakmayacak. Ortak alanlara ıı işte ayakkabısını herhangi bir şeyini bırakmayacak. Veya işte sosyal alanda, havuzda, kenarlarında sigara içmeyecek, o düzeni sağlayacak. Yani ister tanıyayım ister tanımayayım yani. Dolayısıyla düzen, düzeni sağlayacak yani. Dolayısıyla tanıdığımız bir insan düzeni sağlamazsa e bu sefer daha hoşuna gitmiyor o kişiyle. Başlıyorsun soğumaya. Öncelikle bu düzen konusuna dikkat ediyorum. İkincisi e güvenebilecek insanlar yani. Çoluk çocuğuna saygı gösterecek, sana saygı gösterecek. Nazik davranacak. ıı bunlara önem veriyorum. Yoksa benim gibi düşünmek, benim gibi yaşamak zorunda değil. Ama asansöre geldiği zaman ıı yukarı sepetinle ıı bizde şeyler var ıı marketten gelenler arabasına koyuyorlar sepetlerini çıkıyorlar. Yukarı çıktıktan sonra asansörde bırakıp gitmeyecek. ıı yani başkasının onu çıkarmasını talep etmeyecek. Bu tür insanlar yani. E bir de tabi davranış modeli olarak tabi. Saygılı, nezih, ıı kibar insanlar yani” (G10E, Akademisyen, 52).

G10E, Trabzon’da doğmuş ve büyümüştür. Kat sahibi olduğu güvenli sitede üç yıldır yaşamaktadır. Siteye taşındıktan sonra daha önceden tanıdığı biriyle komşu olduğunu fark ettiğini belirtmektedir. Katılımcı oldukça kapsamlı bir komşu tanımlı yapmaktadır. Ancak vurguladığı noktalar göz önünde bulundurulduğunda komşuluğu bir ilişki biçimi üzerinden değil, mekân ortaklığı üzerinden tanımladığı anlaşılmaktadır. Site kurumsal bir işletme, sakinler de bu işletmenin birer temsilcisi gibi düşünülmektedir. Dolayısıyla bu kurumsal varlığın en verimli şekilde işlemesi için uyulması gereken kurallar komşuluk ilişkilerinin asgari koşulları olarak tanımlanmaktadır. Sitenin ortak alanlarında ve bu alanları kullanım esnasında uyulması gereken kurallar fiziksel düzen

sağalamaya yönelik genel geçer kurallardır. Sonrasında bahsedilen nezaket ve saygı kuralları ise sosyal düzeni sağlamaya yönelik kurallardır. Bu kurallara bağlılık derecesi, komşunun “güvenilebilecek insanlar” olarak belirlenmesinde gösterge olarak kullanılmaktadır. Hatırlanacak olursa; fiziksel ve sosyal düzen kriminoloji literatüründe suç göstergelerinden uzaklaşıldığının bir ifadesi olarak yer almaktadır. Dolayısıyla katılımcının “güvenilebilir insan” modeli bunun bir yansıması olarak kabul edilebilir.

Katılımcının ifadesinde dikkat çeken bir diğer nokta ise; ortak yaşam tarzının komşuluk ilişkilerinde gerekli ve zorunlu olmadığı yönündeki ifadesidir. İdeal komşuluk tanımı ortak alanlar ve karşılaşmalar üzerinden yapılmaktadır. Bu bağlamda söz konusu ifade biçimi bile katılımcının, komşuluğu özel alan dışında konumlandığına göstergesidir. Buradan hareketle komşuluğun anlam dünyasında “uyumlu ortaklık” algısının da yer aldığı söylenebilir.

Güvenlikli siteler geniş alana yayılmış ve oldukça kalabalık nüfus barındırabilen sitelerdir. Nüfus genişledikçe komşuluk ilişkisi kurma olasılığının azaldığı ya da ilişki boyutunun yüzeyselleştiği düşünülebilir. GG2 katılımcılarının ifadeleri bu durumu detaylarıyla ortaya koymaktadır. Yüz altmış altı dairesel bir güvenlikli sitede ikamet eden katılımcıların üçü de uzun yıllara dayanan dostluğa sahiptir. Birlikte anlaşarak ve planlayarak aynı siteye taşındıklarını ifade etmektedirler. Yakın ilişkilerinden dolayı başka herhangi birine ihtiyaç duymadıklarını belirtse de her ay toplantı düzenleyerek diğer komşularını da tanımaya çalıştıklarından bahsetmektedirler. Bu toplantı fikrinin diğer sakinlerden geldiğini belirtse de organizasyonun faydalı olduğunu düşünmektedirler.

“-F: Öneri onlardan geldi. Güzel de oldu. En azından birbirimizi tanımak... o gruplaşmanın olmaması da o sayede oldu. Değil mi?

-S: Tabi tabi. Ha yine kendi içerisinde vardır mutlaka. Mümkün değil bu kadar genele yayılamaz. Ama en azından herkes birbirini tanıyor. Bir merhabalaşma, bir ötekileştirme çok fazla yok. Toplandığımız süre içerisinde yok. Diğer türlü tabi herkes özel hayatta görüşebilir o anlamda...

-O zaman genel olarak site içerisinde insanlar birbirlerini tanıyorlar.

-F: Tabi tabi

-S: Tabi tabi.

-F: Çıktığın zaman yeni gelenler hariç tanımadığın bir yüz, merhaba demediğin bir insan yok yani. Değil mi? (Onay alıyor). Evet hepimizin öyle...” (GG2).

Katılımcı F, kırk yaşında ve çalışmamaktadır. Sitenin iç yönetiminden sorumlu olması itibariyle organizasyonları kendisi düzenlemektedir. Katılımcı S de kırk yaşında ve çalışmamaktadır. Bir diğer katılımcı E ise 45 yaşındadır ve mesleği öğretmenliktir. Katılımcı E. ve F. karşılıklı dairelerde oturmaktadır fakat üçünün de yakın bir dostluk ilişkisi olduğu görülmektedir. Buna rağmen diğer site sakinleriyle en azından tanışma arzusundalardır. İletişim kurmanın ilk basamağı olarak selamlaşma bile önemli bir adım olarak görülmektedir. Gans (1982: 48)'a göre, komşular arasındaki her temas arkadaşlığı yakınlılaştırabileceği gibi bunun mümkün olamayacağını gösteren farklılıkları da dışa vurabilme kapasitesine sahiptir. Dolayısıyla selamlaşma bir arada yaşayabilmenin ya da bir araya gelebilmenin imkânını yaratabilecek bir iletişim biçimi olarak değerlendirilebilir. Site dışında gelişen dostluklar haricinde kurulan komşuluk ilişkileri bu imkânla birlikte anlamlandırılmaktadır. O halde komşuluğa atfedilen anlamlardan bir diğeri de “asgari iletişim” biçimidir.

Sınırlandırılmış ve kurgulanmış bir mekân olarak güvenli sitenin, sakinlerin komşuluğa atfettiği anlam dünyasını etkilediği düşünülebilir. Ancak bunun yanı sıra başka bağlam ve koşulların da etkisinden bahsedilmeye çalışılmıştır. Son kertede üzerinde durulan nokta bu bağlam ve koşullarla birlikte güvenli sitede komşuluğa yüklenen anlamlardır. Bu anlamların komşuluk ilişkisinin türünü, yoğunluğunu ve biçimini nasıl etkilediği de ilerleyen bölümlerde ortaya konmaya çalışılacaktır.

4.2.1.2. Komşuluk İnşa Süreci: Aşına Çevre ve Organizasyonel Komşuluk

Saha bulgularına göre güvenli sitelerde komşuluk sürecinin diğer yerleşim biçimlerine göre belli başlı farklılıklar içerdiği söylenebilmektedir. Sınırların yalnızca yabancıların erişimini engellemediği ve siteye yerleşmek isteyenler için de bir süzgeç vazifesi gördüğü anlaşılmaktadır. Güvenli sitede inşa edilen komşuluk sürecini etkileyen bir diğer unsur ise belirli bir ekonomik gelir seviyesine hitap etmesidir. Özellikle Trabzon gibi görece küçük ve yüz yüze ilişki biçiminin görülebildiği kentler bu ekonomik seçkinlik ve belirlenim sayesinde daha küçük grupların bir araya gelme

olasılığını arttırmaktadır. Dolayısıyla sitelerde bir araya gelen gruplar için “aşına çevre⁴²” tanımlaması yanlış bir deyiş olmayacaktır.

“-Çok küçük bir site olduğumuz için ve ortak alanımız ben sadece uça kalıyorum. Diğerleri ortak alana bakıyor. Herkes birbiriyle yan yana. O yüzden ve daha öncesinden de tanıyan insanlar birbirlerini. Bu siteyi yaptıran kişi zaten biraz da seçerek aldı. Yani hani 3 hane kendilerinin onlar oturuyorlar. Hani komşularımız tanıdığımız bildiğimiz kişiler olsun istediler. O yüzden herkes birbirini tanıyor bu sitede...” (G19K, Çalışmıyor, 31).

G19K, VTGS’de ikamet etmektedir. Oturduğu site, arsa sahipleri tarafından inşa edilmiş dokuz hanelik bir sitedir. Bu sebeple oldukça küçük bir nüfus barındırmaktadır. Buna rağmen katılımcı, site sakinlerinin sıkı bir eleme sürecinden geçtiğini belirtmektedir. Site sınırları içerisinde kurucularına yabancı hane bulunmamaktadır. Karı-koca çiftlerden en az birinin kurucularla bir akrabalığı ya da tanışıklığı vardır. Kendisi de eşi vasıtasıyla site kurucularıyla ilişki içerisinde. Dolayısıyla komşuluk ilişkilerinde bir arada yaşama pratiğinin kendiliğinden oluştuğu bir süreçten bahsedilememektedir. Burada denetimi yapılmış bir komşuluk sürecinin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Bundan farklı olarak aşına çevre oluşumunun -yine güvenli site bağlamında- kendiliğinden geliştiği durumlardan da söz edildiği görülmektedir:

“-Yani ıı pek ben Trabzon’da yaklaşık 30 seneden beri ticaret yapıyorum. Yüzde 50’sini tanırım. Niye tanırım? Ticaret yapıyorum tanırım, ailemden dolayı tanırım ııı yani oturduğum sitede yeni tanıştığım aile onunla görüştüğüm aile şeklinde yok.
-Ha öncesinden tanıdıklarınız?
-Öncesinden tanıdıklarım. Tabi aile dostlarım var, arkadaşlarım var, işte iş arkadaşlarım var, müşterilerim var... vs vs.”(G5E, Serbest Meslek,45).

G5E, Trabzon’da doğmuş büyümüş ve bir buçuk senedir güvenli sitede yaşayan bir katılımcıdır. Bunun yanı sıra uzun yıllardır esnaflık yapmaktadır. Siteye taşınmadan önce herhangi bir tanıdığından haberdar olmadığını belirtmektedir. Ancak siteye taşındıktan sonra tanıdığı, arkadaş ya da aşına olduğu çok fazla komşusuyla denk

⁴² “Aşına çevre” kullanımı Suttles (Koyuncu:2009: 29, 30) ile Ayata ve Ayata (1996: 99, 100)’nın kullandığı biçimden farklı bir durumu ifade etmek için kullanılmaktadır. Her iki kullanımda da aşinalık belirli bir süre bir arada yaşayan insan gruplarının zaman içerisinde birbirlerini tanıma derecelerinin artması anlamına gelmektedir. Burada ise aşinalık, bir arada yaşamadan önce hayatlarının belirli dönemlerinde doğrudan ya da dolaylı, bizzat ya da başka ilişkiler aracılığıyla, birincil ya da ikincil ilişkiler içerisinde buldukları kişileri kapsamaktadır.

geldiğini ifade etmektedir. Bu aşinalık, uzun yıllardır aynı kentte yaşamının ve esnaflık yapıyor olmanın getirdiği bir sonuç olarak düşünülebilir. Buradaki süreç bir önceki örnekte bahsedilen kasıtlı kontrol ve denetimli bir süreç değildir. Ancak daha önce de bahsedildiği gibi görece küçük bir kentte, ekonomik gelir seviyesi yüksek küçük bir grup içinde ve meslekten kaynaklı geniş bir sosyal çevreye sahip olma gibi bireysel ve yapısal süreçler sözü geçen eleme işlemini kendiliğinden yapmaktadır. Dolayısıyla katılımcının da belirttiği üzere komşuluk ilişkileri bu aşına çevre üzerinden gelişme göstermektedir. Daha önce hiç tanımadığı bir aileyle komşuluk ilişkisi içerisinde bulunmadığını ifade etmektedir. Benzer şekilde G16K da komşularının bazılarını doğrudan bazılarını ise annesi ya da babası aracılığıyla dolaylı olarak tanıdığını, bu komşularıyla çok yakın ilişki içinde olmasa bile selamlaştığını, hal hatır sorduğunu ifade etmektedir.

Güvenlikli sitelerde aşına çevre oluşumunda içerden denetimin en önemli aktörleri site sakinleridir. Mevcut site sakinleri kendilerinden sonraki yerleşimciler için birer aracı konumundadır. Serbest piyasanın basit satıcı/alıcı ya da mülk sahibi/kiracı mekanizmasına güvenlikli sitelerde komşular da dahil olmaktadır.

“-Peki, yeni biri taşındığında ya da şöyle sorayım ı herhangi biri ev kiralayacak ya da ev bakacak. Daire var. Sizin haberiniz olur mu bu durumdan? Yani hani kim bakıyormuş acaba?

S1:-Tabi. Tabi tabi. Mutlaka olur. Mutlaka herkes birbirine haber verir...

S2:-Dolaylı yoldan öğrenilir (gülerek).

S1:-...İşte arkadaşlar arkadaşım ev bakıyor satılık kiralık sitede bildiğiniz ev var mı diye. Önce herkes bir kendi kendine sorar. Sonra hani ı şey olarak iş olarak bana paslanır genelde, ki boş dairemiz var mı diye. Biz genelde ı kat sahipleri de ıı ev sahipleri de emlakçılarla çalışıyor ve biz de o şekilde yönlendiriyoruz zaten. Burada biz personeli de, ben de genelde bu tarz konularla ilgilenmemeye çalışıyorum. Hiç aracı olmamaya çalışıyorum. Tamamen ama gösterip, yönlendirip fiyatını ı işte şeyini şartlarını genelde onlara bırakıyoruz. Sadece böyle kabaca duyduğumuz bir fiyat varsa onu söylüyoruz. Asla sormayız mesela ne kadara satıyorlarmış. Kendileri kendi aralarında görüşünler.

-Maddi konularda çok dâhil olmuyorsunuz...

S1:-Tabi tabi. Olmamaya çalışıyoruz.

-Peki, böyle şey anlamında bir müdahale oluyor mu? Hani kimmiş, neymiş.

S1:-Tabi. Önemli tabi. Ev alacak kişi de önemli

S2:-Yani Araplar’a mesela asla müsaade etmiyoruz. Çocuklar dahi vermiyoruz (gülerek)” (GG1).

S1, ikamet ettiği sitenin iç yönetiminde yer almaktadır. Bu sebeple siteye gelen müşterilerden iki şekilde haberdar olmaktadır. Öncelikle komşuluk ilişkileri daha sonra ise yöneticilik görevi nedeniyle müşterilerle doğrudan ya da dolaylı iletişim kurabilmektedir. Site sakinleri gelen müşterilerle ilgili bilgi paylaşımında bulunabilmektedirler. Birincil kaynak bazen bir diğer komşu bazen de sitenin kiralama/satış işlerinden sorumlu emlakçısı olabilmektedir. Komşuların gelen müşterilerle ilgili dahil olmadığı tek konu kira ya da satış bedelleridir. Ancak komşularının kimliği noktasında site sakinlerinin keskin çizgilere sahip olduğu görülmektedir. Site sakinlerinin bu tutumu ev sahipleri ya da müteahhitler tarafından da benimsenmektedir. Bu sebeple aşına çevre sürecinde komşular arası referans oldukça önemli görünmektedir. GG2 katılımcıları da benzer şekilde birbirlerine referans olduklarını, önce yerleşenin diğer iki kişinin siteye taşınma sürecinde etkin olduğunu ifade etmektedirler.

Aşına çevre olgusu, güvenli sitede gelişen komşuluk inşasında ağırlıklı bir öneme sahip olsa da belirleyici tek unsur olarak değerlendirilemez. Bu çevre dışında kalan diğer sakinlerin de benzer komşuluk ilişkileri geliştirdiği söylenebilmektedir. Bu noktada en önemli süreç güvenli sitelere has özelliğiyle organizasyonel komşuluktur. Organizasyonel komşuluk, ilişkilerin gelişmesi amacıyla gerçekleştirilen faaliyetleri içermektedir. Güvenli sitelerin güçlü sosyal bağ ve komşuluk iddialarıyla uyumlu bu faaliyetler kalabalık grupların bir araya gelmesini sağlayan organizasyonlardır.

“-Peki, 11 buradaki komşularınızla dışarda vakit geçiriyor musunuz?

-Yani bazılarıyla, samimi oldukça geçiriyoruz evet. Yani yemeklere gidiyoruz, sağ sola gidiyoruz. Etkinlikler yapıyoruz. Yani biz burada zaten 11 geçen sene 11 yaz sonu parti verdik bütün site. Kaynaşma partisi.

-Öyle mi?

-Tabi. Herkes tanıştı. Tanımayanlar birbirlerini falan. İşte 11 müzik grubu falan geldi. Güzel kaynaşma oldu. Herkes birbirini tanımış oldu yani...”

(G11E, Kuyumcu, 48).

G11E, eski oturduğu apartmanından siteye beş, altı komşusuyla birlikte taşındığını belirtmektedir. Bunun dışında siteye geldikten sonra da dolaylı olarak tanıdığı kişilerle karşılaşmıştır. Ancak bahsi geçen tanışma partisiyle hemen herkesin kaynaştığını, birbirini tanıdığını ifade etmektedir. Bir başka sitede ikamet eden G1E de siteye ilk taşındıkları zamanlarda tanışma partisi yaptıklarını, ancak sitenin o zamanki doluluk

oranı sebebiyle şimdiki sakinlerin hepsiyle karşılaşamadıklarını belirtmektedir. Tanışma partilerinin yanı sıra belirli günlerde rutin oluşturmak kaydıyla kadınlar arasında da gün yapıldığı söylenmektedir. İkamet ettiği sitenin iç yönetiminde görevli G4E de yüz sekiz dairesi sitede en az yetmiş beş haneden kadının ayda bir toplandığını belirtmektedir. Bu toplantılar siteye ait kafelerde ya da diğer ortak alanlarda yapılmaktadır. Bunların yanı sıra G5K da bir buçuk yıldır oturduğu sitede belirli bir doluluk oranına ulaştıktan sonra büyük gruplar halinde görüşmeye başladıklarını belirtmektedir.

Komşuluk inşa sürecinde geleneksel ev ziyaretleri yöntemlerinin de devam ettiği görülmektedir. G1K, daha samimi grupların kendi aralarında anlaşarak yeni taşınanları ziyarete gittiğini belirtmektedir. G24K da siteye yeni biri taşındığında haber verilip, organizasyon yapıp, hediye alınıp “hoş geldin” ziyaretine gidildiğini ifade etmektedir. G12K da ev ziyaretlerinin yapıldığını belirtirken farklı bir noktadan da bahsetmektedir:

“-Mesela genelde bizim oralarda o evleri kiralamak için alım gücünün yüksek olması gerekiyor. E bu ne demektir. Biraz da popüler bir insan. Genelde bizim siteyi ve 11 O... sitesini futbolcular kiralar. E bizde de gösteriş merakı çok olduğu için. Onları kapmak isteyen bazı tipler vardır. Her sitede böyle bazı şeyler var. Özellikle görüşelim diye özel şey yaparlar. İlgi gösterileri vardır. Ama dışarıdan da biri geldiği zaman mesela bizim sitede haber göndeririz gidilir ona...”(G12K, Emekli Hava Trafik Kontrolörü, 46).

Katılımcı, komşuluk ilişkileri kurulurken sonradan siteye katılan kişinin statüsüne göre farklı bir ilgiyle karşılandığını belirtmektedir. Bu noktada Trabzonspor’da yer alan futbolcular önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü sitede hareketlilik sağlayanlar daha çok futbolculardır. Bunun yanı sıra Trabzonspor futbol kulübü kentlilerin kimlik inşasında önemli bir yere sahiptir. Bir yandan da güvenli sitelerin ekonomik ve sosyal sermayesi yüksek orta sınıfları, Trabzonspor yönetimiyle doğrudan ya da dolaylı olarak da ilişki içindedir. Bu sebeple orta sınıf, güvenli site sakinleri için futbolcu komşular, ayrıcalıklı yaşam göstergesidir.

Tekrar konuya dönülecek olursa; geleneksel yöntemler olarak adlandırılacak hoş geldin ziyaretlerinin yapıldığı ev içi toplantıların VTGS’lerde gerçekleştiği görülmektedir. ATGS’lerde farklılaşan bu durumun en önemli nedenlerin biri, VTGS’lerin daha küçük bir nüfusu barındırıyor olmasıdır. Bu husus, ortak alan

ziyaretlerinin gerçekleştiği ATGS'lere kıyasla VTGS'lerde komşuluk ilişkilerinin yüz yüze biçimlenebileceğini akıllara getirmektedir.

Güvenlikli sitelerde komşuluk inşa sürecine dair öne çıkan bağlamlar ‐aşına çevre‐ ve ‐organizasyonel komşuluk‐tur. Dolayısıyla ikisinin birden güvenlikli sitelere özgü komşuluk ilişkilerini biçimlendirebileceği sonucuna varılabilmektedir. Hatta VTGS'lerde geleneksel yöntemler olarak adlandırılan hoş geldin ziyaretlerinin varlığı ve yaygınlığı bile mekâna özgü komşuluk ilişkilerine dair değerlendirmeye bir katkı sunmaktadır. Böyle bir çıkarım başka örneklerin varlığını elbette zorunlu kılmaktadır. Ancak komşuluk kültürüyle ilgili ortaya konulmaya çalışılacak bulgularla birlikte düşünüldüğünde; bu bağlantıların Gans ve Wirth'ün kentsel ikilemini değerlendirmeye katkı sunacağı düşünülmektedir.

4.2.1.3.Site Yaşamına Özgü Komşuluk Biçimleri: Ortak Alan Komşulukları

Kaşüstü Bölgesi'nin sahil hattı boyunca yapılan bu çalışmaya göre, güvenlikli sitelerdeki komşuluk ilişkilerinin birkaç farklı biçimde ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Bu farklılıkların komşuluğa atfedilen anlam kodlarıyla da uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Hatırlanacak olursa komşuluk anlamları, uçları pozitif ve negatif içeriği temsil eden bir doğru olarak düşünüldüğünde farklı noktalarda yer alan bir çeşitliliğe sahiptir. Tam da bu noktada güvenlikli sitelerde ortaya çıkan komşuluk kültürünün bu konumlanmalar ve anlamlandırmalarla uyumlu olduğu görülmektedir. Güvenlikli sitelere özgü bu yeni komşuluk kültürü ‐ortak alan komşuluğu‐ olarak adlandırılmaktadır.

Güvenlikli sitelerin en belirgin özelliklerinden biri olan ortak alan ya da sosyalleşme alanları yalnızca sakinlerin bireysel kullanımlarıyla sınırlı bir işleve sahip değildir. Bu alanlar aynı zamanda site sakinlerini buluşturan, toplu aktivitelere imkân sağlayan ve komşuluk ilişkilerinin rutinini oluşturan alanlardır. Bu alanlar hemen herkesin tanışmasına ve kaynaşmasına imkân verebilmektedir.

‐Daha çok ortak alanlarda. Gelip gitme demeyeyim de. Ama mesela şu var, yazın tabi çok daha vakit geçiriyorduk. Çok güzel ortak alanımız var.

İşte 80'ler partisi yapıyorduk, danslar ediyorduk falan. Zaten her gün dışarda olduğumuz için git gel, açıkçası kimsenin evine gitmedim. Bir üst komşuma gittim diyeyim size. Kimse de bana gelmedi. Ama hani bunu şey ay niye kimse bana gelmedi, onu aramadım. Dediğim gibi herhalde hepimiz bunu kanıksadık. Hani önceden apartmana yeni biri geldiğinde hoşgeldine gidilirdi falan filan. Hani bana da böyle bir şey yapılmadı. Ben de sonradan gelenlere böyle bir şey yapmadım açıkçası. Öyle bir şey yok. Ama ortak alanda herkes birbirleriyle son derece hani eşlerle birlikte son derece ı bu yaz mesela bunu çok daha şey düşünüyorum ben. Hani herkes birbirini biraz daha tanıdı. Çünkü mesela ben bu konuda çocukların da çok etkili olduğunu düşünüyorum. Çocuklar birbirlerine gidip geldikçe o aileye aşına oluyorsunuz. ı bu yaz çok daha umutluyum o anlamda. Ben çok severim komşuluk ilişkilerini..."(G18K, Doktor, 42).

Ortak alanlar, siteye yeni taşınan biriyle tanışma ve kaynaşma mekânı olarak işlev görmektedir. Ev içi özel alanda gerçekleştirilen geleneksel karşılama yöntemlerinin yerini, ortak alanlarda rastlantısal durumlara bıraktığı görülmektedir. Bu alanlar site sakinlerinin gündelik hayatının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Dolayısıyla tanışma, sosyalleşme gibi gündelik hayat içerisindeki durumlar bu mekânlarda sıradan bir akış halinde gerçekleşmektedir. Bu durum, yalnızca yetişkinler için değil çocuklar için de geçerlidir. Oyun alanlarının site sınırları içerisinde yer alması ve ebeveynlerin de diğer sosyal alanlardaki varlığı, çocukların uzun süre bir arada bulunmasını sağlamaktadır. Bu sebeple ortak alanlar aracılığıyla çocuklar da komşuların tanışma ve kaynaşma aşamasını hızlandırıcı bir işleve sahiptir. G8E de ortak alanların komşuluk ilişkilerindeki etkisinden bahsederken kendi yaşamından örnek vermektedir. On yıldır ikamet ettiği geleneksel apartman konutundaki komşuluk ilişkilerini "...evimde üst kat komşumu tanıyorum, alt kat komşumu tanımıyorum, çaprazdakini tanımıyorum. Çoğunu tanımıyorum..." şeklinde aktarmaktadır. Bu durumu komşularıyla karşılaşacakları, tesadüf edecekleri alanların olmamasıyla açıklamaktadır. Benzer şekilde GG1 görüşmesindeki katılımcılar da tanışma ve kaynaşmanın ortak alanlarda gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bu karşılaşmaların nasıl ilerlediği sorulduğunda ise zaten gelecek olan kişinin içerden bir referansla geldiği ve kendilerinin de durumdan haberdar olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla ortak alanlardaki bu karşılaşmaları güçlendiren başka bir durumundan; referans sisteminden bahsedilebilir. Yeni gelen komşu, zaten bir site sakininin aracılığıyla geldiğinden aşinalık durumunun varlığı söz konusudur. Bu nedenle birbirinden haberdar olan eski ve yeni sakinler için ortak alanlar, kaynaşma sürecini hızlandırmaktadır. Hali hazırda komşuluk ilişkilerinde bulunanlar tarafından aktarılan bu durum, sitenin yeni sakinleri tarafından da benzer şekilde yansıtılmaktadır:

“-Şeye geleceğim hafta sonu mesela hava güzel oluyor işte sitede tur atmaya falan. Hemen şeye bakıyorum böyle az da değil yani 10-15 kişilik gruplar toplanılmış işte bir şeyler yiyorlar, içiyorlar ııı...”

-Ortak alanlarda yani...

-Ortak alanlarda aynen. Aynen öyle. böyle birlikteler. Hemen böyle piknik havasına döndürüyorlar ortalığı. Bakıyorum baya böyle muhabbet falan dönüyor ve şey de ıı yani herkes çok aman aman gerçi birçoğuyla da tanışmadım ama ıı çok şeyler mesela bizi eşimle gördüğü zaman buyurun, gelin; yani sofraları, kapıları da açık insanlara. Oradan mesela pay biçiyorum yani. Ortak paydalara olayında. Hemen böyle bir şey olduğu zaman bir neden, hemen bir araya geliyorlar. Toplanıyorlar yani. Onu anlıyorum. Görüyorum. Güzel tabi bu da ya bu site için. Orada yaşayan insanlar için. Çünkü en yakın ahbab komşu. Öyle güzel, şanslılar yani birbirleri için” (G6K, Avukat, 25).

Katılımcı iki buçuk aydır sitede ikamet ettiğini belirtmektedir. Dolayısıyla sitenin yeni sakinlerinden biridir. Komşuluk ilişkilerini geliştirecek kadar sitede zaman geçirmediği anlaşılmaktadır. Katılımcı siteyi emlakçı aracılığıyla bulduğunu, taşınma sürecinde ise site sakinleri arasında anne-babasının arkadaşlarının da olduğunu öğrendiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla daha eski sakinler ve yeni sakin arasında dolaylı aşinalık ilişkisinden söz edilebilir. Site içerisinde tanımadığı komşularının bile karşılaştıklarında kendisini masalarına davet ettiklerinden, ikramda bulduklarından bahsetmektedir. Komşuların birbirlerini tanıma ve kaynaşma amacıyla ortak alanlarda vakit geçirdikleri anlaşılmaktadır.

Ortak alan faaliyetleri özellikle yaz aylarının rutini olarak değerlendirilebilir. Bunlar genellikle boş zaman ya da eğlence aktiviteleridir. G11E kodlu katılımcı bunu destekler nitelikte komşularıyla ortak alanlarda buluştuklarını, mangal için ayrılan kısımda piknik yaptıklarını ya da maç izlemek için bir araya geldiklerini ifade etmektedir. VTGS’de yaşayan G7E, yaz aylarında vakitlerinin çoğunu ev dışında, ortak alanlarda geçirdiklerini belirtmektedir. Bu sebeple yaz ayları ortak alan komşuluklarının yoğunlaştığı zamanlardır. Katılımcı birlikte denize; havuza girdiklerinden, mangal yaptıklarından ve yemek yediklerinden; kışın ise olanaklar daha az olduğu için genelde ev ortamında görüştiklerinden, ancak görüşmelerin sıklığının oldukça azaldığından söz etmektedir. G20K da komşularına önem verdiğini belirtirken komşuluk rutinlerini de tanımlamaktadır:

“-Ya ben çok severim komşuluğu. (gülerek). Komşusuz duramam. Komşularım da sağolsun bana uydular. O yüzden de biz bir gün görmeyince arıyoruz. Hani kahve içmeye bir ortam bulalım, hani bir yerde kahve içelim falan. Öyle...” (G20K, Jeofizik Mühendisi, 45).

Katılımcı evlilik sebebiyle yirmi beş, yirmi altı sene önce Trabzon’a yerleşmiştir. İki buçuk yıldır da güvenli sitede ikamet etmektedir. Önceden tanıdığı eski bir komşusu ve bir üniversite arkadaşı dışında komşularının geri kalanıyla sitede tanıştığını belirtmektedir. Site sakinlerinin çoğunu tanımaktadır. Komşularıyla daha çok ortak alan ilişkileri geliştirmektedir. Yazın havuz başı ya da bahçe, kışın ise yine siteye ait kapalı alanlarda vakit geçirmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. G21K ise kış aylarında bile kapalı mekânlarda etkinliklerin devam ettiğini dile getirmektedir. Kafe ya da sosyal tesis olarak adlandırılan bu mekânlarda site sakinlerinin hazırlık yaparak akşamları bir araya geldiğini, çay içip sohbet ettiklerini ifade etmektedir. G14K ise dokuz yıldır ikamet ettiği VTGS’de ortak alan kullanımının komşuluk ilişkilerini ister istemez geliştirdiğinden bahsetmektedir:

“-Kışın çoğu kişi birbirini görmez yani çünkü soğuk olduğu için herkes evine kapanıyor. Dışarıda oturmuyorsunuz görüştüğüm bir iki üç... dört tane diyelim komşum var. Hani onlara kahveye çaya gittiğim komşularım. Ama yazın bahçelerde olduğunuz için, denize indiğiniz için görüyorsunuz insanları e muhabbet ediyorsunuz, çay içiyorsa davet ediyor gel bir çay içelim diyor, kahve içelim diyor yani öyle bir daha yakın bir ilişki var apartman gibi değil... İç hayatınız yani aile hayatınız bir nevi dışarıda da aynı zamanda. Verandada oturuyorsunuz, karşıda komşunuz var verandada oturuyor yani ister istemez bir merhaba diyorsunuz, bir bakıyorsunuz ya da o size bakıyor yani bir şekilde hani yakınlaşıyorsunuz. Yemek yiyorsanız işte afiyet olsun diyor, çay içiyorsanız işte geliyor, kahveye çağırıyorsunuz falan yani hani bu tarz evlerde oturanların komşuluk ilişkileri bence apartmana göre daha yakın” (G14K, Çalışmıyor, 37).

Katılımcıya sitede yaşayan komşularının ne kadarını tanıdığı sorulduğunda yüzde yetmişini tanıdığını fakat ev içi özel alanda görüşmeye devam ettiği komşularının daha sınırlı sayıda olduğunu belirtmektedir. Bahsedilen bu komşularla ilişkinin daha çok arkadaşlığa evrildiği düşünülebilir. Gündelik rutinlerinin ortak alandan bağımsız ev içi özel alanda da devam etmesi bunun açık bir göstergesidir. Yaz aylarında ise ev içindeki bu buluşmalar ortak alana yayılabilmektedir. Ortak alan, daha geniş bir komşuluk ağını kapsamaktadır. Ancak ev içi özel alandaki ilişkilere kıyasla daha yüzeysel bir biçimde inşa edildikleri düşünülmektedir. Paylaşılan aktiviteler benzer gibi görünse de zaman/mekân boyutu itibarıyla daha sınırlı ve kısıtlıdır.

Üç yıldır güvenli sitede oturan 52 yaşındaki G10E de şimdiye kadar yalnızca bir aileyle ev ziyareti ilişkisinde bulduklarını bunun dışında komşuluk ilişkilerini tamamen ortak alanlarda gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Bunun nedenini ise yoğun çalışma hayatından kaynaklı vakitsizlik olarak açıklamaktadır. Buradan yola çıkarak; ortak alan komşuluğunun gelişmesinde önemli unsurlardan birinin, hane bireylerinin aktif çalışma hayatı olduğu söylenebilir. İş ve özel alanın birbirinden keskin bir şekilde ayrılmasıyla ev içi alan istirahat mekânı olarak dizayn edilir. Bunun dışında yine özel alana ait boş zaman ve eğlence aktivitelerinin bir kısmının güvenli sitelerde sosyal alanlara kaydığı görülmektedir. Böylece çalışan ev sahipleri misafir ağırlama ritüellerine katılmadan sosyalleşme imkânına erişebilmektedir.

Sitelerin sahip olduğu ortak alanlar, tüm sakinlerin kullanımına açıktır. Dolayısıyla bu alanların uzun süreli kullanımı komşuluk ilişkileri için uygun ortamlar yaratmaktadır. Mimar olan G2K, kendi sitelerindeki ortak alan düzenlemelerinin bir arada bulunma eğilimi oluşturduğunu öne sürmektedir. Ona göre; tüm bu alanların iç içeliği ve görünürlüğü tüm sakinleri bir araya toplama gücüne sahiptir. Balkonlardan havuzun, havuzdan çocuk parkının ya da çocuk parkından bahçenin diğer alanlarının gözlemlenebilir ve birbiri içinden geçiyor olması; bu alanlarda ayrı ayrı vakit geçiren sakinlerin aynı zamanda bir arada bulunmalarına da imkân vermektedir. Ancak bunun aksini örneklendirebilecek durumlar da mevcuttur. Bazı sitelerin peyzaj düzenlemeleri gündelik karşılaşmalara değil geçişmelere imkân verecek şekildedir. G5K, bir buçuk yıldır ikamet ettiği sitede bunu açık bir şekilde tecrübe ettiğini belirtmektedir. Görüşmenin yapıldığı tarih itibarıyla iki aydır her pazar eşyle birlikte düzenli bir şekilde havuza indiklerini ancak kimseyle karşılaşmadıklarını ifade etmektedir. Siteye araçla girilmesi, otoparktan asansörle katlara çıkılabilmesi gibi özelliklerin yanı sıra ayrı ayrı kademelendirilmiş olması sebebiyle ortak alanlar da birbirinden bağımsız mekân özelliği göstermektedir. Dolayısıyla bu durum, sakinlerin site içerisindeki karşılaşma alanlarını ve imkânlarını azaltmaktadır. Bu sebeple geleneksel komşuluk ilişkilerindeki gönüllülük esasının ortak alan komşulukları için de geçerli olduğu sonucuna ulaşılabilir. Site içerisinde gözlenebilen bir diğer komşuluk ilişki biçimi ise birincil ilişkiler olarak tanımlanabilecek nitelikte olanlardır. Komşuluğa atfedilen “yapay akrabalık”/“aile bağı”

anlamıyla da uyumlu olarak bu ilişkiler yüz yüze gelişmektedir. Site içerisinde ortak alanla sınırlı olmayan, ev içi özel alanda da süregelen bu ilişkiler, site yaşamından bağımsız bir arkadaşlık/dostluk ilişkisine dönüşmüş durumdadır. Bu sebeple komşuluğun bu biçimine “mekânı aşan komşuluk” denilebilmektedir. Bu komşuluk biçiminin gelişme süreci iki durumla ilgili görünmektedir. Bunlardan biri uzun yıllar aynı sitede bir arada bulunmaktan kaynaklanmaktadır. Böylece komşuluk ilişkisi bir müddet sonra dostluğa dönüşebilmektedir. Örneğin G1K, on yıldır VTGS’de ikamet etmektedir. En az üç, dört aileyle yakın ilişki içinde olduklarından bahsetmektedir. Bu ilişkilerin yalnızca siteyle sınırlı olmadığı, site dışında da birlikte vakit geçirdiklerini, sinemaya gittiklerini ve hatta birkaç aile bir araya gelip tatile çıktıklarından söz etmektedir. Bir başka katılımcı olan G15K, evlilik sebebiyle sekiz dokuz yıl önce yerleştiği Trabzon’da, sekiz yıldır VTGS’de ikamet etmektedir. G15K, bir fabrikada yönetici olması sebebiyle sıklıkla İstanbul’a seyahat ettiğini belirtse de komşularıyla yakın ilişkiler kurabildiğini ifade etmektedir. Komşularıyla yemeğe çıktıklarını, kahve içmek, sohbet etmek için fırsatlar yarattıklarını ve hatta birlikte tatile çıktıklarını vurgulamaktadır. Yedi yıldır bir başka VTGS’de ikamet eden G8K da benzer şekilde uzun yıllara dayanan komşuluklarının dostluğa dönüştüğünden bahsetmektedir. Sitede tanımadığı hiçbir hane bulunmamaktadır. Site sakinlerinin daha çok hangi meslek grubundan oldukları sorulduğunda meslekleriyle birlikte isimlerini de tek tek sayabilmektedir. Komşularıyla ilişkilerini “*ooo biz hep iç içeyiz*”ve“*birbirimizin içindeyiz*” şeklinde ifade etmektedir. Yazın ortak alanlarda kışın ev içi özel alanlarda gün yapmak, yemek yemek, kağıt oyunları oynamak rutin boş zaman ve eğlence aktiviteleridir. Bunun dışında katılımcı komşularıyla birlikte yakın illere ve turistik merkezlere gezi turları düzenlediklerini belirtmektedir. Buradan, komşularıyla arkadaşlık ilişkisinin site dışında da devam ettiği anlaşılmaktadır. Hatta katılımcı araştırma alanına giren yakın civar diğer güvenli sitelerde de tanıdıkları/arkadaşları olduğundan bahsetmektedir. Onlarla görüşüp görüşmediği sorulduğunda; “*Yok. Biz çünkü birbirimize yettiğimiz için (kahkaha)...Çok ihtiyaç olmuyor. Hiç olmuyor...*” cevabını vermiştir. Yalnızca otuz yıldır tanışıklığı olan bir dostuyla arada bir karşılıklı ziyaretlerde bulduklarını ifade etmektedir.

Birincil ilişkiler biçiminde gelişen komşuluğu biçimlendiren bir diğer süreç site yaşamı öncesine dayanan dostluklardır. Çocukluk arkadaşı olan aile dostları ve benzer sosyal

çevreye mensup site sakinleri arasındaki komşuluk ilişkilerinin de yapay akrabalık şeklinde geliştiği söylenebilir. Örneğin G12K, yan komşusunun aile dostları olduğunu ve çocukluklarının birlikte geçtiğini belirtmektedir. Bu durumun, Kaşüstü güvenli site bölgesi içinde kalan diğer site sakinleri için de geçerli olduğu söylenebilir. G12K, komşularıyla site dışında da vakit geçirdiğini ifade etmektedir. Bunlar sinemaya gitmek, belirli mekânlarda vakit geçirmek ya da yemek yemek gibi boş zaman ya da eğlence aktiviteleri olarak tanımlanabilir. Bu aktiviteler, hem birebir arkadaşlar arasında hem de ailecek bir araya gelme sebebi olabilmektedir. Katılımcı, bu aktivitelerin sürekli devam ettiğini belirtmektedir. Bir diğer katılımcı G24K da benzer bir durumdan bahsetmektedir. Evlilik sebebiyle otuz yıl önce Trabzon'a yerleşen ve sekiz yıldır VTGS'de ikamet eden katılımcı, sitedeki komşularıyla ilişkilerinin çoğunun sosyal çevresi/aile dostları olması itibarıyla eşi aracılığıyla gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bunun dışında sonradan tanıştığı fakat dostluk ilişkisi kurabildiği komşularının da varlığından söz etmektedir. Yirmi beş hanelik sitede tüm sakinlerin birbirini yakından tanıdığı site yaşamında komşulukların, yüz yüze ilişki biçimine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çalışıyor olması itibarıyla kendisinin sıklıkla katılmadığını belirtse de; gündelik rutinde komşuların birbirleriyle sıkça vakit geçirdiğini ifade etmektedir. Site içi oyun grupları bu duruma örnek teşkil edebilir niteliktedir. Katılımcının belirttiğine göre gündüzleri kadınlar arasında; akşamları ise kadın-erkek birlikte poker, konken ya da okey gibi oyun grupları oluşturularak birlikte vakit geçirilmektedir. Bu gruplar yalnızca ortak alanlarda değil ev içi özel alanda da toplanabilmektedir. Dolayısıyla eğlence ve boş zaman aktivitelerinin birincil ilişkiler biçiminde gerçekleştiği söylenebilir.

Güvenlikli sitede gözlemlenebilen bir diğer komşuluk biçimi “medeni seviye” olarak adlandırılabilir. Bu ilişki biçimi daha çok karşılaşmalar ya da geçişmeler şeklinde gerçekleşmektedir. Sakinlerin kendi özel alanlarında kalmak istemeleri ve diğer sakinlerle herhangi bir bağ kurmayı tercih etmemeleri durumunda bu ilişki biçiminden bahsedilebilir. G23K'nın, medeni seviyede ilişki kurmayı tercih eden katılımcılardan biri olduğu görülmektedir:

“-Mesafeliyim. Öyle sıkı fıkı olmaya hiç niyetim yok. Zaten biz bu yaştan sonra ne olacağız. O kadar ilişkiler azalıyor. İı öyle devam edeceğim yani... Ama çok da açıkçası böyle çok ını gelip gitmeyi de seven bir insan değilim. Çok sohbeti severim ama hani dozunda. Öyle zırt pırt şeyleri

sevmiyorum pek. Yani biri mesela bana ondan kastım şu; karşı komşum bile olsa beni arayıp, aramalı yani. Pat böyle gereksiz şeylerden hiç hoşlanmam...”(G23K, Emekli Akademisyen, 55).

G23K, mesafeli bir ilişki biçimini tercih ettiğini dile getirmektedir. Komşularıyla yüz yüze, özel alan sınırlarının habersiz ya da davetsiz ihlal edildiği bir ilişki biçimini doğru bulmadığını ifade etmektedir. Bunun, ev içi özel alanın konforunu koruma arzusuyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra yakın arkadaş ya da dostluk ilişkisinin geliştirilemeyeceğine olan inancında yaşını sebep olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Katılımcı daha eskiye dayalı arkadaşlık ve dostluk ilişkilerini devam ettirdiğini belirtmektedir. Benzer şekilde G17K da komşularıyla iletişim kurmak için özel bir çaba sarf etmediğinden ve sakinlerin çoğunu tanımadığından bahsetmektedir. Ancak gündelik site yaşamı esnasında “özel elektrik” aldığı bir komşusu olursa yalnızca onu ve ailesini tanımaya çalışabileceğini belirtmektedir. Site sakinlerinin çoğunu tanımadığını ifade eden G16K da yalnızca kapı komşusuyla iletişim halinde olduğunu ifade etmektedir. Elli sekiz yaşında, emekli mühendis olan katılımcı, eski komşuluk ilişkilerinden yola çıkarak günümüzde bu ilişkinin kalmadığını “*önceki komşuluk ilişkilerini belki hani yazılan kitaplardan okursunuz*” şeklinde ifade etmektedir. Medeni seviye komşuluk olarak adlandırılabilir bu biçimde komşuluğun en belirgin özelliği Goffman’ın bahsettiği etkileşim ritüelinin yerine getiriliyor olmasıdır. Goffman (2016: 51), gündelik akış içerisinde meydana gelen selamlaşmanın karşılıklı güven mesajı içerdiğinden söz etmektedir. Böylece selamlaşma asgari düzeyde de olsa tarafları birbirine bağlamaktadır. Ortak alanda yaşamının verdiği olağan karşılaşmalarda selamlaşma ritüeli, site sakinlerinin karşılıklı olarak birbirlerinin “güvenli” konumlarını pekiştirmektedir. Selamlaşma, karşıdaki kişinin “tehdit” ya da “tehlike” olarak görülmediği durumlarda ortaya çıkma eğilimi göstermektedir.

Buradan hareketle; güvenli site yaşamına özgü öne çıkan komşuluk biçimi ortak alan komşuluğudur. İdeal ev anlayışının bir uzantısı olarak bu alanlar site sakinlerinin gündelik hayat faaliyetlerinin gerçekleştiği mekânlardır. Komşuluk ilişkisinin karşılaşma, tanışma, kaynaşma gibi aşamaları bu mekânlarda ortaya çıkmaktadır. Benzer yaşam tarzına sahip site sakinleri için bu alanlar; sosyalleşmenin, spor ve boş zaman aktivitelerinin gerçekleştiği alanlardır. Dolayısıyla komşuluk rutinleri de bu alanlar üzerinde gerçekleşmektedir.

Güvenlikli site sınırları içerisinde tanımlanabilecek bir diğer ilişki biçimi ise mekânı aşan komşuluk ilişkileridir. Bu biçimde gelişen ilişkilerin öne çıkan iki özelliği bulunmaktadır. Bunlardan biri, komşuların site yaşamı öncesine dayanan arkadaşlık ilişkisi ya da aşinalık durumudur. Site sakini olabilmek için genellikle başvuru referans sisteminin de bunda etkisi olduğu düşünülmektedir. Mekânı aşan komşuluk ilişkileri birincil ya da yüz yüze olarak değerlendirilebilecek samimiyet ve yakınlık içeren ilişkilerdir. Buna bağlı olarak ortak alanda gerçekleşen komşuluk rutinleri mekânsal olarak farklılık göstermektedir. Bu ilişki biçiminde komşuluk rutinlerinin ev içi özel alana kaydığı gözlenebilmektedir. Boş zaman ya da eğlence faaliyetlerinin yanı sıra ilerleyen bölümlerde de ele alınacak olan dayanışma ve yardımlaşma faaliyetlerinin de bu ilişki biçiminde daha belirleyici olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca ortak alan komşuluk rutinlerinin aksine bu ilişki biçimi rutinleri daha küçük gruplarla bir araya gelerek oluşturulmaktadır. Bu sebeple ortak alan komşuluklarından görece daha derin ve samimi ilişkiler ortaya koyduğu iddia edilebilir.

Medeni seviye komşuluğu ise hemen her ikamet biriminde görülebilecek bir komşuluk biçimidir. Komşuluğa atfedilen mekânsal ortaklık anlamıyla uyumlu olarak ilişkiler daha çok karşılaşmalar ve geçişmeler şeklinde cereyan etmektedir. Bu bağlamda sınırlı erişimin sonucu olarak düşünülen, asgari nezaket kuralları ölçüsünde işleyen bir selamlaşma ritüelinden bahsedilebilir. Bu; karşıdaki kişinin varlığının tanındığı, onaylandığı ve güvenilir olarak kodlandığı anlamını taşımaktadır.

4.2.1.4. Güçlendirici Komşuluk Aktiviteleri: “Partilemek”

Güvenlikli sitelerde komşuluk ilişkilerinin güçlenmesine katkıda bulunan unsurlar arasında eğlenme ve boş zaman pratikleri ile karşılaşılmasıdır. Site içerisinde gerçekleşen aktivitelerin; kahvaltılar ya da akşam toplantıları gibi daha küçük gruplar arasında olabildiği gibi genel olarak düşünüldüğünde ortak alan komşulukları seviyesiyle uyumlu olduğu anlaşılmaktadır:

“...öyle yaşamımız olumsuz etkileyecek bir şey olmadı. Hatta olumlu, olumlu bir şey de söyleyeyim mı hani güze mi deriz, işte güze veda 11 yaz sonunda bir eğlence yaptılar havuz başında. Ya çok hoştu, ben son anına yetiştim, ... o çılginca eğlenme ve site içerisinde komşularla bir arada çok hoştu. Keyif aldım açıkçası.

-Katılım oldu mu epey?

-Epey epey. Bütün site sakinleri oradaydı. Biz iş yoğunluğu nedeniyle son anına yetiştik. Çok hoştu. En son bütün herkes elbiseleriyle havuza atladılar...

-Öyle mi?

-Erkekler ama sadece. Çok hoştu. Çok güzeldi. İy keyifli bir andı.

-İştirak ediyor yani herkes.

-Çok güzeldi. Hıhı...” (G9E, Mimar, 52).

G9E, iki yıldır güvenli sitede ikamet etmektedir. Komşularının çoğunu site yaşamı öncesinden arkadaş, aile dostu ya da iş arkadaşı olarak tanıdığını belirtmektedir. Sosyal imkânlar katılımcının siteye taşınmasında etkili özelliklerin başında gelmektedir. Buna rağmen katılımcı çalışma şartlarının yoğunluğu nedeniyle evini “otel” gibi kullandığını eklemektedir. Dolayısıyla komşularıyla bir arada bulunma oranı görece seyrek. Ancak tüm sakinlerin bir arada bulunduğu bir toplantıya katılabilecek şekilde ilişkilerin devam ettiği görülmektedir. Bir başka katılımcı G11E de sitede katıldıkları tanışma partisinden bahsetmektedir. Canlı müzik eşliğinde tüm site sakinlerinin bir araya toplandığını ifade eden katılımcı, bu sayede kaynaşma fırsatı yakaladıklarını belirtmektedir. Benzer şekilde G20K da sitede tanışma partisinden dışında kendisinin organize ettiği seksenler temalı partiye katılımın oldukça yoğun olduğundan, bir araya gelip dans edip eğlendiklerinden bahsetmektedir. Bunların dışında özel gün seramonileri de site sakinlerinin bir araya gelme sebebidir. G18K, çocukların doğum günleri için site içerisinde organizasyon yaptıklarını, plak merakı olan komşularıyla eğlence geceleri düzenlediklerini ifade etmektedir. G9K ise, çok yeni tanıştığı ve kaynaştığı komşularının kendisine sürpriz doğum günü organize ettiklerini ve bunun kendisini değerli hissettirdiğini belirtmektedir.

Toplanma ritüelleri, hem birbirlerini tanıyan hem de tanımayan sakinler için belirli anlamlar dizisi taşımakta ve duygusal enerjinin açığa çıkması için elverişli bir ortam yaratmaktadır. Örneğin; katılımın yalnızca site sakinlerine açık olması grup üyeliği duygusunu açığa çıkarabilmekte ve yeniden üretebilmektedir. Toplantının sitenin ortak alanında gerçekleşiyor olması katılımcıların hem mekânsal hem de sosyal aidiyet duygusunu harekete geçirmektedir. Collins (2004: 55)’in önemle üzerinde durduğu

boyutuyla bedensel olarak bir arada bulunma ise etkileşimin yoğunluğunu arttırmakta ve olumlu duyguları uzun süreli hale getirerek etkileşim zincirine dahil etmektedir. Özellikle müzik ya da eğlence gibi nesnelere odaklanmış kalabalıkların deneyim süresini uzatarak bu sürece katkıda bulunmaktadır (Collins, 2004: 83). Dolayısıyla komşuluk ilişkileri bağlamında düşünüldüğünde güvenli sitelerdeki ritüel aktiviteler sakinlerin bedensel olarak bir arada bulunma olanaklarını arttırmaktadır. Bu; hem site sakinlerinin homojen yaşam tarzından hem de bunun hayata geçirilebileceği fiziksel ortamın varlığından kaynaklanmaktadır.

Güvenli sitelerde duygusal enerji açığa çıkaran bir diğer seramonik aktivite kadınlar özelinde site sakinlerinin gerçekleştirdiği aylık toplantılardır. Bunlar; sitelerin ortak alanlarında, daha önceden belirlenen günlerde yapılmaktadır. Dijital gruplar oluşturularak organize edilen bu toplantılara ilginin oldukça yoğun olduğu anlaşılmaktadır:

- “-Bizde komşuluk olarak sitemizde herkesin birbirini tanıması adına ayda bir bayanlar toplanıyor.
 -Öyle mi?
 - Tabi tabi. O çok güzel oluyor.
 -Nasıl katılım?
 -S: Güzel. Yani geçen arkadaşlar da katılmaya gayret ediyor. Böylece simayen olsa da artık sima olarak da birbirimizi tanımaya başladık. Çok güzel. O açıdan çok güzel. En azından komşunu uzaktan değil de isim olarak da yani merhabalaşarak da tanımış oluyorsun ben memnunum bu ortamdandan...
 -F: Sitemizin y..’in çıtırları diye bir grubumuz var oradan yazıyoruz wats app’den ve ayda bir kere buluşuyoruz aşağıda. Üç beş kişi bir şeyler hazırlıyor.
 -Yeni gelenler de katılıyor
 -F: Katılıyor evet.
 -S: Ya öyle ayırt etme yok. Herkese açık
 -F: Tabi. Sonuçta herkes birbirini tanımış oluyor. Çünkü çocuklarımız aynı ortamda büyüyor. Burayı seçme sebebimiz o. Hani bir tane annesini tanımadığımız çocuğa bir şey de diyemiyorsunuz. Bir şekilde arkadaş oluyorlar. İnsanlar birbirini etkiliyor. Çocuklar özellikle anneler tanışma çocuklar daha usturlu oluyor. Bizim için iyi oluyor yani o”” (GG2).

Düzenli olarak tekrar eden bu toplantılar yalnızca tanışma amaçlı değildir. Burada grubun bir topluluk gibi hareket ettiği görülmektedir. Site yaşamının organizmaları olarak sakinlerin toplanma ve bir arada bulunma anları aynı zamanda bir mekân ve zaman inşasıdır. Rapoport, bunun iletişim ve etkileşim biçimlerinin organize edilmesi yoluyla gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Ona göre yapıllı çevrenin şekillenmesinde

ekolojik çevre kadar sosyal bünye de etkilidir (1980: 14, 16). İlgili kişilerin yaşam tarzı, ideolojisi, ahlaki değer yargıları, normları davranış biçimlerinde, davranış biçimleri de mekânın düzenlenmesinde belirleyici koşullardır. Bu davranış biçimlerinin onaylanması ve yeniden üretilmesi sürecinde ritüeller işlevsel bir rol oynamaktadır. Kalabalık nüfusları bünyesinde barındıran güvenli siteler için böylesi seramonilerin yalnızca tanışma amaçlı olmadığı görülmektedir. Bu aynı zamanda, kişilerin yaşam tarzına, davranış biçimlerine ve hatta ahlaki tutumlarına dair bir kabul/red sürecinin anlamsal kodlamasıdır. Collins (2004: 109)'in de bahsettiği gibi duygusal enerji aynı zamanda “*ahlâki duyarlılık*” da içermektedir. Katılımcının bu toplantıları özellikle çocukların arkadaşlık ilişkisine atıfta bulunarak gerekçelendirmesi ahlâki duyarlılıkla ilgili görünmektedir. Güvenli site yaşam tarzında ideal aile arzusunun önemli bir boyutu olan çocuk yetiştirme pratikleri ve bu noktada kadınlara biçilen “annelik” rolü, bahsi geçen ahlâki dengeyi oluşturma çabası içerisinde düşünüldüğünde durum daha net anlaşılabilir. Çocukların sosyalleşme aşamasında davranış biçimlenmesine etki edebilecek her türlü çevresel etken özellikle annelik tarafından denetime tabi tutulmaktadır. Kişilerin konuşma, yemek yeme tarzları, hitap şekilleri ya da aile ilişkilerine dair izlenimler denetim sürecinin ipuçlarıdır. Dolayısıyla bu seramonik aktiviteler, kısa süreli ancak denetime imkân sağlayabilecek, onaylanmış davranışları yeniden üretebilecek ve böylece dayanışma ve bütünleşme duygularını açığa çıkarabilecektir.

Güvenli sitelere özgü bu seramonilerin yanı sıra makro yapıya bağlanan daha genel geçer toplumsal ritüellerden de bahsetmek mümkündür. G24K; düğün, cenaze, hastalık ya da bayram gibi günlerde komşularıyla birbirlerinin yanında olduklarını belirtmektedir. Sekiz yıldır VTGS’de ikamet eden katılımcı evlilik sebebiyle otuz yıl önce Trabzon’a yerleşmiştir. Komşularının ise eşinin aile dostu, arkadaşı ya da tanıdığı kişilerden oluştuğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla onlarla ilişkilerini vefalı dostluk/arkadaşlık biçiminde tanımlamaktadır. Buna rağmen komşularıyla çok sık görüşmediğini, mesafeli bir ilişkileri olduğunu; fakat özel günlerde birbirlerinin yanında olduklarını belirtmektedir. Dolayısıyla bir arada yaşamının daha geleneksel ritüelleri olarak bu seramonilerin de etkileşim ve iletişimi belli bir seviyede tutmaya yaradığı söylenebilir. Böylesi seramoniler diğer biçimlerine benzer şekilde anlamsal

olarak komşuluk ilişkilerinin “güven verici”, “dayanışmacı” ve “yardımlaşmacı” yönünü açığa çıkarmaktadır. Özellikle komşuluk ilişkilerindeki farklılaşma ve ayrışmaların keskin biçimlerini törpüleyen; bütünleşme duygularını açığa çıkaran güçlü sembolik anlamlara sahiptir.

4.2.2.Komşuluğun Sosyo-Ekolojik İnşası

Komşuluk daha önce aynı mekânda ikamet eden grupların gönüllü birlikteliği olarak tanımlanmıştı. Gönüllülük esasından kasıt elbette kişilerin rastgele tercihleri değildir. Bu, bir arada bulunan kişilerin komşuluk ilişkilerini belirleyen süreçlerle ilgili bir durumdur. Söz konusu belirleyenlerin en olası sonucu grupların çekme-itme durumuna göre konum almasıdır. McKenzie (2015: 121)’ye göre aynı zamanda ekolojik bir birim olan kentte nüfusun birbiriyle uyumlu öğeleri birbirini çekerken, uyumsuz öğeleri de birbirini itmektedir. O, kent ölçeğinde bunu değerlendiriyor olsa da kalabalık nüfusları bir arada barındıran mikro ölçekli yapılar için de benzer bir durum söz konusudur. Özellikle bu araştırma bağlamında düşünüldüğünde; ilişkilerin önemli bir yer kapladığı güvenli site yaşamında komşuluk, bu mekanizmanın mikro biçimlerini bünyesinde barındırmaktadır. Buna bağlı olarak bu bölümde güvenli site komşuluğunun sosyo-ekolojik olarak nasıl örgütlendiği anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu çaba içerisinde cevap aranan soru cümleleri “Komşuluk ilişkilerinin güçlenmesinde ve zayıflamasında rol oynayan unsurlar nelerdir?” şeklindedir.

4.2.2.1.Komşulukta İtme-Çekme Mekanizması/Yaşam Tarzı: “Bahçede Mangaldan Cumhuriyet Balosuna”

Güvenli siteye has yaşam tarzını görünür kılan, ortak alanlardır. Bu, daha önce bahsedilen ortak alan komşuluğu ile de uyumlu görünmektedir. Sakinlerin bu alanlardaki davranış biçimleri, tüketim alışkanlıkları ve birbirleriyle olan ilişkileri yaşam tarzını ortaya koymaktadır:

“-Peki, siz bu ortak alanlarda vakit geçirirken sizi şaşırtan Allah Allah burada böyle de bir insan oturuyor muymuş dedirten herhangi bir olay herhangi bir kişi oldu mu?”

-Hemen hemen yok. Hemen hemen yok. Yani o sosyal imkânlardan faydalanmayacak insanlar gelmemişler diyebilirim yani. Yani bir iki kişi, bir iki ailenin olduğunu düşünüyorum. İı onun dışında o da ihmal edilecek kadar küçük yani

“Genel olarak düşündüğünüzde yani sitenizde yaşayan insanların ortak bir yaşam tarzı ortak bir dünya görüşü paylaştıklarını düşünüyor musunuz?”

-Yani çoğunlukla düşünüyorum. Birbirini yani çok aynı vizyona ve yaşam beklentisine sahip insanlar olduğunu düşünüyorum. Çünkü ıı yani havuz ortada. Dolayısıyla ıı dolayısıyla havuzu paylaşan insanlar siteden çok rahatlıkla görülebiliyorlar. Ve her şey ortada paylaşılıyor. Dolayısıyla bunu gören insanlar, bilen insanlar geliyor. İı anlatabildim mi yani? İıı...

-Çoğu kullanıyor mu havuzu?

-Çoğu kullanıyor. Bu nedenle havuzlu bir site olduğu zaman ve havuz sitenin tam ortasında olduğu zaman gerçekten ondan faydalanma düşüncesi olan insanlar gelmişler diye düşünüyorum. Dolayısıyla birbirine yakın insanlar var. Her ne kadar çok sıkı fıkı olmasalar da birbirinden rahatsız olmayan insanlar var diyeyim yani

Yani ortak bir müşterekte buluşabilirler...

-Buluşurlar evet. Yani birbirlerinden çok çekinmeyen veya birbirlerinin hayatına çok karışmayan insanlar gelmişler. Bu imkânlar zaten o şekilde yaşanacağını bildikleri için yani”(G10E, Banka Yöneticisi, 45).

Katılımcıya yöneltilen sorunun amacı site içerisindeki ayrışma pratiklerini ortaya çıkarabilmektir. Verdiği cevaptan anlaşılacağı üzere kendisini bu düşünceye iten en belirgin durum, havuz kullanımınıdır. Özellikle havuz kullanımını yaşam tarzını ortaya koyan önemli bir göstergedir. Katılımcı kendisi de dahil site sakinlerinin çoğunun havuzu kullandığını belirtmektedir. Kullanmayanlar ise katılımcı açısından rahatsızlık sebebi değildir; çünkü açıkça “*ihmal edilebilir*” düzeyde olduğu belirtilmektedir. Katılımcı, buradan yola çıkarak site sakinlerinin büyük bir kısmıyla uyuşabileceklerini, ortak paydada buluşabileceklerini düşünmektedir. Genel olarak komşularıyla benzer dünya görüşüne ve yaşam beklentisine sahip olduklarına inanmaktadır. Bu inanış, komşuluk ilişkilerinde birleştirici/yapıştırıcı unsur olarak değerlendirilebilir:

“S2-Mesela en güzeli ben yazın şuna dikkat ediyorum. Herkes eşiyile gelip güneşlenebiliyor. Her yaş grubu. Genci de, orta yaşlısı da. Hiç kimse karısını ben gireyim de karım girmesin...ne giyiyorsa bikinisi, mayosu hiç kimse kimseden rahatsız olmuyor yani. Bu bence çok güzel bir şey” (GG1).

Yaşam tarzının uyumu komşuluk ilişkilerinde bağlayıcı rol oynadığı gibi, aksi durumlar da ayrışmayı ortaya çıkarmaktadır. Geleneksel apartman yaşamına göre etkileşim

ortamının görece daha yoğun olduğu güvenli site yaşamında farklılıklar ilişkileri birbirinden uzaklaştırma/itme refleksini açığa çıkarabilmektedir:

“-Mesela sonuçta benim arkamdaki 111 mutaassıp insanlar hani. Rahatsız oluyorlar mesela perdeleri diplere kadar. Ben mesela ne perde kapatırım ne kapı kapatırım işte. Yani benim açıktır bahçem de, evim de gelene gidene. Çok böyle gelenimiz gidenimiz de olur hani. Genelde kapalı yaşıyorlar hani bu şekilde. Böyle bir alanda hani bu şekilde yaşam tarzı, çünkü açık bir alan. Orası açık bir alan. Öyle bir durumda ya yüz yüze bakıyoruz. O zaman öyleyse tek başına bir arsada müstakil bir hayat yaşayacaksın yani. İnsanlardan soyutlanman gerekiyorsa. Daha önceden tanıyıp samimi olduğum burada hani aramın bozulduğu insan bile var bu noktada yani...Var evet. Bir de kapalı kesim var mesela hani onlar zaten daha çok evi müstakil böyle perdelerini kapatıp şey yapıp ağaçlarla kendilerini kapatmaya çalışıyorlar. Ya o kadar kapanacağına o zaman git daha burası çünkü sayfiye yeri gibi bir yer yazlık bir yer burası
-Oluşuyor mu öyle mesela hani ortak alanlarınız var sonuçta havuz var, plaj var. O alanları kullanırken bu tarz sıkıntılar yaşıyor musunuz?
-Yani ben yaşamıyorum. Sonuçta beni ilgilendirmiyor. Rahatsız olan gelmez diye düşünüyorum.
-Onlardan size yönelik bir şey var mı?
-Yok, bana bir şey olamaz da kendileri rahatsız olup kalktıkları çünkü sonuçta erkekler geliyor falan o kapalı oldukları için sonuçta bizler eşlerimizle havuza iniyoruz, denize iniyoruz. Yani hani rahatsız olup şey yapabiliyorlar. Yani öyle şeyler yaşanabiliyor” (G13K, Satın Alma Müdürü, 41).

Site hayatının baskın yaşam tarzı dışında kalan yaşam biçimleri komşuluk ilişkilerini etkilemektedir. Ortak alanlardan uzak durma, toplu faaliyetlere katılmama yalnızca muhafazakâr bir yaşam tarzı olarak değil kasıtlı bir tavır alış ya da karşı duruş olarak değerlendirilmektedir. Muhafazakâr yaşam tarzı kendi yaşam tarzına yönelik agresif bir tutum olarak algılanmaktadır. Rapoport (1980: 15, 16) da mekânı anlamlı kılanın normlar, değer ve tercihler ekseninde yapılan seçimler olduğunu ifade etmektedir. Mekânsal pratikler de bu doğrultuda ortaya çıkmakta ve yapıllı çevrenin tarzını oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında katılımcı ikamet ettikleri mekânı muhafazakâr yaşam biçimine uygun bulmadığını belirtmektedir. Buradan hareketle doğrudan ifade edilmese de güvenli sitenin baskın yaşam tarzının “modern” ya da “seküler” doğrultuda şekillendiği söylenebilir.

Güvenlik sitelere has ortak alan komşulukları, kişilerin davranışlarının gözlemlenebilmesine olanak tanımaktadır. Bir apartman dairesine oranla farklı ortam ve durumlarda karşılaşılma olasılığı güvenli sitelerde daha fazladır. Bu nedenle özel alanda gerçekleşen yemek yeme, aile içi ilişki ve iletişim biçimi, tercih edilen kıyafetler

gibi günlük hayat akışındaki yapıp etmeler ortak alanlara da taşabilmektedir. Dolayısıyla itme/çekme mekanizması daha yoğun bir etkileşim süreci içerisinde devinmektedir. Katılımcılara yaşadıkları sitede komşularıyla müşterek paylaşımları olup olmayacağına dair bir dizi soru yöneltilmiştir. Verilen cevaplar, komşulukta davranış biçimlerinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koyar niteliktedir. İnşaat mühendisi, elli yaşındaki G8E; komşularının davranış biçimlerini göz önünde bulundurduğunda, asgari müşterekte buluşabileceklerini belirtmektedir. G17K ise bu davranış biçimlerini daha net bir şekilde ifade etmektedir:

“-Yani hangi komşuyla nasıl bir misafir, yani ne tür bir misafir gelmiş hani ilk bir dış görünüşüne bakarsınız ya. Giriş çıkışlarına, hal ve hareketlerine, bahçede oturuyorlarsa oturup kalkmalarına, konuşurken ki ses tonlarına, konuşma şekillerine bakarım, izlerim...”(G17K, Mimar, 41).

Katılımcı iki yıldır daha çok yaz aylarında olmak üzere güvenli sitede ikamet etmektedir. Okul dönemlerini ise sekiz yıldır ikamet ettiği ve başka bir mahallede bulunan aile apartmanında geçirmektedir. Katılımcı, komşularıyla ilgili fikir edinebilmek için gözlemde bulunduğunu ifade etmektedir. Bu gözlemleri sonucunda güvenli sitedeki komşularını kendisine daha yakın hissettiğini, kendi seviyesine uygun insanlar olduklarını belirtmektedir. Aile apartmanında daha uzun süredir ikamet etmesine rağmen, çalışıyor olması sebebiyle komşularıyla pek vakit geçiremediklerinden bahsederek, oradaki komşularıyla uyumlu olup olmadığına dair bir değerlendirmede bulunmak istememektedir.

Genel olarak düşünüldüğünde aktif çalışma hayatı site yaşamını ve komşuluk ilişkilerini etkileyen durumlardan biridir. Aynı ortamda bulunma ya da karşılaşma olasılığı azaldıkça ilişkilerin gelişme olasılığı da azalmaktadır. Ancak komşulukta ortak yaşam tarzı ya da asgari müşterekte buluşabilme duygusunun oluşması uzun süre vakit harcamayı gerektirmemektedir. Daha önce de belirtildiği gibi selamlaşma biçimi bile bu duygunun açığa çıkması için yeterlidir. G6K, tam da bu noktayla temas eden bir durumdan bahsetmektedir:

“-Ortak alanlarına ya da kendi özel alanlarına böyle Trabzon’daki genel olarak insanların her zaman çok saygı duymadığını yaşamaya başladım, hissetmeye başladım. Trafikte olsun, bankada olsun, kalabalık insan olan her yerde bazen rahatsızlık böyle duyuyorum genel olarak insanların

davranışlarından. Şaşırdığım nokta şu oldu ya da ben yaşadığım apartmanda çok eskiden beri diyorum ama mesela ıı yani eskisi gibi Beşirli’de oturduğumda şey yoktu, hani bir günaydın ya da işte asansörden inersiniz bir nezaket bir beyefendiden bir bayana çok onları göremiyor olmuştum Beşirli’de. Şaşırdığım nokta şu oldu bu sitede. İnsanlar ekstra kibar, ekstra nazik (gülerek). Eşimle aaa böyle var mıymış falan diye düşünüyoruz. ıı mesela asansöre biniyoruz, 2 saniyede ineceğiz aşağıya, hemen böyle çok hal hatır soruyorlar. Olabildiğince kibar, nezaketliler. ıı yani bu noktada biraz şaşırmıştım” (G6K, Avukat, 25).

G6K, iki buçuk aydır güvenli sitede ikamet etmektedir. Komşularıyla vakit geçirmek için çok fazla vakti olmasa da genel anlamda izlenim edinebileceği etkileşim süreçlerine girdiği görülmektedir. Site içerisinde nezaket kurallarının yaygınlığı sakinlerin birbirleriyle olumlu düşünceler geliştirmesine neden olmaktadır. Benzer şekilde G7K da komşularıyla çok yakın ilişkiler kurmasa da genelinin ortak noktalarda buluşulabilecek insanlar olduğunu belirtmektedir. Bu düşüncesinin sebebi sorulduğunda cevabı, eğitimin yanı sıra kültür seviyesinin de yüksek olması ve “aşırı kavgacı” kimsenin olmadığı şeklindedir. Katılımcının sosyo-kültür özellikleri bakımından komşularını kendine yakın hissettiği görülmektedir. Bunun yanı sıra karşılıklı nezaket kurallarının kişileri birbirine yakınlaştırabildiği hem mekâna aidiyeti hem de sosyal bağlanmayı güçlendirdiği söylenebilir. Buna karşılık doğrudan komşuluk ilişkisi içerisinde olmadığı halde yemek yeme, misafir ağırlama gibi gündelik faaliyetler de çekme/itme mekanizmasına argüman olarak katılabilmektedir:

“-Peki, hiç böyle yine site için konuşuyorum. Site içinde şaşırtan ne bileyim yani hani hiç beklemezdim hani... gibi...

-Oluyor tabii oluyor. Gençler işte başka şehirliler, kültürel farklılıklar oluyor.

-Var mı öyle sitede?

-Var var. Yani oluyor. Zaman zaman oluyor, dışardan gelip yerleşenler, tahmin etmediğin şekillerde ilişkilerde gelip yerleşenler. Oluyor yani bunlar. Herkes mutlaka düzgün olacak diye bir şey yok. Yani mesela başka şehirliler bizim orada G...’liler falan vardı...Yoklar şu an. Ama onların mesela kültürel yapıları bizden farklıydı.

-Ne gibi mesela?

-Ya onlar işte yemekleri farklı, işte koloni halinde yaşıyorlar, grup halinde misafirler geliyorlar. Ne bileyim. Değişik yani. Bizim gibi değil. Farklılar. Kapılarında bir şeyler pişiriyorlar, kokutuyorlar (gülerek) ne bileyim değişikler yani. Farklı, yemekleri farklı...

-Ama yani şey olarak da baktığımızda aslında sosyo-ekonomik olarak da aslında sonuçta...

-Yani onlar kendi ailelerinde yaşıyorlar. Diğerleriyle zaten oturup kalkmıyorlar. Öyle çok beğenilerine göre çıkmıyor çıkılmıyor yani. Onların kendi grupları kendilerine yetiyor. Öyle çok açılmıyorlar. Onlar da zaten çok gerek görmüyorlar bana göre. İnsanların ıı ortak bir şeyler paylaşması için ortak bir şeyler olması lazım” (G24K, Öğretmen, 50).

VTGS’de ikamet eden G24K, komşularının site içi yaşam tarzının kendisine uygun olmadığını belirtmektedir. Komşuluk ilişki içerisinde bulunulabilmesi için ortak noktalar olması gerektiğini belirtmektedir. Kültürel aidiyet bu noktada ayrışma sebebi olarak belirginleşmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi bahçeli siteler, yemek yeme ya da misafir ağırlama gibi ev içi özel alana ait faaliyetlerin ortak alanlara taşınabildiği alanlardır. Dolayısıyla bu faaliyetlerin gerçekleştirilme biçimi gözlemlenebilir durumdadır. Katılımcının “*koloni halinde yaşıyorlar*” ifadesinin hem hane nüfusunun fazlalığını hem de kalabalık misafir gruplarını işaret ettiği düşünülmektedir. Ayata (2012: 51)’nin uydu kent site yaşamının çekirdek aile odağının güvenli site yaşamı için de geçerli olduğu düşünüldüğünde; her iki durumun da ideal ev ve aile tanımına aykırı bulunduğu söylenebilir. Dolayısıyla katılımcı tarafından tasvir edilen bu durum güvenli site yaşamı içerisinde farklılaşmaya ve ayrışmaya yol açmaktadır.

Güvenli sitelerde komşular arası çekme/itme mekanizmasına dahil olan bir diğer ilişki biçimi toprak sahipleri ve diğer site sakinleri arasındadır. Mülk karşılığında müteahhit firmalara arazi temini oldukça sık kullanılan bir yöntemdir. Hem ATGS’lerde hem de VTGS’lerde toprak sahipleri site sakini olarak yer alabilmektedir. Birçok katılımcı tarafından bu durum sitede ayrışma/farklılaşma sebebi olarak görülmektedir:

“- Yok çok farklılık gösteriyor. Orası öyle bak başka siteler için az çok bildiğim için yani her sitede hemen hemen tanıdığım insanlar var benim oturduğum sitede çok farklı yapıda insanlar var. Çünkü buralarda toprak sahibi olan çok insan var toprak sahibi demek burada bu yerleşkede daha önce köyü olan insanlar demek ve o insanların yerleri alınıp yerine ev yapıldı verildi. Ha... villa verildi. Baktığınız zaman bir villa ama kim yaşar villada eski şeyleri... Çok zenginler, atıyorum mevki olarak iyi bir yerdeler, kirası veriliyordur bilmem nedir o tarzda insanlar ama benim oturduğum sitede mal sahiplerinin çok fazla evi var onlar orayı yine eski köyleriymiş gibi kullanmak istediler. Bahçelerine bir şeyler ekmek istediler tabi bunlar biraz sıkıntı yarattı çünkü yanında atıyorum bir profesör oturuyor kendisi hala şey... Ha bu kınamak şey görmek değil ama sizin sorduğunuz soruya şey yaparsak ona göre... Onlar yine o yaşantılarını devam ettirdiler aslında bir nevi işte fındıkları oldu fındıklarını serdiler kuruttular, tarımla da uğraştılar yani. Ama çok farklılık gösteren bir site orası yani mimarı var doktoru var avukatı var... ama yanına bir bakıyorsunuz bir evde farklılık gösteren şeyler de var yani herkes aynı değil. Eğer öyle düşünürsek herkesin belli bir muhite bir... atıyorum ne diyeyim bir Cumhuriyet balosu olsa misal valiliğin düzenlediği bir baloda oradan iki kişi gider ama hep aynı değil herkes yani. Anlatabiliyor muyum?” (G14K, Çalışmıyor, 37).

Katılımcı dokuz yıldır VTGS’de ikamet etmektedir. Komşularından bahsederken özellikle mesleklerini belirtmesi dikkat çekicidir. Doktor, avukat ya da akademisyenliğin toplumsal statüsü site yaşamına uygunluğun kriteri olarak sunulmaktadır. Bu noktada davranışsal bir gerekçelendirmeye başvurulmamaktadır. Toprak sahipleri ise siteyi kullanma biçimiyle davranışsal bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Örneğin, toprak sahibi bir sakinin bahçesine fasulye diktiğini ve peyzajı bozduğu gerekçesiyle diğer site sakinleriyle aralarında tartışma çıktığını belirtmektedir. Sakinlerin, bahçenin tarımsal üretim alanı gibi kullanılmasını site yaşamıyla uyumlu bulmadıkları ortadadır. Bunun yanı sıra “*cumhuriyet balosu*”örneği de dikkat çekicidir. Yakın tarihten hareket ederek cumhuriyet balolarının kır/kent ayrımını temsil ettiği söylenebilir. Bu tarz davetli kutlamalar; “kentli”, “modern” ve “elit” bir çevre ve yaşam tarzına hitap etmektedir. Dolayısıyla sitenin sosyo-kültürel profilini tanımlamak için kullanılan bu benzetmeyle sakinlerin genel anlamda “kentli” olarak değerlendirilemeyeceği ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bir başka sitede ikamet eden G13K da benzer şekilde toprak sahibi sakinlerin ekonomik gelir seviyeleri elverse de site yaşam tarzıyla uyumlu olmadıklarını belirtmektedir. Ortak noktaları bulunmaması sebebiyle komşuluk ilişkileri içerisinde olmadığını da eklemektedir. Bunu ifade ederken bireysel değil çoğul bir dil kullandığı gözlemlenmiştir. Bu durum kendisine sorulduğunda site içerisinde kendi arkadaş grubunun “diğer grup” şeklinde tanımladığı sakinlerle görüşmediğini ve herhangi bir iletişimleri bulunmadığını belirtmiştir. Bunun tepkisel bir durum olduğu sezilse de katılımcı, somut bir problem yaşanmadığını yalnızca ortak hiçbir bağları olmadığını ifade etmiştir.

Güvenlikli sitelerde yaşam tarzı önemli bir bütünleşme/ayrışma unsuru olarak değerlendirilebilir. Özellikle ortak alanların varlığı ve çeşitliliği de hesaba katıldığında yaşam tarzının komşuluk ilişkilerini derinlemesine etkilediği görülmektedir. Yaşam tarzı anlamında uyum site içi davranışlarla kendini göstermektedir. Bu davranışlar havuz kullanımından kişiler arası ilişkilerde nezaket kurallarına kadar geniş bir yelpazede toplanmaktadır. Site yaşamında bu davranış biçimlerindeki bütünleşme komşuluk ilişkilerini birbirine çekerken; farklılaşma ise itme ile sonuçlanmaktadır.

4.2.2.2.Toplu Yaşam Yönetimi: Komşular Arası Anlaşmazlıklar ve Çözüm Stratejileri

Güvenlikli sitelerin belirgin özelliklerinden biri de toplu yaşam yönetiminin geleneksel konut biçimlerine oranla daha kapsayıcı olmasıdır. Kalabalık nüfusları bünyesinde barındırmanın yanı sıra sakinlerine sunduğu sosyal imkânlar da yönetimin belirli kurallara bağlanmasını gerekli kılmaktadır. Örneğin havuz kullanımında dikkat edilmesi gereken hijyen kuralları yazılıdır ve herkesin görebileceği şekilde ortak alanlarda beyan edilmektedir. Bir başka örnek konutların kiralama ya da satışıyla ilgilidir. Özellikle Arap turistlerin tercih ettiği bir bölge olması itibarıyla mülkün yabancılara temininin bazı sitelerde prensip anlaşmasına bağlı olarak yasaklandığı bilinmektedir.

Yazılı kurallar site yaşamının çok küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bunun dışında gelişen kurallar yazısız, konut haklarını ihlal etmeden toplu yaşamı kolaylaştıran ve ortak faydayı gözeten kurallardır. Bu kuralların tümünün site sakinleri için ortak davranış geliştirmeyi amaçladığı söylenebilmektedir. Ancak toplu yaşamın olduğu her yerde olduğu gibi kişisel-toplu yaşam çıkarlarının birbirinin önüne geçtiği ya da yaşam tarzlarının çatıştığı durumlarda anlaşmazlıklar da yaşanabilmektedir. Bu anlaşmazlıkların içeriği, tarafların karşılaşma biçimi ya da çözüm stratejileri de komşuluk ilişkileriyle birlikte düşünülmelidir. Roitman (2010: 32)'ın da bahsettiği gibi bu toplu sorumluluk alanları komşuluk rejimine dahildir. Dolayısıyla onu kavrayabilmek için ortaya çıkan anlaşmazlıkların içeriği, tarafların karşılaşma biçimi ve çözüm stratejileri de birer ipucu olarak değerlendirilmelidir.

Güvenlikli sitelerde yaşanan anlaşmazlıklar daha çok ortak alanların kullanımıyla ilgilidir. Havuz, bahçe ya da spor salonu gibi toplu kullanımın gerçekleştiği alanlarda kurallar net bir şekilde belirlenmiştir.

“-Yani şimdi şöyle; ilk defa böyle bir ortama gelenler var. Yani site yaşamını bilmeyenler var. Onlar da göre göre, kurallara uya, kural koymuş her şeyin burada bir kuralı var. Havuzun kuralı var, işte mangal evinin kuralı var, çocuk odasının... Kurallara uyduktan sonra sıkıntı yok. Yani bilmeyen adam da kurallara uyarak alışıyor buna yani. Kural olmasa burası çok kalabalık yani. Burada kargaşa çıkar...Ya şimdi adam geliyor

mesela havuzda yazmış orada mesela havuzda var kullanma şeyi. Adam almış, yiyecek getirmek yasak. Adam yemek getiriyor. Orada yiyor. Uyarıyorlar. Görevlisi var. Bir defa uyardıktan sonra daha getirmiyor yani. Şimdi adam getirmiş mesela şey sanki tatil köyünde yatıyormuş gibi, şey sabahın köründe şey yapmış şezlonga havlu atmış. Yani yer kapıyormuş gibi. Yani bu şey değil da herkes faydalanacak bundan. Bunları yazdık şey yaptık. İşte havuza girerken duş alınması, bone takılması, bazı kurallar var. Adam bilmediği için uymuyor. Bir kere uyarıyorsun, uyuyor. Çoğunluk uyduğu için o da uymak zorunda kalıyor tabii” (G11E, Kuyumcu, 48).

Katılımcının ifadesinden anlaşıldığı kadarıyla ihlaller genellikle kuralların yeterince bilinmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumda sakinler kuralları birbirilerine hatırlatmakta sakınca görmemektedir. Bu, kuralların çoğu sakinler tarafından benimsendiğini göstermektedir. Kurallar dahilinde oluşturulmaya çalışılan belirli davranış biçimlerinin site yaşamını konforlu kılacağı düşünülmektedir. Bu anlamda site sakinlerinin çoğunun site yaşamına uygun davrandığı anlaşılmaktadır. Genel anlamda kurallara riayetin, ihlallerin tekrar etme olasılığını da azalttığı düşünülmektedir.

G6E de bahçe katında ikamet ettiklerini ve kendilerinin bahçe kullanımının komşularını rahatsız ettiğini belirtmiştir. Site sakinlerinden bazıları bahçenin ortak alana dahil olduğunu belirterek müstakil kullanılmasına itiraz etmiştir. G6E, komşularının imar yasasına göre haklı olduğunu ancak site özelinde durumun değişiklik gösterdiğini dile getirmektedir. Kendi sitelerinde katların açıldığı bahçelerin kullanımının tapuya işlendiğini, bu nedenle kullanım hakkının kendisine ait olduğunu ifade ettikten sonra herhangi bir problem yaşamadığını da eklemektedir. Komşular arası anlaşmazlığa neden olabilecek bir durumun yasal olarak netleştirilmesi toplu yaşam yönetiminin profesyonelliğini ortaya koymaktadır.

Site içerisinde yaşanan anlaşmazlıkların bir başka boyutu da sakinlerin site imkânlarından eşit ve konforlu bir şekilde faydalanma hakkının ihlalidir. G4E, site ilk kurulduğunda otopark kullanımıyla ilgili böyle bir sorun yaşadıklarından söz etmektedir. Aktarılanlara göre, hanelerin birden fazla araca sahip olması durumunda otopark yetersiz kalmakta ve bazı haneler bu imkândan hiçbir şekilde yararlanamamaktadır. Katılımcı, profesyonel yönetimin görevde olduğu bu dönemde yaşanan ve aşılamayan sıkıntının site içinden bir yönetim kurulmasıyla çözüme kavuştuğunu ifade etmektedir. Her haneden yalnızca bir araç otopark elektronik

sistemine tanımlanarak herkesin bu imkândan eşit şekilde faydalanması sağlanmıştır. Havuz kullanımı için de benzer bir düzenleme söz konusudur. Havuz yalnızca site sakinleri ve onların misafirlerinin kullanımına açıktır. Ancak bu aynı zamanda bir kalabalığa da neden olmaktadır. Dolayısıyla havuzu kullanmak isteyen site sakinlerinin mağdur edilmemesi adına bir düzenleme getirilmiştir. G10E'nin aktardığına göre; havuzu kullanacak olan misafir kişi sayısı kadar ev sahibinin aynı anda havuzu kullanmaması istenmiştir. G10E, bu düzenlemeye uyulup uyulmadığını tam olarak bilemese de misafir kullanımından kaynaklı herhangi bir problemle karşılaşmadıklarını belirtmektedir. Dolayısıyla güvenli sitelerin toplu yaşam kuralları esnetilebilmekte, yeni durumlar ve ihtiyaçlara adapte edilebilmektedir. Şüphesiz bu durum site sakinleri arasındaki güçlü iletişim ve uyum şeklinde de yorumlanabilir.

Komşular arası anlaşmazlıkların bir kısmı ise kişisel yaşamın toplu yaşam kurallarıyla çatışması durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu durumlar, peyzaj düzenlemelerini bozan bahçe kullanımları ya da hayvan bakımı konusunda yaşanmaktadır:

“...Ve insanlar işte bir moda şeklinde oluyor biliyorsunuz. İşte köpek bakalım. Çocuklar köpek istiyor, kedi istiyor. Şu oluyor, bu oluyor falan... Kedi, köpek ıııı canlı onlar da. Onların da bazı ihtiyaçları var gidermek gerektiğini düşünüyorum. E tabi komşuları rahatsız etmemek koşuluyla. Köpeğiniz devamlı havlıyorsa, işte ıı gelip geçene sürekli saldırıyorsa bu tip durumlarda daha dikkatli olmak zorundasınız. Gerekli önlemleri almak zorundasınız ne bileyim bahçenizin etrafını çevirmek zorundasınız. Bazı sıkıntılarla karşılaştık ıı saldırgan birkaç tane köpek besleyen komşumuz vardı. Bunlarla bazı sıkıntılar yaşadık işin açıkçası...Ama daha sonra genelde hepsi belli bir düzeyin üzerinde insanlar olduğu için, yani hani böyle zarar verici ıı işte veyahut tehdit edici boyutlara gelmedi. Yani karşılıklı medeni ölçüler içerisinde kalma işte gerekirse dava açma şeklinde olan birtakım olaylar oldu... Ama biz işin içine girdikten sonra biraz daha hukukçu gözüyle yönlendirme yaptığımız için, site kurallarını ona göre düzenlediğimiz için başlangıçta biraz direnişle karşılaştıysak da gerekli önlemleri aldık. Yani insanın canlıları siteden atmadık ama komşunun bahçesinin etrafını telle çevirmesini sağladık. ıı tabi çok saldırgan olan şeyleri de ıı işin açıkçası ıı uzaklaştırmak zorunda kaldığımız oldu. Sitede yani köpekler hariç tavuk bakan oldu. ıı ona kızan komşusu gitti örnek vereyim ama tabi bu anlattığım kiracı o tavuk baktığı için o da rahatsız olduğu için bu sefer o da horoz aldı (gülüyor). Sabahları birbirlerine karşılıklı başladılar ötüşmeye(gülüyor) e tabi bunu duyan insanlar bundan rahatsız oldu. Bu tip problemler bizden direkt olarak yaşanmasa da komşular arasında bizi de rahatsız eden şekilde birtakım şeyler oldu...”(G7E, Avukat, 50).

Site içerisinde hayvan bakımı zaman zaman bahçelerin mahremiyet sınırlarının aşıldığı, ortak alanların kirletildiği ya da hayvan seslerinin rahatsızlık verdiği gerekçesiyle

komşular arasında anlaşmazlıklara sebep olabilmektedir. Böylesi durumlar genellikle site yönetimlerinin aracı olduğu uzlaşmalarla sonuçlanmaktadır. Uzlaşmaya varılamayan durumlarda ise kimi zaman benzer davranış biçimleriyle karşılık verilmekte kimi zaman da anlaşmazlıklar yargıya intikal edebilmektedir. Başka bir sitede ikamet eden G14K da geçmiş yıllarda komşularının köpek bakımı nedeniyle anlaşmazlık yaşadığını, sorunun çözüme kavuşturulmadığını ve her iki komşunun da birbirini dava ettiğini belirtmektedir. Ancak dava sonuçlanmadan taraflardan birinin siteden taşındığını da eklemektedir.

Sitede komşular arası anlaşmazlıklara sebep olan diğer bir problem ise mahremiyet alanlarının ihlalidir. Söz konusu bahçe olduğunda VTGS’lerde daha çok karşılaşılan anlaşmazlıkların odağı, sınırların aşılmasıdır:

“...Mesela diyelim ki bizim sitemizde ya arkadan yan siteye bitişigiz mesela O...’a. İı onlar mesela telleri kesmeye çalıştılar. Aradaki tellere bir şey oldu birisinin. Benim yan komşum da kesemezsin edemezsin bağrışma oldu falan. Sonra bir gün durdu sonra bir gün yine yan site yan evdeki o da çok sakini kaliteli bir arkadaşımızdır. Bir baktım ses var. Ne oluyor? Bir baktım benim taraftaki şeyi kesiyor. Benim o arkası hep böyle yasemin kaynıyor özel. Şimdi ben onu gördüm kesemezsiniz dedim. Müdahale ettim. Ben müdahale edince durduruldu o... Daha sonra ama insanlar birbirine giriyordu benim eşim gitti onların başkanıyla konuştu, ara bulmaya çalıştı. Biz böyle gidiyoruz. Ama onun haricinde bağrışmalar olan oldu. Yine mesela yan komşum yine çok sevdiğim arka komşumla birbirine girdi. Ben işte bir şekilde arayı buldurmaya çalıştım ama bulamadılar. Adam en sonunda yan siteyi terk etti gitti yani... Mesela yine bir iki hafta önce ben ara vermiştim onlarla şeye küsmüşler. E giriyorlar, sen benim bahçemden geçtin o beni yolundan geçtinler oluyor.

-Öyle mi?

-O alt hatta oluyor. Ya şimdi kadın aslında haklı tabi. Yani düşününce bahçesinden geçilen haklı. Ama diğer şimdi geçiyor adam oturuyor. Ne olursa olsun rahat oturuyor. E komşusu, gelen, giden tanıdığı yanından bahçeden geçiyor. Yol onun buradan geçiyor. Uzun ona göre. E sen de öyle seçmişsin denizi göreyim diye. Bunu şey yapacak o bir türlü düzelmedi yani. Aralarında hala öyle bir problem var. Buralarda yaşarken tabi olmuyor değil. Oluyor. Buralarda şöyle diyeyim. İlk iki yıl çok sıkı dostluklar oluyor. Ondan sonra iş düşmeye başlıyor. Çünkü toplu yaşamayı çok bilen insanlar değiliz”(G12K, Emekli Hava Trafik Kontrolörü, 46).

Katılımcının ifadesinden de anlaşıldığı üzere bahçe bitkilerinin müstakil alana sarkmasından komşuların bahçeyi yol olarak kullanmasına kadar çeşitli konular komşular arası anlaşmazlıklara sebep olabilmektedir. VTGS’lerde bahçelerin kullanımı

kişilere özel olsa da toplu yaşam sebebiyle tam anlamıyla mahrem bir alandan bahsedilememektedir. Ancak kullanım esnasında yarı özel alan işlevi taşıdığını söylemek de mümkündür. Dolayısıyla belirsizlikten kaynaklı bu gibi durumlar sınır ihlali olarak algılanabilmektedir. Anlaşmazlık yaşayan sakinlerin genel olarak yakın ilişkilere sahip olduğu ve katılımcının da zaman zaman arabuluculuk rolü üstlendiği anlaşılmaktadır. Diğer örneklerle oranla komşularıyla daha eskiye dayanan ilişkilere sahip olduğunu belirten G12K'nın bu işlevi yüz yüze ilişki biçiminin uzantısı olarak değerlendirilebilir.

Güvenlikli sitelerde komşuluk ilişkilerinin inşa edildiği mekânlar olarak, sosyalleşme imkânı yaratan ortak alanlar anlaşmazlıklara da konu olabilmektedir. Geleneksel apartman konutlarına oranla bu sitelerde daha çok hissedilen topluluk yaşamının, çözümsüz kaldığı durumlarda var olan anlaşmazlıkların da daha çok hissedilmesine neden olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple Low (2008: 95)'un da belirttiği gibi güvenlikli siteler, karşılıklı hak ve sorumlulukların özel yönetim organları tarafından yürütüldüğü topluluklar olarak yapılanma eğilimindedir.

4.2.2.3.Ortak Fayda/Tepki Geliştirme: “Bir Kıvılcım Yeter Ayaklanmaya!”

Güvenlikli site sakinleri en temel anlamıyla sınırlandırılmış mekâna bağlı, bir arada yaşayan gruplar olarak topluluk özelliği göstermektedir. Topluluk birlikte hareket edebilme, ortak davranış ve refleks geliştirebilme yeteneğidir. Bu birliktelik ekonomik, kültürel ya da ideolojik amaçlar yaratarak üyelerini bu amaçlar etrafında birleştirmektedir:

“-O söylediğiniz eski dönemde de tatil beldesi ve esas oranın yerlisi daha yukarılara köylerde konuşlanan insanlarıyla, o dediğiniz münasebet hiç olmadı. Bu hiçbir yerde olmadı. Bu Ege’de de olmadı, Akdeniz’de de olmadı. Oralara gidenler kendilerine ait topluluklar oluşturdular. Bu, kültür açısından, görgü, bilgi açısından yani totalini düşünürsen, sosyal doku açısından... Yani şehirleşmiş onun için o, şeyler ıı korunmalı üniteler bunlar daha iyi eskiye nispetle iyi değil ama yozlaşmaya göre daha az yozlaşmış. Çünkü birbirini daha tanıyanlar, birbirini sıkıntıları göğüslemek için zaman zaman bir araya geliyorlar. Başka şeyler için de bir araya geliyorlar. İşte efendim çocuklarının doğum günüdür, yaş günüdür, kendilerinin yaş günüdür, kendi aralarında toplantılar yapıyorlar. Bunları da ıı bir nevi o uzaklaşmayı yumuşatıyor. Onun için onların belki bir avantajı git gide yani git gide onlar da belki daha iyi olmayacak ama

yoğun yapılaşma olan yerlere göre daha sade bir yaşam, daha gürültü patırtıdan uzak bir yaşam, daha birbirlerinin derdiyle hemhal olan yerler...” (G2E, Emekli Eczacı, 80).

G2E, bölgenin ilk güvenli sitesinin sakinleri arasındadır. Katılımcı, geldiği noktada kentleşmenin komşuluk ilişkilerini değiştirdiğini, yozlaştırdığını düşünmektedir. Ancak güvenli sitelerin bu yozlaşmadan görece daha az etkilendiğini de eklemektedir. Kaşüstü'nün yerlileri ile otuz yıl önce de aralarında bir ilişkinin olmadığını, ancak hem site içinde hem de siteler bölgesinde yakalanan bütünleşme ve komşuluk duygularının bugün de devam ettiğini belirtmektedir. Katılımcı bunu, sosyo-kültürel anlamdaki ortaklığa bağlamaktadır. Bahsedilen bu ortaklık dayanışma, yardımlaşma gibi komşuluğun daha geleneksel biçimlerini de içeriyor görünmektedir. Birlikte hareket etme ve aynı amaç etrafında birleşme özelliğinin site sakinleri arasında görüldüğü söylenebilmektedir.

Güvenlikli siteler bölgesinde yapılan alan araştırması esnasında katılımcıların kullandıkları dil, bu alanlarda topluluk duygusunun kanıtı olarak yorumlanabilir. Katılımcılar site yaşamından bahsederken yalnızca kendi siteleri için değil zaman zaman güvenli siteler bölgesini de kapsayacak şekilde “burası”, “aşağısı”, “yukarıdakiler”, “biz” gibi ifadeler kullanmaktadırlar. Daha önce de bahsedildiği gibi Kaşüstü'nün dağ eteklerine yerleşmiş olan yerli nüfusu da güvenli siteler bölgesi için “yukarıdakiler” ifadesini kullanmaktadır. Blandy ve Lister (2005: 300)'in İngiltere'de güvenli site yaşamına dair yaptıkları çalışmayla benzer biçimde “biz” ve “onlar” ayrımı topluluk duygusunun işareti olarak yorumlanabilmektedir.

Güvenlikli siteler özelinde ortak fayda geliştirme olarak adlandırılacak sonuçlarından biri, kentsel alt yapı ve hizmetlerde sorumluluk almaktır.

“...Bizim sitede dışında yolda sıfır bir asfalt. Buradan hızlı araçların geçmesi. O araçların içinde neyin ne olduğunun bilinmemesi. Otomatikman da bu bir tedirginliktir. Bisikletli çocuğumuz çıkar. Yaya çocuğumuz çıkar. Çocuğumuz elden annesinin elinden çıkar...Mesela bunun için bir çalışma başlattık. Kesinlikle sitenin dışına hız engelleyici. Bugün Yomra Belediyesi'ne başvurduk. Sonucu bekliyoruz. Ha onlar yaptı yaptı. Yapmadı biz yapacağız. Bu hız engelleyici ile beraber ıı kötü amacı olan araçlar da bile orada otomatikman yavaşlayacaktır. Ya da farklı manevralar yapmak isteyenler yapamayacaktır...” (G4E, Serbest Meslek, 44).

Sitelerin içinde yapılan düzenlemelerin yanı sıra dışında da benzer girişimlerde bulunmaktadır. Site dışında da olsa yoğun ve kontrolsüz trafik akışı sakinler tarafından güvenlik sorunu olarak algılanmaktadır. Bunun çözümü için ortak bir karar alındığı ve uygulanması için gerekli işlemlerin başlatıldığı anlaşılmaktadır. Buraya kadar topluluğun yerel yönetim için baskı aracı işlevi gördüğü söylenebilir. Ancak katılımcının gerekli önlem alınmadığı takdirde işi kendilerinin üstleneceğini belirtmesi güvenli sitelere özgü bahsedilen özel girişim örneğidir. Bu durum, yalnızca güvenli sitelerin ekonomik gelir seviyesiyle açıklanamaz. Konu edilen durum, site sakinlerinin ortak kanısıyla tespit edilmiş görünmektedir. İkinci aşamada da sakinlerin ortak faydayı gözeterek çözüm için gönüllü oldukları anlaşılmaktadır.

Güvenli site yaşamında birlikte hareket eden bir organizma olarak site sakinlerinin belirli durumlarda tepki geliştirdikleri gözlemlenmektedir. Katılımcıların verdiği örneklerde, söz konusu durumların genellikle ahlaki vurguyla öne çıktığı anlaşılmaktadır. Sakinlerin ahlaki algısı ya da tutumu doğrudan bir soruyla açılmasa da topluluk refleksiyle sonuçlanan davranışlardan bir yorumlama yapılabileceği düşünülmektedir. Bu refleks davranışlar sözlü uyarı, imza toplama ya da yargı yoluyla baskı oluşturmak olarak tanımlanabilir:

“-Yasalarımız farklı, Araplarla geleneklerimiz farklı. Biliyorsunuz onlar şeriatla yönetildikleri için 4 tane eşleri söz konusu olabiliyor. İı bazı açıkçası yemek yemeleri farklı, günlük yaşayışları farklı. O yüzden özellikle yakın komşularımızın şikayetleri üzerine ıı hukukça hukuk diliyle ifade etmek gerekirse bazı hayasızca hareketlerle karşılaştıkları için şikayetçi oldular yönetime. Biz de gerekli önlemleri, uyarıları yaptık. İı işte valilik nezdinde, ıı vergi dairesi vergi ...da bir problem ayrıca işte. Yani caydırıcı olması açısından. Sonuçta adam orayı kir alıyor günlük, paraları alıyor ama vergisini ödemiyor falan ama sonuçta bu şekilde kullanımını engellemek adına biz bu şikâyetle bulduk, vergi anlamında. Başarılı da olduk.

-Peki az önce bir tabir kullandınız ya 'hayasızca' diye... Ne gibi örnek verebilir misiniz?

-Ya işte özellikle yazın ıı Araplar'dan hiç beklenmeyecek hareketler olduğunu gördük. İşte ıı tabi ki evlidir ne yapar yapar evin içerisinde ama balkonda orada burada...İşte yani ıı işte ıı tabiri caiz görürseniz sevişmek şeklinde birtakım cinsel içerikli hareketler söz konusu olduğu için yakın komşular baya sıkıntı duyduğu için şikâyetle bulundular. Biz de gerekeni yaptık...”(G7E, Avukat, 50).

Katılımcı VTGS’de ikamet etmektedir. Diğerlerinin aksine bu sitede, sakinlerin itirazlarına rağmen Arap turiste gündelik kiralama yapılmaktadır. Katılımcı bu konuda ev sahiplerine uyarı yapıldığını ancak uyarılarının dikkate alınmadığını belirtmektedir. Katılımcının ifadelerinden anlaşıldığı üzere bahsedilen davranış biçimleri site sakinleri tarafından yaygın ahlaki değerlerin dışında tanımlanmaktadır. Ancak burada yalnızca davranış biçimlerinin belirleyici olmadığı düşünülmektedir. Katılımcının söz konusu kültürde vurguladığı farklılıkların temelinde sistematik ayrımcılığın yattığı düşünülmektedir. Çalışma boyunca Arap turistlerin mülk edinemediği sitelerde dahi benzer tepki ve yorumlarla karşılaşılmıştır. Dolayısıyla bu örnek özelinde site yaşamına dair belirgin bir davranış biçiminden bahsedilebilse de genel olarak Arap kültürüne karşı bir önyargı ve damgalama sürecinin etkisi de göz ardı edilmemelidir. Yemek yeme davranışı ya da temizlik alışkanlıkları gibi kültürel kimliğe atfedilen pratikler sebebiyle Arap turistler site yaşam tarzıyla uyumsuz bulunmaktadır. Bunun yanı sıra orta sınıfın genel geçer ahlak tutumuna yönelik ihlaller de topluluk refleksini açığa çıkartmaktadır. Katılımcının “*hayasızca*” şeklinde tanımladığı cinsel nitelikli davranışların içeriği tam olarak bilinemesi de site sakinleri tarafından ahlaki değerlerin dışında konumlandırıldığı anlaşılmaktadır. İlk aşamada bu rahatsızlıkları dile getirdiklerini, mülk sahiplerine gerekli uyarıları yaptıklarını ancak mülk sahiplerinin maddi kaygıları nedeniyle sonuç alamadıklarını belirten katılımcı, ikinci aşamada ise hukuksal girişimlerde bulduklarını ifade etmektedir. Profesyonel mesleği avukatlık olan ve aynı zamanda yönetimde yer alan G7E girişimiyle sitenin yasal yollara başvurduğu görülmektedir. Bu anlamda site sakinlerinin site yaşamını koruma adına haklarını kullanmaktan çekinmediği görülmektedir. Bu girişim “ahlaki duyarlılık”tan hareketlenen bir yaşam alanı savunması olarak nitelendirilebilir.

Tepki geliştirme olarak adlandırılacak bir diğer örnek G6E tarafından aktarılmaktadır. Apartman tarzı güvenli bir sitede ikamet eden G6E, yabancı uyruklu, profesyonel bir futbolcu komşusu ile yaşadığı problemi anlatmaktadır:

“-Benim üst katımda o Kolombiyalı futbolcu oturuyor. Ben 11 akşama kadar onun yukarda danslarını, sambalarını dinliyorum alt katta. Karısı 15cm yüksek topuk ayakkabılar evin içerisinde dans ediyor paldır küldür paldır küldür. Koltuklardan atlamalar bu nasıl bir fantezi bilmiyorum yani. Yani bir de bu Durica falan da geliyorlar bütün ailece parti. Tam bir parti. Bir gece sabah zaten polis çağırdılar siteye. Polis kapıları yumrukladı.
-O kadar?

-Tabi tabi. Yani içkinin dışında başka bir şey de almışlar mıydı Allah bilir... Düşünüyorum bir Arap turist gelse, bir Suudi vatandaşı gelse oraya çoluğu çocuğu, karısı, kendisi. Castillo'dan daha fazla bana ne zarar verebilir diye düşünüyorum yani bazen düşünmüyor değilim. Castillo yenilsin veya yensin sabaha kadar dans ediyor. Dangur dungur dangur dungur gidiyor, ev yıkılıyor. Bir sabah annemden kalan yüz yıllık saati tuttum duvarda düşünün düşmesin diye...
 -Peki, bunu hiç mal sahiplerine söylediniz mi?
 -Söyledim. Mal sahibi dedi ki hemen şikâyet atalım onları hemen dedi. Dilekçe vereceklerdi vermediler. Yani vazgeçtiler. Şimdilik bekliyoruz. Transfer olmasını bekliyoruz bakalım..."(G6E, Mimar/Akademisyen, 53).

Sakinlerin aile yaşantısının, güvenli site yaşam tarzı için önemli motivasyon kaynaklarından biri olduğundan daha önce bahsedilmiştir. Çekirdek aile türünün yaygın olduğu bu sitelerin özellikle çocuk yetiştirme pratikleri üzerinden idealize edildiği sahanın öne çıkan bulgularından biridir. Dolayısıyla ideal aile yaşantısını zaafa uğratacak herhangi bir durum, kabul gören yaşam tarzına yönelik tehdit olarak algılanmaktadır. Katılımcının, komşusunun yaşam tarzını bu bağlamda değerlendirdiği açıkça görülmektedir. Bahsedilen yaşam tarzında çevreye rahatsızlık veren eğlence biçimi vurgulanmaktadır. Bunun süreklilik içermesi, ev ve aile yaşamının konforunu bozan bir durum olarak algılanmaktadır. Buna ek olarak eğlence kültürüne dayalı yaşam tarzına kriminal durumların eşlik ettiği inancının izlerini görmek de mümkündür. “*İçkinin dışında başka bir şey de almışlar mıydı Allah bilir*” şeklindeki ifade, madde kullanımını ima etmektedir. Katılımcı, yan sitede de benzer bir durumla karşılaştığından bahsetmektedir. Yine bir futbolcunun eşinin sitede üstsüz havuza girdiği, balkona çıkıp çamaşır astığının söylendiği ve site sakinlerinin bu durumdan şikayetçi olduğunu ifade etmektedir. Kişinin profesyonel futbolcu olmasının da bu düşünceyi pekiştirdiği düşünülebilir. Medyada zaman zaman “futbolcu” imajını oluşturan haber ve yorumların yaşam tarzına dair içerdiği ipuçları ideal aile yaşantısını yansıtmayabilmektedir. Bu, Arap turistlerle ilgili yaptığı karşılaştırmadan da anlaşılabilir. “...çoluğu çocuğu, karısı, kendisi...” şeklinde Arap turistlerle ilgili çizilen tablo geleneksel/çekirdek aile profilini yansıtmaktadır. Elbette burada asıl karşılaştırılan şey görece daha “içe dönük”, “muhafazakâr” yaşam tarzıdır. Katılımcı, tüm sitenin bu durumdan şikayetçi olduğunu, ev sahiplerine durumun bildirildiğini belirtmektedir. Ev sahibinin futbol kulübüyle yakın ilişkileri aracılığıyla “*bak burada öyle her an her gürültüyü yapamazsınız*” şeklinde uyarıldığı eklenmektedir. Yapılan

görüşmede G6E'nin dairesinin ve başka birçok daire sahibinin sitede sürekli olarak ikamet etmediği bildirilmiştir. Buna rağmen yüz yüze ilişkilerin de varlığıyla site yaşam tarzının korunmaya ve huzurun sağlanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Site sakinlerinin tepki geliştirme refleksine bir başka örnek, GG1 kodlu grup görüşmesi aracılığıyla aktarılmaktadır. Sakinlerin tepkisiyle sonuçlanan olay, herkes tarafından gözlemlenen bir durum olmasa da; dile getirilmesinin tepkinin açığa çıkması için yeterli olduğu görülmektedir:

“S1-Yani mesela küçük bir böyle bir kıvılcım, bir söylenti olsa hemen hepimiz ayaklanırsınız. Arkasında ne var araştırılır. İııı....

-Oldu mu hiç öyle bir şey?

S1-Oldu. Oldu. Bir iki örneğimiz oldu öyle. Mesela bir kat sakini buradan ev almışlar. Ama anne baba burada yaşamıyor. Çocuklar da üniversite öğrencisi. İki erkek üniversite öğrencisi. Burada kalıyorlar. Apartman içinde hoş olmayan davranışlarını gören kat sakinlerimiz olmuş. Hemen mesela herkes bir şey oldu böyle.

-Ne oldu anlatabilir misiniz hoş olmayan derken?

S1-Yani ben kendim şey olarak görmedim ama öyle bir söylenti oldu. Ayak fetişisti olduğuna dair, ayakkabı kokladığına dair kapılarda

S1-Evet aynen.

-Bunu nasıl görmüşler?

S1-Çünkü buradaki şeyi fark ettiyseniz orta alandaki camlar binaların ortasındaki bronz camlar ışık yandığında ve bizde 24 saat elektrik kesintisi olsa da jeneratör zaten onlara ve asansöre bağlı. E atıyorum Seda'nın ben karşılıklı oturuyorum onunla. O apartmana girip çıksa ben kapımın önünden kendi kapımın önünden görüyorum. Haliyle o kişi de apartmanda böyle bir şey yaptığı için 11 fotosellerin orası ışıkları yandığı için karşıdaki binalardan görüldü. Üst kattan, alt kattan ışık yansımaları olmuş...

S2-Birkaç kişiye denk geldi

S1-Yani burada apartman içinde de gizli bir şey yapamazsın. Hemen görürsün yani” (GG1)

Bu olay sonrasında site yönetiminin aileyi arayarak iletişim kurduğu ve durumu aktardığı bilinmektedir. Ancak görüşmenin yapıldığı dönemde durumun sonucuyla ilgili herhangi bir şekilde bilgi sahibi olunamamıştır. Site yaşamında kat sahibi olsa bile site içi düzeni bozabilecek, ideal aile ve ev yaşamını tehdit edebileceği düşüncesine yol açan davranışlar karşısında sakinlerin sessiz ya da tepkisiz kalmadığı aksine, söz konusu olaylara müdahale ettikleri söylenebilir.

4.2.3. Güvenli Çevre Komşuluğunun Bileşenleri

Güvenli çevre ya da güvenli alan vurgusu, 1980’li yıllarda sıklıkla tartışılan suç korkusu olgusuyla yakından ilişkilidir. Suç önleme yaklaşımlarında da önemi olduğu düşünülen güvenli alanın; iki özelliğinin söz konusu siteler nezdinde ortaya çıktığı söylenebilir. Bunlardan ilki, kontrol ve düzenin fiziksel boyutudur. Bu özelliğiyle güvenli sitelere dördüncü bölümün ilk kısmında yer vermiştir. Güvenli alan prensibinin ikinci ve burada ortaya konulmaya çalışılacak kısmı ise kontrol ve düzenin sosyal boyutudur. Komşuluk tam da bu noktada güvenli alan mantığının odağında yer almaktadır. Buradan hareketle bu bölümde komşuluğun, güvenli alan prensibine katkı yapan nitelikleri ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu amaçla oluşturulan soru cümleleri “Güvenlikli sitede ortaya çıkan komşuluk ilişkileri suç korkusuyla nasıl ilişkilendirilebilir? Güvenli çevre inşasında rol oynayan komşuluk özellikleri nelerdir?” şeklindedir.

4.2.3.1. Kültürel Benzeşme/Homojenite: “Bir Elin Parmakları”

Gündelik hayatın önemli bir bölümünde kendini site yaşamında konumlandıran sakinler için, bir arada buldukları komşuları güvenlik ağının bir parçasını oluşturmaktadır. Kültürel benzeşme/homojenite bu anlamda önemli bir ipucu olarak değerlendirilebilir. Çünkü kültürel benzeşme/homojenite yüz yüze ilişki biçiminden bağımsız bir görüş alanı sunmaktadır. Sakinler, birbirleriyle komşuluk ilişkisi kurmasa bile karşılaşma anlarında gösterdikleri davranış kalıpları bu benzeşmeyi açığa çıkarabilme kapasitesine sahiptir. Bir diğer nokta ise, söz konusu benzeşmenin komşuluk ilişkilerini harekete geçirme noktasında çekme kuvveti oluşturmaz. Bu sebeple kültürel benzeşme/homojenitenin iki yönlü bir işleyişe sahip olduğu söylenebilir. Bir taraftan asgari düzeyde güven ilişkisi sağlarken diğer taraftan bu ilişki sayesinde etkileşimi arttırabilmektedir.

Güvenlikli site yaşamı kültürel benzeşme/homojenite bağlamında değerlendirilirken alanın kendine has özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Metropol kentlerdeki örneklerine kıyasla daha küçük bir kent olma özelliği gösteren Trabzon’da kültürel benzeşme/homojenitenin de görece daha yoğun yaşandığı söylenebilir:

“...tabi ki şu andaki Türkiye ekonomi şartlarına göre elit bir, yani yapısı olarak, şey olarak, değer olarak olduğu için maddesel olarak doyumlu insanlar. Yani Türkiye bizim şartlarımıza göre gelirleri iyi olan insanlar. Ha bunlardan dolayı güven olayı değil. Belli bir kültüre ve yetişmişliğe sahip insanlar. Bu durumda sitede şu görüntüde 2 yılda gördüğüm, sohbet ettiğim, konuştuğum, merhabalaştığım baktığım zaman güvenilir insanlar olduğuna yüzde 90’ına eminim...Şöyle diyebiliriz, şöyle ki, çünkü çoğunluğu bu yörenin bu bölgenin insanı. Iı Karadeniz’in, Trabzon’un, Trabzon’un bu şekilde büyümüş olan buranın havasından, denizinden, sarp arazisinden yaşayan insanların yaşadığı ortamı, aynıımız, aynı sıkıntılar, aynı dertleri, aynı zorlukları gördüğümüz için yüzde, yani çoğunluğu öyle olduğu için içimizde ı yabancı aileler de var. Birkaç tane elle sayılabilecek kadar ama genelde hepimiz bir elin parmakları olduğumuz için sıkıntı yok...”(G1E, Makine Mühendisi, 58).

G1E’nin ifadelerinden anlaşılacağı üzere ikamet ettiği sitede komşularının çoğunluğu ortak bir kültürün üyeleridir. Bu ortaklık ilk aşamada bir güven duygusunun gelişmesine neden olmaktadır. Katılımcının komşularını tanımlarken kullandığı ifadeler bu güven duygusunu açıkça ortaya koymaktadır. G1E’nin ifadesindeki “*bir elin parmakları*” şeklindeki kullanımından da anlaşılacağı üzere grup aidiyeti, bir bütünün parçaları şeklinde algılanmaktadır. Dolayısıyla bu durum, aidiyet ve bağlılık hissinin oluşarak güvenlik duygusunun açığa çıkmasına neden olmaktadır.

Kültürel benzeşme ve homojenitenin güvenlik algısı oluşturmadaki etkisi yalnızca site içinde değil; çalışmada bahsedilen siteler bölgesi kapsamında da gözlemlenebilir:

“S2-Ama şey sıkıntı zaten o dışardakiler. Çevrede oturan diğer sitelerdeki insanlar da tanıdık. Çoğu hani onlar da çocukları hep dışarıda. Onları de buraya geliyorlar ediyorlar. Ama bu farklı arabalarla ilgili. Trafik çok olunca bu yolu kullanıyorlar. Yabancı çok oluyor. Yoksa bu muhitte çok olmayacağını düşünüyorum...”

S1-Değil değil. Genel bir kaygı. Hatta tam tersi burada yaşayan burayı seçme sebeplerinden de biri o. Buradaki insanlar belli kültürde, belli görgüde. Trabzon’da belli sayılı insanlar... Eee tabi o da çok önemli. Çocuğun o siteye de gittiğinde oradaki insanın da kim olduğunu bilmek önemli. O konuda buradaki insanların da birbiriyle kesinlikle öyle bir şeyi olacağını düşünmüyorum”(GG1).

Kültürel benzeşme ve homojenitenin güvenlik ile ilişkisi yalnızca sitelerin iç yaşamıyla ilgili değildir. Bu çalışma özelinde düşünüldüğünde siteler bölgesindeki diğer sakinleriyle de kültürel benzeşmeden bahsedilebilmektedir. Bu sebeple sitelerin özellikle çocuklar için idealize edilen güvenli alan duygusunun kapsamının, siteler bölgesini de içine aldığı gözlemlenebilmektedir. Bahsi geçen hususra etkili iki

özelliğinden söz edilebilir. Bunlardan biri, daha önce de belirtildiği gibi Trabzon'un görece küçük ve yüz yüze ilişki biçimini barındıran bir kent olmasıdır. İkincisi ise kültürel benzeşmeyle birlikte seçkin bir bakış açısını da yansıtmaktadır. Siteler bölgesi sakinlerinin meslek, gelir düzeyi, eğitim durumu gibi sosyo-kültürel özellikleri üst-orta sınıf koşullarını göstermektedir. Dolayısıyla kriminal damgalama sürecinin dışında konumlandırılan bu seçkin yaşam tarzı bölge sakinlerinin hem kendileri hem de çocukları adına güvenlik hissini oluşmasına neden olmaktadır. Burada tehdit olarak görülen şey; bölgeye dışardan gelen gündelik ziyaretçilerdir. Caldeira (1996: 314)'nın da belirttiği gibi sokak hayatının yerleşim bölgelerine girmesini istemeyen seçkinler için bu durum tehdit olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla görece daha büyük ya da metropoldeki örneklerine kıyasla bu çalışma özelinde düşünüldüğünde; kültürel benzeşme ve homojenitenin site sınırları dışına, siteler bölgesine taşabildiği söylenebilir. Bu durum, güvenlik ağının da bu kapsamda değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

4.2.3.2. Seçici Geçirgenlik: Komşulukta Referans Sistemi ve Aşına Çevre

Güvenlikli siteler enformel anlamda güvenliği, komşuluk ilişkilerini düzenleyebilme noktasında kazanmaktadır. Bu süreç yalnızca toplumsal sınıf, statü ya da sosyo-ekonomik düzey gibi üst kategorilerle ilgili değildir. Site sakinlerinin komşularının kimler olacağı ya da olmayacağı konusunda doğrudan kontrolü ve müdahalesiyle ilgili dinamik bir süreçtir. Bunun yöntemlerinden biri; yerleşik sakinlerin referansı ya da tavsiyesi üzerine gerçekleşen yerleşmeler şeklinde gelişmektedir. Bir diğeri ise siteyi yapan müteahhit firmanın iç ve dış hatlar arasında bilgi alış verişi sağlayarak ve teyit olarak oluşturduğu referans sistemidir:

“-Komşularımın birkaç tanesini daha önceden tanıyordum. Daha önce bir arkadaşım oradan ev almıştı. Ondan sonra mesela benim bir sınıf arkadaşım üstte çıktı. Aldıktan sonra siz de sanırım onunla görüşmüşsünüz S...O benim üniversiteden sınıf arkadaşım. İşte ben oradan ev aldım. Ben onun orada oturduğunu bilmiyordum. Mesela çok enteresan. Ben ev aldım. Ondan sonra bir baktım ev almış. Bir baktım aynı bloktayız yani. Tanıyordum birkaç tane. Evi aldığım kişi bana söyledi, şu oturuyor, bu oturuyor diye. Tercih edebilirsiniz, müteahhit firma falan. Zaten bizim orada ev almanızda başkaları referans olmuş oluyor yani. Bunlar hep karşılıklı...”(G10K, Banka Müdürü,45).

Hem gündelik hayatı paylaşacağı sakinler olarak hem de aile yaşantısını güvenli bir şekilde devam ettireceği diğerleri olarak komşuluğa özel bir önem gösterilmektedir. Bu amaca ulaşmak için yerele dayalı, enformel sosyal ağ ilişkilerinden yararlanılmaktadır. Bu ağların, Trabzon’da daha yoğunlaştırılmış bir biçimde işlediği düşünülebilir. Çünkü Trabzon, görece daha küçük bir kenttir ve sosyal ağların oluşumunda yüz yüze ilişki biçimi ağırlığını korumaktadır. Dolayısıyla güvenli sitelerdeki komşuluk ilişkilerinin tasarımı ve kontrolü bu durumun muhtemel sonuçlarındandır. G10K’nın da belirttiği gibi müteahhit firma kendi ilişki ağını duruma dahil ederek, mülk sahiplerine komşuluk edecekleri diğer sakinlerin bilgisini de vermektedir. Bu sistem kimi zaman tanıdık, çocukluk arkadaşı, ahbab ya da dost olarak doğrudan bir kişiye; kimi zaman da kentte geçmişten gelen bir üne sahip dolaylı kişilere referans vererek yapılmaktadır. Hatta kimi zaman sitenin yapıldığı arsa sahibi aile ya da kişiler bile bu sisteme dahil edilmektedir. G4E kodlu görüşmecisi siteye karar verirken arsa sahibinin etkisini açıkça belirtmiştir. Bunu yaparken hem soy ismi vererek ailenin tanınırlığına hem de ilişkilerinden “*aile dostumuz çok sevdiğimiz, inandığımız Ö.E.*” şeklinde bahsedip kişi ismi vererek kendisiyle ahbablığına atıfta bulunmuştur. Dolayısıyla burada müteahhit, arsa sahipleri ve diğer site sakinlerinin dahil olduğu üç ayaklı bir referans sisteminden bahsetmek mümkündür. Kentin görece küçük ölçeği bunu daha mümkün hale getirmektedir. Bu üçlü ağın en iyi örneği grup görüşmesinden açıkça anlaşılmaktadır:

“-Peki, şeye satış yapılmıyor değil mi burada Araplara.

-F: Yok yok.

-S: Yok yok aman. (Tek kaşını kaldırarak)

-F: Müteahhit zaten bu şartı koymuştu.

-Siz mi talep ettiniz bunu?

-F: Biz talep etmedik. Sadece çok satış olmaya başladığı an tabii ki endişemizi onlara belirttik ve kesinlikle sokmayacaklarını söylediler ki geçen seneden bu zamana kadar da satılmamış neredeyse 30-35 tane daireleri olduğu halde atıyorum bir yatırım firması bütün bir apartmanı komple almak istediği halde satmadılar. Yani bu mesela şöyle oldu. Benim babamın sınıf arkadaşıdır buranın müteahhiti. Ben burayı aldığımda bu daire boştu (yan dairesi, arkadaşının dairesi için konuşuyor) burayı boyadı. Dedi ki burayı sen satacaksın. Komşu demek her şey demek. Yani evin hiçbir önemi yok komşun iyi değilse. İstersen sarayda yaşa. Sen burayı istediğin, sevdiğin, iyi anlayabileceğini düşündüğün, bir de bahçe komşusu çünkü bir yerde, birine satmalısın demişti. O yüzden E.. de aslında yeni bir ev almıştı o dönemde onu ödüyordu. Ama işte burayı bilmiyordu bahçe katı olduğunu hep öyle bir şeyler hayal ediyordu. Derken ben de onu böyle bak burası şöyle sen de şöyle yap orayı sat bak S.. de burada hep. İlk alan sinem mesela bizden...Yani o şekilde oldu orayı alışı ve onlar yatırım firmasına dahi satmadılar. Önem veriyorlar çünkü bu tarz komşuluk ilişkilerine. Bizim mesela rahatsız olduğumuz çok iyi bildiğimiz iki üç aileye de buradan ev satmadılar.

-Öyle mi?

- F:Çünkü insanlar tanındığı için. Burası huzur olacak. Bu sitede piyasada problemliler olarak bilinen insanlara ev satmamaya gayret ettiler diyelim
- S: Biraz ince eleyip sık dokuyorlar.
- F: Yani paramı veririm buradan daire alırım şeklinde olmadı.
- S: Genele yaydı işte. Herkesin ortak noktada buluşabileceği insanları seçiyorlar özellikle. Bunu da bildiğim için gönül rahatlığıyla endişe duymadan...
- F:Hıhı. Hep birinin tavsiyesi üzerine hani mesela beni çok iyi tanıyordur. Bana dedi ki sen ne diyorsun bu kişi hakkında böyle bir başvurusu var. Ben işte benim gibi görebilirsin diyor isem gönül rahatlığıyla şey yapıyordu. Ama hiç tanımadığı birisi ofise geliyordu şöyle daire var böyle yok şöyle yok. Bir şekilde tanımadıkları insanları sokmamaya gayret ettiler buraya. O yüzden herkes birbirini tanıyor gibi bir şey oldu burada aslında (gülerek)" (GG2).

Bu örnek güvenli siteler bölgesinin komşuluk rejimiyle ilgili çok boyutlu bir durum sergilemektedir. Müteahhit firmanın komşuluk ilişkileriyle oldukça yakından ilgilendiği görülmektedir. Bu; firma için hem bir satış stratejisi hem de güvenli sitenin yaşam alanı, mahalle nostaljisi şeklinde kurgulanarak, topluluk oluşturma arzusuyla yakından ilgilidir. Bu noktada yukarıda bahsedilen üçlü sacayağının güçlü bir şekilde işlediği görülmektedir. Güvenli sitelerde komşuluk rejiminin boyutlarından birinin referans sistemi olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Ancak bu yalnızca komşunun kim olacağı şeklinde değil, kim olmayacağı şeklinde bir tutumu da içermektedir. Çalışmaya dahil edilen diğer siteler de için de söylenebilir ki bu kategorilerin başında Arap yerleşimciler gelmektedir. Diğer bölümlerde de bahsedildiği üzere site sakinleri Arap yerleşimcilerle komşu olmak istememektedir. Bunun için de sözleşmelerle satış yasaklama gibi çeşitli önlemlerin alındığı bilinmektedir. Ek olarak daha kişisel değerlendirmelerin de komşuluk rejimine tabi tutulduğu görülmektedir. Katılımcının açıkça belirttiği üzere "problemliler" şeklinde tanımlanan kişi ya da ailelere daire satışı ya da kiralama yapılmadığı belirtilmektedir. Geniş, benzer uygulamaların İstanbul'daki daha büyük siteler için de uygulandığı aktarılmaktadır: "*Kimliği bilinmeyen alıcılar ya da kiracılar eğitim ve mesleki geçmişlerini, gelir durumlarını, kültürel ve sosyal sermayelerini araştıran katı bir başvuru sürecinden geçiriliyorlardı. Çoğu zaman başvuru yapan kişilerin ya da ailelerin kredibilitelerini kontrol etmek için kişisel referanslar da talep edilebiliyordu*"(2009: 140). Müteahhit firma açısından bakıldığında profesyonelliği tartışılacak bu durumun, komşuluk ilişkileri lehine site yaşamının odağında yer aldığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar benzer şekilde bir yatırım firmasının boş bir bloğu tümüyle satın almak istediğini ancak müteahhit firmanın kabul etmediğini de ifade etmektedir. Böylece hem satış ya da kiralama ücretlerinin yüksekliğinin; hem de bu güçlü referans ilişkilerinin seçici geçirgen özelliğinin alan araştırması esnasında fark

edilen boş dairelerin de sebebi olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla komşuluk rejiminin kültürel türdeşlik ya da orta sınıf yaşam tarzı gibi yalnızca makro kategorilerle değil mikro ilişkiler ağıyla da hareket ettiği görülmektedir.

Güvenlikli sitelerdeki bu güçlü referans sistemi aşına çevre inşasında oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bu aşinalık komşuluk ilişkilerinde çekici bir kuvvet olarak güven duygusunun daha üst seviyede başlamasına katkı sağlamaktadır:

“-Şimdi komşularım bana güven veriyor mu sorusu... şöyle açalım. Yaklaşık benim şu anda oturduğum sitede 20 kişi var nerdeyse ya da 18 olması lazım. Onlarla ben çok eski tanıştığım için yani onlarla herhangi bir problemim, sıkıntım, bir derdim olmaz”(G5E, Serbest Meslek, 45).

G5E, yaklaşık yirmi yıldır esnaflık yapmaktadır. İş yeri de Kaşüstü mevkiindedir. İkamet ettiği sitede on sekiz, yirmi haneyi tanıdığını ancak bu tanışıklığın site yaşamı öncesine dayandığını ifade etmektedir. Kuyumculuk yapan 48 yaşındaki G11E, 168 daireden oluşan sitenin yaklaşık yüzde yetmişinin dolu olduğunu ve komşularının çoğunu ya doğrudan tanıdığını ya da arkadaşlarının arkadaşları olarak tanıştırdıklarını belirtmektedir. Kişinin doğrudan tanıdığı ya da arkadaş olduklarının yanında bu arkadaşlıklar aracılığıyla veya iş ilişkisi sebebiyle aşına oldukları da komşuluk ilişkilerinin daha hızlı bir şekilde gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Güvenlikli sitelerdeki referans sisteminin birincil ve ikincil ilişki biçimleri arasındaki keskin ayrımı törpülediği söylenebilir. Birincil ilişkilerde güven duygusu yüksektir. Ancak ikincil ilişkilerin, birincil ilişkiler aracılığıyla oluştuğu düşünüldüğünde güven duygusunun bu ilişki biçiminde de normalde olacağından daha yüksek olduğu gözlemlenebilmektedir.

52 yaşındaki mimar G9E de ikamet ettiği sitede komşularının üçte ikisiyle site dışından arkadaşlık ilişkisine sahip olduğunu belirtmektedir. Siteler içindeki bu aşinalığın siteler bölgesi için de geçerli olduğu anlaşılmaktadır:

“-Tabi. Hoş geldin’ler falan oluyor aslında ama ıı hani buralılarla belki daha farklı olabilir yani. Belki ben dışardan olduğum için insanlar daha aslında burası ıı Trabzonlu olduğu için ıı daha küçük bir şehir olduğu için insanlar aslında hep birbirlerini tanıyorlar. Birisi de geldiği zaman ben tanıyıyor olabilirim ama genelde insanlar birbirlerini tanıyorlar...

Tanışıklık mutlaka oluyor yani. Hep öyle rast geldiğini düşünüyorum. İnsanlar birbirlerini biliyorlar. Tanışıklık mutlaka çıkıyor yani...

-Peki şeyden aranmıyor musunuz?

-Cık. Hayır ,hayır öyle şey geldi şu geldi bu geldi o kadar sıkı bir güvenliğimiz yok. Yok, o kadar sıkı bir güvenliğimiz.

-Çünkü ben girerken kapıda kime geldiniz dediler, M. Hanım'a dedim peki dediler. Hiç bir saniye arayalım...

-Yok yok. O kadar sıkı bir güvenliğimiz yok. Zaten aslında şöyle bir şey yani zaten herkes birbirine o kadar tanıdık ki ıı avantaj mı dezavantaj mı bilmiyorum tabi de herkes o kadar birbirine tanıdık ki geçerken merhaba deyip geçiyorsun yani güvenli siteler de dahil yani. Artık biliyorsun geliyorsun gidiyorsun her dakika. O yüzden ıı M. Hanım'a gidiyorum dedin geldin işte o kadar" (G15K,Fabrika Yöneticisi, 44).

G15K, evlilik sebebiyle sekiz, dokuz yıl önce Trabzon'a yerleşmiş bir katılımcıdır. Aynı süredir de VTGS'de ikamet etmektedir. Eşinin annesi ve kardeşi de aynı sitede ikamet etmektedir. Kendisi yerel ilişkiler ağına dahil değilse de gözlemleyebilme imkânına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Hem site içerisinde hem de bölgenin diğer siteleri arasında tanışıklığın/aşinalığın oldukça yoğun olduğundan bahsetmektedir. Bu durumun güvenlikle ilişkisi de kurulmaktadır. Bu tanışıklık ve aşinalık sebebiyle kendi aralarında dolaşımın oldukça rahat olduğundan ve katı bir güvenlik uygulamasının olmadığından söz etmektedir. Katılımcı, bunu bir güvenlik açığı olarak algılamamaktadır. Bunun bir sebebi ise güvenliğin enformel olarak sağlanabildiği inancıdır. Güvenlik görevlilerinin de bu duruma adapte olmasıyla giriş çıkışların zaman zaman esnetilebildiği anlaşılmaktadır. Ancak bu esneklik yabancılar için geçerli değildir. Görüşmenin ilerleyen zamanlarında siteye giriş esnasında katılımcının aranmaması hatırlatıldığında; gelecek misafirin ismiyle görevliye bildirdiğini bu nedenle tekrar aranmadığını ifade etmiştir. Buradan anlaşıldığı kadarıyla misafirlerin bildirilmediği durumlarda site sakinlerine bilgilendirme yapılmaktadır. Buna rağmen katılımcının katı bir güvenlik uygulaması olmadığını söylemesi giriş-çıkış kontrollerinin kendisi için rutin bir uygulama olduğunun göstergesidir.

4.2.3.3.İdeal Ev/İdeal Aile: Çocuk Odaklı Yaşam

Katılımcılar için site yaşamını ideal ev kılan unsurlardan biri, sosyalleşme alanlarının varlığıdır. Bu alanlar, hem site sakinlerinin daha fazla vakit geçirerek komşuluk ilişkilerinin gelişmesine, hem de boş zaman/eğlence aktivitelerinin site içerisinde gerçekleştirilebilmesine imkân tanımaktadır:

“F: -Bizim akşam sizi bir de akşam ağırlayalım cıvıl cıvıl oluyor. Çocuklar dışarda, içerde, şimdi kafe de açıldı, şenlik aşağıda hani gidelim de orda oturalım ihtiyacı duymuyoruz açıkçası. Bir de bizim burası zaten kafe gibi. Balkonlar, yoldan geçen geliyor oturuyor mesela samimi gördüğümüz bizi bilen. Yani dışarı çıkmaya çok ihtiyaç duymuyoruz sanki şey gibi oldu zaten ramazan yaz şimdi ramazanla başladı geçen sene çok fazla kişi yoktu ama dediğim gibi ıı birisi dışarıdan bir arkadaşım olacak illa gel hadi oturalım diyecek öyle gidersin. Çünkü biz kendi halimizde burada keyif alıyoruz.
S: -Çıkmaktan da çok mutlu olmuyoruz o zaman metazori bir şeyler de olunca davet ediliyorsun falan ama yani ben uzun zaman üstüne belki de...yazın seviliyor yani burası” (GG2).

Araştırma bulgularının birinci kısmında da bahsedildiği üzere site yaşamı yalnızca korunma ya da barınma işlevine sahip değildir. Ortak alanlar aynı zamanda sosyalleşme alanlarıdır. Katılımcılar, boş zaman ya da eğlence faaliyetlerini site yaşamında tanımlamaktadır. Öyle ki, bu alanlarda bir araya gelme ya da misafir ağırlama gibi faaliyetler konforlu bir hal almaktadır. Ayata (2012: 52)’nın da belirttiği üzere site yaşamı, sakinlerin kendilerine daha fazla vakit ayırabilmelerine ve böylece iş yaşamı, aile yaşamı ve kişisel zamanın birbirinden ayrışmasına katkıda bulunmaktadır. Bu durum aynı zamanda ortak alanların hareketliliğini de beraberinde getirmektedir. Günün büyük bir kısmında kullanılan alanlar, güven hissinin artmasını sağlamaktadır.

Güvenlikli sitelerde ideal ev ve ideal aile yaşamını inşa eden unsurlardan bir diğeri de mekânın homojenleştirilmesiyle ilgilidir. Site yaşamı, heterojen ve kontrol edilemeyen yapısıyla kriminalleşen kent ortamından ayrılmış, saflaştırılmış bir duruma işaret etmektedir. Bu süreç, istenmeyen grupların dışarıda bırakılırken; bir arada yaşama arzusundaki grupların içerilmesidir. Arap yerleşimcilere yönelik tutum bunun en açık göstergesidir. Arap yerleşimcilerin kültürel bir grup olarak dışarıda bırakılması, içerideki seçkinlik inşasını da güçlendirmektedir:

“...burayı yapan müteahhit firma biraz seçici davranıyor. Yani herkese, yani parası olan herkese ev vermiyor diyeyim size...o yönden mesela bizim bir şey olarak yabancılara mesela yan sitede Araplar’a ev satmışlar. Bizde satılmadı” (G11E, Kuyumcu,48).

G11E’nin ifadesinde ekonomik gelir seviyesinden ziyade toplumsal statü ve itibarın gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu durum tam da Setha Low’un Amerika örneğinde bahsettiği beyaz, orta sınıf ve erkek egemen bakış açısının yeniden üretilmesiyle benzerlik göstermektedir. Ona göre; “ev, değerleriniz ve çevrenizin istikrarlı olduğu

güzel bir mahallede güzel bir evde, güzel komşularla yaşamak istemek, beyazlığı koruma arzusunun rasyonelleştirmenin başka bir yoludur” (2009: 90). Dolayısıyla sitede yaşayabilmek için ekonomik koşulların elverişli olması şart olsa da tek başına yeterli değildir. Orta sınıf kültürel değerlerine uygun olduğu düşünülen birtakım göstergelere sahip olması gerekmektedir. Seçkinlik, saygınlık, kültürel aidiyet, meslek grubu gibi göstergeler bunlardan bazılarıdır ve bu örnekler duruma, yere ve zamana göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Site sakinlerinin ideal ev ve ideal aile formunu güçlendiren en önemli unsurun, çocuk odaklı yaşam olduğu görülmektedir. Güvenlikli siteler, öncelikle gelişim çağındaki çocuklar için esnek bir eğlence ve oyun alanı olarak değerlendirilebilir. Katılımcılar park, oyun odası ya da havuz gibi site imkânlarının çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Üstelik bu imkânlar kentin gürültü, kirli hava ya da trafik gibi sorunlarının uzağında steril bir biçimde kullanılabilir. GG2 kodlu grup görüşmesinde katılımcılar siteye taşındıklarından beri çocuklarının site içerisinde rahatlıkla oyun oynayıp vakit geçirebildiklerini ve hatta site dışına çıkmak istemediklerini belirtmektedir. Katılımcılar hem çocukları için hem de kendi konforları için bu durumun memnuniyetini dile getirmektedir. Benzer şekilde G7K da altı aydır ikamet etmekte olduğu sitede -taşındığı sitenin aksine- biri beş diğeri dokuz yaşında olan çocuklarının dışarıda vakit geçirmelerinden rahatsızlık duymadığını ifade etmektedir.

Güvenlikli sitelerin yetişme çağındaki çocuğu olan ebeveynler için konfor sağlayan önemli unsurlardan birinin güvenlik olduğu anlaşılmaktadır. Kentin tehlikeli ortamında sosyalleşme imkânından uzak tutulan çocuklar, site yaşamının tercih edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. İlk bakışta çocuklar için güvenli ortam sağlayıcısının güvenlik görevlisi olduğu düşünülebilir. Ancak bu konunun yalnızca bir boyutudur. Sakinlerin sıklıkla dile getirdiği diğeri boyut ise, sitenin sosyal ortamını oluşturan komşularla ilgili güvenlik algısıdır:

“S1:-Yani marketin bile buraya sipariş getirdiğinde davranışı, dışardan gelen insanın davranışı bizler için çok önemli burada ve bunu şey yapmaya çalışıyoruz. Yani komşumun eşi benim çocuğuma nasıl davranıyor? Bana karşı davranışı nasıl? Benim eşim ona nasıl? Bunlar önemli şeyler. ki herkes bence bunlara dikkat ediyor. Eşinden rahatsızlık duyarsam

mesela o komşumla görüşmeyebilirim. Daha samimi ya da sadece bayan ortamında görüşebilirim. Çocuğu çocuğumun davranışlarını yanlış yönlendiriyorsa, kötü bir enerji veriyorsa ya da ne bileyim huyunu suyunu değiştiriyorsa ıı mutlaka insanlık adına ıı sosyalleşme adına mutlaka ortak alanlarda buluşuyoruz. Yine merhabalaşırız ama evine gidip gelmem mesela. Evime gidip gelen insanlar için benim için bunlar önemli ki herhalde arkadaşlarım için de aynıdır” (GG1).

Katılımcı S1, çocukların site içerisinde rahatlıkla dolaşabildiğini ve bunun sebeplerinden birinin de komşularına olan güven duygusu olduğunu açıkça belirtmektedir. Gözlemlenen davranış biçimleri hem kişisel ilişkilere hem de ideal aile imajına ne kadar uygun olduğuyula ilgili gösterge olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede komşuların yalnızca birbirlerine yönelik davranışları değil, çocukların birbirleriyle olan iletişimi de önem kazanmaktadır. Ortak mekânlar sayesinde bu gibi davranışların rahatça gözlemlenebilmesi sakinlerin birbirleriyle olan ilişkilerini daha bilinçli ve tercihe dayalı gerçekleştirmesine neden olmaktadır. Davranış biçimi ve çocuk yetiştirme pratiklerindeki benzerlik aileler arasında uyumun göstergesi olarak değerlendirilmekte ve çocuklar için ortamın güvenli olarak kodlanmasını sağlamaktadır.

Çocuklar için güvenli ortam sınırları her zaman site sınırlarıyla uyumlu olmak durumunda değildir. Çocuk odaklı güvenli alan algısının, siteler bölgesini de içine aldığı söylenebilir. Bu husus, daha önce de bahsedildiği gibi aşına çevre sınırlarının bölgenin diğer siteleri kapsamıyla ilgili bir durumdur. Dolayısıyla çocuklar yalnızca kendi site sınırları içerisinde değil siteler arası dolaşımda da güvenli bir ortama sahiptir:

“-Yani mesela kıyaslarsam şey kötü aslında şimdi Şana diye bakamıyorum olaya. Hani burada yani bu aşağıda hissettiğim güveni ne Şana’nın üst tarafından bulabilirim ne meydanda bulabilirim hani. ıı oralar daha bana kozmopolit geliyor. Burası hala bu karışmaya rağmen ıı Trabzon için her yer için söyleyebilirim bunu burası bana daha güvenli geliyor. Her yere göre. İstedğiniz semti söyleyebilirsiniz. Çünkü kimseyi tanımıyorum. Çünkü burada bu tanınma, tanınırlık, güven, çocuklarımız birbirine gider ıı alo deriz birbirimize paslarımız çocukları. Orada iner, ben evde olmayayım mutlaka bahsettiğim %70’lik orandan %20’sinde çocuğum kalabilebilir. Yani %20 biraz abartı oldu ama %10’unda kalabilir. Belki yine abartı oldu ama bir 15 aile sayabilirim size. Gönül rahatlığıyla 15 aile belki fazla. ıı emanet edebilirim çocuğumu. O yüzden her yerden farklı hissettirir güven duygusu ...”(G4K, Akademisyen, 35).

G4K, ikamet ettiği bölgenin aynı zamanda yerlisi sayılabilecek katılımcılarından biridir. Ailesinin köyü olan bu bölge çocukluğundan itibaren yazları gelip gittiğini ve evlendiğinden beri yedi buçuk yıldır Kaşüstü'nde güvenli sitede oturduğunu belirtmektedir. Bu anlamda katılımcının mekânsal aidiyetinin yüksek olduğu tahmin edilebilmektedir. Ancak bölgede yaşanan hızlı kentleşme sonucu yabancılaşma sürecinin de etkin olduğu durumlardan bahsedilebilmektedir. Eskiye oranla kıyasladığında çevreye aşinalık oranının azaldığı ancak yine de güven duygusunun yüksek olduğu dile getirilmektedir. Bu güven duygusunun ölçümü ise, çocuk emaneti aracılığıyla yapılmaktadır. Çocuklarının diğer siteler arasında da rahatlıkla dolaşabilmesi ve ihtiyaç halinde çocuklarını emanet edebileceği güvenilir ailelerin varlığı, katılımcının mekânsal aidiyet hislerinin devam etmesini sağlayan unsurlardan biridir.

Kültürel benzeşme ve homojenliğin de güvenli sitelerin çocuk odaklı mekân kurgusunu güçlendirdiğini söylemek mümkündür. Katılımcılar, komşularının kültürel seviyelerinin yüksek olduğunu ve bu nedenle yetiştirdikleri çocukların da kendi çocuklarıyla bir arada bulunmasından memnuniyet duyduklarını ifade etmektedir:

“-Konusmasını, oturmasını, kalkmasını bilen insanlar. Keza çocukları biraz daha eğitim almış. Hani kuralları bilen, saat 10'da ışık kapanacaksa kendisi kapatabilen ıı spor salonu ıı basket sahasının ışığını anlamında. O yönüyle iyi. Yani çocuğunu gönderdiğinde çocuğum küfür öğrenir, şunu yapar veya böyle bir şeyler endişe etmiyorsun. Genelde aynı düzeyde insanların çocukları. ıı bu yönüyle cazip oluyor tabi ki”(G9E, Mimar, 52).

Katılımcı G9E, çocuğu için ideal çevreyi tanımlamaktadır. Burada yalnızca çocukların oyun oynayabileceği, vakit geçirebileceği güvenli alanlar değil, aynı zamanda orta sınıf ahlaki değer, tutum ve davranış biçimlerinin de hâkim olduğu vurgulamaktadır. Bu durum katılımcılar için hem güven hissi oluşturması hem de çocukların homojen bir çevre edinmesini garantilemesi açısından önemlidir. G18K da ikamet etmekte olduğu sitenin taşındığı siteyle karşılaştırmasını yaparak çocukları için daha uygun olduğu sonucuna varmaktadır. Katılımcı bu düşüncesini “...*Mesela çocuklarımın da benim gibi düşünen insanların çocuklarıyla birlikte olmasını çok daha istiyorum mesela. Bura o anlamda çok daha iyi*” şeklinde dile getirmektedir. Çocuğu olan katılımcıların genel

olarak bu düşünceye sahip olduğu söylenebilir. Bu tavır, hem güvenlik temelli korunma refleksiyle hem de seçkin yaşam tarzının sürdürülmesi arzusuyla ilişkilendirilebilir.

Çocuk odaklı mekânlar olarak güvenli sitelerin ideal aile argümanını destekleyen bir diğer unsur geniş aile üyelerine sunduğu bir arada yaşama imkânıdır. Bu sitelerin daha yaygın bir şekilde yeni evli, genç, küçük çocuk sahibi çekirdek ailelere hitap ettiği söylenebilir. Ancak alan araştırması esnasında gerek aynı site içerisinde gerek siteler bölgesi sınırları dahilinde ikamet eden geniş aile üyeleri sıklıkla gözlemlenmiştir. Eşinin ailesiyle aynı sitede oturduklarını ifade eden G6E, bu durumun hem kendileri için artıları olduğunu hem de yaş almakta olan aile büyüklerinin zaman içerisinde ihtiyaçlarını karşılama noktasında faydalı olacaklarını ifade etmektedir. Benzer şekilde G15K da eşinin annesi ve kardeşiyle aynı sitede ikamet ettiklerini belirtmektedir. GG2 kodlu grup görüşmesinden bir katılımcı da anne babasıyla aynı sitede, eşinin anne ve babası ise siteler bölgesindeki diğer sitelerde ikamet etmektedir. G23K'nın annesi de blokları yan yana konumlanmış bir diğer güvenli sitede yaşamaktadır. Bu durumun, modern kent yaşamı ve ona ait sosyal problemlerin sonuçlarıyla ilişkili olduğu düşünülmelidir. Çalışma hayatı, ekonomik koşullar ve çekirdek aile yaşam tarzı, yaşlılığı salt biyolojik bir süreç olmaktan çıkararak kurumsallaşmasına neden olmuştur. Ancak geleneksel aile değerlerinin tam anlamıyla ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir. Bu nedenle yaşlı bakımında hem profesyonel hem de enformel hizmetlerden yararlandığı bilinmektedir. Güvenli sitelerdeki geniş aile profilinin de bu bağlamda değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Bu durum, geleneksel aile değerleri ve modern yaşam tarzı arasında stratejik bir çözüm olarak kullanılmaktadır. *“Kağıtçıbaşı, modern (kentli) Türk ailesini analiz ederken, aileyi oluşturan birey ve akrabaların modernleşme teorisinin öngördüğü kadar hızla birbirinden uzaklaşmadığını, tam tersine üyelerin yeni örüntü ve ilişki formları kurarak duygusal ilişkiler geliştirdiğini öne sürmektedir”* (Akt: Ayata ve Ayata, 1996: 76). Altyapı ya da gündelik ihtiyaçların profesyoneller tarafından karşılandığı güvenli bir site hem yaşlı bireylere konfor sağlamakta hem de sosyal hayata katılım olasılığını arttırmaktadır. Diğer taraftan anne-baba bakımı konusunda sorumluluk hisseden site sakinleri, bir taraftan çekirdek aile yaşamını sürdürürken bir taraftan da bakım desteğine ihtiyacı olan ebeveyninin her türlü ihtiyaç anında yanında olabilme ihtimalini yakalayabilmektedir.

4.2.3.4. Sosyal Bağ

4.2.3.4.1. Sosyal Koordinasyon ve Gözetleme Ağları:

Güvenlikli siteleri geleneksel konut biçimlerinden ayıran en önemli özellik, ortak alanların varlığıdır. Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere bu tarz sitelerde ilişkiler ortak alanlar üzerinden inşa edilmektedir. Dolayısıyla bahsi geçen alanlar yaz aylarında sürekli kullanım halindedir. Bu yoğun kullanım zamanlarında ise, site içinde sürekli bir insan akışı bulunmaktadır. Bu akış ister istemez bir gözetleme mekanizmasına yol açmaktadır:

“İster istemez dikkat ediyoruz hatta bunun kendimiz mevzuunu bile yapıyoruz. Sadece havuz alanında değil dedim ya her şey içeri bakıyor. Sitenin içine eğer otoparktan giriyorsanız ki otoparkı kullanan sadece bizler yaşayanlarız. Aksi halde dışarı arabanızı çekmek zorundasınız. Dışarı araba çektiğiniz için güvenlikten girdiğiniz anda aslında herkesin balkonu ortak alana baktığı için kimin gelip kimin gittiği çok aşikâr, belli ve bir dikkat etmeseniz, iki dikkat etmeseniz, üçüncüde kafanızı çevirmek zorunda kalıyorsunuz ve istemeden aslında dahil oluyorsunuz. Bu sitede mi oturuyordu, acaba komşum muydu, yeni mi taşındılar ya da misafir mi gibi muhakkak bir sohbet geçiyor aramızda. İster istemez dahil oluyorsunuz...”(G2K, Akademisyen, 37).

G2K, üç yıldır bir güvenlikli sitede ikamet etmektedir. Havuz başta olmak üzere ortak alanlarda sıklıkla vakit geçirdiğini belirtmektedir. Katılımcı, ortak alan kullanımı esnasında siteye giren yabancıların hemen fark edildiğini, kendi aralarında bunun dile getirildiğini ve kimliğinin sorgulandığını ifade etmektedir. Kendisi bunu bilinçli bir takip olarak değil, kendiliğinden gelişen bir süreç olarak değerlendirmektedir. Ancak yine katılımcının ifadesine göre, gözetleme mekanizması yalnızca ortak alanlarda değil ortak alanlara açılan her noktada gerçekleşmektedir. G2K, özellikle sitenin çevre düzenlemesinin buna elverişli olması sebebiyle site lokalinden, balkonlardan ya da park içi banklardan da gözetleme yapılabildiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla buradan da anlaşılacağı gibi güvenlikli siteler gözetleme imkânı verecek şekilde dizayn edilmektedir. Bu, Ellin’in suçtan korunmak için bir dizi önlemin aynı anda alındığı yapılar için kullandığı korku mimarisini akıllara getirmektedir (Akt: Monteiro, 2010: 620, 62). Böylece ortak alanlardan bakıldığında blokların içleri ve koridorlar da bu gözetleme ağına dahil edilmiştir. Ancak tek başına bu ağın varlığı yeterli değildir.

Sosyal bağıın varlığı herhangi bir tehdit ya da tehlike anında müdahale etmeyi gerektirmektedir.

“Ben gece evde oturuyor olsam balkonda. Birinin kapısının karşıdan zorlandığını hissetsem hemen danışmayı ararım. Falanca kattan ki bunu herkes yapar burada... Mesela boş bir dairemiz vardı en üst katta. Yazın çocuklar burada dolaşıyorlar. Haliyle çıkan kiracı elektrikleri kapatıp çıkmış. Sonra da ev sahibi el feneriyle gelip evde birine bir şey yaptırıyormuş. Bütün site ayaklandı. Bana haber geldi S... teyze koş hırsız girdi...” (GG1).

Site içindeki bu gözetleme mekanizmasının bir haberleşme ağına dönüşebildiği görülmektedir. Carlos J. Vilalta, sosyal bağlılık ve toplumsal ihmalkârlığın hem mağduriyeti hem de suç korkusunu kurumsallaştırdığını ifade etmektedir (2011: 110). Herhangi bir suça maruz kalındığında yardım bulunamayacağı düşüncesi suç korkusunun artmasına ve kamusal alandan çekilmeye neden olabilmektedir. Ancak özellikle ikamet edilen mekânda suça yönelik müdahalede bulunulacağı inancı hem bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine hem de suçun azalmasına katkıda bulunmaktadır. Burada aktarılan örnekte, komşuların birbirlerine ve site yaşamına karşı sorumluluk alabildiği açıkça görülmektedir. Bu sorumluluk ve topluluk duyarlılığı örneklerini arttırmak mümkündür. Dört yıldır VTGS’de ikamet etmekte olan G3E, bir gece genç bir kadın olan komşusunun hemen ardından yabancı bir erkeğin de siteye giriş yaptığını şahit olmuştur. Komşusunun takip edildiğini anladıktan sonra dışarı çıkarak yabancıyı siteden uzaklaştırdığını ve hatta küçük çapta bir kovalamaca yaşadıklarını aktarmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir tehlike anında komşuların olaylara müdahale edebildiği görülmektedir. Bir davranış biçimine dönüşebilen bu sorumluluk sakinler için sosyal bağı görünür kılmaktadır.

Güvenlikli sitelerde karşılaşmalar diğer konut biçimlerine oranla daha sık ve uzun süreli gerçekleşmektedir. Bu durum, sakinlerin birbirine karşı aşinalık geliştirmesine katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla site içinde “yabancı”ların tespit edilmesi kolaylaşmaktadır. Tespit, kontrolün gerçekleşmesi için ön koşuldur. Sonrasında birçok katılımcı karşılaştıkları yabancılarla doğrudan ya da dolaylı şekilde iletişim kurmaya ve yabancıyı sorgulamaya çalıştıklarını belirtmektedir.

“-Sorarım yani. Eğer dikkatimi çeken biriye veya güvenliği ararım Şenol abi burada birisi geziyor kim, kime gelmiş, tanıyor musun? diye mutlaka sorarım.
-Hımmm. Oldu mu hiç öyle bir durum?”

-Oldu. Arabayla birisi girdi benim kapımın önünde durdu. Böyle etrafa bakıyor. Kimi arıyorsunuz dedim. Şu şu kişi burada mı? Hayır dedim. Sen kime geldin? İşte biraz durdu etrafına bakmaya başladı böyle. Sonra zaten güvenliği aradım sonra da çıkıp gitmiş

-Peki, hiç böyle genel olarak yine siz mesela o gördüğünüz şeyi anlattınız mı diğer komşularınıza?

-Evet.

-Böyle böyle birisini gördüm diye. İlgilendiler mi onlar peki?

-Tabi. Onlar da işte ben güvenliği uyardım sonra onlara söyledim. Sonra onlar da gerekli uyarıyı yapıyorlar. Çünkü çok küçük çocuğu var herkesin burada ve güvenlik çok önemli. Her zaman. Her durumda. O yüzden böyle şeylere dikkat ediyoruz tabi ki” (G19K, Çalışmıyor, 31).

Katılımcı, ikamet ettiği sitenin dışarıya açılan arka kapısının önünde bahsettiği olayı yaşamıştır. Bu kapı, güvenlik görevlisinin olmadığı ancak şifre ve görüntüleme sisteminin ve zilin yer aldığı bir kapıdır. Dolayısıyla arka kapıya yakın konutların misafirlerini kabul edebildiği ve sitenin içinin görüntülenemeyeceği kadar yüksek bir kapıdır. Ancak katılımcı karşılaştığı yabancıların davranışlarını şüpheli bulmuş görünmektedir. Farkındalığını belli edecek şekilde yabancıya kimi aradığını sormuştur. Yabancıdan aldığı karşılığa yönelik cevabı kişiyi sınırlarından uzaklaştırma amaçlıdır. Dolayısıyla katılımcının verdiği tepki sınır savunması olarak adlandırılabilir. Katılımcı ve yabancı arasında gelişen diyalog bir çeşit güvenlik taramasıdır. Sonuçta yabancı tam bir “tehdit” olarak algılanmasa da “güvenilir” konumuna da yerleştirilmemiştir. Sonuçta yabancıların “şüpheli” bulunduğu ve alandan uzaklaştırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Sonrasında ise durum, profesyonel güvenlik görevlisine bildirilerek kontrolü sağlanmaya çalışılmış ve komşular da bu konudan haberdar edilmiştir. Sosyal kontrol güvenlik ağının harekete geçmesini sağlayan mekanizmadır. GG2 kodlu grup görüşmesinde de katılımcılar benzer bir durum aktarmaktadır:

“F:- Ben bir tek burada birileri resim çekiyordu. Hani ne alaka ne resmi...Onu hatırlıyor musunuz?

S:- Evet

F:- Ne resmi çekiyorlardı ne alaka kimdir bu resim çekenler...

S:- Takip ettik beraber

F:-Güvenliği aradık hani birisi gelmiş uluorta her tarafın resmini çekiyor... Bahçelerin yani içeri giriyor falan filan ne alaka? Sonradan bizimle alakalıymış öğrendik yani” (GG2).

Site girişleri kontrollü olmasına rağmen iç alanda karşılaşılan yabancılar sakinlerin dikkatini çekebilmektedir. Bu durum, güvenlikle ilgili duyarlılığın göstergesi olarak yorumlanmalıdır. Site içi gündelik hayatta karşılaşılan yabancı başka herhangi bir işaret olmaksızın “şüpheli” olarak algılanmaktadır. Bu sebeple yabancı “güvenilir” olarak

kodlanmadıkça aktif sorgulama süreci devam etmektedir. G8K da, sitede karşılaşılan yabancıların yalnızca site sakinleri tarafından değil onlarla aynı bölgede oturan diğer aile üyeleri tarafından da fark edilebildiğini aktarmaktadır. Burada ayırt edilmesi gereken nokta daha az nüfusu barındırması sebebiyle VTGS’lerde bu haberleşme ve gözetim ağının daha yoğun ve nüfuz edici olduğudur. Ancak yine de ATGS’lerde de güçlü bir sosyal kontrol mekanizmasının varlığından bahsedilebilir. Bu noktada yabancıların fark edilmesi, “güvenli” kod etiketinin varlığı, gözetleme, komşuların mülküne göz kulak olma, doğrudan ya da dolaylı müdahalenin; bir ağ sistemi şeklinde işlediği anlaşılmaktadır.

4.2.3.4.2.Acil Durum Düğmesi: Yüz Yüze İlişkiler ve Dayanışma Ağları

Güvenlikli sitelerde enformel bağlanma biçimi olarak komşuluk ilişkilerinin yüz yüze gelişebildiği ve dayanışma ağları oluşturabildiği anlaşılmaktadır. Yüz yüze ilişki biçiminin gelişmesinde birçok farklı unsur etkilidir. Komşuluk bağlamında düşünüldüğünde ilişkinin süresi, biçimi veya yakınlık derecesinin bu anlamda belirleyici olduğu söylenebilir.

“-İı tanıdığım bildiğim insanlardır. İı bütün aileyi tanıdığım için en azından yani bu yüzde oranı olarak çok fazla bir oranı tanıdığım için özellikle çocuklarımla ilişkili durumda halen kendime eskisine nazaran daha az. Çünkü ıı bundan işte bahsettiğim gibi bir ilk site 1987 yılında kuruldu buraya...A... sitesi. A... benim amcamın ismidir hatta. Biz işte 3 tane evdik ve o site vardı. O zaman insan ilişkileri tabi çok daha özeldi. Sonra Dalyan sitesi kuruldu. Ama ıı arada fındıklıklar olduğu için görüşme ııı daha korkutucuydu. Gerçi biz küçüktük ama insan sayısı arttıkça güvenirlilik azaldı...”(G4K, Akademisyen, 35).

Güvenlikli siteler bölgesinin bir kısmı katılımcının ailesine ait arazilerdir. Daha sonradan kat karşılığında müteahhite verilmiştir. Dolayısıyla G4K, uzun süredir bölgede ikamet ettiğini ve hatta bölgenin ilk toplu yerleşimine de şahit olduğunu ifade etmektedir. Çocukluğundan itibaren üç buçuk yıl önceye kadar bu sitelerden birinde oturmaya devam etmiş ve sonrasında yine aynı bölgede başka bir siteye taşınmıştır. Bahsettiği siteler, VTGS’dir ve bölgenin ilk güvenlikli siteleri olma özelliğindedir. Dolayısıyla komşuları da uzun süredir aynı sitede ikamet eden sakinlerdir. Yıllara dayanan bu komşuluk ilişkilerinin zaman içerisinde arkadaşlığa/aile dostluğuna dönüştüğü anlaşılmaktadır. Katılımcının “...insan sayısı arttıkça güvenirlilik azaldı...”

ifadesi yüz yüze ilişki biçiminin en açık göstergesidir. Kalabalık nüfusların birbirini yakından tanıma ve samimi ilişkiler geliştirme imkânı daha düşüktür. Oysa daha küçük grupların karşılaşma ve birbirini yakından tanıma imkânı daha fazladır. Bu sebeple yüz yüze ilişki biçiminin ATGS'lere göre VTGS'lerde daha yoğun yaşandığını söylemek mümkündür. Özellikle daha eski sitelerde bu ilişki ağının daha da gelişmiş olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Kaşüstü'nün kentleşmesi siteler bölgesi sakinleri için yüz yüze ilişki biçimini zaafa uğratan bir gelişme olarak algılanmaktadır.

Yüz yüze ilişki biçimi birincil tip ilişkiler olarak da adlandırılabilir. Reiss (1959: 184)'in "arkadaşça", "çok yakın" ya da "samimi" şeklinde tanımladığı birincil ilişkilerin güvenli siteler bölgesi komşulukları için geçerli olduğu söylenebilir.

"-Peki, böyle birbirinize gelen misafirlere haberdar olur musunuz?

-Oluruz.

-Tanır mısınız mesela bu şunun şuyu...

-Evet, hepsini tanırım. Tanımasak da ev sahibi tanır. Yani nasıl tanır. Biz zaten bunların kendi çocuklarını bildiğimiz için. Çocukları gelir işte, kızları gelir, yeğen gelir. Onları hep tanıyorum. E mesela işte ..abla Kayserili'dir. Onun işte kardeşinin gelini gelir mesela. E onları da tanıyoruz. İşte hoşgeldine gideriz öyle kahveye mahveye öyle şeylerimiz vardır...hoşgeldine gideriz. Ondan sonra ı işte mesela giderken kek bir şey yapar getiririz. Yemek yaparız. İşte onun hoşuna giderse ona veririz, bunun hoşuna giderse buna veririz. Yani hangisi hangi yemeği sevdiğini bildiğimiz için.

-Hımm o kadar

-Tabi tabi (gülerek). Tencerelere koyar gideriz. Mesela ben acılı şeyleri çok severim mesela öyle bir şey geldi mi onlar bana verirler" (G8K, Çalışmıyor, 55).

G8K, yedi yıldır VTGS'de ikamet etmektedir. Katılımcı, sitede herkesin birbirini çok iyi tanıdığını, "*herkes herkesin huyunu bildiği için*" bu yakınlıktan kaynaklı herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmektedir. Komşuların birbirleriyle ilgili kişisel bilgisi samimi arkadaşlık ya da dostluk ilişkisinin göstergesi olarak yorumlanabilir. Herhangi bir haneye gelen misafiri ağırlamak, ziyarette bulunmak ya da hediyeleşmek gibi ritüeller bu göstergelerden bazılarıdır. Bunların yanı sıra komşular arasında özel alan sınırlarının esnetildiği ve komşulara emanet edildiği durumlardan da bahsedilebilir. Temelde bu durumun da komşular arası güvene dayalı yüz yüze ilişkilerin varlığından ileri geldiği söylenebilir. Buna en iyi örnek komşulara emanet edilen ev ya da eşyalardır. G19K, karşı komşusunun evde bulunamadığı ve ihtiyaç duyduğu durumlarda kendisine anahtar bırakarak eviyle ilgilenmesini istediğini belirtmektedir. Katılımcı, evde yapılacak herhangi bir tamiratta eve gelecek işçinin karşılanması ya da işin takip

edilmesi gibi durumların daha önce yaşandığını aktarmaktadır. Ancak kendisi olmadığında bile evinde muhakkak bir çalışanın olduğunu ve bu nedenle kimseye anahtar bırakma ihtiyacının bulunmadığını ifade etmektedir. G20K da uzun süreli seyahatlerinde komşularıyla birbirlerine anahtar bırakabildiklerini ve birbirlerinin temizlik ya da çiçek sulama gibi işleriyle ilgilenebildiklerini belirtmektedir. G12K ise sıklıkla şehir dışında bulunduğundan, düzensiz periyotlarla eve gelen çalışanı için anahtar evin dışında kolay bir yere rahatlıkla bırakabildiğini ve iki, üç hafta anahtarın dışarıda kalabildiğini, bu durumda herhangi bir tedirginlik duymadığını açıklamaktadır. G12K'nın bu tutumu site içerisindeki görevliye, komşularına ve çalışanına duyduğu güven olarak yorumlanabilir. Bu anlamda evini rahatlıkla terk edebilmesi herhangi bir güvenlik sorunu yaşanmayacağına olan inancıyla ilgilidir. Böylece komşuları diğer kategorilerden ayıran bir özellikten daha bahsedilebilir. Bu husus, herhangi bir ihtiyaç anında yardım bulunabileceği inancıdır.

Yardım bulunacağı inancı, yardımlaşmayla farklı anlamlara gelmektedir. Yardımlaşma, var olan bir duruma gönderme yapmaktadır. Yardımlaşmaya olan inanç ise henüz var olmayan ancak ihtiyaç halinde var olma potansiyelini de kapsamaktadır. Yardımlaşma komşuluk ilişkisine göre ortaya çıkan bir durum iken yardımlaşmaya olan inanç aşina çevreyle ilgili olabileceği gibi benzeşme türü aidiyet hisleriyle de ilgili olabilmektedir. Örneğin G13K, herhangi bir ihtiyaç durumunda çok yakında ablasının, annesinin ve yakın arkadaşlarının oturduğunu ve polisten önce onlara haber vereceğini dile getirmektedir. G14K da benzer şekilde çok yakında dayısının ve kayınvalidesinin ve başka akrabalarının oturduğunu bu nedenle hiçbir zaman yardıma ulaşamayacağı düşüncesine kapılmadığını aktarmaktadır. Üstelik G14K, ikamet ettiği sitede yaşanan hırsızlık vakası nedeniyle dolaylı mağduriyet yaşamış bir katılımcıdır. Bu anlamda güvenliğin hırsızlığı engelleyemediğini ancak fiziksel düzenlemeler ve “*etrafımda da 24 saat insanların oluşu*” şeklinde ifade ettiği gibihangi bir tedirginlik yaşamadığını belirtmektedir. Bir başka katılımcı G8K ise, siteye taşınmadan önce çok daha uyguna ev bulunduğunu, ancak eski arkadaşlarının olması sebebiyle ikamet ettiği siteyi tercih ettiğini ifade etmektedir.

Aşına çevre gibi yardım bulunacağı inancını oluşturan bir diğer unsur deneyime dayalı kanaattir. Daha önce yaşanan ihtiyaç durumlarında kişilerin davranış ve tutumları komşular arasında yardımlaşmaya dair bir algı oluşturmaktadır. G11E gece-gündüz, site içerisinde hemen herkesin kapısının yardım için çalınabileceğini ve olumlu yanıtla karşılanacağını düşünmektedir. Böyle bir durumla karşılaşp karşılaşmadıkları sorulduğunda daha önce bir komşusunun rahatsızlandığını, ambulans çağrıldığını; ancak gelmesi beklenmeden komşuların yardımıyla hastanın hastaneye götürüldüğünü aktarmaktadır. Benzer şekilde sitede bir çocuğun oyun oynarken bacağını kırdığını ve o esnada yanında kim varsa çocuğu hastaneye götürdüğünü ifade etmektedir. G8K da komşularıyla gece-gündüz, her ihtiyaç anında rahatlıkla birbirlerinin kapısını çalabildiklerini dile getirmektedir. Örneğin bir gece yarısı komşusunun annesinin rahatsızlandığını, kendisine haber verdiğini ve birlikte hastaneye götürdüklerini ifade etmektedir.

Yardım bulunacağı inancı, güçlü dayanışma ağları ve aidiyet hisleriyle ilgili bir kanaattir. Bu inancın oluşabilmesi için belirli düzeyde bir ilişki biçimi ve belirli bir süre ya da deneyim gerektirmektedir. Ancak bunların dışında da benzer inanç durumlarının oluştuğu alan araştırması esnasında gözlemlenmiştir. Örneğin G23K iki yıldır güvenli bir sitede ikamet etmektedir. Ancak bu süre içinde komşuluk ilişkilerine çok fazla zaman ayıramadığını ve daha yeni yeni görüşmelere başlanacağını ifade ederek daha öncesinde de mesafeli komşuluk ilişkisini tercih ettiğini belirtmektedir. Ancak görüşmenin ilerleyen aşamalarında acil bir durumda komşularınızdan yardım göreceğinizi düşünür müsünüz? sorusuna önce çekimser sonra olumlu yanıt vermektedir. Katılımcı, daha önce yaşadığı apartmanda yıllar öncesinde kurduğu komşuluk ilişkilerinde böyle bir kanaatin oluştuğunu ancak bu site için henüz net bir düşüncesinin olmadığını söylemektedir. Fakat konuşmanın devamında “...ne gerekiyorsa yaparım yani sonuna kadar ve böyle bir şeyi de yani başın dara düştüğünde buradaki herkesin o şeyi yapabileceğini biliyorum. Evet...” şeklinde düşüncesini aktarmaktadır. Üç yıldır farklı bir güvenli sitede oturan G10E ise ailece yakın ilişki kurdukları yalnızca bir komşusu olduğunu, bunun dışında ortak alanlarda sohbet ettiği onbeş, yirmi aile sayabileceğini belirtmektedir. Ancak herhangi bir ihtiyaç anında “telefon açıp da hemen olaya müdahale edebilecek aynı benim gibi düşünebilecek ıı

yani en aşağı 10-15 aile vardır diye düşünüyorum yani. Rahatlıkla arayıp da şuna bir müdahale eder misin, bir bakar mısın? diyebileceğim u 10-15 aile var” şeklinde yardım bulabileceğine olan inancını dile getirmektedir. Bir başka katılımcı G7K ise henüz altı aydır yaşadığı sitede daha öncesinden tanıdığı bir arkadaşı olduğunu ancak herhangi bir ihtiyaç anında özellikle kat komşularının hemen hepsinin kapısını rahatlıkla çalabileceğini ifade etmektedir. Bu durumda sürekli görüşme halinde olup olmadıkları sorulduğunda ise; “...sürekli görüşme ev git gel gibi değil ama. Nasıl desem o güveni yakaladım yani. Hani ekstra bir aktivite şey yapmadım ama iyi insanlar...” şeklinde bir cevap verilmiştir. Dolayısıyla çok yakın ilişkiler kurulmasa bile güvenli sitede mevcut komşuluk ilişkileri bu inancın gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu sebeple yardımlaşma ya da dayanışma biçimlerini yalnız kat bir yapı içerisinde düşünmek doğru olmayacaktır. Örneğin komşuluk ilişkilerinin arkadaşlık ilişkilerine dönüştüğü durumlarda bu yardımlaşma ve dayanışma özel alan sınırları içerisinde kadar esneyebilmektedir.

“S: -Ama bir sıkıntımız olduğunda da paylaşıyoruz.

F: -Birbirlerimizin hayatlarına dahiliz.

S: -Tabi canım. Ama öyle bir şey olsa haberimiz oluyor. Bir şey yapar, eder, ihtiyacı olur...o anlamda her daim birbirimizin yanındayızdır.

F: -Birine misafir gelir öteki hemen bir şey yapar. Hani biz kalabalık bir şeyimiz olacak Sinem yapar, Elif yapar ben yaparım. Yani birbirimizi idare etme olayı var.

E: -Mesela benim geçen sene ben daha tam yerleşmemiştim. Ustalarım gelecekti. Ben İzmir’e gitmiştim. Sinem geldi başlarında durdu. Ondan sonra Fulya da anahtarım vardı o çok gitti geldi ustaları soktu çıkardı eve. Ama bizim durumumuz biraz daha farklı” (GG2).

Katılımcı F. ve E. bahçe katlarında bitişik kapı komşusu olarak konumlanmaktadır. Dolayısıyla her an görüşme ve karşılaşma ihtimalleri daha fazladır. Ancak katılımcıların tümü için arkadaşlıklarının çok eskiye dayandığını söylemek mümkündür. Katılımcılar, misafir ağırlama gibi gündelik ve yorucu işlerde birbirlerine destek olduklarından, ancak bunun yanı sıra ev sahibi evde yok iken kişisel işlerine zaman ayırabilecek ya da bu işleri teslim edebilecek kadar yakın bir dostluk ve güven ilişkisi kurduklarından bahsedilebilir. Bu yüz yüze ilişki biçiminin getirdiği karşılıklı sorumluluk alabilme ya da sorumlulukları devredebilme ile ilgili bir durumdur. Benzer şekilde G19K da duruma göre tüm komşularından yardım isteyebileceğini fakat özellikle kapı komşusuyla daha yakın ilişkiler kurabildiklerini ifade etmektedir. Bu anlamda gündelik ihtiyaçlarını karşılama noktasında mutfak eksiklerini birbirlerinden giderebildiklerini ya da dışarıya

çıktıklarında birbirlerinden kendileri için alış veriş yapmalarını isteyebildiklerini de eklemektedir. Katılımcı bu ilişki biçimini “*komşuluk ilişkilerinin biraz ötesindeyiz biz*” şeklinde tanımlamaktadır. Bu anlamda her iki örnekte de ilişkinin zaman zaman karşı tarafın işini kolaylaştırma ve konforlu hale getirme noktasında bir işlevi olduğu söylenebilir.

Güvenlikli sitelerde en yaygın komşuluk biçiminin ortak alan komşulukları olduğuna daha önce değinilmişti. Bu kapsamdaki ilişkilerde de yardımlaşma ve dayanışma ağlarının mevcut olduğu söylenebilir.

“S1: -Dediğim gibi burada birinin çocuğu düştüğü zaman annesi olmasa bile herkes bir yerden koşar, yardım eder, elinden tutar ya da birinin çocuğu dışarda kalsa onu mutlaka evine alır. Aslında bu eski komşuluk ilişkileri, mahalle kültürü burada çok güzel bence. Tam oturdu. Mahalle kültürü burada çok ını bu kadar nasıl diyeyim ını çok modern bir yaşam olmasına rağmen bence biz onu burada çok güzel oturttuk. Çat kapı gidebilirim. ı her istediğimi alabilirim. ı herkes benimle aynı şekilde olabilir. Hiç önemli değil bir yere gitmem gerekiyorsa al arabamı git...Yani evet tabi ki samimiyetimizde olan şeyler de var ama hiç bence samimi olmadığımız, çok samimi olmadığımız birinden de rica etsek onu burada herkes yapar.Bu çok önemli. Bence çocuklar için de yetişkinler için de...

-Yani sizin için de öyle bir güven oluşmuş...

S1-Kesinlikle. Buradaki herkese bırakabilirsiniz.

S2: -Tanımıyor olsan bile...

S1-Aynen aynen

-Hımm. Oluyor yani bunlar lafta kalmıyor.

D: -Oluyor oluyor.

S1-Hayır hayır. Çok tersi. Çok aktif olarak yaşıyoruz. Biri işe gidiyorsa ya da meydana incekse aracı yoksa ben gidiyorum hadi sizi de götürüyüm, birlikte gidelim, tek araba gidelim.O tarz diyorum yani bu eski mahalle kültürü. Birisi atıyorum mesela burada yazın havuzu kullandığımız için biri pasta börek yapar. Bütün sitenin çocuklarını çağırır, gelir, hepsini yedirir gider. Yani kimse bencil değil burada. Herkes çok paylaşımcı. Kendilerine de, çocuklara da, yetişkinlere de. ını öyle çok güzel bir bence komşuluk ilişkisi var burada. O da bence etkili”(GG1).

Katılımcılar site içerisindeki yardımlaşma ve dayanışma ortamını eski mahalle kültürüne benzetmektedir. Benzerlik kurulmasının sebebi, bu ağın yalnızca yakın arkadaşlar arasında değil daha mesafeli komşularla da kurulabilecek olmasıdır. Ortak alan komşuluklarında bu durumun daha çok çocuklar üzerinden şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Hem çocukların hem de yetişkinlerin ortak alanlarda sıkça vakit geçirmesi zaman zaman acil durumlara müdahale edilmesine ya da çocuk bakımıyla ilgili pratiklerin paylaşılmasına sebep olabilmektedir. Ayata ve Ayata (1996: 63)’nın Ankara’da yaptığı çalışmaya göre çocuklar, komşuluk ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu çalışma özelinde düşünüldüğünde de çocuk bakımının komşular

arasında dayanışma ve yardımlaşmanın merkezinde olduğu söylenebilir. G15K'nın bu konudaki ifadeleri oldukça önemli bir noktayı açığa çıkarmaktadır. G15K, evlilik sebebiyle Trabzon'a yerleşmiştir ve sekiz yıldır güvenli sitede ikamet etmektedir. İşinin İstanbul'da olması sebebiyle de sık sık şehir dışına seyahat etmektedir. Bu sebeple çocuklarını büyüttüğü site ortamından ve komşularından oldukça memnun olduğunu “...çocuklarım için de çok rahat...burada büyütmiş olmaktan memnunum aslında. Daha güvenli bir ortam, daha sonuçta susadıkları zaman birinin kapısını çalıp su da isteyebiliyorlar” şeklinde ifade etmektedir. Katılımcı bunu Trabzon'da komşuluk ilişkilerinin oldukça gelişmiş olmasına bağlamaktadır. Ancak bölgede gerçekleştirilen alan araştırması esnasında geleneksel apartman tarzı konutlarda yapılan görüşmelerde katılımcılar, Trabzon'da komşuluk ilişkilerinin olmadığından yakınmaktadır. Aynı bölgede, aynı konuyla ilgili meydana gelen yorum farkının; konut biçimi ve onun komşuluk inşasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Sakinlerin aktardığına göre, site yaşamında komşuluk, görece yüz yüze ilişki biçiminde yaşanmaktadır. Bu düşüncüyü oluşturan bir diğer önemli noktanın ise; katılımcının İstanbul gibi bir metropol ve görece daha küçük bir kenti karşılaştırmasıyla ilgili olduğu zannedilmektedir. Bir başka katılımcı G16K da küçük çocukları olan yan komşusunun, bakıcıları olmasına rağmen herhangi bir hastalık durumunda kendilerinden yardım istediklerini ya da eve gecikecekleri zaman bakıcıyı göndererek çocuklarla ilgilenmesini talep ettiklerini belirtmektedir. G20K ise özellikle geç saatlere kadar çalışan komşularının çocuklarına yemek yedirdiğini ya da bir yere gitmesi gerektiğinde çocukları kendisine emanet edebildiklerini aktarmaktadır. Dolayısıyla güvenli sitelerde çocuk bakımının yardımlaşma ve dayanışma ağının odağında olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

4.2.3.4.3. Güvenlik Mekanizması Olarak Komşular Arası “Dedikodu”

Sosyal bağın en önemli göstergelerinden bir diğeri de bilgi akışıdır. Kişilerarası ilişkilerde ya da konut biriminde meydana gelen olayların bilgi halinde dolaşımı ya da aktarılması oradaki ilişkilerin yoğun ve samimi olduğunu göstermektedir. Yabancılaşmanın ve sosyal bağın düşük olduğu durumlarda ise gelişmeler aktarılamamakta, yalnızca taraf kişilerin bilgisi dahilinde kalmaktadır. Dolayısıyla dedikodu, var olduğu ilişkiler ağı içerisinde sosyal kontrol sağlarken, dışardan

gelebilecek tehlikelere karşı da üyelerini haberdar kılmaktadır. Bu sebeple Ayata ve Ayata (1996: 89)'nın belirttiği gibi dedikodunun varlığı grubun ne kadar bütünleştiğinin ve ortak kimlik geliştirebildiğinin kanıtı olarak ele alınabilir.

Bu anlamda güvenli sitede dedikodunun varlığının en bilindik biçimi, site sakinleri ve ziyaretçileri hakkında bilgi toplanmasıyla ilgilidir. Burada kastedilen elbette sistematik bir süreç değildir. Daha çok gündelik konuşmalar ya da karşılaşmalar esnasında bilgi alış verişi şeklinde gerçekleşmektedir. Ortak alan komşulukları ve referans sisteminden kaynaklanan aşına çevre bu bilgi alışverişini çok daha mümkün hale getirmektedir. GG1 kodlu grup görüşmesinden anlaşıldığı kadarıyla siteye taşınmaya aday ziyaretçilerle ilgili önceden haberdar olunmaktadır. Bu süreç, özellikle referans sistemi aracılığıyla komşu adayının kim olduğu, ne iş yaptığı gibi kişisel durumlarına özgü bilgileri içermektedir. Benzer şekilde G6E de özellikle satış yapılması durumunda yeni sakin ile ilgili yoğun bir bilgi akış süreci yaşandığını belirtmektedir. Katılımcı bunu, sitedeki satış fiyatlarının yüksek olmasıyla ilişkilendirmektedir. En uygun dairenin bir milyona satıldığını ifade eden katılımcıya göre, bu bilgi akışı daha çok yeni sakinin işi, nasıl bir aile olduğu ve ekonomik durumuyla ilgili olmaktadır. Daha önceki bölümlerde de aktarıldığı üzere özellikle Trabzonspor futbol kulübü oyuncularının komşuluğu sakinler tarafından bir prestij ve itibar göstergesi olarak kullanılmaktadır. Örneğin, çalışmaya dahil edilmeyen bir katılımcının da komşuları arasında eski bir milletvekilinden ismini vererek bahsetmesi; bu prestiji ortaya koymaya çalıştığı alan notu olarak aktarılabilir. Dolayısıyla yüksek ücretli satışlarda da benzer bir durumdan bahsedilebilir. G9K da siteye ilk taşındığı zamanlar henüz tanımadığı komşularının ortak alanlarda karşılaştıklarında kendisine kim olduğu, misafir mi ev sahibi mi olduğu ya da hangi dairede oturduğu gibi sorular yönelterek tanımaya çalıştıklarını belirtmektedir. Yöneltilen sorular muhtemelen komşular tarafından hâkim olunan ve iletişim kurma amacıyla katılımcıya yöneltilen sorulardır. Böylesi komşuyu tanımaya yönelik dedikodu türünün sakinlerin tanışma ve kaynaşmasında rol oynadığı söylenebilmektedir. Blandy ve Lister (2005: 288), dedikodunun güvenli sitelerin üç bileşeninden biri olan yaptırımların uygulanabilmesi için bir araç olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla burada asıl amaç;

elde edilen bilgi sonucunda komşunun güvenilir ise topluluğa kabul edilebileceği, aksi taktirde dışlanmaya maruz kalabileceği şeklinde veri olarak değerlendirilmektedir.

Güvenlikli siteler, geleneksel konut biçimine göre yaşam tarzının ve gündelik hayatın göz önünde olduğu sitelerdir. Bunun sebeplerinden biri ortak alan yaşantısıdır. Bu alanlarda bir araya gelen komşular arasında yaşananlar ya da konuşulanlar, özel alanda olduğundan daha fazla noktaya daha hızlı bir şekilde ulaşabilmektedir. Çünkü ortak alanlar, yaşananların daha fazla kişinin tanıklık edebilmesine imkân vermektedir. Güvenlikli siteleri, yaşam tarzı ve gündelik hayat anlamında göz önünde kılan ikinci unsur ahlaki norm ve değer yapılanmasıdır. İdeal aile ya da ideal ev kurgusunu ihlal eden her türlü davranış site yaşamında topluluk refleksiyle karşılaşmaktadır. Dolayısıyla bu tür durumlar komşular arası bilgi akışına dahil olabilmektedir:

“-Peki, böyle sitede yine kavga gürültü bağıriş çağırış...

-Oldu bir kere. Bir kere oldu. Hem de çok iyi bir aile. Karı koca, biliyor musun onu. Yani şöyle bir şey polis geldi, biz şok olduk yani. Yani onlar da kendi içlerinde olan bir şeyi niye yansıttılar. Yani bilmiyorum. Hani genelde ailelerde kavga olur. Ben de olmaz mı? Olur. Her yerde olur. Eşimden çok ben bağırırım yani...Orada şey oldu, ay polis falan geldi biz çok korktuk. Çocuklar çok korktu. Çocuklar zaten polis görünce, niye geldi anne? Biz başka şeyler oldu dedik vs. ondan sonra da herhangi bir olayla hiç karşılaşmadık. Onlar da barıştılar.

-Peki, niye hani ne hissettirdi size o, siteye polis geliyor...

-Ben dedim ki yani bunlar nasıl bir insandır. Bu kadar kültürlü, doktor karı koca, yani iyi bir doktor. Bunlar ne kadar basit dedim. Bu nasıl bir basitliktir. Yani benim aklıma ilk gelen bir basitlik unsuru geldi yani.

-Rahatsız oldunuz mu o bağıriş çağırıştan?

-Tabi ki oldum. Ben orada değildim. Beni çocuğum aradı. Çocuğumun sesindeki korkuyu ‘anne neler oldu biliyor musun? Şöyle şöyle oldu işte sesler geldi. Biz komşudaydık. Çok korktum anne’ falan. Bir sürü bağırişmadan korktu...” (G10K, Banka Müdürü, 45).

Katılımcının aktardığı olay özel alan sınırları dışına taşan aile içi bir tartışmadır. Bu sebeple sakinler bunu huzur bozan davranış olarak algılamaktadır. Ancak bunun da ötesinde davranışın, sakinler açısından rahatsız edici boyutu ideal aile ve ev kurgusunun ihlalidir. Olayı bu sonuca götüren iki boyuttan bahsedilebilir. Bunlardan biri, tartışmaya polisin müdahale etmesidir. Polis müdahalesi, “sıradan” olmayan ve taraflar arasında çözülemeyen asayiş olaylarını anımsatmaktadır. Dolayısıyla bu, olayın genel bir güvenlik problemi olarak algılanmasına açık hale gelmektedir. Bir diğeri ise tartışmaya çocukların şahit olmasıdır. İdeal aile ve ev kurgusunun merkezinde yer alan çocukların bu tür olaylara şahitliği durumun daha da dramatik bir hal almasına neden olmaktadır.

Tekrar konuya dönülecek olursa tartışmanın aile üyelerinin uzlaşısıyla sonlandığı bilinmektedir. Buna rağmen bahsi geçen olay aynı siteden farklı katılımcılar tarafından dile getirildiği görüşme formlarında sabittir. Örneğin G1E, doğrudan şahit olarak bu konuyu aktarmaktadır. G20K ise, tıpkı G10K gibi olay esnasında sitede bulunmayan ancak dolaylı biçimde haberdar olan katılımcılardandır. Tartışma yaşayan aile G20K'nın karşı komşusudur. Katılımcı olay esnasında evde olmadığı için komşusuna yardımcı olamadığını, aksi takdirde tartışma büyümeden müdahale edebileceğine inandığını belirtmektedir. Aile içi tartışma ya da şiddet olaylarında toplumsal tepkinin genelde çekimsiz düzeyde kaldığı düşünüldüğünde katılımcının bu tavrının komşular arası yakın ilişkilerin bir sonucu olduğu söylenebilir. G20K, site yöneticisinin de durumdan haberdar edildiğini ve kendisinin aileyle görüşerek uzlaşmada aktif rol oynadığını ifade etmektedir. Dolayısıyla komşular arası bilgi akışına, site yaşam tarzını ihlal ettiği düşünülen davranış ve durumlar da dahil edilmektedir.

Site yaşamında bir akış halinde devam eden bu bilgi alışverişi güvenlik ile ilgili de olabilmektedir. Örneğin alan araştırması boyunca birçok katılımcı yıllar önce yaşanan bir hırsızlık olayından bahsetmektedir. Hırsızlık olayının gerçekleştiği site çalışma alanı sınırlarında bir sitedir. Gerek o siteden gerek diğer sitelerden katılımcılar bu olayı bazı küçük ayrıntılar farklılaşsa da anlatabilmektedir. Bazı katılımcılar mağdurun arkadaşı/dostu iken; kendisini hiç tanımayanların bile bu olaydan haberdar olduğu fark edilmiştir. Birçok katılımcı tarafından dile getirilen bir başka olay ise denizden gelen hırsız olayıdır. Birkaç yıl önce deniz kenarındaki sitelerden birinde yaşanan olayda hırsızların kayıkla denizden geldiğine dair söylentilerden bahsedilmektedir. Ancak bu olayda mağdurla doğrudan tanışıklığı olan bir katılımcı bulunmamaktadır. Bunların yanı sıra alan araştırmasının gerçekleştirildiği dönem, siteler bölgesi güzergahı üzerinde mülteci gruplar ya da dilendirilen çocuklarla karşılaşmanın mümkün olduğu dönemdi. Bu nedenle katılımcılar ve bu gruplar arasındaki karşılaşma ya da diyaloglara yönelik bilginin de yayılabildiği gözlemlenmiştir. Yaşanan bu durumlar, site sakinlerinin birbirlerini dikkatli olmaları için uyarabildiği konular arasındadır. Sally E. Merry; dedikodu gibi tehlikelerin gündelik yorumlarının, suçun ötesine geçtiğini ifade etmektedir (Akt: Carvalho ve Lewis, 2003: 782). Bu durum, suç korkusu literatüründe sıklıkla tartışılan ve korkunun gerçek suç oranlarıyla farklılık oluşmasına yol açan süreçlerden biridir.

Çalışmanın bu bölümünde güvenli sitelerin mekânsal ve anlamsal inşa süreci anlaşılmalı ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bilindiği üzere güvenli siteler, mahalle kültürü nostaljisiyle kent yaşamına hem fiziksel hem de sosyal anlamda alternatif oluşturma iddiasındadır. Birbirine yabancılaşmış, sosyal bağ ve aidiyet hislerinin kaybolduğu kent ortamının aksine güvenli siteler, komşuluk kültürünün yeniden canlandırıldığı yaşam alanları olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda çalışma bağlamında güvenli site yaşamının kendine özgü bir komşuluk kültürü yarattığı ileri sürülebilir. Burada en belirgin biçimde gözlemlenen ortak alan komşuluklarıdır. Ortak alanlar, site sakinlerinin gündelik hayatlarının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Spor salonu, piknik alanı, kafe ya da çocuk oyun salonu gibi mekânlar site sakinlerinin sıklıkla karşılaşmasına, etkileşimde bulunmasına ve sosyalleşmesine imkân vermektedir. Bu anlamda özel alana taşınmasa bile ortak alanlarda komşuluk ilişkilerinin oldukça gelişmiş olduğu söylenebilir. Özellikle yaz mevsiminde dış mekânların kullanıma daha elverişli olması bu türde komşuluk ilişkilerinin daha yoğun yaşanmasına imkân vermektedir.

Komşuluk ilişkilerinin inşa sürecinde etkili birtakım özelliklerden bahsedilebilir. Bunlar, sosyo-ekolojik örgütlenmenin temel itkileri olarak sakinleri birbirine çeken ya da birbirini iten unsurlardır. Bu anlamda komşuluk ilişkilerinin itme/çekme mekanizmasının en önemli unsurunu yaşam biçimi oluşturmaktadır. Güvenli siteler, orta sınıf yaşam tarzının belirgin bir biçimde kristalize olduğu mekânlardır. Çalışma alanı bağlamında düşünüldüğünde Kaşüstü'ndeki siteler bölgesinde bu durum sınırlarının çok daha katı olduğu söylenebilir. Bu, iki süreçle ilişkilendirilebilir. Bunlardan ilki, Trabzon'un görece daha küçük bir kent olması iken ikincisi; kentliler arasında yüz yüze ilişkiler açısından bahsedilebilir olmasıdır. Bu sebeple güvenli sitelere özgü referans sistemiyle de birlikte düşünüldüğünde aşına çevreyle karşılaşmaktadır. Bu durum, kültürel benzeşme ve homojenitenin daha yoğun olması ve dolayısıyla yaşam tarzı bağlamında farklılaşan sakinlerle daha keskin bir ayrışmanın yaşanmasına yol açabilmektedir.

Güvenlikli siteleri tehlike ve tehditlerden uzak kılan özelliklerden biri güvenlik görevlilerin varlığıdır. Bunun yanı sıra, site yaşamının güvenilir olarak tanımlanmasında en önemli özellik enformel bağlanma biçimi olarak komşuluktur. Güvenlikli site, komşuluğu geleneksel konut biçimine oranla görece daha güvenilir kılan bir süzgeç mekanizmasına sahiptir. Bunların en başında referans sistemi ve aşına çevre gelmektedir. Güvenlikli site sakinleri, kimlerin içeriye dahil edileceği ya da dışarıda tutulacağı konusunda söz sahibidir. Dairelerin satışı ya da kiralanma sürecinde müteahhit, ev sahipleri ve mevcut sakinler arasında bilgi alış verişini sağlayan bir referans sistemi mevcuttur. Müteahhit ya da ev sahibi site sakinleriyle uzlaşma içerisinde yeni sakinlere kapı aralamaktadır. Bu durumun sistematik bir şekilde gelişmesi, siteler içinde ve hatta siteler bölgesinde sosyal aşinalık düzeyinin yükselmesiyle sonuçlanmaktadır. Sakinler, dolaylı ya da doğrudan tanıdıkları kişi ve gruplarla komşuluk yapmaktadır. Sitelerde güvenliği enformel yoldan sağlayan en önemli unsur, komşular arası sosyal bağdır. Sosyal bağ, site içi yaşamda komşuların aidiyet duygularının güçlenmesinde ve birbirlerine karşı sorumluluk almalarında rol oynamaktadır. Site yaşamı, topluluk olarak bir bütün; sakinler ise bütünün parçaları şeklinde algılanmaktadır. Bu enformel bağlanma biçimi yardımlaşma, dayanışma, güvenlikle ilgili durumlarda müdahalede bulunma gibi davranışlarla kendini göstermektedir. Bunlara ek olarak komşular arasındaki koordinasyon, gözetleme ve bilgi alışverişi, mekânın iç kontrolünün sağlanarak düzenin dengede kalmasına destek vermektedir. Bu durumda üçüncü bölümde tartışıldığı gibi Wirth ve Gans'ın kent yaşamına yönelik karşıt konumlanması bu çalışma özelinde Gans'ın lehine sonuçlanmış görünmektedir. Hatırlanacak olursa, Wirth, kent yaşamının komşuluk ve yüz yüze ilişki biçimini ortadan kaldırdığını iddia etmektedir. Gans ise, sosyal ilişkilerin kent yaşamının kendi koşulları çerçevesinde yeniden şekillendiğini düşünmektedir. O halde; bu çalışmanın alanını oluşturan güvenlikli site yaşamında komşuluk ilişkilerinin enformel sosyal bağlanmanın bir biçimi olarak inşa edildiği ileri sürülebilmektedir.

5. BÖLÜM

SUÇ KORKUSU OLGUSUNUN GÜNDELİK HAYAT GÖRÜNÜMLERİ

“Korku, kültürel matriks içinde gelişen sosyal bir eylemdir. Korkmak ya da korkmuş olmak, sosyal sonuçları olan sosyal olaylardır” (Scruton, 1986: 10).

Beşinci bölüm, araştırmanın temel konusu etrafında şekillenen alan bulguları ve bulguların yorumlanmasını içermektedir. Suç korkusuna dair alan bulgularının ayrı bir başlık olarak ele alınmasının sebebi, çalışmanın temel hareket noktasının daha geniş bir çerçevede değerlendirilmek istenmesidir. Dolayısıyla amaç, katılımcıların suç korkusuna dair deneyimlerine odaklanılmaktadır. Bu kapsamda bölüm dört alt başlıktan oluşmaktadır. Söz konusu başlıklar, suç korkusuyla ilişkili olduğu düşünülen yerel süreçler, makro bağlamlar ve bu ikisinin birbiriyle etkileşimi çerçevesinde oluşturulmuştur. Böylece katılımcıların yaşadıkları sitede, bölgede ve kentte suç korkusu deneyimleri anlaşılmalı ve anlamlandırılmaya çalışılacaktır. Bunu yaparken, “Suç korkusunun gündelik hayat içerisindeki görünümü nelerdir?” şeklindeki ana problem cümlesi üzerinden hareket edilmektedir.

5.1.GÜNDELİK HAYATIN KRİMİNALLEŞMESİ/ KRİMİNALİN GÜNDELİKLEŞMESİ

Suç korkusu evde, işte, okulda, markette ya da sokakta gündelik hayatın hemen her anında ve zamanında deneyimlenebilir bir olgudur. Deneyimin biçimlenmesi ve gündelik hal alması, suç ve suç içeriklerinin gündelik bilgi deposuna veri olarak girişiyle mümkün hale gelmektedir. Gündelik hayatın “rutin”, “sıradan” ya da “normal” pratikleri bilgi deposundan sağlanan veri yoluyla ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla gündelik hayatta suç korkusundan bahsedebilmek gündelik bilgi deposunda kategorik olarak suç içeriklerinin de varlığının onaylanması anlamına gelmektedir.

Bilgi deposuna sızarak korkunun ortaya çıkmasına yol açan suç verileri, hem makro hem mikro kaynaklardan beslenmektedir. Makro ölçekte ele alınabilecek her türden medya aracı suç içeriği üretme ve yayma noktasında güçlü bir kaynaktır. Daha sınırlı bir mekân özelinde ya da sınırlı bir ilişki biçiminde konuşulan ya da yayılan suç içerikleri ise mikro kaynaklar arasında sayılabilir. Buna göre, her iki akış birbiriyle etkileşim halindedir. Dolayısıyla gündelik hayatın kriminalleşmesi ya da kriminalin gündelikleşmesi sürecinin anlaşılabilmesi için toplumsal iki izdüşümünün takip edilmesi önemli görünmektedir. Bunlardan biri, suçun gündelik bir tüketim nesnesine dönüşmesini sağlayan medyadır. Bir diğeri ise gündelik bilgi deposunun yansıması olarak gündelik hayat pratikleridir. Bu başlık altında cevaplanması amaçlanan alt problem cümlesi, “Suç korkusu site sakinlerinin gündelik yaşamında nasıl yer almaktadır? Suç korkusu site sakinlerinin yaşam tarzında hangi pratikler üzerinden takip edilebilir?” şeklindedir.

5.1.1.Kriminal İçerikli Bilginin Üretiminde Medya Etkisi

Gündelik hayatın inşa sürecinde medya, özellikle bugünden bakıldığında daha fazla ilgiyi hak eder görünmektedir. Tv, radyo ve gazete gibi geleneksel medya araçlarının yanı sıra dijital dünyanın getirdiği sosyal medya ile birlikte toplumsal yaşam başka bir boyuta doğru evrilmektedir. Yemek yapma/yeme, çocuk yetiştirme, tatil yapma gibi gündelik faaliyetlerin yanı sıra; sosyal ya da politik olaylara karşı gösterilen tepki, tavır alış ya da içinde konum alınan mecralar sayesinde aidiyet ve kimlik inşasına kadar uzanan geniş bir yelpazede medya, toplumsal yaşamı büyük ölçüde biçimlendirmektedir. Bu süreçte suç ve suç içeriklerinin de gündelik hayat inşasında önemli bir kaynak olduğu ileri sürülebilir.

Suç, bugüne kadar genel olarak gündelik hayatın dışında konumlandırılmaktaydı. Toplumsal yaşamda rutin olarak algılanan düzen iken suç, yalnızca meydana geldiğinde konuşulan, tartışılan ve gündelik hayat akışını kesen bir durum olarak algılanmaktaydı. Suç içeriği ortadan kalktığında etkilerinin de gündelik yaşamdan çekildiği söylenebilmekteydi. Oysa bugünden bakıldığında tam tersi bir tabloyla karşılaşıldığı söylenebilir. Suç, medyanın her türünde her yönüyle işlenebilmekte ve dijital dönüşüm

sayesinde toplumun hemen her kesimine nüfuz edebilmektedir. Bu noktada suç ve suç içeriklerini yoğun bir şekilde işleyen medyanın gündelik yaşama dair üç etkisinden bahsetmek mümkündür. Aşağıda detaylarıyla anlatılan bu sonuçlar, gündelik hayatta suçun algılanma biçiminin nasıl değiştiğini ve bunun da suç korkusuyla nasıl bir ilişki içinde olduğu anlaşılmalı ve anlamlandırılmaya çalışılmaktadır.

5.1.1.1.Yaygın Suç/Suçlu Algısı

Medyada sıklıkla yer alan suç ve şiddet haberleri site sakinlerinin sosyal yaşamı anlamlandırma sürecinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Suç ve şiddet içerikli akışa maruz kalan sakinler, gündelik yaşamı kriminal bir çerçeveye yerleştirme eğilimindedir:

“-Hırsızdan ziyade bu ııı kadın ölümleri, ııı askerlerin şehit olması. Onlar çok etkiliyor. İşte bir de trafik kazaları çok etkiliyor. Ve ben haber seyretmiyorum o yüzden. Sadece gazeteden okuyorum. Yani çünkü canlı seyredemiyorum. Kadın cinayetleri çok fazla. ıı o konuda güvenlik yok. Zaten gazeteleri hep açıyorsun iki üç tane işte ıı koruma altında olmadığı için ölüyorlar...Trafik kazasında da trafik canavarları içkili kullandıkları için. ıı onun haricinde seyretmiyorum yani. Çünkü seyredemiyorum. Eskiden seyredirdim bütün haberleri. Bir de gece haberlerini bile seyredirdim. Şimdi seyretmiyorum. Çünkü açıyorsun ölüm. Açıyorsun ıı o onu bıçakladı... O alkol aldı öbürüne bindirdi. O bilmem ne oldu derken seyretmiyorum”(G8K, Çalışmıyor, 55).

G8K, yayınlanan içeriklerden rahatsızlık duyduğunu ve bu nedenle özellikle tv gibi görüntülü yayın yapan bir medya organından haber seyretmediğini belirtmektedir. Katılımcı için rahatsızlık yaratan suç türleri hırsızlıktan ziyade ölüm ya da yaralanma ile sonuçlanan vakalardır. G8K, haber içeriklerinin eskiye oranla daha yoğun bir şekilde suç ve suçluluk içerdiğini ifade etmektedir. Bu durumun yaygın suç/suçlu algısını açığa çıkarabileceği düşünülebilmektedir.

Yaygın suç ve suçlu algısı bireylerin yakın çevresinden çıkarak olayları daha geniş bir toplumsal bağlamda değerlendirmesine yol açmaktadır. Çocuklarıyla ilgili yaşadığı korkuyu anlatan katılımcı buna iyi bir örnek oluşturmaktadır:

“-Ya artık hani sürekli duyduğumuz haberlerden etkili olabilir. Yani satıcılardan hoşlanmıyorum, dilencilerden hoşlanmıyorum. Yani onlar beni tedirgin edebiliyorlar. *Onların böyle elini kolunu bağlaya, yani çok rahatlıkla girmelerinden hoşlanmıyorum. Gerçekten o beni tedirgin ediyor.* Özellikle evde küçük çocuk olduğunda. Hani hep haberlerde çıkıyor, uyarıyorlar. Ve biz de bundan etkileniyoruz. Çocuklarım çok etkileniyor. Ve ben sürekli tembih ediyorum. Sakın kimseye kapıyı açmayın. Ben gelince anahtarımınla açacağım. Herkes kendi anahtarıyla kapıyı açacak. Hiç kimseye diyorum kapı açmayın. Eğer açılacaksa ben haber veriyorum herkese. İşte kızım ağabeyin evde sana kapıyı açacak. Ağabeye diyorum kardeşini bekle ona kapıyı aç. Ya bunlar beni çok rahatsız ediyor. Özellikle E... Mahallesi’nde. Bu konuda oradan çekiniyorum” (G17K, Mimar, 41).

Katılımcı G17K, iki yıldır yılın yarısını güvenli bir sitede geçirmektedir. Geri kalan yarısında ise başka bir semtte bulunan ve sekiz yıldır ikamet etmekte olduğu aile apartmanında yaşamaktadır. Apartmanda eşinin ailesi ve akrabalarının da bulunduğunu belirtmektedir. Bu sebeple çevresinde herhangi bir ihtiyaç durumunda güvenebileceği ya da yardımlaşabileceği insanların bulunduğunu ifade etmektedir. Bunun yanı sıra katılımcının ikamet ettiği mahalle Trabzon’da suç ve asayiş olaylarının görece yüksek olduğu düşünülen bir mahalledir. Ancak katılımcının çocukları için duyduğu korku daha çok medya üzerinden izlediği suç ve şiddet olayları üzerinden şekillenmektedir. Katılımcı yerelde herhangi bir olaydan bahsetmemektedir. Ancak medyada sıklıkla yer alan çocuğa yönelik şiddet ve suç haberlerinden korkuya kapılarak çocuklarını sıklıkla uyardığını, güvenlik zafiyeti oluşturacak herhangi bir duruma yer vermemek için kendi aralarında bir düzenleme yaptıklarını belirtmektedir. Üstelik bu korku, aile apartmanı gibi hemen herkesin birbirini tanıdığı, bu nedenle yabancıların daha kolay tespit edilebileceği ya da herhangi bir durumda yardım edebilecek insanların bulunduğu bir sitede yaşanmaktadır. Katılımcı benzer korkuları güvenli sitede yaşamadığını belirtmektedir. O halde bu noktada kontrollü giriş-çıkış unsurunun ve sınır özelliğinin belirleyici olduğu söylenebilir. Site sınırları ne kadar güvenliyse sınırın hemen dışı korkunun daha fazla hissedilmesine neden olabilmektedir:

“-Çocuklarımla ilgili bizzat onlarla ilgili değil ama dışarıyla ilgili derler ya (gülerek). Yani ı çok şey duyuyoruz, bir şey yaşamadım çok şükür Allah kimseye yaşatmasın ama orda burada ben çok haber de izlememeye çalışırım ama orda da negatif şeylerden kaçınmaya çalışırım ama ı onların site dışına çıktığı her an başlarına bir şey gelebilir ha bu anlamda obsesiflik anlamında takıntılı haline asla getirmedi bunu ama ı kaybolabilirler ıı ne bileyim kaçırılabilirler, ki bugün evinin önünden servisle alınan çocuklarla ilgili bile neler duyuyoruz aslında bu yönde bir tedirginlik olabilir ama bu çok ciddi boyutlarda değil. ıı onların üstünde korku yaratmadan, bir şekilde gözlemleyerek aslında birbirlerine emanet ederek ya da ben gözlemleyerek yapmaya çalışıyorum...” (G2K, Akademisyen, 37).

G2K, çocuklarının kaçırılmasından ya da başlarına başka herhangi başka bir şey gelmesinden dolayı korku yaşadığını belirtmektedir. Katılımcının korku yaşadığı durumlarla ilgili yakın çevresinden duyduğu ya da yaşadığı herhangi bir mağduriyet öyküsü bulunmamaktadır. Açıkça belirtildiği üzere risk olarak algılanan durumlar medyada sıklıkla karşılaşılan durumlardır. Katılımcının özellikle örnek olarak verdiği olay İzmir’de kreş servisinde meydana gelen çocuk ölümü ve sonrasında yaşananlara dairdir (HÜRRİYET, T.Y). Katılımcının bu ve bu gibi olaylardan etkilenerek korku duyması, gündelik hayat pratiklerinin kavrayışında ve düzenlenmesinde medyanın güçlü bir veri kaynağı olduğunu gözler önüne sermektedir. Bir başka katılımcı G1K’nın ise medya aracılığıyla edindiği güvenlik verilerini gündelik hayattaki durum ve sembollere birleştirdiğini söylemek mümkündür. Görüşmenin yapıldığı esnada katılımcı ikamet ettiği sitede tamirat/inşaat işleri yapılmakta olduğunu ve bu geçici durumdan kaynaklı site içinde korku yaşadığını belirtmektedir.

Medyada yer alan suç ve suç içeriklerinin sakinlerin risk algısını arttırdığı görülmektedir. Böylece suç ya da şiddeti nerden geleceği, suçlunun kim olduğu ya da nerede karşılaşılabileceği bilgisi bulanıklaşmaktadır. Gelecekte mağdur olma ihtimali sorulduğunda katılımcının verdiği cevap yaygın suç ve suçlu algısını yansıtır niteliktedir:

“-Şöyle söyleyeyim ben size. Olmama ihtimali yok o sorduğun sorunun. İnsan. Bugün görüyoruz yaşıyoruz. Çocuk istismar olayından tut, kadın tecavüzlerine kadar. Aklımıza gelebilecek her türlü bakın, her türlü mikroplar sen, ben, bizden biri. İnsan. Anasını kesen de bizden biri, babasını da. O zaman? Herkes suçlu adaydır. (Kahkaha). Şey gibi oldu herkes engelli adaydır. Öyle ama değil mi? çünkü her şey başımıza gelebilir. Ben tedbirli olmaktan yanayım. Tedbir ederim tevekkül ederim, taktir Allah’ın...”(G4E, Serbest Meslek, 44).

Katılımcının bahsettiği suç türleri medyada sıklıkla yer verilen suç türleridir. Çocuk istismarı, kadına yönelik şiddet ya da tecavüz haberleri bunlardan bazılarıdır. Burada dikkat çekici olan nokta, katılımcının suç davranışında bulunan failleri normalleştirmesidir. Özellikle çocuk istismarı, hayvana yönelik istismar ya da şiddet davranışında bulunan failler toplum tarafından genellikle “hasta” ya da “anormal” olarak değerlendirilmektedir. Oysa burada suç davranışının yaygınlığının, faillerin de

herhangi biri gibi, “sıradan”, “normal” bireyler olarak değerlendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla böyle bir kavrayış, potansiyel suç davranışının ya da failin ölçülebilmesini ve olasılık hesaplamasını zorlaştıran bir durumdur. Bu sebeple katılımcıya göre; suç ya da şiddet her an, herkesin risk altında olduğu bir durum oluşturmaktadır. G4E, ailesinin güvenliği ve konforu için korunaklı bir siteyi tercih ettiğini belirtmektedir. Bu sebeple katılımcı için güvenli site kısmen bir tedbir durumu olarak yorumlanmaktadır.

Güvenlikli sitenin sınırlı erişim işlevi, site sakinleri için mutlak bir tehdidin varlığını gerektirmez. Bu aynı zamanda düzen ve onun devamlılığını sağlamanın da bir yoludur. Böylece suçtan korunma ya da onu engelleme gündelik rutinin bir parçası haline gelmektedir:

“-...Dediğim gibi çocuklar için iyi. Bizim için de iyi mi? İyi yani. Çünkü siteye kimse kontrolsüz giriş çıkış yapmıyor.
-Bu problem mi sizin için? Kontrolsüz giriş çıkış.
-Ya bu benim için problem mi derken bu, olay yani bu bir ihtimaldir. Yani ı benim şahsım için bir problem olmaz ama sizin içindir... Eee ne diyelim, kontrolsüz birilerinin olması herkes için bir problemdir geleceği zaman. Ne zaman ne olacağını bilemezsin. O anlamda oraya kontrolsüz giriş çıkışında bir güvenlik olması avantajdır” (G8E, İnşaat Mühendisi, 50).

G8E'nin ifadelerinden açıkça anlaşıldığı gibi kontrolü gündelik rutine dönüştüren şey belirsizliktir. Gündelik bilgi havuzunda tehdidin ne zaman ve nereden geleceğinin belirsizliği; onun yaygınlaştığı algısına yol açmaktadır. Bu sebeple sınırlı erişim, kontrolün hakim olduğu ve böylece riskin de görece azaltıldığı bir alan inşa etmektedir. Tam da burada, G8E'nin bu kontrol mekanizmasının tüm kente uyarlanması gerektiği ifadesi de belirtilmelidir. Katılımcı sitelerin giriş kapılarında uygulanan kontrolün şehrin ana arter giriş kapılarında da uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu, bir taraftan gündelik hayatın kriminolojik algısının boyutunu gözler önüne sermektedir. Diğer taraftan ise bu durum, Neocleous (2007: 351)'un iç güvenlik meselesinin özel alan ve kamusal alan arasında salındığı bahsini doğrular niteliktedir. Güvenlik boyutunun bir ucu özel ev alanıyken diğer ucu “vatan” ve “ulus”un kamusal dünyasıdır. Böylece güvenlik duygusunun kapsamının zaman zaman daralan ya da genişleyen; ancak bütünlüklü bir yapıya hitap ettiği görülmektedir.

Yaygın suç ve suçlu algısının oluşmasında medya oldukça güçlü bir kaynaktır. Ancak bunun yanı sıra kişilerin yakın çevresinde meydana gelen suç durumları da bu algıyı beslemektedir. Emekli eczacı olan 80 yaşındaki katılımcı G2E'nin güvenli site dışında kent merkezinde bir başka konutu daha bulunmaktadır. Kentte herhangi bir iş olduğunda orada kalabildiğini belirtmektedir. Görüşmenin yapıldığı tarihten birkaç gün önce evine yakın yedi sekiz iş yerinin soyulduğunu belirtmektedir. Oradaki konutunda da çok eskiden beri ikamet ettiğini, herkesin birbirinin tanırken şimdilerde alt komşusunu bile tanımadığını, asayiş olaylarında da bir artış olması sebebiyle kendilerini güvende hissetmediklerini “...şimdi bu hal, ister istemez bu çalkantılı dönemde doğal olarak hissediliyor. Şimdi kimse rahat değil” şeklinde belirtmektedir. G2E'nin güvenlik anlamında ifade ettiği genel bir kaygı halidir. Katılımcı güvenli site gibi birtakım önlemlerin bu noktada ihtiyaç olarak ortaya çıktığını ifade etmektedir. Avukat ve 50 yaşındaki bir başka katılımcı G7E'ye ikamet ettiği güvenli siteler bölgesinde hırsızlık olayları yaşanıp yaşanmadığı sorulmuştur. Katılımcı bölgeyle ilgili net bir bilgisi olmadığını ancak hırsızlık olaylarının beklenen bir durum olacağını ifade etmektedir. Ona göre suç olaylarında genel bir artıştan söz edilebilmektedir. Kendisi bunu toplumdaki ekonomik çöküntüyle açıklamakta ve ikamet ettiği bölgeyi de “zengin bir muhit” olarak adlandırarak suç için cazip alan olarak düşünüldüğünü ortaya koymaktadır. Benzer şekilde avukat ve 26 yaşındaki G6K da kendi yaşadığı muhitte suç içeren herhangi bir olaya şahit olmadığını ancak mesleği gereği bilgi edindiği kadarıyla Trabzon genelinde bu gibi olaylarda bir artış olduğunu duyduğunu ifade etmektedir. Konuşmanın devamında ise durumu genelleyerek Türkiye genelinde bir artıştan bahsedilebileceğini belirtmektedir.

5.1.1.2. Yaygın Mağdur Algısı

Yaygın mağdur algısını şekillendiren önemli unsurlardan biri, suç ve şiddet olaylarının türüyle ilgilidir. Çocuk istismarı, taciz, kadına, hayvana yönelik şiddet içeriklerinin sıklığı mağdur olma olasılığında da öne çıkmaktadır. Serbest meslek sahibi ve 45 yaşındaki katılımcı G5E hırsızlık ve taciz suçlarının yaygın olduğunu ve bu tür suçlara maruz kalmaktan endişe ettiğini ifade etmektedir. Akademisyen ve 37 yaşındaki katılımcı G2K da yerelden kaynaklı olmasa da özellikle haberlerden duyduğu olaylar

sebebiyle çocukları için endişe duyduğunu ve bunun için kendince önlem almaya çalıştığını belirtmektedir. Çalışmanın geneli düşünüldüğünde korkuya neden olan suç türleri arasında çocuk istismarı, hırsızlık ve şiddet mağduriyeti öne çıkmaktadır. Medyada yer alan suç ve şiddet olayları bireylerin kendileri ya da yakın çevreleriyle empati kurmasına neden olabilmektedir.

“Yani acil bir şeye ihtiyacımız olduğunda ...

-Tabi. Kesinlikle.

-Öyle bir güveniniz var.

-Var var. Öyle komşumuz olduğu kadar başka komşumuz da var. O yapmıyor mesela. Biraz önceki polis çağırma olayındaki bayan çocuklar benim evimde oynuyor diyelim. Benim çocuğum arkadaşımın çocuğu. Üç tane farklı komşunun çocuğu benim evde onuyor. Ki benim ev de genelde oyun oynanan bir evdir. Çok fazla yasak olmayan bir evdir. Çocuklar mutlu olsun diye ben hiç ağzımı açmam. Çocuk da kapıda böyle bakıyor. Hadi kızım sen de gel. Annem izin vermiyor. Aradım annesini. Yok dedi biz dedi çocuğu G...cim dedi. Hem de biz de ne kadar muhabbetimiz var. Çay içiyoruz, kahve içiyoruz. Yok dedi biz dedi baba istemiyor dedi. Ondan sonra dedi altını arkasını alamayız...Çocuklarımız aynı okulda okuyor o bayanla. İki bir dönem benimkiler servisle gidiyor, servis alıyor kapıdan. Onunkini baba getiriyor. Niye baba getiriyor? Servise güvenmiyor. O şey olayı olmuştu ya, hani bir tane neydi kızcağız?

-Özgecan mı?

-Ha Özgecan olduğu zaman. Ben asla göndermem dedi. Kızım yani bu serviste var 20 tane çocuk. Bunlar özel okula gidiyorlar. Yani özel okula kadar hiçbir yerde durmuyor. Götürüyor...(G10K, Banka Yöneticisi, 45).

Katılımcı G10K, bir komşunun çocuğuyla ilgili tutumundan bahsetmektedir. Site sakini çocukların genel olarak bir arada bulunabildiğini ve site sınırları içerisinde rahatlıkla vakit geçirdiğini belirtmesine rağmen bahsettiği komşusunun bu konuda daha farklı bir kaygı ya da endişe düzeyi yaşadığını ifade etmektedir. Katılımcı bu durumun kadına yönelik şiddette önemli bir simge haline gelen “Özgecan Arslan” olayı ile ilgili olduğunu ifade etmektedir. Bu ilişkilendirmenin nedenine dair görüşme esnasında herhangi bir bilgi vermese de iki sebepten kaynaklanabileceği düşünmek mümkündür. Bunlardan ilki, komşusuyla bu konuda bir sohbet geliştirmiş olabileceğidir. Bir diğeri ise o dönemde kendisinin bu olaydan etkilenmiş olması sebebiyle komşusunun tutumunu bu olaya yorma ihtimalidir. Özgecan Arslan cinayeti; olayın detayı ve içerdiği şiddetin boyutu bakımından akıllarda kalarak kadına yönelik şiddetin de sembolü sayılabilecek bir olaydır. Ancak özellikle vurgulanması gereken noktanın mağduriyetin biçimi ve oluş şekliyle ilgili olduğu düşünülmektedir.

Medya aracılığıyla oluşan yaygın mağdur algısıyla bireyler yerelde herhangi bir suç mağduriyeti yaşanmasa bile gündelik hayatlarını düzenleme eğilimine girmektedir. Bu genellikle kamusal alandan çekilme ya da rutinlerin değiştirilmesi yoluyla gerçekleşmektedir.

“Çünkü biz mesela benim lise dönemimde ben daha rahat akşamları dışarı çıkabiliyordum. Hani B... bilmiyorum siz Trabzonlu musunuz? İşte yaz günleri B... sahiline gidip işte orada P... falan vardı kafeler vardı, B...’dir bilmem nedir. Hani oralarda rahatlıkla oturduk benim lise dönemim üniversitenin başı belki de hani o dönemlerde biz rahatlıkla giderdik ama şu anda mesela hani çok fazla mümkün olmadığını düşünüyorum. Çünkü insanlar daha farklı bakıyorlar. İşte bak dışarıda falan. Belki ben çıkabilirim şu an hani yaşım itibarıyla ama bir liseli ya da daha küçük yaşta çocukların bunu hani çok fazla güvenli değil bence yani. Sadece Trabzon da değil tabi. Yaşamın geneli de birazcık hani duyduğumuz şeylerden belki de daha tedirginiz artık. Daha tedirgin bakıyoruz hayata. O yüzden bence biraz sıkıntılıyız yani...Yani neyin nerden çıkacağını bilmiyoruz artık. Aslında şeyin özü bu. Neyin nerden çıkacağı belli değil. Çünkü artık insanlar en yakın komşusundan da bir şey yaşayabiliyor, iş arkadaşıyla da. Sapkınlıklar biraz da su yüzüne çıktığı için artık kimden, nerden ne göreceğimizi bilmiyoruz. Bu da bize tedirginlik veriyor tabi ki. Yani artık yakınlık diye bir şey yok yani. En yakın komşudan bile yeri geliyor işte ıı yani çok hikayeler artık görüyoruz. Belki de ondan kaynaklı biraz. Eskiden bilmeden yaşıyorduk muhtemelen. Şimdi sosyal medya olsun, televizyonlar olsun, programlar olsun bunlarla bir şeyleri daha fazla duyduğumuz için e fazla bilmek de aslında şimdi insana zarar veriyor” (G19K, Çalışmıyor, 31).

Bu anlamda katılımcıda yaygın mağdur algısını besleyen unsurlardan biri, kişinin en yakınından bile zarar gelebileceği düşüncesidir. Katılımcının bu yakınlıkla ilgili komşu örneğini vermesi de sembolik bir anlam taşımaktadır. Komşuluk, karşılıklı güven ilişkisinin onandığı ve bu nedenle kişinin mahremiyet alanına diğerini dahil edilebilme imkânı sağlayan bir ilişki biçimidir. Bu sebeple komşu, aile üyelerinden sonra bireyin yakın çevresi içerisinde tanımlanabilmektedir. Buna rağmen özellikle çocuk istismarı haberlerinde aktarılan bilgiye göre tehlike, kişilerin en yakınlarından gelebilmektedir. Dolayısıyla kişinin en yakınlarından bile zarar görebileceği düşüncesi en korumalı alanı olan mahrem alanında bile mağdur olabileceği algısını doğurmaktadır.

G19K, yerel kent yaşantısındaki gündelik rutinlerini kısıtladığını ifade etmektedir. Örneğin geçmiş yıllarda akşam saatlerinde rahatlıkla dışarı çıkabildiğini, ancak şimdilerde bundan tedirginlik duyduğu belirtmektedir. Burada genel bir değişim ve toplumsal yozlaşma düşüncesinin belirgin olduğu göze çarpmaktadır. Katılımcının “...çünkü insanlar daha farklı bakıyorlar...” ifadesinden de anlaşıldığı kadarıyla burada kastedilen özellikle cinsel taciz ya da şiddete maruz kalan kadınların yaşam tarzlarının

medya aracılığıyla mağduriyetle ilişkilendirilmesidir. Dolayısıyla katılımcının, bahsettiği tedirginliği; yerel düzeyde gelişen bir durumla ilişkili değil, genel bir dönüşümün sonucu olarak algıladığı anlaşılmaktadır. G16K da benzer şekilde eskiye oranla kentte dolaşmaktan kaçındığını ifade etmektedir. Buna sebep olarak da toplumda genel olarak şiddetin artmasını ve bunun karşısında insanların duyarsızlaşmasını göstermektedir. Katılımcıya kent düzeyinde ya da yakın çevresinde herhangi bir şiddet olayının yaşanıp yaşanmadığı sorulduğunda ise verdiği cevap şöyledir:

“-Burada değil de tv’de duyuyoruz işte. Hamile gezen bayanlara bile saldırıyorlar. Yalnız bayanlara saldırıyorlar.
 -Trabzon o anlamda kıyaslayınca ülkenin diğer şehirleriyle nasıl bir yerde sizin için.
 -Aynıdır bana göre. Değişmez diyorum ya toplumun yapısı oldu bu artık. Olduruldu. Oldurulamak için çaba gösteriliyor. Çalışılıyor. Ciddi anlamda çalışılıyor. Yerelden kaynaklanmaksızın tv ya da sosyal medya üzerinden suç ya suç içerikleriyle ilgili edinilen bilgi, kişinin yerel düzeyde de gündelik politikasını etkileyebilmektedir”(G16K, Emekli Mühendis, 58).

G19K’nın bahsettiği olayda mağdur, hamile genç bir kadındır. Hamilelik durumunun haberde özellikle öne çıkarıldığı ve vurgulandığı söylenebilir (HÜRRİYET, 2016). Bunun yapılmasındaki amacın, olayın daha dramatik bir hale getirilerek, habere dikkat çekilmesini sağlamak olmalıdır. Ancak daha dikkatli bakıldığında bu ayrıntının mağdur kimliğinin inşasına dair önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Hamilelik; toplumsal anlamda kadın bedenine kutsiyet atfedilerek cinselliğinden arındırıldığı, korunmaya alınması gerektiği düşünülen bir dönemi ifade etmektedir. Bu nedenle gündelik yaşam içerisinde hamile kadınlara yönelik bir konfor alanı yaratma çabasından bahsedilebilir. Buna rağmen hamile bir kadının şiddete maruz kalması olayın çifte mağduriyet biçiminde algılanmasına sebep olmaktadır. Katılımcının da açıkça ifade ettiği gibi hamile kadınlara “bile” şiddet uygulanabiliyor olması şiddetin boyutunu ortaya koymakta ve yaygın mağduriyet algısını besleyebilmektedir. Dolayısıyla medyada yer alan şiddet haberlerinin birincil mağdur tipolojisi kadınlardır ve böylece mağduriyetin cinsiyetlendirildiği söylenebilir. Böylece kadınlar bu gibi haberlerde yer alan mağdurlarla daha kolay empati kurabilmekte ve kendilerini potansiyel mağdur olarak konumlandırabilmektedir. Bu sebeple kadınların yaşadığı suç korkusunu gerçekçi bulmayan yaklaşımların bu noktayı gözden kaçırdığı düşünülmektedir. Katılımcıların kendine uyguladığı otokontrolün de, suç ve şiddet haberlerinin; cinsiyet rejimine sağladığı katkının bir sonucu olarak değerlendirilmesi mümkün görünmektedir.

Medyada yer alan suç ve şiddet haberleri bir taraftan yaygın mağdur algısını beslerken bir taraftan da herhangi bir mağduriyet durumunda uygulanabilecek stratejileri sunmaktadır. Özellikle öyküleştirme tekniği ile sunulan haberlerde kişiler, yaşanan olaylarda kendilerini olayın içine yerleştirerek mağdurla empati kurma eğilimine girmektedir. Herhangi bir mağduriyet durumunda yapılabilecekler de bu sürece dahildir:

“Geçen sene ve ondan önceki sene aynı kişinin üç kere soyuldu. E camı kestiler, onu kestiler, bunu kestiler. Yani istedikten sonra adamların yapamayacağı hiçbir şey yok. Mesela benim yan evim alarm taktırdı...Ben mesela kameraya bile ihtiyaç duymuyorum. Çünkü palavra. Ya diğerinde vardı o kadar soyuldu. Soyacaksa bir insan soyacaktır...Bunun önlemi nedir? İşte evinize çok değerli bir şey koymazsınız, etmezsiniz. Gelip tv'yi, bilgisayarını çalacak...ben zaten evdeyken de girebilir. Girerse de buyur diyeceğim. Al bilgisayarımı, tv'mi. Ben bu düşüncedeyim yani... Yıllar önce okuduğum bir yazı vardı. Ünlü bir gazetecinin evine girmiş o gel kardeşim demiş. Açsan doyurayım, doyurmuş; röportajları çıktı hatta. Doyurmuş yedirmiş içirmiş tv'yi vermiş gitmiş. Ondan sonra aramış. Yani yapılabilecek bu. Başka bir şey yapamazsınız” (G12K, Emekli Hava Kontrolörü, 46).

G12K, güvenli siteler bölgesinde bir sitede yaşanan hırsızlık olayından bahsetmektedir. Katılımcının yaygın mağdur algısını besleyen şeyin, suçun engellenemezliği düşüncesini olduğu görülmektedir. Kullanılan korunma önlemlerini yetersiz bulduğunu somut örneklerle doğrulamaktadır. Dolayısıyla bu kişinin suçtan korunamayacağı ve mağduriyetten kaçınılamayacağı düşüncesini doğrulamaktadır. Mağduriyete yönelik bu kaderci yaklaşım katılımcının herhangi bir mağduriyet durumundaki stratejisini de belirlemektedir. Yıllar önce bir gazete röportajında okuduğu hırsızlık olayında mağdurla empati kurarak, benzer bir durumda kullanabileceği stratejiyi belirlediği ifade etmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere amaç, mağduriyeti engellemeye yönelik değil bu durumdan en az hasarla çıkabilmektir.

5.1.1.3.Ahlaki Panik: “Etrafımız Ateş Çemberi”

Ahlaki paniğin belirgin biçimlerinden biri, toplumun genel norm ve değerlerinin çeşitli sebeplerle sarsıldığı inancıdır. Toplumu bir arada tutan, güven ve huzur içinde yaşamasını sağlayan bu değerlerin yozlaştığı düşüncesi genel bir güvensizlik durumuna işaret etmektedir.

“...ha şeyde yok mu gelişmiş ülkelerde. Onlarla da var. Yani öyle bizim bildiğimiz, biz zannediyoruz ki görünendır. Öyle değil. Adam, koca Londra'nın en frapan semti diyelim ki Picadilly denen, Soho denen yeri var orda falan, e polis diyor ki ağabey gitmeyin oralara falan o taraflarına. Çünkü oraya biz de mecbur kalmadıkça gitmiyoruz. E Harlem, Amerika'da oo her şey. Amerika'da kavga edenin yanında durursunuz, ayıramazsınız. Biz de öyle değil. Gene biz tam yozlaşmadık. Biz şimdi gene bir şeyler yaparız falan öyle. Onun için çoğaldıkça nüfus ister istemez bir de ekonomik açıdan kamanlar arasında bu derece fark olursa siz milli gelirin %70'ini 10 kişiye dağıtır, %30'unu kalan 70 kişiye, 80 kişiye, 90 kişiye bölüştürürseniz. E ne olur? Üniversite bitiriyor ben görüyorum içim sızlıyor. Bazıları iki üç fakülte bitiren gördüm. İşsiz. Şimdi sanat evinde uluslararası ilişkiler burada okuyan ya pırıl pırıl genç kızlar gördüm. 10-15 liraya 20 liraya orda çay veriyor. E bunlar ne oluyor? Bunlar yıkıntıları da beraberinde getiriyor. Kolay değil bu iş. Düşün geliyor adam 10 kuruş kazanamamış karısına derdini belki anlatabilir ama yeni yetişmiş kızına o vitrinlerin albenisiyle akşama kadar haşır neşir olan o çocuklara oğluna, kızına. E tabi özellikle de kızlara. O vitrinlerin hali e bir ihtiyacı olsa ebeveyn olarak karşılayamıyorsun. E karşılayamayınca ister istemez bizim yöresel ifademizle yangabız deriz. Yangabız işlere yönelirsin. Yani nizam tanımayan, hukuk tanımayan falan. Onun için herkeste tedirginlik var...Hele bu toplumdaki bu yozlaşma, bu alabora olma, akıl almaz bir yoğunlaşma, nüfus yoğunlaşması olunca birçok sıkıntı da kendiliğinden oluyor...Güven işi. Güven işi çok önemli. Onun için oralarda her yeni yapılan daha da herhalde geliştirmeyi bu işleri düşünecek. Çünkü çok kalabalıklaştı. Hani burada tabirler var hani at izi, it izi gibi. Şimdi o gibi tabirler de vardır. İt anasını tanımıyor falan filan. Şimdi bu kalabalıklarda kendi güvenliğinizi kendiniz almak zorunluluğunda kaçıyorsunuz. Yani diyemiyorsunuz ki genel yönetim veya genel kolluk güçleri bizi koruyabilir. O şey yok. Kayboldu. Onun için herkes koruma amaçlı tedbirlerini arttırarak devam ettiriyor” (G2E, Emekli Eczacı, 80).

Katılımcı toplumun yozlaştığını ve temel değerlerinin sarsıldığını ifade etmektedir. Buna sebep olarak eşitsizlik ve modern hayatın dayattığı yaşam tarzlarını göstermektedir. Katılımcının vurguladığı nokta; gösterişçi tüketim alışkanlıklarının bireyi kuşattığı ancak dayatılan yaşam tarzlarına ulaşma noktasında eğitim gibi geleneksel değerlerin önemini kaybettiğidir. Dolayısıyla ona göre Robert K. Merton'un gerilim teorisini akıllara getirecek şekilde geleneksel ve meşru araçların yerini illegal araçlar alabilmektedir. Böylece normsuzluğun yeni norm olduğu bir toplum, yaşanması güç ve güvensiz bir toplum olarak değerlendirilmektedir. Cohen böyle bir algının, ahlaki panik durumunun geçici olmadığı ve devamının da geleceği düşüncesini doğurduğunu ifade etmektedir (2002: 26). Dolayısıyla bu bir süreklilik halini işaret etmektedir. Ahlaki norm ve değerlerin çöküşünün yol açtığı suç ve şiddet ortamı bireylerin kendilerini güvensiz hissetmesine, tehlikenin her an her yerden gelebileceği algısına sebep olmaktadır.

Cohen, ahlaki paniği norm ve değerlerin bölüdüğü iki tarafın karşı karşıya gelmesiyle gelişen bir durum olarak açıklamaktadır. Daha açık bir biçimde bu halk düşmanları

(şeytanlar) ve halk bağlamında sembolikleşmektedir. Halk, şeytanlara karşı kolektif bir mücadele içerisinde ve taraflar oldukça keskindir.

“Çok fazla ahlaki olarak bir çöküş içerisinde Türkiye bence öyle. Trabzon’da hani görünmüyor ve bu tarz şeylerin kalesi gibi görünüyor aslında bakınca dışarıdan aa Trabzon dedin mi böyle işte şey oluyorsun ama aslında görmediğimiz bilmediğimiz çok fazla ahlaksızlığın buralarda da olduğunu duyuyorum. Üzülüyorum çünkü Trabzon insanı bizim buranın milleti bu tarz insan değil yani ben hep onun dışarıdan geldiğini yozlaşmış insanların olduğunu şey yapıyorum. Çünkü özünde öyle değiliz biz. Biz hakkını savunan, hazır cevap böyle şey insanlarız yani benim kendi akrabalarım da etrafımdaki insanlar da hep böyle insanlar biz hep böyleyiz. Ben kendim kadın olmama rağmen hani gene de öyleyim yeri geldiğinde erkek gibi de olabiliyorum bu benim yapıldığım benim genetik özelliğim diyebilirim ama çok fazla şey duyunca insan üzülüyor. Çocuğumuz var sonuçta arkadaş çevremiz var tedirgin oluyorum olmuyor değilim ama hani bunun için de ne yapılabilir onu da bilmiyorum...” (G14K, Çalışmıyor, 37).

Katılımcı, toplumun genelinde ahlaki bir yozlaşmanın olduğundan bahsetmektedir. Buradan da açıkça anlaşılacağı üzere, katılımcı yaşadığı kültürel çevreyi ahlaki bir coğrafya olarak algılamaktadır. Bu nedenle kendini ait hissettiği bu kültür içerisinde iddia ettiği “ahlaksızlık” durumlarıyla karşılaştığında bu ahlaki coğrafyanın parçalandığı görülmektedir. Buradan sonraki aşamada biz-onlar karşıtlığının Cohen’in bahsettiği şeytanlaştırma ve kahramanlaştırma şeklinde konumlandığı görülmektedir.

Medya suç ve şiddet haberleri için oldukça önemli bir kaynaktır. Bireyin yakın çevresi dışına çıkarak daha geniş ölçekte meydana gelen olaylardan haberdar olmasını sağlamaktadır. Toplum düzeyinde meydana gelen olayları aktararak medya, bireyin zihninde suç ve risk haritası oluşumuna katkıda bulunmaktadır. Bu haritanın yoğunluğu ve inşa sürecindeki semboller bir araya geldiğinde ahlaki panik durumlarının ortaya çıktığı söylenebilir. Böylece gündelik yaşam eskisine kıyasla daha “korunmacı” bir biçime doğru evrilmektedir.

“S1-Benim büyüdüğüm dönemle şimdi çocuklarımı büyüttüğüm dönem aynı değil. O yüzden tercih etmem. Dediğim gibi ben dolmuşla meydana gidip gelebiliyordum ama çocuğumu gönderemem şimdi. O yüzden tercih etmem.

-Ne değişti Trabzon’da?

S1-Trabzon’da değil. Bence dünyada, Türkiye genelinde. Trabzon’a özgü bir şey değil bu. Yani mı ki Trabzon bu tarz şeylerde çok daha milliyetçi ve muhafazakardır...

S2-Ama Trabzon’da da artık çok fazla Trabzonlu yok. Gümüşhaneli, Bayburtlu...

S1-Yani Suriyeliler burada. Yazın çok aktif olarak etrafta görüyoruz. Yani o yönden. İnsanlar artık kötü niyetli. Kadınlar da erkekler de kötü niyetli. Çocuklar için de işte. Bence işte bu haberler çok etkiliyor toplumu. Bir haber hani hep bir tabir vardır ya. Kulağını açma. Aslında onu bangır bangır işte tecavüz, istismar, cinsel suç, amcası kızına sarkışmış

oo...ne adar bunu toplumda yansıtırsak bence bilinçaltından insanların bilinçaltına yerleşiyor diye düşünüyorum...Bir şeyi çok fazla gündeme getirildiğinde ını insanların niyeti yoksa a belki de niyetini bozarak bakıyor. İı ha şeytana uyma tabiri vardır ya. Kulağına su kaçırsın. Yapmayacağın da varsa. İını yapmayacağın varsa da yapar...” (GG1).

Grup görüşmesinin bir kısmının yer aldığı alıntıda katılımcılara, çocuklarının toplu taşıma aracı kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. Alıntıda da yer aldığı üzere katılımcılar, çocuklarının mümkün olduğunca toplu taşıma kullanmamasına özen gösterdiklerini belirtmektedir. Buna sebep olarak içinde yaşadıkları zamanın her an tehditlerle dolu olduğunu, kötü niyetli insanlarla daha sık karşılaşılabilindiğini göstermektedirler. Burada özellikle dikkat çekici nokta, tehlike/tehdit vurgusunun kente/mekâna değil zamana/döneme yapılmasıdır. Suç ya da şiddet her yerdedir. Benzer şekilde fail de artık belirli kalıpların dışına çıkmıştır. “*Kadınlar da erkekler de kötü niyetli*” ifadesi bunun açık örneğidir. Ancak bir taraftan kriminalleştirme ve damgalama süreçlerinin yerelde de devam ettiği görülebilmektedir. Duruma göre değişkenlik gösterse de bu sürecin ilk akla gelen grupları Suriyeli mülteciler ve iç göçle gelen yerleşimcilerdir. Dolayısıyla katılımcıların çocukları için algıladıkları tehdit ya da tehlike kaynaklarının bir tarafı makro ölçekte zemin bulurken –yerel dışında her yerden akan suç ve şiddet haberleri- diğer taraftan bu zeminden hareketle kriminalleştirmenin yerel unsurlar üzerinden de işlediği söylenebilmektedir. Bu durum, katılımcıların ifadelerinde açıkça örneklenmektedir. Medyada sıklıkla yer alan cinsel istismar haberleri makro kaynaklı tehdit unsurlarıdır. Katılımcı, içinde yaşadığı çevrede doğrudan ya da dolaylı bir deneyimi bulunmamasına rağmen bunu bir tehdit olarak algılamaktadır. Katılımcıların tehlikeli çevre algısını oluşturan bir diğer unsur ise Suriyeli mülteciler ya da diğer illerden gelen yerleşimcilerdir. Bu anlamda Trabzon kent kültürünün katılımcılar tarafından bu sürecin dışında tutulduğu açıkça görülmektedir.

5.1.2.Kriminal Bilginin Gündelik Hayat Pratiklerine Uyarlanması

Kriminal bilginin gündelik hayatın rutinlerine ve düzenlenmesine zemin hazırlayan bilgi deposunda yer aldığına daha önce değinilmişti. Bu başlık altında tartışmaya açılacak olan ise, bilgi deposunda var olan içeriklerin gündelik hayat pratiklerinde ve rutinlerinde gözlemlenebilir olmasıdır. Bireyler gündelik planlamalar içinde kriminal risk ve

tehditleri göz önünde bulundurmaktadır. İşe giderken, evde vakit geçirirken, alışveriş yaparken, çocukları bir yerden bir yere götürürken ya da araç kullanırken edindiği alışkanlık ve davranışlar, strateji ve tutumlar kriminal bilginin de veri olarak kullanıldığı bir sistem dahilinde gerçekleşmektedir. Buradan hareketle bu başlık altında gündelik yaşam içerisindeki kriminal bilgiye dayalı pratikler iki boyutta ele alınmaktadır. Bunlardan birincisi, sakinlerin güvenli alan oluşturmak için aldığı tedbir ve koruyucu pratikler iken, ikincisi güvenlik meselesinin tam da merkezinde yer alan ebeveynlik stratejileridir.

5.1.2.1.Güvenlik Tedbirleri: Korunma ve Kaçınma Rutinleri

Güvenlikli site sakinlerinin gündelik hayat pratiklerinde suçtan korunma ve kaçınma amaçlı birtakım pratikler geliştirdiği ve stratejiler uyguladığı anlaşılmaktadır. Korunma pratikleri oldukça yaygındır. Yaşam alanlarında söz konusu olan korunma pratiklerinin geliştirilmesi yalnızca güncel/yakın zamanlı kriminal olaylarla ilgili bir durum değildir. Hissedilen risklere bağlı olarak genel bir kaygı durumunu yansıtsa da güncel olayların da etkisinde gelişebilir. Güvenlikli siteler için en önemli korunma pratiği canlı özel güvenlik olsa da ekstra kamera, alarm taktırma ya da fiziksel bariyer kullanımının da yaygın olduğu gözlemlenmektedir. Tüm bu teknolojik aygıtların yanı sıra bilinen en klasik korunma yöntemi kapı kilitlemedir. Katılımcıların birçoğu özellikle evden çıkarken kapısını kilitlediğini belirtmektedir. Ancak kapısını kilitleyenlerin büyük bir kısmı bunun sadece alışkanlıktan ibaret olduğunu ve suç önlemede etkin bir yöntem olarak kullanmadıklarını belirtmektedir. Ancak kapısını muhakkak kilitlediğini belirten katılımcıların da başka birtakım korunma yöntemlerine de başvurduğu anlaşılmaktadır.

“-Kesinlikle kilitleriz. Benim bahçe katlarında demirler de vardır, ferforje. Evin dışında yani sadece benim evin dışında bilhassa 11 bir alarm profili var hani. Hani en ufak bir alana yaklaştığı zaman birisi çalmaya programlanmış. Pencere kanatlarında, şeylerde. Yani çevreyi bir korumaya alıyoruz. Öyle bir sistemi var oranın...”(G3E, Mimar/Tüccar, 47).

VTGS’de ikamet eden G3E, sadece kapı kilitleme gibi geleneksel yöntemleri değil daha ileri teknolojik cihazlarla da güvenlik tedbiri aldığını belirtmektedir. VTGS’lerde bunun oldukça yaygın bir durum olduğu anlaşılmaktadır. G15K da bir başka VTGS sakini olarak hem kendinin hem de sitedeki diğer evlerin ekstra alarm taktırdıklarını ifade

etmektedir. Bir başka katılımcı G11K canlı güvenlik olsa bile yüzde yüz bir korunmanın varlığına inanmadığı için kamera ve alarmin yanı sıra hareket sensörlü ışıklar taktırdıklarını ifade ederken; G14K ise camlarının yerlere kadar olması sebebiyle tüm camlara panjur yaptırdıklarını ve akşamları panjurları tamamen indirdiklerini belirtmektedir. Tüm bunların yanı sıra güvenlik tedbirlerinin daha da yoğunlaştığı durumlarla da karşılaşmıştır.

“...Ama yani kameralarımız var. Hemen kontrol ediyorum.

-Her girişte var mı?

-İyi hem sitede var. Hem benim evimin içinde var. Hem odalarda var, bahçede var.

-Bütün evler için mi geçerli?

-Yok, hayır biz yaptırdık.

-Siz mi tercih ettiniz?

-Evet özellikle ben tercih ettim. Çocuklarım, o zaman hamleydim. Yatılı bakıcı muhtemelen olacaktı. O yüzden vi yaptıırken döşedik hani çocukları da kontrol. Hani sdece site güvenliği amacıyla değil çocukların kendi güvenliği de amaçtı. Sitenin içinde vardı kamera” (G19K, Çalışmıyor, 31).

Katılımcı site giriş çıkışlarında kamera olmasına rağmen bahçesine, salonuna ve hatta yatak odalarına bile kamera taktırdığını belirtmektedir. Bunu çocuklarının güvenliğini sağlama amacıyla yaptığını belirtmekte ve sık sık da kameraları kontrol ettiğini ifade etmektedir. Özellikle eşinin iş seyahatleri esnasında daha tedirgin olabildiğini ve kameralardan etrafı kontrol ettiğini belirtmektedir.

38 yaşındaki G1K, özellikle akşam saatlerinden sonra dışarıya çıkmaktan kaçındığını ifade etmektedir. Zaman zaman komşularıyla yürüyüşe çıktıklarını ancak daha çok siteler bölgesi sınırlarında kalmak şartıyla sahilde yürüyüş yaptıklarını belirtmektedir. Buna sebep olarak belirli bir saatten sonra özellikle sahilde alkol tüketiminin yaygın olmasını göstermektedir. Bu anlamda hem kendisinin siteler bölgesi dışına çok çıkmadığını, hem de çocuklarının çıkmasına izin vermediğini ve komşularını da bu yönde uyardığını ifade etmektedir. Katılımcı on yıldır VTGS’de, yani aynı muhitte ikamet etmektedir. On yıl boyunca hırsızlık dışında bölgede herhangi bir suç olayıyla karşılaşmadığını belirtse de kaçınma davranışını tedbirli olmak adına gösterdiğini belirtmektedir. Benzer şekilde 58 yaşındaki G1E, kendi ifadesi ile “*pavyon türü*” alkollü eğlence mekânlarından kaçındığını belirtmektedir. Katılımcının, bu gibi alkollü mekânlarda muhakkak bir sıkıntıyla karşılaşabileceğini belirtmektedir. Buna sebep olarak, bu gibi mekânları

tercih eden müşterilerin de kriminal kişiler olmasını göstermektedir. Katılımcının algıladığı bu “kriminal” durumu daha net anlamlandırabilmek adına açması istendiğinde Çömlekçi Mahallesi’ndeki mekânları örnek olarak vermiştir. Çömlekçi Mahallesi Trabzon’un sahil şeridinde yer alan en eski mahallesi olmakla birlikte “fuhuş” ile damgalanmış bir mekândır. Dolayısıyla mahallenin kriminal damgası kaçınma davranışını da beraberinde getirmektedir. Kişiler, doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir mağduriyet yaşamasa bile bu bölge kendileri için riskli alan/tehlikeli çevre olarak algılanmaktadır.

Çömlekçi Mahallesi görüşmeler esnasında birçok katılımcı tarafından kriminal bölge olarak ortaya koyulmuştur. Ancak bunun dışında da kaçınılan farklı mahalle ve semtlerin olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin G11K, özellikle belirli bir saatten sonra Meydan, Kalkınma ya da Faroz gibi mahallelerde yaya olarak bulunmak istemeyeceğini belirtmektedir. G11K İstanbul’da doğmuş, büyümüş ve beş yıl önce evlilik sebebiyle Trabzon’a yerleşmiş bir katılımcıdır. İstanbul’da yaşarken biber gazı ya da çok cihazı taşımak gibi birtakım kişisel tedbirlere başvurduğunu ifade etse de Trabzon’da görece kendini daha rahat hissettiğini belirtmektedir. Buna sebep olarak kent içinde özel aracıyla seyahat etmesini göstermektedir. Araçsız hiçbir yere gitmediğini ve özellikle belirttiği semt ve mahallelerde belirli bir saatten sonra bulunmak istemediğini eklemektedir. Bahsedilen Faroz Mahallesi Trabzon’un en eski bir diğer mahallesidir. Sahil şeridi boyunca kurulmuş, komşuluk ilişkilerinin görece geleneksel bir şekilde devam ettiği ve yerlilerinin “Farozluluk” şeklinde ifade ettiği, yerel kimlik özellikleri güçlü bir mahalledir. Gündelik kent yaşamında mahallenin kriminal bir etikete sahip olduğu bilinmektedir. Emiroğlu (1996: 133); başka birkaç mahalle gibi Faroz’un da çok eskiden beri yabancı çocukların girmesinin tehlikeli, iç anlamı değişmeyen bir mahalle olduğunu belirtmektedir. Geçmişte ya da bugünkü suç oranlarına dair resmi bir veri bulunmasa da, bu kriminal etiketin kent sakinleri arasında aktarıldığı anlaşılmaktadır.

Katılımcının kaçındığını ifade ettiği Meydan ve Kalkınma Mahallesi ise kentin en işlek bölgelerindedir. Meydan olarak ifade edilen bölge kent merkezinin konumlandığı mevkiidir. Dolayısıyla günün geç saatine kadar yoğunluğun azalmadığı, insanların

eğlence mekânlarında vakit geçirdiği ya da ihtiyaçlarını karşıladığı bir alandır. Üniversite kampüsünün yer aldığı Kalkınma Mahallesi ise, öğrenci mekânı olarak adlandırılan bir mahalledir. Kalkınma Mahallesi, öğrenciler için hem barınma hem eğlenme hem de her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri mekânların ve hizmetlerin yer aldığı bir yapıdadır ve yine günün geç saatlerine kadar kalabalık ve ışıklandırılmış bir bölgedir. Katılımcının bu mahalleleri kaçınma mekânları olarak ifade etmesinin nedeninin tam da bu yoğunlukla ilgili olduğu düşünülebilir. Katılımcının sosyo-ekonomik olarak görece daha homojen/sınırlı bir bölgede ikamet etmesi ve homojen/sınırlı bir çevreyle ilişki içinde bulunması sebebiyle, kalabalık kent merkezlerini kontrol edilemez nüfus grupları olarak değerlendirmesi mümkün görünmektedir.

Site sakinleri arasında suça yönelik birtakım uygulamalarda bulunan yerel organizasyonlarda yer alan katılımcılarla karşılaşmıştır.

“-Kent konseyi emekli meclis başkanıydım. Yine benim grubumda çalışan bir bayan vardı. O da şeyi diyordu terzidir kendisi. O bayan mesela çok uğraştı o çocukların durumu ını orda mesela gece toplanıp içiyorlarmış (uzun sokak'ta kır pidesinin yanı). Kendilerini kesmeler etmeler. Bir ara meydana sokakta yürünmüyordu. Onun epey çalışmalarını bir temizlik yapıldı yani. Kadının üstüne gittiler bunları niye konuşuyorsunuz, ediyorsunuz. Bir sürü bir şeyler oldu...Çok işler var yani, çok işler”(G12K, Emekli Hava Trafik Kontrolörü, 46).

G12K, iki yıl önce içinde bulunduğu kent konseyinin suçla ilgili çalışmalarından bahsetmektedir. Bahsettiği mevkii kentin en işlek caddelerinden biridir. Gece geç saatlerde gençlerin caddede konuşlanıp madde kullandıkları ya da kendilerine zarar verdiklerini ileri sürmektedir. Katılımcı fiziksel ve sosyal düzensizlik olarak kabul edilebilecek gençlik gruplarının bu alandan uzaklaştırılmasına yönelik çalışmalar yapıldığını ve bahsedilen mekân için görece başarı sağlandığını da belirtmektedir. Ancak yapılanların yeterli olmadığını da vurgulayarak bu alanda daha fazla girişime ihtiyaç olduğu da belirtilmektedir.

52 yaşındaki akademisyen G10E'nin yaşadığı korku deneyimine dair anlatısı, komşuluk ilişkilerinin güvenlik boyutunu örneklendirir niteliktedir. Katılımcı çocuğunun evde tek başınayken kapının ısrarla çalındığını, çocuğun korkarak kendisini aradığını ancak kapıyı ısrarla çalanın kim olduğunu bilemediklerini ifade etmektedir. Bu durumda katılımcı güvenliklere ulaşacak herhangi bir cep ya da dahili telefon numarasına sahip

olmadığı için zor durumda kaldığını belirtmektedir. Ancak bir süre sonra bir komşusu aracılığıyla güvenliğe ulaşabildiğini, sitenin genelinde yapılan bir işlem için kapının çalındığını öğrenerek çocuğunu sakinleştirebildiğini aktarmaktadır. Dolayısıyla katılımcı yaşadığı bu durumu, profesyonel güvenlik görevlisi ile değil; bir komşusu aracılığıyla aştığını belirtmektedir.

5.1.2.2.Koruyucu Ebeveynlik: Çocuk Yetiştirme ve Yönetme Pratikleri

Çalışmaya dahil olan her bir katılımcı düşünüldüğünde –grup görüşmesi katılımcıları dahil- toplam kırk bir katılımcıdan yirmi sekizi, yaşları 4 ila 16 arasında değişen çocuklara ebeveynlik yapmaktadır. Bunun dışında 18 yaşından büyük çocuğu olan ebeveynler de bulunmaktadır. Çocuklarının güvenliğini sağlama noktasında ebeveynlerin kullandığı stratejilerden biri, mekân kontrolüdür. Anne-babalar kısıtlama, denetimli hareket etme, gözetleme, koordinasyon sağlama, yasaklama, uyarıda bulunma ve mekânı onaylama ya da onaylamama şeklinde stratejilerle çocuklarının güvenliğini kontrol etmeye çalışmaktadır.

S1:-Çocuklarımıza biraz daha titiz oluyoruz hani. Hani etrafa dikkat edin, hani geç saatse göndermem. Karanlıksa göndermem zaten de yürüyüş yapmasına, dolaşmasına, yan sitede arkadaşına gitmesini. Çünkü burada insanlar hemen çocuklar da yani okullar aynı, 11 servisler aynı. Hani atıyorum o sitede bir arkadaşı vardır. Ona gitmek isteyebilir eve ama. Ya ben arabayla götürür bırakır gelirim ya ben bırakır gelirim oranın güvenliğine teslim ederim. O şekilde”(GG1).

Grup görüşmesi katılımcısı, çocuğunun özellikle geç saatlerde, dahası karanlık olduğunda güvenli siteler bölgesi sınırlarında dahi tek başına hareket etmesine müsaade etmediğini belirtmektedir. Ancak gündüz saatlerinde kısmen kontrolün devam ettiği daha esnek bir hareket alanından bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla çocuğun özellikle akşam saatlerinde kısıtlandığından ya da ebeveynlerin çocuğa refakat ettiği denetimli hareket etme stratejilerinin kullanıldığından bahsedilebilir. Bunun yanı sıra 47 yaşındaki G3E de çocuklarının gitmesini yasakladığı mekânlar arasında internet kafeleri ve oyun salonlarının olduğunu belirtmektedir. Bunun önüne geçmek için çocuklarıyla iletişim halinde olmaya çalıştıklarını ifade eden katılımcı zaman zaman çocuklarından nerede ve kiminle birlikte olduğuna dair fotoğraf göndermesini istediklerini, zaten yasaklı mekânların yakınında bulunan esnaf arkadaşlarının da durumla ilgili kendisini

anlık haberdar ettiklerini belirtmektedir. Dolayısıyla burada yukarıda ifade edilen kontrol stratejilerinin birçoğunun kullanıldığı açıkça görülmektedir.

Ebeveynlerin çocuk güvenliği sağlama stratejileri oldukça değişken bir yapıya sahip olduğu gözlemlenmektedir. Çocuğun durumu, istekleri ve hatta cinsiyeti, yaşı ya da ebeveynin deneyimlerinden seçilen mekâna, kullanılacak araca kadar oldukça geniş bir grafik güvenlik stratejilerinin değişmesine, artmasına ya da azalmasına neden olabilmektedir. Örneğin G5K, biri üniversiteye diğeri 11. sınıfa giden iki çocuk annesidir. Kendisini genel olarak sakin ve huzurlu bir karakter olarak tanımlayan katılımcı, kızıyla ilgili herhangi bir korku yaşayıp yaşamadığı sorusuna şu şekilde cevap vermektedir:

“-Evet. Tabi. Yalnız gitme. Onlar geceleri çok fazla buluşuyorlar. Yaz akşamları için. Kuyu’da oturuyor gençler ya da Lames’te. Grup gidin, grup dönün. Tek başınıza geçmeyin. Çünkü o Cevahir’in yanını oralardan karanlıkta geçiyorlar. O konuda tedirgin oluyorum evet. Bazen ben bırakıyorum. Öyle .Çünkü yazın buralar kalabalık. Kim var, kim yok belli değil” (G5K, Öğretmen, 50).

Katılımcının kızına özellikle uyarılarda bulunarak, stratejik hamleler önerip koordinasyon sağlayarak ya da zaman zaman kendi de doğrudan dahil olarak bir denetim mekânizması oluşturmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Katılımcının bahsettiği mekânlar, güvenli sitenin sınırları içinde değerlendirilebilecek, ana caddeye yakın mesafededir. Buna rağmen katılımcı için bu güvenlik stratejilerinin kullanılması gereklidir. Durumun özellikle akşam saatlerinde gerçekleşmesinin yanı sıra daha kalabalık olan yaz mevsiminin de etkisi ifade edilmektedir. Genel geçer güvenlik değerlendirmesinde kalabalık güvenli, ıssız ise güvensiz olarak kodlanmaktadır. Buna karşın bu durumda kalabalığın tehdit olarak algılandığı açıktır. Burada algılanan kalabalık başka bir zemine dayanmaktadır. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği üzere kent merkezlerinde yoğunlaşan nüfus, kontrol edilemeyen ve tanımlanamayan grupları çağrıştırmaktadır. Kent merkezinin uzağında bir yerleşim bölgesi olan Kaşüstü ve daha dar anlamda siteler bölgesi ise yaz aylarında benzer potansiyeli barındırmaktadır. Otellerin, kafelerin ve restoranların bölgedeki yoğunluğu; yaz aylarında turistleri ve hizmet sektörü çalışanlarını çekerek bölge nüfusunu mevsimlik olarak arttırmaktadır. Dolayısıyla bu artış; tanımlanamayan, sabit olmayan ve kontrol edilmesi güç

kalabalıklar olarak değerlendirilmeye açıktır. G5K'nın tutumunu oluşturan bir diğer değişken ise ikamet edilen site ve mekânlar arasındaki yolun kısa olmasına rağmen fiziksel düzensizlik özelliği barındırmasıdır. Yol düzenleme ve peyzaj çalışmalarının yapılması, güzergahı ıssız ve ışıklandırması olmayan kör bir noktaya dönüştürmektedir. Dolayısıyla bir önceki durumla çelişiyor görünse de fiziksel düzensizlik alanları suç çekebilecek alanlar olarak değerlendirilebilmektedir. Benzer şekilde 48 yaşındaki serbest meslek sahibi G11E de güvenlikle ilgili çocuklarına uyarılarda bulduklarını ve çeşitli stratejiler geliştirdiklerini ifade etmektedir. Katılımcı oğlunun küçük yaşta olmasından dolayı tek başına hareket etmediğini ancak kızına sık sık uyarılarda bulunduğu ifade etmektedir. G11E, 19 yaşındaki kızının hangi mekâna, kimlerle gittiğinin bilgisine sahip olmaya çalıştıklarını, genellikle arkadaşlarıyla birlikte hareket ettiğini ve yakın ya da uzak mesafe fark etmeksizin genellikle arabayla kendilerinin alıp bıraktıklarını belirtmektedir. Katılımcı kendilerinin uygun olmadığı zamanlarda arkadaşlarından bu anlamda yardım talebinde bulunabildiklerini de eklemektedir. Dolayısıyla ebeveyn olarak çocuklarının kent içinde güvenli seyahat etmeleri için çeşitli stratejiler geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Katılımcı bu davranışının sebebi olarak yaşadıkları yerin fiziksel düzensizlik gösteren özellikleri olduğunu belirtmektedir. Ancak konuşurken “...özellikle kızım. Yani genç kız benim...” şeklindeki vurgusunda hem toplumsal cinsiyet rolleriyle –kadının korunma ihtiyacı- hem de medya üzerinden aktarılan kadına yönelik cinsel istismar ve şiddet haberlerinin etkisi hissedilebilmektedir.

Evde bakım yaşında çocuğu olan ebeveynler için güvenliğin en önemli boyutu bakıcıdır. Bakıcı, hem özel alana girmesine izin verilecek hem de çocuğun bakımıyla doğrudan ilgilenecek kişi olarak güvenlik zafiyetinin kabul edilemeyeceği durumlardan biridir. Bu anlamda katılımcıların denetim için kullandığı en bilindik yöntem kameradır. 31 yaşında herhangi bir işte çalışmayan G19K, üç çocuğunu her an takip edebilmek için evinin her odasında kamera bulunduğunu ifade etmektedir. Böylece ebeveynler çocuklarını doğrudan takip edebilmektedir. Bunun yanı sıra kullanılan bir diğer yöntem bakıcılıkta referans sistemidir. Bakıcı olarak istihdam edilecek kişinin genellikle bir tandık, komşu ya da akraba yoluyla güvenilirliği tesis edilmeye çalışılmaktadır. G7K ve G11K; bakıcı ararken sosyal çevrelerinden yardım aldıklarını ve dolaylı olarak

tanıdıkları, referans sahibi kişiyi işe aldıklarını belirtmektedir. G11K, bu konuda daha önce yaşadığı kentte, evdeki bakıcısının hırsızlık yaparak kaçtığından dolayı mağduriyet yaşadığını ifade etmektedir. Ancak G7K bu konuda herhangi bir mağduriyet yaşamasa da referans sistemini güçlü bir şekilde kullandığını belirtmektedir.

Aile, çocuk için bilgi üretiminin ilk aşamasıdır. Bu bağlamda aile, gündelik hayatı düzenleyip rutin oluşturan bilgi ve onun uygulandığı pratikleri, doğrudan çocuğa aktarmaktadır. Dolayısıyla bir müddet sonra ebeveynlerin korkuları ve bu korkuyu yönetmedeki stratejiler çocukların kendileri tarafından da hissedilmeye ve kullanılmaya başlamaktadır. Katılımcı G1K'nın aktardıkları bu durumu açıkça örneklendirmektedir:

“Ben şöyle yok. Öyle bir tedirginliğim hiç yok. Buraya gelen kızımın ders anlatan bir yeğenimiz var. Kaç işte daha genç işte 20 yaşında falan. Onu mesela akşam saat 8’lerde minibüse bırakıyorum ben. Ben bindiriyorum hani. Ama Selin hiç öyle bir tedirginlik yaşamıyor ve hani oralar insan. Şimdi daha da kalabalık. Eskiden daha tek tük oluyordu ve o saatte tedirgin edebiliyordu. Ama şimdi çok insan var orada. Ve gayet Selin’i rahat bir şekilde bindiriyorum ve gidiyor evine hani. O konuda bir sıkıntı yok. Yine sadece kızım için geçenlerde işte arkadaşlarıyla beraber işte meydana gidebilir miyim? Minibüsle gidebilir miyim? Dönsek falan. Ondan biraz şey ettim. Hani minibüste kimse kalmadığı zaman sen nasıl olur? Olmaz. Herkes varken in. Birtek o konuda tedirginlik yaşıyorum ama kendimle ilgili yaşamadım.

-Çocuklar konusunda biraz daha hassassınız.

-Çocuklar konusunda evet aynen öyle.

-Kızınıza bunu söylüyor musunuz?

-Tabi tabi.

-Hımm düşünmediniz sadece, söylediniz.

-Söyledim söyledim (kahkaha).

-Ne tepki verdi peki?

-Ya o da korkar. Korkması da hoşuma gidiyor aslında. Öyle şeylerden çok korkar. (Kahkaha)

-13 yaşında dediniz galiba değil mi?

-13 yaşında. Korkar öyle. O da bir biraz durdu zaten. Geri durdu.

-Gitti mi peki?

-Yok gitmedi”(G1K, Çalışmıyor, 38).

Katılımcı G1K, kendi korkularını kızının da yaşadığını ve bu durumun hoşuna gittiğini ifade etmektedir. Çünkü korku, kişiyi otokontrole yönlendiren ve dışardan müdahale gerektirmeyen bir savunma mekanizmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle ebeveynin uyguladığı kısıtlama, yasaklama ya da uyarıda bulunma stratejileri bir müddet sonra çocuk tarafından da uygulanmaya başlanmaktadır. Benzer bir durum G13K tarafından da aktarılmaktadır. İki çocuk annesi G13K, evinden ana caddeye uzanan bir sokağın başında, bir otelde çalışmaktadır. Çocuklarıyla ilgili sürekli tedirginlik yaşadığını,

onlara sürekli dikkatli olmaları konusunda uyarılarda bulunduğu, çocuğun siteler bölgesinde başka bir siteye geçerken ya da otele gelirken bile sürekli telefonda konuşarak onları kontrol ettiğini belirtmekte ve şöyle aktarmaktadır:

“-Yani çünkü ben, ben çok huyluyum. Tek korktuğum şey kaybolursun, kaçırılsın, kaybolursun, kaçırılsın. O yüzden diyor ki sanki böyle biri geliyordu arkamdan anne. Ben de hemen şeye girdim Serpil teyzelerin sitesine girdim. İyi aferin diyorum. İyi yaptın bari. Öyle şeyler oluyor evet”(G13K, Serbest Meslek, 41).

Katılımcı çocuklarıyla ilgili sürekli bir denetim ve kontrol mekanizmasına ihtiyaç duyduğunu belirtmektedir. G13K'nın bahsettiği alturustik korku örneği, yerel düzeyde gerekçelendirilemese de gündelik hayat pratiklerinde güçlü bir şekilde yer aldığı görülmektedir.

5.2.SUÇ KORKUSU SEMBOLLERİ

Bu çalışma boyunca anlaşılmaya ve açıklanmaya çalışılan şey suç korkusunun suç oranlarıyla çok az ilgili olduğudur. Bunun makro açıdan politik iklim, medya, iletişim araçları ya da teknolojik pazarla ilgisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kısımda yer verilecek olan şey ise, doğrudan olmasa bile dolaylı olarak suç ile ilişkilendirilebilecek sembol ve işaretlerin mikro düzeydeki varlığıdır. Bu amaçla cevaplanması amaçlanan problem cümlesi “Site sakinleri için suç korkusu inşasında rol oynayan yerel/kentsel semboller nelerdir?” şeklindedir.

Skogan ve Maxfield, *Coping with Crime* adlı çalışmalarında suç korkusunu etkileyebilecek çeşitli bağlamlara yer vermiştir. Düzensizlik sembolleri (signs of disorder) çalışmanın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Onlar; düzensizlik sembollerini “*yaklaşan tehlikenin uyarıcı işareti*” olarak tanımlanmaktadır (1982: 92). Bu işaretler, bireyin herhangi bir suç deneyimine sahip olmasa da karşılaştığında suç ile ilişkilendirdiği işaretlerdir. Böylece bireylerin, tehlikeli bölgeyi diğerlerinden ayırmak için kullandığı bu çevresel ipuçları suç işaretleri olarak adlandırılmaktadır (1982: 125). Skogan ve Maxfield, yaptıkları çalışmalarda bu işaretleri daha çok yerel/mahalle düzeyinde konumlandırmaktadır. Örneğin, bir kişinin yaşadığı çevrede karşılaştığı kentsel çöküntü alanları ya da akran gruplarının varlığı düzensizlik sembolü olarak

yorumlanmaktadır. Buna karşılık Jason Ditton ve Martin İnnes, suç sembollerinin yalnızca bireyin kendi güvenlik algısı üzerinden değil; mahallede yaşayan diğerleri, önem verdiği ötekiler ve hatta sosyal düzene yönelik risklerle de ilişkilidir (2005: 609). Dolayısıyla makro ve mikro yapının iç içe geçtiği karmaşık bir süreç söz konusudur. Korkuyu kışkırtan semboller yerel düzeyde konumlanırsa da bu sembellere yüklenen anlam, medya gibi daha makro yapılar tarafından dolaşıma sokularak inşa edilmektedir.

Belirtilmesi gereken ayırıcı bir diğer nokta, çalışmada düzensizlik sembolleri yerine korku sembolleri ifadesinin tercih edilmesidir. Bunun sebebi, bahsedilen düzensizlik sembollerinin suç göstergesi olarak yorumlanması sonucunda korkunun ortaya çıkmasıdır. Ditton ve Innes söz konusu korku sürecini, suç sembolünün üç bileşeninden biri olarak ifade etmektedir. Buna göre, ifade ve içeriğe dayanan sembol bireyde duygusal, bilişsel ve davranışsal bir dizi değişiklik oluşturmaktadır. Böylece sembolle karşılaştığında bireyde korku duygusu açığa çıkarak düşünme ve davranış biçiminde bir değişiklik meydana gelir (2005: 609). Dolayısıyla davranışsal olarak ölçülebilen, gözlemlenebilen bir sonuca sebep olduğu için bu semboller korku sembolleri olarak adlandırılmaktadır.

Korku sembolleri fiziksel ve sosyal korku sembolleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Fiziksel semboller, yetersiz ışıklandırma, çöküntü alanları, terk edilmiş binalar iken; sosyal semboller Wilson ve Kelling (1982: 1)'in belirttiği gibi “dilenciler, zorba ergenler, zihinsel bozukluğu olanlar ya da sarhoşlar” olarak kabul edilmektedir. Bu bölümde de korku sembolleri iki başlık altında toplanmaktadır. Bunlardan biri mikro alanda inşa edilen sosyal semboller, diğeri ise suç ile damgalanarak korku üreten mekânsal sembollerdir. Mekânsal semboller yerel ve kent ölçekli olmak üzere iki boyut taşımaktadır.

5.2.1.Sosyal Semboller

5.2.1.1.Mülteciler/Göçmenler: “Şu Dilenci Gibi, Suriyeliler Mi Ne?”

Çalışmanın gerçekleştirildiği alan, önceki kısımlarda da detaylı bir şekilde aktarıldığı üzere yeni kentleşmekte olan bir bölgedir. Büyük sitelerin, iş merkezlerinin, otellerin,

restoranların yer aldığı bu bölgede gündelik nüfus dolaşımı oldukça yoğundur. Bunların yanı sıra 2011 Suriye iç savaşından sonra Türkiye'ye sığınmacı olarak gelen mülteci gruplarının da görünür olduğu bir bölgedir⁴³.

Mülteci ya da mülteci olduğu düşünülen gruplar gün boyunca ana cadde üzerinde konuşlanabilmekte; çocuk ya da ergen yaştakiler cam silme, mendil satıcılığı yapabilmektedir. Bunların yanı sıra kadınların da trafik ışıklarında beklediği ve dilenmekte olduğu gözlemlenebilmektedir. Bu sebeple kent merkezinden doğu yönüne doğru seyahat etmekte olan hemen herkesin Kaşüstü Bölgesi'nde mülteci gruplarla karşılaşması mümkündür. Ancak orada ikamet eden katılımcılar için bu karşılaşma daha sık gerçekleşebilmekte ve bu nedenle farklı bir etkileşim düzeyine sahip oldukları düşünülmektedir.

Katılımcıların mültecilerle ilgili düşünceleri yalnızca kendi deneyimleri üzerinden inşa edilmemektedir. Burada hem medyada yer alan sunum biçimlerinin hem de yerel düzeyde anlatılagelen dolaylı deneyimlerin, mültecilerin suç korkusu sembolü olarak algılamasında etkisi olduğu düşünülmektedir.

“...bu dilenen Suriyeli çocuklar... en büyük problemlerden birisi. Trabzon'da çok çok her yerde var Türkiye'de ama burada da çok fazla var şimdi bunlar dileniyor atıyorum bu çocuk 5 yaşında ama 5 sene sonra 10 yaşında olacak 10 sene sonra 15 yaşında olacak bu çocuklar ergen olacaklar ve içimize karışacaklar. Yani bunlarla aynı otobüse aynı minibüse binip aynı yerlere gideceğiz. Farklı duygular içerisinde olduklarını düşünüyorum. Onlar ama yarın öbür gün sadece dilenmeyecekler farklı işler yapacaklar. Kaçı ayakta kalacaklar zaten bu hastalanmadan ölmeden bilmem ne yapmadan ama çok büyük bir sıkıntı ama devlet politikasının bunun hakkında olmayışı herhangi bir şey yapılmayışı... Bunlar çok rahatsız edici. Bunları alıyorsan bakacaksın sokağa salmayacaksın. Ben şimdi her gün arabama biniyorum ve gidiyorum. Her gün o çocuk benden para istiyor. Şimdi ben her gün bu çocuğa para verirsem ne yapayım. Ben bazen günde iki defa üç defa buradan geçiyorum ben her defasında bu çocuğa para veremem ki vermiyorum bu sefer vermiyorum vicdan azabı duyuyorum. Ama vermemeyi tercih ediyorum. Ama çocuğumun çantası oluyor montu oluyor veriyorum camdan açıyorum bak torbayı hazırlamış oluyorum veriyorum. Ama beğenmiyorlar istemiyorlar mont verdim çocuğa attı bir kenara böyleler yani. Mesela biz bir şey yaptık torpidoda çikolata meyve suyu... şey yaptık veriyorsun bakıyor böyle beğenmiyor...Bunların derdi para. Ama bunların da bir çete gibi olduğunu düşünüyorum o çocuklar orada dileniyor arkada karşıya geçip bir adama para veriyorlar. Bunları da gördüm bir iki defa yani bilmiyorum bunlar güvenlikse eğer sıkıntı kendi insanımdan değil ama bunlardan tedirginim yani...

⁴³Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Trabzon'daki geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için verdiği kayıtlı kişi sayısı 3413'tür (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, T.Y).

- Hiç o ışıklarda durup ekstra bir şeyle karşılaştığımız oldu mu? Duyduğunuz...
- Ben yaşamadım ama eşimin yengesi yaşadı. Kapısını açtı çocuk kapısına dalıp... o da şaşırmış ne oluyor bırak demiş itmiş filan kapısını kapatmış. Çok korktum dedi yani ne olacağı... Küçük çocuk bir şey yapamaz ama bu küçük çocuklar büyüyorlar. Yarın öbür gün trafikte başka şeyler de yapabilirler o bir güvenlik zafiyeti
- Oradan geçerken siz kilitliyor musunuz kapılarınızı?
- Tabii arabamın kapıları zaten hep kilitlidir...sıkıntılı bir durum tabi çantanızı koyamıyorsunuz şeye çünkü açar çantanızı alır” (G14K, Çalışmıyor, 37).

Katılımcı G14K, Kaşüstü’ndeki mülteci çocukların dilencilik yaptığını ve onlarla karşılaştığında tedirginlik yaşadığını belirtmektedir. Kendisinin mülteci gruplarla şiddete ya da suça dayalı doğrudan herhangi bir deneyimi bulunmamaktadır. Ancak akrabalarında birinin taciz/saldırı sayılabilecek bir olayını aktarmaktadır. Bu sebeple katılımcının dolaylı mağdur olduğu söylenebilir. Benzer şekilde G4K da trafikte dilenen bir mülteci çocuğun kendisinden para istediğini, vermediğinde çocuğun camına tükürdüğünü belirtmektedir. Katılımcı, bu sebeple buradan geçerken tedirgin olduğunu, buradan geçerken arabasının kapılarını kilitleyip camlarını kapattığını ifade etmektedir.

Mültecilerin korku sembolü olarak algılanmasında bir diğer önemli etken de bu grupların “dilencilik” gibi sosyal düzensizliğin bir diğer biçimiyle eşleştirilmeleridir. Çoğu zaman yerel ya da uluslararası çetelerin zorla çalıştırdığı Suriyeli kadın ya da çocuklar, mağdur değil fail olarak algılanmaktadır (HABERTÜRK, 2020). Kaşüstü bölgesinde mülteci olduğu düşünülen bu gruplar katılımcılar tarafından birer tehlike göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Bu nedenle katılımcılar, özel araç geçişlerinde daha dikkatli davrandıklarını ifade etmektedir:

“...Ama arabamı mesela kilitli tutarım.

-İçindeyken mi?

-Evet. Yani o ışıklara hele bu Suriyeliler ’den sonra falan onu sorabilirsiniz. Mesela hep hele şimdi şu ergen Suriyeliler ’den çok ürküyorum...Ergen dilenenlerden çok ürkerim. Kızından da erkeğinden de. Çünkü onların duygularının çok oturmamış, çok şey olduğu için ve haklılar da. Yani onlara çok görmüyorum. İnanın. Hiç çok görmüyorum. İnanın. Çok haklılar. İı ama bunun mağduru olmak, hak etmiyor, kimse gibi ülkemizde hiç kimse hak etmiyor. Biz hak etmiyoruz yani. Onlar da onu hak etmiyor... İı bu Değirmendere, gerçi bu ara yoklar. Herhalde bir topladılar onları. Herhalde bir topladılar onları. Küçük çocuklar için bir şey demiyorum ama ergen yani böyle 15-16 onlar beni gerçekten ürkütüyor, şu anlamda, ıı hani hep şey hissediyorum. İı hani keşke onlar da eminim buraya, burada olmak onların da hoşuna gitmiyor bundan eminim hani şey değil. İıı ama hani o imrenme duygusunun insana, hele o yaşta çocuklara çok kötü şeyler yaptırabileceğini düşünüyorum. Yani işte açar çantanı alır, hep böyle yanından geçerken şöyle çizip geçeceklerini düşünürüm” (G18K, Doktor, 42).

Katılımcının ifadesinden mülteci ergenlerin de potansiyel suçlu olarak algılandığı anlaşılmaktadır. G14K'nın da yukarıdaki ifadeleri hatırlanacak olursa mülteci gruplar; düzensizliğin, çaresizliğin, statü kaybının taşıyıcıları olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların gözünden mülteciler, gelecek için risk unsuru olarak görülmektedir.

Mülteci grupların katılımcılar için tehlike algısının kısmen mekânla özdeşleştiğinin söylemek yanlış olmayacaktır. Daha çok ana cadde üstündeki kavşakta, trafik ışıklarında ya da alışveriş merkezlerinin, dükkânların girişlerinde konuşlandıkları gözlemlenebilir bir durumdur. Bu sebeple katılımcılar için söz konusu bu mekânlarda mülteci gruplarla karşılaşması beklendik, bilindik bir durumdur. Bu nedenle yönetilebilir bir korku unsuru olarak yorumlanabilir. Ancak aksi durumlar, ölçülemez ve denetlenemez olarak da algılanabilmektedir.

“-Eve geliyorum bir gece bir baktım yan tarafta minibüs. Tam o bizim köşeyi dönen yerde bir minibüs. Minibüsün önünde iki tane oğlan yerde oturuyor bööyyyle. Yanında adam açmış arabaya bakıyor. Yani orası Orna Park, Kaşüstü ve 11 yani onun orada olmasının ilgisi yok. Orada öyle bir yer yok. Çektim arabayı, açtım camı, kilitledim camı açtım. Ne yapıyorsunuz burada? dedim.

-Öyle mi?

-Tabi tabi. Ben sorarım. Direk. Ya kimsin sen? İı baktım cevap veremiyor bana. Çünkü yabancı uyruklu, Suriyeliler. Bunları bu araya tıkmışlar. Ben hemen polise haber verdim. Güvenliğe söyledim. Tutmuşlar bu çocukları kim bilir nereden geliyorlar. Aç susuz arabaları bozulmuş. Yolun kenarına inmişler ama var ya. Üstleri başlarını da görmeniz. Korkarsınız. Yani onların orada olmamaları gerekiyor. Çocuklar daha yazındı, onları aldım içeri. Sakın dışarı çıkmayın. (Kendi çocuklarından bahsediyor). Polisi aradım polis geldi. Bunları götürdü yani onların orada ne işi olabilir...” (G10K, Banka Müdürü, 45).

Katılımcının bahsettiği grupla karşılaştığı yer ana caddeden siteler bölgesine ayrılan yol üstündedir. Sitelere yakın bir bölgede katılımcının belirsiz olarak tanımladığı bir araçla karşılaşması alarm durumu olarak değerlendirilmiştir. Bu sebeple müdahalede bulunarak durumu polise ihbar etmiştir. Katılımcı ilk başta zamanı gece olarak ifade etse de saat sorulduğunda iş çıkışı şeklinde cevap vermiştir. Çocukların dışarda olduğu da belirtildiğinden karşılaşmanın geç bir vakitte olmadığı tahmin edilmektedir. Hemen her gün karşılaşılsa da bu grupların yaşam alanlarına yakın bir mevkide görülmesi müdahale edilmesi gereken bir risk olarak değerlendirilmiştir. Bu sebeple katılımcı hem polise haber vermiş, hem çocuklarını koruma altına almış hem de diğer komşularını bilgilendirmiştir. Tesadüfen G10K'nın komşusu olduğu öğrenilen G20K kodlu katılımcı

da kendi görüşmesi esnasında bu bilgiyi paylaşmıştır. Buradan güvenliğin komşular arasında koordinasyon ve haberleşmeye konu olabildiği anlaşılmaktadır.

5.2.1.2.Arap Turistler/Düzensiz Komşular: “Paçoz Tipler!”

Bu çalışmanın kapsamına giren sitelerin birçoğunda Arap turistlerin daire kiralama ya da satın alması özel sözleşmelerle engellenmiş durumundadır. Bu kuralı bozan birkaç istisnadan bahsedilebilse de sitelerde genel eğilim bu yöndedir. Ancak daha önce de bahsedildiği gibi Kaşüstü Bölgesi pek çok restoran, otel, alışveriş merkezi ya da hizmet ve eğlence sektörünün çeşitli kollarının yer aldığı bir bölgedir. Dolayısıyla katılımcıların, gündelik hayatlarında Arap turistle sıkça karşılaştığından bahsedilebilir. Bu nedenle korku sembolü olarak algılanan Arap turistle katılımcılar iki şekilde karşılaşılmaktadır. Bu karşılaşmaların bir kısmı kamusal hayatta, bir kısmı ise yaşam alanlarında aynı mekânı paylaşan komşuluklar şeklindedir.

Görüşmeler esnasında katılımcıların komşuya ve komşuluğa yönelik anlam dünyasına ulaşmaya çalışırken sitelerinde ikamet eden yabancıların olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların birçoğunun bu soruya cevabı “Araplar bu siteye giremiyor” şeklinde olmuştur. Bunlardan biri ile GG1 kodlu grup görüşmesinde karşılaşılmıştır: “...*Sonuçta bir İngiliz, Amerikalı ya da Avrupalı bir insan gelse hiç zannetmem insanların öyle bir önyargı olacağını. Tam tersi aa sitemize hava geldi der mutlaka da...*”. Alan gözlemlerinden oluşan kanıya göre bu cümleyi birçok katılımcıya atfetmenin mümkün olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla burada “istenmeyen yabancı”dan anlaşılması gerekenin, net bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Burada kastedilen yabancı, katılımcıların kültürel ve yaşam tarzı anlamında kendini ayırttığı Arap turistir. Dolayısıyla bu çalışmadan elde edilen veriler ışığında; katılımcıların kendilerini Arap kültürü ve yaşam tarzından ayırttığı ve Arap turistin çeşitli bağlamlarda suç korkusu sembolü olarak inşa edildiği söylenebilir.

Arap turistlerin özellikle yaz aylarındaki yoğunluğu katılımcılar tarafından daha sık dile getirilmektedir. Arap turist aynı zamanda bölgenin yükselmekte olan kentleşme yoğunluğunun da göstergesidir.

“...Bu kalabalığı bu hengameyi, karışıklığı bir markette bile bu sitedeki insanları görüp veya yan sitedeki insanları görüp, bir arkadaşımı her markete gittiğimde bir tanıdığı görüp, selam verip, konuşup, sohbet edip hani bunun keyfini aldıktan sonra...yazları markete girdiğinizde kasaya ulaşamayıp ı her yerde yabancı her yerde Arap. Veya işte bir forumda dolaşamamak sadece Kaşüstü ile de değil. Yani ı bir meydanda da aynı şey. Trabzon şu an evet yabancılarla kalkınıyor. Ticari anlamda. ı gelmelerinde de fayda var. Gelmese de gerçekten ticari anlamda çöküş yaşayacağına eminim. Çok işletme buna güveniyor. ı ama güvenlik zaafiyetimiz de var dolayısıyla

-Ne gibi durumlarda hissediyorsunuz o zaafiyeti?

-Her her kafeyi, her restoranı kullanıyorum. Yan masayı yani tabi ki her yüzde yüz her yeri tanımak mümkün değil ama herkesi tanımak. Eskiden, yani daha ilk geldiğim dönemlerde oturduğumuz burada yakın çevre kafelerinde ı üç masadan birine selam verip oturuyordunuz. Ama şu an tamamıyla yabancı bir şehirde, yazın yabancı bir şehirde oturuyor gibi oluyorsun. Tabi ki bu senin evine ya da güvenliğine değil. Orada otururken ki o tedirginlik, yeni yeni insanlar, farklı zihniyet, farklı bir yapı, dini, kültürel yapı. Sonuçta gelen kişilerin turist olması da çok başka bir şey. Sen yanındaki insanın bambaşka bir yetiştirme tarzı var. Bakış açısı var. Dini anlamda, ı Anlamında, temizlik anlamında. Her anlamda bizden farklılar. Evet zaten böyle bir dünyada yaşıyoruz hani. Tabi ki herkes ortak alanları kullanacak ama insan tabi ki bulara uyum sağlarken tedirgin oluyor... Daha temkinli davranıyorum...”(G11K, Organizatör, 35).

Katılımcı özellikle yaz aylarında Arap turistle karşılaşmanın kendisini tedirgin ettiğinden bahsetmektedir. Ancak bu tedirginlik daha çok kamusal alana ait bir tedirginliktir. Site içinde karşılaşma ihtimali olmadığından özel alana yansıyan bir durumdan bahsedilmemektedir.

Korkusunun nesnesi olan Arap turistin söz konusu sembolik durumunda medyanın önemli etkisi göz ardı edilmemelidir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra gerek haber medyası gerek film ya da dizi sektörü tarafından Müslüman Araplar “saldırgan”, “şiddet yanlısı” ve hatta “terörist” imajıyla sunulmaktadır. Dolayısıyla oluşan bu algının izlerinden de bahsetmek mümkündür.

“...şöyle bir hissim var. ıı mesela bu Araplar geliyor ya. Onlardan Allah biliyor ürküyorum. Mesela İstanbul'dan Trabzon'a dönerken çok fazla oluyor uçakta. İşte baktım dikkatimi çekiyor mesela yüzlerine bakıyorum. Veya işte Trabzon'a geldiğim zaman hepsi değil ama bazı tipler mesela ıı mesela Ramada'ya gidince orada çok var onlar ama onlardan huylanmıyorum. Fakat dışarıda gördüğüm böyle hani daha paçoz tipler var ya. Acaba bir şey patlatır mı diye korktuğum oluyor yani” (G12K, Emekli Hava Kontrolörü, 46).

Katılımcının ifadesinde açıkça öne çıkan durum Arap kimliğinin tek başına bir korku sembolü oluşturmadığıdır. Belirli bir mekânda, belirli durumlar içerisinde karşılaşıldığında yalnızca turist olarak değerlendirilen Arap kimliği, belirsiz/sınırları çizilemeyen durumlarda korku sembolüne dönüşmektedir. Bu nedenle lüks bir otelin

imkânlarından faydalanabilecek gelire ve statüye sahip Arap vatandaşları katılımcıda herhangi bir korkuya neden olmamaktadır. Çünkü olduğu yer, içinde bulunduğu durum formel bir durumdur. Kültürel olarak kendini tamamen ayırıştırırsa bile gelir seviyeleri bir arada bulanabilmelerine olanak tanıyarak az da olsa bir ortaklık yaratmaktadır. Oysa durum korku uyandırıp tehdit olarak algılandığında farklılaşmaktadır. Tanımlama “turist”ten “paçoz”a dönüşebilmektedir. Dolayısıyla yaşam tarzı, kültürel benzeşme, toplumsal sınıf ya da ırk ve etnik farklılıkların mutlak sonuçlar doğurmadığı anlaşılmaktadır. Herhangi bir durumun korku oluşturması mekâna, zamana ya da etkileşimin biçimine göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Arap turistin katılımcılar için korku sembolüne dönüştüğü bir diğer nokta yaşam alanlarındaki karşılaşmalarıdır. Çalışmaya dahil edilen sitelerin çoğunda Arap turiste kiralama ya da satış yapılması sözleşmelerle yasaklanmıştır. Ancak az sayıda da olsa aksi durumlar söz konusudur. Satış da dahil olmak üzere daha çok kiralamanın yapıldığı sitelerde katılımcılar bu durumdan rahatsız olduklarını ve hatta suç korkusu yaşadıklarını ifade etmektedir.

“-...Mesela şöyle bir problemim var benim, önüm ve yanım boş evler. İki boş şu an. Mesela yaz boyu Araplar'a kiraya gitti. Mesela ben çok tedirgin olduğum bir konudur o.

-Sizin sitenizde var mı?

-Var evet...Yaz boyunca Araplar gelip gidiyor. Ben tedirgin oluyorum. Evet. Çünkü sonuçta kiraya verirken bile hani aile mi değil mi diye..hiç oraya giren çıkan kim geliyor, kim gidiyor bilmiyorum. Bunun zaten güvenliğinin de sağlanmasına imkan yok. Kapıda güvenlik olsa ne olur. İki arka tarafa doğru site ilerliyor. Bu iki evde olanları site görmüyor...Yani çok rahatsız olduğum bir durum. Hani bir şey yaşadığımdan değil ama çok tedirgin olduğum bir durum. Sonuçta ıı hemen yan ev yani. Ne olduğu belli olmayan ha bire üç günde bir değişen insan grubu geliyor gidiyor oraya yani...Üç günlük, dört günlük tabi öyle yaz boyu değil. Yani olan bir şeyden kimi sorumlu tutacaksınız. Bir hırsızlık oldu, çocuğuma bir şey oldu. Kim sorumlu? Komşun olsa bilirsün iyi kötü komşu ama dersin ki bu çaldı, atıyorum bu dövdü bu vurdu. Ama oraya gelen 3 gün geldi, gitti ne oldu bilmiyorum diyorum ya ara ki bulasın... yani çocuklarım benim korkuyorlar bir kere. Yani onlar gerçekten korkuyorlar onlardan yani. Değişik bir kültür, değişik şeyleri var yani. Sabaha karşı kalkıyorlar mesela bahçede toplu namaz kılıyorlar, ezan okuyorlar, bilmem ne yapıyorlar.

-Öyle mi?

-Tabi. Mesela bir grup öyle geldi yani. Evet evet. Bir grup öyle geldi. Hani değişik şeyleri var sonuçta.

-Bunu hiç duymamıştım.

-Evet ben de rastlamamıştım. Toplu namaz kılıyorlar. Dua okuyorlar. Bağıra çağıra e camlar hep açık yaz olduğu için bir de dip dibe. Bir baktım ezan sesiyle canlı bir ezan sesiyle uyandım. Bir baktım ki içerden bir baktım bahçede toplu namaz kılıyorlar falan yani” (G13K, Satın Alma Müdürü, 41).

Katılımcı, ikamet ettiği sitede Arap turiste yapılan kiralamalardan rahatsızlık duyduğunu dile getirmektedir. Bunun iki sebeple ilişkili olduğu düşünülebilir. Bunlardan ilki yukarıda da ifade edildiği gibi farklılık temellidir.

“Farklılığa yönelik tahammülsüzlüğün nedenlerinden biri de korkudur. Farklılık, hakkında “karar verilemez” bir unsur olduğunda korkular daha da belirginleşir ve güçlü biçimde duyumsanır. Çünkü karar verilemezlerin hepsi “ne o, ne de şu”dur. Yani bunlar, “ya şu ya da bu”nun aleyhindedir. Bu özelliklerinden dolayı karşıtlığın düzenleyici gücünü yağmalarlar. Böylece “karar verilemezler” düzenin rahatını kaosun kuşkusu ile zehirleyebilirler. Bir “karar verilemezler” olarak yabancıların yaptığı da budur”(Bauman’dan Akt: Özben, 2011:89).

Yaşam tarzlarının veya gündelik rutinlerin farklılaşması ya da bu alışkanlıkların yerine getirilme biçiminin tedirginlik/korku yarattığı anlaşılmaktadır. Bunun en açık örneği katılımcının uykusunu bölen ezan okuma ve namaz kılma ritüelidir. Yarı kamusal bir alanda toplu ve sesli bir şekilde yerine getirilen namaz ritüeli, katılımcının gündelik hayatında karşılaştığı bir durum değildir. Dolayısıyla yerine getiriliş biçimiyle yabancı olduğu bir durumdur. G7E de benzer durumlar için benzer duygular beslediklerini ifade etmektedir. Katılımcı, sitelerinde Arap turistlere kiralama yapılmasının site sakinleri için tehdit oluşturduğunu belirtmektedir. Özellikle gününbirlik kiralama yapılması sebebiyle bu kişilerin kim olduklarının bilinmemesi, araştırılmaması ya da formel konaklama hizmetlerinde olduğu gibi bu kiracıların kimliklerinin güvenlik güçleriyle paylaşılmamasının ciddi bir güvenlik zafiyeti oluşturduğunu şu şekilde ileri sürmektedir:

“...güvenlik açısından yani sonuçta biliyorsunuz ıı İŞİD'i var, şusu var, busu var. Siteye giren insan terörist midir, işte çocuk mu kaçırır, organ mafyası mıdır? Bunları bilemezsiniz...” (G7E, Avukat, 50).

Sonuç olarak Arap turistin korku sembolü olarak inşa edilmesinde iki önemli nedenden bahsedilebilir. Bunlardan biri medyada yer alan terör/terörist eylemlerin Arap/Müslüman kimliğiyle özdeşleştirilmesidir. Kaşüstü özelinde değerlendirilmesi gereken ikinci nokta ise, Arap turistin bölgedeki yoğun varlığıdır. Gerek kamusal gerek yaşam alanlarının yarı kamusal alanlarında sıklıkla karşılaşılan Arap turistler kent sakinlerinin yabancı algısını daha güçlü bir şekilde hissetmelerine neden olabilmektedir. Dolayısıyla bu çalışma özelinde Arap kimliği hem bilinmeyen/tanımlanamayan hem de kültürel olarak farklı olan yabancı anlamlarına karşılık gelmektedir.

5.2.2.Mekânsal Semboller

5.2.2.1.Kentleşme/Değişme/Mahremiyet Alanının İhlali

Güvenlikli siteler bölgesinin yer aldığı Kaşüstü Mahallesi; yaşam alanları, otelleri, restoranları, büyüklü küçüklü alışveriş merkezleri, spor salonları gibi imkânların yanı sıra deniz kenarında yer alması ve görece yeşil alanlarının varlığıyla da bilinmektedir. Bu nedenle bölge hem kentlilere hem de turistlere hitap edebilen bir cazibe merkezi olarak değerlendirilmektedir.

Kaşüstü için hızlı bir kentleşmede söz edildiği noktada bölge sakinlerinin de bu durumdan etkilendiğini söylemek mümkündür. Özellikle uzun yıllardır güvenlikli siteler bölgesinde ikamet eden katılımcılar için bu değişim oldukça net bir şekilde hissedilebilmektedir.

“...Hiç rahatsız olmazdım. Hiç yani. İı ama artık çocuğumu mesela hani dolmuştan çok rahatsız oluyorum. Bisikletle giderken ıı araba güvenliği açısından da rahatsızım. Çarpma, işte sürekli yazın özellikle inanılmaz bir trafik vardı 5’tn sonra. O rahatsız edici. Yine bikiniyle, şimdi burada biz çok birbirimize bikiniyle gidiyoruz. Yani üstümüze bir şey geçiriyoruz, ama çocuklar rahat bir bikiininin üstüne bir tişörtle geçirebilir. Ben hani hiç havlumu alıp giderdim. E şimdi ıı birçok şoför var bahsettiğim gibi burada. Yani o anlamda da bir sıkıntı var. Daha korumacıyız. Ya da ne bileyim minnacık şortlarla işte ıı opet’e çünkü biz burada öyleyiz. Yukarı çıkmaya ya da para çekmeye gittiğimizde bir rahatsızlık hissediyor insan. Değişti yani...Şimdi eskiden tenhalık beni daha doğrusu beni ürkütmezdi ailemi ürkütürdü hani bu fındıklıkların arasından nasıl geçeceğiz? İşte site Dalyan sitesi var, gece karanlığa kalma. Akşam ezanında evde ol. Ama o zaman ki hissiyat bence çok daha iyi bir korkuydu. Şimdi insandan korkuyoruz, tenhadan değil... Dalyan sitesi ıı anahtarlar üzerinde uyurlar, uyudular yıllarca. Hiç kimse kimsenin hatta belki hala uyuyanlar vardır (gülerek). Altay sitesi öyledir. Hepsinin anahtarlar üstündedir... Ama mesela onlar da değişmiştir. Yani artık hiç kimsenin kamerası yoktu. Annemin kamerası yoktu biz hepimiz artık kamera taktırdık. Belki böyle değişimlere neden oldu... hani alarm, kamera, ıııı kapıya korkudan değil sevgiden köpek alırdık. Şimdi korkudan köpeğiniz olmalı gibi hisler uyandırıyor. Öyle değişti...” (G4K, Akademisyen, 35).

G4K, çocukluğundan beri Kaşüstü güvenlikli siteler bölgesinde ikamet etmektedir. Çocukluk ve ergenlik dönemlerinde bölgenin daha تنها olmasından kaynaklı tedirginlikleri olsa da bugün nüfus artışından kaynaklı korkular yaşadığını ifade etmektedir. Bu durumun yol açtığı davranışsal değişiklikler de açıkça belirtilmektedir. Katılımcı ailelerin daha öncesinden kapı üzerinde anahtar bırakabilecek kadar kendilerini güvende hissederken şimdilerde hemen her sitenin çeşitli güvenlik donanımlarına sahip olduğunu belirtmektedir. Kentleşmenin doğrudan güvenlikle ilgili

olmasa da ‘güvende olma duygusu’ ile ilişkilendirilebilecek bir diğer etkisi bölge sakinlerinin gündelik alışkanlıklarını değiştirmeye zorlamasıdır. Katılımcının ifadeleri yazlık yaşam tarzını işaret etmektedir. Mahallenin tümünde olmasa bile en azından güvenli siteler bölgesinde gelişen konforlu yaşamın nüfus artışı ve kentleşme sonucunda değiştiği anlaşılmaktadır. Yedi yıldır Kaşüstü’nde güvenli siteler bölgesinde ikamet eden ve çocukluğunu da orada geçirdiğini belirten G12K da benzer durumlardan bahsetmektedir. Katılımcı önceden bölge sakinlerinin çoğunun birbirini tanıdığını, asgari düzeyde de olsa hemen herkesin birbirinden haberdar olduğunu, en azından selamlaştığını ifade etmektedir. Şimdilerde ise yabancıların, kim olduğunu bilmedikleri, tanımadıkları ve tanıyamayacakları kadar çok insanın bölgeye yerleştiğinden bahsetmektedir. Katılımcı eski sakinler olarak komşularını “biz” şeklinde nitelendirirken yeni sakinleri “yabancı” olarak ifade etmektedir. G12K, kentleşmenin yarattığı duygularını ifade ederken sıkça “yabancı” ve “yabancılaşma” kavramlarını kullanmaktadır. Buradan da anlaşıldığı üzere katılımcının özellikle vurguladığı nokta güvenli siteler bölgesi için ‘topluluk’ yaşantısı olarak adlandırılabilir ‘biz’ duygusunun zayıflamaya başlamasıdır. Daha yüz yüze, samimi ilişkilerin gelişmiş olduğu bölgede artık yabancılar da varlığını hissettirmeye başlamış görünmektedir. Bu sebeple çocuğunu önceden rahatlıkla yan siteye gönderebilirken şimdilerde bu konuda tedirginlik yaşayabildiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla önceki alışkanlık ve davranışların bugün ki ortamda kesintiye uğraması söz konusu olabilmektedir. Bu alışkanlıkların devam ettirilmesinin katılımcılar tarafından uygunsuz bulunması sosyal çevrenin değişmesiyle ilgili görünmektedir. Bu sebeple eski alışkanlıkların devam ettirildiği güvenli ortam yerini bilinmeyen/yabancı bir ortama bırakmıştır. Dolayısıyla bu yeni koşullar yeni alışkanlıklar gerektirirken bireyler kendilerini güvensiz hissetmektedir.

Kaşüstü’nün kentleşme süreci katılımcılar için tehdit ihtimali olarak da yorumlanmaktadır. Gittikçe artan nüfus ve bu nüfusun kontrol edilemezliği gelecek tablosunun belirsizleşmesine, bu durum ise güvensizliğe neden olabilmektedir.

“-Durmuş gibiydi (Mültecilerden bahsediyor) Eskisi kadar olmamakla birlikte ıı tek tük olsa da yine de rastlanıyor yani. Yani bu şehirde mi tekrar ikamet ediyorlar yoksa dışardalar mı? Onu bilemiyorum tabi yani. Ama inşaat sektörü büyüyünce tabi dolayısıyla bu sektörde çalışan insanlar da geliyor. Farklı şehirlerden insanlar geliyor. Değil mi yani? Trabzonlu

olmayan. İnşaatlara çalışmak için gelen insanlar oluyor. Bu insanların yine davranış modellerini, günlük hayattaki yerlerini, rollerini çok bilemiyoruz tabi ki. Dikkatli olmak lazım yani... Dolayısıyla ı Trabzon'un yapısı kozmopolitleştikçe aileler de tabi daha güvenli siteye gitme eğilimi taşıyacaklar. Çünkü Trabzon çok hızlı büyüyor yani. Çok hızlı yapılaşıyor. Dolayısıyla burada bir nüfus geliyor demek ki, bir nüfus yaşıyor..."(G10E, Mimar/Akademisyen, 52).

Katılımcı, Trabzon'un kozmopolit bir hal almaya başladığını ve bu nedenle gelecekte güvenli site yaşantısına daha çok talep olacağını dile getirmektedir. Bu durum yalnızca Kaşüstü için değil, kentin bütünü için öngörülen bir durumdur. Riskli gelecek algısını belirleyen en önemli iki unsur "yabancı" algısı ve "kontrol edilemez nüfus artışı"dır. Her iki unsur birbirini beslemekte ve kriminalistik öğeler taşımaktadır. Buradaki anlamıyla yabancı yerele ait olmayan, "Trabzonlu" kimliğinden farklı kültürler için kullanılmaktadır. Daha önce de değinildiği gibi bu anlamıyla yabancı; bilinmeyen, farklı alışkanlıklara, rutinelere sahip kültürleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Kontrol edilemeyen nüfus artışı da bu farklılıkların ve bilinemez durumların bir aradalığını ifade etmektedir.

Bölgedeki kentleşmenin güvenli site yaşamı üzerindeki bir diğer etkisi mahremiyet alanlarının zaafa uğramasıdır. Bu etkinin daha çok VTGS sakinleri tarafından hissedildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bahçeli yaşam tarzı mahremiyet alanları konut dışına esneyerek genişleyebilme özelliğine sahiptir. Dolayısıyla güvenli siteler bölgesindeki sitelerin sosyal donatı alanlarının bu mahremiyeti oluşturmaya imkân verdiği söylenebilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde Kaşüstü'ndeki kentleşme ve nüfus artışı bölge sakinleri tarafından mahremiyet alanlarının istilasını olarak değerlendirilmektedir.

"...Mesela dikkatini çekecek bir şey daha söyleyeceğim sana. Adliye. Öğlen ara veriyor. Yemeğe çıkıyorlar. 1 saat araları var. Bütün adliye çalışanlarımız yürüyüş yapıyor. En son neredeyse 1 senedir çok kalabalık bir öğlen saati yaşıyoruz. Sitenin önünden bütün böyle hani beyaz yakalı şeysi...(gülerek). Eller ceplerde hahah o öyleymiş, mesela bir mesela şeyi yaşıyoruz, burası yazın yaz olduğu zaman 1 Haziran'dan itibaren mayomuzu içimize giyinip işte üstümüze bir tişört giyinip bir elbise giyinip havuza indiğimiz kimsenin kimseye bakmadığı herkesin o anlamda şey olduğu birbirine saygılı olduğu bir sitede yaşıyoruz. Şimdi eskiden şuradan ben zaten 3-4. Evim çok rahat çıkıp üstümde mayomla havlumunu sarıp havuza girebiliyordum. Bu yaza kadar. Ama şimdi şurada durup mesela orada 3 kişi durup site hakkında konuşuyorlar muhtemelen. Denize kadar ki yola kadar böyle bir 10-15-20 dakika seni seyrediyorlar. Yani birazcık şeyi olsa e güvenlikçiye şunu diyebilecek yani. Şöyle bir girelim de bakalım. Meraktan. O kadar yani..."(G3K, Çalışmıyor, 43).

G1K kodlu katılımcı da benzer şekilde mahremiyet alanlarının bütünlüğünün bozulduğunu, kendi evlerinde istedikleri kadar rahat hareket edemediklerini ve bu durumun kendisini tedirgin ettiğini belirtmektedir. Bölgenin kalabalıklaşması ve iş yerlerinin yoğunlaşması kendi içine dönük site hayatını aşındırmaktadır. Bu durum yalnızca site sınırları içerisinde söz konusu değildir. Siteler bölgesi yaşamının ritmini de değiştiren bir durumdan bahsedilmektedir. Kentleşmenin yoğunlaşması gündelik yaşam rutinlerini de dönüştürmektedir. Böylece konut dışına kadar esneyip genişleyebilen mahremiyet alanları kamusal alana doğru, ters yönde de yayılabilmektedir. Bu sebeple katılımcıların mahremiyet sınırlarının ihlal edildiği düşüncesi, gözetlendikleri duygusunu da beraberinde getirmektedir. Yabancı tarafından gözetlenmek; sınırların yok olduğu ve erişime açık olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Dolayısıyla ulaşılabilir olma hali, tehlikelere de açık olmak anlamına gelmektedir ki; bu, güvenli site mantığıyla çelişkili bir duruma işaret etmektedir.

5.2.2.2.Kaşüstü Kavşağı/Kereste Fabrikası: “Bir Karanlık Kuyu”

Kaşüstü bölgesinde ana cadde üzerindeki kavşak ve siteler bölgesi sınırları içerisinde kalan kereste fabrikası, sakinler için korku sembolü olarak değerlendirilebilir. Suç korkusunun ortaya çıkmasında fiziksel düzensizlik örnekleri en az sosyal semboller kadar önem taşımaktadır. Öyle ki, sosyal sembollerin algılanması bir süreç ve etkileşim gerektirirken fiziksel düzensizlik örnekleri ilk bakışta fark edilebilir ve yorumlanabilir olma özelliği taşımaktadır. Zimbardo'nun kırık camlar deneyinin de ortaya koyduğu gibi; birçok fiziksel düzensizlik biçiminin sosyal düzensizlikle yakından ilişkili olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Kaşüstü Kavşağı'nın katılımcılar tarafından korku sembolü olarak değerlendirilmesinin en önemli sebebi mülteci ve dilenci grupların burada görünür olmasıdır. Katılımcıların gün içerisinde kullanmak zorunda oldukları bu kavşak söz konusu nüfusla temas ettikleri mekân olma özelliği göstermektedir:

“...Mesela burada da ben okuldan çıkıp buraya gelirken buradaki kavşakta da ilk seferlerinde her gün ben gelip gidiyorum. Bazen günde iki defa gidip geliyorum. Aynen ...diyordum öyle böyle ama. Baktım baş olmuyor. İki ayrı şey geldi başıma benim. Bir tanesinde pencereyi açtı geldiğini ııı yok. Tabi ondan sonra kapatıyorum artık. Geldi çocuk. Yine olsa verirdim de gerçekten yok orda. Ya bozuğum da yoktu. İçeriye tükürdü. Üstüme. İkincisinde de ıı ondan sonra zaten camlarımı kapamaya başladım. Diğer seferinde de ıı onda da bilginiz olsun benim başıma geldi. Diğer arabalara yaptığını görünce ben hemen kapılarımı kilitledim. ıı yan koltuk boş ya. Ve o iç kısımda kalıyor. Kapıları açıyorlar. Oradan çocuk. Erkek çocuk yine. Erkek çocuğu kapıları açıyor. Ön koltuğun kapısını açınca şoför hemen hamle yaptı ve biz bayanız mesela ben yapıyorum. Çantam ön koltukta oluyor. Veya telefonum ordadır bir şeyim ordadır. Aynen yine çantam ordaydı. Kapımı kilitledim hemen...”(GG2, Öğretmen, 45).

Grup görüşmesinde yer alan katılımcı kavşakta yaşadığı deneyimi aktarmaktadır. Katılımcı kavşaktaki trafik lambalarında durduğunda dilenmekte olan ve mülteci olduğunu düşündüğü erkek çocuğun saldırısına uğradığını ifade etmektedir. Bunun yanı sıra yine aynı kavşakta başka bir saldırıya şahitliği sonrasında pencerelerini kapatıp kapılarını kilitlediğini belirtmektedir. Buna göre katılımcının aynı kavşakta hem doğrudan hem de dolaylı mağduriyet yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu iki olaydan sonra katılımcı kavşaktan her geçişinde özellikle kapısını kilitleyip camlarını kapattığını belirtmektedir. Benzer şekilde G4K da aynı kavşakta benzer saldırıların olduğunu ifade etmektedir. Hatta katılımcı başka kavşaklarda da mülteci ya da dilenen çocuklarla karşılaştığını ancak yalnızca Kaşüstü kavşağında bu tedirginliği yaşadığını ve bu nedenle geçiş esnasında kapılarını kilitlediğini ifade etmektedir. G4K'nın sadece bu kavşakta korku duyması doğrudan ya da dolaylı mağduriyetle ilişkilidir. Ancak katılımcı duyduğu korkuyu dile getirdikten hemen sonra aklına çocuklarının geldiğini ve çocukları için korku duyduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla Kaşüstü kavşağının korku sembolüne dönüşmesinde bir diğer etken, söz konusu bu grupların katılımcının özel alanına yakın mesafede konumlanmasıdır. Aynı durum özel alanına yakın mesafede tehdit olarak yorumlanırken, mesafe açıldığında görmezden gelinebilmektedir.

Güvenlikli siteler bölgesi sınırlarında kalan bir diğer korku sembolü mekân kereste fabrikasıdır. Kereste fabrikası siteler bölgesi ile ana caddeyi birbirine bağlayan geniş bir ara sokakta konumlanmaktadır. Katılımcıların genellikle özel araçla geçiş yaptığı bir alan olmasına rağmen fabrikanın varlığı, yine de korkuya sebep olabilmektedir.

“..Orası biraz تنها gibi. O bölge. Ama orası dediğiniz gibi zaten kereste fabrikası. Ama o kendi içinde kapalı bir alan. Oraya kimse herhalde gece zaten girmiyordur. Geçiş amaçlı kullananlar var çünkü oradan ara sokaklar var. O ana caddeye bağlanan. O ara caddeler, hemen o ara caddelerden sonra ana caddeye bağlanıyorsunuz...Ama o kereste alanı oradan kalkmalı bir şekilde ve kalkacaktır da zaten ama kendi içinde bir karanlık bir kuyu. Ee geçiş amaçlı da kullanılıyor. Ben şahsen tabi ki orayı kullanmamaya çalışıyorum o anlamda...” (G2K, Akademisyen, 37).

Kereste fabrikası bölge için bir fiziksel düzensizlik örneği olarak değerlendirilebilir. Bu sebeple katılımcıların fabrikanın bulunduğu sokağı kullanmaktan kaçındığı anlaşılmaktadır. Elli yaşındaki akademisyen G9K da benzer şekilde fabrikanın kendisi için bir tedirginlik kaynağı olduğunu belirtmektedir. Siteler bölgesinde hemen her sokağı ya da mekânı rahatlıkla kullanabildiğini ancak fabrikanın olduğu sokaktan özellikle kaçındığını belirtmektedir. Alanın ıssız ve karanlık olması sebebiyle tehlike oluşturabileceğini, bu sebeple en kısa sürede oradan kalkması gerektiğini ifade etmektedir. Skogan ve Maxfield, fiziksel düzensizlik unsuru olan bazı mekânların suç sembolü olarak algılanabileceğinden bahsetmektedir. Onlara göre gözlerden uzak bu mekânlar, kriminal faaliyetler için uygun mekânlardır. Dolayısıyla böylesi alanların bulunduğu mahallelerin sakinleri, kendilerini ve mülklerini tehdit altında hissedebilmektedir (1982: 93-94). Dolayısıyla katılımcılar, korku sembolü olan söz konusu alanın bölgeden uzaklaştırılması gerektiği konusunda hemfikirdir. 44 yaşındaki G4E de hem görüntüyü bozduğu hem de tehlike potansiyeli taşıdığı gerekçesiyle fabrikanın yerleşim yerinde olmaması gerektiğini ve taşınması için girişimde bulunacağını belirtmektedir. Katılımcının bu tutumu, durumsal suç önlemenin mantığıyla uyumlu görünmektedir. Suçu önleyemeyen birey, verdiği zarardan kaçınmak için onu çevresinden uzaklaştırma eğilimindedir.

5.2.2.3.Kriminal Mekânlara Yakınlık: Adliye: “İt, Kopuk, Sapık”

Güvenlikli siteler bölgesi sakinlerinin kent ortamından uzaklaşma arzusu ve topluluk temelli yaşam tarzı inşasında rol oynayan unsurlar dördüncü bölümde derinlemesine aktarılmaktadır. Burada tekrar hatırlanması gereken nokta, yerleşimcilerin ideal yaşam tarzının odağında, refah ve huzur arayışının yer almasıdır. Katılımcılar, güvenlikli site yaşamında kentin gürültü, kirlilik ve tehlikeli kalabalıklardan uzaklaştıklarını ifade etmektedir. Ancak katılımcıların Kaşüstü Mahallesi'nin huzur ve refahını sarsan bir gelişme olarak değerlendirdiği mekânsal özellik, Trabzon Adliyesi'nin bölgeye

taşınmasıdır. Adliye binası 2014 yılında Kaşüstü'ne, siteler bölgesine yakın bir konuma, taşınmıştır. Katılımcıların bütünü düşünülürken -özellikle uzun yıllardır bölgede ikamet eden sakinler için- adliyenin varlığı bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. Suç ile ilişkili bir yapının bölgede bulunması ve o yapıya yüklenen anlamlar; sakinlerin gündelik yaşamına etkide bulunarak içinde yaşadıkları mekâna kriminolojik bir anlam yüklemektedir. Dolayısıyla sakinler için adliyenin varlığı, suç tehdidinin yakından hissedilmesi anlamına gelmektedir.

“...Mesela adliye yapıldı burada. Adliye bizim için tamamen ne olduğu belirsiz insanların olduğu bir yer anlamına geliyor artık. Bir kalabalık, bir olay vs. çok yakınız. Mesela adliye binasının orda A. konakları var. Oranın havuzu, vs. görünüyor... Bazen geçerken bir kalabalık görüyoruz orada ama ne olduğu belli değil. Hani bir suç sonuçta suçlu insanların mahkemeleri görülüyor. Ve etraf var, kavgalar oluyor. Siteler sordunuz az önce kavga anlamında. Ya site içinde olmuyor ama orda kavgalara şahit oluyoruz... Mesela oraya gelen insanlar suçlu vs. burada olan hırsızlık olaylarının bile adliye yapıldıktan sonra arttığını söylüyorlar. Çünkü evet. Buranın daha biraz hani sığ kalıyordu. Ben eskiden işte Şana diye bir yer var. Yazlık müstakil evlerin olduğu bir yerdin burası ama şimdi popüler oldu. E adliyede gelince bazı insanlar burayı keşfetmeye başladı. Mesela o dönem çok fazla sıkıntı oldu. E adliye binasından aşağıda bir yoldan sahile iniliyor mesela. O sahil yolunda denizden sitelere girmeye başladılar şey hırsızlık anlamında. Mesela daha çok sahildeki sitelerde hırsızlık olay yaşandı. Evet. O zaman da konuşulan adliye binası yapıldıktan sonra hırsızlığın arttığı yönündeydi... Mesela bir gün Lames'e (ev yakınlarında bir kafe) gittik biz. Sonuçta evimize yakın olduğu için hadi gidelim oturalım bir çay kahve içelim diyoruz orada kafeler falan var. Tam karşısı adliye. Bir gün bir gittik. İşte bir mafya babası Batum'dan affolmuş buraya gelmiş işte onun davası görülüyor. K.'da bir yaralama davası olmuş aynı gün onun. Ve çevredeki insanları görseniz böyle şey hani eli silahlı değil tabi ki öyle bir şeyin olması mümkün değil ama hayatı silahlı insanların böyle bir anda etrafımıza oturduğunu gördük. Yani burada bir tedirginlik veriyor tabi ki... Dava görülüyor. Bütün etrafındaki işte onlara hizmet eden insanlar diyeyim o kafede oturup onları bekliyor davanın bitmesini bekliyor kolluyorlar yani. Öyle şeylere şahit oldum... Şimdi ben burada oturuyorum. Sakin burası benim evim. Tabi ki sitemin içinde bunu yaşamıyorum ama çok yakınımda hani yürüme mesafesi gittiğim bir yerde böyle şeylere şahit oluyorum. Bu çevre çocuklar yani daha yetişkin çocuklar bisikletle vs. ile bu çevrede geziyorlar. Yeri geliyor mesela benim çocuğum biraz daha büyüdüğünde ben ona markete git diyebilmeliyim. Ama diyemem. Çünkü tam karşısında böyle şeyleri yaşayabiliriz her zaman. Her şey olabilir. Birazcık güvenlik açısından bence sıkıntımız var yani. Site güvenliği değil de çevre güvenliği biraz sıkıntılı” (G19K, Çalışmıyor, 31).

Katılımcı adliyenin varlığından tedirgin olduğunu açıkça belirtmektedir. Çünkü adliyenin, katılımcının gündelik yaşamına dolaylı da olsa temas ettiği açıkça anlaşılmaktadır. G19K, daha önce bilgi sahibi olmadığı kriminal bir durumla gündelik yaşamının rutin akışı içerisinde ve özel alanının yakınında karşılaşmış durumdadır. Adliyenin kendi başına varlığı bile tehdit olarak algılanmaktayken orada yaşanan kriminal bir duruma bu kadar yakından tanıklık etmek suç ve suça ilişkin bilginin gündelik hayatına nüfuz etmesine neden olmaktadır.

Site sınırları içerisinde gelişen mekânsallaşma kadar güçlü olmasa da siteler bölgesinin sakinler tarafından kendilerine özgü bir kullanım alanı olarak anlandırıldığı söylenebilir. Bu iddiaya dair detaylar dördüncü bölümün “Güvenli Çevre Komşuluğunun Bileşenleri” kısmında verilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla adliyenin katılımcılar için güçlü bir korku unsuru oluşturmasının tek nedeni yerleşim bölgesine yakınlık değildir. Ancak Jacobs (2011: 55)’ın da belirttiği gibi kamu kurumları ve yerleşim bölgelerinin iç içeliği suç korkusunu etkileyen unsurlardan yalnızca biridir. Burada etkili bir diğer unsur ise siteler bölgesinin katılımcılar için yaşam tarzlarına uygun pratiklerin inşa edildiği bir alan olarak sahiplenilmesidir. Böylece adliye ve onun kriminalistik sembolü kendilerince bir sınır ihlali olarak görülmektedir. Sınır ihlali, aktif bir saldırı anlamı taşımaktadır. Bu nedenle katılımcılar adliye faaliyete geçtikten sonra bölgede hırsızlık suçunun arttığına inanmaktadır. Öyle ki; G19K’nın bahsettiği “denizden kayıkla gelen hırsız” efsanesinin birçok katılımcı tarafından dile getirilmesinin, adliye ve suç artışı arasındaki ilişkiye olan inancın bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Başka bir katılımcı G3K da adliyenin orada olmaması için çok mücadele ettiklerini ancak başarılı olamadıklarını belirtmektedir. Ayrıca civar illerden de birçok davalının yargılanmak üzere adliyeye geldiğini, duruşmalarını beklerken siteler arasında dolaştıklarını ve böylece buradaki yaşamların keşfedildiğini ifade ederek hissettiği korkuyu mantıksal olarak gerekçelendirmektedir. Dolayısıyla katılımcılar için siteler bölgesi, adliyenin varlığıyla birlikte tehlikeye açık bir alan olarak yorumlanmaya başlamıştır. GG1 kodlu grup görüşmesinde de katılımcılardan biri bu durumu, çocuğunun bölgedeki hareketliliğini sınırlandıran bir unsur olarak aktarmaktadır: “...ama çok açılmıyorum açıkçası. Çünkü çok açık bir alan. Her yerden araba var, adliyeden it, kopuk, sapık herkes oraya davaya geliyor”. Aynı görüşmede aynı katılımcının farklı bir değerlendirme yaptığı da görülmektedir:

“...Terör mesela bir dönem çok oldu bu etrafta adliye bize çok yakın mesela. İ o tarz şeylerden biraz söylentiler oldu. O tarz şeylerden biraz tedirgin...

-Ne gibi?

-Mesela bir dönem adliyedeki davalardan dolayı mı tarafta hani terörden aranana insanların dolaştığı söylendi ama bu bizim siteye hiçbir şekilde yansımada. Öyle bir teşebbüs olmadı. Daha çok dediğim gibi bu arkalar ıssız ve boştu ilk taşındığımızda, daha inşaat alanıydı. Belki kendilerini orada kamufle etmişlerse zaman zaman polis arabaları böyle etrafta bir dolandır. Yazın özellikle.Kışın çok şey değil ama” (GG1).

Katılımcının terör olayları ve diğer suç türlerini değerlendirme biçimlerinin farklı olduğu görülmektedir. Bunun nedeni terör suçunun gündelik hayatın rutinini etkileyen bir suç türü olarak görülmemesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Terör, Trabzon kent yaşamında çok ender karşılaşılan bir suç türüdür. Dolayısıyla gündelik hayatın rutinini kesen bir özelliğe sahiptir. Meydana geldiği dönemlerde daha yoğun bir panik ya da korkuya sebep olsa da etkisi daha kısa sürelidir. Bu nedenle terör suçları gündelik yaşamı tehdit eden bir suç türü olarak görülmez. Ancak bununla karşılaştırıldığında hırsızlık daha sık karşılaşılan bir suç türüdür. Hırsızlığın gündelik bir tehdit olarak algılanmasının bir diğer nedeni ise suç türünün hedefi (özel mülk) olabilecek en yakın bölgenin (adliyeye yakınlık) sakinlerin ikamet adresi olmasından kaynaklanmasındadır. Dolayısıyla bölge sakinleri kendilerini hırsızlık suçunun doğrudan hedefi olarak hissedebilmektedir. Ayrıca hırsızlık Garofalo (1981: 840)'nun da belirttiği gibi yalnızca maddi değil fiziksel zarar da içeren mağduriyet olarak algılanmaktadır. Kişinin özel alanına saldıran bir yabancının gerektiğinde şiddete başvuracağı inancı da özellikle hırsızlığın korku duyulan en yaygın suç türü olduğu söylenebilir.

Katılımcıların çoğu adliyeyi tehdit olarak değerlendirirken bazılarının bu görüşte olmadığı görülmüştür. Elli beş yaşındaki emekli akademisyen G23K, adliyenin varlığından herhangi bir rahatsızlık duymadığını aksine olumlu sonuçları bile olabileceğinden bahsetmektedir. Bu sonuçlardan açık bir şekilde bahsetmese de adliye sayesinde alanın canlılık kazandığını ve orada görev yapan kolluk kuvvetlerinin varlığını ima ettiği düşünülmektedir. Bu değerlendirmede G23K'nın yaşadığı sitenin, diğer katılımcılarınkine oranla adliyeye daha uzak olmasının etkili olduğu da söylenebilir. G23K'nın bu tutumunun bir diğer nedeni, çocuklarının yetişkin olmasıyla da ilişkili görünmektedir. Özellikle küçük çocuk sahibi katılımcıların adliyeden bir tehdit unsuru olarak bahsettiği söylenebilir. Benzer şekilde elli yaşındaki avukat G7E de adliyenin tehlike yarattığı inancına karşı çıkmaktadır. Ona göre suçlarda yaşanan artış yalnızca bölge için değil, toplumun geneli için söz konusudur.

5.2.2.4.Suç Çeken Cazibe Alanları: Güvenlikli Siteler Bölgesi: “Herkesin Gözü Sahilde!”

Wilson ve Kelling’in 1982 yılında yayınladıkları “Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety” isimli makalelerinde üzerinde ısrarla durdukları şey kentsel düzensizliğin anti-sosyal davranışları ve suç faaliyetlerini çekeceğiydi. Bu iddialarını Zimbardo’nun kırık camlar deneyi ile güçlendirmektelerdi. Sonrasında birçok çalışmaya temel alan bu iddiaya göre düzensizlik doğrudan suç faaliyeti ortaya çıkarmasa da bu faaliyetleri kendine çekeceği yönündeydi. Kısacası çöküntü alanları, terk edilmiş binalar, sosyal aidiyet ve bağlanmanın zayıf olduğu bölgeler failer için uygun fırsatlar yaratmaktaydı. Bu nedenle suç önlemede fırsatların azaltılması oldukça önemli bir suç yaklaşımı olarak önerilmekteydi.

Katılımcılar, Kaşüstü güvenlikli siteler bölgesini suç çekebilecek cazip bir alan olarak değerlendirmektedir. Bu anlamda katılımcıların -özellikle mülke yönelik suçlar açısından- siteler bölgesinin refah seviyesi ve yaşam tarzını, failer için güçlü bir ödül kaynağı olarak yorumladığı görülmektedir:

“-Ya şimdi şu adliye binası böyle bir geçit onun diğer tarafında oturuyor benim kayınvalidem Sinem’in de kayınvalidesi onun da eski oturduğu yer. O Lames o aralarda öyle bir şey yok. İstedğin saatte o Lames’ten git gel orda selim pastanesi açılıyordu mesela arada dondurma yemeye git gel. O sokaklar gece 1’e kadar cıvıl cıvıl. O siteama adliye artı cevahirin karanlığı artı şu dünya ticaret merkezinin yıkıntıları...

F: -Yani ben...ben de gitmek istemem oralardan yani. Karanlık çünkü.

S: -Ha yürüme dersin kendim de gitmem asla yani. Yok kendim ve çocuğum adına hayır.

F: -Şu anki harabe durumundan dolayı oranın

S: -Işıklandırması yetersiz, yolları kötü, o dünya ticaret merkezi yıkıntı dediği gibi. Bir de bilinen bir muhit. Ben her zaman onu söylüyorum. Hala o düşüncedeyim yani. Bilinen muhit olduğu için farklı algılanabilir diye düşünüyorum. Tasvip etmiyorum.

-Ne gibi yani?

S:-Yani günümüz çok kötü yani. Bilir, ıı takip eder çocuğu mimler... Ben öyle düşünüyorum kaçırır bir şey yapar. Hani burada oturuyor durumu iyidir ailesi şudur yani...ya ben her zaman...

E:-Ya hani anası babası şudur. Durumu iyidir falan...

S: -Davet etmeyin kötüyü şeyi düşüne düşüne de... Olabilir dünyanın bin türlü hali var. Bilinen bir çevre çünkü burası...diye düşünüyorum” (GG2).

GG1 kodlu görüşmede katılımcılara yakın çevrede kendilerini tedirgin eden ve hareket alanlarını kısıtlayan bir durum olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcılar, siteler bölgesinde korku duydukları için kaçındıkları ya da kendilerini güvende hissettikleri mekânları detaylandırmıştır. Bu anlamda bir önceki başlıktaki durumu da destekleyecek biçimde adliye ve çevresinden kaçındıkları anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra kendi

sitelerinden alışveriş merkezine giden ara sokakların ve ana caddeden sitelerin bulunduğu sahil kısmına giden yol üzerinde de moloz yığıntılarının korku sembolü olarak işaretlendiği görülmektedir. Katılımcıların üçü de ilkokul ve ortaokul çağında çocukları olana ebeveynlerdir. Bunun, katılımcıların çevreyi değerlendirme anlamında daha detaycı olmalarına neden olduğu düşünülebilir. Çünkü çocuklar, yalnızca site içerisinde değil yakın çevrede de vakit geçirmektedir. Dolayısıyla kendileri için olmasa bile çocuklar için tehlike oluşturabilecek alanlar katılımcıların zihninde mevcuttur. Bunun yanı sıra katılımcıların korkularını kışkırtan bir diğer unsur da yaşadıkları yeri cazibe merkezi olarak anlamlandırmalarıdır. Katılımcılar, yaşadıkları yere ve yaşam tarzlarına dair insanların bilgi sahibi olduğunu ve bu bilginin kötü amaçlı kimseler tarafından kullanılabileceğini düşünmektedir. Bu düşünceye sahip olmalarını sağlayacak herhangi bir mağduriyet durumu söz konusu olmasa da “..yani günümüz çok kötü yani...” şeklindeki ifade, ahlaki panik durumuna işaret etmektedir. Dolayısıyla tehlikelerle dolu dış dünyada, “bilinen çevre”lerin çocuklarının tehdit altında olabildiği düşünülmektedir. Bir diğer katılımcı G10K da benzer bir vurgu yapmaktadır:

“...Çünkü orası artık çok gözde bir semt olmaya başladı. Fiyatlar da çok pahalı. Yani bakacaklar orada aileler, şunlar, bunlar. Alalım götürelim biz bu evi. Derler. Evlerde bir sürü elektronik eşya var. Az buz değil evlerimiz. Yapılabilir yani” (G10K, Banka Yöneticisi, 45).

Katılımcı yaşadığı mekânı ve sosyal çevresini sınıfsal yapı üzerinden tanımlamaktadır. Yaşam standartlarının yüksek olduğunu vurgulayarak kendilerini suç için cazip bir hedef olarak konumlandırması sıcak noktalar teorisini anımsatmaktadır. Sıcak noktalar (hot spots) suç ve mekân ilişkisi üzerine yoğunlaşarak bu ikisini birbirine bağlayan özellikleri ortaya koymayı amaç edinmektedir. Lawrence W. Sherman, Patrick R. Gartin ve Michael E. Buerger (1989: 46)’in sıcak noktaların özelliklerini belirlemeye çalışırken üzerinde durdukları soru; mekân özelliklerinin suç üretmeye yardımcı mı olduğu ya da her nasılsa ortaya çıkacak olan suçu kendine mi çektiği noktasındadır. Bu noktada rutin aktiviteler teorisine de gönderme yapan araştırmacılar, failer için uygun hedefin ilk belirleyenlerden biri olduğunu öne sürmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi fail için doygun ödül önemli bir motivasyon kaynağıdır. Dolayısıyla bu noktada katılımcının güvenli siteler bölgesini suç çeken cazibe mekânı olarak tanımlaması suç korkusunu ortaya çıkaran etkenlerden biri olarak belirlemektedir.

Kaşüstü bölgesinin hızlı kentleşme süreci bir taraftan suç korkusunu tetiklerken bir taraftan da cazip imkânlar sunmaktadır. Bu sebeple Kaşüstü, kent nüfuslarını çeken bir bölge imajına sahiptir:

“Ama sitenin olduğu muhit Trabzon’un şu an en girişime açık ve de hastane, adliye. Anlatılabildim mi? restoranlar, oteller... Yani ciddi bir e nı şeylerin olduğu sosyal hayatın biraz daha yükselttiği her kesim bulunduğu bir noktadayız. Otomatikman burada hırlı da olacak hırsız da olacak. Güçlü de olacak güçsüz de olacak. Biz de tedbir alacağız. Almak zorundayız”(G4E, Serbest Meslek, 44).

G4E’nin bahsettiği mekânsal özellikler Kaşüstü’nü cazibe merkezi kılan özelliklerdir. Bu nedenle hemen her yaşam tarzından grupları kendine çeken bir bölge olması sebebiyle katılımcı suçun da suçlunun da bölgede yer almasının normal olduğunu belirtmektedir. Bu, aynı zamanda güvenli site kapılarının işlevsel boyutuna da atıf yapmaktadır. Bir cazibe merkezi olarak güvenli siteler bölgesi ve sakinlerinin yaşam tarzının hedef alınması rasyonel bir durum olarak algılanmaktadır. Benzer şekilde 45 yaşındaki serbest meslek sahibi G5E de belirli bir gelir düzeyine sahip insanlar olarak bölgenin suç çekebileceğini “...şimdi haklı olarak bizler asgari ücretle çalışan insanlar olmuş olsak ya da belli bir maaş kazanan insanlar olsak belki buna gereksinim duymazsın” şeklinde vurgulamaktadır. Bu nedenle bölgenin mekânsal kurulumu suç korkusunu açığa çıkaran etkenlerden biri olarak değerlendirilmelidir.

5.3. SUÇ KORKUSU GÖRÜNÜMLERİ

Sosyal bir problem olarak değerlendirilebilecek olan suç korkusu çok boyutlu bir olgudur. Skogan’ın suç korkusunu, kent yaşamının birçok yönü tarafından etkilenen yaygın bir durum olarak tanımladığı olgunun boyutunu ifade eder niteliktedir. Bu çağda geldiği nokta düşünüldüğünde suç korkusu, hem meydana geliş süreci hem de sonuçları itibarıyla üzerinde durulmayı hak eden bir konudur. Çalışmanın önceki bölümlerinde oluş sürecine dair sınırlanmış bağlamlar üzerinde durulmuştur. Tüm bu bulgular ışığında değerlendirilmek üzere bu bölümde suç korkusunun aldığı biçim ve görünüm yorumlanmaya çalışılmaktadır.

Bu bölüm iki başlıktan oluşmaktadır. İlk aşamada suç korkusu, kaynaklandığı düşünülen noktalar bağlamında değerlendirilmektedir. Bu şekliyle ele alınacak korku biçimleri daha somut durum ve olaylara bağlı olarak beliren korkulardır ve katılımcıların gündelik yaşam deneyimlerinden kaynaklanmaktadır. İkinci aşama ise yöneldiği nesneye ve biçime göre ele alınacak olan, türlerine göre suç korkusudur. Bu noktada da gerçek bir deneyim ya da duruma dayansın ya da dayanmasın katılımcıların duyumsadığı ve gündelik hayatlarını biçimlendiren korkular üzerinde durulmaktadır. Dolayısıyla bu bölümde cevap aranan alt soru cümleleri “Suç korkusu site sakinlerinin yaşam tarzında hangi bağlamlarda ortaya çıkmaktadır?” ve “Suç korkusunun onlara özgü yaygın tür ve biçimleri nelerdir?” şeklindedir.

5.3.1.Kaynağına Göre Suç Korkusu

5.3.1.1.Doğrudan/Dolaylı Mağduriyete Bağlı Suç Korkusu

Doğrudan mağduriyet, kişinin bizzat kendisinin mağdur olduğu kriminal bir durumu ifade etmektedir. Maruz kalınan suçun türü fark etmeksizin mağdur, yaşadığı deneyim neticesinde kendini savunmasız hissetmektedir. Savunmasızlık hissi, kişinin tekrar suça maruz kalabileceği ve zarardan kaçınamayacağı düşüncesini açığa çıkararak korku yaşamasına neden olabilmektedir. Bu doğrultuda güvenli siteye korunma amaçlı taşındığını belirten katılımcılar arasında geçmişte mağduriyet deneyimi yaşadığını belirtenler bulunmaktadır. Örneğin; iki yıl önce güvenli siteye taşınan G9K, bu kararı almasında yaşadığı mağdur deneyiminin etkili olduğunu ifade etmektedir. Hırsızlık mağduru olan katılımcı, olayın gerçekleşmesinden bir gün önce satın aldığı mücevherlerinin evinden alındığını belirtmektedir. Ancak ona göre daha korkutucu olan, o dönem 8-9 yaşlarındaki çocuğunun evde tek başına olmasıdır. Çocuğun evden çıkış saatiyle olayın meydana gelişi arasında çok uzun bir zaman olmadığını ve bu durumun kendisi için korkutucu olduğunu belirtmektedir. Katılımcı, çocuğunun tek başına evde kalmasından korktuğu için bu olayı gizli tuttuklarını ve hemen arkasından taşınmak için güvenli bir site aramaya başladıklarını aktarmaktadır. G11E kodlu katılımcı da benzer bir mağduriyet deneyiminden bahsetmektedir. Özellikle korunma amaçlı güvenli siteyi tercih ettiğini belirten G11E, altı yıldır güvenli sitede yaşamaktadır. Daha önce oturduğu mahallede on yedi hanede meydana gelen hırsızlık

olayında kendisinin de mağdurlardan biri olduğunu belirtmektedir. Yaşadığı mağduriyetle bugünkü koşullarını karşılaştıran katılımcı, güvenli sitenin konforlu bir alan yarattığını ifade etmektedir. Güvenlikten sorumlu görevlilerin varlığından kaynaklı çocuğunu rahatlıkla yalnız bırakabildiğini ve hırsızlıkla ilgili bir endişesinin olmadığını “*kapıyı çekip çıkıyoruz*” şeklinde ifade etmektedir. Katılımcının hem aile hem de mülkün korunmasını sorumluluğunu profesyonel güvenlik görevlilerine devrettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu durumun güvenli site sakinleri için konforlu bir güvenlik alanına işaret ettiği söylenebilmektedir. Ek olarak çalışmaya dâhil olan on iki katılımcı daha hayatlarının bir döneminde suç ile doğrudan temas ettikleri en az bir deneyimden bahsetmektedir. Bunların başında özel mülke yönelik suçlardan doğan mağduriyetler ağırlıkta olsa da, beyaz yakalı suçlardan ya da cinsel taciz gibi kişisel saldırı suçlarından mağduriyet yaşayanlar da bulunmaktadır.

Suç korkusunda doğrudan mağduriyet kadar etkili bir diğer unsur da dolaylı mağduriyetlerdir. Hatta bazı durumlarda dolaylı mağduriyetin korku üzerinde daha etkili olabildiği de ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Skogan ve Maxfield, 1982: 1; Covington ve Taylor, 1991: 232). Dolaylı mağduriyet, kişinin suç eyleminin doğrudan mağduru olmadığı, ancak dolaylı olarak zarara uğradığı (maddi ya da manevi olarak suçtan etkilendiği) koşulları tanımlamaktadır. Herhangi bir suç olayının yerel düzeyde yayılma oranı, aynı zamanda dolaylı mağdur oranına işaret etmektedir. Böylece bireyler, bizzat şahit olmasalar da duydukları kadarından korku ya da endişe duyuyorlar ise; dolaylı mağdur olarak tanımlanabilmektedirler.

Dolaylı mağduriyette yerelde gerçekleşen suç olayları birincil önemdedir. Meydana gelen olay, kişiler için birer deneyim şeklinde aktarılmaktadır. Güvenli siteler bölgesinde yapılan alan araştırması esnasında da böyle bir dolaylı mağdur öyküsü birçok katılımcı tarafından aktarılmıştır:

“-...Hırsızlık tabii duydum.

-Yani yakın çevrenizde oldu mu böyle şeyler.

-Var evet oldu. Burada Ongan sitesinde en öndeki eve E. Abla'ya 2 ya da 3 kere hırsız girdi.

-2 ya da 3 kere?

-Evet.

-Oranın da güvenliği var.

-Güvenliği var. En öndeki ev galiba bir kamera ın onun evine bakması gerekirken başka bir yere bakıyormuş çok net bilmiyorum ama bir kere girdiler bütün eşyalarını aldılar hatta ikinci sefer de oğlu ve eşi evdeyken girildi.

-Aa öyle mi?

-Evet.

-Bütün eşyaları derken?

-Yani altın, ziynet eşyaları. Yani bildiğim en acı hikaye burada o, evet. Evde biri varken. Bir kere de bu A. Sitesi'nde E. kafeyi tanıyor musunuz? (G19K, Çalışmıyor, 31).

G19K, bahsettiği olayı aktaranlardan yalnızca biridir. Olaydan haberdar olan katılımcılar arasında mağdurla tanışıklığı olanlar kadar olmayanlar da bulunmaktadır. Hatta bazı anlatılarda olay detaylarının farklılaştığı da anlaşılmaktadır. Ancak burada önemli olan olayın, bölge sakinleri arasında dolaylı mağduriyet deneyimi olarak algılanmasıdır. Olayın, katılımcı tarafından “*acı hikaye*” olarak nitelendirilmesi bunun en açık kanıtı olarak değerlendirilebilir. Aktarılan olay, yalnızca duyum ya da bilgi olarak algılanmamaktadır. Bu durum, duyguları harekete geçiren ve kişilerin mağdurla empati kurmasına yol açan bir deneyim halini almış görünmektedir. Aktarılan mağdur öyküsünde duyguları açığa çıkarabilecek üç detaydan bahsedilmektedir. Bunlardan ilki, hırsızlığın yol açtığı maddi zararın büyüklüğüdür. Katılımcının ifadesinden zararın boyutu tahmin edilebilmektedir. İkincisi, olayın gerçekleştiği anda bazı hane üyelerinin evde bulunmasıdır. Bu durum faillerin, hane üyelerinin can sağlığına yönelik de bir tehdit olarak algılanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla olay, basit bir hırsızlık durumunda çıkmaktadır. Üçüncüsü ise, olay mahallinin güvenli site içerisinde yer almasıdır. Özellikle bu durum, güvenli siteyi korunma amaçlı tercih eden sakinler için endişe verici olabilmektedir. Olayın bu boyutu, sınırlara ve görevlilere rağmen suçun engellenemezliği algısına neden olabilmekte ve katılımcıların suç korkusunu yükseltebilmektedir. Dolayısıyla yerelde meydana gelen ve sosyal bağlar aracılığıyla yayılan mağdur öykülerinin dolaylı mağduriyet üzerinde birincil öneme sahip olduğu söylenebilir (Skogan ve Maxfield, 1982: 208; Covington ve Taylor, 1991: 242).

Dolaylı mağduriyet öykülerinde kişisel deneyimlerin de etkili olduğu söylenebilir. Bir arkadaş, tanıdık, aile üyesi ya da bir komşunun geçmişte yaşamış olduğu mağdur deneyimi kişinin suç korkusu yaşamasına neden olabilmektedir. Yerel düzeyde meydana gelmese de mağdurlarla kişisel tanışıklık suç korkusuna neden olabilmektedir (Skogan ve Maxfield, 1982: 249). G23K bu duruma örnek bir olaydan bahsetmektedir.

İki yıldır güvenli sitede ikamet eden katılımcı evde herhangi bir korku duymadığını ancak belirli rutinler dahilinde hareket ettiğini belirtmektedir.

“-Peki, kapınızı kilitliyor musunuz gece, gündüz?

-Muhakkak kilitlerim. Mutlaka.

-Hıhı. İçerdayken ya da...

-Hatta bazen eşim gelene kadar bile ben kilitlerim kapıyı...Gelince hani anahtarıyla açar. İı korkuyor muyum hayır. Ama şeyden çekiniyorum, yani biraz da onun şeysi var garip bir şey belki. Hani evi çok seviyorum, evden soğuyabilirim. Yani mesela açıyorum kapıyı birisi. Çünkü ben böyle şeyleri bir öğrencim bile yaşadı. Kız yıllarca şeyden kurutulamadı. Hamileydi bir de. Kapıyı öyle birden bire açtı, sen bunu içeri atıp düşürüp hatta çok sıkıntılı şeyler geçirdi. T.'ciğim Allah selamet versin. Ondan korkuyorum yani. Başka bir şeyden değil. Beni psikolojik olarak şey yapar, zedeler

-Peki, girerken eve hiç bir tedirginliğiniz oluyor mu? Hiç bu anlattığınıza istinaden...

-Yani şöyle, şöyle eve girerken ya şimdi burası biraz kocaman bir ev. Hani arka tarafta mesela şöyle tedirginliğim oluyor. Çok ortada bir şey bırakmıyorum... Hani yürüyüşe çıkarken bile ne bileyim kasa varsa kasanın anahtarını yanıma alıyorum falan. Öyle şey, bırakmıyorum yani dışarda bir şey” (G23K, Emekli Akademisyen, 55).

Katılımcı, görüşmenin yapıldığı tarihten birkaç yıl önce bir banka memurunun fail olduğu dolandırıcılık davasında mağduriyet yaşadığını ve büyük miktarda para kaybettiğini belirtmiştir. Katılımcı evinde herhangi bir korku duymadığını belirtse de, gündelik rutinlerinin tedbirlilik durumunu yansıttığı söylenebilir.

Dolaylı mağduriyeti besleyen bir diğer kaynak medyadır. Günümüz iletişim araçlarının yaygınlığı ve bilginin akışkan yapısı, sadece yakını değil, uzak mağduriyetleri de görünür kılmaktadır. Böylece kişilerin doğrudan erişemediği suç bilgisi, dolaylı olarak deneyimlenebilir hale gelmektedir. 42 yaşındaki doktor G7K, belirgin bir korku yaşamadığını belirtmektedir. Katılımcı bu durumu, çocuklarının kontrol edilebilir yaşlarda olmasına ve izole yaşam tarzına bağlamaktadır. Ancak medyada yer alan haberleri düşündüğünde çocukları için gelecek kaygısı yaşadığını da eklemektedir. Dolayısıyla medyada yer alan haberler, zaman ve mekândan bağımsız olarak, kişilerin kendileri ya da yakınları için korku duymalarına neden olabilmektedir. Sonuçta, dolaylı mağduriyetin suç oranlarından daha yüksek olabildiği ve suç korkusunu besleyen güçlü bir kaynak olarak değerlendirilmesi gerektiği söylenmelidir.

5.3.1.2.Akran Gruplarının Varlığı

Katılımcılar, akran gruplarını daha çok güvenli siteler bölgesi sınırlarında tanımlamaktadır. Site giriş çıkışlarının birbirine baktığı, daha dar sokaklarla birleşen ve sahili de içine alan bu bölgede suç korkusuna neden olan grupların varlığından bahsedilmektedir. Katılımcıların bir kısmı bu grupların yeni yeni görülmeye başladığını söylerken; bir kısmı daha önceden bilinen bu grupların artık varlık gösteremediğinden bahsetmektedir. Katılımcıların birbirine karşıt bu ifadelerinin, kentleşme ve nüfus artışının bireyler tarafından algılanma biçimiyle ilişkili olduğu düşünülebilir. Daha önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi kentleşme, bir taraftan kamusal alan canlılığına sebep olurken; bir taraftan da kontrolsüz nüfus artışı şeklinde yorumlanabilmektedir. Bu sebeple kentleşme ve suç korkusu ilişkisi de zaman zaman değişim gösterebilmektedir.

Çocukluğunu Kaşüstü’nde yaşamış ve 3.5 yıldır güvenli bir sitede ikamet eden G4K, akran gruplarının son yıllarda görülmeye başladığını belirtmektedir. Ona göre bunun en önemli sonucu ise, siteler bölgesindeki dolaşım esnekliğinin kaybolmasıdır. Katılımcı, birkaç yıl önce gece geç saatlerde bile yürüyüş yapabildiklerini ancak son zamanlarda yürüyüş yaptıkları alanı daraltmak zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Özellikle adliye binasının bulunduğu sahil ve ana caddeyi birbirine bağlayan geniş sokak akran grupların bulunduğu yerler olarak tarif edilmektedir. Dokuz yıldır güvenli siteler bölgesinde ikamet eden G14K da benzer ifadeler yer vermektedir. Bahsedilen mevkide genç kadın ve erkeklerin sahilde alkol alarak vakit geçirdiklerini belirtmektedir. Katılımcı, bu gruplarla ilgili herhangi bir olumsuzluk duymasa da “*serseri*” ya da “*enteresan tipler*” olarak adlandırdığı bu gruplardan kaçındığını ve onlarla karşılaşmamak için yolunu değiştirdiğini ifade etmektedir.

Akran gruplarının daha çok siteler bölgesiyle anılması, katılımcıların bu bölgede yalnızca araçla değil yaya olarak da bulunuyor olmalarıyla ilişkilendirilebilir. Bölgenin diğer mevkilerine oranla katılımcıların gözlem yapma imkânının en fazla olduğu bölge yaşam alanlarının içinde bulunduğu bölgedir. Akran gruplarının katılımcılar tarafından potansiyel tehlike olarak algılanmasının bir sebebinin de bu yakınlık olduğu

düşünülmektedir. Bu sebeple katılımcılar, kriminal herhangi bir durumla karşılaşmadıklarını belirtse de; bu grupların potansiyel suçlu olarak etiketlendikleri görülmektedir. Akran gruplarının kriminalize edilmesi sürecinde işleyen bir diğer mekanizmanın ayrışma temelli olduğu söylenebilir. Sakinlere göre söz konusu bu gençler, bölgenin yerli nüfusudur. Bunu açık bir şekilde dile getiren katılımcılar özellikle çocukları için bu durumu tehdit olarak algılama eğilimindedir. 41 yaşındaki iki çocuk annesi G13K'nın evi ve işi arasındaki yol, akran gruplarının konuşlandığı bölge üzerindedir. Bu sebeple katılımcı, akşam iş çıkış saatlerinde bu yolu kullanmaktan çekindiğini ve özellikle çocuklarına bu yolu kullanmamaları için sıklıkla tembihte bulunduğunu belirtmektedir. G5K ise; ilk taşındıkları dönem mahallenin yerlisi bir grup genç çocuğun, siteler bölgesinde arkadaş grubuyla birlikte bisiklet süren kızına “laf attıklarını”, kızının arkadaşının bürokrat babasının olayın peşine düştüğünü, ancak büyütülecek bir mesele olmadığını düşündükleri için olayın peşini bıraktıklarını belirtmektedir. Çocukluğunun büyük bir kısmını güvenli siteler bölgesinde geçiren 46 yaşındaki G12K, akran gruplarını şu şekilde tarif etmektedir:

“-Ama sahile mesela yan sitenin sahilinden aşağıya öldürseniz gitmem mesela. Bile bile öyle bir şey çünkü üst tarafta belli bir kesim çocuklar var. Oraya dadanabiliyorlar aşağıya... Şimdi kızım falan olsa arkadaşlarıyla böyle gezerken diyorduk oralara gitmeyin... Onlar mesela görüyordu ve bize anlatıyordu. Grup gittikleri için daha rahattık ama ne olursa olsun. Onlar da genç. Bir taraftaki kesim daha popüler, onlar daha hani şeymiş gibi. Böyle bir şey yapabilir. Bali çekenler olabilir. Ben görmedim ama çok duydum. Olmaz olur mu? Oralar çok kötü yani... mesela iki tane erkek oluyor, bir tane kız oluyor, eğer kız varsa. Veya 5-6 tane erkek. Ama mesela sallanıp giderken çok gördüğümüz oldu orada gördüğümüz kızlara çok üzülüyorum. Çünkü şey böyle örtülü olsun örtüsüz olsun o çocuklarla çok böyle uygunsuz şeyleri oluyor. Orada niye kontrol yani tam da böyle adliyenin arkasında oturma yeri, taşın üstünde oluyorlar. Onlar üzücü. Mesela ben hani dedim ya size hırsızdan korkmam. Hırsızdan korkmam ama gece giderken onlardan korkarım...”(G12K, Emekli Hava Trafik Kontrolörü, 46).

G12K, diğer katılımcılarla aynı bölgeden bahsetmektedir. Kendi çocuğu için akran gruplarını tehlike olarak görmesi iki grup arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel ayrışmaya dayandığı görülmektedir. Katılımcı, görece avantajlı/dezavantajlı yaşam tarzlarını karşıt bir biçimde konumlandırarak geleneksel bir mağdur/fail ayrımına ulaşmaktadır. Ona göre, “üst taraf” Kaşüstü Mahallesi'nin yerli nüfusunu, “aşağı”sı ise güvenli site yaşam tarzını temsil etmektedir. Katılımcının, iç/dış ayrımı üzerinden güvenli site yaşam tarzının dışında kalan grupları etiketlediği ve kriminalleştirdiği görülmektedir. Genç grupların yaşam tarzı ya da eğlenme biçimi suçla doğrudan

ilişkilendirilmese bile toplumsal norm ve ahlaki kurallar dışında tanımlanarak kriminalize edilmektedir. Bu, Cohen'in medya aracılığıyla gerçekleştiğini ileri sürdüğü ahlaki panik durumuyla aynı sistematige sahip bir damgalanma sürecini ifade etmektedir. Dolayısıyla sağ gerçekçi yaklaşımla uyumlu bir biçimde kamusal alanda görünür olup ahlaki değer ve norm dışı kabul edilen bu gruplar, düzen için bir tehdit biçiminde algılanmaktadır.

Katılımcılardan bazıları akran gruplarının kentleşmeyle birlikte daha az görünür olduğunu iddia etmektedir. 50 yaşındaki, avukat G7E, bu yönde görüş bildiren katılımcılar arasındadır:

“...ha eskiden belki daha çok olabilir yani ı hani oturup arabanın içerisinde içki içme falan gibi şeyler belki eskiden olabilirdi belki ama bu kalabalıkta kimse ona müsaade etmez. Yani gittikçe kalabalıklaştı orası. Yani mutlaka bir müdahale eden olur, polis çağırır olur... Bundan belki 10 sene öncesinde bu söylediğiniz olabilirdi orada. Çünkü orası bir köy gibiydi işin açıkçası. Olabilirdi yani. Daha tenhaydı. Ama insanlar şimdi ona cesaret de edemezler. Etraf 24 saat ıı açık. Restoranlar var, işte evler var. Biri gidiyor, biri geliyor falan feşmekan. Adliye orada, güvenli bir ortam var. Şusu var, busu var. Ben pek karşılaşmadım...”

Katılımcı, bahsedilen akran gruplarının kentleşmeyle birlikte bir problem olmaktan çıktığını vurgulamaktadır. Burada vurgulanan nokta, kentsel yapılanmaya ait fiziksel düzen unsurlarının, sosyal düzensizlik unsurlarını ortadan kaldırdığı yönündedir. Burada tasvir edilen şekliyle Kaşüstü, Jane Jacobs'un güvenli mekân tanımıyla bazı noktalarda uyuyor görünmektedir. Kamusal alan canlılığının uzun süre devam etmesini sağlayacak bir sokak yaşamı ve sakinlerin dikkatini sokağa çevirecek bir mekân aidiyeti bu noktalardan bazılarıdır (2011: 55). G7E'nin bahsettiği diğer bir nokta, bölgede suça yol açacak herhangi bir durumun engellenmesiyle ilgilidir. Katılımcı, herhangi bir düzensizlik durumunda bölge sakinlerinin olaya müdahale edeceğini ya da polis çağırabileceğini vurgulamaktadır. Bu, toplum destekli polislik uygulamaları dâhilinde değerlendirilebilecek bir durumdur. Süreç, yerel unsurların polislik faaliyetlerine katılımı yoluyla gerçekleşmektedir. Dolayısıyla G7E'nin vurguladığı her iki nokta iki ayrı suç önleme yaklaşımını işaret etmektedir. Bunlar çevresel ya da durumsal suç önleme ve sosyal suç önleme politikalarıdır.

Katılımcıların akran gruplarıyla ilgili bu farklı değerlendirmelerinin birçok nedeni bulunmaktadır. Katılımcı profilleri göz önünde bulundurulduğunda bu farklılıkları sistematik olarak açığa çıkaran durumlardan bahsedilebilir. Toplumsal cinsiyet durumunun bunlardan biri olduğu söylenebilir. Kadın ve erkek bireylerin risk algılama düzeylerindeki farklılık, anlaşılabilir bir durumdur. Kadınlar, kategorik olarak kendilerini suça karşı daha savunmasız hissetmektedir. Farklılık oluşturan bir diğer unsurun ebeveynlik olduğu düşünülmektedir. Kısmen bağımsız hareket kabiliyetine sahip ebeveynlerin, akran gruplarının yanı sıra güvenli çevre taraması konusunda daha detaycı oldukları söylenebilir.

5.3.2. Türlerine Göre Suç Korkusu

5.3.2.1. Özgecil Korku

Özgecil korkunun sık karşılaşılan örneği ebeveynlerin çocuklar için duyduğu korkudur. Önceki bölümde yer verildiği üzere; güvenli sitelerin tercih edilmesinde önemli etkenlerden birinin çocuk odaklı mekân inşası olduğu hatırlanırsa, parçaların bir araya getirilmiş olacağı düşünülmektedir. Ebeveynlerin çocukları için duyduğu korku, “parental korku” olarak adlandırılmaktadır (Snedker, 2006: 165). Özellikle medya üzerinden yayılan istismar haberlerinin, ebeveynlerin gündelik korkularına önemli derecede etki ettiği görülmektedir. Bu çalışma özelinde değerlendirildiğinde katılımcıların, çocuklarının site dışına çıktığı anda çeşitli sebeplerle korku yaşadığı anlaşılmaktadır. Sekiz yıldır güvenli sitede ikamet eden G13K, on ve onüç yaşlarında iki çocuk annesidir. Katılımcının evi ve işi düz bir hat boyunca ilerleyen, sahil ve ana caddeyi birbirine bağlayan yolun iki ucundadır ve on dakika yürüme mesafesinde olduğunu belirtmektedir. Ancak katılımcı çocuklarının evden yanına gelmek için çıktığında tedirgin olduğunu, yolda haberleşmek için çocuklara telefon verdiğini belirtmektedir. G13K, herhangi bir sağlık probleminde oldukça soğukkanlı olabildiğini, ancak çocuğunun kaybolma ya da kaçırılma düşüncesinden korku duyduğunu belirtmektedir. Katılımcı, yaşadığı bu korkuyu Kaşüstü’ndeki değişime bağlamaktadır. Birkaç yıl öncesinde bu tarz korkularının olmadığını, ancak bölgedeki nüfus artışıyla aşına çevrenin değiştiğini, özellikle bölgedeki inşaat alanlarının çoğalmasıyla bu kalabalığın daha da tedirgin edici bir hal aldığını belirtmektedir. On altı ve on iki

yaşında iki çocuk babası olan G3E de çocuklarının kimlerle arkadaşlık ettiğini, nerede vakit geçirdiğini takip etmeye çalıştıklarını ifade etmektedir. Katılımcının çocuklarıyla ilgili açık bir şekilde belirttiği korku madde kullanımına yöneliktir. GG1 kodlu görüşmedeki katılımcıların çocukları dışarda bağımsız hareket edebilecek yaşta değildir. Bu sebeple katılımcılar, çocuklarının daha çok site içinde ya da evde vakit geçirdiğini belirtmektedir. Çocukların evde yalnız kalabildikleri durumlarda katılımcılardan biri olan S2, kapıyı dışardan kilitlediğini belirtmektedir. S2 bunun sebebini, çocukların gelen herkese kapıyı açmaları şeklinde açıklamaktadır. Bunun önüne geçebilmek için katılımcı kapıyı üstlerine kilitlediğini belirtmektedir. GG1'in diğer katılımcıları bu durumu da güvensiz bulmaktadır. Evde olası bir kazaya karşın çocukların evden rahatça çıkması gerektiği belirtilmektedir. Bu noktada bir diğer katılımcı kapının kilitlenmemesi gerektiğini, herhangi bir ihtiyaç durumunda zaten güvenlik görevlilerinin, diğer çalışanların ya da komşuların müdahale edeceklerini belirterek komşusunu rahatlatmaya çalışmaktadır. Bunun yanı sıra GG1 kodlu görüşmedeki katılımcılar, çocukları için en çok cinsel istismar, taciz ve kaçırılma durumlarından korktuklarını belirtmektedir. Güvenlikli site de olsa ebeveynler, çocuklarının evde tam anlamıyla güvende olduğu hissine sahip olmayabilmektedir. Bir diğer grup görüşmesinde de ebeveynlerin çocuklarına yönelik sınırlandırmaları, parental korkuya ilişkin örnekler içermektedir:

“-F: Şurada özellikle Cevahir çok geç saatte kapanıyor, orda arabalar marabalar bilmem ne. Yani oradan çocuk tek başına arabaların...
 -S: Yani ruh hastası görür takar kafayı...Allah korusun
 -F:...arasından geçip gidiyor. Tutup arabaya zorla soksa ne yapacaksın. Ruhun duymaz.o yüzden biz mesela gönderdiğimizde biz geçen sene öyle yapıyorduk. 10'dan sonra gitmek yok. Hani beraber gidip beraber dönmek var tek başına gitmek yok şeklinde bir kural koymuştuk...”(GG2).

Katılımcıların bahsettiği mesafeler 200-500m. aralığındaki mesafelerdir. Bu mesafede çocuklar için özellikle akşam saatlerinde belirli kurallar koyulduğu görülmektedir. Bahsedilen bu alan, akşam saatlerinde görece yetersiz ışıklandırılması ve alışveriş merkezi otoparkı olarak kullanılması sebebiyle ebeveynler tarafından tehlikeli bulunmaktadır. Bu nedenle akşam belirli bir saatten sonra çocukların site dışına çıkması, o saatten önce de toplu şekilde hareket edebilmelerine izin verilmesi olası tehlikeleri en aza indirmeyi amaçlayan gündelik düzenlemelerdir. Ebeveynler daha çok çocuklarının kaybolması/kaçırılması düşüncesinden korktuklarını belirtmektedir. 44

yaşındaki G4E kodlu katılımcı da iki çocuk babasıdır. Güvenlikli siteye taşınma kararında çocuklarının ve eşinin konforunu düşünerek hareket ettiğini belirten katılımcı, çocukları siteden dışarı adım attığı andan itibaren korku yaşadığını belirtmektedir. Korkuya sebep olan şeylerden biri bölgedeki yoğun trafik, bir diğeri ise “arabalı çocuk hırsızları”dır. Katılımcının bu tanımlaması akla böylesi olayların yaşanıp yaşanmadığı sorusunu getirmektedir. Alınan cevap yakın civarda ya da kent ölçeğinde böyle bir olaydan haberdar olunmadığı yönündedir. Katılımcıların çocukları için duyduğu korkunun, kent ölçeğinde gerçekleşen olaylara dayanmadığı anlaşılmaktadır. Ancak bu durum, korkuya engel değildir. Dolayısıyla olayların gerçekleşip gerçekleşmemesi, korku olasılığını ortadan kaldırmamaktadır. Ebeveynlerin çocukları için duyduğu korku gündelik hayatın düzenlenmesinde işlevsel bir öneme sahiptir.

Kadın ya da erkek fark etmeksizin duygusal bağ, önemli diğeri için duyulan korkuyu etkileyebilmektedir. Örneğin 25 yaşındaki G6K, eşi adına duyduğu korkuyu aktarmaktadır. Araba kullanmadığını ve bu sebeple bazı sabahlar eşinin kendisini işe bıraktığını söyleyen katılımcı, trafik yoğunluğundan ve özellikle sıklıkla şahit olduğu kavga ve tartışmalardan dolayı ticari araç şoförlerinden korktuğunu söylemektedir. En son görüşmenin yapıldığı tarihten bir hafta önce bir dolmuş durağında şahit olduğu kavgayı “...dedim herhalde birbirlerini böyle artık zaten gırtlaklıyorlardı” şeklinde aktarmaktadır. Bu nedenle eşine, küçük ya da büyük trafikte kimseyle tartışmaya girmemesi yönünde uyarılarda bulunduğunu ve birlikte seyahat ederken ya da tek başınayken eşi adına korku duyduğunu aktarmaktadır. Bir diğeri görüşmecisi G3E bahçe girişinde aldığı ekstra önlemleri şu şekilde gerekçelendirmektedir:

“Ben kendimi savunabilirim belli bir raddeye kadar. İki eşim daha savunmasız bana nazaran ya da çocuklar ya da diğeri komşuların eşleri... Yani sık sık seyahat etmem, eşimin ev hanımı olması...” (G3E, Serbest Meslek/Mimar, 47).

Bir önceki örnekte katılımcının kamusal alanda eşi için korku duyarken G3E'nin eşi için duyduğu gündelik korku, ev içi özel alan ile ilişkilidir. G3E'nin, eşi ve çocuklarıyla ilgili duyduğu korkunun diğeri bir sebebi de daha önce deneyimlenen bir korku durumu ve dolaylı mağduriyettir. Katılımcı, kendisinin evde olmadığı bir anda kapıya dilenci geldiğini, eşinin kendisini göndermek istediğinde hırçınlaştığını aktarmaktadır. Korkuya sebep olan bir diğeri durum ise, kendilerine yakın mesafede

bulunan başka bir sitede meydana gelen hırsızlık olayıdır. Yeni evli çiftin evine giren hırsızların büyük miktarda ziynet eşyası aldığı bilinmektedir. Katılımcı, bu iki olay sonrasında kendisinin eşi ve çocuklarıyla ilgili, eşinin de kendisi ve çocuklarıyla ilgili korku yaşadığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra 80 yaşındaki G2E de torunlarıyla ilgili endişe duyduğunu belirtmektedir. Yaşadıkları yerde mültecilerin varlığını vurgulayan katılımcı; okula gidip gelirken torunları için korku duyduğunu, hatta bununla ilgili kendisinin bir şeyler yapmak istediğini belirtmektedir.

Özgecil korkuyu bireysel korkudan ayıran en önemli özelliğin etki alanıyla ilgili olduğu söylenebilir. Ünal Reşitoğlu (2017: 157)'nin Ankara'da yaptığı çalışmanın sonuçları da bu iddiayı destekler niteliktedir. Bireysel düzeydeki korku, kişinin kendi yaşamını etkilerken; özgecil suç korkusunda söz konusu diğer bireylerin hayatlarının da etkilendiği önemle belirtilmelidir.

5.3.2.2.Genelleşmiş Korku: “Hepimizin Korkuları Aynı Artık!”

Genelleşen korku biçiminde, duygunun somut ve tek bir nedene bağlı olamadan geliştiği söylenebilir. Gündelik hayatın kendisi, korkuyu sürekli tetikleyecek donanımlarla birlikte anılmaktadır. Katılımcılara yaşadıkları bölgede, gündelik hayatlarında endişe/korku yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda verdikleri cevaplar, genelleşen korku biçimine örnek olarak verebilir.

“Oluyor. Bu şu anlamda zaman zaman sadece onun gelişmesiyle alakalı bir şey değil ülkenin geneliyle alakalı bir şey. Suriyeliler'in her 11 kırmızı ışıkta durup para istemeleri, dolaşmaları falan 11 tabiki etrafı açık yani her türlü etkiye açık bir alan sonuç itibariyle. Denizden gelinebilir, yan taraftan yine gelinebilir her ne kadar işte duvarlar falan varsa da üstünden atlanabilir, ortada birbirinden bağımsız evler söz konusu olduğu için güvenlik anlamında tabiki sıkıntılar oluyor. Hatta birkaç hırsızlık vakası da oldu, olmadı değil.

-Sizin sitenizde mi?

-Bizde de oldu, başkalarında da oldu. Hatta Ongan sitesinde yakın tanıdığımız bir ailenin iki defa evine girdiler. Yaklaşık 300-500 bin liralık altını, şusu, busunu çaldılar. Oluyor yani. Genel olarak her yerde oluyor. Bu gibi sorunların olmadığı bir yer söyleyebilir misiniz bana? Mümkün değil.”(G7E, Avukat, 50).

Katılımcı, site ve ev yaşamıyla ilgili doğrudan sorularda herhangi bir endişe ya da korku durumu belirtmemiştir. Ancak yaşadığı bölgede gündelik hayat akışına dair sorular sorulduğunda verdiği cevaplardan, keskin bir biçimde özel ve kamusal alan ayrımı yaptığı anlaşılmaktadır. G7E, avukat olması itibariyle profesyonel hayatının büyük

çoğunluğunu da Kaşüstü'nde geçirmektedir. Dolayısıyla yerele dair suç algısı hem profesyonel bilgisi hem de kişisel deneyimiyle birlikte şekillenmektedir. Katılımcının bahsettiği problemler somut olarak gündelik hayatında karşılaştığı ve yerele ait sorunlardır. Ancak katılımcının zihnindeki suç manzarasını yerelden uzaklaştırdığı ve hem nedenleri hem de sonuçları bağlamında genelleştirdiği anlaşılmaktadır. Bahsedilen mülteci ya da hırsızlık sorunları yerelde örneklendirilse de esasen ülkenin genelindeki problemler olarak algılanmaktadır. Görüşmenin ilerleyen bölümlerinde bunu açıkça ifade ettiği durumlar da mevcuttur. Örneğin; adliyenin Kaşüstü'ne taşınmasından sonra hırsızlık vakalarının arttığı yönündeki düşünceler paylaşıldığında, ekonomik çöküntü nedeniyle ülkenin genelinde hırsızlık olaylarının arttığını ve bunun Kaşüstü'ne özel bir durum olmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde mülteci sorunlarının da aslında toplumun bütününe ilgilendirdiğini vurgulamaktadır. Hatta katılımcının, diğer illere oranla Trabzon'un çok daha güvenli bir kent olduğunu da eklemesi, genelleşmiş korku durumunu ortaya koyan ifadelerden biridir. Dolayısıyla katılımcı; yaşanan bu endişe ya da korku durumunun bölgeye ait olmadığını, genel olarak toplumda korkuya bağlı bir güvensizlik durumu olduğunu düşünmektedir.

Genelleşmiş korkunun bir diğer niteliği soyut sebeplerle ilişkilendirilmesidir. Bu durumda kişi, korku duyduğu durumu tam olarak açıklayamamaktadır. Duygunun açığa çıkmasına sebep olan durumlar daha soyut ifadeler ve tanımlamalar üzerinden gerekçelendirilmektedir. G16K'nın site yaşamı ve komşuluk ilişkilerinden yola çıkarak, toplumun tümünü içine alacak şekilde kullandığı ifadeler tam da bu noktayı örneklendirir niteliktedir. G16K, gündelik yaşamda hissettiği güvensizlik ve korku durumunu şu şekilde açıklamaktadır:

“-Kesinlikle kesinlikle. Girişler, çıkışlar, ne olur yani şu an dediğim gibi yani ıı kişisel görüş değil toplumun ıı ne diyeyim, nasıl diyeyim onu. Toplumun yapısı, toplumun bulunduğu düzeyde şu an çok güvensiz ortamlar olabiliyor. Yani o açıdan tabi ki güvenli bir sitenin olması tercih edilmeli... Güvenlikli siteyi bırakın. İnsan güvenliği yani şey açısından güvenliği ıı yani genel anlamda güven duygumuz o kadar sarsıldı ki. Toplumu tanıyamıyorum artık ben. Bırakın komşuluğu ben artık toplum olarak ne olduk diye. Hani tanımlayamadığım için toplumu...Olaylardan değil, insanlardan kaynaklı. O artık sizin konunuz değil oraya girmek istemiyorum. İnsanlardan kaynaklı. İnsanlar artık bazı olumsuzlukları toplumdaki ahlaki çöküntü, geleneklerimize, göreneklerimize aykırı davranışlar. Atıyorum işte yolda yürüme adabının olmaması. Kültür seviyesinin çok düşmesi, gibi gibi gibi...” (G16K, Emekli Harita Mühendisi, 58).

G16K kodlu görüşmenin bütününde benzer bir dilin kullanıldığı söylenebilir. Gündelik hayat, komşuluk ilişkileri ya da site yaşamıyla ilgili soruların birçoğuna katılımcı; toplumsal problemler ölçeğinde cevap vermektedir. Ona göre, güven duygusu insan ilişkilerinin hemen her biçiminde dönüşüme uğramış ve sarsılmıştır. Söz konusu bu sorunlar; katılımcı tarafından “ahlâk”, gelenek ve göreneklerde değişim gibi soyut ifadelerle vurgulanmakta ve genel güvensizlik durumuna yol açtığı belirtilmektedir. Dolayısıyla genelleşmiş korkunun soyut, muğlak ve atipik; aynı zamanda sürekli, düşük yoğunluklu fakat daha geniş kapsamlı gündelik bir durumu yansıttığı söylenebilmektedir.

Korkunun bu türünde verilebilecek bir diğer özellik, belirli suç türlerine bağlı ortaya çıkmasıdır. Çocuğa yönelik şiddet ya da istismar buna verilebilecek en açık örnektir. Medyada sıklıkla yer bulmasının da etkisiyle katılımcıların en sık dile getirdiği genelleşmiş korku biçimi çocuklarıyla ilgilidir. G4K'nın bu konudaki ifadesi anlatılmak istenen en yalın biçimiyle ortaya koymaktadır:

“Çocuklarımla ilgili. Çocuklarla ilgili hep bir hikayeler işte kaçırılma, falan. Sonuçta hepimizin korkuları aynı artık. Hani hiç düşünmediğimiz şeyler” (G4K,Mimar/Akademisyen, 35).

Daha önce de belirtildiği gibi çocuklarla ilgili özgecil korku ebeveyn katılımcıların birçoğunun ortak noktasıdır. Çocukların güvenli sitede yaşama arzusunun da merkezinde yer alması bunun en belirgin göstergesidir. Ancak bu korku türünü besleyen yerel bir kaynağın varlığından bahsedilemez. Katılımcılardan yalnızca biri, G10K, çocuğunun maruz kaldığı bir cinsel taciz mağduriyetinden bahsetmektedir. Ancak çocuk mağduriyeti; medyada sıklıkla yer alması, ebeveynlerin duygusal ve hukuki yükümlülükleriyle ilgili bir durum içermesi ve ahlaki paniğe uygun yapısı itibarıyla genelleşmiş korku türüne de örnek olarak verilebilir görünmektedir.

5.3.2.3.Cinsiyetlendirilmiş Korku

Cinsiyetlendirilmiş korku, gündelik hayat düzenlemeleri için bir veri kaynağı olarak işlev görmektedir. Bu akış içerisinde “rutin”, “sıradan” ya da “normal” olarak algılanan davranış ve tutumların temelinde cinsiyetlendirilmiş korkunun izlerini sürmek

mümkündür. Bunun en belirgin örneği, kadınların kamusal alandaki davranışlarını sınırlandırmasıdır. Katılımcı G4K, bundan 5-6 yıl önce siteler bölgesinde rahat bir şekilde yürüyüş yapabildiklerini, ancak son yıllarda kentleşmenin hızlanması ve nüfus artışıyla birlikte yürüyüş rotalarının, saatlerinin, güzergahlarının ve hatta giyinme alışkanlıklarının bile değiştiğini belirtmektedir. Yıllardır benimsedikleri ve kendi ifadesiyle “*özenli bir kapanma*”ya ihtiyaç duymadıkları yaşam tarzının son zamanlarda değişmek zorunda kaldığını ifade etmektedir. Katılımcıya göre, siteler bölgesi eskisi kadar güvenli bir yaşam alanı değildir. G4K, bu düşüncenin oluşmasında somut durumlardan bahsetmektedir. Özellikle adliye binasının çevresi ve yaşam alanlarına yakın sahil hattında erkek gruplarının bulunduğunu belirtmektedir. Bu sebeple daha önce geç saatlerde bile rahatlıkla dolaşabildiği bu mekânları ancak özel aracıyla geçebildiğini eklemektedir. Bu durumun hem kendisinin hem de kadın komşularının bölgedeki dolaşım tarzının ve hareketliliğinin sınırlandırıldığını ve hatta eşinin bile bu konuda kendisine uyarıda bulunduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla bölgeyle ilgili bu güvensizlik algısının ve onun sonucu olarak kontrol durumunun bireysel olmadığı anlaşılmaktadır. Gill Valentine (1989: 388), nüfus değişiminin yüksek olduğu varlıklı özel konut sitelerinde mahremiyet ve bireysel hareketliliğin tehdit altında hissedildiğini ve bunun zamanla çoklu alan kullanımı, sosyal kontrol mekanizmalarını zayıflattığını vurgulamaktadır. Mevcut durumda güvenli siteler bölgesinde suç kontrolü olarak işleyen mekanizmaların varlığının devam ettiği söylenebilir. Ancak alan kullanımı ve bireysel hareketliliğin rutininin değiştiği gözlemlenebilmektedir.

Kadınların daha az kaçınabildikleri ancak korku durumlarını etkileyen bir diğer alan toplu taşıma araçlarıdır. G5K, lise çağındaki kızının dolmuş binmesinden tedirginlik duyduğunu ve mümkün olduğunca özel araçla kendilerinin taşıma yaptığını belirtmektedir. Ancak katılımcı; mecbur kalındığı durumlarda kızının dolmuş kullanabildiğini, o zamanlarda da “*minibüste bayan yoksa binme, bayan varsa bin, işte dikkat et. Eee ara...*” şeklinde sıklıkla uyarılarda bulduklarını ifade etmektedir. G5K; en çok korktuğu şeyin, kızının dolmuşta herhangi bir mağduriyet yaşamasıyla ilgili olduğunu belirtmektedir. Bunu belirtirken daha önce bir toplu taşıma şoförü tarafından cinsel saldırıya uğrayıp öldürülen Özgecan Arslan’a da atıf yaparak, korkusunu realize etmektedir. Bir diğer görüşmeci G6K, özellikle akşam 22.00’den sonra toplu taşıma

kullanmaktan tedirgin olduğunu, dolmuşa inen binen kişileri gözlemlemeye çalıştığını, özellikle tek kaldığı durumlarda daha çok korktuğunu ve acil ihtiyaç anında yardım istemek için telefonunu hazırda bulundurduğunu ifade etmektedir. Gün içerisinde çok sık olmasa da akşam saatlerinde korku yaşadığı durumları şu şekilde aktarmaktadır:

“-Ben bayan arkadaşlarımla çıkıyorum buradaki hoca arkadaşlarımla, avukat arkadaşlarımla falan. O zamanki kaygı daha farklı. Eşimle veya akrabamla çıktığım zaman o sıra şey kaygısı değil yani... Ama tabi hemcinslerimle çıktığım zaman kaygı biraz daha farklı bir boyut oluyor. Ya bu Trabzon’da da oluyor, Ankara’da yaşadım orada da oluyor. İlla ki oluyor o, tabi ki, bilinçaltımızda oluyor duyuyoruz...”

-Peki, buradan eve kendiniz gidebiliyor musunuz yoksa? (Ana cadde üzerinden siteye giden sahil istikametinde yaklaşık 200 metrelik mesafeden bahsediliyor)

“-Şöyle ıı...O yol, evet gidiyorum aslında. Yani çok hiç gidemeyecek gibi olursam arıyorum eşimi. Gel beni diye ama o yola giriyorum bir. Geçmeye çalışıyorum. Çok tedirgin olmadım ama orada bir karanlıktan ziyade şey de var. Sol tarafımızda gömüştünüzdür belki biraz inşaat, harabe yeri. O tedirgin ediyor... Ama tabi bazen ustalar oluyor, ıı tırların park yeri orası. Bazen görebiliyorum. Tabi onlar da işlerini icra eden oraya koyup dinlenen insanlar ama. İşte insan psikolojisi oluyoruz işte bir şekilde tedirgin. Belki bayan olmadan kaynaklanan acaba” (G6K, Avukat, 25).

Katılımcı, eşiyile ya da tanıdık bir erkekle birlikteyken tedirgin olmadığını, ancak kadın arkadaşlarıyla birlikte geç saatlerde dışardaysa tedirgin olduğunu belirtmektedir. Hem toplu taşımada hem de kısa mesafe de olsa eve dönüş yolunda bulunan ıssız, karanlık noktalarda korku yaşadığını ifade etmektedir. Fiziksel düzensizlik unsurlarının yanı sıra yol üstünde mola için park etmiş tır şoförlerinin ya da inşaat ustalarının varlığı da korkuyu ortaya çıkaran diğer unsurlardır. Geç saatte kamusal alanda karşılaşılan yabancı erkek, kadınlar tarafından ciddi bir risk unsuru olarak algılanmaktadır. Ancak burada asıl dikkat çekilmek istenen nokta katılımcının bu durumu mekân fark etmeksizin yaşadığını belirtmesidir. Bu durum, cinsiyetlendirilmiş korku için açık bir örnektir.

Cinsel saldırı suçlarının birincil ve potansiyel mağduru olan kadınlar; toplu taşımada, çalışma hayatında, ofiste, okulda ya da sokakta; gece ya da gündüz bu korkuyu deneyimleyebilmektedir. Feminist çalışmalar ataerkil düzende cinsel şiddetin, kadın varlığının toplumsal bir bileşeni olduğunu ve bunun gündelik, olağan durumlar içerisinde deneyimlendiğini belirtmektedir (Stanko, 1995: 50). Dolayısıyla bu olağan durum, kadınlar tarafından geliştirilen çeşitli stratejilerle sonuçlanmaktadır. Böylece kadınlar, suç bilgisini merkeze alarak zaman/ mekân boyutunda bölümlediği gündelik hayata davranış biçimlerini de uyarlayarak bir rejim oluşturmaktadır. Bu rejim, meşru

ve “olması gereken” olarak idrak edilmektedir. Bu durum, kadınlar için kolektif bir eylem biçimini doğurmaktadır. Ancak aksi durumlar olağan akışı bozan, “anormal” bir durum olarak algılanmaktadır. Bununla ilgili G11K’nın ifadeleri oldukça açıklayıcıdır:

“-Şimdi şöyle bir durum var. Biraz da kendi güvenliğinizden kendiniz sorumlusunuz. Gece saat 12’den 1’den sonra ben tek başıma bir bayan olarak karanlık bir sokaktan yürüyorsam bazı şeyleri göze almışım demektir. Biraz da kendinizi koruyacaksınız o anlamda. Yani bayanların biraz daha dikkatli olması gerekiyor. Yani özgür, hep özgür olalım ıı olmuyor maalesef...Yani sen davet ediyorsun belayı. Bela gelir seni bulur. Çünkü şimdi şöyle bir şey. İı dünyanın hiçbir yerinde hiçbir erkek kafası yerindeyken bir şey yapmaz. Oldu, bir şey içti, alkol aldı. Başka bir şey aldı. Kafası yerinde değil. Burada hırsızlık yapan insanların da ben aynı şekilde olduğunu düşünüyorum. Yani kafaları yerinde olmuyor. Dolayısıyla güvenemezsiniz. Hiç kimseye güvenemezsiniz bu anlamda. Kendini koruyacaksın. Ondan sonra başına gelecek bir belada sen dertlenebilirsin, veryansın edebilirsin. Dolayısıyla kendini koruyacaksın” (G11K, Organizatör, 35).

Katılımcı, ataerkil yapıda sosyalleşen kadınlar için suçtan korunmanın en bilindik yolunu işaret etmektedir. Toplumsal norm ve değerler kadınlara ne zaman, nerede ve nasıl bulunmaları gerektiği konusunda belirli davranış kalıpları ve sınırlamaları dikte etmektedir. Dolayısıyla bu sınırların dışı tehlikeye açıktır ve sorumluluğu da bireye yüklenmektedir. Bununla ilgili olarak Madriz (1997: 351), yaptığı çalışmada kadınların cinsel saldırı suçlarında kadın düşmanlığı, patriyarka ya da cinsiyet temelli ayrımcılığın problem olarak görülmediği ve mağdurun suçlandığını belirtmektedir.

5.3.2.4. Gelecek Yönelimli Suç Korkusu

Suç korkusu çalışmak aynı zamanda gelecek inşasıyla da ilgilidir. Esasen modern bireyin sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi ya da gündelik çabalarının tümünün gelecek yönelimli olduğu söylenebilir. Modern/rasyonel insanın faaliyetleri, bugünü planlayarak kontrol edilebilir bir gelecek kurma üzerinedir. Dolayısıyla günün koşullarının bir boyutunu oluşturan suç ve suç korkusu aynı zamanda gelecek risklerini de içinde barındırmaktadır. Bireyler tarafından algılanan bu riskler, “gelecek yönelimli” suç korkusu olarak adlandırılabilir.

Katılımcılar tarafından toplumsal yaşamı tehdit eden bir problem olarak algılanan ve en çok dile getirilen konu Suriye’den gelen mülteciler olmuştur. Gün içerisinde Kaşüstü

Mahallesi'nin en işlek caddesinde konuşlanan ve görünür olan mülteciler, gelecek yönelimli korkuyu besleyen en önemli unsur olarak ifade edilmektedir.

“-Yani ı işte görüyorsunuz sokaklarda ışıklarda dilenen insanlar var. Bunlar zamanla ı dolayısıyla küçük yaşlarda dileniyorlar. ı demek okula gitmiyorlar ı işte büyüyecekler, iş sahibi olabilecekler mi olamayacaklar mı? Dolayısıyla belli bir yaştan sonra hayatın içine ne kadar katılabilecekler. Şu anda bir tehdit gibi görünmüyor ama. Yani bu eğitim çok verilemeyen, gelir düzeyi yaratılamayan insanlar gelecekte ı bir tehdit olabilir mi olamaz mı? Burayı iyice kanıksadıktan sonra buralı olduktan sonra daha serbest daha rahat davranışlar sergileyebilir mi?... Hayatının içinde nasıl bir yerleri olacak? ı zaman içerisinde tabi daha ı aktif bir şekilde davranış sergileyebilirler. Dolayısıyla ı yani farklı kültürlerden insanlar var sokakta. ı yani farklı kültürlerle karşıyım demiyorum. Sadece onların ı sosyal hayatı bozucu değil de zenginleştirici bir etkide bulunmaları gerekiyor. ı eğer olmazsa dolayısıyla bir tehdit olabilir tabi bu yani...Tabi çok yaygın. Çok yaygın yani” (G10E, Akademisyen, 52).

G10E'nin hemen her gün karşılaştığı/geçtiği mülteci grupların gelecekteki durumlarına ilişkin düşüncelerini belirsizlik olarak adlandırmak mümkündür. Katılımcı, gelecekte söz konusu gruplarla toplumsal yaşamın birçok alanında daha sık karşılaşılacağını ve bugün olduğundan daha farklı problemleri beraberinde getireceğini düşünmektedir. Özellikle bahsettiği konular; eğitim ya da istihdam gibi toplumsal yaşama adaptasyon sürecinin temel gereksinimlerinin karşılanıp karşılanamayacağına dair sorunlardır. Katılımcının; bu noktada yaşanabilecek problemlerin, gelecekte önemli sorunlara yol açacağını düşündüğü anlaşılmaktadır. Bunu ifade ederken “*sosyal hayatı bozucu*” şeklindeki kullanımından katılımcının suçla ilgili olasılıkları kast ettiği sonucu çıkarılabilmektedir. Bir başka katılımcı G9K da benzer ancak daha açık ifadelerle aynı konuya vurgu yapmaktadır. G9K, mülteci çocukların ilerde eğitimsizlik sebebiyle iş bulmakta sorun yaşayacağını ve ekonomik sebeplerle suça yönelecekleri düşüncesini “*...hırsızlıklar, gasplar, şeyler artacak*” şeklinde ifade etmektedir.

Gelecek korkusuyla eşlik ederek onu besleyen en önemli diğer bir korku türünün özgecil korku olduğu söylenebilir. Özellikle ebeveynlerin çocuklarının gelecekte olası olan suç türlerinde korku yaşadığı gözlemlenmektedir. Örneğin G7K'ya suçla ilgili haberleri takip edip etmediği sorulduğunda haberlerin kendisini rahatsız ettiğini, çocuklarıyla ilgili gelecek kaygısı oluşturduğunu ve bu nedenle genellikle bu gibi haberlerden kaçındığını belirtmektedir. Ebeveyn katılımcılar, genel olarak çocuklarının cinsel saldırı ve kaçırılma mağduru olmalarından korku duyduklarını belirtmektedir. Bu

tür korkuları yaşadıklarını ifade eden ebeveynlerin daha önce herhangi bir mağduriyet öyküsü olmadığı bilinmektedir. Ancak özellikle medyada sıklıkla yer alan suç içerikli bilginin bu noktada ebeveynlerin gelecek korkusunu beslediği düşünülmektedir. Bir başka katılımcı G11E de üniversite sınavına hazırlanan kızının İstanbul’da bir üniversitede okumak istediğini ancak kendisinin İstanbul tercihlerine yasak getirdiğini belirtmektedir. Buna sebep olarak İstanbul’da suç oranlarının yüksek olmasını ve uzakta kızını kontrol edemeyecek olmasını göstermektedir. G10K da Kaşüstü’ndeki mekânları kullanırken herhangi bir korku duymadığını, ancak gelecekte güvenlikle ilgili daha farklı problemlerin doğabileceğini düşündüğünü belirtmektedir. Kültürel ve sosyo-ekonomik bağlamda birçok farklı grubu barındıran bölgenin, cazibe merkezi olarak gelecekte daha yoğun bir nüfus akışına ev sahipliği yapacağı ve bunun da kriminal durumlar yaratabileceğini ifade etmektedir. Hatta bu düşüncesini; kendi tabiriyle iki meşhur mekân sahibiyle paylaşan katılımcı, fiyat uygulaması ve gerektiği taktirde güvenlik görevlisiyle mekânların kendilerini korumaya çalışacakları cevabını aldığını belirtmektedir. Buradan da; kriminal durumlar içerisinde gelir durumu görece düşük grupların etiketlendiği ve olası durumlar için planlama yapıldığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların güvenli çevre oluşturma noktasında buldukları çeşitli girişimler, gelecek yönelimli risk algısının varlığını ortaya koymaktadır. Örneğin G4E, ana cadde-sahil tarafını birbirine bağlayan ve siteleri dik kesen ara sokaklarda hız kesici engel koydurmak için belediyeye başvuruda bulduklarını belirtmektedir. Bunun, genel güvenliğin yanı sıra arabalı çocuk hırsızlarının hızını kesmek için de ihtiyaç olduğu ifade edilmektedir.

Gelecek korkusu güvenlik önlemlerinde sürekliliği ve güncellemeyi gerekli kılmaktadır. Basit ihlaller bile yeniden risk değerlendirmelerinin yapılmasına neden olabilmektedir. Suça yönelik düşünülecek olası bir durum bu korkuyu tetiklemeye yetecek niteliktedir.

“-Korunaklı site. Allah Allah, neden korunuyoruz biz bu kadar yani. Ama bazen de bakıyorsun geçen gün şurada gece iki tane çocuk atladı. Hadi kıyamet koptu ki efendim oraya da kamera takılsın, dikenli teller örüldü şu köşeye.

-Nereden?

-Kör noktaymış orası falan (Camdan gösteriyor. Sitenin deniz tarafındaki tellerden bahsediyor). Yani zaman da çok kötü. Hani korunmak tabi ki istiyorsun. İşte hırsızlar, her gün bir şey duyuyoruz. Orası soyulmuş, burası soyulmuş. Ama çok acı bir şey bu... İşte soruyorlar, işte S. Hanım misafiriniz şu şu gelsin mi? O da çok çirkin bir şey. Hayır, gelmesin mi diyeceğim şimdi ben. O da bir saçma sapan bir şey. Hani kargodan, o da bir

insan. İşini yapıyor. Kargo bu. Kargo, ben bazen kargo beklemiyorum hani o adam da tehlikeli bir şey çıkabilir. Hani kargo kıyafeti giymiştir, kargoysa gelsin dersin onun da ne olacağı belli değil. Yani işte görüyorsunuz hani bir sürü hiç beklenmeyen insanlar beklenmeyen şeyleri yapıyorlar. Belki kapıcı da bilir, kapımı çalar. O da bambaşka bir şey yapar. Yani bilemiyoruz bunları hiç”(G23K, Emekli Akademisyen, 55).

G23K'nın ifadelerinden önemsiz olduğunu anlaşılan bir sınır ihlali durumunun, aynı zamanda hem kendi hem de diğer site sakinleri tarafından tetikleyici bir olay olarak yorumlandığı anlaşılmaktadır. Bahsedilen olay, güvenlik açıklarının fark edilmesine ve yeni önlemler alınmasına olanak sağlamıştır. Böylece suç ve güvenliğe dair kendini sürekli yenileyen bilgi, ileride doğabilecek risk hesaplamalarına veri sağlamaktadır. Bu sebeple alınan her önlem ya da güvenlik donanımı, risk algısını azaltarak gelecek yönelimli suç korkusunu en aza indirmektir. GG1 kodlu grup görüşmesinde de benzer bir durum katılımcılar tarafından dile getirilmektedir. Sitenin etrafını görüntüleyen kameraların son teknolojiye göre yenilediği, gece görüşü özellikli kameraların ekletildiği belirtilmektedir. Bunların yanı sıra katılımcılardan bazıları suç oranlarının gittikçe arttığını ve bunun önüne geçebilmek için kolluk kuvvetlerinin de arttırılması ve yaygınlaştırılması gerektiğini öne sürmektedir. Katılımcılara göre özellikle pazar yerlerinde, okullarda ve çocuk parklarında özel güvenlik/kolluk kuvvetlerinin bulunması gerekmektedir. Hatta eskiden olduğu gibi mahalle bekçilerinin sokaklarda devriye gezmesi gerektiğini vurgulayan katılımcılar da bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda riski azaltmak için yapılan güncelleme durumunun sürekliliğinin, gelecek yönelimli suç korkusunu yeniden ürettiği de ileri sürülebilir.

Gelecek yönelimli korkunun güncel suç korkusuyla keskin bir şekilde ayrıldığı söylenemez. Bu iki türün daha çok birbiri içine geçtiği ve sınırların bulanıklaştığı söylenebilir. Ancak bu tür korku biçiminde, korkuya sebep olan durumun güncelde var olmaktan ziyade; gelecekte yüksek bir olasılık olarak düşünülmesi söz konusudur. Buna rağmen bu tür korku da güncel yaşantıda birtakım sonuçları beraberinde getirebilmektedir. Gelecekte karşılaşılması beklenen durumun risk olarak değerlendirilmesi, mağduriyetin hayal edilmesine ve bugünün yaşam akışının buna yönelik olarak düzenlenmesi girişimine (aktüeryal risk değerlendirmesi ve suç önleme gibi) neden olabilmektedir.

“-Trabzon’da bu site konusu sosyal alanlı site konusu 3-4 yıldır arttı. İı dolayısıyla çok hane olan siteler ortaya çıktı. İster istemez oluyor işte bizimki 108 dairesi, 500-600 dairesi siteler var. Bunlar çoğalacak. Çünkü aileler çocuklarına Trabzon’da büyüyor, kozmopolit bir hale geliyor. E dolayısıyla farklı kültürlerden insanlar yaşıyor. Kimin kim olduğunu bilmiyorsunuz artık. İı insanlar dolayısıyla sosyal sitelere gitme, çocuklarını o sosyal sitelerde büyütme ıı küçük çocukların günün her saatinde dışarıda sosyal alanlarda oynayabilmelerini istiyorlar...” (G10E, Akademisyen, 52).

G10E, güvenli site nin lüks yaşam tarzından ziyade bir ihtiyaç haline geldiğini ve gelecekte bunun daha fazla hissedileceğini belirtmektedir. Ona göre, kentin gittikçe değişen ve kozmopolitleşen yapısı bu durumu zorunlu kılan unsurların başında gelmektedir. Kent yapısında meydana gelen bu değişim, kontrol edilemez bir süreci işaret etmektedir. Dolayısıyla katılımcıya göre güvenli site, bu belirsizliğin meydana getireceği potansiyel risk unsurlarını kısmen kontrol edilebilir ve yönetilebilir bir işleve sahiptir.

5.4.SUÇ KORKUSU OLGUSUNU GÜVENLİ KENT ALGISIYLA DÜŞÜNMEK

Suç korkusu kent yaşamında gözlemlenebilen bir olgudur. Wesley Skogan’ın da detaylı bir şekilde belirttiği gibi suç korkusu, kentsel yaşamın birçok yönü tarafından etkilenen yaygın ve psikolojik bir eğilimdir (Lee, 2008: 33). Güvenli site yaşamına odaklanmış olan bu çalışmada gündelik bir deneyim olarak suç korkusunun, kent yaşamının bütününden ayrıık olduğu düşünülemez. Site içerisinde gelişen yaşam tarzı, komşuluk inşa süreci ve ilişki biçimlerinin kentsel yaşam dinamikleriyle karşılıklı bir etkileşim içerisinde olduğu söylenebilir. Güvenli site yaşam tarzı ve komşuluk ilişkileri büyük oranda kent yaşamına dair algı tarafından etkilediği gibi, onun yeniden anlamlandırılmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin; kente dair suç göstergesi olarak algılanan herhangi bir durum, site yaşamında gözlemlenebilen bir korku unsuruna dönüşebilmektedir. Ya da komşuluk ilişkileri bağlamında düşünüldüğünde; site içerisinde kurulan ilişki ağlarının gündelik kentsel faaliyetlerin düzenlenmesinde etkin bir arka plan olarak işleyebilmektedir. Bu nedenle güvenli site yaşam tarzında suç korkusunu anlama ve anlamlandırma çabasının; güvenli kent algısı da göz önünde bulundurularak tamamlanması gerektiği düşünülmektedir.

5.4.1.Kente Bağlılık/Kültürel Aidiyet: “Kök Salmak/Huzur Bulmak”

Çalışmanın öne çıkan saha bulgularından biri; sakinlerin yaşadıkları mahalleye, bölgeye ya da kente aitlik hislerini dile getirmesidir. Öz konusu aidiyetin sosyal bağlılıkla da ilişkili olduğu söylenebilmektedir. Bunun en önemli sonucu ise güvenlik algısında meydana gelmektedir. Bir kent kültürüne bağlılık ya da aidiyet, kişinin ihtiyaç halinde yardım bulabileceği düşüncesine ve kendini güvende hissetmesine yol açmaktadır.

Çalışmaya dahil olan katılımcılardan birçoğu, Trabzon’un güvenli bir kent olduğu görüşündedir. Katılımcılar, bu görüşlerini çeşitli şekillerde ifade etmektedir. Bunlardan biri olan G3E, düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

“-Bence gayet iyi. Hani çok çok iyi hem de. Çok sık seyahat ettiğim için başka şehirleri de biliyorum. İki kendi kuralları olan bir şehir, kendi inançları, düşünceleri olan bir şehir. İki ki bu bölgeye 20-25-30 yıl önce çok farklı coğrafyalardan çok dekolte insanlar geldiği zaman herhangi bir şey olmadı. Şu anda da çok kapalı çok muhafazakar bir kesim bölgemize geliyor. İşte Arap bölgesinden. Yine tepki olmuyor. Hani çok uçlarda bunlar anlattıklarım. Herkes sistem içerisinde kendini yoğuruyor. Trabzon düzenli ve şey bir şehir. O konuda seviyorum. İstanbul’a çok sık gidiyorum. İki İzmir’e gidiyorum, Ankara’ya gidiyorum, Antalya’ya gidiyorum ıı ama huzur bulduğum şehir Trabzon...Ama çok menfaate dayalı ilişkiler dışarda yürüyor. Burada daha sıcak, herkes ıı derdine çözüm bulabilir burada yani”(G3E, Serbest Meslek, 47).

Katılımcı, biri metropol denebilecek görece daha büyük kentlerle kıyasladığında Trabzon’u güvenli bulmaktadır. Bu güvenlilik durumunu temellendirirken kentsel kimliğe atıf yaptığı görülmektedir. Ona göre; kente özgü inanç ve düşünceler, Trabzon’un güvenlilik durumunu yalnızca fiziksel olarak değil sosyal olarak da desteklemektedir. Katılımcı, geçmişte ve bugün kentin aldığı dış göç yoğunluğunu buna kanıt olarak sunmaktadır. “*Dekolte*” şeklinde tabir edilen nüfus, birliğin dağılmasından sonra Sovyet ülkelerinden bölgeye çalışmak için gelen ve seks işçiliği ile damgalanan kadın göçmenlerdir. Katılımcının özellikle bu noktaya vurgu yapması, geçmişte yaşanan bu yoğun göç sürecinin kriminal özelliklerle kodlandığını ortaya koyar niteliktedir. Kentin bugünkü nüfus hareketliliğini yansıtan Arap göçmenler ise daha muhafazakar bir yapı oluşturması itibariyle geçmişteki durumun tam karşısına yerleştirilmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi Arap göçmenler daha çok yabancı korkusuyla eşleştirilmektedir. Dolayısıyla iki örneğin de temsil ettiği farklı içerikteki tehdit

durumunun katılımcı tarafından sosyal düzene yönelik bir tehdit olarak algılandığı anlaşılmaktadır. Ancak kent kültürünün söz konusu tehditleri soğurabilme yeteneğine olan inancın, güvenli kent algısının sürdürülebilirliğine katkı sağladığı görülmektedir. Öyle ki katılımcının, kent ilişkilerini menfaatin daha arka planda olduğu “sıcak” ilişkiler olarak tanımlaması; Trabzon’u diğer kentlerden ayıran en önemli özellik olarak belirtilmektedir.

Bir yere aidiyet ve bağlılık hissinin en önemli belirleyicilerinden birinin güvenlik olduğu söylenebilir. Bu anlamda katılımcıların güvenli kent algısı, Trabzon’u “yaşanabilir” kılan özelliklerinin en güçlüsü olarak değerlendirilebilir. G18K, Trabzon’da doğmuş ve üniversite öğrenimi için gittiği Ankara’da uzmanlıkla birlikte yaklaşık on iki, on üç yılını geçirmiştir. Bu sebeple katılımcı, görüşme boyunca kentsel deneyimlerini Trabzon-Ankara arası karşılaştırma yaparak aktarmaktadır:

“...İnı hıh bazı anlamlarda mutsuz edebiliyor bu şehir beni evet. Ama benim şehrim. Muhafazakârlığı çok sevmiyorum evet ama benim şehrim. Anlatabiliyor muyum? Ama güvenlik çok önemli ve buranın güvenli olması. ya burada buraya ait hissediyorum kendimi. Mesela Ankara’da hiç kimsenin umurunda olmadığını hissedirdim. Sokakta yürürken bunu çok yaşadım. Ama burada Uzun Sokak’ta bir şey olsa telefon açıp arayabileceğim 100 kişi var. Çağırmasam da o dükkânlardan çıkıp ilgilenebilecek ya bunu, bunu hissediyorum. Buraya ait hissediyorum. Benim eşim mesela Samsunlu. O da hissediyor. Nuray diyor mesela, kök saldı sanırım. Sanırım kök saldı. İ hani o anlamda çok mutluyum” (G18K, Doktor, 42).

G18K’nın; komşuluk, yaşam tarzı, toplu yaşam kuralları gibi konularda Trabzon kent yaşamına dair deneyimlerini aktarırken; verdiği örneklerde daha olumsuz bir dil kullandığı söylenebilir. Ancak konu kent güvenliğine geldiğinde durumun farklılaştığı görülmektedir. Katılımcının Trabzon’u güvenli bir kent olarak değerlendirirken kullandığı ifadeler, açıkça “sahiplik”, “aitlik” içermektedir. Muhafazakârlık gibi olumsuz olarak algılanan bir özellikten hemen sonra belirtilen bu sahiplik duygusunun, diğer tüm konulardan daha önemli bir noktaya dokunduğu görülmektedir. Uzun yıllar başka bir kentte, yalnızlık ve çaresizlik duygularını deneyimlediğini aktaran katılımcı için Trabzon, “ihtiyaç fazlası güvenli” bir kent olarak ifade etmektedir. Öyle ki; katılımcının ihtiyaç durumunu örneklediği Uzun Sokak, kent merkezinin en işlek caddelerinden biridir. Ona göre; orada meydana gelebilecek herhangi bir olaya, istenirse de müdahale edebilecek çok sayıda insan bulunmaktadır. Dolayısıyla

yardımlaşma ve dayanışma ağlarının yokluğunda yükselen suç korkusuna karşın; talebe bağlı olmaksızın, kendiliğinden gelişeceğine inanılan bir sosyal kontrolün varlığı zemini kuvvetli bir güvenlik duygusuna yol açabilmektedir. Kente ve kentlilere dair gelişen bu bağlılık ve aidiyet hissinin, sonradan gelen yerleşimciler için de kuşatıcı bir unsur olduğu söylenebilmektedir. Katılımcı, yetişkinlik döneminde Trabzon'a yerleşmiş olan eşinin de bu anlamda benzer duyguları dile getirdiğini aktarmaktadır.

Kültürel aidiyet ve kente bağlılık zemininden güvenli kent algısına ulaşan katılımcı ifadelerini çoğaltmak mümkündür. Hem yerli hem de göç ederek yerleşen katılımcılar bağlamında Trabzon, dayanışma ve yardımlaşma ağlarının geliştiği, genel geçer norm ve değerlerin görece devam ettirildiği ve gündelik yaşamda referans alındığı kültürel bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Sevinç (2017: 180), “Trabzonluluk Kimliği Bir Şehrin Ruhunu” adlı çalışmasında Trabzonlu birey algısının iki unsur üzerinden şekillendiği görülmektedir. Bunlardan biri, üzerinde uzlaşılan gelenek ve göreneklerdeki birlik iken; bir diğeri, bu birliği devam ettirme noktasındaki sadakat ve bağlılıktır. Çalışmaya destek veren katılımcıların Trabzon insanını özellikle bu iki unsur üzerinden tanımladığı görülmektedir. G3E'nin bahsettiği menfaat dışı, sıcak ilişkiler ya da G18K'nın bahsettiği sahiplik bu bağlamda değerlendirildiğinde katılımcıların gözünden aktarılan görüntü netleşecektir. Özellikle G18K'nın Uzun Sokak örneği diğer katılımcıların birçoğu tarafından Trabzon'un çeşitli bölgeleri için çoğaltılabilir niteliktedir. Daha da ötesi araştırmacının kendi deneyimleri de bu düşünce biçiminin, kent sakinlerinin birçoğu tarafından paylaşılacağı yönündedir.

5.4.2. Yüz Yüze Kentleşme/Kent Ölçeğinin Görece Küçüklüğü: “Sahiplenmemiz Vardır Bizim!”

Yüz yüze ilişkilerin varlığını işaret eden ve katılımcılar tarafından sıklıkla belirtilen en önemli özellik, enformel kontrol mekanizmasının işlerliğidir. Güvenlik söz konusu olduğunda kent sakinlerinin ortak bir çaba sarf ettiği katılımcılar tarafından vurgulanmaktadır:

“Yani güvenlik anlamında bence iyi bir yer güzel bir yer. İnsan birbirine sahip çıkabiliyor... Yani şu bir gerçektir. Senin çocuğun veya benim çocuğum olması önemli değil yani sokakta her an herkes senin ve benim çocuğuma sahip çıkabilir. Çıkar yani.
-O güven var sizde?”

-O güven var tabi canım. Trabzon halkında var o güven” (G5E, Serbest Meslek, 45).

Katılımcının ifadesinin bütününde enformel sosyal kontrolün varlığına işaret edilmektedir. Daha önce bahsedildiği üzere korkuyu arttıran en önemli unsurlardan biri, bireyin ihtiyaç halinde yardım bulamayacağı düşüncesidir. Katılımcının kentle ilgili düşünceleri bunun tam tersini yansıtmaktadır. Ona göre, kent sakinleri birbirleriyle dayanışma içindedir. Üstelik burada, birbirini tanımayan kent düzeyindeki diğer sakinler kastedilmektedir. Katılımcının “birbirine sahip çıkma” ifadesinden; insanların tamamen yabancı oldukları durumlara bile, kendileriyle ilgiliymiş gibi bir tavırla yaklaştıkları anlaşılmaktadır. Katılımcı tarafından tasvir edilen bu kent yapısı Roberto Unger’in topluluk yaşamında olması gerektiğini belirttiği yüz yüze ilişkileri hatırlatmaktadır. Ona göre, diğer insanları anlamak ve onlar tarafından anlaşılma için birlikte çalışmalı, çocuklara birlikte bakmalı ve birlikte yas tutulmalıdır (Akt: Young, 1986: 14, 15). Unger’in yüz yüze ilişkiden kast ettiği ortak norm ve değerler etrafında uzlaşma ve gündelik pratiklerde birlikte hareket edebilme kabiliyetidir. G5E’nin ifadelerinin de bu zeminden hareket ettiği anlaşılmaktadır. Aynı katılımcı, güvenli siteyi çocuklarının daha rahat bir ortamda büyümeleri için tercih ettiklerini belirtmiştir. Bu durum, ilk bakışta çelişkili gibi görünebilir. Ancak daha detaylı düşünüldüğünde bunun birkaç sebebi olduğu anlaşılacaktır. Bunlardan biri, özgecil korku türü olarak ebeveynlerin çocukları için yaşadığı korkunun daha çok olasılıklar üzerinden şekillenmesidir. Bu olasılıkların gerçekleşme potansiyelinin yüksek olması korkunun da yükselmesine neden olurken; uzak olasılıkların da korkuyu tamamen ortadan kaldıracığını düşünmek gerçekçi olmayacaktır.

Özgecil korku türünde de belirtildiği gibi, ebeveynlerin çocukları için duyduğu korkuların büyük bir kısmı yerel kaynaklı değildir. Burada makro süreçlerin etkisi daha açık bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Dolayısıyla yerel süreçler, özellikle özgecil korku sürecinde daha fazla gölgede kalmakta ve ihmal edilebilmektedir. G5E kodlu katılımcının çelişkili görünmesinin altında yatan diğer bir neden ise korkunun doğasından kaynaklanmaktadır. Korkunun gündelik hayat pratiklerinde açığa çıkması aynı anda soyut düşüncede de kendini belli edeceği anlamına gelmemektedir. Hatta durum çoğu zaman bu şekilde gelişmektedir. Kişi, gündelik hayatının rutininde eylemlerde bulunmakta; ancak o eylemlerin temeli üzerinde çok az düşünmektedir.

Üçüncü bir nokta ise korkunun, zamana özgü toplumsal inşasıdır. Korku, toplumsal yaşamın birçok alanında bilgi olarak üretilmektedir. Ancak bu bilginin, sürekli değişme ve gelişme gösteren özelliği onun eğilip bükülmesine, zaman zaman kesintiye uğrayıp zaman zaman süreklilik halini almasına sebep olabilmektedir. Bu nedenle korku, çok daha atomize durumlara eşlik edebilmektedir. Dolayısıyla G5E, yaşadığı kentin güvenli olduğunu düşünse de çocukları için güvenli bir siteye taşınmayı tercih edebilmektedir.

Kent güvenliği, Trabzon'a sonradan yerleşen katılımcılar tarafından da belirtilmektedir. Bu durumda başka kentlerle karşılaştırma yapan katılımcılar, Trabzon'da devam eden yüz yüze ilişkilere vurgu yapmaktadır.

“Yani şöyle söyleyeyim. Buradaki halkın ını bu anlamda daha biraz daha güvenilir olduğunu düşünüyorum. Eğer kendi yerel halksa ı çünkü stata gidiyoruz. Stat girişinde bizi hiç tanımayan bir adam bağırabiliyor arkaya. Bayanlar var, itmeyin, çocuk var itmeyin, yavaş olun, mesafeli dururlar. Yani bunlar büyük şehirlerde çok zor. Ama burada biraz daha ya biraz daha küçük şehir diye ya da belki manevi bir duygu bilmiyorum ama daha saygılıdır. İ kendi evlerinin insanı gibi davranırlar. Böyle çok karşılaşmışımdır... Bir de insanlar biraz daha vicdanlı. Trabzon'da ı ben küçükken geldiğimde bana kalacak yer yoktu hatırlıyorum annem babam arabada yatmaya kalkmıştık. Sürmene'de bir adam, Uzungöl'de bir adam evini açtı bize. Sokakta bizi gördü dedi ki, buyurun geçin ben arkadaşımda yatayım. Sizi ailecek hayatta arabada bırakmam. Yani ya 10 yaşındaydım, belki 9 yaşında falan. Yani buradaki insanların biraz daha misafire, insana bakış, bakış olarak.....İnsani duyguları biraz daha fazla büyük şehirlerden. Artık büyük şehirlerde öyle şeyler kalmadı”(G11K, Organizatör, 35).

İstanbul doğumlu olan G11K, evlilik sebebiyle beş yıldır Trabzon'da yaşamaktadır. Öncesinde İstanbul, Marmaris, Bodrum ve Bursa gibi kentlerde de yaşamıştır. Dolayısıyla kent yaşantısını karşılaştırma yapabileceği birçok deneyime sahiptir. G11K'nın Trabzon'un kent yaşamıyla ilgili düşüncesi güncel deneyimleri kadar geçmiş anıları tarafından da şekillenmiş görünmektedir. Çocukluğuna dair aktardığı anının kendisinde olumlu izler bıraktığı açıkça anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra katılımcının vurguladığı asıl nokta, kent insanların birbirlerine karşı yaklaşımlarıdır. Bu yaklaşım tanımlanırken daha çok “saygılı”, “vicdanlı”, “insani” gibi soyut ifadeler kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla katılımcı için kentin ayırt edici noktasının, kabul gören toplumsal değer ve normlarla ilgili olduğu düşünülebilmektedir. Aynı şekilde kent insanının yaygın tavrına yönelik “kendi evlerinin insanı gibi” benzetmesi de, samimiyet ve birincil ilişkilere gönderme yaparak güven ortamını tanımlamaktadır.

G15K da İstanbul'da doğmuş, büyümüş ve sekiz yıldır Trabzon'da yaşamasına rağmen çalışma hayatı İstanbul'da devam etmekte olan bir katılımcıdır. Bu sebeple sık sık İstanbul'a seyahat etmektedir. G15K, kentle ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

“-Güzel bir şehir. Güvenlik olarak daha güzel bir şehir. Daha konservatif bir şehir. İnsanların sokakta birbirlerini tanıdığı bir şehir hala. Merhabalaştığın, güzel bir şehir. Güvenlik açısından bence iyi bir şehir. Bir sıkıntı yaşamadım çok şükür. Allah da yaşatmasın”(G15K, Fabrika Yöneticisi, 44).

Katılımcı, kentte hakim olan yüz yüze ilişkileri muhafazakâr yapıyla ilişkilendirmektedir. Muhafazakârlıktan kastedilenin, toplumsal norm ve değerlerin korunmasıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Muhafazakâr yapı, değişmeye karşı direncin göstergesidir. Bu dirence kimi zaman negatif bir değer atfedilse de; katılımcının ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla burada pozitif bir değer yüklemesinden bahsedilmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi sosyal yapıda, toplumsal norm ve değerlerde meydana gelen ani değişimler suç korkusuyla birleşme eğilimdedir. Dolayısıyla söz konusu bu değerlerin korunduğuna dair inanç sebebiyle Trabzon, güvenli bir kent olarak değerlendirilebilmektedir.

Kent yaşamının sosyal yapısında meydana gelen değişim ve dönüşümlerin Trabzon kültüründe doğup, yetişmiş bireyler tarafından daha fazla hissedildiği iddia edilebilir. “Suç Korkusu Sembolleri” başlığı altında daha detaylı bir şekilde yer verildiği üzere katılımcılar arasındaki bu farklılığın, kent kültürüne hakim olmakla ilgili olduğu düşünülmektedir. Söz konusu kent kültürünün içine doğan katılımcılar, kentsel yapıda meydana gelen değişme ve kırılma noktalarını daha çabuk fark edebilecekleri bir kent deneyimine sahiptir. Bu nedenle kente sonradan yerleşen -özellikle büyük kentlerden gelen- katılımcılar için Trabzon, suç korkusuyla birleşebilecek değişimleri daha az dile getirme eğilimdedir. Ancak yerli ve içine doğmasa da, uzun süredir kent kültürünü deneyimleyen katılımcıların; bu değişimlere karşı farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

5.4.3. Suç Oranlarının Görece Azlığı: “Dışardan Gelen Hırsız”

Katılımcıların Trabzon’u güvenli kent olarak tanımlama sebeplerinden biri de suç oranlarının görece azlığıdır. Katılımcıların bu düşünceleri elbette istatistiki bilgiye dayanmamaktadır. Ancak doğrudan veya dolaylı deneyimler, kentle ilgili suç haberlerinin medyada yer alma sıklığı ya da gündelik duyular; katılımcılara kentin suç oranlarıyla ilgili bilgi sağlamaktadır. Dolayısıyla katılımcıların, Trabzon’un suç oranlarının düşük olduğu inancının gündelik bilgiye dayandığı söylenebilmektedir.

Trabzon kent düzeyinde suç oranlarını içeren detaylı bir veri bulunmamaktadır. Çalışma alanının belirlenmesi ve sınırlandırılması aşamasında, çerçeve bilgi oluşturması düşüncesiyle mahalleler düzeyinde istatistiksel veriye ulaşılmaya çalışılmıştır. Bunun için öncelikle 12 Ağustos 2015 tarihinde Trabzon Valiliği’ne doğrudan yapılan başvuruya (mahalle, suç türü ve oranlarını içerecek şekilde) bilgi talep edilmiştir. Ancak dilekçeye herhangi bir geri dönüş yapılmaması nedeniyle, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’ndan yararlanılarak aynı dilekçeyle bu kez 10 Aralık 2015 tarihinde BİMER üzerinden başvuru yapılmıştır. 1197568 başvuru numarasına 21 Aralık 2015 tarihinde verilen cevap ile Emniyet Genel Müdürlüğü’nün 23.03.2005 tarihli 21 no’lu genelgesi uyarınca “suç istatistiklerinin Teşkilatımızla ilgili herhangi bir olumsuz kanaate veya karışıklığa meydan vermemek ve yeknesaklığın sağlanması açısından” reddedilmiştir. Bu sebeple Trabzon’da suç istatistiklerine dair detaylı bir veriye ulaşılamamıştır. Bu noktada Trabzon’un suç profiliyle ilgili bilgi edinmek için yalnızca TÜİK’in veri setlerinden yararlanılmıştır.

TÜİK 2 Kasım 2020 tarihinde bir dizi Adalet İstatistik Raporu yayınlamıştır. Bunlardan biri, 2009-2019 yılları arasını kapsayacak şekilde “İBBS 3. Düzeyde, Suç Türü ve Suçun İşlendiği İle Göre Ceza İnfaz Kurumu’na Giren Hükümlüler” başlıklı rapordur. Buna göre, 2019 yılında suç türü fark etmeksizin toplam 1849 erkek ve 54 kadın hüküm giymiştir. Erkek hükümlülerin ağırlıkta olduğu suç türü 303 kişiyle yaralama, 238 kişiyle hırsızlıktır. Kadınlar da ise en yüksek sayı 10 kişiyle hırsızlıktır. Alan çalışmasının gerçekleştirildiği 2016-2017 yıllarına ait verilerde ise bu rakamlar sırasıyla ve toplamda 1181 ve 1518’dir (TÜİK, 2021). Bu rapora göre; 2019 yılında toplamda

1903 kişinin hüküm giymesine neden olan en fazla 1903 vaka Trabzon'da gerçekleşmiştir. Raporda sunulan tabloya göre; en fazla hüküm giyilen suç türüne göre bir sıralama yapılması, diğer kentlerle kıyaslama imkânı getirebilmektedir. Buna göre Trabzon; 2019 yılında erkeklerin en fazla hüküm giydiği suç türü olan yaralamada tüm iller arasında 28. sıradadır. Aynı yıl kadınların en fazla hüküm giydiği suç türünde ise 48. sıradadır. Hüküm giyilen ve işlenen suçların aynı yıl içerisinde gerçekleşip gerçekleşmediği bilinemese de; bu veriler kentin suç profiline dair kanı oluşturacak niteliktedir.

Katılımcıların güvenli kent algısını oluşturan görece düşük suç oranları, doğrudan istatistiki verilere dayanmamaktadır. Güvenli kent inancı; daha çok gündelik hayat pratikleri, doğrudan ya da dolaylı deneyimler veya tüm bunların başka kentlerle kıyaslanmasıyla şekillenmektedir. Ancak katılımcılar için suç oranlarının düşük olmasının en önemli nedenlerinden biri, kolektif tepkidir.

“...Burada yani rahatız o konuda yani. O görmese öbürü görür yani. Burada öyle bir şey burada zaten yanlış yapan adamı polis gelmeden halleder. Bizim huyumuzdur yani. Siz gördünüz mü hiç Trabzon'da kapkaç mapkaç hiç rastladınız mı? Haberlere bak her gün İstanbul, Ankara, Adana, bilmem ne. Şimdi burada Uzun Sokak'ta veya Maraş Caddesi'nde birinin kapkaç yaptığını düşünsene o sokağı nasıl, bitiremez yani. Yeter ki biri hırsız diye bağırırsın yani. Biz öyleyiz yani”(G11E, Serbest Meslek, 48).

Medya aracılığıyla edindiği anlaşılabilir bilgi üzerine G11E; diğer kentlere kıyasla Trabzon'da suçun daha az rastlanır olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre bunun en önemli nedeni, kentlilerin bu tür olaylardaki tavrıdır. Katılımcı, kentlilerin suça yönelik kolektif tepki geliştirebildiğini ve bunun suç fırsatlarını azalttığını belirtmektedir. G11E tarafından vurgulanan bir diğer nokta ise; enformel kontrol mekanizmalarının formel kontrol mekanizmalarından daha hızlı ve tepkisel çalışabildiğidir. Bununla ilgili benzer ifadeler GG2 kodlu grup görüşmesinde de kullanılmıştır. 40 yaşında ve iki çocuk annesi katılımcı F; Trabzon'da kendini güvende hissettiren durumu, “*Ben sokakta birisi bana bir şey yapsa bağırırsam, 50 kişi gelir onun ağzını burnunu dağıtır...*” şeklinde açıklamıştır. Bir diğer katılımcı S'nin de bu konuda arkadaşını “*...koşar tabi ya. Burada kim kime müsaade eder bir şey yapmasına. Adamı...adamı mahvederlerya...*” sözleriyle desteklemektedir. Dolayısıyla bu noktada, katılımcılar tarafından bahsedilen enformel sosyal kontrol mekanizmasının güçlü bir şekilde hissedildiği anlaşılmaktadır.

İhtiyaç halinde yardım bulunabileceği düşüncesine neden olan bu durumun suç korkusu üzerindeki olumlu etkisinden daha önce bahsedilmiştir.

Trabzon'u güvenli bir kent yapan diğer unsur, katılımcıların mağduriyet deneyimleriyle ilişkili görünmektedir. Örneğin 38 yaşındaki G1K, Trabzon'un son zamanlardaki sosyal profil değişikliğine rağmen (Arap turist ve Suriyeli mülteciler kastediliyor) herhangi bir tedirginlik yaşamadığını ve bunun o güne kadar başına herhangi bir şey gelmemesinden kaynaklı olduğunu belirtmektedir. Bir başka katılımcı G6E de, Trabzon'da en yaygın suç türünün madde kullanımını olduğunu ve özellikle çocukların hedefte olduğunu belirtmesine karşın; ciddi bir korku yaşamadığını belirtmektedir. Katılımcı, bu tür bir korkuyu kışkırtacak herhangi bir durumla ya da şüpheyle karşılaşmadığını; dolayısıyla yine de Trabzon'u güvenli bulduğunu aktarmaktadır.

Suç oranlarının yanı sıra yaygın suç türlerinin de güvenli kent algısında etkili olduğu görülmektedir. Hırsızlık mağduru olan akademisyen ve 50 yaşındaki G9K, terör ya da gasp gibi suçların yaygın olmamasından kaynaklı yine de Trabzon'u güvenli bulduğunu belirtmektedir. Bu durumda mağduru olduğu suç türünün önemsizleştiği, mağduru olmadığı; ancak daha çok korktuğu anlaşılan suç türleriyle yer değiştirdiği görülmektedir. Avukat ve 50 yaşındaki G7E de, özellikle terör anlamında Trabzon'un oldukça güvenli bir kent olduğunu belirtmektedir. Buna karşın 58 yaşındaki G1E ise; Trabzon-Gümüşhane yolu üzerindeki kırsalda meydana gelen terör eylemini hatırlatarak kentin zannedildiği kadar güvenilir olmadığını vurgulamaktadır.

Diğer suç türlerine oranla terör; sebepleri bakımından kompleks, sonuçları itibariyle daha yıkıcı bir suç türüdür. En önemlisi gündelik hayatı kesintiye uğratan bir durum olması sebebiyle suç korkusunun farklı bir boyutunu kapsamaktadır. Bu nedenle diğer suç türleriyle birlikte değerlendirilmesi sık rastlanan bir durum değildir. Bu noktada terörün gündelik bir olgu olarak algılanmasının, alan çalışmasının zamanlamasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Alan çalışmasının ilk periyodunun yapıldığı 2016 yılı içinde çeşitli kentlerde meydana gelen terör eylemlerinin ülke gündemi haline geldiği ve toplumda genel bir panik hali yarattığı hatırlanacaktır.

Trabzon, çeşitli sebeplerle kente sonradan gelen sakinler tarafından da güvenli kent olarak adlandırılmaktadır. Bu noktada katılımcıların uzun süre deneyimledikleri diğer kentler referans noktası olabilmektedir.

“-Ben Diyarbakırlıyım. İki kapınızın önüne terliğinizi bırakmak ne mümkün? Saniyesinde kaybolur. Ya da ne bileyim ki kapıları herkesin kasa kilidi gibidir. Çünkü suç çok yaygın. Çok fazla yan kesici var. Benim kapıda anahtar bırakıp yattığım çok olmuştur. Tabii Trabzon’da. Eski evimde de burada da. Birkaç kez Ergün apartman görevlisi çaldı kapıyı verdi anahtarı. D. Hanım unutmuşsunuz (gülerek). Eski evimde de öyleydi. Yani o yüzden Trabzon’da hakikaten hırsızlık oldu mu da hep dışarıdan birileri gelir yapar diye biliyorum. Değil mi? Çok yok. O anlamda güvenli bir şehir” (G5K, Öğretmen, 50).

Katılımcı, doğru büyüdüğü kentle karşılaştırma yaparak Trabzon’un güvenli bir kent olduğu sonucuna varmaktadır. Ona göre, bu düşüncesini güçlendirecek en önemli kanıt, güvenlik hissini yansıtacak gündelik rutinlerdir. Katılımcı site hayatından öncesi ve sonrasında da anahtarını kapıda untabildiğini ve bundan dolayı herhangi bir tedirginlik hissetmediğini belirtmektedir. Denizli’de doğmuş, büyümüş ve 42 yaşındaki doktor G7K da gündelik yaşam rutinleri üzerinden örneklendirmektedir. Katılımcı, Denizli’de son zamanlarda hırsızlık vakalarının çok sık konuşulduğunu ve bu nedenle daha sıkı güvenlik önlemleri alındığını, ancak Trabzon’da böyle bir kaygısının olmadığını belirtmektedir. G5K, zaman zaman meydana gelen hırsızlık olaylarında bile failerin Trabzon dışından gelen gruplar olduğunu düşünmektedir. Böylesi bir bilgi, gerçekliği bilinemese bile, düzen bozan fail ve eylemlerin kaynağının kent sınırları dışında tutularak; güvenlilik halini yeniden üretmekte ve ona süreklilik kazandırmaktadır.

Beşinci bölümde, bir olgu olarak suç korkusunun gündelik hayat biçimleri anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle öncelikle suç korkusuyla yakından ilişkili olduğu düşünülen kriminal bilgiye odaklanılmıştır. İletişim teknolojileri sayesinde bugünkü toplumsal yaşamın merkezinde yer alan medyanın, kriminal bilgi üretiminde güçlü etkisinden bahsedilebilmektedir. Sağlıktan eğitime, ekonomiden beslenmeye kadar gündelik hayatın hemen her alanında bilgi üreten medya, suçla ilgili içerikleri çeşitli kanallar aracılığıyla yaymaktadır. Böylece gündelik olarak kriminal içeriğe maruz kalan bireyler, suçun gittikçe yaygınlaştığını düşünmekte ve suçu hemen her yerde, herkesin başına gelebilecek bir problem olduğu inancıyla suç korkusu

yaşamaktadır. Dolayısıyla medyanın, suçun görünürlüğünü arttırarak normalleşmesine ve gündelikleşmesine yol açarak; suç korkusunu kışkırttığı iddia edilebilmektedir.

Gündelik yaşam, suç korkusunun izlenmesinde önemli ipuçları sağlamaktadır. Çeşitli kaynaklardan elde edilen kriminal bilgi, rutinlerin düzenlenmesinde işlevsel bir rol oynayarak gündelik pratiklere yansımaktadır. Bu noktada neoliberal politikaların etkisinden de bahsetmek gerekmektedir. Sosyal refah devletinin suçtan koruma sorumluluğu, neoliberal politikalarda geçerliliğini kaybederek bireye yüklenmiştir. Dolayısıyla bu süreçte bireysel önlemlerin öne çıktığı ve neoliberal pazarın da bu sürece eklemlendiği söylenebilmektedir. Güvenlik kameraları, ışıklandırma ve alarm sistemleri, kişisel kart okuyucular ya da plaka tanıma sistemleri bunlardan yalnızca bir kaçıdır. Bu çalışma kapsamına giren güvenli sitelerin de bahsedilen bireysel güvenlik önlemlerinin bir sonucu olduğu söylenebilmektedir. Güvenlik duvarları içinde kalsa da site sakinlerinin de ek korunma yollarına başvurduğu söylenebilmektedir. Hareket sensörlü ışıklandırmalar, kurşungeçirmez camlar ya da fiziksel bariyerler özellikle VTGS'lerde sıklıkla tercih edilmektedir.

Kriminal bilginin etki ettiği en önemli alan ise çocuk yetiştirme pratiklerinde kendini göstermektedir. Güvenlikli site tercihinde de önemli bir motivasyon kaynağı olan çocukların, kontrolün odak noktasında olduğu söylenebilmektedir. Site içerisinde kısmen esnetilebilir olsa da, güvenli siteler bölgesinde çocuk hareketliliği ebeveynler tarafından yakından takip edilmektedir. Çocukların oyun vakitlerinin ya da boş zaman aktivitelerinin genellikle ebeveyn denetiminde gerçekleştirilmesi ve toplu taşıma kullanımının kısıtlanması korumacı/kısıtlayıcı pratiklerinin en belirgin olanlarıdır.

Kaşüstü'nde yer alan güvenli siteler bölgesinde suç korkusunu besleyen birtakım yerel sembollerden de bahsedilebilmektedir. Sosyal ve mekânsal düzeyde belirginleşen bu sembollerin gelişmesinde; bölgenin hızlı kentleşmesi ve kentin cazibe merkezi olarak uğrak noktası haline gelmesinin etkili olduğu söylenebilmektedir. Yoğunlaşan Arap turistin varlığı ve Suriyeli mülteci grupların görünürlüğü suç ile birleştirilen sosyal sembollerdir. Mekânsal semboller ise; siteler bölgesi arasında kalmış, fiziksel

düzensizliğe işaret eden fabrika alanları ya da adliye gibi kriminal içeriğe sahip konumlardır.

Sonuç olarak güvenli siteler bölgesi sakinlerinin suç korkusu deneyimlerini etkileyen makro ve mikro süreçlerden bahsedilebilmektedir. Bu süreçlerin tek boyutlu, yalnızca bir suç korkusu görünümüne neden olduğunu söylemenin yanıltıcı olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla ortaya çıkan suç korkusunun farklı biçim ve türlerinden bahsetmek mümkündür. Ancak bu alan çalışmasının ayırt edici türünün özgecil korku olduğu söylenebilmektedir. Site sakinlerinin sıklıkla deneyimlediği korku, kendilerinden ziyade çocuklarına yönelik ortaya çıkmaktadır. Ancak korku türleri arasında hiyerarşik bir ayırım yapmak yerine duruma göre şekillenebildikleri; daha derin ya da daha yüzeysel yaşanma olasılıklarının zamana ve koşullara göre değişebildiği unutulmamalıdır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Suç korkusu, bugünün kent topluluklarının en önemli sosyal problemlerinden bir tanesi olarak değerlendirilebilir. Buna bağlı olarak geline nokta da kriminolojik odağın, fail/suçlu ekseninden mağdur eksenine kaydığı söylenebilmektedir. Odak noktasındaki bu değişimin suç korkusu olgusu ile ilgili önemli bir noktayı açığa vurduğu anlaşılmaktadır. Bu, korkunun; suç ve fail oranlarındaki artışa bağlı olarak geliştiği inancıyla ilgilidir.

Suç korkusunun, niceliksel bir artışla ilgili olduğunu düşünmek beraberinde birtakım ön kabuller getirmektedir. Bunlardan biri, suç ve suç korkusu oranlarının birbirine yakın olması gerektiğidir. Ancak yapılan çalışmalar korkunun, suçun kendisinden bağımsız da gelişebildiğini ortaya koymaktadır. Böylesi bir akıl yürütmeye devam edildiğinde, suça doğrudan maruz kalanların da diğerlerine göre daha yüksek oranda korku yaşamaları beklenmelidir. Oysa yapılan çalışmalar bu noktada da ezber bozacak niteliktedir. Bazı durumlarda suça maruz kalmış bireylerin, daha önce herhangi bir mağduriyet yaşamamış olanlara göre daha düşük düzeyde korku yaşadığı ortaya koyulmuş durumdadır. O halde suç korkusunun yalnızca suç olgusuyla değil; ona eşlik eden başka bağlamlar tarafından da biçimlendirildiği düşünülmelidir. Bu sebeple suç ve suç korkusu birbiriyle ilişkili, ancak iki farklı olgu olarak değerlendirilmek durumundadır. Derinlemesine bir kavrayış için, olgunun farklı açı ve bağlamlarda ele alınması gerekmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada suç korkusu, güvenli sitelerde ortaya çıkan komşuluk ilişkileri bağlamında ele alınmaktadır.

Güvenlikli sitelerin gelenekselden uzak bir kentleşme mantığı sunduğu söylenebilmektedir. Yeni kentçi akım olarak adlandırılan ve 1980'lerde ilk örnekleri görülmeye başlanan sitelerin en temel özelliklerinden biri, suç korkusundan hareket etmesidir. Güvenlikli siteler, sakinlerini kentin tehlikelerinden koruyarak; kendilerini güvende hissedecekleri bir ortam sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda güvenlikli sitelerin temel mantığı, fiziksel ve sosyal organizasyon yoluyla suçun kontrol edilmesi ve uzak tutulmasıdır.

Fiziksel, kültürel, ekonomik ve sosyal olarak kentin bütününden keskin hatlarla ayrılan güvenli sitelerin; hem kentle etkileşimi hem de kendi içindeki yapılanmasına sosyal ekoloji yaklaşımı çerçevesinden bakılmaktadır. Buna göre; ortaya çıktığı kent kültürü çerçevesinde farklı anlam ve kültürlere sahip olduğu unutulmadan, örgütlenme biçimi olarak bu çalışma özelindeki güvenli sitelerin; kent bütünüyle nasıl etkileşime girdiği, hangi biçimlerde ondan farklılaştığı ya da süreklilik arz ettiği sosyal ekolojik yaklaşım çerçevesinde ele alınmıştır.

Kaşüstü Mahallesi güvenli siteler bölgesinde tanımlanabilir, çevresinden ayırt edilebilir bir yaşam tarzının inşa edildiği söylenebilmektedir. Katılımcılar tarafından tanımlanan ve vurgulanan yaşam tarzının odağında *ideal ev* ve *ideal aile* anlayışının olduğu anlaşılmaktadır. İdeal ev ve ideal aile mitolojisi kentli orta sınıf ve çekirdek aile yaşamının merkezde olduğu bir yaşam biçimine işaret etmektedir. Öncü (1999), tarihsel olarak 20. yüzyıl başlarında şekillenen ideal ev ve ideal aile kurgusu, Kıta Avrupası ve Kuzey Amerika örneklerinin farklılığıyla açıklanabilmektedir. İdeal ev; Avrupa'nın aristokrasi arzusuyla şekillenirken Amerika'da bu tarihsel anlamın yokluğu ideal aile kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bugünden bakıldığında ise ideal ev ya da ideal aileye anlam kazandıran en önemli boyut ise güvenlidir. Kent yaşamının bu değerler için tehdit oluşturduğu inancı ideal ev ve ideal ailenin kendine yeni yaşam alanı arayışına neden olmuştur.

Bahsi geçen ideal yaşam tarzını etkileyen unsurlardan birinin *doğayla iç içe yaşam* arzusu olduğu görülmektedir. Denize, yeşile ve doğal alanlara yapılan vurgu güvenli site çalışmalarında ortaya konmaktadır. Ancak bölge insanı bağlamında düşünüldüğünde bunun güçlü bir arzuya denk geldiği söylenebilir. Öyle ki, bölge insanını şekillendiren koşullara bakıldığında; doğanın, yaşamın merkezinde olduğu ve kimlik edinme sürecinde doğanın etkinliğinden bahsedilebilmektedir (Alptekin, 2013: 84, 86; Sevinç, 2017: 167). Güvenli site, yeşil alanları ve temiz havasıyla kent sakinlerine doğayla iç içe bir yaşam sunmaktadır. Dolayısıyla doğayla iç içe yaşam tarzı, yalnızca fiziksel özellikleri nedeniyle değil aynı zamanda bölge insanın kültürel kimliğinde de karşılık bulması sebebiyle sakinler için yoğun bir anlama karşılık gelmektedir.

Güvenlikli site sakinleri için güvenlikli site yaşam tarzını oluşturan bir diğer unsur, *kentten uzaklaşma* isteğidir. Bugünün kenti; modern kent algısını oluşturan romantik anlatının aksine, distopik bir manzara sunmaktadır. Davis (2006:224)'in de bahsettiği gibi 1980'lerdeki politikaların sokak suçları ve şiddet vurgusu, kentin tekinsiz bir alan olarak tanımlanmasına katkıda bulunmuştur. Kent; kaos, suç, tehlike ve tehdidin merkezidir. Buna karşın güvenlikli site, tüm bu olumsuz özelliklerden arındırılmış alternatif bir yaşam tarzını temsil etmektedir. Katılımcılar, kent ortamından uzaklaşma isteklerini yalnızca suç ve şiddet üzerinden gerekçelendirmemektedir. Araştırmaya katkı yapan site sakinlerinin tümü hane içinde çekirdek aile olarak yaşamaktadır. Büyük bir kısmının ise orta yaş aralığında ve okul çağında çocuğu olan ebeveynler olduğunu söylemek mümkündür. Benzer şekilde hane içindeki yetişkinlerden en az birinin profesyonel bir iş hayatının olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla ideal aile ve ideal ev yaşantısının gerçekleştirilmesinde iki temel motivasyonun ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlardan biri, kent yaşamının potansiyel olarak devamlılığıdır. Eğitim, iş hayatı gibi kent örgütlenmesi içerisinde gerçekleştirilebilen faaliyetlere katılım devam ettiğinden kent yaşamından tamamen kopmak söz konusu değildir. Ancak nüfusun artması, yoğunlaşması, hizmetlere ulaşmada, boş zaman aktivitelerini gerçekleştirmedeki zorluklar ya da gürültü ve hava kirliliği gibi problemler de kent yaşamını zorlu kılmaktadır. Güvenlikli siteler, kent yaşamının en büyük çelişkisi olan bu duruma güçlü bir alternatif sunmaktadır.

Kenti yaşanabilir olmaktan uzaklaştıran unsurlar arasında "ahlâki norm" ve "toplumsal değerler" gibi daha soyut düzeyde genellemelerin de yapıldığı görülmektedir. Öyle ki; Ute Gabriel ve Werner Greve (2003: 606)'in de bahsettiği gibi ahlaki norm ve değerlerin değişimi varolan düzene saldırı olarak algılandığında güvensizlik ve tehdit durumu genelleşmekte ve en ufak bir anlaşmazlığın bile her an şiddet veya saldırıya dönüşebileceği endişesi bireylere hakim olmaktadır (Ayata, 2012: 40). Bu durum yeni orta sınıfın kent merkezlerinden geri çekilmesiyle sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla katılımcılar için güvenlikli site, kentin kaos, karmaşa ve her türlü tehlikesinden uzak, alternatif bir yaşam tarzı oluşturmaktadır.

Sakinlerin bilinçli bir niyetle kent yaşamından uzaklaşması; fiziksel ve sosyal ayrışmayı besleyen, mekânı bölen, güvenli site ve kent arasındaki ayrımı keskinleştiren bir süreci ifade etmektedir. Bu durum, bireylerin mekânsallaşma düzeylerinin site sınırları içerisinde yoğunlaşırken kent düzeyinde zayıflamasına yol açmaktadır. Güvenli sitelerdeki bu ayrışma gettuyu akıllara getirmektedir. Rowland Atkinson ve John Flint (2004: 876)'in bu siteleri zenginleştirilmiş gettolar olarak ifade etmesi kuşkusuz bu benzerliği de içermektedir. Ancak sitelerin gettolardan ayrıldığı en belirgin fark bu ayrışmanın gönüllü bir ayrışma olmasıdır. Sakinler, kendi tercihleri doğrultusunda gettolarına çekilmektedir. Oysa geleneksel anlamda getto; kentin dışına itilmiş, sıkıştırılmış grupları ifade etmektedir. Bir taraf sınır çizen iken diğer taraf sınır dışına itilen konumundadır.

İdeal ev ve aile yaşamını besleyen unsurlardan bir diğeri *seçkin çevre* arzusudur. Kent merkezleri ya da kente yakın yerleşim bölgeleri yoğunlaşmanın en fazla olduğu bölgelerdir. Bu yoğunluğun yeni orta sınıf için istenmeyen iki sonucundan bahsedilebilir. Bunlardan ilki, sosyo-ekonomik düzey ya da yaşam tarzı bakımından çeşitliliktir. Dolayısıyla farklı meslek grupları, gelir seviyesi, tüketim alışkanlıklarına sahip farklı gruplarla komşu olma olasılığı yüksektir. İkinci sonuç ise, bununla ilişkili olarak bu yoğunluğun kontrol edilemezliğidir. Bu yoğunluk, sosyal çevrenin tanınmasına/aşına olunmasına engel olmaktadır. Sonuç olarak sosyal çevreyle yabancılaşmaya ve potansiyel tehdit algısının genişlemesine neden olmaktadır. Tam da bu noktada seçili bir çevre sunan güvenli siteler arzu nesnesi haline gelmektedir.

Güvenli sitelerin seçkin çevre inşası, bireylerin yaşam tarzı bağlamındaki güçlü ortaklıklar çerçevesinde şekillenmektedir. Kent yaşamında davranış biçimleri, tercih ve yönelimlerin bireylerin birbirini karşılıklı olarak, doğrudan ya da dolaylı biçimde etkilediği düşünüldüğünde, söz konusu ortaklıkların yerleşim özelliklerine yansımaları kaçınılmazdır. Paylaşılan ortak alanda ihtiyaçların neler olduğu, bunların hiyerarşisi, nasıl ve nereden karşılanacağı konuları üzerinde uzlaşma gerektiren konulardır. Kısacası asgari müşterek gerektirmektedir. Asgari müşterek, karşılıklı sorumluluk duyarak sosyal bağlanma zeminini oluşturmaktadır. Ortak sorumluluk inancı, bireyin iyi olma halinin

diğerleri tarafından gözetildiği hissine neden olmaktadır. Ortaklığın (mekân ortaklığı olarak komşuluk) devamı bu koşula bağlıdır. Bu koşulların sağlanamaması ya tamamen içe kapanma ve soyutlanma ya da yer değiştirmeye sonuçlanmaktadır. Park (2015: 40) ve McKenzie (2015: 108)'nin de belirttiği gibi her grup kendi eğilim ve alışkanlıklarına sahip gruplarla bir arada olma eğilimindedir. Güvenlikli site yaşamı, söz konusu eğilimlerin düzenlenmesini öngören bir oluşumdur. Böylece kent ortamında rastlantısal olarak meydana gelen ve istenmeyen karşılaşmalar en aza indirilerek bilinemezlik, tahmin edilemezlik riski aşılmaya çalışılır. Bununla ilgili olarak “*dine yönelik gruplar*” ifadesi söz konusu rastlantısallık ve istenmeyen gruplara iyi bir örnektir. “Dini gruplar” tanımı net olmayan, muğlak ve kendi içinde/dışa kapalı gruplara gönderme yapan bir ifadedir. Bu grupların kimlerden oluştuğu, nasıl yaşadığı ya da ne yaptığı gruba ait olmayan biri tarafından hiçbir zaman tam olarak bilinemez. Bu bilinemezlik duygusu, güvensizlik ve şüpheyle birleşme eğilimindedir (Gray, Jonathan, Farrall; 2011: 78; Balta-Paker'den akt Şahin ve Açıkalm, 2012: 246). Dolayısıyla bu şüphe ve güvensizlik yer değiştirmek için uygun bir sebeptir. Rapoport (1980: 16, 17), bilişsel şemalar olarak kabul ettiği yaşam tarzı, sosyal organizasyon ve aile yapısı ile etki alanları olarak ifade ettiği anlamlar, semboller ya da ritüellerin etkileşimlerinin kiminle, ne zaman, nerede ve nasıl davranılması gerektiğine dair bir mekân rejimi oluşturduğundan bahsetmektedir. Böylece gruplar; kültür ve amaçlarına uygunsa bir araya gelip mekân oluşturma eğilimindedir.

“*Dine yönelik gruplar*” ifadesinin bir diğer anlamı orta sınıf yaşam tarzının seküler yapısına aykırı olmasıdır. Yeni orta sınıf yaşam tarzı kendini bahsi geçen dini grupların tam karşısında konumlandırmaktadır. İlerleyen bölümlerde daha da detaylandırılacak olan bu iddiaya göre; Trabzon'da çalışmaya dahil olan güvenlikli sitelerde seküler yaşam tarzının hâkim olduğu söylenebilir⁴⁴. Dolayısıyla yaşam tarzı farklılıklarını vurgulamak isteyen yeni orta sınıf, kendini mekânsal olarak ayrıştırarak bunu yapmaktadır. Kent merkezini bu gruplara bırakarak bütünleşme sağlayabileceği daha homojen/türdeş gruplarla bir araya gelme eğilimi göstermektedir. McKenzie ve Burgess'in eş merkezli çemberler modelinde ortaya koydukları gibi kent merkezleri eski

⁴⁴İstanbul'da güvenlikli sitelerle ilgili yapılan çalışmaların benzer sonuçları için Tanülkü (2012:147) ve Geniş (2009: 139, 140)'in çalışmalarına bakılabilir.

sakinleri tarafından yeni yerleşimcilere bırakılmak üzere terk edilmektedir. Bu durumda bireyler, ekonomik, sosyal ya da kültürel her anlamda uyumlu yaşayabilecekleri gruplarla bir arada olmayı tercih etmektedir. Seçkin bir yaşam tarzı seçkin komşularla birlikte mümkün görünmektedir.

Güvenlikli site yaşam tarzının odağındaki ideal ev ve ideal ailenin öne çıkan unsurlarından birinin *çocuk odaklı mekânlar* olduğu söylenebilmektedir. Ebeveynler için site yaşamı, çocukların sosyalleşebileceği, eğlenebileceği ve boş zaman aktivitelerinde bulunabileceği mekânlardır. Kent merkezleri çocuklar için elverişsiz ortamlardır⁴⁵. Hava kirliliği, yoğun trafik akışı ya da geniş, güvenli oyun alanlarının yokluğu çocuklu ailelerin kent yaşamını zorlaştırmaktadır. Bunların yanı sıra ebeveynler için daha da önemli olan çocuklarının güvenliğidir. Bu sebeple güvenlikli site yaşamı hem güvenlik hem de rekreasyonel anlamda çocuklu aileler için konforlu mekânlardır. Bu özellikler sebebiyle güvenlikli siteyi, Kurtuluş (2003: 79)'un da belirttiği gibi orta sınıf için "*kentli-çekirdek mutlu ailenin temel aidiyet*" noktası olarak değerlendirmek mümkündür. Üstelik bahsi geçen imkânlar, tehlikeli kent alanlarının aksine her anlamda konforlu bir ortam sunmaktadır. Sencer Ayata (2012: 52) bu konforların bireylerin kendilerine daha fazla zaman ayırabilmesine olanak sağladığını ve sonuç olarak yaşamın iş, aile ve kişisel yaşam olarak üçe bölündüğünü ifade etmektedir. Böylece çocuk bakımının gerektirdiği (ya da ebeveynler tarafından yüklenen) bazı sorumluluklar daha konforlu bir şekilde yerine getirilirken, anne-babalara da kişisel yaşam alanları açılmaktadır.

Güvenlikli sitelerin konfor alanlarının, sosyal imkânlar ve güvenlik ile ilişkili olduğu söylenebilmektedir. Ebeveynlerin çocukları için güvenli alanlarda sosyalleşme beklentisinin, bölgenin kentleşme ve değişen nüfus yapısıyla daha da güçlendiği anlaşılmaktadır. Özellikle son on yıldır artan "Arap turist" dalgasının site sakinlerinin yaşamındaki etkileri de açıkça görülmektedir. Bahsi geçen etkilerin başında da kentleşme ve yerleşme eğilimleri gelmektedir. 2012 yılında yabancıların mülk

⁴⁵2014-2015 yılları arasında Türkiye'den on belediye ve UNİCEF (Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu) işbirliğidir. "Çocuk Dostu Şehirler" projesi, kentleri çocuklar için daha yaşanılabilir kılma amacıyla birtakım uygulamalar içermektedir. Bu projenin amaçları arasında "caddede tek başına güven içinde yürümek" ve "arkadaşları ile oyun oynamak ve yeşil alanlara sahip olmak" gibi maddeler yer almaktaydı (UNICEF, T.Y.).

edinmelerine izin veren yasanın da etkisiyle Trabzon emlak piyasasında Arap turiste yönelik bir hareketlenme olmuştur⁴⁶. Bu gelişmeler, yeni orta sınıfın var olan ayrışma arzusunun daha da derinleşmesi ve ona yeni katmanlar eklenmesiyle sonuçlanmıştır. Yeni orta sınıfın ayrışma arzusunda Arap turistler belirgin bir fenomen olarak yerini almıştır.

Trabzon'un sosyo-demografik yapısının değiştiği algısına sebep olan bir diğer unsur ise; 2011 yılında Suriye iç savaşının ardından Türkiye'ye kabul edilen geçici koruma kapsamındaki göçmenlerdir⁴⁷. Diğer illere karşılaştırıldığında Trabzon'da yoğunluk görece daha az olsa da sakinler için mülteci grupların görünürlüğünden bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla kentin son yıllarda hız kazanan değişme dinamiklerinin güvenli siteleri çocuk odaklı mekân mantığını yeniden ürettiği söylenebilmektedir.

Güvenli sitelerin ideal ev ve aile yaşamı için en güçlü argümanı, şüphesiz güvenli alan vaadidir. Daha önce de belirtildiği gibi sitelerin ilk örneklerinin görülmeye başladığı 1980'ler, aynı zamanda suç korkusunun bir olgu olarak da gözlemlenebilir olduğu dönemle aynıdır. Bu sebeple katılımcılar için suçtan korunma ve güvenli alan temini, göz ardı edilmemesi gereken boyutlardır. O halde suçtan korunma amacı güvenli sitenin tercih edilmesinde ne kadar önemli bir yer tutmaktadır?

Güvenli site, gerek etrafını çevreleyen yüksek duvarlar, parmaklıklar gerekse de elektronik kapılar ya da güvenlik görevlisi tarafından erişimin sınırlandırıldığı bir alandır. Sınırlı erişim özelliğinin güvenli site vaadinde önemli bir yeri olduğu açıktır. Sınır; dışarıdan gelebilecek olan saldırı, şiddet ya da suç ihtimalinin içeriye ulaşmasını

⁴⁶TÜİK "Konut Satışı İstatistikleri"nin "Yabancılara Yapılan Konut Satışı Sayısı" 2013-2020 istatistiklerine göre Trabzon 2014 ve 2019 yılları arasında Türkiye'de yabancılara en çok konut satışının yapıldığı ilk 10 il arasında yer almaktadır. Buna göre Trabzon'da 2014-2019 arasında yabancılara yapılan konut satışı toplam 5070'tir (TÜİK, T.Y). Benzer şekilde Trabzon Tapu Kadastro Bölge Müdürlüğü verilerine dayanılarak yapılan habere göre Trabzon, Doğu Karadeniz'de konut satışının yabancılara en çok yapıldığı il olarak yer almaktadır. 2017'de satılan toplam 2754 konutun 1492'si yabancı uyruklular tarafından satın alınmıştır. Konut satışında en fazla gayrimenkul alan yabancıların ülke sıralaması Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar ve Ürdün'dür (ZİNGAT, T.Y).

⁴⁷Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Trabzon'daki geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için verdiği kayıtlı kişi sayısı 3413'tür (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, T.Y).

İl Göç İdaresi'nin "Göç, Güvenlik ve Sosyal Uyum Bölgesel Üst Düzey Çalıştayları"nın Trabzon'da gerçekleştirilen ilk toplantısındaki verilere göre kentin, ikamet iznine sahip 5 bin 400, uluslararası koruma başvurusuna sahip 6 bin 700 ve geçici koruma statüsünde 3 bin 300 ve çeşitli statülere sahip 16 binden fazla yabancıya ev sahipliği yaptığı ifade edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. (61SAAT, 2019).

zorlaştırmayı amaçlamaktadır. Ancak bu süreç, tehditten azade ziyaretçiler için de benzer sonuçlar doğurmaktadır. Kapı denetimi, site harici herkes için ayırt edilmeksizin uygulanmaktadır.

Sınırlı erişimin yalnızca güvenlik odaklı olduğunu ileri sürmek güvenli sitelerin yaşam tarzı inşa etme noktasındaki sembolik gücünü görmezden gelmek olacaktır. Georg Glazse (2005: 225, 226), güvenli sitelerin tüm dünyada hızla yayılmasının gerekçelerini büyüyen güvensizlik duyguları ve küresel, seçkin yaşam tarzının bu yapılar üzerinden gelişme göstermesi şeklinde açıklamaktadır. Jill L. Grant ve Gillat Rosen (2009: 584) ise, Kanada ve İsrail örnekleri üzerinden yaptıkları karşılaştırmada, küresel süreçlere bağlı gelişen kapalı topluluk mantığının yerel ideoloji ve kültürel yapılarla etkileşerek vücut bulduğu sonucuna varmaktadır. Buna göre Kanada'daki güvenli siteler ayrımın daha fiziksel unsurlarla sağlandığı, güvenlik görevlisinin daha az kullanıldığı, daha alçak duvar ya da çitlerle çevrelendiği belirtilmektedir. İsrail'deki örneklerin ise sembolik ayrışma mekanizmalarının da belirgin olduğu, daha fazla güvenlik görevlisinin kullanıldığı, duvarlar ve dikenli tellerin daha fazla yüksekliğe sahip olduğu görülmektedir. Ancak güvenlik ve prestij meselesini birbiriyle çakışan değil birbirini tamamlayan süreçler olarak değerlendirmek gerekmektedir. Caldeira 'ya göre; güvenli site kentlilere alternatif bir yaşam tarzı sunmaktadır. Bunu, durum sembollerini kullanarak sosyal mesafeyi ayrıntılandıran, farklılıkları derinleştiren ve böylece sakinlerine yüksek statü veren bir süreç inşasıyla gerçekleştirmektedir (1996: 308). Kentin bütününden farklı bir biçimde güvenlik temini zaten ayrıcalıklı bir konuma işaret etmektedir. Sınırlı erişim, giriş-çıkışlarda kontrol ritüelleri sakinlerin kendilerini ayrıcalıklı hissetmelerine neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra görece küçük bir kent olan Trabzon'da söz konusu sitelerin markalaştığı ve sosyal sermaye gruplarında gösterişçi tüketimin bir aracı haline geldiği söylenebilmektedir. Ancak bunun yanı sıra suçtan korunma, ev ve aile yaşantısına güvenli alan sağlama amacının da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Kentsel süreçlerin de etkisiyle zaman zaman biri öne çıkabilir olsa da; site hem güvenli hem de seçkin yaşam tarzı olanaklarını bir arada barındırmaktadır.

Site yaşamının güvenli alan özelliklerinden biri de sınırlı mekân özelliğidir. Suç önlemenin esasen mekân düzenleme olduğu düşünüldüğünde güvenli siteler, kentin geri kalanından hem fiziksel hem de sosyal olarak ayrılarak farklılaşmaktadır. Böylece

site sınırları mekânsallaşma duygusunun yoğun olarak açığa çıkmasını sağlarken, kent ölçeğinde tam tersi bir durumdan bahsedilebilmektedir. Sakinler, kent yaşamında kendini site sınırları içerisinde konumlandırırken kent yaşamının bütününden kopmaktadır. Kent bir geçiş alanı, bir arayüz olarak kullanılmaktadır. Zaman ve mekân algısında giderek silikleşen kent merkezi yerini güvenli siteye bırakmaktadır⁴⁸. Mekân ve mekâna ait faaliyetlerin çoğu bu sınırlar içerisinde değerlendirilmektedir. Daha önce kent merkezi gibi geniş bir alana yayılan mekân algısı artık site içerisinde daha dar bir alanda yeniden inşa edilmektedir. Bu süreci mekânın atomizasyonu olarak değerlendirmek mümkün görünmektedir. Kentin geri kalanına yönelik bu niyetlenilmiş ve katı izolasyon mantığının güvenli sitelerin bütününe has bir tutum olduğu söylenebilir (Low, 2008: 53; Caldeira, 2000: 283; Candan ve Kolluoğlu, 2008: 36).

Güvenli site, yeni kentçilik mantığının bir uzantısıdır. Daha önce de belirtildiği gibi yeni kentçilik; kenti suçun, korkunun ve arzu edilmeyen temasların mekânı olarak tanımlamaktadır (Geniş, 2009: 138). Buna göre; güvenli sitelerin kentlerde artan suç ve suç korkusundan uzaklaşma eğilimdeki üst ve orta sınıfa yeni bir alternatif sunduğu söylenebilir. Sınır hatlarının çizilmesi, yabancı erişiminin engellenmesi gibi özellikler bu alternatifi gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Bunlar fiziksel gelişmelerdir. Bunun yanında üzerinde çok durulmayan ancak en az onun kadar önemli bir başka boyut ise, güvenli sitelerin hedeflediği *topluluk duygusu*' nun açığa çıkarılmasıdır.

Topluluk en basit anlamıyla birlikte hareket edebilme kabiliyeti olarak tanımlanabilir. Georjeanna Wilson-Doenges (2000: 598); topluluğu coğrafî, mahalli bir birimi işgal eden ve karşılıklı etkileşimde bulunan gruplar olarak ifade etmektedir. Görece büyük kentlerde yapılan çalışmalarda sonuçlar, güvenli sitelerde hedeflenen topluluk yaşamının uzağına düştüğü görülmektedir. Ancak güvenli siteler bölgesindeki sakinlerin ortak hareket edebilme kabiliyetini edinebildiği görülmektedir. Söz konusu

⁴⁸ Güvenli siteler, inşa etmeye çalıştıkları yaşam tarzı ile ideal, arzu edilir bir kent yaşamı sunmaktadır. İçerisinde sosyal ve fiziksel birçok imkânı barındıran siteler, sakinlerine bir konuttan çok daha fazlasını vaat etmektedir. Öyle ki; bir firma tanıtımını yaptığı sitenin hedef kitlesini, "*Kendisine ait bir daire ve yeni bir şehir satın almak isteyenler için...*" şeklinde belirlemiştir. Güvenli siteler, kent yaşamının adapte edildiği, ancak kentten daha güvenli ve konforlu bir yaşam alanı sunmaktadır (LÜKSSÜRMENE, T.Y).

hareket kabiliyetinin genellikle site içi yaşamın fiziksel ve sosyal düzen kurallarıyla ilgili olduğu söylenebilir. Özellikle daha büyük mahalleleri ve bölgeleri kapsayan Amerika'daki örnekler için çöp toplama, güvenlik önlemleri ya da sokak bakımı gibi yerel yönetimler sorumluluğundaki faaliyetlerin özel girişimlerle üstlenildiği bilinmektedir (Grant ve Mittelstead, 2014: 926). Türkiye'deki diğer örnekler gibi güvenli siteler bölgesindeki topluluk faaliyetlerinin de benzer içeriklere sahip olduğu söylenebilmektedir. Dolayısıyla site sakinlerinin ortak fayda için bir araya gelebildiği ve hareket edebildiği anlaşılmaktadır.

Topluluk duygusunun yalnızca içerden değil, dışardan da görünür biçimde ortaya çıkmasını sağlayan durumlardan biri de “ahlaki duyarlılık”tır. Site içinde meydana gelen ve orta sınıf yaşam tarzına aykırı bulunan durumların da tehdit olarak algılandığı ve böylesi durumların topluluk refleksi ile karşılaştığı söylenebilir. Hatta, mekânsallaşmanın da zaman zaman uzayabildiği siteler bölgesinde bile benzer durumlar için örnekler mevcut bulunmaktadır. Bu, orta sınıfın kentin geri kalanından ayrışma motivasyonunun önemli bir yanıdır. Orta sınıfın ayrışma arzusunu besleyen kaynaklardan biri kentin kriminalleşmesi iken; bir diğeri de aile “ahlakı”nın korunmasıdır. Bu noktada ideal aile vurgusunun da anlam kazandığı düşünülebilir. Tanülkü (2012: 147) güvenli site yaşam tarzına özgü ahlak anlayışını dinden bağımsız, seküler ahlak olarak tanımlarken; Lawrence W. Sherman, Patrick R. Gartin ve Michael E. Buerger (1989: 32)'e göre ahlak; sosyolojik yer kavramının davranışı organize eden öğelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Ahlakın bu tür ele alınışı biçimi bu çalışmaya da uyarlanabilir niteliktedir. Dolayısıyla site sakinleri ev ve aile yaşamı idealinde bir araya gelebilmekte ve ortak yaşam formu için birlikte hareket edebilmektedir. Söz konusu durum, Cp Pow (Akt: Grant ve Rosen, 2009: 576, 577) tarafından “*ahlaki coğrafya*” olarak tanımlanmaktadır. Site sakinleri tarafından tehdit olarak algılanan durum yalnızca suç değil, ideal aile düzeniyle ilgili çelişebilecek her türlü durumu da içermektedir. Yaygın norm ve değerlerin kayba uğradığı kent yaşantısının aksine güvenli siteler bu değerlerin yeniden inşa edildiği yaşam alanları olarak inşa edilmektedir.

1980'lerde toplumu tehdit eden önemli bir sosyal problem olarak görülen suç korkusu yalnızca suç bilimi uzmanları tarafından değil; yerel yöneticiler, politikacılar, mimarlar, kent plancıları gibi çeşitli meslek grupları tarafından ilgi çeken bir konu olmuştur. Amaç, gittikçe yaygınlaşan ve bireylerin toplumsal yaşamdan çekilmesine yol açan bu problemi en aza indirmektir. Bu noktada olguya dair detaylı açıklamalar ve çalışmalar yapan yaklaşımlardan sağ gerçekçilik, toplumda artan suç ve suç korkusunun köklerine inmeye çalışmaktadır. Buna göre sağ gerçekçilik, suç ve suç korkusunu olgusunu formel ve enformel süreçlerle açıklama eğilimindedir. Bu noktada çalışmanın ana bağlamlarından biri olan komşuluk ilişkileri sağ gerçekçi yaklaşımın enformel sosyal kontrol mantığıyla ele alınmıştır. Çalışmada; sağ gerçekçi yaklaşımın enformel kontrol araçlarının güçlendirilmesi prensibi, güvenli sitelerdeki komşuluk ilişkileri noktasında kavranmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla güvenli sitelerde komşuluk ilişkileri anlaşılmalı ve anlamlandırılmaya çalışırken sosyal bağ teorisinden de yararlanılmıştır.

Komşuluk, en basit anlamda bir arada yaşayanların gönüllülük esasına dayalı birlikteliği olarak tanımlanmaktadır. Burada tabir edilen bir arada yaşama pratiği, büyük ölçüde komşuya ve komşuluğa yüklenen anlamla birlikte hayata geçirilmektedir. Dolayısıyla komşuluk ilişkilerini belirleyen şey ona yüklenen anlamsa; bunun açığa vurulması komşulukla ilgili daha etraflı bir değerlendirmeye olanak sağlamaktadır.

Yeni kentçilik akımıyla birlikte ortaya çıkan güvenli sitelerin en önemli iddialarından biri komşuluk kültürünün yeniden canlandırılmasıdır. Güvenli site yaşamı, Wirth'ün sosyal ilişkileri ve bağları zayıflatan kent yaşamının aksine bu ilişkilerin yeniden inşa edildiği mekânlar olarak kurgulanmaktadır. Burada sorulması gereken, güvenli site yaşamının bu iddialarla ne kadar uyumlu olduğudur. Wirth'ün doğrulandığı düşünülürse güvenli site yaşamının, komşuluk ilişkileri bağlamında kent yaşamından farklılaştığı söylenebilir mi? Güvenli site yaşamı kendi komşuluk kültürüne sahip midir?

Güvenli site yaşamının komşuluk inşa sürecine dair kapsamlı bir araştırma bulunmamasıyla birlikte genel kanı kendi içinde kapalı, yakın çevresinden kopuk ve sosyal bağların zayıf olduğu yönündedir. Örneğin Koyuncu (2009: 37), orta ve üst sınıf kent sakinlerinin birbirlerine yakın yaşamlarının komşuluk ilişkileriyle ilgili bir

yanılsamaya neden olduğunu öne sürmektedir. Ona göre; ortak yaşam tarzı, benzer eğlence kültürü ve tüketim alışkanlıkları ya da ortak çıkarlar yakın sosyal bağlar veya yakın arkadaşlık ilişkisi olarak algılanmaktadır. Benzer şekilde Demir (2001: 294) de Ankara’da yaptığı çalışmasında komşuluk ilişkileri ve bu ilişkilerden beklentilerin sosyo-ekonomik düzeye göre değiştiğini belirtmektedir. Buna göre daha alt ve orta seviyedeki sosyo-ekonomik düzeyde yer alan konut yerleşimlerinde “dayanışma”, “yardımlaşma”, “zor günde destek olma” gibi nitelikler ön plana çıkarken üst seviye sosyo-ekonomik düzeydeki konut alanlarında “saygılı” ve “mesafeli” gibi nitelikler öne çıkmaktadır. Alver (2013: 165)’in İzmir, Bursa ve Konya’daki güvenli sitelerde gerçekleştirdiği araştırmasına göre komşuluk ilişkilerinin resmi ve samimi olmak üzere iki biçiminden bahsedilmektedir. Ancak site yaşamının bu ilişki biçimlerine etkisi değerlendirilmemektedir.

Güvenli sitelerde komşuluk ilişkilerinin biçimini etkileyen önemli süreçlerden biri sosyo-ekolojik konumlanmalardır. Bu konumlanmaları belirleyen ilkenin *itme* ve *çekme* olmak üzere iki yönlü işlediği söylenebilmektedir. İdeoloji, dini inanç, ahlaki norm ya da kültürel aidiyet gibi üst yapısal belirleyiciler, makro ölçekte olduğu kadar mikro ölçekte de ilişkileri etkileme kapasitesine sahiptir. Bu durumun özellikle kan bağına dayanmayan ve ikincil ilişkilerin baskın olduğu kent yaşamında geçerli olduğu söylenebilir. Toplumsal yaşamın paylaşılan her bir yönü kişi ve grupları birbirine yaklaştırırken farklı bakış açıları karşılıklı itme özelliği göstermektedir. Özellikle melez kimliklerin ve çoklu kültürel aidiyetlerin yaşandığı modern sonrası ya da postmodern dönem olarak adlandırılan bu çağda, itme-çekme mekanizmasının da daha incelikli bir hal aldığı söylenebilir. Tam da bu noktada yaşam tarzının bu yeni çağ için kilit bir kavram olduğu ileri sürülebilir. Kurtuluş (2003: 88)’un bahsettiği gibi geleneksel orta sınıf, alt sınıflarla bir arada yaşama eğilimi gösterebiliyorken; yeni orta sınıf daha homojen bir sosyal yaşama meyletmektedir. Bu nedenle güvenli site yaşam tarzında uyum, ilişkileri birbirine yaklaştırırken; uyumsuzluk uzaklaşma ile sonuçlanmaktadır. Örneğin; sitenin sosyal imkânlarından yararlanma biçimleri ve benzer davranış tarzları sakinlerin paydaşlıklarını yansıtmaktadır. Bunun sebeplerinden biri, gündelik ideolojidir. Gündelik ideoloji; bir ailenin yaşamsal ihtiyaçlarıyla ilgili olabildiği gibi; grup üyelerinin birlikteliğini sağlayan faaliyetler bütünü olarak da değerlendirilebilir

(Summers-Effler, 2006: 148). Dolayısıyla gündelik ideolojinin uyumu tıpkı bedensel bir ritüel gibi ritmik bir şekilde üyeleri birbirine yakınlaştırabilmektedir. O halde; gündelik ideolojinin uyumuyla başlayan ilişki aynı zamanda duygusal bir akış da yaratmaktadır. Yemek yeme, giyinme, boş zaman faaliyetleri ya da eğlence kültüründeki ortaklıklar empatik durumun gelişerek komşuluk ilişkilerini arkadaşlık/dostluk seviyesine yükseltebilmeye olanak sağlamaktadır.

Güvenlikli sitelerde inşa edilen komşuluk ilişkilerinin en yaygın görülen türünün *ortak alan komşuluğu* olduğu söylenebilmektedir. Havuz, plaj, kafe, spor salonu gibi site sakinlerinin kullanımına açık sosyalleşme alanlarının bu noktada belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Ortak alanlar, sakinlerin sıklıkla karşılaştığı mekânlardır. Bu nedenle komşuluk ilişkisi kurulduktan sonra ortaya çıkan rutin ve ritüeller de bu mekânlarda gerçekleştirilmektedir. Kahvaltılar, akşam çayları, altın/para ya da doğum günleri veya konsept partiler bu rutinlerden bazılarıdır. Hatta site dışından gelen misafirlerin bile bu alanlarda ağırlandığı söylenebilmektedir. Bu aktiviteler için bir araya gelen gruplar kimi zaman daha geniş kimi zaman daha küçük olabilmektedir. Dolayısıyla güvenlikli sitelerin, geleneksel komşuluk ilişkilerini mekânsal anlamda dönüştürdüğü söylenebilir. Geleneksel anlamda ev içi özel alanda devam ettirilen ilişkiler, güvenlikli sitelerde ortak alan/yarı özel alanda devam ettirilmektedir.

Güvenlikli sitelerde komşuluk ilişkilerinin geniş bir ağa sahip olduğu söylenebilir. Sakinler genel olarak birbirini tanımaktadır. Bu tanışıklık, aşinalık düzeyinden samimi arkadaşlık düzeyine kadar geniş bir aralıkta değişebilmektedir. Güvenlikli sitede en düşük yoğunluklu komşuluk ilişki biçiminin medeni seviye komşuluğu olduğu düşünüldüğünde bile etkileşimin varlığı görmezden gelinemez. Basit bir ritüel gibi görünen selamlaşma, sembolik olarak olumlu duygular üreten anlamlara sahiptir. Durkheimci anlamıyla bireyi topluma bağlama ve bütünleşme gibi işlevlere sahip olan ritüeller, Goffman'ın bakış açısından toplumsallaşmanın mikro biçimlerinden biridir. Randall Collins ise, "Interaction Ritual Chains" adlı çalışmasında ritüelleri -hem Durkheim hem de Goffman'ın etkisiyle- farklı bir modelle analiz etmektedir. Ona göre; etkileşim ritüelleri bir taraftan grup içi sosyal bağlanma ve dayanışma duyguları açığa çıkarırken bir taraftan farklılaşmaya yol açabilmektedir. Etkileşim ritüelleri eşit statüde

olanları birbirine bağlarken; eşit olmayanlar arasındaki tabakalaşmayı da yeniden ürettiğini ifade etmektedir. Çünkü ona göre, grup üyeliğiyle sonuçlanacak etkileşim ancak karşılaşma yolu ile mümkündür (Akt: Gültekin, 2018: 454). Buradan yola çıkarak sınırlandırılmış alanlar olarak güvenli sitelerin, Collins'in modeli ile büyük ölçüde uyumlu olduğu düşünülmektedir. Benzer yaşam tarzı, kültürel türdeşlik ve statü paydaşlığı göz önünde bulundurulduğunda; etkileşim ritüellerinin site sakinleri için duygusal enerji artışı ile sonuçlandığı iddia edilebilir. Collins, etkileşim neticesinde ortaya çıkan duygulara odaklanmaktadır. Ona göre en düşükten en yoğun dereceye kadar etkileşimin her biçimi dayanışmaya bağlı bir duygu açığa çıkarmaktadır. Bu duygular asgari düzeyde bir düşman olmama durumundan güven, samimiyet ve coşku olarak adlandırdığı duygusal enerjiye kadar çeşitlenmektedir (Akt: Gültekin, 2018: 453). Güvenli siteler bağlamında düşünüldüğünde en temel ritüel biçimi olarak selamlaşmanın karşılıklı “güven” onayı anlamına gelebileceğine değinilmişti. Bunun yanı sıra güvenli siteler, duygusal enerjiyi daha yoğunluklu olarak açığa çıkarabilecek ritüellere de imkân vermektedir. Bu ritüeller; kalabalık site yaşamında sakinleri bir araya getirebilecek, coşku ve birliktelik duygularını açığa çıkarabilecek toplanma biçimleri olarak değerlendirilebilir.

Güvenli sitelerin en belirgin özelliği canlı güvenlik görevlilerinin varlığı ve sınırlı erişimdir. Ancak site sakinlerinin kendilerini yeterince güvende hissetmesi için tek başına bu özellik yeterli değildir. Aksine, bu çalışmanın önemli sonuçlarından biri “güvenli alan” rejiminin sosyal çevre unsurlarının fiziksel unsurlarından daha önemli olduğunu ortaya koymasıdır. Bu sonuç, komşuluk ile ilişkilendirildiğinde *güvenli çevre komşuluğu* ile karşılaşılmaktadır. Güvenli çevre komşuluğunun önemli bileşenlerinden biri, kültürel benzeşme ve homojenitedir. Site sakinlerinin bu bağlamdaki düşüncelerini en iyi yansıtan ifade “*bir elin parmakları*” benzetmesidir. Yaşam tarzında, alışkanlıklarda, gündelik pratiklerde ortaklığı vurgulayan bu ifadeler ortak bir dilin kurulabildiğinin işareti olarak yorumlanabilmektedir. Tarif edilen bu yapının Wirth (1956:289)'ün tanımladığı “*ortak bir miras, ortak bir gelenek ve duygu deposunu ifade eden topluluk*” olarak bir getto özelliği gösterdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Böylece sakinlerin, tıpkı bir getto yaşamının üyeleri gibi hem mekânsal bağlanma hem de sosyal aidiyet geliştirebilecekleri bir yapıdan bahsedilebilir. Ancak güvenli siteleri

geleneksel getto yapısından ayıran belirgin farklılıklardan da söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki; geleneksel gettoların kent merkezinden itilerek, zor ve baskı yoluyla bir araya gelmiş topluluklar iken; kapalı yerleşimlerin kendi arzu ve gönüllülükleri esasında birliktelikler oluşturmasıdır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005: 147). İkincisi ise; güvenliğin konumlanmasıyla ilgilidir. Gettonun ilk kullanımında azınlıkların şehirden tecridi amaçlanmaktadır. Yani gettonun dışında kalan kentlilerin güvenliği söz konusudur. Burada bahsedilen anlamda ise güvenlik; gettonun içinde, yani güvenli sitelerde odak noktasıdır. Her ikisinde de benzer olan süreç ise, grup üyelerinin kültürel homojenliğidir.

Güvenli çevre komşuluğunun öne çıkan diğer bir unsuru, *seçici geçirgen*'tir. Seçici geçirgenlik, site sınırlarının belirli koşullarda gevşemesi ve açılabilmesi anlamında kullanılmaktadır. Bu sisteminin, komşuluk ilişkilerini biçimlendiren en önemli unsurlardan biri olduğu düşünülmektedir.

“...Birinin tanışırması ilişkide güvenlik unsurunu arttırmaktadır. Bir dostun dostu olmak türdeşlik arzusunun daha da belirgin hale getirmektedir. Bu tabii dostluk kurma türü, teklifsiz cemaat komşuluğundan, mesafeli, seçmeye önem veren ve bireyin zamanla resmîyetleri samimiyete dönüştürdüğü komşuluğa geçişte son derece önemli bir şarttır” (Ayata ve Ayata, 1996: 82).

Seçici geçirgenlik bir referans sistemidir. Siteye taşınmak isteyen herhangi birinin onay alması klasik satıcı/alıcı ilişkisine indirgenemez. Gerek kiralama gerek satın alma sürecinde çoğu durumlarda komşu aday, hali hazırda sitede ikamet etmekte olan bir sakinin aracılığına ihtiyaç duymaktadır. Komşu adayının böyle bir referansı varsa, bu doğrudan mülk sahibine sunulmaktadır. Ancak doğrudan bir referansa sahip olmayan komşu adayları, mülk sahibi tarafından genellikle site içerisinde soruşturabilmektedir. Site sakinlerinin onay vermediği durumlarda satış ya da kiralama işleminin iptali söz konusu olabilmektedir.

Referans sisteminin güçlü bir uygulama olduğu söylenebilmektedir. Bu sistemin sorunsuz bir şekilde işleyebilmesinde kent yapısının etkili olduğu belirtilmelidir. Görece küçük kent ölçeği, yüz yüze ilişki ağının işlevsel olarak devam edebilmesine imkân tanımaktadır. Buna bir de ekonomik, sosyal ve kültürel sermaye grupları bakımından ortaklık eklendiğinde daha da küçülen bir ilişki ağından bahsetmek mümkün

olabilmektedir. Dolayısıyla Kaşüstü Mahallesi güvenli siteler bölgesi özelinde sakinlerin, komşuluk ilişkilerinin kendiliğinden geliştiğini söylemek mümkün değildir. Burada komşuluk ilişkilerinin kontrollü bir eleme süzgecinden geçirildiği anlaşılmaktadır.

Seçici geçirgenlik, yakın ya da uzak site sakinleri arasında bir aşinalık durumunu da içermektedir. Aşına çevre, güven duygusunun enformel sosyal ilişkilerle sağlanmasına neden olmaktadır. Aşinalık, tehlike algısında önemli bir rol oynamaktadır (Low, 1997: 59). Bu sebeple aşına çevre aynı zamanda suç önleme yaklaşımı olan güvenli çevre uygulamasının bir boyutu olarak düşünülebilmektedir.

Seçici geçirgenlik özelliği, homojen ve türdeş bir nüfus yapısını bir araya getirmektedir. Yeni orta sınıf olarak tanımlanan güvenli site sakinlerinin sınıfsal ve kültürel olarak benzeşme düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilmektedir. Bu durum, yaşam tarzının yalnızca maddi yönleri üzerinde değil; topluluğu bağlayan soyut ve manevi unsurlarda da asgari düzeyde birlik ve bütünleşme getirmektedir. Hatırlanacağı üzere sağ gerçekçiler, suç ve suç korkusu kontrolünde toplumsal norm ve değerlerin önemini vurgulamaktadır. Onlara göre toplumsal norm ve değerler, düzeni oluşturan soyut unsurlardır ve bu konudaki ayrımlar suç ve sapmayı doğurmaktadır. Dolayısıyla norm ve değerlerdeki çözümlenin suç korkusunu da kışkırtacağı düşünülmektedir. Çünkü bireylerde korkuya neden olan tehdit ya da tehlike tanımları, ortak değer yargıları tarafından da şekillenmektedir. Bu nedenle korkunun yöneldiği en güçlü nesne, yabancıdır. Bu nedenle norm ve değerler konusunda uzlaşımın; komşuluk ilişkilerinde olduğu gibi, topluluk duygusunu harekete geçiren bir katalizör olarak düşünmek mümkündür. Böylece topluluk duygusuna sahip insanların birbirlerine karşı bağlanma, yaşadıkları yere ise aidiyet duygusu geliştirmeleri mümkün hale gelmektedir.

Güvenli çevre komşuluğunun en önemli bileşenlerinden biri, güvenli site yaşam tarzının güçlü unsurlarından olan ideal aile ve ideal ev yaşamının *çocuk odaklı* yaklaşımıdır. Siteyi kentin bir uzantısı olmaktan çıkaran sınırlı erişim ve iç/dış ayrımı gibi fiziksel mekanizmaların tamamlayıcısı, komşuluk ilişkilerine bağlı olarak ortaya çıkan güvenliğin sosyal inşasıdır. Çocuklar için gündelik faaliyetlerin çoğunun

gerçekleştiği site yaşamında güvenlik, görevlilerin yanı sıra komşular aracılığıyla da sağlanmaktadır. Hatta fiziksel sınırlar ve kontrol mekânizmaları site sınırlarında geçerli iken; komşuluk ilişkilerinin güvenli siteler bölgesine kadar esneyebildiği görülmektedir. Seçici geçirgenliğin siteler bölgesinde de işlediği düşünüldüğünde durum daha net anlaşılmaktadır. Çocukların, gerektiğinde emanet edebilecekleri ve zor durumlarda yardım isteyebilecekleri komşular arasında sosyalleşmesi sakinler tarafından sıklıkla dile getirilen bir durumdur. Ebeveynler; yaş mesafe ya da yol durumu gibi koşullara bağlı olarak çocuklarının siteler arası hareketliliğine izin verebilmektedir. Özellikle sakinler açısından çocuğa yönelik şiddet ve istismar olaylarının en büyük problem olarak öne çıktığı düşünüldüğünde; sosyal çevrenin, güvenlik görevlisinden çok daha büyük anlamlara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bazı durumlarda sosyal kontrolün fiziksel kontrolden daha güçlü bir etkiye sahip olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Ancak hem fiziksel hem sosyal düzenlemenin yüksek seviyelerde gerçekleştirildiği mekânlar olarak tanımlanan güvenli sitelere, çocukların sosyalleşme biçimlerine yönelik ciddi eleştiriler yöneltilmektedir. Söz konusu eleştirilerden biri; güvenli site yaşamının, çocukları toplumsal yaşamdan izole ettiği üzerinedir.

Alt gelir grubuna ait grup ve yaşam tarzlarıyla bir araya gelme ve etkileşimde bulunma olasılığının azalması ileride toplumsal sorun olarak değerlendirilebilecek iki soruyu gündeme taşımaktadır. Bunlardan biri; izolasyon sürecine bağlı olarak bu sitelerde yetişen çocukların tek boyutlu sosyalleşme ihtimali nedir? sorusudur. Bu soruya verilen cevapların bir kısmı sosyal ayrışmanın daha da derinleşeceği yönündedir. Bu yaşam tarzının makro anlamda toplumsal bölünmeyi derinleştireceği ve birliktelik sağlayan empati duygularını aşındıracağı tahmin edilmektedir (Kurtuluş, 2005: 183; Candan ve Kolluoğlu, 2008: 36; Atkinson ve Blandy, 2010: 299). Bunun aksine bazı çalışmalar ise, özellikle kentin görece daha yoksul bölgelerinde konumlanan kapalı yerleşimlerin alt gelir gruplarıyla etkileşim imkânı yarattığını ileri sürmektedir. Hatta Roitman (2010: 36)'ın aktarımına göre bu yaşam alanları çevresindeki yerleşimciler için istihdam kaynağı olabilmektedir. Alan çalışması esnasında bu gibi örneklerle karşılaşmıştır. Kaşüstü Bölgesi'nin yerli sakinleriyle yapılan görüşmelerde güvenli sitelerde çocuk bakımı ya da gündelik ev işlerinde istihdam edilebildikleri belirtilmiştir. Ancak bu, bir etkileşim ya da sosyal temas olarak adlandırılabilir mi? Bu soruya olumlu cevap

verebilmek için bu örneklerin gündelik yaşam pratiklerinde ve genellenebilir düzeyde gerçekleşebiliyor olması gerekmektedir.

Güvenlikli sitelerde yetişen çocuklarla ilgili tartışılabilir bir diğer konu ise; izole yaşam tarzının ilerde suç korkusunu artırma ihtimaliyle ilgilidir. İstanbul’da Kemer Country’de yaptığı çalışmasında Geniş (2009: 153), sakinlerin site yaşamından önce kültürel farklılıklar için duyduğu rahatsızlığın site yaşamından sonra korku biçiminde ifade edildiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Didem Akyol Altun (2010: 235) da izole yaşam tarzının zaman içerisinde güvensiz ve asosyal bireyler yaratarak “*tanımlayamadığı ötekilerden korkan*” bir toplumun ortaya çıkacağını ileri sürmektedir. Halime Ünal Reşitoğlu (2017:157)’nin *Diğerleri İçin Duyulan Suç Korkusu* isimli çalışmasında da benzer bir sonuca ulaşılmaktadır. Ankara’nın merkez ilçelerinde yürütülen çalışmaya göre; özellikle çocukların, ebeveynlerinden etkilenebildikleri ve korkuyu öğrenebildiklerini belirtilmektedir. Dolayısıyla güvenlikli sitelerde inşa edilen güvenlik odaklı izole yaşam tarzının, korkuyu kışkırtabileceği ve yeniden üretebileceğini düşünmek mümkün görünmektedir.

Güvenli çevre komşuluğunun önemli bileşenlerinin sonuncusu *sosyal bağ*’dır. Sosyal bağ, bireylerin birbirlerine karşı gönüllü olarak sorumluluk duygusu geliştirmesiyle ilgilidir. Komşuluk ilişkisinde *yardımlaşma* ve *dayanışma* sosyal bağın en önemli göstergelerindedir. Louis Wirth gibi kent sosyolojisinin öncü isimleri kent yaşamının getirdiği bireyselleşme ve yabancılaşmanın bu dayanışma ağlarını çözdüğünü ve etkisini azalttığını iddia etmektedir. Oysa bu çalışmanın sonuçları, komşuluk ilişkilerinin kent ortamında yeni görünüm kazandığını iddia eden Gans’ı olumlu niteliktedir. Bu noktada güvenlikli siteler, kent yaşamına oranla bireyselleşmenin aşılabildiği ve yüz yüze ilişki biçiminin inşa edilebildiği bir yaşam tarzı sunabilmektedir. Öyle ki, siteler bölgesini de içine alacak şekilde enformel kontrol ağının gelişmiş olduğu çalışmanın en açık sonuçlarından biridir. Bahsi geçen ağın, elbette bugünkü kent ortamının imkânları ölçüsünde gerçekleştiği söylenebilir. İnsanlar ihtiyaç halinde komşuları tarafında yardım göreceği inancına sahiptir. Siteye giren yabancılar kolaylıkla tespit edilebilir. Kontrol mekanizmasının işleyişini destekleyen bilgi koordinasyonu ve gözetleme süreçlerinden bahsedilebilir. Güvenlikli sitelere özgü komşuluk türlerinin hemen her birinde bu mekanizmaların kendi dinamikleri içinde işlediğini söylemek mümkündür. Tüm bu

özellikler, güvenli çevre oluşumunda yalnızca fiziksel unsurların değil; sosyal süreçlerin de önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Buraya kadar güvenli sitelerde ortaya çıkan komşuluk ilişkileri ve bu ilişkilerin sağ gerçekçiliğin uygulamaya çalıştığı güvenli alan prensibiyle ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu aşamadan sonra güvenli site sakinlerinin suç korkusu olgusuna dair deneyimlerine odaklanılmaktadır.

Güvenli siteler bölgesi sakinlerinin gündelik hayat suç korkusu deneyimlerini, makro ve mikro kaynaklı iki düzeyde ele almak gerektiği anlaşılmaktadır. Bireylerin suç ile ilgili bilgi düzeylerinin oluşumunda en önemli kaynaklardan biri medyadır. Suçla ilgili doğrudan bilgi sahibi olma kanallarının oldukça kısıtlı olması sebebiyle gündelik hayatta meydana gelen bu bilgi türünün üretiminde medya oldukça önemli bir role sahiptir. Suç ve suç içeriklerinin medyada yoğun bir şekilde veri olarak kullanılması ana akım medya organlarının yanı sıra sosyal medya da oldukça geniş bir yer bulmaktadır. Dijitalleşmenin artmasıyla birlikte hemen hemen her bireyin edinmeye çalıştığı akıllı telefonlar sayesinde suç ve suç içeriklerinin daha görünür bir hal aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Geleneksel medya araçlarının bir içeriği iletmesi için zaman ve mekânın kesişme zorunluluğunun, sosyal medya ve akıllı telefonlar aracılığıyla ortadan kalktığı söylemek mümkündür. Böylece herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda gerçekleşen herhangi bir suç ya da şiddet olayı kısa bir süre içerisinde kalabalık gruplara ulaşabilmektedir. İzleyenler kendilerini ilgili ya da ilgisiz herhangi bir suç ya da şiddet olayının tarafı olarak konumlandırma eğilimine girmektedir. Dolayısıyla bu durum suç ve şiddet olaylarının yaygınlaştığı ve söz konusu olaylarla karşılaşma olasılığının arttığı düşüncesine yol açmaktadır. Böylece bireyler; suçun yaygın olduğu, hemen herkesin potansiyel suçlu olduğu ve herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda mağduriyet yaşayabileceği düşüncesine kapılabilmektedir. Dolayısıyla *yaygın suç/suçlu algısı* kaynağı, zamanı ve mekânı belirsiz bir suç korkusunun yaşanmasına neden olabilmektedir.

Yaygın suç ve suçlu algısının oluşmasında yakın çevrede gelişen olayların da etkili olduğunu söylemek mümkündür. Hunt, Joe Young gibi sol gerçekçi kriminologların

insanların suçla ilgili algılarının yakın çevrelerindeki gerçeklikle ilişkilendirdiklerini belirtmektedir (Akt: Hunt, 1997:636). Gündelik yaşam içerisinde doğrudan ya da dolaylı biçimde suça maruz kalmak ya da suçtan haberdar olmak suç algısını ve dolayısıyla suç korkusunu etkileyebilmektedir. Ancak bu, medyanın üzerinde durulan anlamdaki rolünü yadsımamaktadır. İstanbul’da yaptığı bir çalışmada Kul (2013: 175), çalışmaya katılanların yüzde 80.9’unun medyada yer alan suç haberleri nedeniyle korku yaşadığı belirtmektedir. Blakely ve Snyder (1998: 56) ise Amerika’da yaptıkları çalışmada güncel suç oranları düştüğü halde katılımcıların suç vakalarının gittikçe kötüleştiğini düşündüklerini belirtmektedir. Onlara göre, bunun en önemli nedeni medyada yer alan dramatik suç haberleridir. Böylece medya aracılığıyla aktarılan suç ve suç içeriklerinin gündelik hayata nüfuz ettiği ve olgunun toplumsal gündemin önemli bir meselesi haline dönüştüğü söylenebilmektedir. Medya sunduğu içeriklerle suçun yaygınlaştığı ve suçluluğun “normalleştiği” mesajını besleyerek yaygın suç ve suçlu algısını sürekli canlı tutmaktadır.

Medyada yer alan suç ve suç içeriklerinin oluşturduğu bir diğer önemli boyut *yaygın mağdur algısı*’dır. Söz konusu durumla, yaygın suç ve suçlu algısının başka bir yüzü olarak karşılaşılmaktadır. Artan suç ve suçluluk, mağduriyetlerin de arttığı anlamının çıkarılmasına yol açmaktadır. Suçun her an, her yerdeliği mağduriyetlerin de zamansızlaşması ve mekânsızlaşmasına yol açmaktadır.

Yaygın mağduriyet algısını, suç korkusunun önemli bir boyutu olarak ele almak gerekmektedir. Bu gereklilik iki şekilde açıklanabilmektedir. Bunlardan biri, suç korkusunun doğrudan mağduriyetlerle açıklanamamasıdır. Bireylerin yaşadıkları suça maruz kalma korkusu her zaman kendi deneyimleriyle ilgili değildir. Hayatının herhangi bir döneminde, herhangi bir suça maruz kalmamış kişilerin de suç korkusu yaşayabildikleri oldukça dikkat çekici bir durumdur (Skogan ve Maxfield, 1982: 59; Kul, 2013: 109). Diğeri ise suç korkusunun genellikle yereldeki suç istatistikleriyle ilişkili olmaması ve hatta ters ilişki içinde bile olabilmesi durumudur (Vilalta, 2011: 110; Covington ve Taylor, 1991:231). Tüm bu gelişmeler neticesinde suç olgusuyla ilgilenen politik ve akademik dikkat de failden çok mağdura odaklanmaya başlamıştır. Dolayısıyla suçun yaygınlığının da etkisiyle birlikte sağ gerçekçiliğin vurguladığı suçun

önlenemezliği, yalnızca engellenebilirliği fikri mağdur kavramının odağa alınmasıyla da ilişkilendirilmelidir.

Yaygın mağdur algısını ortaya çıkaran ifadelerin genelinde kadın cinayetlerine ve özel olarak da Özgecan Arslan olayının bulunduğu görülmektedir. Özgecan Arslan “sıradan” bir gündelik rutin esnasında şiddete maruz kalmış ve sonrasında öldürülmüştür. Mağdurun kimliği ve gündelik faaliyetlerinin biçimi mağdur tipolojisini oluşturmaktadır. Özgecan Arslan hemen her gün milyonlarca insanın kullandığı toplu taşıma aracıyla akşamüzeri okuldan eve dönmekteyken şiddete maruz kalmıştır. Okula gitmek, toplu taşıma kullanmak veya seyahat etmek hemen herkesin gündelik hayat rutininde bulunan faaliyetlerdir. Mağdur ise; üniversite öğrencisi genç bir kadındır. Dolayısıyla mağdurun kimliği ve mağduriyetin yaşanma biçimi bir araya geldiğinde oluşan algı mağduriyetin “sıradan”, “normal” bir durum olduğudur. Bu sebeple, böylesi aşırı şiddet içeren ve gündelik hayat akışı esnasında gelişen olaylar, bireylerin kendilerini olay içerisine yerleştirmelerine ve mağdurla empati kurmalarına yol açmaktadır.

Yaygın mağdur algısında daha çok kadınların kendilerini mağdur olarak konumlandırma eğiliminde oldukları görülmektedir. Kadınların yaşadığı suç korkusuyla ilgili üzerinde durulan önemli nokta; özellikle şiddet içeren suçlarda daha az mağduriyet yaşamalarına rağmen korku düzeylerinin daha yüksek olmasıdır. Covington ve Taylor (1991: 232) bunu savunmasızlık modelinin bir yansıması olarak değerlendirmektedir. Bu noktada gözden kaçan en önemli ayrıntı, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği ve medyada yer alan kadın temsilinin cinsiyet rejimi ile içine girdiği işbirliğidir. Çiler Dursun (2010: 20), haberlerde yer alan şiddet içeriklerinde kadınların “*doğaları gereği itaatkar, pasif, bağımlı, güçsüz*; erkeklerin ise “*saldırgan, her zaman etkin ve güçlü*” olarak sunulduğunu ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiğini belirtmektedir. Benzer şekilde basılı medyada yer alan şiddet haberlerini üç gazete üzerinden analiz eden çalışmalarında Gökhan Gökulu ve Nilay Hosta (2013: 1843), ilk sıralarda kadına yönelik cinayet, tecavüz ve şiddet haberlerine yer verildiğini aktarmaktadır.

Bireylerin gündelik hayat akışı içerisindeki pratiklerinin düzenlenmesinde etkili ve önemli veri kaynaklarından biri medyadır. Medyada yer alan suç haberleri ve suça dair her içerik gündelik hayat bilgi deposuna göndermede bulunmaktadır. Bu bilgi deposu; kişilerin gündelik hayat rutinini biçimlendiren bir kaynaktır. Bireylerin verili düzen olarak algıladıkları şey, aslında bu bilgi deposudur. Dolayısıyla bilgi deposunun içeriği, gündelik hayat pratiklerine yansımaktadır. Suça dair bilgi, gündelik hayat pratiklerinde suçtan korunma amaçlı rutinlerin geliştirilmesine yol açmaktadır. Kriminal içerikli bilginin gündelik pratik ve düzenlemelerdeki etkililiği, aynı zamanda bireylerin kriminal çevreye karşı duyarlılığının ve tepkisinin de bir göstergesidir. Kısacası gündelik hayat içerisinde suça verilen üç tür tepkiden bahsedilebilmektedir. Bunlar; kaçınma, koruyucu ve kolektif tepkiler olarak adlandırılmaktadır.

Suç korkusu literatüründe -kamusal hayattan geri çekilme olarak da adlandırılan- kaçınma, bireylerin güvende kalmak için birtakım faaliyetlerden, mekânlardan ya da durumlardan uzak durma; kendilerini sınırlandırma biçimleridir (Warr ve Ellison, 2000: 555; Dupuis ve Thorns, 2008: 152; Garland, 2004: 171). Kaçınmanın en yaygın biçimi bireyin suça ilişkilendirdiği belirli zamanlarda, belirli mekânlardan uzak durması şeklinde gelişmektedir.

Korunma davranışları, suçtan korunma amacıyla yaşam alanında ya da gündelik aktiviteler esnasında kişinin kendini güvende hissetmesine yol açacak bazı tedbirleri kapsamaktadır (Tyler, 1980: 14; Gates ve Rohe, 1987: 427). Bu tepkilerin ilk bakışta sıradan ya da önemsiz görünmesinin nedeni gündelik rutinin bir parçası haline gelmiş olmasıdır. Bu davranışların öneminin –tıpkı Garfinkel’in gündelik davranışları ve rutinleri bozma denemesindeki gibi- ancak bireyin gündelik hayatından çıkarıldığında/engellendiğinde anlaşılabilmesi düşünülmektedir.

Bu noktada katılımcıların suçtan korunma ve kaçınma pratiklerinin daha çok ev içi özel alana ve çocuklar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Kriminal temelli bilgi dahilinde bireylerin çocuklara yönelik gündelik hayat düzenlemeleri *koruyucu ebeveynlik* olarak adlandırılabilir.

Modern kentin yaşam biçimi düşünüldüğünde çekirdek aile ve özellikle “anneliğe” özel bir rol atfedildiğini belirtmek gerekmektedir. Bu anlamda çocuk bakımıyla ilgili en önemli mesele güvenlik meselesidir. Innes, tam da bu noktada ailenin çocuk yetiştirme pratiğinin nasıl genişlediğinden detaylı bir şekilde bahsetmektedir. Onun aktardığına göre; on sekizinci yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla geçişte tıbbi ve dini “sosyal hijyen” –doğum öncesi ve doğum sonrası çocuk bakım pratikleri- kuralları dayatılarak annelik merkezde olmak üzere aile, disiplin sağlayan birincil kurum olarak inşa edilmiştir. Martin Innes, bu değişimin ‘ailelerin yönetiminden’ ‘aile yoluyla yönetim’ şeklinde adlandırıldığından bahsetmektedir (2003: 57). Böylece aile, çocuğun öz denetim mekanizmasını inşa eden enformel sosyal kontrol birimi olarak tanımlanmaktadır. Buradaki kontrol daha çok suç ve sapkın davranışların açığa çıkmasını önleyecek bir sosyal kontrol olarak düşünülebilir. Michael Wyness, yirminci yüzyıl ilerledikçe ailenin özel alanının “dış güçler” tarafından daha fazla kuşatıldığını ifade etmektedir. Ona göre sosyal bilimlerdeki gelişmeler, bu gelişmeler ışığında devletin profesyonellerle yeniden yapılanması ve gönüllü kuruluşlar sayesinde çocuk yetiştirmede pratiklerinde aileyi hem özel alana hem de kamusal alana karşı sorumlu kılmaktaydı (2006: 98). Ancak 1960’ların özgürlükçü ortamı kutsal aile mitinin karşısına özgür ve bağımsız birey anlayışını yerleştirmişti. Sağ gerçekçilerin 1980’lerin suç dalgasını 1960’ların ‘yozlaşmış aile değerleri’ne dayandırması tam da bu noktayla ilişkilendirilmektedir.

Sağ gerçekçiler suçun artmasını 1960’larda yükselen özgürlük ve refah döneminin başarısızlığı olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla sağ gerçekçilerin suç önleme anlayışında kaybettiği rol aileye geri verilmektedir. Ancak bundan sonra ailenin sosyal kontrol bağlamındaki rolü iki yönlü düşünülebilir. Birincisi suç ve sapkın davranışın önlenmesi anlamında birey inşasına dayanan sosyal kontroldür. Bu, ahlaki norm ve değerlerin aile yoluyla aktarılmasını içermektedir. Bir diğeri ise çocuğu suçtan koruma amacıyla uygulanan sosyal kontroldür. 1998’de İngiltere’de çıkan Suç ve Düzensizlik Yasası’nda çocuk güvenliği ve ebeveynlik ilişkisine yapılan vurgu bunun en açık göstergesidir (Farrall, Jackson ve Gray, 2009:38). Sonrasında yaşanan gelişmeler de çocuk güvenliğinin, kent yaşamının merkezinde konumlanmasına etkiye bulunur. Bu noktada ebeveynler çocuklarının güvenliğini sağlamak ve sürdürmekle sorumludur.

Ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili aldığı güvenlik önlemleri ya da stratejiler gündelik hayat bilgisinin aktarılması meselesinin ta kendisidir. Sosyal yaşamı anlama ve anlamlandırma sürecinin başındaki çocuklar için uyarı, nasihat, yasaklama ya da müdahale gibi güvenlik temelli uygulamalar onların da zamanla bu bilgiyi işlemelerine ve kendi kendilerine uygulamalarına neden olmaktadır. Böylece korku da sosyal olarak öğrenilmiş ve aktarılmış olmaktadır. Ebeveynlerin çocukları için yaşadığı korkunun bugünün koşullarında ortaya çıktığı elbette söylenemez. Bundan elli yıl öncesinde de ebeveynlerin çocukları için endişelendiği tahmin edilebilir bir durumdur. Ancak geçmiş dönemdeki korkuların daha çok ontolojik varlığı devam ettirme üzerine olduğu ifade edilebilir. Ancak bugüne özgü olarak değerlendirilebilecek olan taraf, bu korkunun daha çok suç mağduriyeti ile ilgisidir. Bugünün ebeveyn korkularını geçmişten ayıran bir diğer unsur ise gündelik hayatın daha dar bir çerçeveye sınırlandırılmasıdır. Hemen herkesten ve her yerden zarar gelebileceği düşüncesi gündelik hayatın mikro alanlarına nüfuz etmektedir. Irene Carvalho ve Dan A. Lewis (2003: 780)'ın da belirttiği gibi aileler çocuklarını korumak için kamusal alan aktivitelerinden, okul ve diğer esnek programlardan kaçınmaktadır. Dolayısıyla güvenlikle ilgili tedbir ya da stratejiler de daha mikro kontrol ve denetim mekanizmalarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Buna olanak sağlayan teknolojik imkânlar ise bugünü öncesinden ayıran bir diğer özelliktir.

Yukarıda bahsi geçen korunma ve kaçınma rutinleri daha çok site dışında ve kent merkezine yaklaştıkça artsa da benzer rutinlerin site içinde de devam ettiği söylenebilmektedir. Kamusal alanda kaçınma rutinleri daha çok kadın katılımcılar tarafından dile getirilmektedir. Hatta katılımcılar; bazı zamanlarda, bazı kent mekânlarında bulunmamaları konusunda eşleri tarafından uyarıldıklarını belirtmektedir. Wilson-Donges (2000: 606) güvenlik hissini ölçen üç değişkenden birinin, kişinin gece saatlerinde güvenlik hissi olduğunu ortaya koyarak; kadınların erkeklere göre gece saatlerinde kendilerini daha güvensiz hissettiklerini ifade etmektedir. Benzer şekilde Lee (2008: 32, 33) de kadınların erkeklere göre gece saatlerinde dışarda olmaya daha az istekli ve daha az güven hissine sahip olduklarını ifade etmektedir. Bu, açıkça toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl ve nerede tanımlandığıyla yakından ilişkilidir. Böylesi

durumlara kent ölçeğinde kriminal olarak damgalanmış mekânların yanı sıra siteler bölgesindeki bazı karanlık nokta ya da تنها alanların da konu olabildiği görülmektedir.

Suçta verilen reaksiyonların üçüncüsü kolektif reaksiyonlardır. Lauren B. Gates ve William M. Rohe (1987: 427), kolektif reaksiyonları formel ve enformel şeklinde ikiye ayırmaktadır. Formel olanlar suçu önlemeye yönelik organizasyonları ve toplulukları içermektedir. Türkiye’de sıklıkla olmasa da yerel ölçekte çalışma yapan bazı organizasyonların zaman zaman suç sorununu da ele aldığı durumlara rastlanabilmektedir.

Enformel kolektif reaksiyonlar, kişisel ilişkilere dayanmaktadır. Bu noktada komşuluk ilişkileri özellikle öne çıkmaktadır. Gözetleme, kontrol etme, müdahalede bulunma ya da yardım isteme gibi mekanizmalar bu biçimde değerlendirilebilir. Güvenlikli siteler her ne kadar suçla ilgili profesyonel bir mekanizmaya sahip olsa da en azından bu çalışma özelinde kişisel ilişki biçimlerinin de yoğun bir şekilde devam ettiği söylenebilir. Dolayısıyla bahsi geçen güvenlik mekanizmasına ulaşamayan durumlarda, bu ilişkilerin önemi daha da açığa çıkmaktadır.

Suçta yönelik enformel kolektif reaksiyon örneklerini çoğaltmak mümkündür. Gözetleme, kontrol ve koordinasyon; bu çalışma özelinde site sakinlerinin sıklıkla başvurduğu bir güvenlik sağlama biçimidir. Garland ve Sparks (2000: 199, 200)’ın da bahsettiği gibi suçun yaygın ve normal olduğu toplumlarda korunma ve kaçınma biçimleri gündelik hayatın temel ilkelerinde organizasyonel bir durumdur. Her geçen gün korunma ve kaçınma rutinlerine yeni alışkanlıklar eklenebilmekte ve suç gündelik hayata gömülü hale gelmektedir.

Korkunun mikro kaynaklarında yerel süreçlerin etkisine bakılmalıdır. Güvenlikli siteler bölgesinin yakın çevresi ve daha geniş ölçekte kente dair *mekânsal* ve *sosyal semboller*’in etkisinden bahsedilebilmektedir. Sosyal semboller arasında bölgede görünürlüğü fazla olan *mülteci* gruplar birinci sırada yer almaktadır.

Katılımcıların, mülteci grupları sembolleştirmede doğrudan ya da dolaylı deneyimlerinin oldukça etkili olduğu söylenebilmektedir. Ancak bu süreçte rol oynayan bir başka etkenin de medya olduğunu söylemek mümkündür. 15 Mayıs 2016 Tarihli Sözcü gazetesi haberine göre; Gaziantep ve Kilis'te hırsızlık ve kasten yaralama suçlarında Suriye vatandaşlarının birinci sırada yer aldığı ve Kilis'te “*Suriyelilerden kaynaklı 3 bin 400 asayiş*” olayının olduğu belirtilmektedir (Ertürk, 2016). 25 Ağustos 2020 tarihinde Daily Weeks'in internet sitesinde yer alan bir haberde benzer bir tablo sunmaktadır. İnsan Hakları Derneği (İHD)'nin hazırladığı bir raporda Suriye vatandaşlarına yönelik şiddetin yoğun olduğu İstanbul, Hatay ve Bursa'da taciz ve hırsızlık olaylarında failin “*Suriyeli*” olduğuna yönelik bir algı olduğunun altı çizilmektedir (DEUTSCHE WELLE, 2020). Medyada mültecilere yönelik çizilen bu imaj, yerel düzeydeki süreçleri de etkilemekte ve biçimlendirmektedir. Bu örnekte farklı olarak katılımcının yakın akrabasının mağduriyet yaşaması korkuyu tetikleyen dolaylı deneyim olarak anlaşılmalıdır. Katılımcı, asıl korkuyu gelecek adına duyduğunu da açıkça ifade etmektedir. Dolayısıyla mülteci sorunu ilerleyen zamanlarda daha büyük ve çözümsüz problemlere yol açacağı düşüncesiyle suç korkusunun bir türü olan “gelecek korkusu”nu da kışkırtmaktadır.

Mülteci nüfus ile ilişkilendirilen gelecek korkusunun açığa çıktığı en belirgin noktanın genç gruplar olduğu anlaşılmaktadır. Tam da bu noktanın sağ gerçekçi yaklaşımın “genç erkekler” şeklinde tanımladığı potansiyel “suçlu” imajıyla uyumlu olduğu görülmektedir. Alev Özkazanç, 1980'lerden sonra ortaya çıkan suç ve ceza politikalarında çocuk suçluluğunun önemli bir yere işaret ettiğini belirtmektedir. Ona göre, bunun en önemli sebeplerinden birisi gündelik hayatın mikro alanlarına sızan yönetim mantığının suça dair risk değerlendirmeleridir. 1980 öncesinde refah politikalarına göre yardıma ihtiyaç olarak algılanan göstergeler, neoliberal politikalar ekseninde potansiyel suçlu olarak algılanmaya başlanmıştır. “Düzensizlik”, “anti-sosyal davranışlar”, “düzene uymayan” ya da “düzeltilemezlik” gibi sosyal refah sorunlarının ceza adalet sisteminde risk değerlendirmesinde veri olarak kullanıldığı görülmektedir (2011: 168, 171). Dolayısıyla bireylerin, söz konusu genç mülteci grupları gelecekte risk olarak değerlendirdiği ileri sürülebilmektedir.

İkinci sırada ise, bir cazibe merkezi haline gelmesi sebebiyle bölgeyi konaklama amacıyla kullanan *Arap turist*'ler yer almaktadır. Söz konusu grupların suç korkusu sembolü olarak inşa edilmesinde birincil etkenin “Arap” kimliği olduğu iddia edilebilmektedir. Özellikle site sakinlerinin müteahhitlerle yaptığı sözleşmelerde bahsi geçen kira ya da satış yasağının tek hedefinin “Arap” olduğu hatırlanacaktır. Sadece bu durumun kendisi bile yukarıdaki iddiayı doğrular niteliktedir. Park ve Burgess (2017: 100), kendisinden ayrıştırdığımız yabancıya önyargıyla bakarken, bizden ayrışan yabancından ise prestij algıladığımızı öne sürmektedir. Dolayısıyla katılımcıların kendilerinin de dile getirdiği gibi sitelerde İngiliz, Alman ya da Fransız komşular görmekten memnun olacaklarını dile getirmektedir.

Arap turistin, katılımcılarda tedirginlik duygusunu açığa çıkaran şeyin temelde farklılık olduğu söylenebilmektedir. Farklılık; aşına sınırların dışında kalan, bilinemez olana aittir. Farklılığın ete kemiğe büründüğü en belirgin nesne ise yabancısıdır:

“Yabancılar der Bauman, “bariz”, bilinen düşmanların aksine ne güvenli sayılabilecek bir mesafede ne de muharebe hattının öteki tarafında algılanır. Böylece onun varlığının somutlaştığı bedeni ile ona ait olan tüm işaretler muğlaktır. O tam da yabancı olduğu için şeffaf değildir ve bu nedenle bizzat bedeninin varlığı ve diğer işaretleri kafa karıştırıcıdır. Biz, yabancıda sadece bir beden görmekle kalmayı, bedenle belli bir ilişkiyi de (örneğin edep, utanç, temizlik, kirlilik, şıklık vs) görürüz. Bu bağlamda yabancı (Alevi bedeni ve onunla ilişkilendirilebilecek olan tüm işaretler ve semboller) esaslı bir proteofobi⁴⁹ kaynağıdır” (Özben, 2011:89).

Katılımcıların gerek kamusal alanda gerek site yaşamında karşılaştığı Arap turistler ile ilgili vurguladığı nokta temizlik anlayışlarının farklılığıdır. Bu anlamda Özben'in çalışmasında ortaya koyduğu Alevi bedeni ile ilişkilendirilen kirlilik kavramının Arap bedenine de atfedildiği görülmektedir. “Farklılık” vurgusunun en belirgin kategorik ayrımı olan “temiz”-“kirlili” ikiliği temelde “biz”-“onlar”, “güvenli”-“güvensiz”, “belirli”-“belirsiz” sınıflandırmalarının dışavurumu olarak algılanmalıdır. Tüm bu karşıt kategoriler en somut şekilde temizlik ve kirlilik üzerinden kurulabilmektedir. Bu sebeple katılımcıların bahsettiği diğer tüm farklılıklar sezinebilir ancak

⁴⁹“Bauman, *proteofobi* (her biçime bürünebilen, her kılığa girebilen korku) terimini, bir bakıma, yabancıların, yani yeterince belirlenmeyen, ne komşu ne de yaratık olan, ama potansiyel olarak her ikisi de olabilen, ötekilerin varlığının yarattığı karışık ve müphem duyguları ifade etmek için kullanır. Ona göre *proteofobi*, netliği kovalayan bilgiye inatla meydan okuyan ve bildik sınıflama çizgilerini çökerten çok biçimli alotropik (değişebilir, dönüşebilir) fenomenlerin varlığının yarattığı korkuya karşılık gelir” (Özben, 2011:88).

tanımlanamaz sınıflandırmalardır. Yani katılımcılar tarafından var olduğu kabul edilen ancak tam olarak isimlendirilemeyen farklılıklardır. Bu sebeple tam anlamıyla gerekçelendirilemese de bu belirsizlik potansiyel tehdit olarak yorumlanmakta ve korkuya sebep olmaktadır. Özben'in çalışmasının devamında da belirttiği üzere bu korku durumu, var olan düzenin korunmasında kolektif kimliğin bilinmeyene yönelik bir refleks/içgüdüsel bir tavır olarak hareket edebilme yeteneğinden gelmektedir.

Arap turistin suç korkusu sembolü olarak inşasında rol oynayan etkenlerden biri de medyadır. Bu durum, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra Batı medyasından dünyaya servis edilen terör ya da terörist faaliyetlerin sunuluş biçimiyle yakından ilişkilidir. Medyada yer alan bu içeriklerin Müslüman grupların kriminalleştirilme sürecine bulunduğu katkının bu sembolleştirmede etkisi olduğu ileri sürülebilir. Bunlara ek olarak saha araştırmasının ilk periyodunun ülke içinde çeşitli terör eylemlerinin yoğun olarak yaşandığı 2016'nın son çeyreğine denk gelmesinin de Arap turistin korku sembolü olarak inşasında etkili olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle katılımcıların ifadelerinde bu dönemin izlerini de görmek mümkündür. Hatta zaman zaman katılımcı ifadelerinde, suç korkusunun bu bağlama çekildiği durumlar da olmuştur. Dolayısıyla Arap turistlerin toplu ve sesli namaz ritüelinin, terör eylemlerinde sarfedilen Arapça slogan ya da okunan ayetleri çağrıştırdığı ve böylece korkuya sebep olduğu söylenebilir.

Yerel süreçlerde izleri sürülebilecek bir diğer korku kaynağı mekânsal sembollerdir. Bunlar arasında öne çıkan unsurlardan biri, güvenli siteler bölgesinin içinde bulunan Kaşüstü'nün *hızlı kentleşme ve değişme* dinamiğidir. Kaşüstü Mahallesi, 1984 yılında Yomra ilçesine bağlı bir belde iken 2014 yılında 6360 sayılı kanunla mahalle statüsüne geçmiştir (WİKİPEDİA, T.Y: "KAŞÜSTÜ, YOMRA"). Önceleri daha çok yerlilerinin ikamet etmekte olduğu bir bölge iken, özellikle 2012 yılında Eğitim ve Araştırma Hastanesi statüsündeki sağlık kuruluşunun hizmet vermeye başlamasıyla mahallenin kentleşme sürecinin hızlandığı söylenebilir. Bu tarihten sonra bölgede, hem devlet kurumları hem de özel işletmeler hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Elbette bu süreç, konut sektörü yatırımlarını da beraberinde bölgeye çekmiştir.

Sağ gerçekçi yaklaşımdan hatırlanacağı üzere kent merkezlerindeki yoğun nüfus korku unsuru olarak değerlendirilmektedir. Çünkü bu durum, söz konusu kalabalıkların tanınmasını, kontrol edilmesini zorlaştırmaktadır. Güvenlikli siteler bölgesi özelinde düşünüldüğünde, hem komşuluk ilişkilerinde hem de bölgeye has diğer sosyal ilişkilerde yüz yüze iletişim özelliklerinden bahsetmek mümkündür. Bu sebeple bölge sakinlerinin meydana gelen kentleşme ve değişmeyi daha yoğun biçimde hissettiği söylenebilir. Hem sosyal çevrenin hem de ilişki biçimlerinin aşındığı düşüncesi, gelecek kurgusunu etkilemekte ve risk algısıyla yeniden biçimlendirmektedir.

Mekânsal sembollerde dikkat çeken alanlardan biri, “*kriminal mekânlara yakınlık*”tır. Siteler bölgesi içinde ve hatta çalışmaya dahil edilen bazı sitelerin oldukça yakınında bulunan adliye binasının, söz konusu sembolün temel göstergesidir. Adliyenin varlığı, bölgede önemli değişimlerin başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Bölgenin sosyal ya da ekonomik imkânlarının gelişmesinde hastanesi ve adliye gibi devlet kurumlarının önemi yadsınamaz. Bu kurumlar hem çalışan hem de günlük ziyaretçi sayısının fazla olduğu kurumlardır. Dolayısıyla gün içerisinde bölgeye akan nüfusta bir artış söz konusu olabilmektedir. Bununla paralel olarak özellikle çalışanlar için barınma ya da beslenme gibi ihtiyaçlara yönelik hizmet sektörünün de bölgede geliştiği gözlemlenebilmektedir. Ancak tüm bu değişme sürecinin ön görülemeyen sonuçlarından birinin, suç korkusu ile ilgili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Adliye; kendi başına, doğrudan kriminal bir anlama sahiptir. Urry (2015: 104)’nin de belirttiği gibi mekânlar, içinde bulunan nesnelere ayrı unsurlar olarak değerlendirilemez. Rapoport ise mekânın “şeyler ve şeyler, şeyler ve insanlar, insanlar ve insanlar arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak üretildiğini belirtmektedir. Bu anlamda mekânı oluşturan nesnelere, yapılar; o yapıları kullanan insanlar ve bu her ikisinin de birbirleriyle ilişkileri sonucunda inşa edilen sembol ve anlamlar mekân algısını oluşturmaktadır (1980: 11, 12).

Katılımcıların mekânsal olarak adliye binası ile gündelik teması geçişmeler şeklinde olsa da, kendileri için korku kaynağı olarak adlandırıldığı görülmektedir. Bu durum, katılımcıların site yaşamları dışında güvenlikli siteler bölgesindeki alansallık durumlarıyla da ilişkilendirilebilmektedir. Alansallık, genel olarak grup ya da topluluklarının fiziksel bir mekâna yönelik sahiplenme durumudur. Böylece alansal

davranış ortaya çıkmaktadır. “*Bu davranışlar organizma için önemli güdü ve ihtiyaçlara hizmet ederler ve bir sahanın sahiplenilmesini, kişiselleştirilmesini ve korunmasını içerir*” (Göregenli, 2018: 97). Güvenlikli siteler bölgesinin de katılımcılar için böyle bir anlam taşıdığı çalışma boyunca gözlemlenmiş ve aktarılmaya çalışılmıştır.

Korku üreten mekânsal semboller arasında güvenlikli sitelerin “*suç çeken cazibe alanları*” olarak yer aldığı görülmektedir. Katılımcılar, ikamet ettikleri bölgeyi kriminal gruplar için uygun hedefler olarak adlandırmaktadır. Suç önlemenin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için suçu ortaya çıkaran fırsatların belirlenmesi gerekmektedir. Tüm çalışma boyunca detaylı bir şekilde tartışılan bu konunun, önemli boyutlarından biri uygun suç hedefidir. Taylor ve Gotfredson suç fırsatları için *nesnel* (objectives characteristics) ve *öznel karakteristiklerden* (perceived characteristics) bahsetmektedir. Onlara göre; sakinlerin statüsü, sosyo-demografik durumu ya da davranış modelleri nesnel özelliklerdir. Öznel karakteristikler ise ilkinin bağı olarak ortaya çıkan uygunluk, giriş çıkışın erişilebilirliği, gözetlenme ve belirlenme riskidir. Bu iki sürecin sonunda failin hedef imajı ortaya çıkar: “*ödül, elverişlilik ve risk*” (Taylor ve Gotfredson, 1986: 391). Fail, bu üç açıdan hedefini olumlu olarak değerlendirdiğinde suç davranışında bulunmaktadır. Fail, suç eylemi sonucunda ödül elde edecekse bu onun için rasyonel bir eylemdir. Elverişlilik ve risk faktörleri de önemli olmakla birlikte sürecin ilk aşaması failin riske girmesine degecek bir ödüldür. Tam da bu noktada siteler bölgesi katılımcıları, yaşam alanlarını bir cazibe merkezi olarak görmektedir. Onlar için siteler bölgesi, yüksek sosyo-ekonomik gelir düzeyi ve refah seviyesini temsil etmektedir. Dolayısıyla söz konusu mekân “*bilinen çevre*” olarak adlandırılmaktadır. Bu, bölgenin mekânsal kimliğiyle anlaşılabilir bir durumdur. Kent tarihi kadar eskiye dayanan mekân ve kimlik birlikteliğinin “Yeni Kentçilik” olarak adlandırılan gelişmeler içerisinde daha da keskin bir duruma evrildiğini söylemek mümkündür. Özellikle refah adaları olarak değerlendirilen güvenlikli siteler; Blakely ve Snyder (1997: 306)’e göre çevresi için açık bir kimlik sunmaktadır. Kurtuluş (2003: 79) ise güvenlikli sitelerin yalnızca sınıf kimliği değil, “*etnik, ırksal, mesleki, cemaatsel ve dinsel kimliklere göre de düzenlenen yerleşimler*” olabildiğini belirtmektedir. Dolayısıyla “bilinen çevre”, mekânsal kimliğin kendisidir. Katılımcılar, sınıf kimlikleri ve yaşam tarzları bakımından güvenlikli siteler bölgesinin mekân özelliklerinin suç çekebileceğini düşünmektedir. Low bunu şu şekilde açıklamaktadır:

Oluşan bu çevre, mekânsal kimlikleri belirleyen toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ırk, etnisite ve sınıf ortaklığından kaynaklanan sosyal ilişkilerin çevre çizgisini biçimlendirir. Dolayısıyla sosyal gruplar, toplulukların oluşumu, arazi yarışı, ve ayrımlanma; diğer bir deyişle kümelenme, sınırların yükselmesi ve kurulan mesafe aracılığıyla kent yapısı üzerinde kendilerini fiziksel olarak damgalarlar”(1997:57).

Dolayısıyla Low'un da belirttiği gibi katılımcıların, sınıfsal kimlik ve yaşam tarzlarını yeniden üreterek mekânda kendilerini damgaladığından bahsedilebilir. Bu damgalanma kendilerini güçlü bir suç hedefi olarak inşayı ve potansiyel mağduriyeti içermektedir.

Güvenlikli site yaşam tarzı ve komşuluk ilişkileri bağlamında ortaya çıkan suç korkusu biçimlerini kaynağına ve türlerine göre ayırmak mümkündür. Araştırma sonuçlarına göre güvenlikli site sakinleri için öne çıkan türlerden birinin *özgecil korku* olduğu söylenebilmektedir. Suç korkusunun toplumsal bir problem olarak ele alınmasının gerekliliklerinden biri de olgunun kapsama alanıyla ilgilidir. Suç korkusu yalnızca bireylerin kendilerine yönelik bir duygu durumu değildir. Bireylerin yaşadığı korkunun, kendilerinin yanı sıra çoğu zaman önemli ötekini de içine aldığı düşünülmelidir. Bireylerin eşleri, çocukları, anne-babaları, arkadaşları ya da önem atfettiği ve yakın ilişki kurdukları diğer kişilerin suça maruz kalacağı düşüncesiyle yaşadığı korkuya *özgecil korku* adı verilmektedir (Warr ve Ellison, 2000: 552).

Özgecil korku türünün daha çok *parental korku* olduğu söylenebilmektedir. Parental korkuda medyada yer alan çocuk istismar ya da cinayet haberlerinin önemli bir kaynak olduğu bildirilmektedir (Warr ve Ellison, 2000: 552). Özgecil korku türünün ikinci yaygın biçimi *eş korkusu* olarak görülmektedir. Snedker kadınların daha çok parental korkuyu, erkeklerin ise “eş korkusu”nu (spousal fear) dile getirme eğiliminde olduğunu belirtmektedir (2006: 165). İlkinde, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi olduğu söylenebilir. Yalnızca çocuk yetiştirmenin gündelik pratikleri değil, ona içkin korkuların da “annelik”e atfedildiği anlaşılmaktadır. İkincisiyle ilgili olarak Warr ve Ellison (2000: 554), erkeklerin aile içindeki antropolojik işlevinden bahsetmektedir. Geleneksel aile yapısı içinde de devam eden bu durum baba/koca figürünü güvenlik fonksiyonu olarak tanımlamaktadır. Erkeklerin eşleri için duyduğu korku daha çok özel alanda tanımlanırken, kadınların eşleri için duyduğu korku kamusal alan kaynaklıdır.

Özgecil korkudan bahsetmek için herhangi bir aile bağının olması gerekmez. Ancak çekirdek ailenin merkezde olduğu kent yaşamında bu korku biçiminin daha çok aile üyeleri üzerinden şekillenmesi anlaşılabilir bir durumdur. Katılımcılar tarafından dile getirilmese de, suç korkusunda dezavantajlı grup olarak sayılabilecek yaşlı bireyler de özgecil korkunun nesnesi olabilmektedir. Literatüre göre farklılık sunan bu durumun, görece küçük kent ölçeği ve ev dışında sürdürülen geniş aile ilişkileriyle açıklanabileceği düşünülmektedir. Katılımcıların bir kısmının anne ve babasıyla aynı sitede, bir kısmının ise güvenli siteler bölgesinde ikamet ettiği öğrenilmiştir. Bu sebeple hem yetişkin bireylerin anne ve babalarıyla ilgili özgecil korku, hem de yaşlı bireylerin kendileriyle ilgili korku düzeylerinin daha düşük olduğu düşünülmektedir.

Güvenlikli sitede ortaya çıkan korkunun bir başka biçimi “*genelleşmiş korku*” olarak adlandırılmaktadır. Korku, herhangi bir kaynaktan gelerek organizmada uyarıcı etkisi yaratan bilginin yorumlanarak belirli durumlara yönlenmesiyle ortaya çıkan duygu olarak tanımlanabilir. Genelleşmiş korku durumunda kast edilen ise, çoklu kaynaklar tarafından akışı sağlanan bilginin yine çoklu durumlara gönderme yapmasıdır. Dolayısıyla gündelik hayatta karşılaşılan suç ve güvenliğe dair her bilgi, suç ya da güvenlikle ilgili hemen her durumla birleştirilmektedir. Sonuç olarak korku, gündelik bir duygu haline dönüşmektedir.

David D. Franks ve E. Doyle McCarthy, duygu ya da his içeren deneyim biçimleriyle bilgi arasında yakın bir ilişki olduğunu iddia etmektedir. Onlara göre; zamana, mekâna ya da kültüre bağlı üretilen bilgi gerçekliklerin genel olarak yorumlanmasını sağlamaktadır. Örnek olarak ruhban sınıfının duyguları yönlendirmede etkin olduğu modern öncesi dönemde en büyük korkunun, cehennem korkusu olduğu aktarılmaktadır (1989: 60, 61). Modern döneme ait bilgi kaynaklarının -uzmanlar, doktorlar, pedagoglar, psikologlar, siyasetçiler- ya da araçlarının –medya- çoklu yapısının, bu çağa ait korkuları üretmedeki önemi yadsınamaz. Dolayısıyla bu çoklu yapının suç bilgisi üretimindeki rolü değerlendirildiğinde; gündelik hayatın kriminalleştiğini iddia etmek, korkunun da gündelleştiğini kabul etmek anlamına gelmektedir. Korku, suça dair uyarılara verilen bir cevap ise, genelleşmiş bir korkudan da bahsetmek mümkün görünmektedir.

Genelleşmiş korkuda duygunun açığa çıkmasına neden olan durum doğrudan kriminolojik bir temel dayanmamaktadır. “*Yürüme adabı*” gibi daha soyut alanlara göndermede bulunan durumların, suç/korku sembolü olarak anlandırılması medeni olmayan davranış biçimleriyle benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla bu durum; kaygı, endişe ya da korku duygularının da genişlemesine, genelleşmesine ve hatta kamusal hayatın geri çekilmesine sebep olmaktadır. Bu durum Hough’un bahsettiği “tedirginlik hali” (rumbling state of unease) ile benzerlik göstermektedir. “*Tedirginlik hali; endişe ya da kaygı durumunu sıklıkla yaşadığını belirten, ancak belirgin ya da hatırlanabilir bir olaydan çok soyut ve yaygın bir duygusal deneyim tanımlayan bireyler için kullanılmaktadır*”(Gray, Jackson ve Farrall, 2011: 77). Genelleşmiş korku türünde korkular oldukça benzerdir. Hemen herkes için yeniden üretilebilir durumdadır. Çünkü Jackson’ın da belirttiği gibi bu korkular, bireyin kendini içinde bulduğu genel bir kültürel değere dönüşmüş durumdadır (Akt: Farrall, Jackson ve Gray, 2009:6).

Suç korkusu literatüründe sıklıkla karşılaşılan bilgi, kadınların erkeklerden daha az mağduriyet yaşamasına rağmen korku oranlarının daha yüksek olduğu şeklindedir. Bu çalışmanın sonuçları itibariyle de benzer bir durumdan bahsedilebilmektedir. Mağdur ve suç korkusu oranlarının birbiriyle örtüşmemesi veri kabul edildiğinde, kadınların yüksek suç korkusunun dolaylı mağduriyet ve savunmasızlık modeli ile açıklandığı görülmektedir (Skogan ve Maxfield, 1982:237; Taylor ve Hale, 1986: 156; McGarrel, Giacomazzi ve Thurman, 1997:480). Buna göre kadınlar –yaşlılar, çocuklar ve göçmenler de dahil- suça karşı koyma noktasında kendilerini görece daha savunmasız olarak nitelendirdikleri için korkuyu daha fazla deneyimleme eğilimindedir. Gerçek suç oranlarıyla doğru orantılı olmaması kadınların yaşadığı suç korkusunu önemsizleştirmemektedir. Aksine, burada üzerinde dikkatle durulması gereken bir sürecin varlığı kabul edilmelidir. Toplumsal cinsiyet rol ve tanımlamalarıyla ilişkili olduğundan bu tür korku, *cinsiyetendirilmiş korku* olarak adlandırılmaktadır.

Esther Madriz, kadınların yüksek suç korkusunun ideal suç imajlarıyla ilgili olduğunu belirtmektedir. Ona göre bu imajların oluşmasında patriyarkal düzenin ve cinsiyet eşitsizliğinin etkisi yadsınamaz. Buna göre patriyarkal düzenin erkekleri güçlü ve saldırgan; kadınları ise zayıf ve pasif olarak tanımlamaktadır. Biyolojik belirlenimciliğe dayalı bu ön kabulün suç ideolojisindeki yansıması; erkeleri fail, kadınları ise mağdur

olarak konumlandırmaktadır. (1997: 354). Suç ideolojisini besleyen bir diğer süreç, kadınların özel alanda, erkeklerin ise kamusal alanda konumlandırılmalarıdır. Bu sebeple kadınlar, yabancılara açık olan kamusal alanda kendilerini savunmasız hissetmekte ve bu da suç korkusunu yükseltmektedir. Madriz (1997: 354)'e göre bu, kadınların suç korkusunda kamusal/özel alan ironisi açıklar niteliktedir. İstatistiksel olarak kadınların daha çok aile içi özel alanda şiddet mağduru olduğu bilinse de; onlar, kamusal alanda risk altında hissettiklerini daha fazla dile getirmektedir.

Kadınların suç korkusunu toplumun kültürel değer ve normlarıyla açıklanması gerektiğini düşünen bir diğer araştırmacı Jo Goodey'dir. Ona göre; kadınların irrasyonel olarak değerlendirilen yüksek suç korkusu, ataerkil yapıyla yakından ilişkilidir. Şiddet, üç farklı biçimiyle kadınların yaşamı boyunca süreklilik oluşturmaktadır. Bunlar; bireysel ve doğrudan şiddet mağduriyetini içeren birincil tür, kadınların ikincil konumlarını meşrulaştıran ve pekiştiren kurumsal düzenlemeler –yasalar- gibi ikincil tür ve ataerkil sistem içerisinde sosyalleşen kadınların; mevcut düzeni içselleştirerek, kendi eylemlerini bireysel ve kolektif biçimde kontrol altında tutma eğilimleri de üçüncül şiddet biçimidir. Şiddetin kadınlara yönelik bu süreklilik hali, “korkunun toplumsallaşması” şeklinde ifade edilmektedir (Goodey, 1994: 198, 204). Kadınların toplumsal yaşamda ikincilleştirilen konumları, birçok alanda olduğu gibi suç, tehdit ve mağduriyet algılamaya biçimlerini de etkilemektedir. Böylece kadınlar, doğrudan şiddet mağduru olmasa bile ataerkil yapı ve cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı konumları sebebiyle mağduriyeti kolektif biçimde algılayabilmektedir.

Kadınlar, daha çok tanıdık erkekler aracılığıyla suça maruz kalmasına rağmen kamusal alanda yabancı erkekler tehdit olarak algılanmaktadır (Stanko, 1995:47; Valentine, 1989: 386). Bu nedenle kadınların korku durumları kamusal alanda daha yüksektir. Otopark, altgeçit gibi kapalı, karanlık alanlar ya da park alanları gibi تنها, ışıklandırması az ve büyük alanlar kadınların kendilerini risk altında hissedebildikleri ve zaman zaman kaçınma stratejisi uyguladıkları yerlerdir.

Somut bir durumla ilişkisi fark etmeksizin kadınların en sık yaşadığı korku cinsel saldırıdır. Warr, 19-35 yaş arası kadınlarda cinsel saldırı korkusunun cinayet, saldırı ve hırsızlık gibi olaylardan çok daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Ona göre bunun

sebebi, cinsel saldırı suçunun kadınlar için hem zarar verme derecesi hem de risk algısının yüksek olmasıdır (1985: 242). Bunun yanı sıra cinsel saldırı suçlarının, kadınlar için diğer suçlara eşlik edebilecek bir suç türü olarak algılandığından da bahsedilebilir. İlgisiz gibi görünen bir hırsızlık olayı bile kadınlar için cinsel saldırı suçuyla birleşebilmektedir. Kenneth F. Ferraro bu durumu “gölge etki” olarak adlandırmaktadır. Ona göre, cinsel saldırı korkusu diğer suç korkusu türleri üzerinde etkilidir. Bu etki en fazla cinayet, saldırı ve ev soygunu gibi kişisel ya da şiddet içeren mağduriyet türleri üzerindedir (1996:686). Dolayısıyla kadınlar için cinsel saldırı korkusu, diğer korku türlerinde bile riski en yüksek algılanan korku türüdür. Onun bu gölge etkisinin, kadınların erkeklere oranlara yüksek suç korkusu açıklamada önemli olduğu düşünülmektedir.

Suç literatüründe ironik bir durum olarak ele alınan kadınların yüksek suç korkusu nedenlerine inildiğinde anlaşılır bir tablo ortaya çıkmaktadır. Ataerkil düzende kadın pasif ve savunmasız olarak özel alanda tanımlanırken; erkek, saldırgan, güçlü ve kamusal alanda tanımlanmaktadır. Dolayısıyla “suçlu” ve “mağdur” kavramları da bu normlar çerçevesinde inşa edilmektedir. Bu sebeple cinsel suç korkusu kadınlar için birincil korku türü olarak ortaya çıksa da kamusal alanda savunmasızlık hissi ve saldırgan dürtülere sahip yabancı erkek varlığı kadınlar tarafından risk olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla bu, korkunun cinsiyetlendirilmiş biçimi olarak değerlendirilebilmektedir. Cinsiyetlendirilmiş korku, sosyalleşme sürecinde öğrenilen belirli rol kalıpları ve davranış kodlarının içselleştirilmesiyle gündelik yaşama gömülü hale gelmektedir. Bu korku türü; kadınların kamusal alan faaliyetleri, bu faaliyetlerin gerçekleştiği zaman ve mekân düzenlemelerinin temelinde güçlü bir etken olarak yer almasına karşın olağan, rutin durumlar olarak algılanmaktadır. Bu olağanlık, cinsiyetlendirilmiş korkunun gündelik hayata gömülü olduğunun en açık kanıtıdır.

Çalışmada ortaya çıkan önemli korku türlerinden biri de “gelecek yönelimli” suç korkusudur. Suç korkusunun gelecek yönelimli biçiminin tartışılmasına imkân sağlayacak birkaç nedenden bahsedilebilir. Bunlardan biri, korkunun doğası gereği gelecek yönelimli bir duygu olmasıdır. Robert Thamm, dinamik duyguların gelecek yönelimli olduğunu ve korkunun da bu duygu türlerinden biri olduğunu aktarmaktadır.

Ona göre, korkunun gelecekle ilişkisi beklenti kavramıyla yakından ilişkilidir. Gelecekte bir noktada belirlenen hedefe yönelik beklentiler; tahmin edilemez, bilinemez sonuçları da içermektedir (2006: 22, 23). Bu bilinemezlik, kontrol duygusunun sarsılmasına ve korkunun açığa çıkmasına neden olabilmektedir. Bu sebeple, gerçekleşebileceklerin tahmin edilemezliği suç korkusu risk algısıyla da birleştiğinde gelecek, birey için güçlü bir korku kaynağına dönüşebilmektedir. Ben-Ze'ev gelişmiş toplumlarda varoluşsal korkunun yerini toplumsal meselelerle ilgili korkuların aldığını belirtmektedir (2001: 480). Bu noktada suç ve suç korkusunun toplum yaşamını tehdit eden bir problem olarak kabulü, bireylerin gelecekte suça maruz kalma risk algısını arttırdığı ve gelecek yönelimli suç korkusunun yaşanmasına neden olabildiği söylenebilmektedir.

Gelecek yönelimli korkunun, suç korkusu türü olarak ele alınmasına imkân verdiği düşünülen bir başka durum; gündelik yaşamda suç bilgisinin yoğun akışıdır. Garofalo, suç korkusunun “güncel korku” ya da “öngörülen korku” olarak ikiye ayrılması gerektiğini belirtmektedir. Bunların, birbirini destekleyen iki süreç olduğunu belirten Garofalo’ya göre geçmişte yaşanan bir mağduriyet deneyimi öngörülebilir bir korkuya dönüşebilir. Bu, benzer durumun gelecekte de yaşanabileceği düşüncesine neden olmaktadır. Ancak aksi de mümkündür. Kişinin gelecekte karşılaşabileceğini düşündüğü bir durum, güncel bir korkuya da sebep olabilmektedir. Burada önemli olan nokta; gelecekteki mağduriyet düşüncesinin en az güncel korku kadar davranışsal tepki oluşturduğudur (1981: 841, 845). Dolayısıyla gelecek yönelimli korku, zamansal olarak ileriye referans alsa da etkilerini güncel olarak gözlemlemek mümkün olabilmektedir.

Gelecek yönelimli korkunun bir tür olarak düşünülmesine yol açan üçüncü gelişme suç ve ceza politikalarında meydana gelen değişimlerdir. 1980’lerden sonra özellikle İngiltere ve Amerika’da gelişen yönetsel kriminolojinin uygulamadaki iki odak noktasından bahsedilebilir. Bunlar; suçta geçmiş (cezalandırma) ve gelecek (kontrol etme) anlayışıdır (Hughes, 2007: 35). Birincisi, ceza adaletinde sıfır tolerans ilkesiyle cezalandırmanın katı bir şekilde uygulanmasıdır. Kontrol etme anlayışı ise, algılanan risklerin yönetilebilmesi ve suçtan korunabilmek için önleyici mekanizmaları içermektedir. Devletin koruyucu güvenlik yaklaşımından da çekilmesiyle suçtan

korunma ve kaçınma sorumluluğunun yükü bireylere bırakılmıştır. Sonuçta sosyal kontrol ve güvenlik mekanizmaları bireyin gündelik hayat akışının bir parçası haline gelmiştir. Güvenlik görevlileri, yüksek duvarlar, ileri teknoloji kamera ya da alarmlar gibi donanımların yanı sıra; toplum destekli ya da mahalle polisliği gibi uygulamalarla da bireylerin sosyal kontrol süreçlerine doğrudan katılımı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu noktada, Kaşüstü özelinde düşünüldüğünde site sakinlerinin de güvenli topluluk oluşturma noktasındaki tutumu gözden kaçırılmamalıdır. Güvenlikli siteler bölgesinde aktif bir şekilde çalışan sosyal kontrol mekanizmasının, gelecek riskleri yönetmeyi ve en aza indirmeyi amaçladığı da ileri sürülebilir.

Tüm bu örneklerden de anlaşılacağı üzere; bu korku biçimi mültecilerle ilgili olduğu gibi, var olan mevcut bir problemle ya da “ahlakın bozulması”, “kent yapısının değişmesi” gibi daha genel ve soyut bir düşünce biçimiyle de bağlantılı olabilmektedir. Bu korku türü için ayırıcı olabileceği düşünülen ikinci bir iddia, toplumsal ölçekli problemlerle daha doğrudan bir ilişki içinde olduğudur. Örneğin; yerel düzeyde herhangi bir tetikleyici yoksa herhangi birinin mülke yönelik suç korkusunun yüksek ya da değişken olması beklenmez. Ancak bu mülke yönelik suç korkusunun yaşanmasına engel değildir. Bu durum, güncel suç korkusu olarak değerlendirilebilir. Ancak toplumsal olarak işsizliğin arttığı ya da ekonomik kriz eşiğinde bulunduğu düşüncesi gelecekte mülke yönelik suç türünün artacağı düşüncesiyle bireylerde korkuya sebep olabilir. İkinci örnekte bu durumun gelecek yönelimli suç korkusu olarak adlandırılacağı düşünülmektedir. Tüm bu sebeplerle gelecek yönelimli korkunun, bir suç korkusu türü olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Güvenlikli sitede komşuluk ilişkileri bağlamında ele alınan suç korkusunu etkilediği düşünülen önemli bir husus, kentin güvenlik algısıyla ilişkilidir. Öyle ki, kontrolün hem fiziksel hem de sosyal boyutunu kapsayan güvenlikli site yaşamı ve ona özgü komşuluk biçimleri, içinde inşa edildiği kültürden etkilenmektedir. Dolayısıyla bu etkileşimin güvenlikli sitede yaşayan bireylerin suç korkusu inşasında da biçimlendirici bir rol ynaadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Güvenlikli site sakinlerinin kentle ilgili sıklıkla vurguladığı noktalardan biri *bağlılık* ve *aidiyet*'tir. Kenti suç ve tehlikelerle dolu bir mekân olarak tanımlayan yaklaşımların ortak özelliklerinden biri, kentli bireylerin aidiyet duygularına yaptığı vurgudur. Bu göre; yoğun ve heterojen nüfus özelliklerinin yoksulluk ya da işsizlik gibi kentsel problemlerle birleşimi, aidiyet duygularının kaybolmasına neden olmaktadır. Aidiyet duygusunun kaybolması; bireylerin kendilerini yalnız, yersiz ve yurtsuz hissetmesine; en önemlisi de ihtiyaç halinde yardım bulamayacağı düşüncesiyle suç korkusunu ortaya çıkarmaktadır. Kent yaşamının geneline uyarlandığında bu durumun korku ve panik durumuna dönüşmesi kaçınılmaz görülmektedir. Tam da buradan hareketle; suç önleme ve yeni kentçi yaklaşımların ortak özelliği ise sosyal kontrolün yeniden canlandırılacağı topluluk duygularını harekete geçirmektir.

Kültürün; herhangi bir yerde bir araya gelmiş insan toplulukları tarafından üretilen maddi ve manevi varlıklar bütünü olduğu kabul edildiğinde; bu üretimin gerçekleşebilmesi için yer ve zaman diliminden bahsedilmektedir. Bu nedenle aidiyet, kültürün üretildiği yere ve onu üreten insanlara duyulan bağlılık hisleriyle yakından ilişkilidir. Smith, mülkiyet ilişkisi ve bir topluluğa/cemaate aidiyet duygularının birleşiminin yerele bağlılığı da güçlendirdiğini ifade etmektedir (Akt: Erder, 2002: 29). Hunter, yaptığı çalışmada topluluk ve yerele aidiyet duygularının üç temel güdü üzerinden şekillendiğini belirtmektedir. Bunlar; kentsel yaşama olumlu bağlılık, ırksal olarak bütünleşmiş bir yerleşim alanına yönelim ve bu yerleşim alanı için toplulukla ortak hedef ve birlikte harekettir (1975: 549). Burada vurgulanan özelliklerin, yeni kentçi yaklaşımların hedefleriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Dolayısıyla aynı benzerliğin, çalışmanın konusu olan Kaşüstü güvenlikli siteler bölgesi için de geçerli olduğu söylenebilir. Ray Forrest ve Ade Kearns, bir yer için aidiyet ve kimlik duygusu yaratma yolunun gündelik hayat rutinlerinden geçtiğini belirtmektedir. Onlara göre; sınırları belirli bir bölgede, bireyin etrafını saran fiziksel ve sosyal çevre, gündelik hayat karşılaşmalarını ve etkileşimlerini zorlaştırıp kolaylaştırabilme gücüne sahiptir. Bu nedenle sosyal ağlar, dayanışma ve yardımlaşma gibi temeller üzerine inşa edildiğinde; sosyal refah ve sosyal değer kavramlarına katkıda bulunmaktadır. Sonuçta bu durum, kültürel aidiyet ve yerel kimlik duygularının güçlenmesine ve bağlılığın artmasına neden olmaktadır (2001: 2130). Dolayısıyla kültürel aidiyetin, fiziksel ve toplumsal

mekân kavramlarının kesişiminde olduğu söylenebilir. Bireyin bir yere ve o yerde vücut bulan sosyal yapıya aitlik hissi, değer yüklü bir anlama işaret etmektedir. Bireylerin aidiyet hissi; negatif, kötücül anlamlara atıfta bulunmamaktadır. Bu durumlarda aidiyet hissi tamamen ortadan kalkmakta, yabancılaşma ve yalnızlaşma hisleri güçlenmektedir. Kısacası herhangi bir aidiyet göstergesi, gündelik yaşamın ağırlıklı yönlerinde pozitif duygu ve durumları ifade etmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın sonuçlarına göre, Trabzonluluk kimliğinin vurgulandığı ve benlik inşasında önemli bir unsur olarak rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bunun somut bir dışavurumu olan “bize her yer Trabzon” metaforunun arkasında, kültürel benzeşmeye bağlılıkla ortaya çıkan samimiyet, birlik ve beraberlik duygularının bulunduğu ileri sürülmektedir (Sevinç, 2017: 172). Yukarıda ele alındığı biçimiyle öne çıkan bu duygular, gündelik bir rejime işaret etmektedir. Dayanışma ağları, yardımlaşma ya da yüz yüz ilişkilerin varlığı çoğu zaman indirgemeci bir biçimde milliyetçilik olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu noktada kastedilen milliyetçiliğin köklerinin ulusal devlet yapılanmasından daha derinlere indiği düşünülebilir. Örneğin; Kudret Emiroğlu (1996: 133) Trabzon milliyetçiliğini “hemşehrisine tutkun” olarak tanımlamaktadır. Kabadayı ise; yüzyıllar boyunca Pers, Roma, Bizans gibi medeniyetlerden çok daha yakın bir zamana, 1916’daki Rus işgaline kadar, bölgenin egemenlik mücadelelerine sahne olduğunu, bu mücadelenin toplumsal alanda birçok çatışmayı da beraberinde getirdiğini ve bu nedenle bölge insanının kendi varlığını sürdürmek için kültürlerini geliştirme mücadelesi verdiklerini belirtmektedir. Ona göre, Karadeniz insanının “yer’e bağlı olmasının en önemli sebeplerinden biri de budur. Uğruna mücadele ve emek verdiği toprağına sahip çıkmak, bölge insanı için ontolojik bir meseledir (1992: 16). Bu nedenle Trabzon milliyetçiliği, aitlik hissedilen yere bağlılık olarak adlandırılabilir. Böylece kişinin ontolojik inşasının bir parçası olarak ait hissettiği kültür, aynı zamanda güvende hissettiği yerdir. Bu yönüyle içerden bakıldığında güvenli kent algısı ve dışardan bakıldığında bölge insanına yönelik “hırçın”, “agresif” gibi tiplendirmelerle “suça meyilli” algısının tamamen zıt anlamlara işaret ettiği görülmektedir. Trabzon’da 90’lı yıllarda çıkarılan bir süreli yayında yer verilen ifadeler bu tiplendirmeyi açıkça ortaya koyar niteliktedir: *“Karadeniz’de güneşin az olması, nemli ortam, genetik faktör yanında, karalahana, fındık, hamsi gibi gıda maddelerini sinir sistemi üzerinde uyarıcı*

etkisi var. Bu da adli vakaların ortaya çıkmasına neden olmakta...” (Akt: Kabadayı, 1992: 14). Pozitivist suç yaklaşımlarını çağrıştıran bu ifadeler, bölge insanına yönelik tipleştirme zaman zaman mizah konusu da olabilmektedir. İnternet üzerinden üretilen bir mizah sayfasında yer alan habere göre, Trabzon’da dört silahlı soyguncunun banka soyma girişiminin, silahlı on sekiz müşteri tarafından etkisiz hale getirildiğidir (EKŞİSÖZLÜK, T.Y). Mizahın işlevlerinden birinin gerçekliklerin abartılarak sunulmasıdır. Dolayısıyla bu haberde dikkat çekilmek istenen konu kentteki silahlanma oranlarının yüksekliğidir⁵⁰.

Bölgenin tarihsel koşullarında işlevsel olan silah kullanımının; bugün yerini kültürel bir alışkanlığa bıraktığı söylenebilir⁵¹. Bu iddia iki sebeple ileri sürülebilmektedir. Bunlardan biri, katılımcılarla sınırlı olmak üzere, sakinlerin sahip olduğu güvenli kent algısıdır. İkincisi ise, Trabzon’un suç oranının yüksek olduğuna dair istatistiki bir verinin bulunmayışıdır. 2 Kasım 2020 tarihinde TÜİK tarafından yayınlanan “Suç Türü ve Suçun İşlendiği İle Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler” raporunda 2019 yılı sıralamasında Trabzon; erkek suçluluğunda ilk 30, kadın suçluluğunda ise ilk 40’tan sonra gelmektedir (TÜİK, 2020). Dolayısıyla suç korkusunun biçimlenmesinde kent yapısına ait bu özelliklerin de rol oynadığını söylemek mümkün görünmektedir.

Trabzon’un güvenli bir kent olarak düşünülmesine neden olan yapısal özelliklerden biri de yüz yüze ilişki biçimlerinin varlığıdır. TÜİK’in 4 Şubat 2021 tarihinde yayınlanan “Yıllara Göre İl Nüfusları” başlıklı raporuna göre, Trabzon’un 2020 yılı itibariyle nüfusu 811 bin 901’dir (TÜİK, 2021). 2014 yılında büyükşehir statüsü kazanmış olsa da birçok büyükşehir belediyesiyle kıyaslandığında Trabzon, görece daha az nüfusa sahip bir kenttir. Bunun yanı sıra sanayi ve hizmet sektörü alanlarında kısıtlı imkânlarla sahip olması nedeniyle dış göçün yoğun olduğu Trabzon’da, diğer büyükşehirlerle oranla nüfusun görece daha homojen bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Daha önceki bölümlerde de detaylı bir şekilde ortaya konmaya çalışılan bu yapı, Trabzon’un güvenli

⁵⁰2017’de İçişleri Bakanlığı tarafından açıklanan verilere göre İstanbul, Ankara ve İzmir’den sonra bireysel silahlanmanın en yüksek olduğu il Trabzon’dur (SÖZCÜ, 2017).

⁵¹Kurtuluş Savaşı yıllarında Trabzon’da valilik yapan Ebubekir Hazım Tepeyran, anılarında bu konuya şu şekilde yer vermektedir: ...”yalnızca bir insan geçecek kadar dar yollarının tenhaliği, evlerinin yalnızlığı saldırıya pek elverişli olduğundan, can, ırz ve malını korumak için en yoksul köylü bile mutlaka ve her zaman silahlıdır”(2009:239).

kent olarak tanımlanabilmesine imkân yaratmaktadır. Bunu sağlayan en önemli unsurlardan biri, kentliler arasında hala devam eden yüz yüze ilişki biçimidir. İlknur Üstün; bölge kültüründe dayanışma ve yardımlaşma gibi, toplumsal yaşamın gündelik alanlarında yüz yüze ilişkilerin ve yerel bağların ayırıcı ve önemli olduğunu vurgulamaktadır (2009: 367). Yalnızca yüzölçümü ve nüfus oranları sebebiyle değil; kentte kurulan sosyal ilişkilerin biçimi, sakinlerin kente ve kentlilere aidiyet duyguları sebebiyle de yüz yüze ilişkilerden bahsedilebilmektedir.

Yüz yüze ilişki biçiminin hakim olduğu çevrelerde bireyler, kendilerini güvende hissetmektedir. Bu nedenle topluluk yaklaşımçıları hem suç hem de suç korkusunun azaltılmasına, özellikle yüz yüze ilişki noktasında önem vermiştir. Park (2015: 63); kentte artan suç olgusunun en önemli nedenini, yüz yüze ilişkiler ve yerel aidiyet bağlarının kaybolması olarak ifade ederken; Ceccato (2012: 17) güçlü sosyal ağların, dolaylı olarak suçu azalttığını ileri sürmektedir. Tam da bu noktadaki yaklaşımlarla birleşen yeni kentçi akımlar da; kentte yüz yüze ilişkilerin inşa edilebileceği, sosyal bağlanma ve yerel aidiyet duygularının geliştirilebileceği yaşam alanlarını; kent sorunlarının çözümü olarak benimsemektedir.

Kent sürecine ve kentleşmeye bağlı olarak Trabzon Kaşüstünde ortaya çıkan komşuluk ilişkilerinin diğer kentlerde ortaya çıkan örneklerinden farklılık gösterdiği düşünülmektedir. Güvenli kent algısını besleyen koşulların buradaki komşuluk ilişkilerinin inşa sürecini önemli ölçüde biçimlendirdiği söylenebilir. Bu koşullar neticesinde yeni kentçi akımların topluluk oluşturma hedefinin gerçekleştiği söylenebilir. Arka planda yüz yüze ilişkiler ve kültürel aidiyet unsurlarının bağlayıcı fonksiyonlarının, komşuluğun bu denli yoğun yaşanmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- 61saat (2019). Trabzon'da Göçmen Mülteci Sayısı Belli Oldu. <https://www.61saat.com/bolgesel/trabzon-da-gocmen-multeci-sayisi-belli-oldu-h681442.html> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 24.07.2020)
- 61saat (2020): Trabzon'da Kadınlar Kendilerini Güvende Hissetmedikleri Mahalleyi İşaretledi. <https://www.61saat.com/bolgesel/trabzon-da-kadinlar-kendilerini-guvende-hissetmedikleri-mahalleyi-h723407.html> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 16.08.2020)
- 780CESME (T.Y). Sınırlı Sayıda Kişinin ve Ailenin Düşlerini Gerçekleştirecek Olan. https://7800cesme.com/tr/ana_sayfa/?gclid=Cj0KCQjw6s2IBhCnARIsAP8RfAjCtwtdz9CQ2crc-HPEvV6NLYkmYHGsjM9Dy-OHgN0WSVfQrVN-SvcaAutBEALw_wcB (Erişim Tarihi: 11.08.2021).
- Abercrombi, N, Hill, Sve Turner, B. S (2006). The Penguin Dictionary of Sociology, London: Penguin Books, ss. 384.
- Adalet Bakanlığı (2015). Çocukların Cinsel İstismarı Suç ve Karar Sayıları (2005-2015). http://www.adliscil.adalet.gov.tr/istatistik_2015/ceza/48.pdf adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 06.11.2018).
- Adler, P., Adler, P. ve Fontana, A. (1987). Everyday Life Sociology. *Annual Review of Sociology*, 13, 217-235. Retrieved June 6, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/2083247>
- Aiello, J. R., Thompson, D.E. (1980) Personal Space, Crowding, and Spatial Behavior in a Cultural Context. In: Altman I., Rapoport A., Wohlwill J.F. (eds) Environment and Culture. Human Behavior and Environment (Advances in Theory and Research), vol 4. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-0451-5_5
- Akan, Vildan (2003). Birey ve Toplum, Sosyolojiye Giriş, İhsan Sezal (Ed.), Ankara: Martı Yayınları, ss.79-104.

- Akgün, A. (2012). Korumalı Yerleşimlerin Pazarlama Söyleminde Kültür ve Mekân, İDEALKENT, 3(6), 208-223. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/idealkent/issue/36641/417162>
- Akın, Mahmut Hakkı (2014). Bir Toplumsallaşma Aracısı olarak Komşuluk, Komşuluk Kültürü, Ed: Ahmet Koyuncu, Ankara: Hece Yayınları, ss.73-88.
- Akyol Altun, D . (2010). Kapalı Konut Siteleri ve ‘Mahalle’ Kavramı . İDEALKENT, 1 (2), 216-244. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/idealkent/issue/36625/417025>
- Alptekin, D. (2013). Sosyolojide Coğrafyacı Yaklaşım ve Trabzon’da Toplumsal Karakterin Ekolojik Yorumu, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi* , 15 (15) , 77-98 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kid/issue/10138/124666>
- Alver, Köksal (2013). Steril Hayatlar Kentte Mekânsal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler, Ankara: Hece Yayınları.
- Alver, Köksal (2014). Komşular ve Komşuluklar, Komşuluk Kültürü, Ahmet Koyuncu (Ed.), Ankara: Hece Yayınları, ss.49-72.
- Arasıacak (T.Y): Trabzon Kaşüstü MeydanArası Kaç Km? http://www.arasikackm.com/trabzon-kasustu_trabzon-meydan_arasiyeni (Erişim Tarihi: 18.07.2018)
- Arman, A (2019). Ayta Sözeri: Kurtuluş Yok Tek Başına ya Hep Beraber ya Hiçbirimiz: <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ayse-arman/ayta-sozeri-kurtulus-yok-tek-basina-ya-hep-beraber-ya-hicbirimiz-41145763> adresinden erişildi (Erişim Tarihi:08.04.2019).
- Arslan, Z. (2012), Geçmişten Bugüne Eleştirel Bir Orta Sınıf Değerlendirmesi, Toplum ve Demokrasi, 6(13-14), s.55-92.
- Aryomkoru (T.Y): Site Tanıtım ve Kullanım El Kitabı. <http://www.aryomkoru.com/Content/Themes/images/SiteTanitim.pdf> (Erişim Tarihi: 11.08.2021).

- Atkinson, R., Blandy, S. (2005) Introduction: International Perspectives on The New Enclavism and the Rise of Gated Communities, *Housing Studies*, 20:2, 177-186, DOI: 10.1080/0267303042000331718
- Atkinson, R., Blandy, S. (2009). Gated Communities/Privatopias, *International Encyclopedia of Human Geography*, Ed: Rob Kitchen ve Nigel Thrift, Elsevier, ss. 297-301.
- Atkinson, R., Flint J. (2004). Fortress UK? Gated Communities, the Spatial Revolt of the Elites and Time–Space Trajectories of Segregation, *Housing Studies*, 19 (6), 875-892.
- Ayata, Sencer (2012). Yeni Orta Sınıf ve Uydu Kent Yaşamı iç. Kültürel Fragmanlar, Ayşe Saktanber ve Deniz Kandiyoti (Ed.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Ayata, Sencer ve Ayata Ayşe, G (1996). Konut, Komşuluk ve Kent Kültürü, Ankara: Konut Araştırmaları Dizisi 10.
- Balcı, Ali (2007) Sosyal Bilimlerde Araştırma, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Barbelet, J. M (1992). A Macro Sociology of Emotion: Class Resentment, *Sociological Theory*, 10 (2), 150-163. doi:10.2307/201956
- Ben-Ze'ev A (2001). The Subtlety of Emotion, Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Ben-Ze'ev, Aaron, Revhon, Netta (2004). Emotional Complexity in Everyday Life, *Social Science Information*, 43(4), 581–589. <https://doi.org/10.1177/0539018404047704>
- Berman, Marshall (2013). Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor, (Çev: Bülent Peker ve Ümit Altuğ), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Biçer, Bekir (2014). Bir Toplumsallaşma Aracısı olarak Komşuluk, Komşuluk Kültürü, Ahmet Koyuncu (Ed.), Ankara: Hece Yayınları, ss.89-104.
- Birekul, Mehmet (2014). Bir Komşuluk Nostaljisi Olarak Mahalle İftarları, Komşuluk Kültürü, Ahmet Koyuncu(Ed.), İstanbul: Hece Yayınları, ss.193-210.

- Blakely, E. J., Snyder, M. G (1997). *Fortress America Gated Communities in the United States*, Washington: Broking Institution Press.
- Blakely, E.J., Snyder, M.G (1997). *Divided We Fall: Gated and Walled Communities in the United States*, Architecture of Fear, Nan Ellin (Ed.), New York: Princeton Architectural Press, ss.303-315.
- Blakely, E.J., Snyder, M.G. (1998). "Separate Places: Crime and Security in Gated Communities." in: M. Felson and R.B. Peiser (eds.), *Reducing Crime Through Real Estate Development and Management*, pp. 53-70. Washington, D.C.: Urban Land Institute.
- Blandy, S., Lister, D. (2005). Gated Commuities: (Ne)Gating Community Development, *Housig Studies*, 20(2), 287-301. DOI: 10.1080/026730303042000331781
- Bloomberght (2021): USD/TRY. <https://www.bloomberght.com/doviz/dolar adresinden erisilmiştir> (Erişim Tarihi: 03.06.2021).
- Bowers, Kate, Johnson, Shane (2005). Using Publicity for Preventive Purposes. in. *Handbook of Crime Prevention and Community Safety* Ed: Nick Tilley, Abingdon: Routledge ss. 329-354.
- Box, Steven, Hale, Chris ve Andrews, Glen (1988). Explening Fear of Crime, *The British Journal of Criminology*, 28 (3), 340-356. <http://www.jstor.org/stable/23638157>
- Burke, Roger, H (2009). *An Introduction to Criminological Theory*, Cullompton, Devon, UK: Willan Publishing.
- Caldeira, Teresa P.R (2000). *City of Walls Crime, Segregation and Ctizenship in Sao Paulo*, Berkeley: University of California Press.
- Caldeira, Teresa, P.R (1996). Fortified Enclaves: The New Urban Segregation, *Public Culture*, Duke University Press, 8(2), 303-328. <https://doi.org/10.1215/08992363-8-2-303>

- Carvalho, I., Lewis, A.D (2003). BeyondCommunity: Reactionsto CrimeandDisorder AmongInner-CityResidents, *Criminology*, 41(3), 779-812.
- Ceccato, Vania (2012). The Urban Fabric of Crime and Fear, Ceccato V. (eds) The Urban Fabric of Crime and Fear, Springer Netherlands, 1-33. DOI:10.1007/978-94-007-4210-9
- Chaney, David (1999). Yaşam Tarzları, (Çev: İrem Kutluk), Ankara: Dost Yayınları.
- Cohen, L. E., Felson, M. (1979). "Social Changes and Crime Rate Trends: A Routine Activities Approach", *American Sociology Review*, 44 (4), 588-608. doi:10.2307/2094589.
- Cohen, Stanley (2002). Folk Devils and Moral Panics The Creation of the Mods and Rockers, London ve New York: Routledge.
- Coser, L. A. (2006). Amerikan Eğilimleri. İç. Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi-I, Tom Bottomore ve Robert Nisbet (ed.), İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Covington, Jeanette. ve Taylor, Ralph, B (1991). Fear of Crime in Urban Residential Neighborhoods: Implications of Between- and Within-Neighborhood Sources for Current Models, *The Sociological Quarterly*, 32 (2), 231-249. from <http://www.jstor.org/stable/4120959>
- Creswell, John, W (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni, (Çeviri Ed: Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir), 4. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelebi, Nilgün (2007). Sosyoloji Notları, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Davis, Mark (1998). Beyond The Blade Runner, in. Ecology of Fear Los Angeles and the İmagination of Disaster: [file:///E:/LibraryinKingston/Davis,%20Mike%20%20Ecology%20of%20fear%20_%20Los%20Angeles%20and%20the%20imagination%20of%20disaster-Henry%20Holt%20and%20Co._Picador%20\(2000\).epubadresinden](file:///E:/LibraryinKingston/Davis,%20Mike%20%20Ecology%20of%20fear%20_%20Los%20Angeles%20and%20the%20imagination%20of%20disaster-Henry%20Holt%20and%20Co._Picador%20(2000).epubadresinden) erişildi

- Davis, Mark (2006). *City of Quartz Excavating the Future in Los Angeles*, Verso Publishing.
- Dennis, N (1978). The Popularity of the Neighborhood Community İdea, *Readings in Urban Sociology*, R. E. Pahl (Eds), Oxford: Pergamon Press, pp. 74-92.
- Deutsche Welle (2020). Her Bir Suriyeli'nin Suç Makinası..., <https://www.dw.com/tr/her-bir-suriyelinin-su%C3%A7-makinas%C4%B1-oldu%C4%9Fu-gibi-bir-alg%C4%B1-s%C3%B6z-konusu/av-54680847> (Erişim Tarihi:21.01.2021).
- Dietz, A. Steven (1997), Evaluating Community Policing: Quality Police Service and Fear of Crime, *Policing: An International Journal of Police Strategy and Management*, 20 (1), 83-100. <https://doi.org/10.1108/13639519710162024>
- Ditton, J. ve Innes, M. (2005), The Role of Perceptual İntervention in the Management of Crime Fear, in. *Handbook of Crime Prevention and Community Safety*, N. Tilley (Eds), Cullompton: Willan Publishing.
- Dolu, Osman (2009). Rasyonel Bir Tercih Olarak Suç: Klasik Okul Düşüncelerinin Suçu Açıklama ve Önleme Kapasitesinin Değerlendirilmesi, *Polis Bilimleri Dergisi*, 11(4), 89-120.
- Dolu, Osman (2010). Suç Korkusu: Nedenleri, Sonuçları ve Güvenlik Politikaları İlişkisi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65 (1), 57-81. DOI: 10.1501/SBFder_0000002154
- Dolu, Osman (2015). *Suç Teorileri Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*, Ankara: Global Yayınları.
- Doran, Buce J ve Burgess, Melissa B (2012). *Putting Fear of Crime on The Map, Investigating Perceptions of Crime Using Geographic Information System*, New York: Springer-Verlag. DOI: 10.1007/978-1-4419-5647-7

- Dupuis, Ann ve Thorns, David (2008). Gated Communities as Exemplars of “Forting Up” Practices in A Risk, Society, *Urban Policy and Research*, 26 (2), 145-157. doi.org/10.1080/08111140802026800
- Dursun, Çiler .(2010). Kadına Yönelik Şiddet Karşısında Haber Etiği, *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, 2 (1), 18-32. doi.org/10.1501/Fe0001_0000000021
- E.G.M (T.Y): “TDP”:<http://www.asayis.pol.tr/sayfalar/tdp.aspx>. adresinden erişildi (Erişim Tarihi: 02.06.2018)
- Ekblom, P. (2001). “Situational Crime Prevention” in. The Sage Dictionary of Criminology, Eugene McLaughlin ve John Muncie (Eds), Sage Publication, pp. 263-265.
- Eksisözlük (T.Y.). 4 Silahlı Soyguncuyu Halleden 18 Silahlı Müşteri, <https://eksisozluk.com/4-silahlı-soyguncuyu-halleden-18-silahlı-musteri--3146891> (Erişim Tarihi: 22.04.2021).
- Emiroğlu, Kudret (1996). Türkiye'nin Kalesi Trabzon Şehri, *Birikim Dergisi*, Sayı:86/87, 129-134.
- Emniyet Genel Müdürlüğü (T.Y): “TDP”: <http://www.asayis.pol.tr/sayfalar/tdp.aspx>adresinden erişilmiştir (Erişim tarihi: 25.10.2018).
- Emniyet Genel Müdürlüğü (T.Y):Toplum Destekli Polislik Mahalle Polisi Hizmeti. <https://www.turkiye.gov.tr/mahalle-polisi> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 18.01.2018).
- Erder, Sema (2002). Kentsel Gerilim, Ankara: Um:Ag Yayınları.
- Erol, Metin (2008). Düzen, Kaos ve Değişme, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (9), 126-154. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkiyat/issue/16674/521795>

- Ertürk; Ali, E (2016). “Misafirler (!) Suç Makinesi Gibi”, Sözcü, <https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/misafirler-suc-makinesi-1230634/> (Erişim Tarihi: 21.01.2021).
- Etzioni, A. (1993). *The Sprit of Community Rights, Responsibilities, and the Communitarian Agenda*, New York: Crown Publishers.
- Farral, Stephen, Jackson, Jonathan ve Gray, Emily (2009). *Social Order and Fear of The Crime in Contemporary Times*, Oxford University Press.
- Farrall, Stephan, Gray, Emily ve Jackson, Jonathan (2007). Theorising the Fear of Crime: The Cultural and Social Significance of Insecurities about Crime, *Experience ve Expression in the Fear of Crime Working Paper*, (5), 1-35. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1012393>.
- Farrall, Stephen, Lee, Murray (2008). Critical Voices in an Age of Anxiety: A Reintroduction to the Fear of Crime, *Fear of Crime Critical Voices İn An Age of Anxiety*, Stephen Farral ve Murray Lee (Eds), Taylor ve Francis, e-Library, 1-11.
- Featherstone, M (1992). The Heroic Life and Everyday Life, *Theory, Culture an Society*, 9 (1), 159-182. <https://doi.org/10.1177/026327692009001009>
- Felson, Marcus (2002). *Crime and Eveyrday Life*, Thousand Oaks: Sage Publication.
- Ferraro, K. (1996). Women's Fear of Victimization: Shadow of Sexual Assault? *Social Forces*, 75(2), 667-690. doi:10.2307/2580418
- Fisher, B. M. ve Strauss, A.L (2006). Etkileşimcilik, Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi II, Tom Bottoore ve Robert Nisbet (Eds), İstanbul: Kırmızı Yayınları, ss.651-704.
- Fields, J; Copp, M. ve Kleinman, S (2006). Symbolic Interactionism, Inequality, and Emotions,in. *Handbook of the Sociology of Emotion* , Jan E. Stets ve Jonathan H. Turner (Eds), USA: Springer
- Fischer, Claude, S (1976). *The Urban Experience*, New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc.

- Fishman, R. (1987). Bourgeois Utopias: Vision of Suburbia, in. Bourgeois Utopias: The Rise and Fall of Suburbia, New York: Basic Book, pp.21-31.
- Forrest, Ray ve Kearns, Ade (2001). Social Cohesion, Social Capital and the Neighborhood, *Urban Studies*, 38(12),2125-2143.
- Foucault, Michel (2019). Hapishanenin Doğuşu, Ankara: İmge Kitabevi.
- Franks, David D. ve McCarthy, E. Doyle (1989). The Sociology of Emotions: Original Essays and Research Papers, Greenwich, Connecticut:Jai Press Inc.
- Franks, David D. (1985). Introduction to the Special Issue on the Sociology of Emotions, *Symbolic Interaction*, 8 (2), 161-170.doi:10.1525/si.1985.8.2.161
- Gabriel, U. ve Greve, W (2003). The Psychology of Fear of Crime Conceptual and Methodological Perspectives, *British Criminal Journal*, 43(3), 600-614.doi.org/10.1093/bjc/43.3.600
- Gans, H. J (1978). Urbanism and Suburbanism as Way of Life, in. Readings in Urban Sociology, Pahl, R.E (Eds), Oxford: Pergamon Press.
- Gans, H. J. (1982). The Levittowners Way of Life and Politics in a New Suburban Community, New York: Colombia University Press.
- Gardiner, Michael (2016). Gündelik Hayat Eleştirileri, (Çev: Babacan Taşdemir ve Deniz Özçetin), Ankara: Heretik Yayınları.
- Garland, D. ve Sparks, R. (2000).Social Theory and the Challenge of Our Times,*British Journal Criminology*, 4 (2), 189-204.doi.org/10.1093/bjc/40.2.189
- Garland, D. (1996). The Limits of the Sovereign State: Strategies of Crime Control in Contemporary Society. *The British Journal of Criminology*, 36(4), 445-471. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/23638075>
- Garland, David (2000). The Culture of High Crime Societies, *British Journal Criminology*, 40, 347-375.<https://www.jstor.org/stable/23638937>

- Garland, David (2010). *The Culture of Control Crime and Social Order in Contemporary Society*, Oxford: Oxford University Press.
- Garland, David (2004) Beyond The Culture of Control, *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 7(2), 160-189, DOI: 10.1080/1369823042000266576
- Garofalo, J. (1981). The Fear of Crime: Causes and Consequences, *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 72 (2), 839-857. doi.org/10.2307/1143018
- Gates, Lauren B. ve Rohe, William M. (1987). Fear and Reaction to Crime A Revised Model, *Urban Affairs Quarterly*, 22 (3), 425-453. doi.org/10.1177/004208168702200305
- Geniş, Şerife (2009). Neo-liberal Kentleşmenin Mekânda Yansımaları: İstanbul'da Güvenlikli Siteler, *Toplum ve Bilim*, İletişim Yayınları, 116, 121-156.
- Glazse, G. (2005). Some Reflections on the Economic and Political Organisation of Private Neighbourhoods”, *İç Housing Studies*, Vol:20, No:2, ss. 221-233.
- Goffman, Erving (2017). *Kamusal Alanda İlişkiler Toplu Yaşamın Mikro İncelemeleri*, Ankara: Heretik Yayınları.
- Goldie, P (2004). The Life of the Mind: Commentary on “Emotions in Everyday Life”, *Social Science Information*, 43(4), 591-598 DOI:10.1177/0539018404047705
- Goode, Erich ve Ben-Yehuda, Nachman (2009). *Moral Panics The Social Construction of Deviance*, Wiley Blackwell Publication,
- Goodey, Jo. (1994). Fear of Crime: What Can Children Tell Us? *International Review of Victimology*, 3(3), 195–210. doi.org/10.1177/026975809400300302
- Gordon, S. L. (1981). The Sociology of Sentiments and Emotion iç. *Social Psychology: Sociological Perspectives*, M. Rosenberg ve R. H. Turner (Eds), Newyork: Routledge

- Gordon, Steven, L. (1985). Micro-Sociological Theory of Emotion in. Micro-Sociological Theory Perspectives on Sociological Theory, Eisenstadt, S.N ve Helle, H.J (Eds), London,: Sage Publication,
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (T.Y). Geçici Koruma. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>(Erişim Tarihi: 24.07.2020).
- Gökulu, G. ve Hosta, N (2013). Basında Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin İçerik Analizi: Hürriyet, Sabah ve Posta Gazeteleri Örneği (2005-2008), *International Journal of Social Science*, 6 (2), 1829-1850.DOI : 10.9761/jasss_717
- Gökulu, Gökhan (2013). Onarıcı Adalet Kavramı ve Uygulamaları, iç. Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi Temel Kavramlar ve Tartışmalar, Güncel Önkal, Özgür Sarı (Ed), Ankara: Nobel Yayınları, ss. 70-99.
- Göregenli, Melek (2008). Çevre Psikolojisi İnsan Mekân İlişkileri, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Grant, J. ve Mittelsteadt, L. (2004). Types of Gated Communities, *Environment and Planning B: Planning and Design*, 31 (6), 913 -930.DOI:10.1068/b3165
- Grant, Jill, L. ve Rosen, Gillat (2009). Armed Compounds and Broken Arms: The Cultural Production of Gated Communities, *Annals of the Association of American Geographers*, 99 (3), 575-589. doi.org/10.1080/00045600902967201
- Gray, E; Jackson, J. ve Farrall, S.(2008).Researching Everyday Emotions: Towards a Multi-disciplinary Investigation of the Fear of Crime, in. Fear of Crime-Punitivity. New Developments in Theory and Research, H.Kury (Eds.), *Kriminalität und Kriminalpolitik*, 3, 3-24.
- Gray, E; Jackson, J; Farrall, F (2011). Feelings and Functions in The Fear of Crime, *British Criminology*, 51 (1), 75-94.doi.org/10.1093/bjc/azq066
- Gray, Emily; Farrall, Stephen ve Jackson, Jonathan (2007). Experience and Expression: Conversations about Crime, Place and Community, *Experience and Expression in the Fear of Crime Working Paper* , 6, 1-48.

- Greenberg, Stephanie W; Rohe, William M. ve Williams, Jay R.(1982). Safety in Urban Neighborhoods: A Comparison of Physical Characteristics and Informal Territorial Control in High and Low Crime Neighborhoods, *Population and Environment*, 5 (3), 141-165. <https://www.jstor.org/stable/27502965>
- Gülensoy, Tuncer (2007). Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, Cilt:1.
- Güzey, Özlem ve Özcan, Zuhul (2010). Gated communities in ankara, Turkey: Park Renaissance Residence as a Reaction to Fear of Crime, *Gazi University Journal of Science*, 23 (3), 365-375. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gujs/issue/7404/96976>
- Haberinterneti (2018). Minik Leyla'nın Babasından En Acı Haykırış. <http://www.haberinterneti.com/minik-leyla-nin-babasindan-en-aci-haykiris--52741.html>adresinden erişilmiştir (Erişim tarihi: 20.06.2018).
- Habermas, Jürgen (2001). İletişimsel Eylem Kuramı, (Çev: Mustafa Tüzel), İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Habertürk (2019). Bekçilik Sınavı Giriş Belgesi 2019. <https://www.haberturk.com/bekcilik-sinavi-giris-yerleri-2019-egm-8-bin-bekci-alimi-icin-istenen-belgeler-neler-2431849-ekonomi> adresinden erişildi (Erişim Tarihi:15.04.2019).
- Habertürk (2019). Kavga Ettiği Gençleri Boğazından Bıçakladı.<https://www.haberturk.com/kavga-ettigi-gencleri-bogazindan-bicakladi-2341141>adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi:08.04.2019).
- Habertürk (2019). Siirt'te Gençlerin Kavgası Kanlı Bitti.[https://www.haberturk.com/siirt-haberleri/66844966-siirtte-genclerin-bicakli-kavgasi-1-yarali](https://www.haberturk.com/siirt-haberleri/66844966-siirtte-genclerin-bicakli-kavgasi-1-yaraliadresinden)adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi:08.04.2019).
- Habertürk (2020). Suriyeli Çocukları Dilendiren Çete Çökertildi, <https://www.haberturk.com/son-dakika-haberi-suriyeli-cocuklari-dilendiren-cete-cokertildi-24-gozalti-2817236> (Erişim Tarihi:21.01.2021).

- Haklı, Salih Zeki (2018). Kent Güvenliğinde Cemaatleri/Toplulukları Harekete Geçirmek: Komüniteryanizm ve Toplum Destekli Polislik, *İdealkent*, 9 (23), 8-29. DOI: 10.31198/idealkent.416265
- Harcourt, B (2004). *Illusion of Order The False Promise of Broken Windows Policing*, Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Haykonfed (T.Y): Hayvan Hakları Örgütleri Bugün Bir Basın Toplantısı Gerçekleştirdi. <http://www.haykonfed.org/2018/01/20/hayvan-haklari-orgutleri-bugun-bir-basin-toplantisi-gerceklestirdi/adresinden-erisilmistir> (Erişim Tarihi:06.11.2018).
- Heller, Agnes (1984). *Everyday Life*, London: Routledge ve Kegan Paul.
- Heller, Agnes (1987). Can Everyday Life Be Endangered, *Philosophy and Social Criticism*, 13 (4), 297-313. doi.org/10.1177/019145378701300401
- Hobbes, T. (2012). *Leviathan*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hochschild, A. R (1983). *The Manage Heart Commercialization of Human Feelings*, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Hollway, Wendy ve Jefferson, Tony (1997). The Risk Society in an Age of Anxiety: Situating Fear of Crime, *The British Journal of Sociology*, 48 (2), 255-266. doi:10.2307/591751
- <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2003.tb01004.x>
- Huberman, A. Michael & Miles, Matthew B. (1994). *Handbook of Qualitative Research*, Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (Ed), Sage Publication: Thousand Oaks, London, New Delhi, pp. 428-444.
- Hughes, Gordon (2003). *Understanding Crime Prevention Social Control, Risk and Late Modernity*, Maidenhead: Open University Press.
- Hughes, Gordon (2007). *The Politics of Crime and Community*, New York: Palgrave Macmillian.

- Hughes, Gordon ve Edwards, Adam (2005). Crime Prevention in Context in. Handbook of Crime Prevention and Community Safety, Nick Tilley (Ed), Willan Publishing, pp.14-34.
- Hunt, Arnold (1997). ‘Moral Panic’ and Moral Language in the Media Source, *The British Journal of Sociology*, 48 (4), 629-648. doi:10.2307/591600
- Hunter, A. (1975). The Loss of Community: An Empirical Test Through Replication. *American Sociological Review*, 40(5), 537-552. doi:10.2307/2094194
- Hunter, Albert (1978), Symbols of Incivility: Social Disorder and Fear of Crime in Urban Neighborhoods (Electronically available at: National Criminal Justice Reference Services web site at:<http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/82421.pdf>).
- Hürriyet (2011). Alkollü Gençlerin Kavgası Kanlı Bitti. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/alkollu-genclerin-kavgasi-kanli-bitti-16857027> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 08.04.2019).
- Hürriyet (2016). Hamile Kadına Parkta Saldırı Olayında Yeni Gelişme. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/hamile-kadina-parkta-saldiri-olayinda-yeni-gelisme-40306664> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 23.11.2020)
- Hürriyet (T.Y). Serviste Unutulan Alperenin Ölümü Davasında Karar Çıktı. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-serviste-unutulan-alperenin-olumu-davasinda-karar-cikti-40902606> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi:04.11.2020)
- Hürriyet (T.Y): Hayvanlara İşkence Protesto Edildi. <http://www.hurriyet.com.tr/hayvanlara-iskence-protesto-edildi-40873940> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 06.11.2018).
- Hürriyet (T.Y): Hayvanseverlerden “Cezalar Arttırılsın” Eylemi. <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/magazin/hayvanseverlerden-cezalar-arttirilsin-eylemi-40873913> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 06.11.2018)

- Innes, Martin (2003). *Understanding Social Control Deviance, Crime and Social Control*, Glasgow: Open University Press.
- Innes, Martin (2004). Signal Crimes and Signal Disorders: Notes on Deviance as Communicative Action, *The British Journal of Sociology*, 55 (3), 335-355. DOI: 10.1111/j.1468-4446.2004.00023.x
- Işık, Oğuz ve Pıncıoğlu, M. M (2005). *Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- İçli, G. Tülin (2004). *Kriminoloji*, Ankara: Martı Yayınları.
- İnternethaber (2017). İstanbul'a 2 Bin Yeni Bekçi. <http://www.internethaber.com/istanbula-2-bin-yeni-bekci-alinacak-iste-basvuru-sartlari-ve-aranan-kosullar-1817822h.htm>adresinden erişildi (Erişim Tarihi: 25.10.2017).
- İrtiş, Verda (2016). Çocuk ve Yargı: Çocuk Mahkemeleri Yargıçlarının Deneyimleri Üzerinden Çocuk Ceza Adaletinin Bir Değerlendirilmesi, Nurgün Oktik, Güncel Önkol, Özgür Sarı (Ed.), *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi Uygulamalar ve Örnekler*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Jacob, Jane (2011). Büyük Amerikan Şehirlerinin Yaşamı ve Ölümü, (Çev: Bülent Doğan), İstanbul: Metis Yayınları.
- Janowitz, Morris (1975). Sociological Theory and Social Control, *American Journal of Sociology*, 81 (1), 82-108. from <http://www.jstor.org/stable/2777055>
- Jenks, Chris (2005). *Altkültür Toplumsalın Parçalanışı*, (Çev: Nihal Demirkol), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Jennett, C., Enders, M (1998). *Qualitative Research in. Fear of crime*. Canberra: Centre for Cultural Risk Research for the NCAVAC Unit for the NCAVAC, Attorney-General's Department.

- Kıvrım, İsmail (2009). Osmanlı Mahallesinde Gündelik Hayat: 17. Yüzyıl Gaziantep Örneği, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), ss.231-255.
- Koyuncu, Ahmet (2009). Küresel Kentte Komşuluk, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22, 23-42. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sefad/issue/16482/172111>
- Krohn, Marvin, D; Kaduce, Lonn, Lanza ve Akers, Ronald, L (1984). Community Context and Theories of Deviant Behavior: An Examination of Social Learning and Social Bonding Theories, *The Sociological Quarterly*, 25 (3), 353-372. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/4106269>
- Kul, M. (2013). Suçtan Daha Büyük Suç Korkusu. İstanbul: Yeniüzyıl Yayınevi.
- Kurtuluş, Hatice (2003). Mekânda Billurlaşan Kentsel Kimlikler: İstanbul'da Yeni Sınıfsal Kimlikler ve Mekânsal Ayrışmanın Bazı Boyutları, *Doğu Batı Dergisi*, 6 (23), 75-96.
- Kurtuluş, Hatice (2005a). Bir "ütopya" Olarak Bahçeşehir, iç. İstanbulda Kentsel Ayrışma, Hatice Kurtuluş (Ed.), İstanbul: Bağlam Yayınları, ss.77-126.
- Kurtuluş, Hatice (2005b). İstanbul'da Kapalı Yerleşmeler Beykoz Konakları Örneği, iç. İstanbul'da Kentsel Ayrışma, Hatice Kurtuluş (Ed.), İstanbul: Bağlam Yayınları, ss. 161-185.
- Lab, Steven P. (2010). Crime Prevention Approaches, Practices and Evaluations, Anderson Publishing.
- LaFollette, H. (1999). Kişisel İlişkiler Sevgi, Kimlik ve Ahlak, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- LEE, Murray (2007). Inventing Fear of Crime: Criminology and the Politics of Anxiety, UK: Willan Publishing.
- Lee, Murray (2008). The Enumeration of Anxiety: Power, Knowledge and Fear of Crime, in Fear of Crime Critical Voices In An Age of Anxiety, Stephen Farral ve Murray Lee (Eds), Taylor&Francis e-Library, ss.32-44.

- Lefebvre, H. (2015). *Gündelik Hayatın Eleştirisi I*, (Çev: Işık Ergüden), İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lessig, Lawrence (1998). The New Chicago School, *The Journal of Legal Studies*, 27 (S2), 661-691. doi:10.1086/468039.
- Lewis, D. A., Maxfield, M. G (1980). Fear in the Neighborhoods: An Investigation of the Impact of Crime, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 17 (2), 160-189. doi.org/10.1177/002242788001700203
- Liska, A. E; Lawrence, J.J. ve Sanchirico, A (1982). Fear of Crime As A Social Fact, *Social Forces*, 60 (3), 760-770. doi:10.2307/2578391
- Loo, Dennis (2008). “The ‘Moral Panic’ That Wasn’t: The Sixties Crime Issue in the U.S” iç. *Fear of Crime Critical Voices in an Age of Anxiety*, Stephan Farrall ve Murray Lee (Eds), Taylor&Francis e-Library, 12-31.
- Loveday, Barry (2000). The Crime and Disorder Act 1998 and Policing, *The Police Journal: Theory, Practice and Principles*, 73 (3), 210-230. doi.org/10.1177/0032258X0007300303
- Low, S. (1996). Spatializing Culture: The Social Production and Social Construction of Public Space in Costa Rica, *American Ethnologist*, 23 (4), 861-879. <http://www.jstor.org/stable/646187>
- Low, Setha (2003). *Behind The Gates: Life, Security and the Pursuit of Happiness in Fortress America*, New York and London: Routledge.
- Low, Setha (2008). Fortification of Residential Neighborhoods and the New Emotions of Home, *Housing, Theory and Society*, 25 (1), 47-65. doi.org/10.1080/14036090601151038
- Low, Setha M. (1997). Urban Fear: Building the Fortress City, *City & Society*, 9, 53-71. doi.org/10.1525/ciso.1997.9.1.53

- LÜKSSÜRMENE (T.Y). Kendisine Ait Yeni Bir Daire ve Yeni Bir Şehir Satın Almak İsteyenler İçin. <http://www.lukssurmene.com/ozellikler.aspx?kod=6> (Erişim Tarihi: 11.08.2021).
- Madriz, E. (1997). Images of Criminals and Victims: A Study on Women's Fear and Social Control, *Gender and Society*, 11(3), 342-356. <http://www.jstor.org/stable/190406>
- Marshall, Gordon (2003). Sosyoloji Sözlüğü, (Çev: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- McGarrell, Edmund F., Giacomazzi, Andrew L., & Thurman, Quint C., (1997), Neighborhood Disorder, İntegration, and the Fear of Crime, *Justice Quarterly*, 14, 479-500. doi.org/10.1080/07418829700093441
- Mckenzie, R. D. (2015). “İnsan Topluluklarının Çalışılmasında Ekolojik Yaklaşım” iç. Şehir Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler, Robert E. Park ve Ernest W. Burgess (Ed.), (Çev: Pınar Karababa Kayalığı), Ankara: Heretik Yayınları.
- Mead, George, Herbert (2017). Zihin, Benlik ve Toplum, (Çev: Yeşim Erdem), Ankara: Heretik Yayınları.
- Monteiro, Circe, M.G (2010). Special Analysisist of Street Crime, in *İnternational Handbook of Criminology*, Shlomo G. Shoham &Paul Knepper & Martin Kett (Eds), pp.541-566.
- Mumford, Lewis (2013). Tarih Boyunca Kent Kökenleri, Geçirdiği Değişimler ve Geleceği, (Çev: Tamer Tosun ve Gürol Koca), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Muncie, J. (2001). “Defensible Space”, *Dictionary of Criminology*, London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publishing.

- Mynet (T.Y). Ağzını ve patilerini bağlayıp ölüme terk ettiler. [https://www.mynet.com/agzini-ve-patilerini-baglayip-olume-terk-ettiler-110104479078adresinden erişilmiştir](https://www.mynet.com/agzini-ve-patilerini-baglayip-olume-terk-ettiler-110104479078adresinden-erişilmiştir) (Erişim Tarihi:06.11.2018).
- Mynet (T.Y): Kedinin Bacaklarını Keserek Öldürdüler. [https://www.mynet.com/kandonduran-goruntu-kedinin-bacaklarini-keserek-oldurduler-110104335130adresinden erişilmiştir](https://www.mynet.com/kandonduran-goruntu-kedinin-bacaklarini-keserek-oldurduler-110104335130adresinden-erişilmiştir) (Erişim Tarihi:06.11.2018).
- Neocleous, Mark (2007). Security, Commodity, Fetishism, *Critique*, 35 (3), 339-355. doi.org/10.1080/03017600701676738
- Neuman, Lawrance, W (2009). Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar, (Çev: Sedef Özge), I. Cilt, İstanbul: Yayın Odası.
- Newman, Oscar (1996). Creating Defensible Space, *U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Policy Development and Research*.
- Nirun, Nihat (1991). Sistematik Sosyoloji Yönünden Sosyal Dinamik Bünye Analizi, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 56.
- Nişanyan(T.Y):“KOMŞU”:[https://www.nisanyansozluk.com/?k=kom%C5%9Fu&view=annotatedadresinden erişilmiştir](https://www.nisanyansozluk.com/?k=kom%C5%9Fu&view=annotatedadresinden-erişilmiştir) (Erişim Tarihi: 12.01.2020)
- NTV (2021): Dolar Kuru Bugün Ne Kadar?.[https://www.ntv.com.tr/ekonomi/dolar-kuru-bugun-ne-kadar-30-mart-2018-dolar-euro-fiyatlari,LQGyRgvHB0aAwpsQNvknrwadresinden erişilmiştir](https://www.ntv.com.tr/ekonomi/dolar-kuru-bugun-ne-kadar-30-mart-2018-dolar-euro-fiyatlari,LQGyRgvHB0aAwpsQNvknrwadresinden-erişilmiştir) (Erişim Tarihi: 03.06.2021).
- Nufusune (T.Y): Trabzon Yomra Kaşüstü Mahallesi Nüfusu. [https://www.nufusune.com/157241-trabzon-yomra-kasustu-mahallesi-nufusu#:~:text=KA%C5%9E%C3%9CST%C3%9C%20mahallesi%20n%C3%BCfusu%20\(MERKEZ%20beldesine,belediyenin%20niteli%C4%9Fi%20B%C3%9CY%C3%9CK%C5%9EEH%C4%B0R%20%C4%B0L%C3%87E'dir](https://www.nufusune.com/157241-trabzon-yomra-kasustu-mahallesi-nufusu#:~:text=KA%C5%9E%C3%9CST%C3%9C%20mahallesi%20n%C3%BCfusu%20(MERKEZ%20beldesine,belediyenin%20niteli%C4%9Fi%20B%C3%9CY%C3%9CK%C5%9EEH%C4%B0R%20%C4%B0L%C3%87E'dir) adresinden erişilmiştir(Erişim Tarihi:14.04.2021)

- Oktik, Nurgün (2013). Sosyal Sapma ve Suçun Sosyolojisine Kuramsal Yaklaşımlar, Güncel Önkal ve Özgür Sarı (Ed), Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi Temel Kavramlar ve Tartışmalar, Ankara: Nobel Kitap
- Oxford (T.Y.): “Fear”: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/fear> adresinden erişilmiştir (Erişim tarihi:07.09.2018).
- Öncü, A. (1999). İdeal Ev Mitolojisi Sınırları Aşarak İstanbul’a Ulaştı, *Birikim Dergi*,123.
- Özben, Mevlüt (2011). Kirlilik Kavramı ve Aleviliğin Asimilasyonu, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Özdek, Yasemin (2000). Küreselleşme Sürecinde Ceza Politikalarındaki Dönüşümler, *Amme İdaresi Dergisi*, 33 (4), 31-48.
- Özkan, Alev (2015). Bekir Gerçek ile Söyleşi. Biz Artık Maalesef Trabzon’da ve Karadeniz’de Ayağı Suya Değmeyen Çocuklar Yetiştiriyoruz”, [Yüz yüze Görüşme], Arkitera: <https://v3.arkitera.com/interview.php?action=displayInterview&ID=16>adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 13.07.2020)
- Özkazanç, Alev (2011). Neo-Liberal Tezahürler Vatandaşlık, Suç-Eğitim, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Pain, Rachel (2001). Gender, Race, Age and Fear in the City, *Urban Studies*, 38 (5-6), 899-913. doi.org/10.1080/00420980120046590
- Park, R. E. (2015). Topluluğun Örgütlenmesi ve Romantik Tabiat, Şehir Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler, Robert E. Park ve Ernest W. Burgess (Eds), (Çev: Pınar Karababa Kayalığı), Ankara: Heretik Yayınları.
- Perouse, Jean-François ve Daniş, Didem (2005). Zenginliğin Mekânda Yeni Yansımaları: İstanbul’da Güvenlikli Siteler, *Toplum ve Bilim*, 104, 92-123.

- Peterson, G. (2006). Cultural Theory and Emotion, in. Handbook of the Sociology of Emotion, Jan E. Stets ve Jonathan H. Turner (Eds), USA:Springer. pp.114-134.
- Polat, Oğuz (2018). Türkiye’de Çocuk İstismarı Raporu-2 Basın Özeti, Asuma&İmdat.
- Pollard, Charles (1998)Zero Tolerance: Short-term Fix, Long-term Liability? in. Zero Tolerance: Policing a Free Society, Norman Dennis (Ed.),London: IEA Health and Welfare Unit ss.44-61.
- Rapoport A. (1980) Cross-Cultural Aspects of Environmental Design. In: Altman I., Rapoport A., Wohlwill J.F. (eds) Environment and Culture. Human Behavior and Environment (Advances in Theory and Research), vol 4. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-0451-5_2
- Reiss, Albert, J. Jr. (1959). Rural-Urban and Status Differences inInterpersonal Contacts, *American Journal of Sociology*, 65 (2), 182-195. <https://www.jstor.org/stable/i328909>
- Ritzer, George, Stepnisky, Jeffery (2014). Sosyoloji Kuramları, (Çev: Himmet Hülür), Ankara: De Ki Yayınları.
- Roitman, S. (2010). Gated Communities: Definitions, Causes and Consequences, *Urban Design and Planning*, 163 (1), 31-38. DOI:10.1680/udap.2010.163.1.31
- Ross, C.E., Jang, S.J. (2000). Neighborhood Disorder, Fear and Mistrust: The Buffering Role of Social Ties with Neighbors, *American Journal of Community Psychology*, 28(4), 401-420. DOI: 10.1023/a:1005137713332
- Rozansky, Jeremy, Lerner, Josh (2012). The Political Science of James Q. Wilson, *The New Atlantis*, 35, 84-98. <https://www.jstor.org/stable/43152723>
- Ruback, Barry, R., Thompson, Martie, P (2001). Social and Psychological Consequences of Violent Victimizaiton, Thousand Oaks, London and New Delhi: Sage Publications.

- Sağlık Bakanlığı (2016) Hastanemizin Tarihçesi. <https://trabzonkanunieah.saglik.gov.tr/TR,98519/hastanemizin-tarihcesi.html>adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 14.04.2021).
- Sampson, R., Raudenbush, S. (1999). Systematic social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighborhoods, *American Journal of Sociology*, 105 (3), 603-651. doi.org/10.1086/210356
- Sampson, R.J., Raudenbush, S.W. (2004). Seeing Disorder: Neighborhood Stigma and the Social Construction of “Broken Windows”, *Social Psychology Quarterly*, 67(4), 319–342. doi.org/10.1177/019027250406700401
- Sampson, Robert J., Groves, W. Byron(1989). Community Structure and Crime: Testing Social-Disorganization Theory, *American Journal of Sociology*, 94 (4), Ss. 774-802. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/2780858>
- Sarıbay, Ali Yaşar (1996). Kent: Modernleşme ile Postmodernleşme Arasındaki Köprü, Ferzan Bayramoğlu Yıldırım (Ed.), *Kentte Birlikte Yaşamak Üzerine*, İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları.
- Scheider, C, Matthew; Rowel, Tawandra ve Bezdıkıan, Veh (2003), The Impact of Citizen Perceptions of Community Policing on Fear of Crime: Findings from Twelve Cities,*Police Quarterly*, 6 (4): 363-386.doi.org/10.1177/1098611102250697
- Scherer, K., Diğ. (2004). Emotions in Everyday Life: Probability of Occurrence, Risk Factors, Appraisal and Reaction Patterns, *Social Science Information*, 43(4), 499-570.doi.org/10.1177/0539018404047701
- Schutz, Alfred (2018). Fenomenoloji ve Toplumsal İlişkiler, (Çev: Adnan Akan ve Şeyda Kesikoğlu), Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Scruton, David L. (1986). The Antropology of an Emotion, David L. Scruton (Ed.), *Sociophobics: The Antropology of Fear*, Boulder: Westview Press.

- Sennett, R. (2011). Reflections on the Public Life, Gary Bridge & Sophie Watson (Eds), A Companion to the City, Wiley-Blackwell Publishing, 390- 397.
- Sennett, Richard (2010). Kamusal İnsanın Çöküşü, (Çev: Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, Richard (2014). Ten ve Taş Batı Uygarlığında Beden ve Şehir, (Çev: Tuncay Birkan), İstanbul: Metis Yayınları.
- Sevinç, Bayram (2017). Trabzonluluk Kimliği Bir Kentin Ruhu, Trabzon: Serander Yayınları.
- Sherman, L. W; Gartin, P. R., Buerger, M. E. (1989). Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place, *Criminology*, 27 (1), 27-55. doi.org/10.1111/j.1745-9125.1989.tb00862.x
- Sipahi, Esra Banu (2011). 1980 sonrası Yeni Liberalizm ve Küreselleşmenin Etkisinde Yeni Kentsel Gelişme Biçimi Olarak Güvenlikli Siteler: Konya Örneği, (Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Skogan, Wesley (1986). Fear of Crime and Neighborhood Change, *Crime and Justice*, 8, 203-229. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/1147428>
- Skogan, Wesley (1988). Community Organizations and Crime, *Crime and Justice A Review of Research*, 10, 39-78.
- Skogan, Wesley (1995). Reactions to Crime and Violence, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 539, 9-13.
- Skogan, Wesley (2015). Disorder and Decline: The State of Research, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 52(4), 464-485.
- Skogan, Wesley, G., Maxfield, M.G (1982). Coping With Crime: Individual and Neighborhood Reactions, Beverly Hills: Sage Publications.

- Snedker, Karen, A (2006). Altruistic and Vicarious Fear of Crime: Fear for Others and Gendered Social Roles, *Sociological Forum*, 21 (2), 163-195. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/4540935>
- Sözcü (2017) Zombiye Dönüştüren Uyuşturucu Madde Kullanan Genç Böyle Can Verdi.<https://www.sozcu.com.tr/2017/dunya/zombiye-donusturen-uyusturucu-madde-kullanan-genc-boyle-can-verdi-2096623/adresinden> erişilmiştir (Erişim Tarihi: 08.04.2019)
- Sözcü (2017). İç İşleri Bakanlığı Açıkladı!, https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/icisleri-bakanligi-acikladi-iste-bireysel-silahlanma-rakamlari1835155/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber (Erişim Tarihi:22.04.2021).
- Sparks, R; Girling, E., Loader, I. (2001). Fear and Everyday Urban Lives, *Urban Studies*, 38 (5-6), 885-898. doi.org/10.1080/00420980123167
- Sputniknews (2019). Kuzey Kıbrıs'ta 12 Yaşındaki Çocuk Alkol Komasına Girdi. https://tr.sputniknews.com/dogu_akdeniz/201904081038658462-kuzey-kibris-12-yasindaki-cocuk-alkol-komasi/adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi:08.04.2019).
- Stanko, E. (1995). Women, Crime, and Fear. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 539, 46-58. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/1048395>
- Stets, J. E., Turner, J. H. (2006). *Sociology of Emotion*, USA: Spinger.
- Svendsen, Lars (2017). *Korkunun Felsefesi*, (Çev: Murat Erşen), İstanbul: Redingot Yayınları.
- Sztompka, Piotr (2008). The Focus on Everyday Life: A New Turn in Sociology, *European Review*, 16 (1), 23-37. doi.org/10.1017/S1062798708000045

- Tanülkü, B. (2012). Güvenlikli Siteler Arası Rekabet: ‘‘Ahlaklı Kapitalizmin’’ Kimlik zerindeki Etkisi, *İdeal Kent*, Mustafa Altunoğlu, Zafer elik ve Orçun İmga (Ed.), 6, 124-153.
- Tanülkü, Başak (2009). An Exploration of Two Gated Communities in Istanbul, Lancaster University (PhD Thesis), Lancaster University.
- Taşçı, Ufuk (2016). Güvenlik Amaçlı Gzetim Aracı Olarak Türkiye’de Mobese ve Eleştiriler, *CB Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2), 159-190.
- Taylor, B, Ralph; Shumaker, Ann Sally ve Gottfredson, D. Stephen (1985). Neighborhood-Level Links Between Physical Features and Local Sentiments: Deterioration, Fear of Crime, and Confidence, *Journal of Architectural and Planning Research*, 2 (4), 261-275, Special Issue Crime and The Environment: New Perspective. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/43028775>
- Taylor, H. Ralph, Hale, Margaret (1986). Testing Alternative Model of Fear of Crime, *Journal of Criminal Law and Criminology*, 77 (1), 151-189. DOI:10.2307/1143593
- Taylor, R.B., Gotfredson S. (1986). Environmental Design, Crime and Prevention: an Examination of Community Dynamics, *Crime and Justice*, 8, 387-416. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/1147433>
- TDK (T:Y).’‘KOMŞU’’: <https://sozluk.gov.tr/adresinden> erişilmiştir (Erişim Tarihi:12.01.2020)
- TDK(T.Y):’‘KORKU’’:http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b921ce3467308.65632092 adresinden erişilmiştir (Erişim tarihi:07.09.2018).
- Thamm, Robert, E (2006). The Classification of Emotions in Jan E. Stets ve Jonathan H. Turner (Eds), *Handbook of the Sociology of Emotion*, Boston: Springer. doi.org/10.1007/978-0-387-30715-2_2

- Tierney, John (2009). *Key Perspective in Criminology*, United Kingdom: Open University Press.
- Timur, Taner (2008). *Habermas'ı Okumak*, İstanbul: Yordam Kitap.
- Tosun, Miraç (2013). XVIII. Yüzyıl Trabzon'unda Cemaatlerarası İlişkiler, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tönnies, F. (2000). *Gemeinschaft ve Gesellschaft*, Ahmet Aydoğan, (Ed),Şehir ve Cemiyet, İstanbul: İz Yayıncılık, ss.185-218.
- Trabzon Adliyesi: Trabzon Adliyesi Hizmet Binası.
<https://trabzon.adalet.gov.tr/trabzon-adliyesiadresinden> erişilmiştir(Erişim Tarihi: 14.04.2021).
- Trabzon Büyükşehir Belediyesi (T.Y): Şehir Kameraları.
https://www.google.com/search?q=trabzon+beldiyesi+mobese&rlz=1C1EJFC_enTR813TR813&oq=trabzon+beldiyesi+mobese&aqs=chrome..69i57j0l5.3571j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8 adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 11.02.2019).
- Tudor, Andrew (2003). A Macro Sociology of Fear?,*The Sociological Review*, 51 (2), 238-256. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.00417>
- TÜİK (2017): Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri.
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=98&locale=tr> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 06.11.2018)
- TÜİK (2021): İBBS 3. Düzeyde, Suç Türü ve Suçun İşlendiği İle Göre Ceza İnfaz Kurumu'na Giren Hükümlüler:
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=adalet-ve-secim-110&dil=1>
(Erişim Tarihi:02.05.2021).

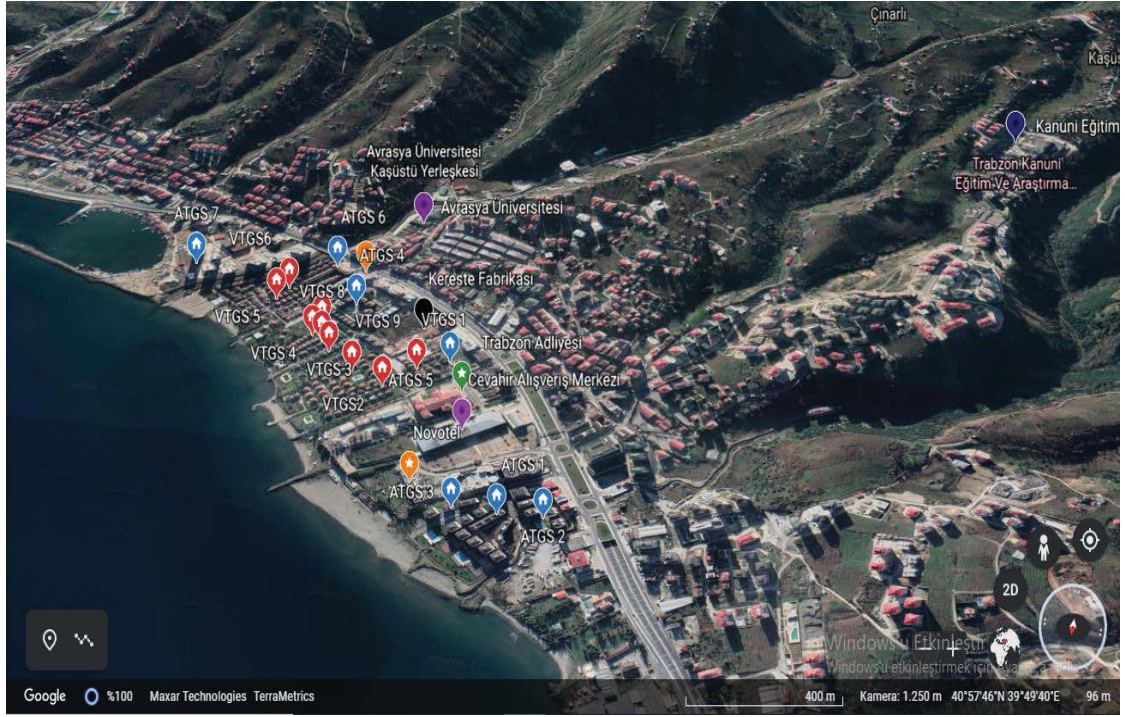
- TÜİK (2021):Yıllara Göre İl Nüfusları: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1>adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 30.04.2021).
- TÜİK, (T.Y). Yabancılara Yapılan Konut Satışı Sayısı. <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi:23.07.2020).
- Tyler, Tom (1980). Impact of Directly and Indirectly Experienced Events: The Origin of Crime-Related Judgements and Behavior, *Journal of Personality and Social Psychology*, 39 (1), 13-28. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.39.1.13>
- Uçkun, C. Gazi; Yüksel Asiye ve Demir, Barış (2012). Özel Güvenlik Hizmetlerinin Türkiye'deki Yeri ve Dünyadaki Konumu, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 2 (2), 22-30.
- Unicef (T.Y). Çocuk Dostu Şehirler. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/CFC%20Catalogue-TR.pdf>adresinden erişilmiştir (Erişim tarihi: 22.07.2020)
- Urry, J. (2015). Mekânları Tüketmek, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ünal Reşitoğlu, H. (2017). Diğerleri için Duyulan Suç Korkusu. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi , (41) , 145-160. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/31348/330004>.
- Üstün, İlknur (2009). Trabzon'un Misafirleri, iç. Trabzon'u Anlamak, Ed. Tanıl Bora, İstanbul: İletişim Yayınları, 361-402.
- Valentine, Gill (1989). The Geography of Women's Fear, *Area*, 21(4), 385-390. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/20000063>
- Vikipedi (T.Y): "MOBESE": <https://tr.wikipedia.org/wiki/MOBESE>adresinden erişilmiştir (Erişim tarihi: 05.04.2019).

- Vilalta, C.J. (2011). Fear of Crime in Gated Communities and Apartment Buildings: A Comparison of Housing Types and A Test of Theories. *Journal of Housing and the Built Environment* 26, 107–121 <https://doi.org/10.1007/s10901-011-9211-3>
- Vlaskamp, C. (2011). How Safe Do You Feel in Your Own Neighbourhood? A Closer Look at The Fear of Crime of Individuals Living in Neighbourhoods in Roosendaal.
- Walklate, Sandra (2007). *Understanding Criminology Current Theoretical Debates*, London: Open University Press.
- Warr, M (1990). Dangerous Situations: Social Context and Fear of Victimization, *Social Forces*, 68 (3) 891-907. <https://doi.org/10.1093/sf/68.3.891>
- Warr, M. (1985). Fear of Rape among Urban Women. *Social Problems*, 32(3), 238-250. doi:10.2307/800684
- Warr, M.-Ellison, C. G. (2000). Rethinking Social Reactions to Crime: Personal and Altruistic Fear in Family Household, *American Journal of Sociology*, 106, 551-578. <https://doi.org/10.1086/318964>
- Whyte, William H. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*, Washington D.C: The Conservation Foundation.
- Wikipedia (T.Y: “KAŞÜSTÜ, YOMRA”) https://tr.wikipedia.org/wiki/Ka%C5%9F%C3%BCst%C3%BC,_Yomra(Erişim Tarihi:03.02.2021).
- Williams, P., Smith, N (2015). Rönesans’tan Yeniden Yapılandırmaya: Çağdaş Kentsel Gelişimin Dinamikleri, Neil Smith ve Peter Williams (Ed), Kentin Mutenalaştırılması, İstanbul: Yordam Kitap.
- Wilson, James Q., Kelling George L. (1982): Broken Windows The Police and Neighborhood Safety, The Atlantic Online.

- Wilson-Donges, Georjeanna. (2000). An Exploration of Sense of Community and Fear of Crime in Gated Communities, *Environment and Behaviour*, 32 (5), 597-611. <https://doi.org/10.1177/00139160021972694>
- Wirth, Louis (1956). *The Ghetto*, Chicago, London: The University of Chicago Press.
- Wirth, Louis (2002). Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme, 20. Yüzyıl Kenti, (Der. Ve Çev: Ayten Alkan, Bülent Duru), Ankara: İmge Yayınevi, 77-106.
- Wyness, Michael (2006). *Childhood and Society An Introduction to the Sociology of Childhood*, Palgrave MacMillan: New York.
- Wynne, T. (2008). An Investigation into the Fear of Crime: Is There a Link Between the Fear of Crime and the Likelihood of Victimization. *Internet Journal of Criminology*, 1-29.
- Yıldız, C., Gündüz, M (2015). *Komşuluk Kültürü*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yin, Robert, K (2017). *Durum Çalışması Araştırması Uygulamaları*, (Çev: Prof. Dr. İlhan Günbayı), İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Young, I. M (1986). The İdeal of Community and the Politics of Difference, *Social Theory and Practice*, 12 (1), 1-26. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/23556621>
- Young, Jock (1987). The Tasks Facing A Realist Criminology, *Contemporary Crisis*, 11, 337-356.
- Zingat (T.Y). Suudi Arabistanlılar En Çok Trabzon'dan Konut Alıyor. <https://www.zingat.com/blog/suudi-arabistanlilar-en-cok-trabzonda-konut-aliliyor/adresinden-erişilmiştir> (Erişim Tarihi: 23.07.2020).
- Zingat (T.Y): Kaşüstü Kule Sitesinde, Denize Sıfır, Muhteşem Villa Satılıyor. <https://www.zingat.com/kas-ustu-kule-sitesinde-denize-sifir-muhtesem-villa-satiliyor-2986418iadresinden-erişilmiştir> (Erişim Tarihi: 22.10.2020)

Zingat (T.Y): Kaşüstü Yakamoz Evleri'nde 2+1 Satılık Daire.
<https://www.zingat.com/kasustu-yakamoz-evlerinde-esyali-2-1-satilik-daire-2334391> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 23.10.2020).

EK 1. GÜVENLİKLİ SİTELER BÖLGESİ

EK 2. KAŞÜSTÜ MAHALLESİ GENEL GÖRÜNÜM

